

పి

మోక్షసాధన రహస్యము

రచయిత :
శ్రీ విద్యాప్రకాశానందగిరిస్వామిగారు

శ్రీ శుక్రబ్రహ్మశ్రమము
శ్రీ కాళహస్తి

1980

కల. రు. 12.00

PLACED ON THE SHED

1980.

గంధములు—కావలసినవాతము—కు—ప్రతి అదేమకు
ప్రాసె తెప్పించుకొనవచ్చును—

V. O. COLLEGE,
T D GIFT SCHEME

మేనేజరు,
శ్రీ శుక్రబ్రహ్మశ్రమము,
శ్రీ శుక్రబ్రహ్మశ్రమము (పోస్టు)
శ్రీ కాళహస్తి,
(చిత్తూరు జిల్లా) A. P.

1 క మార్చి 1974—4 రేలు

2 క మార్చి 1980—2 రేలు

All rights reserved

సర్వహక్కులు ప్రకాశకునికి

SAN VENKATESWARA
CENTRAL LIBRARY
RESEARCH CENTRE,
Acc. No 31303.
Date...
TIRUPATI.

12.00

5

R65
35M80

Printed at:
FREEDOM PRESS,
528, T. H. Road,
Madras-600 021.

S.V.O. College
Library
TIRUPATI
Acc. No 28726
Date...

విషయ సూచిక

	పేజీ
1. మోక్షమనగా నేమి? ...	1
2. మోక్షముయొక్క స్వరూపము ...	28
3. మోక్షసామ్రాజ్యము జీవుని జన్మమాకు ...	57
4. మోక్షప్రాప్తికై ఎపుడు ప్రయత్నించవలెను? ...	88
5. మోక్షమునకు ఎచట వెరకవలెను? ...	132
6. మోక్షప్రయాణ సూత్రములు ...	162
7. మోక్షసాధముయొక్క ద్వారపాలకులు ...	174
8. మోక్షప్రాప్తికై ఉపదేశ చతుష్టయము ...	191
9. మోక్షవిజ్ఞాన సర్వస్వము ...	214
10. మోక్షోపాయములు ...	225
11. మోక్షసాధనకై ప్రారంభిక చర్యలు ...	276
12. ఆహార నియమములు ...	329
13. మోక్షసాధనలు - వైరాగ్యసాధన ...	352
14. ,, కర్మయోగసాధన ...	391
15. ,, ధర్మయోగసాధన ...	405
16. ,, లీలసంపాదనము ...	466
17. ,, ధ్యానయోగసాధన ...	521
18. ,, జ్ఞానయోగసాధన ...	571
19. అనుష్ఠాన వ్యవహారము ...	629
20. మోక్షమును గూర్చిన శాస్త్రప్రమాణములు...	651

ప్రస్తావన

సంసారబంధనమున తగుల్కొని పుట్టుక, చావు, ముసలితనము రోగము మొదలైన బాధలను అనుభవించు చున్న జీవుడు వానినుండి తప్పించుకొని బాధారహితమైన స్థితిని పొందవలెనని సదా కాంక్షించుచుండును. బంధ విముక్తిని బడయవలెనని ఎల్లప్పుడు కోరుచుండును. దుఃఖములవలేకమైన దరికి చేరగూడదని నిరంతరము పాంఛించుచుండును. అయితే తా ననుభవించుచుండు కారీరక మానసిక బాధలను అతడు బాహ్యచికిత్సలచే తాత్కాలికముగ పోగొట్టుకొను చున్నాడేకాని ఆత్మంతిక దుఃఖరాహిత్యమును కలుగజేసికొనుట లేదు. త్రైపులేని ఆనంద మెచట దొరికునా యనియు యోచించుట లేదు. బహుకాలము తపస్సు చేసి, ధ్యానాదులను సలిపి, భగవంతుని కృపాకటాక్షమునకు పాత్రులైన మహర్షులు ప్రపంచములో ఆనందముయొక్క గని ఎచట యున్నదో తెలిసికొని అద్దానిని చేరుటకు మార్గమును గూడ కనుగొనిరి. కనుగొనుటయే తడవుగా వారు దానిని వెనువెంటనే లోకమునకు బాహుటముగ చాటి వైచిరి.

శృంగార విశ్వే అమృతస్య తత్రాః
అయే ధామాని దివ్యాని తనుః
శేవామామేతం పురుషం మహాత్మం
ఆదిత్యవర్ణం తనుసః పరస్తాత్.

అమృతస్వరూపులగు ఓ జనులారా! తమస్సుకు ఆవల నున్న ప్రకాశస్వరూపమగు దివ్యతత్త్వమును మేము కనుగొంటిమి. అదియే మోక్షధామము. మీరున్న దానిని గూర్చి తెలిసికొనుడు. అట్లు తెలిసికొని శీఘ్రముగ భవబంధములనుండి విముక్తిని బడయుడు.' అని ఆ మహానీయులు కరుణతో వచించుచున్నాడు. అట్టి కాశ్యత పరంధామమును జేరుటకు ఎన్నియో మార్గములను, ఉపాయములను ఉపనిషదాదులందు, తదితర శాస్త్రములందు వారు సెలవిచ్చియున్నారు. మోక్షమార్గమున పయనించు సాధకుల కవియన్నియు కరదీపికవలె ఎంతయో సహాయపడుచున్నది.

అట్టి మోక్షసాధనలు, మోక్షోపాయములు అనేకములు ఈ గ్రంథమందు లేటతెల్లముగ వివరింపబడియున్నవి. గీతామకరందము, వసిష్ఠగీత మొదలగు గొప్ప గ్రంథములను తెనుగుభాషలో రచించి, ఆంధ్రలోకమునకు మహోపకారమొనర్చినట్టి కాళహస్తి శ్రీ కుకబ్రహ్మశ్రమస్థాపకులగు శ్రీవిద్యాప్రకాశానందగిరి స్వాములవారు మోక్షమార్గమును సులభముగ దిగ్దర్శనమొనర్చు ఈ బృహద్గ్రంథమును రచించి ప్రజలకు ఇంకను గొప్ప మేలును ఒనగూర్చిరి. ఇరువది అధ్యాయములతో గూడిన ఈ మహాగ్రంథమునందు ఆధ్యాత్మికసాధకులకు పలయు మోక్షసాధనసామగ్రి విశేషముగ తెలుపబడుటయే కాక, మోక్షమునకు అవరోధములైన ప్రతిపక్షక్తులను జయించు విధానములుకూడ పెక్కుపేర్కొనబడియుండుటచే ముముక్షువుల కీ గ్రంథ మంతయో

సహాయభూతముగ నుండగలదు. ఇందు చివరి అధ్యాయమున
మోక్షమునుగూర్చిన అనేక శాస్త్రప్రమాణములు కూడ
ఋసంగబడినవి. మహర్షుల అనుభవపూర్వకమైన వాక్కులు
సాధకులకు ఎంతయో ధైర్యమును చేకూర్చగలవు. ఈ గ్రంథ
మును ముముక్షువులు చక్కగ పఠించి, అందు తెలుపబడిన
సాధనలను బాగుగ అనుష్ఠించి ఆత్మానుభూతిని బడసి జన్మ
సార్థకత నొందుదురుగాక!

ఇట్లు,

ప్రకాశకులు

మోక్షసాధన రహస్యము

1 వ అధ్యాయము

మోక్షమనగా నేమి?

మోక్ష మనగా విడుదల. బంధమునుండి విడుదల. దుఃఖభూయిష్టముగు సంసారబంధమునుండి విముక్తి నొందుటయే మోక్షము. పుట్టుక చావులనుండి తప్పించుకొనుటయే మోక్షము. అనిచ్ఛిన్న ఆత్మానందానుభూతిని బడయుటయే మోక్షము. స్వస్వరూపముగు దైవమందు నిలుకడ కలిగియుండుటయే మోక్షము. దేహభారమును, మనోభారమును, జీవభారమును వదిలించుకొనుటయే మోక్షము. భారరహితముగు ఆత్మయందు నిలుకడ కలిగియుండుటయే మోక్షము.

అనాదికాలమునుండి జీవుడు సంసారబంధమునందు తగులొక్కిని అజ్ఞానశృంఖలముచే బద్ధుడై, తన స్వస్వరూపమును మఱచి తాను దేహమని భ్రమించుచు నానాయాతనలను అనుభవించుచు జనన మరణ రూప సంసార చక్రమందు పరిభ్రమించుచున్నాడు. వాస్తవముగ అతడు బదుడు కాదు,

ము క్తుడు. మాంసమయుడు కాడు, మంత్రమయుడు. మృణ్మయ రూపుడు కాడు, చిస్మయమూర్తి. పోతపోసిన సచ్చిదానంద విగ్రహమే మానవుడు. ఈ సత్యమును ఉపనిషత్తులు పని కట్టుకొని పడే పడే వాక్రుచ్చుచున్నవి. కాని వ్యవహార మగుడుగు జీవుడు శ్రుతి భగవతియొక్క ఆ మహాత్వపూర్ణ వాక్యములను సరకుగొనక తన అల్పబుద్ధికి తోచిన జే సత్య మని నమ్మి తద్రీతి ఆచరించుచున్నాడు. దృశ్యమై భవములే తన జీవితలక్ష్యమని భావించి, పాంచభౌతికమైన అల్ప కాయమే తానని యెంచి, తన చుట్టునున్న బంధుమిత్రసుతాదులు ఆచంద్రతారారకముగ విలసిల్లుదురని పెట్టిపోహలు గల్గి ప్రవర్తించుచున్నాడు. ఈ ప్రకారముగ సత్యవస్తువును ఉపేక్షించి అసత్యవస్తువును ఆశ్రయించి సంసారమును ఊచిలో విగబడిపోవుచున్నాడు. ఇక కడ లేరు మార్గమేది? ఇదియే ఇప్పుడు యోచించవలసిన ముఖ్యవిషయము.

జీవునకు ముఖమనునది స్వభావసిద్ధముకాదు, అగంత కము. పరమానందమయుడగు జీవుడు తన నిజస్వరూపమును విస్మరించినందువలననే ఈ బంధము, ఈ బంజాటము నెత్తిన వచ్చి పడినది. శాస్త్రపరిచయము లేని కారణముచేతనే, పెద్దల సాంగత్యము లోపించుటవలననే మనుజునకు ఈసంసార తాపత్రయము తగులొక్కని శాధించుచున్నది. అసలు జీవునకు ఏకాలమందును బంధములేదని, జీవుడు వాస్తవముగ నిత్య శుద్ధబుద్ధము క్త ఆత్మస్వరూపుడేయనియు సర్వులును ముందుగా గుర్తెఱుంగవలెను. తాను బద్ధుడని, అల్పుడని, కాలగ్రస్తుడని

నిరంతరము భావించుచుండుటవలన ఇట్టి సంకుచిత భావము లనే హృదయమున తావొసంగుటవలన, జీవుడు క్రమశః అధోగతిని పొందుచున్నాడు.

కృతోఽనిదుఃఖీ బద్ధోఽహం నా స్తపాదాదిమావహామ్
ఇతి భావానుహాపేణ వ్యవహారేణ బద్ధతే, (వసిష్ఠగీత)

అని వసిష్ఠమహర్షి చెప్పిన చందమున 'నేను కృతించిన వాడను, అతి దుఃఖవంతుడను, బద్ధుడను, రెండుచేతులు రెండుకాళ్లు కలవాడను (ఇంతమాత్రమే నా స్వరూపము) అని తలంచువాడు, తదనుసారము వర్తించువాడు బంధించ బడుచున్నాడు.

నాహం దుఃఖీ న మే దేహో బద్ధః కస్యాత్మనః స్థితః
ఇతి భావానుహాపేణ వ్యవహారేణ బద్ధతే.

'నేను దుఃఖవంతుడనుకాను, నాకు వాస్తవముగ 'దేహము లేదు. ఆత్మకు బంధమెచట?' అని తలంచువాడు, అప్రకారముగ వర్తించువాడు ముక్తిని బడయుచున్నాడు. సుఖదుఃఖములయొక్క, బంధమోక్షములయొక్క కీలక మిచ్చటనే యున్నది. అజ్ఞానమే దుఃఖహేతువు. ఆత్మచింతన లేక పోవుటయే అశాంతికి కారణము. ఇను లీ సత్యమును గుర్తె టిగి సత్యాన్వేషణను శీఘ్రముగ ప్రారంభించవలెను. దుఃఖ నివారణమునకు వేటొక మార్గము లేదు.

చీకటిలో సామును చూచి కంగారుపడి ఒకడు నానా బాధలు పొందుచున్నాడు. దీపము తెచ్చి చూడగా అచట

పాములేదు. త్రాడుమాత్రమే కలదు. చీకటిలో మనుజుడు పొందు దుఃఖపరంపరలు ఇతరమగు ఏ యుపాయము చేతను తొలగనేరవు. దీపము తెచ్చినపుడే అవి పోగలవు. అట్లే అంధ కారబంధురమైన ఘోరతమస్సునందుపడి కోట్లకొలది జన్మలు నానాకూతసలు ననుభవించుచున్న జీవుడు ఆత్మజ్ఞానమను కోయితిని వెలిగించినపుడే సరమశాంతిని, దుఃఖరాహిత్యమును బొందగలడు. అట్టి యత్నమును శీఘ్రముగ ఈ మానవజీవితమందే ఒనర్చి లక్ష్యమును సాధించివేయవలెను. అనకాశములన్నియు హస్తగతములైయున్న ఇట్టి అమూల్యసందర్భమును పోగొట్టుకొనుట దార్భాగ్యమే యగును.

సుప్తే దుర్భాషా సుప్త్యస్తం బ్రహ్మైకం ప్రవచిత్వకాఠం.

ఉదయము నిద్రలేచినది మొదలు మఱల పరుండువఱకును బ్రహ్మమును గూర్చియే లెస్సగ చింతన చేయుచుండి వలెనని శాస్త్రము లాదేశించుచున్నది. ఆప్రకార మెందులకాదేశించవలెనని యెవరైన ప్రశ్నించినచో దానికి ప్రత్యుత్తరము వెనువెంటనే శాస్త్రము లీ ప్రకారము చెప్పివైచినది—

నాతిదూరే నృణాం మృత్యుతి వేదాంతడిండిమః.

‘ఓ జనులారా! మృత్యువు దూరముగా నున్నదని భ్రమించకుడు. అది చేరువలోనే యున్నది. కావున త్వరపడుడు. విజ్ఞానమును సముపార్జించుడు. మఱచిన మీ దివ్య

స్వరూపమును తిరిగి జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొనుడు. మహాత్ముల నాశ్రయింపుడు. సాధన యొనర్చి కడతేరుడు! బంధనము నుండి విడుదల పొందుడు! మీ స్వస్వరూపమును ఆత్మను బడయుటయే మోక్షమని యెఱుంగుడు!!

అజ్ఞానుల మనఃప్రవృత్తి

శాస్త్రము లీ ప్రకారముగ ముక్తకంతముతో బలుకుచుండ, శంఖారావము బధిరుని కర్ణగోళమున ప్రవేశించని చందమున అజ్ఞులగు జనులు వాని నంతగా పట్టించుకొనుట లేదు. దైవమీమాంస చేయకపోగా 'దేహమీమాంస' లోనే కాలమునంతను వినియోగించుచున్నారు. అనగా దేహచింతన, దృశ్యపదార్థచింతనలోనే మునిగిపోవుచున్నారు. మాంసమధ్యమగు శరీరమును గూర్చిన రంధి జనులను పట్టి పీడించుచున్నది. అజ్ఞులు మట్టిముద్దయగు దేహమే తమ జీవిత సర్వస్వమను భావన కలిగియున్నారు. తొమ్మిది రంధ్రముల తోలుతిత్తియే కానని, దానికి సంబంధించినవారందరు తనవారని అహంకార, మమకారములు కలిగి భ్రమలో చిక్కుకొనుచున్నారు. రక్తమాంసములతో గూడి జడమైయున్న ఈ సంచభూత సముదాయ నిర్మిత వస్తువు యొక్క అందచందములను జూచి ఆనందపడుచు, దాని సౌందర్యమును జూచి మురిసిపడుచు దాని ఘనతనుగూర్చి, చర్చించుకొనుచున్నారు. దేహముయొక్క సౌందర్యనిర్ణయమందు శిరోజములు (జాట్లు) సామాన్యముగ ప్రముఖపాత్ర వహించుచుండును. అయితే అట్టి అందమైన శిరోజములను

వ్రతప్రారంభమునగాని, మ్రొక్కుబడులు చెల్లించునపుడు గాని కొందఱు పూర్తిగ తొలగించివేయుదురు. సన్న్యాసాశ్రమ స్వీకరణమందును యతులు వానిని తీసివేయుదురు. దేహభిమానమునకు ముఖ్యకారణమైనవి అగుటవలన వానిని తొలగించుటచే కొంత అయినను మమత్వము ఈ కరీరముపై తగ్గునేమో యని పెద్దల అభిప్రాయమై యుండవచ్చును. ఏది యెట్లున్నను పంచకోశములలో ఎక్కడో అడుగున నున్నట్టి ఈ అన్నమయకోశమే జీవితసర్వస్వమని భావించుట విజ్ఞులకు సాధిగాదు. దీని యర్థము దానికి అహార మొసంగ గూడదని కాదు, దానికి అలంకారము చేయగూడదనికాదు. స్నానాదులచే దానిని శుభ్రపరచగూడదనికాదు—దానిపై అహంబుద్ధి, అభిమానము తొలగించుకొనవలెననిదే పై పాత్యములయొక్క సారాంశము. ఈ సందర్భమున శ్రీ ఆదిశంకరులు పలికిన మహత్వ పూర్ణవచనములు ఉల్లేఖంబుదగి యున్నవి—

ఆత్మా చిద్విరున్ధాత్మానుభవపరిచిః సర్వ దేహాదియన్తా
సర్వేతం మాఢబుద్ధిర్భజతి నను జనోఽనిత్య దేహాత్మబుద్ధిమ్
తాప్యేఽస్థిస్థాయుమజ్జాపతధిరసాచర్మ మేదోయగస్త
ర్విజ్ఞాత్ర శ్లేష్మపూర్ణం స్వపరవపురహం సంవిదిత్వాపి భూయః. 1

అర్థ సత్, చిత్, ముఖ్యస్వరూపమై యున్నది, అది సమస్త దేహములయొక్క ప్రభువై విలసిల్లుచున్నది, ఇది అనుభవసిద్ధము. ఇట్లుండ మాఢబుద్ధియగు జీవుడు అనిత్యమగు దేహమే తానని భావించి దేహాత్మబుద్ధి నాశ్రయించు

చున్నాడు. జనులు తమయొక్కయు, ఇతరులయొక్కయు శరీరములను బాహ్యమున ఎముకలు, మాంసము, రక్తము, క్రొవ్వు మున్నగు వానితోను, లోపల మలమూత్రకఫాదులతోను నిండియున్నట్లు తెలిసికొనికూడ తిరిగి—

దేహస్త్రీపుత్రమిత్రాను వరహాయకృషస్తోష హేతుర్మమేర్థం
సర్వేస్వాయుర్నయన్తి ప్రథితమలమహి మాంసమిహాంసయేహ
ఏతే తవన్తి యేన వ్యవహృతిరటవో యేన సౌభాగ్యభాగ
స్తం ప్రాణాధీశమస్తగతమమృతమముం నైవ మిహాంసయన్తి. 2

‘ఈ దేహము, పుత్రమిత్రగురువులు, సేవకులు, గుఱ్ఱములు-ఎద్దులు మున్నగునవన్నియు నాయొక్క సుఖములకు సాధనములు’ అని తలంచి ఈ ‘మాంసమీమాంస’ యందే తమ అమూల్య మాంసవ జీవితమును భ్రష్టమొనర్చుచున్నారు. మఱియు దేనివ్వారా జనులందఱు తమ తమ జీవితములను ధరించుచున్నారో, తమ తమ వ్యవహారములను గానింప గలుగుచున్నారో, ఎయ్యది వారియొక్క సౌభాగ్యమునకు హేతువైయున్నదో, ఏది వారియొక్క అంతఃకరణమందే స్థితిగల్గియున్నదో అట్టి ప్రాణాధీశుడైన అమృత ఆత్మయొక్క తత్త్వమునుగూర్చి వారొకింతైనను విచారణ యొనర్చుట లేదు! ఆహా! ఏమి ఆశ్చర్యము!’

అవతారమూర్తియైన శ్రీ శంకరభగవత్పాదుల ఈ గంభీర వచనములు జనులకు తమవిస్మయ గలిగించునవియైయున్నవి. మహనీయుల ఇట్టి ఉజ్జ్వల ప్రబోధములను వినియైనను జనులు తమ తమ జీవితములందు కొంతమార్పును,

సంస్కారమును కలుగజేసికొనవలెను. ఋద్భుదప్రాప్తమైన ఈ జీవితమందు మీనమేషములు లెక్కించుచు వ్యర్థముగ కాలయాపనచేయుటగాని, విషయభోగలాలసులై పారమాత్మిక అవకాశములను జారవిడుచుటగాని, జేహెండియాది దృశ్యవదార్థములకై మమత్వము అహంబుద్ధి కలిగియుండుటగాని, తన హృదయాంతర్గతమగు ఆత్మజీవుని విస్మరించుటగాని విజ్ఞులకు పాడికాదు. కావున జేహమిమాంగలోనే కాలమును వృథాచేయక దైవచింతన, తత్త్వచింతన, శాస్త్రచింతన, ఆత్మచింతన గావించుకొనుచు జనులు తమ తమ జీవితములను సౌభాగ్యవంతములుగ నొనర్చుకొనవలయును. అంతియేకాని అజ్ఞానమును సమాశ్రయించి పెద్దలకు పెగటు కలిగించు నగుపాటుచేష్టలను గావించుచు లోకములో అపహాస్యపుపాలు కారాదు.

లోకమున అజ్ఞానుల ప్రవృత్తు లెట్లున్నవనగా—

అర్థా హాస స్త్యచిత దాసవిహీనలబ్ధం
భూమ్యా హాసన్తి మను భూమితి బ్రహ్మణః
అక్షా హాసన్తి విషయోన్మథిదూఢచిత్తం
మృత్యుర్న శత్యమృతశ్చ క్రియహీనమాధుః.

1. దాసధర్మము లొసంగక లోభి డబ్బును కూడబెట్టుచున్నాడు.

—పానిని జూచి డబ్బు నవ్వచున్నది.

2. 'ఇది నా భూమి'—అని మనుజుడు గొప్పగ చెప్పుకొనుచున్నాడు.

—వానిని జూచి భూమి నవ్వుచున్నది.

3. దృశ్యవిషయములపై వ్యామోహముగల్గి మనుజుడు వానివెంట పరుగిడుచున్నాడు.

—వానిని జూచి ఇంద్రియములు నవ్వుచున్నవి.

4. మరణరహితుడగు పరమాత్మను సేవించక జేమామే తానని మానవుడు మురిసిపోవుచున్నాడు.

—వానిని జూచి మృత్యువు నవ్వుచున్నది.

అని ఒక శవిపుంగవుడు యుక్తియుక్తముగ ప్రతిపాదించెను. ఇందు అపొస్తనమైన దేదీయును లేదు. మానవుడు అజ్ఞానవశమున తన ఆనూల్యజీవితమును నవ్వులపాలు కావించుకొనుచున్నాడు. తన వికృత చేష్టలచే విజ్ఞుల దృష్టి యందు పరిహాసపాత్రుడగుచున్నాడు.

కొండలు న్యాయమార్గముననో, అన్యాయమార్గముననో ధనమును సేకరించి, సేకరించి దానధర్మములకుగాని, పరోపకారమునకుగాని వ్యయముచేయక, స్వార్థపరులై, లుబ్ధులై, త్యాగభావము ఒకింతైనను లేక తాము తినక, ఒకరికి పెట్టక, తుదకు జీవితమును సమాప్తము చేయుచున్నారు. పుణ్యసంపాదన లేకయే కన్ను మూయుచున్నారు. అట్టితఱి-ఎంతయో ప్రయాసతో, ఎంతయో అస్వాయత్తో తాను ఇంతవరకు చేకూర్చుకొనిన సంపదలన్నిటితోను—

వారికి వియోగము సంభవించుచున్నది. తన సంపదనుండి, తన ధనరాసులనుండి ఇంత కాలము ఒక్క-క్షణమైనను వేఱు బాటు నొందనివాడు, అట్టి వేఱుబాటును ఏ మాత్రము సహించనివాడు మరణకాలమున శాశ్వతముగ దానిలో వేఱుబాటును పొందుచున్నాడు. బలాత్కారముగ దాని నుండి విడదీయబడుచున్నాడు. పుణ్యమునకా, పురుషార్థమునకా?—ఆ సంపద అతనికి దేనికి ఉపయోగించినట్లు? బ్రతికియున్న నాలుగురోజులలో మానవుడు తన చేతులారా తాను తన ద్రవ్యమును దానధర్మములకు వినియోగించనిచో, తుదకు రిక్తహస్తములలో బోవునపుడు ఏ పుణ్యము దానిని కాపాడగలదు? లుబ్ధత్వము మహాపాపము. లోభమంత చెడ్డగుణము మఱియొకటి లేదు. కనుకనే నరకద్వారముల మూడీటిలో అది చోటును సంపాదించుకొనగలిగినది.* విజ్ఞాడగువాడు తన హృదయమున లోభమున కేమాత్రము లావొసంగక, త్యాగభావసంపన్నుడై మెలగవలెను. లక్షల కొలది ద్రవ్యరాశిని కూడబెట్టుకొని, కాకిత్తె నను మెతుకు వేయని పరమలోభిని జూచి ధనము నవ్వినదట! నవ్వడు మఱి? రేపో మాపో శరీరము రాలిపోయినపుడు ఏమాత్రము సంబంధము లేకయుండు ఆ ద్రవ్యముపై లేనిపోని మనుత్వము పెలుకొని సంబరపడుచు ఒక్క-ప్రాణిత్తె నను సహాయము చేయని లుబ్ధాగ్రేసరులను జూచి ధనము నవ్వరా?

* కామము, క్రోధము, లోభము_అను ఈ మూడును నరకద్వారము అని గీతాచార్యుడు వర్ణించెను. (17.21)

ఇక లోకములో జనులు కొంత భూమిని సేకరించుకొని 'ఇది నా భూమి' అని తలంచి ఆనందించుచుందురు. అతడు మరణించిన పిదప అతని కుమారుడుగాని, వారసుడుగాని 'ఇది నా భూమి' అని దానినే భావించుచుండును. ఈలోగా అది ఎవరికై నను అమ్మివేయబడినచో, కొన్ని వాడు 'ఇది నా భూమి' అని తలంచుకొనుచుండును. ఇంతకీ అది ఎవరి భూమి? భూమి మారుటలేదు. వస్తువు మారుటలేదు! 'నాద'ని తలంచువారు మారిపోవుచున్నారు. కనుకనే ఈ స్వల్పవ్యవధిలో, అల్పమైన జీవిత కాలములో 'ఇది నా భూమి' అని తలంచి దానిపై మమతను పెంచుకొని, అది తన పాట కాశ్వతముగ నచ్చునను అపోహను గలిగియున్న వారిని జూచి భూమి నవ్వుచున్నదట! 'ఇట్టివారిని ఎంతమందిని నా కళ్ళముందు చూచితినో' అని భూమికి పట్టరాని నవ్వు వచ్చుట సహజమే.

మఱికొందఱు ఈ ప్రపంచమున దృశ్యవిషయములపై వ్యామోహముగల్గి, వానిపై అహర్నిశములు పరుగెత్తుచు కాలమును గడుపుచున్నారు. అది చూచి ఇంద్రియములు 'అహ! ఎన్ని జన్మలు వీరీ ప్రకారము యోగసుఖములకై అట్టులు చాచుచున్నారు! కోట్లకొలది జీవితములు ఇంద్రియార్థముల ననుభవించినను వారికేమైన సంతృప్తి కలిగినదా? విషయవాసనలు అభివృద్ధి నొందుచు సంసారదుఃఖకూపమున వారినింకను కూలవేయుచున్నవేకాని ప్రశాంతిని, దుఃఖ రాహిత్యమును వారికి కలుగజేయుటలేదే! ఎన్ని యాతనల

ననుభవించినను దనులు ఆక్షణిక పదార్థములనే పెన్నంటు చున్నారు. శాశ్వత ఆత్మసౌఖ్యమునకై తమ జీవితమును అంకితముచేయక, దైవసాక్షాత్కారమునకై యత్నింపక, విషయజాలమునే ఆశ్రయించి వారు భ్రష్టులగుచున్నారు | విపేకమును గోల్పోయి ఎండమావులవంటి భ్రమాత్మక పదార్థములకొఱకై పరిభ్రమించుచున్నారు—అని తలంచి ఇంద్రియములు వారిని జూచి లోలోన నవ్వుకొనుచున్నవి.

నశ్వరమగు సాంఘాతిక దేహమును ఎన్ని యోపరాయములు ధరించి ధరించి సుస్థితనకమున చక్కటి అవశాశముగలో గూడిన మానవ దేహము సంప్రక్తించినపుడు అమృతస్వరూపుడగు పరమాత్మను అనన్యభక్తితో సేవించుట జీవుని ప్రథమ కర్తవ్యము. కాని అతడట్లు చేయుటలేదు. తాను జడమగు దేహమే అని తలంచుకొనుచు, దానినే పట్టుకొని, దానిపైననే మమత్వమును పెంచుకొనుచు, దాని అందచందములనే చూచి మురిసిపోవుచు, అదియే తనకు శ్రీరామరక్షయని భావించుకొనుచు అమరరూపమగు ఆత్మను విస్మరించుచున్నాడు. 'నా దేహము శాశ్వతము, నా బంధుమిత్రాదులు శాశ్వతము, నా సంపదలు, నా కీర్తి శాశ్వతము'—అని భావించి గర్వోన్నతిని పొందు మానవులను జూచి మృత్యువు పకపక నవ్వుచున్నదట!

ఈ ప్రకారముగ ఇతరుల దృష్టిలో పరిహాసపాత్రు డగుట మానవునకు తగదు. మాయను జయించి దానిని

తానే అపహాసించుటకు బదులు దానిచేతనే పరిహాసంప
బడుట విజ్ఞులకు పాడికాదు. ఈ నగుబాటు చేష్టలను ఎంత
శీఘ్రముగ వదలివేసిన అంత శ్రేయస్కరము. కావున జనులు
తామీ లోకమునకే తెంచినది అమృతస్వరూపమైన ఆత్మను
సాక్షాత్కరించుకొనుటకే యని బాగుగ నిశ్చయించి, తాము
క్షయశీలమగు దేహము కాదనియు, నిత్యశుద్ధము శ్ర అమృత
రూపమగు ఆత్మయేయనియు పరిపూర్ణముగ నిశ్చయించి,
దృఢపదార్థములపై అభిమానమును ఆసక్తిని పారద్రోలి,
నగుబాటుస్థితికి దిగజారక, మహాన్నత చైవళిఖరమునకు
ఎగత్రాకి మానవత్వమును చరితార్థ మొనర్చుకొనవలయును.

జీవుడు అనేకజన్మలందు తిరుగాడి తిరుగాడి పుణ్యపరి
పాకముచే ఒకానొక జన్మయందు మానవుడై పుట్టి గుడ్లగు
కటాక్షమును బడసి గుహాపదేశముచే తాను ఏ కాలమందును
బడుడు కాదనియు తాను నిత్య శుద్ధ బుద్ధ ఆత్మయే యనియు
ఎఱుగగల్గును. తత్తత్తామే అతని అజ్ఞానహృదయ గ్రంథి
విచ్ఛిన్నమై, సర్వసంశయములు పటాపంచలైపోగా, కర్మ
బంధనము నిర్మూలమగును. అదియే మోక్షస్థితి. అదియే
శైవల్యము, నిర్వాణము. అట్టి స్థితియందు జీవునకు కలుగు
ఆనందము వర్ణనాతీతము. ఆత్మసాక్షాత్కారరూపమగు అట్టి
దివ్యానుభూతియే ప్రతి జీవియొక్కయు చరమలక్ష్యము. అట్టి
లక్ష్యమును కార్యాన్విత మొనర్చుటకొరకే పవిత్రమగు ఈ
మానవజన్మ ఏర్పడినది.

మానవుని అపూర్వ శక్తిసామర్థ్యములు

మానవజన్మయందు ఒక ప్రత్యేకత కలదు, అది యేదనగా—

మృత్యువు అన్నిటిని మ్రొంగివేయుచున్నను మానవుడు తన ప్రయత్నముచే మృత్యువును గూడ మ్రొంగివేయగల్గుచున్నాడు. ఇదియే మానవుని విశిష్టత. అట్టి ఆశాశీల శక్తిని ఈశ్వరుడు మానవుని కొనంగెను. ఆ శక్తిని వికసింపజేసి కొనెనా ధన్యుడు. లేకున్న నిరర్థకజన్ముడే కాగలడు. ఈ భూతలమున మానవజాతి కోట్లసంఖ్యలో నున్నప్పటికిని తమయందు నిగూఢముగనున్న అట్టి అమరత్వశక్తిని అనుభూతమొనర్చుకొనవలెనను సంకల్పము కలిగియున్నవారు చాల తక్కువ. ఒకవేళ అట్టి సంకల్పము కలిగియున్నను తల్లశ్శక్తి సాధనకై ప్రయత్న మొనర్చువారు ఇంకను తక్కువ. ఒకవేళ ప్రయత్నము కల్పినను, కడవఱకు నిలవగలిగిన తాహతువీ కోద్దిమందికో యుండుచున్నది. తక్కినవారందఱున్ను ఈ జననమరణరూప మహాప్రవాహమునబడి దరిగానక కొట్టుకొని పోవుచున్నారు. జాటగలిగిన శక్తియుండియు, పడవను నిర్మించుకొనగల సమర్థులయ్య నదిలో కొట్టుకొనిపోవుట దౌర్భాగ్యమేయగును. అట్టివారిదశ అత్యంత శోచనీయమై యున్నది. డబ్బులేక దరిద్రులుగా నుండువారు కొందఱు. అట్టి దారిద్ర్యము వారికి నైజమే యగును. కాని డబ్బు ఉండియు దారిద్ర్యదశ ననుభవించు లోభులు కొందఱుందురు. సర్వ శక్తి నమన్నితమై, అమృతస్వరూపమై, అకళంకమై పరమా

నందముయమైనట్టి ప్రత్యేకాత్మ తమ హృదయవీథమున వెలుగుచున్నను అజ్ఞానావరణముచే నద్దానిని విస్మరించి సంచరించుచున్న జనులట్టి దరిద్రులనే జోలియున్నారు. ఇది చాల ఘోరము. మానవత్వమున కిది గొప్ప కళంకము. అపచారము.

దైవత్వమును బడయుటయే యథార్థ మానవత్వ చిహ్నమగును. ఈ విషయమును పదేపదే మహాత్ములు జ్ఞోషించుచున్నారు. కాస్త్రములున్న వక్కాణించుచున్నవి. కాబట్టి స్వల్పమగు ఆయుర్దాయమును వ్యర్థవిలాసములందు తుచ్చవిషయభోగములందు తగులబెట్టక మనుజుడు తన జన్మహక్కును స్వారాజ్యసంపాదనమునందు యర్హులగు కానలయును. భవిష్యచ్ఛ్రేయమును ఇప్పుడే నిర్ణయించుకొనవలెను. అట్లు నిర్ణయించుకొని తదనురీతి వ్యవహరించువాడే విజ్ఞుడు.

వర్షామహే ప్రయగేత మాపాన
విశార్థమర్థం దివసం యతేత
చార్థక్య హేతోర్వయపా ననేవ
పరత్ర హేతోరిహజన్మనా చ.

“వర్షాకాలము నాలుగునెలలు బయటకుపోయి కూలి నాలి చేసికొనుటకు అవకాశముండదు. కాబట్టి ఆ నాలుగు నెలలు చక్కగ ఇంటియందనే కూర్చుండి భుజించుటకుగాను తక్కిన యెనిమిది నెలలు జాగుగ కష్టపడవలెను. రాత్రి హాయిగా భుజించి విశ్రాంతి నొందుస్థితిని కలుగ జేసికొనుటకై

పగలంతయు బాగుగ శ్రమించవలెను. పార్థక్యములో (పిన్న నోగాని, ప్రావిడెంటు ఫండ్ గాని, లేక వదోరూపమున నిలువ జేసిన ధనముగాని లభించి) నిశ్చింతగ బ్రతుకవలె ననిన, బాల్య యౌవనములందు చెడుటకార్చి, పనిచేయ వలసియొందును. ఆ ప్రకారముగనే పరలోకమున శాంతి సుఖముల ననుభవించవలెననిన, ఇహలోకముననే అందు లక్ష తీవ్రకృషి నలుపవలెను” — అని శాస్త్రము లాడే శించుచున్నవి.

అయితే ఆ కృషి యెట్టిది? జీవుడు తనలో అచార్య రత్తి నెట్లు వికసింప జేసికొనగలడు? సర్వోత్తమమైన ఆత్మ జ్ఞానమును పొందు విధానమేది? దానిని జీవు డెట్లు పడయ గలుగును? దానిని తెలిసికొనుటకు పద్ధతి ఏది? — అనగా, మొట్టమొదట అనుభవజ్ఞులగు మహాత్ములను వినయవిధేయ తలతో సమీపించి వారికి సాష్టాంగ దండప్రణామము లాచ రించి వారి సేవాశుశ్రూషాదులఁ గావించి భక్తితో వారిని ప్రశ్నించి పరమార్థవిషయములను తెలిసికొనవలెను.

తద్విద్ధి ప్రణిసాలేన పరిత్రక్నేక సేవయా

ఉపజీక్ష్మన్తి తే జ్ఞానం జ్ఞానస సత్త్వదర్శనః.

(4-84)

అట్లు సవినయముగ ప్రశ్నించిన మీదట మహాత్ములు వానికి తత్త్వజ్ఞానమును బోధించెదరు. దానిచే నతని అజ్ఞా నము శమించిపోగలదు. అతనిలోని దివ్యతత్త్వ వికసింపగలదు. జ్ఞానమును సముపార్జించుటకు భగవానుడు గీతయందు చూపిన

త్రోవ ఇదియే. న కాస్యంగత్యము కలిగియుండునుని భగవానుడు అజేశించెను.

ఈ భవాకాశ్యమున దిక్కు తెలియక పరిభ్రమించు చుండు జీవుడను పాంథునకు మూర్ఖము బాపునది నద్దురువే, కాపున గురుసేవ, గురుభక్తి మొదలైనవి ముముక్షువునకు అత్యావశ్యకములని గీతాచార్యుడు హెచ్చరిక చేసెను. “ప్రణిపాతేన” అను పదప్రయోగముచే గీతయందు ఎంత వినయము బోధింపబడినదో చూడుడు! (పాఠము - నిపాతము - ప్రణిపాతము) పాఠమునగా పడుట; నిపాతమునగా తెస్సగ పడుట; ప్రణిపాతమునగా పూర్తిగ పాగిలబడుట, (సాష్టాంగ వందన మాచరించుట అని భావము) — శిష్యుడు గురువుయొద్ద ఎంతెంత భక్తి ప్రపత్తులు కలిగియుండునో, గురువునకు ఆరనిపై అంతంత వాత్సల్యభావ మునయించు చుండును, అప్పుడు గురువు శిష్యుని చెంత తన హృదయమును విప్పి వేయును. అర్జునుడు కూడ గీతోపదేశమునకు పూర్వము “శిష్యస్తేహం కాధి మాం త్వం క్రపన్నః” — అనుచు శ్రీ కృష్ణుని పాదారవిందములకు నమోపాకము లర్పించియే యుండిన సంగతి గీతాపాఠకులకు విదితమే అయి ఉన్నది. ఇదియే ధర్మరహస్యము. ఇప్పటి నవనాగరికులకు ఈ పద్ధతి ఒకింత పెగటుగా నోచవచ్చును. కాని ఆహంకారము వచ్చినగాని ఆత్మ జీవయింపదని వారు జ్ఞప్తియందుంచుకొన వలసియుండును. ఎవరితల పెద్దలయొద్ద, భగవంతునియొద్ద వంగునో వారియొద్ద ప్రపంచమంతయు తన తల వంచును.

మఱియు నాతనికి జ్ఞానప్రాప్తి కలుగును. ఇదియే నిర్మల సూక్ష్మము.

కాబట్టి సాధకుడు శ్రద్ధాభక్తులు కలవాడై, “స్వచ్ఛా నుపసర్వ్యతాం ప్రతిగినం తత్పాదుకే సేవ్యతామ్.” అను శ్రీ శంకరాచార్యుల వచనానుసారము మహాత్ములను సేవించి సంసారతరణోపాయమగు అర్మజ్ఞానమును బడయవలయును. శ్రద్ధ అప్పటికంటెను ముఖ్యము. శ్రద్ధ కలవాడే జ్ఞానమును పొందగల్గును (శ్రద్ధావాన్ లభ జ్ఞానం). నమ్మకములేక, సంజేహించుచు, డోలానుమానమగువాడు అధ్యాత్మమార్గమున ఎన్నటికిని వృద్ధికి రాదు. (సంశయాత్మా విసశ్యతి). కావున శాస్త్రమునందు, గురువునందు, దైవమునందు ప్రతిపూర్ణ విశ్వాసము, అకుంఠితశ్రద్ధ యుండవలెనని గీతాచార్యుని యాదేశము.

“Faith, faith, faith in ourselves, faith, faith in God—This is the secret of greatness.”

“నమ్మకము! నమ్మకము! తనయందు నమ్మకము, దేవునియందు నమ్మకము—ఇదియే జ్ఞాన్మత్యమునకు, విజయమునకు కీలకము” —అని వినేశానందు లుద్ఘోషించిరి. కాబట్టి జ్ఞానసంపాదనకై, జీవునియందలి అతాతీత శక్తియొక్క విశాసమునకై మొట్టమొదట శాస్త్రమునందు, దైవమునందు, సద్గురువునందు అత్యంత శ్రద్ధ కలిగియుండవలెను. ఈ శ్రద్ధ లోపించినందువలననే పెక్కురు లక్ష్యమును పొందలేక సంసారసముద్రమున పడిపోవుచున్నారు.

శ్రద్ధా విహీనస్య తు న ప్రవృత్తిః
ప్రవృత్తి శూన్యస్య న సాధ్య క్తిః
అశ్రద్ధయై సాధికా తాత్పర్య సర్వే
మజన్తి సంసారచుహాసయైః.

“శ్రద్ధలేసిచో కార్యమందు ప్రవృత్తి జనించదు. ప్రవృత్తిలేసిచో సాధ్యవస్తువు లభించదు. అశ్రద్ధచే గొట్ట బడినవారై బనులు దుఃఖపాగరమున మునుంగుచున్నారు” — తావున అధ్యాత్మసభమున పురోగమించు సాధకునకు, తన యందలి దివ్యశక్తిని సాక్షాత్కరించుకొనదలంచిన ముముక్షువునకు శ్రద్ధ ఎంతైనా అవసరమైయున్నది. అట్టి శ్రద్ధ గలవాడై మానవుడు తీవ్రమైన పట్టువల గలిగి, తనయందలి మూలిశ్యముల నన్నింటిని తడిగివైచి, మృత్యువునుకూడ ధిక్కరించగలిగినట్టి అతాకిక దివ్య అత్మశక్తిని సాధనచేత్రముముగ వికసింపజేసికొని, అమరుడై జీవన్ముక్తుడై, పరమానందమయుడై చెన్నోందవలెను.

మానవుని అతాకికశక్తి

మానవునియందు అఖండమైన దివ్యశక్తి నిగూఢమై యున్నదని యింతదనుక తెలుపబడినది. ఇక ఆ శక్తిని వికసింపజేసికొను మార్గ మేదియో విచారించదము.

“తత్స్వయం యోగసునిధిః కాశాత్మని నిద్ధతి” (గీత 4-38)

ఈ ఆర్థశోకము గీతయందు చాల ప్రాముఖ్యత కలిగి యున్నది. “తత్” అనగా ఆ ఆత్మజ్ఞానము, ఆపరమార్థశక్తి

యోగ సంసిద్ధునకు మాత్రము లభించును, అనగా కర్మయోగము నందు కుశలత్వమును సంపాదించినవారికి, అనాసక్త కార్యాచరణముచేతను, ఈశ్వరార్పణబుద్ధితో (కర్తృత్వాహంకార రహితముగ) నొనర్పబడిన క్రియలచేతను చిత్తశుద్ధిని పొందినవారికి అట్టి జ్ఞానము సంప్రాప్తమగునని భావము. దీనిని బట్టి నిష్కామకర్మాదులచే ముందుగా చిత్తశుద్ధిని పొందనివారికి జ్ఞానముదయించదని మరియొక విధముగ చెప్పినట్లయినది. మురికిగుడ్డకు రంగు పట్టనట్లున్ను, చవిటి నేలలో విత్తనము మొలవనట్లున్ను, పాపములలో గూడిన చిత్తమందు జ్ఞానమంటురింపదు. కానిని కర్మయోగాదులచే ముందు కుద్ధపఱచవలెను. కావుననే జ్ఞానము కొంతకాలమునకు ("కాలేన") లభించును అని చెప్పబడెను. ఎంత కాలమునకు! అని ఎవరైన ప్రశ్నించినచో అది వారి వారి ప్రయత్నాతిశయముపై ఆధారపడియుండునని భావము.

“తీవ్రసంకేగానామోసన్నః”

“తీవ్రప్రయత్న మొనరించినచో లక్ష్యము చేరువనే యుండునని పఠంజలి నుడివియున్నాడు. 100 మైళ్ళ దూరము గల ప్రదేశమునకు రాకెట్లు అరనిమిషములో పోగలదు. విమానము ఆరగంటలో పోగలదు. రైలు నాల్గు గంటలలో పోగలదు. గుట్టపుబండి 4 రోజులలో పోగలదు. ఎద్దుబండి 10 రోజులలో పోగలదు. అట్లే జ్ఞానప్రాప్తియను గమ్యమును వారివారి సాధన తీవ్రతపై ఆధారపడియుండునని తెలుపుటకుగాను “కాలేన” (కొంత కాలమునకు) అని గీతయుండు

వచింపబడెను. అయితే అజ్ఞాన మెవట కలుగును! “అర్హని” (తనయం దే), అనగా ఆత్మానుభూతిని నిరతిశయానందమును జీవుడు తనయం దే పొందకల్గునని భావము. మోక్షమునునది బయట ఎచటనో, ఏ లోకములోనో కలదను భ్రమ ఈ భగవద్వాక్యముచే తొలగిపోవుచున్నది. మోక్షము ప్రతి వారికిని తమయం దే కలదని గ్రహింపవలెను.

“మోక్షో నభవతి కృషి సాత్తాతే వచ భూతతే
మోక్షో హి తతో నిమిలం సమ్యగావనిభోధితకః. (కనీష్ఠగీత)

“మోక్షము ఆరాశమునలేదు, సాత్తాతమున లేదు, భూతలమున లేదు, అర్హజ్ఞానముతో గూడిన నిర్మలచిత్తమే ‘మోక్షము’ అని శ్రీ వసిష్ఠమునిండు యుద్బోధించిరి.

మఱియు నిట్టి జ్ఞానమును తనకు తానే స్వయముగ పొధనచేసి తనయందు పొందవలసియుండును. గురువులు శ్రోతవనూత్రము చూపెదరు. నడువవలసినది శిష్యుడు తన కాళ్ళతో తానే. చూడవలసినది తన కండ్లతో తానే, దైవముగాని, గురువుగాని, మహాత్ములుగాని తనకు మోక్షము సంపాదించి పెట్టవరని ఎవరైనను అనుకొనినచో వారు భ్రమయిందున్నవారే యగుదురు. మోక్షము గాని జ్ఞానానుభవముగాని “పరిమిల్లు” వలె ఒకరిచ్చునది, ఒకరు పుచ్చుకొనునది కాదు. అది కెద్దల సహాయముచే, ఈశ్వరానుగ్రహముచే, తనయందు తాను తయారుచేసుకొను వస్తువు. కనుకనే భగవానుడు “తత్స్వయం యోగసంసిద్ధిః” అని పలుకుచు జ్ఞానమును స్వయముగనే సాధించవలెనని

ప్రకటించియున్నాడు. గురువులు దారిచూపు స్తంభముల (Sign-Boards) వంటివారు. రెండుమూడుమార్గములు కలియు చోట్ల కీలకస్థానములందు కొన్ని స్తంభములపై ప్రాతపలకలు కట్టియుందురు. అవి ఏ పూను ఏవైపు ఎన్ని మైళ్ళుండునో తెలుపును. అంతమాత్రమే కాని గుహాయము. కష్టపడి నడువవలసినవాడు పొంతుడు.

ఈప్రకారముగ జ్ఞానమును సాధించి మనుజుడు తన మానవశబ్దమును సార్థకము చేసికొనవలయును. అజ్ఞానమును పోగొట్టుకొనుటయే మోక్షమనవలయును. “మా అజ్ఞానము, నా లేకుండ, నా వర్తించువాడు” మానవుడని చెప్పబడును. మానవశబ్దముమొక్క పృథ్వీత్యర్థమిదియే. ఇవిధముగ జ్ఞానమును గమకార్పించక జీవితములను భోగపిలాసములందు భ్రష్టముచేయువారు మానవత్వమునకు అర్హులుకారు. పశు తుల్యప్రవర్తనను వదిలి జనులు పశుపతి (శివుని)వలె వర్తించుటను నేర్చుకొనవలెను. ప్రాసందిక సంకపల నన్ని పొందినను అది యన్నియు ఈ శరీరవియోగముతో వియోగమును బొందియే పోవుచున్నవి. కాని జ్ఞానసంపదను బడసినవాడు శాశ్వతముగ నద్దానిని తన వెంట నుంచుకొని పరమశాంతిని, నిరతిశయానందమును కైవల్యమును పొందుచున్నాడు. కాబట్టి జీవులు తమయందు నిగూఢమైయున్న కైవల్యమును వ్యక్తపఱచి ప్రయత్నాదికయముచే తమయందలి అఖండాత్మ శక్తిని, అలోకిత దివ్యతేజమును తమభూత మొనర్చుకొని

అత్మజ్ఞానామృతమును తనిదితీతగ్రోలి సంసారదుఃఖదాహలోప
శాంతిని బడయవలెను. అదియే మోక్షస్థితి.

ముముక్షుత్వము

అట్టి మోక్షమును గూర్చిన తీవ్రశాంక్షచే ముముక్షుత్వ మనియు, అట్లు శాంక్షించువానిని ముముక్షు వనియు చెప్పదురు. అధ్యాత్మ చాక్ష్మయమున ప్రముఖస్థాన మొగ్రమించుకొని యున్న చతుర్విధ సాధనలలో ముముక్షుత్వము అగ్రశాంఖ్యాలమును బడసియున్నది. ఏలయనగా, తరించవలెనను కురూహాలమే లేనిచో తరించుటకు మార్గము నెవడు వెరకికొనును? కావున ముముక్షుత్వము అనగా ముక్తిని బడయవలె నను తీవ్రతర ఆవేదన స్రవితవికిని అత్యంత తాపశ్యకమై యున్నది.

జగద్గురు శ్రీ శంకరభగవత్పాదాచార్యులవారిని ఒకానొక శిష్యు డిట్లు ప్రశ్నించెను—మహాత్మా! మోక్షమునకు అత్యాపశ్యకమైన నిత్యానిత్య వస్తువివేకము, ఇహముత్రార్థఫలభోగవిరాగము, శమాదిషట్క—సంపత్తి, ముముక్షుత్వము - అను ఈ సాధన చతుష్టయములో ముఖ్యమైనదేది? అందులకు గురు డేవు డిట్లు సమాధాన మొసంగెను—

“ఓహో వివేక మత్యంతం వైరాగ్యం వపురుష్యతే
శమాదయన్మదంగాని మామక్షా ప్రాణ ఇష్యతే.”

నాయనా! వినుము, వివేకము శిరస్సువంటిది. అనగా దేహమునందు శిరస్సు ఎట్టిస్థాన మొగ్రమించుకొనియున్నదో,

అట్లే సాధన చతుష్టయమునందు వివేకమున్ను అట్టి ఉన్నత స్థానమును బొందియున్నది. ఇక వైరాగ్యము ముండెము వంటిది. శిష్యుడమాదులు చేతులు, కాళ్లు వంటిది. ముముక్షుత్వమో ప్రాణవాయువు వంటిది. అనగా ప్రాణవాయువు లేనిచో ఒక్కక్షణమైనను శరీర మెట్లు బ్రతుకవాలదో అది శరీరమునందు ఎంతటి ప్రధానమైన వస్తువో, అట్లే నాలుగు సాధనములందును ముముక్షుత్వము అంతటి ప్రధానమైనదని యెఱుఁగుము. అదిశంకరులయొక్క ఈ చక్కని రీతికూ నమువలన ముముక్షుత్వము - అనగా మోక్షమును గూర్చిన ఆసీదన, తరించవలె నను తీవ్ర ఆశాంక్ష, ఈ సంసార కూటమునుండి ఎప్పుడు బయట పడుదుమా యను తీవ్రతర ఉత్కంఠ మోక్షసాధనములన్నిటియందును అత్యంత ప్రధానమైనదని స్పష్టమగుచున్నది.

అట్టి ముముక్షుత్వము కలిగినపుడు ఇక ప్రాపంచిక భోగవిలాసములందు అరుది జనించును. విషయవిలాసముల యెడల రోతపుట్టును. ఇంద్రియ సుఖముల యెడల ఏవగింపు కలుగును. ఏ దృశ్యసౌఖ్యములు అజ్ఞాన కాలమున చాల గొప్పగ కన్పించినవో అవియే మోక్షసుఖమునకు గొప్ప అవరోధనములని తుదకు సాధకుడు గ్రహింప గలుగును. ఒక్క పరమాత్మ వస్తువుతప్ప. తక్కిన దేదియు ఆత్మతో ఆతనికి రుచింపదు. రాజ్యపదవిగాని, ఇంద్రపదవిగాని, చంద్ర పదవిగాని, దివ్యమగు ఆర్జునదవి చెంత తీసికట్టె యగును. కనుకనే ముముక్షువుగలవాడు రాజ్యవైభవములను, ప్రాపం

చిర సంపదలను తృణమువలె తృణించివైచి అన్ని లాభముల కంటెను గొప్పలాభముగు దైవలాభమునే అన్వేషింప దొడగును. నీటిలో ముంచబడినవాడు ప్రాణవాయువుకొరతై ఎట్లు తహతహలాడునో ఒక్క ప్రాణవాయువునుమాత్రము జ్ఞాపకముంచుకొని తక్కిన ప్రపంచమునంతను అతటి యెట్లు ముఱచిపోవునో, అట్లే మోక్షమును బడయవలెనను తీవ్ర ఉత్సృకతిగలవాడు ఒక్క భగవంతునితప్ప తక్కిన వస్తుకాలమునంతను ముఱచిపోవును. పానిపై ఆసక్తినుంచడు. తీవ్రముముఱపుయొక్క లక్షణమిదియే అగుచున్నది. అట్టి తీవ్రముముఱపు తన ప్రయత్నాతిశయముచే అదిరకాలములోనే లక్ష్యముగు హృదయస్థపరమార్థమును బడసి జన్మసార్థకతను బొందగలడు.

మోక్షముయొక్క అవశ్యకత

ఈ ప్రపంచమున ఎవడును బంధమును అపేక్షింపడు. తన్ను శుట్టుకొనియున్న పాశమును ఛేదించుకొని బయట పడవలెననియే ప్రతిబాడును తలంచును.

వాసుః శాంచన పంజరే నృపవర్తేర్నిత్యం తపోర్మార్గశం
భక్ష్యం స్వాదురసాబదాదిమథలం శేయం కుఢార్థం కదాః
నాచ్యం సంపది రామనామగురతం ధీరస్య కీరస్య ఛో
చాహా హస్త తథాపి ఇన్ద్రుటపి శ్రోదం మనో ధావతి.

ఒకానొక రామచిలుకను ఒక రాజు బహుప్రీతితో పెంచుచుండెనట. దానిని బంగారు పంజరమునందుంచి,

రాజు తానె స్వయముగ దానికి స్నానము చేయించుచు, తియ్యటి మామిడిపండ్లు, దానిమ్మపండ్లు దానికి పెట్టుచు, అమృతోపమగు కీరమును త్రావించుచు, పెద్దపెద్ద సభలలోనికి దానిని తీసుకొనివెళ్ళి దానిచే రాజునామమును పలికించుచు తద్వారా మహాశాసనమును దానికి కలుగ జేయుచు ఉన్నప్పటికిని, ఆ చిలుక తన కంటి వెంట ధార ధారగా నావ్పములు రాల్పుచు ఏడ్చుచుండెనట! గేని కొఱకు! అన్ని సంవదలు, శారవములు అనుకూలములు ఉన్నప్పటికిని అది దుఃఖించుటకు కారణమేమి? అన్వతంత్ర వాతావరణమే కారణము. “నా జన్మస్థలమైన అరణ్యము లోని చెట్టుపైకిపోయి స్వతంత్రవాయువు లెపుడు పీల్చుదునా” యని ఆ చిలుక అహర్నిశములు వాపోవుచున్నది. ‘ఓ జనులారా! స్వస్థానమునందే పరమానందము లభించును. ఎంతటి సుఖవిలాసములతో కూడియున్నప్పటికిని పరకీయస్థానము ఐయహేతుజేయగును’ అని చిలుక చక్కటి గుణపాఠమును జనులకు బోధించుచున్నది.

ఒక చేపను తీసికొని వెళ్ళి సింహాసనముపై కూర్చుండ బెట్టి, వింజామరులు వీచుచు భక్ష్యభోజ్యము లారగింప జేయుచు దానికి రాజమర్యాదలు చేయుచున్నప్పటికిని, ఆ చేపకు వానిచే కించితైనను తృప్తికలుగదు. తన స్వస్థానమైన నీటిలో వడలినపుడే అది పరిపూర్ణ సంతృప్తిని బొందగలదు. అట్లే జీవుడు తన నిజస్వరూపమైన పరమాత్మను వదిలి ఈ దృశ్యప్రపంచమునబడి నానా యాతనలను బొందు

మంద అట్టివాడు తిరిగి లేన స్వస్థానముగూ అత్యయందు చేరినపుడో పూర్వ సౌఖ్యమును బొందగలడు. స్వస్థుడౌపమును జూపక ము తెచ్చుకొని దుఃఖమును దులిపివేచి పరమానందమును బొందుట అతనికి ఎంతయో అవశ్యకమైయున్నది. అట్టి మౌనస్థితినిగూర్చి యూహించుటయు, అద్వానికై ప్రయత్నించుటయు, ఎంతయో అవసరమైయున్నది.

2 వ అధ్యాయము

— ౧౦౬ —

మోక్షముఁ యొక్క స్వరూపము

మోక్షస్థితియందు జీవుడు శివుడుగా మారును. నరుడు నారాయణుడై విలసిల్లును. భక్తుడు భగవంతుడై భాసించును. మానవుడు మాధవుడుగా పరిణమించును. అదియొక అపూర్వ ఆనందస్థితి. దుఃఖము లవతేశమైనను అచ్చోట గాన్పించకుండును. ప్రపంచములోని అన్ని లాభములకంటెను, గొప్పలాభకరమైన స్థితియని అద్దానిని. గీతాచార్యుడు జేర్చొనెను.

“యం బ్రహ్మ చాపరం లాభం కుస్యతే జాధికం తతః
అస్మిన్ స్థితో న దుఃఖేన గుణదాపి నిరాల్యతే”

(భగవద్గీత. ౧౨-౨౩)

అచ్చోట (మోక్షస్థితియందు) జీవునకు కలుగు ఆనందము అవర్ణనీయము. బ్రహ్మవేత్త సాక్షాత్ బ్రహ్మమే యగునని ఉపనిషత్తులు ఘోషించుచున్నవి. (బ్రహ్మవిద్య) హైప భవతి.) కావున అట్టి మోక్షస్థితియందు జీవత్వము అదృశ్యమై బ్రహ్మత్వమే శేషించును. ఆనందసాగరమే యగు అట్టి దివ్యానుభూతికొఱకై మహనీయు లెందఱో తమ భౌతిక గుంపదలకు తిలాంజలి యొసంగి ప్రాపంచిక సౌఖ్యములను దూరముగ విడచివైచి రాజ్యాదులను గూడ తిరస్కరించును.

రించి అఖండ వైరాగ్యమును జేబట్టి, ఆమోక్షము/ని కృషి
సలిపి తుదకు విజయమును గాంచిరి. అట్టి బ్రహ్మానందముతో
తాగిక సుఖములు పోల్చుదగినవి కావు. ఒకటి నిత్యమైనది,
మరొకటి అనిత్యమైనది. చింతసుఖము చింత ప్రతిచింత
సుఖ మేపాటిది? జాగ్రత్తుని చింత స్వప్నవస్తువున జేమైన
విలువ యుండునా? కనుకనే శ్రీ శంకరాచార్యులవారు మోక్ష
సుఖమునుగూర్చి ఈ ప్రకారముగ వర్ణించియున్నారు—

యత్సాధ్యాఃకుఢి లేలేత ఇతి శ్రావయో నిర్వృతాః
యచ్చిత్తే నితరాం ప్రకాశకానాం లక్ష్మణ మనిర్నిర్వృతః
యస్మిన్నిత్య సుఖాంకుభా గళిత ధీర్భ్రహ్మక పి బ్రహ్మవిత్
యః కర్చిత్స సుకేవలకంఠకదం మానం మనీషా మమ.

‘ఆ బ్రహ్మానంద సముద్రముయొక్క ఒకానొక లన
లేకముతో సమానమైన కొద్ది సుఖమును బొంది ఇంద్రులు
ఎంతయో సంతోషించుచున్నారు. మునీశ్వరులు తమ చిత్త
ములను అట్టి పరబ్రహ్మమునంటే, ఆత్మయంటే బయింప జేసి
శరమానందమును బడయుచున్నారు.’

అట్టి ఆర్ద్రవస్తువే ప్రపంచమున గల సమస్త పదార్థ
ములకంటెను మహాసుందరమైనది. మౌలికవస్తువులందు సౌంద
ర్యము లేదు. లేపో మాపో నశించు పదార్థములు సుంద
రము లేట్లగును? కాబట్టి ఆర్ద్ర సౌందర్యమునే జనులు
వీక్షించవలెను.

ది వ్య సౌ ం ద ర్య ము

ప్రపంచములో సుందరమైన వస్తువు జనులకు ఆనందమును గొల్పును. చక్కని పుష్పము ఆహ్లాదమును గలుగజేయును. అట్లే సుందరభవనము, సుందరచిత్రము, సుందరదేహము జనుల హృదయసీమలందు ఆనందముయొక్క సంతారమునకు హేతుభూతము లగుచున్నవి.

A Thing of beauty is a joy for ever

అను ఆంగ్లసూక్తి ఈ భావమునే స్పష్టీకరించుచున్నది. “సుందర పదార్థము పరమానందమును గలుగజేయు” నని ఆ వాక్యముయొక్క అర్థము. అయితే సుందరమైన వస్తువేది? చపల్మై, క్షుణ్ణమై నశించిపోవు పదార్థము సుందరమైన దెట్లగును! అది యెంత రమణీయముగ గన్పట్టినప్పటికిని దాని సౌందర్యము సౌందర్యము కానేరదు.

నేడు మహాసుందరముగ నగుపించిన గులాబిపువ్వు సాయంత్రమునకు పాడిపోయి, రేపటికి నశించి పోవుచున్నది. ఈనాడు అత్యంత రమణీయముగ కనుపించిన మహాభవనము కొద్ది సంవత్సరములకు శిథిలమైపోవుచున్నది. నేడు లోకైక సుందరి (Miss Universe) అని ఖ్యాతి వడసిన ముగువ కొలది వత్సరములకు వృద్ధాప్యమునకు బలియై కురూపిణియై మరణించుచున్నది. ఇక అక్షణిక సౌందర్యమునకు ఏమి విలువ!

సన్తి రమ్యతరాద్రమ్యాః మన్థిరాదప్సి మన్థిరాః
చిన్తా పర్యవసానేయం పదార్థత్రైః కిమిహునః.

ప్రసంచములో అతి రమణీయమైన పదార్థము లెన్నియో కలవు. కొంతకాలము స్థిరముగ నుండు పదార్థము లున్ను ఎన్నియో కలవు కాని కాలగర్భమున అవి నశియై ఎట్టకేలకు నశించిపోవుటవలన దింత (దుఃఖము) నే అవి కలుగజేయుచున్నవి. అందుచే న పాప నాశ్రయింప వలదు, అని శ్రీ వసిష్ఠునిగారి శ్రీ రామచంద్రులకు బోధించెను.

That which is permanent is really beautiful

నాశములేని వస్తువే పాస్తవముగ సుందరమైనది. అట్లు నాశములేనివస్తువు ప్రసంచములో ఏది కలదు? ఒక్కడై వము తప్ప రదిగిరమైన ప్రతి వస్తువును కాలప్రవాహమున గొట్టుకొని పోవలసినదే. ఆత్మచిత్త వొకటి తప్ప తిక్కిన దృశ్యపదార్థము లన్నియు కాలగర్భమున అంతరించి పోవలసినదే. దీనినిబట్టి అన్నిటికంటె గొప్ప సౌందర్యము దైవముననే, ఆత్మకే కలదని స్పష్ట మగుచున్నది. కావున దానినే జేవులు ఆశ్రయింపవలసియున్నారు. అదియే జనులకు పరమానందమును గలుగజేయగలదు. నశ్వరపదార్థములయొక్క ఆ సాతరమణీయత్వమును జూచి మోసపోరాదు, తాత్కాలిక సౌందర్యములకు, పైపై తళుకుబెళుకులకు ఎన్నడును లోను కాగూడదు.

ఈమధ్య ఒక యువకుడు ఒకానొక జ్యోతిషకునియొద్ద కేగి తనచేయి చూపించుకొని తన భవిష్యజ్ఞనిత విషయమై ప్రశ్నించెను. జ్యోతిషకు డాతని చేతిని చక్కగా పరిశీలించి ఈ విధముగా చెప్పెను—‘నాయనా! నీ ధనరేఖ అద్భుత

ముగా నున్నది'—ఆ వాక్యము వివరణ ఆ వ్యక్తి పరమ సంకోచమును బొంది మనస్సులో 'A Daniel has come for judgement' (మహానుభావుడు సాక్షాత్తు అవతరించెను) అని అనుకొనెను. తదుపరి తోటివర్షుడు 'నీ విద్యారేఖ ఇంకను పొడుగుగా ఉన్నది. కాబట్టి గొప్ప గొప్ప కీర్తీలను నీవు పొందెదవు నీ కీర్తిరేఖ ఆ రె-టికంటెను పొడుగుగానున్నది. కావున లోకములో నీవు గొప్ప కీర్తిని కూడ పొందెదవు. అని చెప్పుచుండగా యువకుని మనస్సు ఆనందముతో చిందులు జొక్కుచుపోయెను. తదుపరి అ దైవజ్ఞుడు తన భాష గము కొనసాగించుచు 'నాయనా! అన్ని రేఖలు నీకు చాల పొడుగుగా ఉన్నవి కాని ఆయుర్రేఖ మాత్రం పొట్టిగా నున్నది' అని చెప్పెను. దానితో యువకుని మనస్సు అత్యంత వ్యాకులమై పోయెను. అతడు ఊబుడై ఆచ్ఛాటు వీడి పడెను.

కావున, ఎంత ధన ముండిన నేమి, ఎంత కీర్తి యుండిన నేమి, ఎన్ని ప్రాపంచిక విద్యలను గడించిన నేమి, ఎంత సంరాస ముండిన నేమి, బ్రతికే ఆశయే లేనపుడు చాటి 'లేపాటి విలువ! ఆయురేఖ లేనపుడు తక్కిన రేఖలు ఎన్ని యుండిన ఏమి ప్రయోజనము! అట్లే ప్రపంచ వస్తువులు ఎంత సుందరముగా తోచినను, అవి అశాశ్వతములు, కాబట్టి దాని సౌందర్యమునకు ఏమాత్రమును విలువ లేదు. పూర్వము బుద్ధుడేవు డీ విధముగనే ప్రపంచస్థితినిగూర్చి తీవ్రముగ విచారించి, తన రాజ్యముయొక్కయు, పరిజనము

యొక్కయు, సతీసుతులయొక్కయు లావణ్యమును గొప్పగా తలంచక, వాని యన్నింటికంటెను మహాశుందరమైనట్టి నిర్వాణపదవినిగూర్చి అన్వేషించి ధన్యుడయ్యెను.

కావున విజ్ఞులగువారు ప్రపంచములోని పదార్థములను చక్కగ వివేచించి, వాని అపారత (Superficial) సౌందర్యములకు మురిసిపోక, వానిపై ఆసక్తి తగ్గించుకొని, కాళ్ళ తలపై, స్థిరమై, సనాతనమైనట్టి పరమాత్మయందు అనన్యతగలిగి, హృదయగుహయం దట్టిలోలోత్తర సౌందర్యమును సదా దీక్షించుచు బ్రహ్మనుభూతిని బడసి జీవికమును అనందమయముగ నొనర్చుకొనవలెను.

మోక్షరూపముగు ఆ పరమాత్మ శేవలము స్వయం జ్యోతి యనియు నెఱుంగవలయును. జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులు మూడిటియందును ఆ యాత్మ సర్వసాక్షియై దృశ్యమునంతను ప్రకాశింప జేయుచు నిర్వికారమై చెన్నొందుచున్నది.

ఆత్మ జ్యోతి

ఆత్మయొక్కటియే ప్రపంచములో అరదిదీపము. ప్రమిదలోని దీపము నూనె లేనిచో అరిపోవును. కఠెంటులేనిచో ఎత్త్రొక్కటై టు అరిపోవును. బ్యాటరీ లేనిచో టార్పిలై టు అరిపోవును. లోకమునకంతకును వెలుగునిచ్చు సూర్యునకు నూనెతో పనిలేకున్నను కఠెంటుతో అవసరము లేకున్నను రాత్రింబగళ్లు వెలుగుచునే యున్నను ఒకానొక సమయమున ఆతడున్న నిలయ మొందిపోవును; అదియే ప్రళయ కాలము.

అప్రళయకాలమున సూర్యుడేమి, చంద్రుడేమి, నక్షత్రము లేమి, నమస్త బ్రహ్మాండమున్న విలీనమై పోవును. అట్టిచో ఇక ఆరని దీపమేది? సృష్టికాలమున, స్థితికాలమున, ప్రళయకాలమునగూడ తన అస్తిత్వమును నిలదొక్కుకొని ఆరకుండ ప్రకాశించు దీపమేదైన కలదా యనిన కలదని ఉపనిషత్తులు ఘోషించుచున్నవి. మహర్షులున్న వక్కాణించుచున్నాడు. అదియే ఆత్మ, అదియే పరబ్రహ్మము. సర్వజీవుల హృదయాంతరాళములందు వెలుగొందు దివ్యజ్యోతి అదియే. బాహ్యభ్యంతరములందును భూతభవిష్యద్వర్తమానములందును సమానముగ వ్యాపించియున్న పరంజ్యోతి అదియే, అది ప్రళయకాలమందును చెక్కుచెదరకయే నిలచియుండును.

సదేవ సోమ్యకమగ్ర ఆసీత్, ఏక మేవాద్వితీయం బ్రహ్మ,
నేనా నానాత్వీ కించన

అని ఉపనిషత్తు లీ సత్యమునే బాహ్యముగ చాటుచున్నవి. సూర్యు డన్నిటిని ప్రకాశింపజేయుచున్నను, ఆ సూర్యుని పరమాత్మ ప్రకాశింపజేయుచున్నాడు. పరమాత్మయను స్వయంజ్యోతి ఉన్నందువలననే, అత డెల్లకాలములందును వెలుగుచున్నందువలననే, తక్కిన (సూర్యచంద్రాది) జ్యోతులన్నియు ప్రకాశించుచున్నవి.

తమేవ భాస్తవసు భాతి సర్వం తస్య భాసా సర్వమిదం విభాతి,
అను ఉపనిషద్వాక్యము ఈభావమునే పరిపోషించుచున్నది. సూర్యచంద్రాదులు లోకమును ప్రకాశింపజేయు

గలవుగాని పరమాత్మను ప్రకాశింపజేయుజాలవు. గీతాచార్యుని ఈ యద్భుతపాశ్యము వాలకింపుడు—

‘స తద్భాసయతే సూర్యో వ శకాతోక్తా వ పావకః’

సూర్యుడుగాని, చంద్రుడుగాని, అగ్నిగాని, వాయ్యుల, ఏ పదార్థముగాని పరమాత్మను ప్రకాశింపజేయలేవు. ఒకరి ప్రకాశముతో అతడు నిమిత్తములేదు. అది స్వయంప్రకాశము, స్వయంత్యోతి, సర్వసాక్షి. అది అన్నిటిని ప్రకాశింపజేయునుగాని, మఱియొకదానిచే అది ప్రకాశింపజేయబడదు. కావున అది సత్యమై, శివమై, సుందరమై, సర్వలోకారాధ్యమై వెలుగొందుచున్నది.

ఈప్రపంచమునగల నమస్తపదార్థములను మనుజుడు దేనివలన తెలిసికొనగల్గుచున్నాడు? సూర్యప్రకాశమువలన, చంద్రప్రకాశమువలన, దీప్రకాశమువలన. (ప్రకాశములు లేనిచో) అంధకారబంధురమైన చోటనున్న వస్తువుల సత్యము తెలిసికొనజాలడుగా! అయితే ఆసూర్యాదులను దేనివలన తెలిసికొనుచున్నాడు? నేత్రముచే. నేత్రము లేనిచో ఆ సూర్యాదులున్నను లేనివారిలో సమానమే యగుదురు. ఆ నేత్రమును దేనివలన తెలిసికొనుచున్నాడు? నేత్రప్రకాశము లేనపుడు ఏ ప్రకాశముయొక్క సాహాయ్యముచే అతడు కార్యముల నొనర్పగల్గుచున్నాడు? గ్రుడ్డివాడు దేనిసహాయముచే లోకమున వ్యవహరించుచున్నాడు? బుద్ధిచే. అసగా నేత్రమును తెలిసికొనునది, నేత్రమును ప్రకాశింపజేయునది, నేత్రము లేకున్నను వ్యవహరించునది బుద్ధి అని తేలినది.

అయితే ఆ బుద్ధిని తెలిసికొనునది ఏది? దానినిగూడ ప్రకాశింపజేయునది ఏది? రాత్రి గాఢనిద్రతో బుద్ధి నిలీనమై యుండునపుడు ఏ ప్రజ్ఞ చే ఆ లేమిని ఎఱుంగగల్గుచున్నామో అదియే ఆత్మ. కావున అదియే స్వయంజ్యోతి, పరంజ్యోతి, జ్యోతులకన్నిటికిని జ్యోతి.

‘జ్యోతిషా మపి తజ్జ్యోతిః సుహః పరమచ్యుతః’.

అని శ్రీకృష్ణభగవాను డద్దానిని కీర్తించియుండెను. ఈ ప్రకారముగ అన్నిటిని దెలిసింది, తానుగూడ దెలుగుచు, ఏకాలమందును ఆరక స్వయంప్రకాశమానమై భాసిల్లు ఆత్మ జీవుని హృదయకుహారమందే వర్తించుచున్నది. అద్దాని నెఱుంగగల్గువాడు ధన్యుడు, కృతకృత్యుడు.

సామాన్యముగ లోకమునగల ప్రకాశములన్నియు, అనగా సూర్యచంద్రాదులన్నియు జాగ్రదవస్థకే పరిమితములై యున్నవి. జీవునకు ఒక జాగ్రదవస్థ మాత్రమే గాదు, ఇంకను రెండవస్థలు కలవు. అవియే స్వప్నవస్థ, సుషుప్త్యవస్థ అవబడును. జాగ్రదవస్థయందు గల ఈ సూర్యచంద్రాదులు స్వప్నమందలి సదార్థములను ప్రకాశింపజేయజాలవు. అట్లే స్వప్నమందలి సూర్యాదులు సుషుప్తిని ప్రకాశింపజేయజాలవు. కాని ఈ మూడవస్థలయందును అనుస్మృతమై ఒకానొక దివ్యప్రకాశము వ్యాపించి యున్నది. ఈమూడిటిని అది ఏక కాలమున ఎఱుంగుచున్నది. మూడిటిని అది చక్కని ప్రకాశము నొసంగుచున్నది. జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులను ఆమూడవస్థలందు ఏయే

పదార్థములు కలవో, వాని నన్నింటిని ఆ స్వయంజ్యోతి యగు ఆత్మ ప్రకాశింపజేయుచు, వానితో తగుల్కొనక, సర్వసాక్షియై వర్తించుచున్నది.

త్రిషు ధాతును యద్యోజ్యం
భోక్తా భోగశ్చ యద్యవేత్
తేభ్యో విలక్షణ స్సాక్షీ
చిత్వాత్మోఽహం సదాశివః.

అని కైవల్యోపనిషత్తు కైన తెలిపిన సత్యమును చక్కగ నిరూపించియున్నది. రాత్రి నిదురపోవునపుడు స్వప్నమున మునుజుడు పదార్థములన్నిటిని జూడగల్గుచున్నాడు. జాగ్రదవస్థలోని సూర్యుడచటలేడు. మఱి ఏ ప్రకాశముచే అదియన్నియు వెలుగొందుచున్నవి? అట్లే గాఢనిద్రయందలి తమస్సును దేనిచే తెలిసికొనుచున్నాడు? నిద్రనుండి మేల్కొంచినపిదప 'నేను హాయిగా నిద్రపోయినాను' అని ఆ హాయిని ఎట్లు వర్ణింపగలుగుచున్నాడు? త్రికాలములను సాక్షిగా తన ఆత్మ ఎఱుంగగల్గుచున్నది కాబట్టియే ఇట్టి యనుభూతి జీవునకు సాధ్యమగుచున్నది. ఈ ప్రకారముగ ఆత్మయను స్వయంజ్యోతి భూతభవిష్యద్వర్తమాన, జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తు లన్నిటియూదును సర్వకాల సర్వావస్థల యందును ఏకరూపముగ, అవిచ్ఛిన్నముగ వెలుగుచున్నది. అదియే తానని నిరంతరము భావనచేయవలెను.

జీవుడు తాను స్వయంజ్యోతియగునట్టి పరమాత్మయే గాని దేహేంద్రియాది సుఖాతము కాదని పదేపదే మననము చేయవలసియున్నది.

‘తద్భక్త్యా నిష్కలమహం న చ భూతసంఘః’

“నిష్కళంకమగు ఆ పరబ్రహ్మమే నేనుగాని ఈ పాంచభౌతిక దేహానముదాయమును కాను” అను శ్రీ శంకరాచార్యుల హితోక్తిని ప్రతిదినము సాధకుడు మరల మరల చింతనచేయవలయును. అప్పుడే జీవునకు అఖండ ధైర్యము, నిర్భయత్వము, పరమానందము చేకూరును. సంసారదుఃఖ మంతరించును. జీవన్ముక్తి లభించును. అట్టి మహోన్నత పరమార్థస్థితిని బడయుటకై ముముక్షువు నిరంతరము యత్నశీలుడు కావలయును.

॥ ఆత్మజ్యోతిః పరీక్షాజ్యోతిః ప్రకృత్యజ్యోతిః పరాత్పరః
జ్యోతిర్జ్యోతిః స్వయంజ్యోతిరాత్మజ్యోతిర్భువోఽస్మ్యకాష్ఠ
ఆత్మజ్యోతిర్మనోజ్యోతిర్జ్యోతిశ్చక్షుః శృణోత్యతి
సంభాషోత్తరజ్యోతిస్సంజ్యోతిర్భవమచ్యతే.

పరమానంద నిలయము

స్వయంజ్యోతియగు ఆ పరమాత్మ ప్రపంచములోని సమస్త సుఖములకును ఆధారభూతమైయున్నది. అది ఆనంద సాగరము. అట్టి అపూర్వ ఆనందధామమును బడయుటకై జీవుడు శక్తివంచనలేక పాటుపడవలసి యున్నది. వీలయినగా, మానవుడు జన్మించినది తుణికసుఖముల కొరకు గాదు, కాశ్వత సుఖము కొరకు. దాసవు డగుటకు కాదు, దేవు డగుటకు. పశుత్వము నొందుటకు గాదు, పశుపతిగా మారుటకు. అట్టిచో ఎండమావులవంటి ఈ తుణిక సుఖము లందే జీవితమంతయు ఆహుతి చేయనేల! సున్నపుముద్దలను

జూచి వెన్నముద్దలని భ్రమించి పరుగిడుట విజ్ఞుడు చేయవలసిన పనికాదు. తీనుట, త్రాగుట, గంతులు వేయుట ఇదియేమా మానవత్వము?

“Man does not live by bread alone”

—అని క్రీస్తు వచించినట్లు శేవలము తిండియే మానవుని పరమావధి కాదు, దానిని మించిన మరికొన్ని విషయములు కలవు. అనిత్య వస్తువును విడనాడుట, నిత్యవస్తువును పరిగ్రహించుట, ఆత్మ సన్వేషించుట, ఆత్మేతరమునందు విరక్తి గల్గియుండుట—ఈ ప్రకారముగ నైతికజీవితము నలవరచుకొనుటయే మానవజన్మ సాఫల్యత.

అయితే ఈ సందర్భమున కొందరి ప్రశ్న చేయుచున్నారు. “అయ్యా! ఇంద్రియార్థములగు శబ్దాదులను, విషయభోగములను పరిత్యజించవలసినదిగా గీతాది గ్రంథములు చెప్పుచున్నవే! మాకేమో అవి చాల సుఖకరములుగ గన్పట్టుచున్నవి, దైవసుఖ మెట్టిదో మాకు తెలియదు. మాకు అదుర్దాబులో లేదు కూడను. మా కది లభించునని నమ్మకముకూడ లేదు. అట్టిచో ప్రత్యక్షముగనున్న ఈ ఇంద్రియసుఖములను పోగొట్టుకొని పరోక్షముగనున్న మఱియొక (ఆత్మ)సుఖమునకై అట్టులుచాచుట హాస్యాస్పదమే యగును కదా! పోదలో నున్న పక్షికొఱకై చేతిలో నున్న పక్షిని జారవిడుచుకొనువాడు విజ్ఞుడేనా?” అని ఈ ప్రకారముగ పలుకుచుందురు. భోగ్యపదార్థములు సుఖకరములని వారు పలుకుచున్నారు. అది సరికాదు.

పాస్తవముగ సుఖము బాహ్యమున లేదు. పదార్థము లందు సుఖమున్నదని యనుకొనుట వట్టి భ్రమయే యగును. ఒకానొకవస్తువుపై ఆశ కల్గి దానినిగూర్చిపడేపడే చింతించు నపుడు మనస్సు స్వస్థానమగు హృదయముచు విడిచి బయటకు పోవును. అపు డది చపలముగా నుండును. కాని ఎపు డా యభిలషిత పదార్థము చేజిక్కునో, లేక అనుభవించబడునో అప్పుడు మనస్సు నిశ్చలమగును. పదార్థమును గూర్చిన సంకల్పము కనించును. అట్లే ఆ నిశ్చల మనస్సునందు అధిష్ఠానమగు ఆత్మానందము ఒకింత ప్రతిబింబించును. ఈ ప్రకారముగ తనలోని ప్రతిబింబిత ఆత్మసుఖమునే జీవుడు వస్తుజన్యముగ తలంచి పొరపడుచున్నాడు. ఆ సుఖము తన లోనిదే. బయటది కాదు. ఎట్లనిన—

ఒక కుక్క ఎచటనో ఒక ఎముకను సంపాదించి దానిని కొఱుకుచుండెను. ఎముక గట్టిగా నున్నందువలన విరుగలేదు. కాని బలవంతముగా కొఱుకుటవలన ఒక పన్ను ఊడిపోగా, దాని నోటిగుండా నెత్తురు ఎముకపై కారుచుండెను. పాపము, అమాయకమగు ఆ కుక్క ఎముకలో నుండి రక్తము స్రవించుచున్నదని భావించి తన భాగ్యముపండెనని ఊహించి నిర్విరామముగ ఆ రక్తమును నాకదొడగెను. ఇట్టి దియే అజ్ఞానుల పరిస్థితియు. భోగలాలసులగువారు పదార్థముల సనుభవించుచు ఆత్మసుఖమే ఆ పదార్థములందు ప్రతిబింబించుచున్నదని యెఱుగక “ఆహా! భోగ్యవస్తువులు ఎంత ఆశందకరములు!” అని తలంచుకొని మురిసిపోవుచున్నారు.

అపారే ఖయ సంపారే సుఖభ్రాంతిః శరీరాం
లాలాపానమిదాంశుషే బాలాశాం క్షరవిభ్రమః.

—కొందరు చంటికిల్లులు నోటిలో వ్రేలు పెట్టుకొని చీకుచు, తమ ఉమ్మినే తాము మ్రొంగుచు వ్రేలిలోనుండి పాలువచ్చుచున్నదని భ్రమింతురు. అట్లే ఈ అపార సంపారమున పదార్థములందు జనులకు సుఖభ్రాంతి కలుగుచున్నది. కాబట్టి కాహ్యవస్తువులందు సుఖము లేదు. మనస్సు కమించుటయే, సంకల్ప ముడుగుటయే సుఖమునకు కారణము. అది యెంతెంత అధికముగ కమించుచుండునో అంతంత అధికముగ జీవుడగు సుఖము కలుగుచుండును.

నిజముగా సుఖము పదార్థమునందున్నచో అది ఇంద్రుని ఎల్ల జేతలయందును సుఖకరముగ తోచవలెను. అట్లు లేదు. ఒకే వస్తువు కొందరికి ప్రీతికరముగను, కొందరికి అప్రీతికరముగను ఒక కాలమున సుఖవంతముగను, మరియొక కాలమున జాగుహ్వరముగను స్ఫురించుచున్నది. వస్తువునందానందమున్నచో ఇట్లున్నదికిని సంభవింపదు. దృష్టాంతమునకు జూడుడు—భోజనాత్సార్యము ఎంతయో దుదికరములుగ తోచిన పాయసము, గారెలు మున్నగునవి కడుపు నిండ భుజించిన పిదప ఇక తిన బుద్ధిగాక, ఎవరైన బలవంతముగ వడ్డించినచో విషప్రాయముగ భావించి తినక వదలి వేయుదురు. “కడుపునిండితే గారెలు చేదు” అను ఆరోగ్యశాస్త్రేతర మెన్నటికిని కాజాలదు. చేదుతనము గారెలలో

లేదు. కష్టమదనము అంతకంటెను లేదు. వారివారి ఆకలి, మన మనస్తత్వము ఆయా రుచులను కల్పించుకొనుచున్నది. ఇంతమాత్రమే. కాబట్టి సుఖము బాహ్యపదార్థములందు లేదు. జీవుని అవిద్యయే ఆ ప్రకారముగ వస్తువు సుఖభ్రాంతిని కలుగజేయుచున్నది. బృహదారణ్యకోపనిషత్తునందు యాజ్ఞవల్క్యమహాముని తన భార్యయగు మైత్రేయికి వచించిన పరమసత్యముల నాలకింపుడు—

శ్లో. “స కా ఆతే పత్యుః కామాయ పతిః ప్రియో భవతి
ఆత్మనస్తు కామాయ పతిః ప్రియో భవతి, స కా ఆతే
కాయాయై కామాయ కాయా ప్రియా భవతి
ఆత్మనస్తు కామాయా కాగూ ప్రియా భవతి.
అత్మావా ఆతేద్రష్టవ్య శ్రోతవ్యో మనవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యః.”

“ఓమైత్రేయీ! భర్తగాని, కొమార్తెగాని, తదితరులు కాని, బిడ్డయ్యేల ప్రపంచములోని ఏ పదార్థముగాని ప్రియముగా తోచుచున్నచో, ఆ ప్రియత్వము వస్తువునందులేదు. తనయందే యున్నది. తనకొకటే ఆ పదార్థములు ప్రియములుగా తోచుచున్నవి. కాబట్టి, అట్టి ప్రియాతిప్రియమైన ఆత్మనే దర్శించవలెను. దానిని గూర్చియే వినవలయును. చింతించవలెను, అనుభవించవలెను”. కావున ఆనందము యొక్క మూలస్థానము, ప్రధాన కేంద్రము (Headquarters) హృదయముననే కలదు. బయటకాదు. ఆనందఘనమగు పరమాత్మను తనయందుంచుకొని అట్టి ఆనందధామమును తెలి

యక అజ్ఞాదు పేలాలకొరకై బాలురు పరు పెత్తునట్లు అల్ప సుఖముల కొరకై పెతకుచున్నాడు. కావున, ఈ సత్త్వమును తెలిసికొని విజ్ఞాదు బాహ్యసుఖముల నపేక్షింపక ధ్యానాదుల ద్వారా హృదయస్థమగు పరమానందభావమును కైవస మొనర్చుకొని జన్మసాఫల్య మొనగూర్చుకొనవలెను.

వర్తకుడు సేరుతోగాని, మానికతోగాని ధాన్యమును కొలుచునపుడు ప్రారంభమున 'ఒకటి' అని అనడు. 'లాభం' అని పలుకును. అట్లే ఆరువఱకు కొలిచినవిప్పుట 'ఏడు' అని అనడు. 'ఆరున్నొకటి' అని చెప్పును. దీని అంతి రార్థమిది ప్రతిప్రాణియు లాభమునే కోరుచున్నాడు కాని సత్త్వమును కోరుటలేదు. అదేవిధముగ 'ఏడుపు'ను 'దుఃఖమును' కాంక్షింపక 'నవ్వునే' (సుఖమునే) అపేక్షించుచున్నాడు. ప్రతిజీవికిని ఇట్టి స్వభావము నైతముగనే ఏర్పడుచున్నది. దుఃఖరాహిత్యము, అనందప్రాప్తి—అను లక్ష్యసిద్ధికొఱకే విపీలికాది బ్రహ్మపర్యంతముగల నమ స్తప్రాణికోట్లు పదరాని పాట్లు పడుచున్నవి. కాని లక్ష్యము సిద్ధిచుచున్నది అను నదియే ప్రశ్న.

మానవుడుగాని, జంతువుగాని ఇంద్రియములద్వారా పొందుసుఖము పరిపూర్ణమైనది కాదు. అది పరిచ్ఛిన్న సుఖము, అభాససుఖము. ప్రతిబింబితసుఖము. దుఃఖముశ్చితసుఖము. విజ్ఞానగు మానవుడు నిరతిశయపరిపూర్ణ సుఖముకొఱకే

యత్నించవలెనుగాని, విషయజనిత అల్పసుఖముకొఱుగుగాదు. ఇంద్రియసుఖము వశుపత్యాదులుకూడ అనుభవించుచున్నవి. కావున, అద్వానికొఱకై ఉత్కృష్టమైన మానవజన్మను బడయవలసిన పనిలేదు. కరుణామయుడగు సర్వేశ్వరుడు జీవుల పుణ్యపరిపాకము ననుసరించి ఎపుడు మానవత్వమును అనుగ్రహించెనో, బ్రహ్మానందసామ్రాజ్యమున కది చక్కని నాందిగా తిలంచి దానిని సద్వినియోగపఱచవలెను. పూర్ణ సుఖము తన ఆత్మయందే కలదని శాస్త్రములవలన, సద్గురూ.. జీతమువలన, స్వానుభవమువలన గుర్తెఱిగి, జీవిత మంతయు అట్టి అంతరంగసౌభాగ్యసంపత్తిసాధకై, అత్తానుభూతికై వినియోగించవలెను.

భౌతికప్రపంచములోగల సమస్త ఆనందములకంటెను చతుర్ముఖానందము చాల గొప్పదని ప్రతీతి. అట్టి చతుర్ముఖానందముకూడ బ్రహ్మానందసాగరమున ఒక చిన్నబొట్టు అని ఉపనిషత్తు లుద్ఘోషించుచుండుట చూడ వైవానంద మెంతటి మహోన్నతస్థాన మాక్రమించికొనియున్నదో విశవ మగుచున్నది.

Aim at a lion and miss it, rather than hunt a jackal and catch it.

‘గురి తప్పిననునరే సింహము వైపునకే గురిపెట్టుము, అత్తటి జనులు నీసాహసమునుగూర్చి శ్లాఘింతురు. అంతయే

కాని, నక్కతు గురిపెట్టి దానిని పట్టి తెచ్చినప్పటికి నిన్ను గూర్చి అనుకొనువాడే యుండరు' అని అంగీకరించి, కావున మహాన్నతమగు ఆత్మానందసంప్రాప్తికొఱకే జీవుడు అహర్నిశములు పాటుపడవలయునుగాని అల్పముగ వశువత్వాదుల సుఖముకొఱకు గాదు.

ఏందతో రాజాధిరాజులు ధనధాన్యసంపత్తిపూరితములై నట్టియు, లక్ష్మీకటాక్షము కాండవించునట్టియు తమ సౌభాగ్యములన్నిటిని తృటిలో త్యజించిపైచి అరణ్యముల కేగి ఏకాంతమున బ్రహ్మనిష్ఠులై యుండుట గమనించిన ఆ దైవానందము ప్రపంచసుఖముల కన్నిటికంటెను మేటియని విద్వత్సముగ తెలియుచున్నది. కాకున్న వారు రాజ్యముల నేల పదలవలెను! ఏదియో యొక గొప్పప్రయోజనము నుద్దేశించియే వారట్లు చేసిరి. రాజ్యసుఖముకంటె, భౌతికానందముకంటె మించినది మఱియొకటి ఉన్నపుడే వారు తమ రాజ్యాదులను త్యజించుట సంభవించును. అదియే ఆత్మ సుఖము. దైవసుఖము, బ్రహ్మసుఖము, అది ఇంద్రియాతీతమైనది. ఇంద్రియములు, మనస్సు అత్యంతశుద్ధమైనపుడు మనుజుడు దానిని తనయందే ఆనుభవింపగల్గును. ఆత్మ సుఖముయొక్క మహిమయెట్టిదో ఇంద్రియసుఖముయొక్క అల్పస్వరూపమెట్టిదో ఈక్రింది 'చార్మ' చక్కగ నిరూపింపగలదు.

ఆత్మసుఖము	ఇంద్రియసుఖము
1. త్రైపులేనిది	మధ్యమధ్య తేజోభ్రమనది
2. జన్మ రాహిత్యమును కలుగ జేయును.	కర్మను అభివృద్ధిపఱచి అంతఃలేని జన్మలను కలుగ జేయును.
3. దుఃఖము లకలేకమైనను లేనిది	కొద్ది కుఱుము తరువాత కొండంత దుఃఖమును తెచ్చిపెట్టునది.
4. పూర్వ సంకల్పిని కలుగ జేయును.	ఎంత అనుభవించినను సంకల్పి ఉండదు. ఇంకను అనుభవించవలెనను ఆక పురుగు చుండును.
5. కొరిక అన్నిటిని రహిత మొనర్చును.	కొరికలను దినదినము పెంచు చుండును.
6. దృశ్య పదార్థములతో ఏమాత్రము సంబంధము లేనిది.	దృశ్యవస్తువులపై ఆధారపడునది.
7. కర్మ బంధమును క్రొంచి జేయును.	కర్మబంధమును ఇంకను దృఢతర మొనర్చును.
8. వింబభూతమైనది	ప్రచిదింబరూపమైనది.
9. సముద్రమువంటిది	ఒక నీటికొట్టువంటిది.
10. మహాత్ములు కాంక్షించునది	అజ్ఞానులు ఆపేక్షించునది.
11. చైతన్యవంతమైనది	జడమైనది.

ఏది త్రైపులేని ఆనందమో అదియే పరమసుఖము. జాగ్రత్, స్వప్న, సుషుప్తి, తురీయావస్థల నాల్గింటియందును అవిచ్ఛిన్నముగ నుండునదియే పరమసుఖము. జేనిని పొంది

నచో మఱి యితరమైన దేనినిగూడ కాంక్షింపడో అదియే పరమసుఖము, దుఃఖము లవ లేక మైనను దేనియందు కలవడో అదియే పరమసుఖము, అట్టి సుఖమెపుడు లభించును? సంకల్పము లన్నియు రహితములై నిస్సంకల్పస్థితి చేకూరినపుడే జీవుడు తనయం దట్టి నిర్వికల్పసుఖము పనుభవింపగల్గును. సంకల్పము లన్నియు లయించిన జడమైన సుఖ ప్రియంబే మనుజుడు పరమశాంతిని అనుభవించుచుండగా ఇక శైతన్యమైన తురీయస్థితియందు వేఱుగ చెప్పవలయునా?

ఇట్టి సుఖము దృశ్యవస్తువులందు లేదు, దృశ్యవస్తుజనితసుఖము పరిమితమైనది. కొద్దిసేపుండి మరల పోవునది. అది శ్రేంతులేనిది కాదు, పైగా దుఃఖమునుకూడ పెంతు తెచ్చుచుండును. పూర్ణత్వప్రదానివలన కలుగదు, దృశ్యపదార్థములందు గల ఆ కొంచెము సుఖముకూడ వాస్తవముగ ఆ పదార్థములనుండి వచ్చుటలేదని యెఱుంగవలెను. పదార్థములను అనుభవించినపుడు ఆ పదార్థములను గూర్చిన సంకల్పము ఉడుగుటచే అధిష్టానమగు ఆత్మానందము ఒకింత అనుభవమువకు రాగా జనులు పొరపడి అది యెదుటనున్న పదార్థములనుండి వచ్చుచున్నట్లుగా భావించుచున్నారు. కాబట్టి ఏ సుఖమున్ను యథార్థముగ బయటనుండి వచ్చుట లేదు. ఈ సత్యమును మనుజుడు శీఘ్రముగ గ్రహించి విషయవ్యామోహరహితుడై, ఆత్మవిచారణాపరుడై, అంతిముఖుడై స్వస్వరూపస్థితియందు నిలుకడ కలిగియుండులాగున ప్రయత్నించవలెను.

యం లభ్యా చాపరం లాభం మన్యతే నాధికం కరః,
యస్మిన్స్థితో న దుఃఖేన గురుతాపి విచార్యతే.

ప్రపంచములో ఎన్ని లాభములు కలవో, ఎన్ని ఆనందములు కలవో వానియన్నిటికంటెను ఆత్మలాభము సర్వోత్కృష్టమైనదనియు, అచ్చట దుఃఖముయొక్క లవ లేళ్ళమైనను కానరాదనియు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ గీతయందు విశ్పష్టముగ ఘోషించెను. అట్టి మహత్త్వపూర్ణస్థితికై జను లేల ప్రయత్నించరాదు! అవకాశములు (Opportunities) మరల మరల లభించునా! దేవతలుకూడ పొంద తహతహ లాడునట్టి ఈనరజన్మ పడేపడే వచ్చునది కాదని జనులెంత శీఘ్రముగ గ్రహించిన అంత మంచిది. అట్టి అదృష్టము లభించినపుడు దానిని సద్వినియోగపఱచుకొని, పరమసుఖ మగు ఆత్మలాభమును ఈజీవితమునందే పడయుటకై విజ్ఞుడు గొప్ప కృషి గలుపవలసియున్నాడు. మహోన్నత సుఖము కొఱకై అల్పసుఖమును త్యాగ మొనర్చవలసి యున్నాడు. ఆత్మానందముకొఱకై విషయానందమును బలి ఇవ్వవలసి యున్నాడు. ఇంద్రియాతీత నిర్వికల్ప సుఖముకొఱకై విషయ విరక్తి అను పణమును చెల్లించవలసియున్నాడు.

అట్లొనర్చుటలో జీవుడు కొంత ప్రయాసను పొంద వచ్చును. ప్రారంభములో కొంత ఆత్మప్తిని అనుభవించ వచ్చును. అయినను వానిని లెక్కచేయక ముందునకు కొన సాగిపోయినచో, లక్ష్యమును వదలకయున్నచో అచిర కాలములోనే తన స్వరూపమును సాక్షాత్కరించుకొని జీవుడు

పరమానంద మనుభవించగలడు. ఆనందముకొఱకై ఎక్కడెక్కడో బయట వెతకుచు తుదకు అది బయట ఏ పదార్థమందును లేదనియు తన హృదయమందే (ఆత్మరూపమున) కలదనియు గుర్తెరింగి మనుజుడు పట్టరాని సంతోషమును బొందును. మానవజీవితము ఇందుకొఱకే నీర్పడినదని తలంచి తన జన్మ సార్థకమైనందుకు పరమసంతృప్తిని బడయును. అంతర్ముఖత్వమే మోక్షమునకు దారియని నిశ్చయించుకొని బహిర్ముఖమును త్యజించును. కావున ప్రతిజీవియు తన జన్మ హక్కున అట్టి ఆత్మానుభూతికొఱకై, పరమసుఖప్రాప్తికొఱకై తీవ్రతరసాధన సలుపుగాక! అల్పమగు భౌతికసుఖమునకై అట్టులు చాచక అట్టి ఇంద్రియసుఖప్రాప్తియందే కాలమును దుర్వినియోగపఱచక రారాజులుకూడ ఆకాశీంచునట్టి నిర్మాణాత్మసుఖమునకై తన జీవితమును అంతరమొనర్చుగాక!

ప్రపంచములో జనులు పలువిధములగు దుఃఖములను బొందుచున్నారు. ఆయా దుఃఖములను తొలగించుకొనుటకై సర్వవిధముల కృషియు చేయుచున్నారు. కాని ఆత్మంతిక దుఃఖకాంతి వారికి లభించుటలేదు. ఆకలిబాధ కలిగినపుడు ఆ బాధను తొలగించుటకై మనుజుడు అన్నము తినుచున్నాడు. దానివలన ఆ బాధ తాత్కాలికముగ తొలగినపటికిని మరల కొంతసేపటికి ప్రారంభించుచున్నది. అట్లే దాహము కలిగినపుడు నీరు త్రాగగా ఆ బాధ ఉపశమించినను తిరిగి కొంతసేపటికి ఆ బాధ మరల ప్రారంభించుచున్నది. రోగము

వచ్చినపుడు ఔషధమును స్వీకరింపగా రోగబాధ కనించి నప్పటికి మరల ఇంకొకరోగము ఆవిర్భవించుచున్నది. కావున అగర్ దుఃఖము లన్నిటికిని మూలకారణమేమియో విచారింతుట శ్రేయస్కరము.

Prevention is better than cure.

రోగము వచ్చినపిదప దానికి ప్రతిక్రియ చేయుట మంచిదే కాని అసలు రోగము రాకుండ చేసికొనుటయే ఉత్తమము. కాబట్టి ఈ భవరోగమునకు, ఈ సమస్త దుఃఖ జాలమునకు మూలకారణమేమియో విచారించెదము.

దేహమును ఉపాధిని ధరించుటవలన జీవుడు దుఃఖముల పాలుబడుచున్నాడు. దేహమో, కర్మమువలన ఏర్పడినది. కర్మము రాగద్వేషాదులవలన కలిగినది. రాగాదులు అజ్ఞానమువలన జనించినవి. కాబట్టి అన్ని అపత్తులకును మూలము అజ్ఞానము. ఆ అజ్ఞానమును జ్ఞానముచే తొలగించినచో సమస్త దుఃఖములును తృటిలో అంతమైపోగలవు. పరిపూర్ణ ముఖరాహిత్యమునకు ఇది యొకటియే మార్గము. కనుకనే శ్రీకృష్ణపరమార్థ గీతలో—

అజ్ఞానేనానృతం జ్ఞానం తేన ముహ్యంతి జనః
జానేన తు క్షిప్తజ్ఞానం యేషాం నాశితమార్తమమ్
తేనానాదిత్యవక్షానం ప్రకాశయతి తత్పరమ్.

అని స్థలవిచ్చెను. పరిశుద్ధమైన జ్ఞానస్వరూపము, తత్త్వజ్ఞతవ్యము అజ్ఞానమును మాలిన్యముచే కప్పబడుటవలన

జీవులు లెక్కలేనన్ని క్షేత్రము లనుభవించుచున్నారనియు, జ్ఞానవిచారణచే ఆ అజ్ఞానము నశింపజేయబడినపుడు మేఘము తొలగిన సూర్యుని చందమున అత్మ దేదీప్యమానముగ ప్రకాశించుననియు భగవానుడు పలికెను. అదియే మోక్ష స్థితి, అదియే శైవల్యము, అదియే నిర్వాణము, అట్టి పరిపూర్ణాత్మావంద స్థితిని జీవులు ప్రయత్నపుద్వ్యవసాయముగ కృషిచేసి దింపవలసియున్నారని భగవానుడు గీతయందు అనుభిగముగ చెప్పినై యను.

III. 1. 1.

తనదికాని వస్తువును తనదని భ్రాంతిమించి దానిని బాహ్యమోహము కలిగియుండుటయే అజ్ఞానము. ఆ వస్తువును మమత్వమును వృద్ధిపొందించుకొనుటయే అవిద్య. బాహ్యముగ ఈ దేహము తనదికాదు. ఇంద్రియములు తనవికావు. మనస్సుగాని బుద్ధిగాని తనవికావు. వీనియన్నింటికిని సాక్షియై వెలుగు అత్మయే కాను. దృశ్యవర్గముతో తన కేలాటి సంబంధములేదు. కాను కాశ్వత దృక్-స్వరూపుడు. ఈ తేజోవ్రముతో తనకు కిందితైనను ప్రసక్తిలేదు. తాను కూటస్థ, అచల, నిర్వికారతేజోవ్రుడు. అజ్ఞానప్రాబల్యముచే జీవుడు తనది కానట్టి దేహేంద్రియాదుల పైన నేను బయటనుండు ప్రాపంచిక దృశ్యపదార్థముల పై నను మమత్వమును పెంచుకొని దుఃఖముడగుచున్నాను. తనది కానపుడు దేహము వెలుపలనుండు సంధ్యాది పదార్థములు తన వెట్లగును? ఒక్కొక్క వస్తువు తనదేకమును మమకారమును పెంచుకొని, దానితో

పెంపొందింపజేసికొనుచు, వాని, వియోగముచే తాను దుఃఖించుచు - బరువును పెంచుకొని పెంచుకొని, సంసార విషవృక్షమును చిలవలు పలువలుగా వృద్ధిజేసికొని, తుదకు దుఃఖభారముచే కృంగి కృశించిపోవుచున్నాడు.

కాబట్టి విచారణచే తన ఆత్మస్వరూపమును చక్కగ నెఱిగి, దానియందే నిలుకడ కలవాడై, తనదికాని వస్తువులగు దేహేంద్రియాదులందును, జగత్పదార్థములందును నక్తుడుకాన యున్నవాడై, అసంగముగ వ్యవహరించుచు పరమానందమును జీవుడు పడయవలెనే కాని, అజ్ఞానవశమున దుఃఖబాలమును వహింపరాదు. అట్లువహించుట మానవత్వమునకే కళంక మాపాదించినట్లు, దుఃఖవిముక్తియత్నించుటకే మాననజన్మ ఏలేంచినది కాని దుఃఖభారమును మోయుటకు కాదని బనులు ముమ్మాటికిని జ్ఞాపకము చేసికొనవలెను. అజ్ఞానమే దుఃఖకారణము. జ్ఞానమే దుఃఖవిముక్తి మార్గము. తన ఆత్మస్వరూపమును మఱచుటయే దుఃఖమునకు కారణము. మహత్ముల సాంగత్యముచే, శాస్త్రవిచారణచే, స్వకీయ అనుష్ఠానముచే, తిరిగి అట్టి ఆనందరూప ఆత్మస్వరూపమును జ్ఞాపకము తెచ్చుకొని, అద్దానియందు నిలుకడ కలిగియుండుటయే దుఃఖోపశమనమునకు ఏకైక మార్గము.

కావున ముముక్షువులగువారు వివేక వైరాగ్యాదుల ద్వారా అజ్ఞానమును తెగద్రుంచి, దేహహంభాపమును రూపుమాపి, తద్వారా సంసారదుఃఖముయొక్క మూలం

చేదమును గావించి ఆత్మరూప శాశ్వతమఖాంభోనిధియందు నోలలాడుదురుగాక !

ఉపనిషత్తులందు ఒక చక్కని ఉపమానము చెప్పబడి యున్నది—

ఒకానొక చెట్టు కలదు. ఆ చెట్టుయొక్క చిటారు కొమ్మపై ఒక పక్షి కూర్చుండి ప్రళాంతచిత్తముతో దిక్కులను వీక్షించుచు గంభీరభావముతో వర్తించుచుండెను. ఇంకొక పక్షి ఆ చెట్టు మధ్యభాగమున ఇటునటు తిరుగుచు నంచలస్వభావముగల్గి, ఒక్కొక్కసారి మధురఫలమును తిని నంతోషించుచు, మఱియు ఒక్కొక్కసారి కటుఫలము భక్షించి వీడ్చుచు, ఈ ప్రకారముగ సుఖదుఃఖములచే నానాయాతనల నొందుచు నుండెను. ఇట్లుండ కొంత సీపటికి క్రింద నున్న పక్షి పైన జోయిగ కూర్చొనియున్న పక్షిని పరికించి, నెమ్మది నెమ్మదిగ పైకి యెగిరి దాని చెంతకు చేరగనే క్రమముగ దానిలో విలయమై పోయెను. అపుడేక రెండు పక్షులు లేవు; పై పక్షి ఒకటియే శేషించియుండెను.

ద్వా సువర్ణా సయుగా సఖాయా
సమానం వృక్షం పరివృన్వజాతే
తయోరన్యః పిష్టులం ప్వాద్యత్తి
అనన్త సన్న్యోఽభివాశకిరి. (ముందక — ఉ. 3-1)

ఉపనిషత్తులందు గావింపబడిన చక్కటి చిత్రణమిది. ఈ జగద్రూపవృక్షమున పరమాత్మ, జీవుడు అను రెండు

పక్షులు కలవు, ఆత్మరూపపక్షి నిశ్చలమై నిర్వికారమై సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వవర్జితమై గంభీరముగ వెలయుచున్నది. జీవుడను పక్షి చంచలమై, అనిశ్చితభావము గల్గి సుఖదుఃఖములను ద్వంద్వములను అనుభవించుచు విషయానందము పొంది నపుడు ఉబ్బిపోవుచు, దుఃఖము సంప్రాప్తమైనపుడు కృంగి కృశించుచు ఈ ప్రకారముగ చిత్తచాంచల్యము ననుభవించుచు, ఎట్టకేలకు పరమాత్మయను పైపక్షినిగూర్చి తెలిసికొని, క్రమక్రమముగ సాధనాతిశయముచే ఆ పక్షి సమీపమున శేగుచున్నది. ఏగుటయే తడవుగా, అగ్నిలో పడిన మిడుత అగ్ని భావమునే పొందునట్లును, సముద్రమును తేరిన వది సముద్రరూపమునే తెందునట్లును జీవుడు పరమాత్మరూపమునే పడయుచున్నాడు. అదియే తవబ్రహ్మైశ్వర్యము. అపుడు జీవుడు, శివుడు అను రెండు రూపము లుండవు. జీవుడు శివుడే యగుచున్నాడు. మానవుడు మాధవుడుగా పరిణతి తెందుచున్నాడు. నరుడీత నరుడుగా నుండక నారాయణరూపుడై భాసించుచున్నాడు. ఇదియే జీవుని చరమస్థితి. జీవుని అంతిమ లక్ష్య మిదియే.

జీవుడు విషయసుఖములకై ప్రాకులాడుచు తనకున్న అమాల్బ్యసమయమును ధారబోయక చక్కని ఆధ్యాత్మిక సేవ గావించుచు అభ్యాసయోగమును జేబట్టి భక్తిజ్ఞాన వైరాగ్యములను లెస్సగ సాధించుటద్వారా ఆత్మసాక్షాత్కారమును ఈ జన్మయందే సాధించవలెను. క్రింద నున్న పక్షివలె దుఃఖమునందు కాలము గడుపరాదు. జీవుడి

లోకమునకు ఏ తెంచినది శోకించుటకు కాదని ముమ్మాటికి జ్ఞప్తియందుంచుకొనవలెను. ఏడ్చును పోగొట్టుకొను ఉపాయమును పెద్దలవలన తెలిసికొని దుఃఖమునకు శాశ్వతముగ తిలాంజలి నొసంగుటకే మానవజన్మ వీర్పడినదని నిశ్చయించుకొనవలెను. పెద్దవలె గంభీరభావమును అలవడి చుకొనవలెను. తాను ఏకాలమందును పరిచ్ఛిన్నుడు కాదనియు, దేహరూపబంధము మధ్యలో వచ్చి మధ్యలో పోవునదేయనియు, తాను ఉపాధిరహితుడైన సచ్చిదానందస్వరూపుడనియు పరిపూర్ణముగ నిశ్చయించవలెను.

చిదానందరూపశ్చివోఽహం శివోఽహం-అని నిరంతరము ఎలుగెత్తి చాటుచు అట్టి బ్రహ్మనందాత్మారుభూతియందే కాలము గడుపుచుండవలెను. చక్కటి ఆధ్యాత్మిక పరిశ్రమచేతను, అకుంతిత భక్తిశ్రద్ధల చేతను అట్టి అతాకిక స్థితిని జీవుడు తప్పక చేరుకొనగలడు. కావున ముముక్షువగువాడు తాను పంచభూతాత్మకమై, జడమైనట్టి ఒక చిన్న అస్థిపంజరము కాదనియు, బంకమట్టితో చేయబడిన ఈ దేహమును ఇల్లు తాను కాదనియు, విశ్వవ్యాపకమై, జననమరణరహితమై, చిన్మయస్వరూపమైనట్టి ఆత్మయే తాననియు అకూర్చి శము భావించుచుండవలెను.

తద్భ్రహ్మ నిష్కళమహం న చ భూతసంఘః-నిష్కళమగు ఆ బ్రహ్మమునే నేనుగాని పంచభూతాత్మక జడసముదాయమగు ఈ దేహమునుగాను'అను శ్రీ శంకరాచార్యుల షాక్యమును సదా స్మృతిపథమున ముంచుకొనవలెను.

మహాన్నత మగు ఈ మానవ జీవితమును సార్థక మొనర్చుకొన దలంచువారు, ఈ జీవితమందే మోక్ష సామ్రాజ్యాభిషిక్తులు కాదలంచువారు, మఱల గర్భనరక మందు పడి నానాయాతన లనుభవించకుండ తప్పించుకొన దలంచువారు పైన చెల్పిన ఉపనిషద్వాక్యములను నిరంతరము శంస్కరించుచు గంభీరాత్మభావమును అలవఱచుకొనుచు అభ్యాసప్రాబల్యముచే సాధనాతిశయముచే బ్రహ్మసాక్షాత్కార మొంది జీవన్ముక్తులై పరిగవలయును.

బ్రహ్మవిత్ బ్రహ్మైవ భవతి—‘బ్రహ్మమును తెలిసికొనువాడు బ్రహ్మమే యగును’ అను వాక్యమును సదా జ్ఞప్తియందుంచుకొని బ్రహ్మజ్ఞాన సముపార్జన ద్వారా సాక్షాత్ బ్రహ్మరూపులే అయి జనులు తమ జీవితములను సార్థక మొనర్చుకొనవలెను. అట్టి బ్రహ్మస్థితియందు, ఆత్మస్థితియందు నిలుకడ కలిగియుండుటయే మోక్షము.

3 వ అధ్యాయము

—•—•—•—

మోక్షసామ్రాజ్యము జీవుని జన్మహక్కు

నిరతిశయానందరూపమగు మోక్షధామము, మోక్ష సామ్రాజ్యము, స్వారాజ్యపదవి సమస్త ప్రాణులయొక్క జన్మహక్కు యున్నది. ఋషులందఱును ఈ సత్యమునే ఉద్ఘోషించి యున్నారు.

స్వరాజ్య, స్వారాజ్యము (మోక్షసామ్రాజ్యము)లు రెండును జీవునకు అవశ్యకములే. బాహ్యమున పరరాజుల బానిసత్వము, అభ్యంతరమున ఇంద్రియమనంబుల కాని సత్యము జీవుని ఆక్రమించి వేధించుచున్నవి; ఆతనిని అస్వతంత్రునిగ జేర్చివైచుచున్నవి. ఇట్లు బాహ్యభ్యంతరములం దంతవఱ కాతనికి స్వాతంత్ర్యము లభింపఁబడునో, అంతవఱ కాతనికి నిర్భయత్వము కలుగనే కలుగదు. నిర్భయత్వము కలుగనంతవఱకు దుఃఖ మూతనిని వెన్నంటుచునే యుండును. దీనినిబట్టి పూర్ణ దుఃఖరాహిత్యముకొఱకై జీవునకు స్వరాజ్య, స్వారాజ్యములు రెండును అత్యంతావశ్యకములని తేలుచున్నది. భారతీయుల అనుండితి కార్యదీక్ష చే స్వరాజ్య మెట్ల కేలకు గుంప్రాప్తించినది. కాని అంతటితో తృప్తిపొందరాదు. చేయవలసిన కార్య మింకను చాల గలదు. ఒక బాని సత్యము వదలినను, దానికి వదిలెట్లు బలవత్తరమైన మఱి

యొక బానిసత్వము తిష్ఠ వేసికొనియున్నది. అది యీ జన్మ యందే కాదు, జన్మజన్మాంతరములనుండి జీవుని బాధించుచు ఆతనిని వివశునిగ జేయుచున్నది. ఆ ప్రబల శత్రువును నమ్మాలిచినగాని పూర్ణ శాంతి సౌఖ్యములు జీవునకు గలుగనేరవు. శారీరిక బాధ శమించినను మానసిక బాధ గలవారికి శాంతి యెఱటక కాబట్టి ఇంద్రియ, మనంబుల దాసత్వమును ఆ రెండవదానినుండి కూడ విడివడిననాడే, కామక్రోధాదుల బారినుండి తప్పించుకొనిననాడే, ప్రకృతి పారతంత్ర్యమును పారద్రోలి ఇంద్రియ మనంబులపై నాధిపత్యము వహించి వాని దాస్యశృంగులములనుండి విముక్తి నొందిననాడే పూర్ణ స్వాతంత్ర్యము లభించినదని కామోటముగా చెప్పుకొనవచ్చునుగాని అతఃపూర్వము కాదు.

ఈ నిత్యమును మనస్సునందించుకొనియే శ్రీ కృష్ణ భగవానుడు కామాదిరూపముగు ఆ యాంతరంగిక ప్రబల శత్రువు నట్టేస జయించియే తీరవలెనని అర్జునునకు శాసించెను. 'ఓ అర్జునా, ఆ కామాదులు శత్రువులు, శత్రువులు! బహుశాగ్రి! జ్ఞానము నంతను అని నాశముచేసి జీవుని అధోగతికి త్రోసివేయును! కావున వానిని ముందుగా జయించి వేయవలెను' అని హెచ్చరిక చేసియున్నాడు. 'ఇది శత్రువు' అను భావము అర్జునునకు తద్వారా ముముక్షువు లందఱునను లెస్సగ బోధించుటకు కాబోలు గీతా చార్యులగు శ్రీ కృష్ణభగవానులు ఒకే అధ్యాయమున, ఒకే ప్రసంగమున అనేక పర్యాయములు ఆ 'శత్రు' పద

మును ప్రయోగించినారు; శీతయందలి మూడవ అధ్యాయమున చివరి భాగమున చూడుడు—

‘జ్ఞానిశో నిత్యై రైరిజా’
 ‘విద్యేన మిహై రైరిహ’
 ‘తా హ్యస్యై రిహై రిహ’
 ‘జహి శత్రుం మహాబాహు’

ఇట్లు చెప్పటకు కారణముమి? ‘ఓ ముముక్షువు లారా! ఓ సాధకులారా! మీలో ఒక గొప్ప శత్రువు కలడు. లోకము లన్నిటిని మీరు జయించినప్పటికిని ఆ శత్రువునకు లొంగిపోయినచో మీరు యథార్థమైన విజేతలు కానేరరు! కావున ఈ విషయమై బహుజాగరూకులుగ వర్తింపుడు. మొదట వానిని జయించి ఆ పిచ్చుట ఇంకే పని యైన చూడుడు’ అని తెలుపుటచే యగును. కనుకనే,

ఆకాయా వాసా యే తే వాసా స్సర్వలోకస్య
 ఆకా వాసీ యేషాం రేషాం వాసాయతే లోకః.

అని పెద్దలు చెప్పటకు కారణమైనది. అనగా ‘అంత రంగ శత్రువుగల ఆశకు దాసులైనవారు లోకమున కంతకు దాసులే యగుదురు. కాని ఆశ యెవరికి దాసియై యొప్పునో, వారికి లోకమంతయు దాసియే యగును.

సామ, దాన, భేద, దండోపాయములచే బాహ్యశత్రువులను ఓడించవచ్చును గాని ఈ కామాదిరూప ఆంతరంగిక శత్రువు నోడించుట మాత్రము బహుకష్టము. ప్రహ్లా

దుడు తన తండ్రియగు హిరణ్యకశిపునకు వదించిన యీ
క్రింది వాక్యములను పరికింపుడు—

లోకము అన్నియున్ గడియలోన బయించినవాడ నింద్రియా
నీకము జిత్తుడు గలువనేరవు నిన్ను నిబడుజేయు నీ
భీకరశత్రులార్యుర బ్రభిన్నుల జేసిన వ్రాణిలోటిలో
నీకు విరోధి లేదొకడు శత్రున వాడుము వానవేశ్వరా !

అయితే ఆత్మస్వాతంత్ర్యసంపాదన మొనగూర్చునట్టి
ఆ యాధ్యంతర శత్రువిచ్ఛేదన ముట్లు సంభవించునో యిపుడు
యోచించవలసియున్నది. ఆ ప్రబలవైరిని తెగటార్చు
ఉత్తమ ఉపాయమును మన మిక అన్వేషింపవలయును. ఆ
యుపాయమును శ్రీ భగవానుడే సెలవిచ్చియున్నాడు.
ఎట్లనిన,

ఏకం బుద్ధిః ఖరం బుద్ధ్యా సంప్రభృత్తాన మాత్మనా
ఇహ శత్రుం మహాబాహూ కామరూపం దురాదయః.

అనగా, బుద్ధికంటెను పరమైనట్టి ఆత్మను తెలిసి
కొని, అట్టి తురీయాత్మయందు నిలుకడ గలిగి ఇంద్రియ
నిగ్రహము గావించుకొని కామరూపముగు మహాశత్రువును
బయంచి వేయవలెను !

సంపూర్ణమైన ఇంద్రియనిగ్రహము కలుగుట కిది
యొకటియే ఉపాయము. వేదాంతముయొక్క కీలకమంతయు
నిచటనే యున్నది. ఇతరములగు చిన్న చిన్న సాధనముల
చేతను, ఉపాయములచేతను ఇంద్రియ మనంబుల నిగ్రహము

కొంతవఱకు మాత్రమే సాధ్యమగును గాని పూర్ణముగ గాదు. అత్తటి వాసన ఒకింత శేషించియే యుండును. కావుననే భగవానులు,

‘కసత్తరం రసోఽప్యసృతం దృష్ట్వా నివర్తతే’

అని ఆనతిచ్చియున్నారు. అనగా, శబ్దాదివిషయములను స్వీకరింపని వానిచే విషయములు నివృత్తము లగునుగాని విషయవాసన నశింపదు. పరమాత్మ దర్శనము గలుగునపుడు ఆ వాసనయు సంపూర్ణముగ నశించిపోవును. ‘కాబట్టి బుద్ధికి పరమగు ఆత్మయే తానని నిశ్చయించి అనాత్మరూపము, లగు జీవోదులందు అభిమానము లొలగించినపుడు మాత్రమే ఇంద్రియనిగ్రహము సంపూర్ణముగ సిద్ధించును. అనగా, తాను మనోబుద్ధింద్రియములకు విలక్షణమనియు, సాక్షియనియు బోధయెపుడు దృఢముగ గల్గునో, అపుడే మనస్సు, ఇంద్రియములు లెస్సగు స్వాధీనము లగును. అపుడే జీవుడు స్వారాజ్య (మోక్ష) స్థితిని బడయకలుగును. ఇదియే వేదాంతముయొక్క సారము.

అట్టి అనుపమస్థితిని బడయునప్పుడు, అనగా జీవేంద్రియమనఁబడుటతో ఈ దాత్స్యము నొందక ఆత్మయందే స్థితిగలిగియుండునపుడు జీవునకు ఆపూర్వమైన పరమార్థానుభవము గలుగును. తా నేకాలమందును జన్మించలేదనియు మరణించలేదనియు, సుఖదుఃఖములను పొందలేదనియు, ఇంతవఱకీ మహానాటకమంతయు ఆడుచున్నది చిత్తమే

యనియు, కాని అజ్ఞానవశమున తానే సుఖదుఃఖాదులను పొందుచున్నట్లు వ్యర్థముగ తలంచియుంటిననియు, తా నెప్పటి యుట్టి పూర్వము ఇపుడునుగూడ స్వస్వరూపమున నిర్వికారుడై చిత్తాదులకు సాక్షియై చెన్నుండుచున్నాడనియు తెలిసికొని నిరావరణజ్ఞానసంపన్నుడై బ్రహ్మనందమున నోలలాడుచుండును,

అట్టి ఆత్మజ్ఞాని శీఘ్ర జన్మయుండదు. అతని కర్మరాశి యంతయు భస్మమైపోవును, సంస్కారములన్నియు నశించును, వాసన లుడిగిపోవును, దృశ్యవృత్తులు శమించును, హృదయ గ్రంథులు విచ్ఛిన్నములైపోవును. సమస్త సంశయములు దూరీకృతములగును. మాయయొక్క రహస్యమంతయు శరతలామలకముగ గోచరించును. ఇంద్రియనునంబుల దాస్యమంతరించును. విశ్వసౌభాతృత్వ ముదయించును, అంతయు ఆత్మమయమై తోచును, అపుడే ప్రాణికోట్లయెడ అకృతిమప్రేమ, అప్యాజకరుణ యుద్భవించును. కావుననే వారినిగూడ తనవలె తరింపజేయనెంచి ఆకార్యమున తన జీవితమంతయును ధారవోయును. అదియే స్వారాజ్యస్థితి. అట్టి పరిపూర్ణ అద్వయ ఆత్మస్థితి సర్వజీవుల జన్మహక్కులయియున్నది.

శ్రుతి శీరస్సులగు ఉపనిషత్తులన్నియును ఐక్య కంతముతో ఈ సత్యమునే ప్రతిపాదించుచున్నవి. ఉపనిషద్వ్యాకర్మములు జనులకు పరమప్రమాణములై యున్నవి.

శరీరములో అన్ని అంగములకంటె శరస్సు ప్రధానమైనదీతిగా శ్రుతులలో (వేదములలో) ఉపనిషత్తులు అత్యంత కీలకమైన స్థానమును ఆక్రమించుచున్నవి. ఉపనిషద్వాక్యము, ఉపనిషత్ప్రమాణము మహోన్నతమైనది. ఇక దానికి తీరుగులేదు. ఇప్పుడు ప్రభుత్వవిధానమందు సుప్రసిద్ధోద్ధృత ఎట్టి స్థానమును విహించుచున్నదో, అచ్చట తీర్మానించబడిన నిర్ణయము సర్వులకును ఎట్లు శిరోధార్యమయినదో, ఆ తీర్మానమును అన్యథా కావించుటకు ఎవరికిని ఎట్లు శక్తిలేదో, అచటి పెద్దలు నిర్ణయించినదే ఎట్లు లోకమున పరమప్రమాణముగ చలామణియగుచున్నదో, అట్లే అధ్యాత్మపాఠ్యమున ఉపనిషద్వాక్యము సర్వజనాదరణీయమై మహోన్నత ప్రమాణమై యలరుచున్నది.

ఉపనిషత్సందేశము

ఆ యుపనిషత్తులు జనుల కేమి బోధించుచున్నవి? అవి ప్రజానీకమున కొనంగు సందేశమేమి? ఒక్క పాశ్చ్యములో ఆ సందేశమంతయు ఇముడ్చవచ్చును. అదియే 'తత్త్వమసి'. ఇది పాశ్చ్యముకాదు మహాపాశ్చ్యము. బోధము కాదు ప్రబోధము. 'ఆ పరమాత్మయే నీవు' అని ఉపనిషత్తులు శాసించుచున్నవి. ఎంతటి ఆహ్లాదకరమైన పాశ్చ్యమిది! ఎంతటి ధైర్యోద్బోధకమగు సందేశమిది! ఆ ఒక్క పాశ్చ్యమును అనుభూత మొనర్చుకొనినచో, ఇక జన్మ జన్మాంతరము జీవునిపట్టి వీడించుచున్న అవిద్యావిశాచము

ఒక్కక్షణకాలములో పలాయనమంత్రమునుపఠింపవలసిన జే.
 'భిద్యతే హృదయగ్రన్థిః' అనునట్లు ఆ సమయమున, అసగా
 జీవుడు 'తత్త్వమసి' మహావాక్యమును జీర్ణముచేసికొని,
 'అహం బ్రహ్మస్మి' అను అనుభూతి బడసినపుడు సమస్త
 భవబంధములు తొలగిపోవుచు. హృదయగ్రంథులన్నియు
 విచ్ఛిన్నములగును. ఇక మనుజుడు తన జీవిత చరమాయుష్షు
 మును సాధించినట్లే, అట్టి మంగళమయదశను శీఘ్రాతి శీఘ్ర
 ముగ అనుభవించి కృతార్థులు కಂಡని ఉపనిషత్తు లున్న
 పించుచున్నవి.

అయితే జహుజన్మాభ్యస్త దృశ్యశంస్కారమువలన
 మనుజుడు తాను జేహమని, తాను అల్పుడని, తాను బద్ధు
 డని తలంచుచున్నాడు. ఇట్టి జేహతాదాత్మ్యమునందు
 ఉపాధిజనిత దుఃఖములన్నిటిని తనపై ఆరోపించుకొని నానా
 అపస్థలు పడుచున్నాడు. మనుజుని దుఃఖమున కంతటను
 కారణమీ అజ్ఞానజనిత జేహతాదాత్మ్యమే అయియున్నది.
 కావున జీవునకు దుఃఖము సమాధిముగ తొలగిపోగా
 శాశ్వతానందము కలుగవలెననిన, తనయొక్క జాన్మప
 చిన్మయస్వరూపమును స్మృతిపథమునకు తెచ్చుకొనవలెను.
 ఉపనిషత్తులు చేయు మహోపకారమిదియే. అవి జీవునకు
 తన సహజస్వరూపమును జ్ఞాపకము చేయుచున్నవి. తలుపు
 తట్టి 'నీవు పరబ్రహ్మస్వరూపుడవ'ని చెప్పుచున్నవి. మీ
 కొలిపి మరల తమస్సునందు పడవద్దని హెచ్చరించుచున్నవి.
 'ఓ జీవుడా! నీవు ఏడుజానల మనిషివికావు, భూనభోంతరాళి

ములు పరివేష్టించిన విశ్వవ్యాపక దీర్ఘదేహుడవు. నీవు ప్రకృతి రథచక్రములక్రింద నలిగిచచ్చు అల్పకీటకముకాదు, ప్రకృతిని శాసించు పరమాత్మవు. నీవు బద్ధుడవుకావు, ముక్తుడవు, కర్మాధీనుడవుకావు. కర్మాతీతుడవు మృత్యుదూపుడవుకావు. అమరుడవు. భృత్యుడవుకావు. రాజాధిరాజవు. పాదుషాచక్రవర్తివి. వెయ్యేల నీవు జీవుడవుకావు, సాక్షాత్ శివుడవే'—

ఇదియే ఉపనిషత్తులయొక్క సందేశము. క్రుతి భగవతియొక్క ఈ సద్బోధను, ఈ హెచ్చరికను పాటించినవారియొక్క జన్మము ధన్యమైనట్లే. వేదమూలయొక్క ఈ వాత్సల్యప్రపూరిత పచనముల నాలకించినవారియొక్క శోక మోహములు పటాపంచలై నట్లే. దీనిచే వారికి కలుగు ధైర్యము అపారము. ఇట్టి వాక్యములను మననము చేయుట వలన మనుజుని హృదయములో గొప్ప ఉత్తేజము జనించుచున్నది.

It is strength and strength that we want, and the first step in getting the strength is to uphold the Upanishads and believe that I am the Atman.

అని స్వామి వివేకానందులు ప్రవచించినట్లు మనుజునకు పారమార్థిక వ్యావహారిక బలములు రెండునుకూడ ఉపనిషత్తులను సచ్చాస్త్రములను విశ్వసించి, తాను దేహముకాదు అత్యయి యని మననము చేయుటవలననే లభించుచున్నవి. ఇది ముమ్మాటికిని సత్యము. కావున

కోక మోహోపహతులగు జీవులందఱున్ను ఈ వేదాను
తాననమును, ఈ ఉపనిషన్నిష్ఠోపను ఆలకించి అనుష్ఠించి
మహాబల సమన్వితులై, ఆత్మతేజోవిగాఢతులై జన్మసార్థక
లను బడయవలయును.

ఉపనిషత్ప్రతిపాదితమగు అట్టి అక్షర, నాశరహిత,
భాశ్వత ఆత్మస్వరూపమును గూర్చిన విద్యనే జనులు తమ
జీవితమునందు మొట్టమొదట సంపాదించవలసియున్నది.

సామూన్యముగ పిల్లలకు తాదాపు ఐదు సంవత్సర
ముల వయస్సు పూర్తి కాగానే తలిదండ్రులు వారి విద్యా
భ్యాస విషయమై యోచింప మొదలిడుదురు. వారికి అక్షరా
భ్యాసము గావించుదురు. అక్షర మనగా నాశరహితమైనది.
క్షర మనగా నశించునది. ప్రపంచములో దృశ్యమానమగు
ప్రతిపదార్థమున్ను క్షయశీలమైనది. చావు పుట్టుకలు కలది.
తుట్టతుదకు అతిసూక్ష్మములైన మనో బుద్ధి చిత్తాహంకార
ములు కూడ ఒకానొక సమయమున నశించిపోవునవియే
అయి యున్నవి. కాని ఆత్మ (బ్రహ్మము) మాత్రము ఏకాల
మందును నశింపదు. అది అక్షరమైనది. అట్టి ఆత్మనుగూర్చి
తెలిసికొనుటయే వాస్తవ మగు అక్షరాభ్యాస మగును.
అదియే అక్షరవిద్య. దీనిని గూర్చియే శ్రీ కృష్ణపరమాత్మ
భగవద్గీత ఎనిమిదవ అధ్యాయమున ప్రస్తావించెను. మఱియు
రాజవిద్య యనియు, వేత్కోక సందర్భమున దానికి నాహికరణ
మొసంగెను. ఏది సర్వవిద్యలకును ముకుటప్రాయమై
యున్నదో, అది రాజవిద్య, బ్రహ్మవిద్య. రాజును విడిచి

సామాన్యుని ఆశ్రయించుట యెట్టిదో రాజవిద్యను విడిచి ఇతర విద్యల నాశ్రయించుటయు అట్టిదే యగును. బ్రహ్మ విద్యకు 'రాజత్వ' మాపాదించి శ్రీ కృష్ణుడే అద్దానికి ప్రాధాన్యత నొసంగెనో విజ్ఞు లొకింత యోచింపవలెను. ఏది దుఃఖమును ఆత్మంతికముగ నివారించునో. ఎద్దానియందు నిలుకడ గల్గినచో భీషణతాపములు, శ్లేశములు కూడ మనుజుని చిత్తమును హ్యకుల మొనర్చజాలనో*, ఏది జీవితకాలముననే పరమానందము నొసంగగల్గునో, అట్టి అధ్యాత్మవిద్యను, బ్రహ్మవిద్యను, అక్షరవిద్యను ఉపేక్షించిన కారణమువలననే జనులు తక్కిన ఎన్ని విద్య లున్నప్పటికిని దుఃఖమును చాటలేకున్నారు.

నదీప్రవాహ మధ్యమున కావలసిన విద్యయేది? ఏ విద్య అత్తజీ జీవున కుపయోగించును? 'ఈత' విద్య. ఆ విపత్కర సమయమున తర్కముగాని, మీమాంసగాని, జ్యోతిషముగాని, హిందూగాని, జాగ్రఫీగాని, ఆర్థికగాని, జ్యోతిషగాని, మతేదిగాని జీవుని రక్షింపజాలదు. మునుగువానికి ఈత విద్య యొక్కటియే శరణ్యము. అట్లే జీవుడు సంసార సాగర మధ్యమున గ్రుంకులిడుచున్నాడు. జవన పరణ ప్రవాహమున బడి నానాదుఃఖముల ననుభవించుచున్నాడు. అట్టివానికి తరణోపాయము బ్రహ్మవిద్యయే. అక్షర పరమాత్మ తత్త్వమే. ఆ విద్యయొక్కటియే జీవుని తరింప జేయగలదు. కనుకనే దానికి తారక విద్యయను పేరు గలిగినది. భయదుఃఖ

శమనమునకై దుఃఖరాహిత్యమునకై మనుజు డద్దానిని తప్పక పరిగ్రహించవలయును. కాశ్వతానందమునకు మార్గమును యోచించుకొనువాడే ధన్యుడు. అద్దానిని నోచుకొనలేని జీవితము జీవితము కాదు.

కాబట్టి ఎంతటి గొప్ప పండితులైనను, కవిశేఖరులైనను, విద్యాపాచశ్చతులైనను, శాంతికై, దుఃఖరాహిత్యమునకై, అక్షర (బ్రహ్మ) విద్యను నేర్వవలసినదే. చతుష్టపికళలందు, విద్యలందు ప్రావీణ్యము సంపాదించినను, తిరిగి పలక, బలపము తెచ్చుకొని ఆధ్యాత్మరంగమున అక్షరాభ్యాసమును ప్రారంభించవలసినదే. శమదమాదులను, కరుణ, దయ, పరోపకారము, భగవద్భక్తి, వైరాగ్యము మున్నగు పరమార్థ గుణములను అభ్యసించవలసినదే. అక్షర బ్రహ్మతత్త్వము నెఱుఁగవలసినదే. అపుడే వాస్తవముగ అక్షరాభ్యాసము పూర్తి అయినట్లు లేనిచో ఎన్ని లౌకిక విద్యలు నముపార్జించినప్పటికిని, ఇనులు 'ఓ, న, మా' లు రాని వారే యగుదురు.

షడంగాది వేదో ముఖే కాస్త్ర విద్యా,
కవిత్వాది గద్యం ముపద్యం కఠోతి
హారంఘ్రి పశ్యే మనశ్చేన్న లగ్నం
తతః కిం తతః కిం తతః కిం తతః కిమ్.

“వేదములను సాంగోపాంగముగ చదివినప్పటికిని, సమస్త విద్యలయందును ఆరితేరినప్పటికిని, అనర్గళముగ కవిత్వము చెప్పగలిగి యున్నప్పటికిని, భగవంతుని పాదపద్మము

లందు మనస్సు సంలగ్నము కానిచో, వానివలన మనుజున కేమి ప్రయోజనము?"—అని శ్రీ శంకర భగవత్పాదాచార్యులవారు ఉద్ఘోషించియున్నారు.

వీడి కావున తప్పించగలదో అదియే నిజముగు విద్య, వీడి బంధమునుండి విడిపించగలదో అదియే నిజముగు శాస్త్రము. తక్కినవి యన్నియు 'భుక్తయే న తు ముక్తయే' అనుచుట్లు భుక్తికి ఉపయోగపడునవియే కాని ముక్తికి గాదు. అయితే భుక్తిమార్గమును చూచుకొన గూడదని కాదు; ముక్తిమార్గమును గూడ మఱువరాదని చెప్పబడెయ్యదు. అన్ని సంపదలు, అన్ని విద్యలు ఉండియు, తన ఆత్మను కాను తెలిసికొనినచో, అక్షరపరబ్రహ్మమును గూర్చిన పరిణయము లేనిచో అవి యన్నియు శవాలంకార నదృశములు గనే యుండును. ప్రాణములేని శవమును ఎంత అలంకరించిన నేమి ప్రయోజనము?

ఒక సుందరమైన కార్డు ఉన్నదనుకొనుడు. దాని చుట్టును అనేక సగిషీలు, కత్తిరింపులు, తళుగుబెళుగులు చేయబడిననని ఉహించును. కాని స్టాంపు (చిహ్న) అతికించకుండ దానిని పోస్టులో వేసినచో గమ్యస్థానమును చేరునా? చేరదు. అనిసామీప్యమైన కార్డు అయినను, స్టాంపుచిహ్న అతికించినచో ఎన్ని పేల మైళ్లైనను ప్రయాణము సాగించగలడు. అట్లే ప్రపంచవిక చదువు సంధ్యలు లేకపోయినను, పవిత్రత, హృదయనైర్మల్యము, బ్రహ్మనుభూతి గలిగియున్నచో ప్రపంచమున కంతకును అతడు వెలుగును ప్రసాదించగలడు.

తాను తరించి ఇతరులను తరింపజేయగలడు. శాంతిసుఖములను ఈ జీవితమునందే యనుభవించగలడు.

నిరక్షరస్యాపి తు యస్య వక్షః
బ్రహ్మైవ కాభాతి స వీర సాక్షరః
సర్వాక్షరస్యాపి తు యస్య చిత్తే
బ్రహ్మైవ కాభాతి స త్ నిరక్షరః.

‘విద్యాగంధము లేకున్నను, ఎవని హృదయమున బ్రహ్మము భాసించుచుండునో, ఎవడు బ్రహ్మనుభూతి గలిగి యుండునో, అతడు సర్వవిద్యాపారంగతుడే యగును. అన్ని విద్యలు తెలిసికొనియున్నను ఎవని చిత్తమందు బ్రహ్మము భాసింపకుండునో అతడు అక్షర శూన్యుడే యగును—’ అని తాత్పర్యము. ఇంతమాత్రముచేత లౌకిక విద్యలను చిన్న చూపు చూచిరని యెవరును భావింపరాదు. సంసారతరంగ శీతవగు బ్రహ్మవిద్యనుగూడ వానితోబాటు కలిగియుండునని ప్రబోధించుటయే యగును. మరియు ‘రెండింటికొకటి యో ఒకటిమాత్రము ఏరుకొనవలసిన పరిస్థితి వచ్చినది’ ‘జరామరణ విమోచనకర’ మగు ఈ పరమాత్మ విద్యనే ఎన్నుకొనవలసి యుండును.

ఏలయనగా, జన్మించిన ప్రతివానియొక్క ప్రథమ కర్తవ్యము మఱల జన్మింపకుండుటకు వలసిన సాధన సామాగ్రిని సంపాదించుటయే యగును. దానిని ముందు సంపాదించి అటుపిదప తక్కిన వానినిగూర్చి యోచింపవచ్చును. మహాత్ములనుసరించు పద్ధతి యిదియే. అట్లుకాక జీవితమంతయు చాటు

క్షత్రికళల సముపార్జనయందే ముందుగ వినియోగించినచో, అకస్మాత్తుగ మృత్యువాసన్నమైనచో అపుడు మనుజు డేమి చేయగలడు? ఆ విద్యలు వానిని అంత్యకాలమున రక్షించునా? లేక యమబాధలను అవి తప్పించగలవా? లేవు. అట్టి తక్కి ఒక్క బ్రహ్మవిద్యకు మాత్రమే కలదు. కావున అక్షర పరబ్రహ్మమునుగూర్చి, నిజాత్మ తత్త్వమును గూర్చి యెఱుఁగుటకై సత్వరము శృషి సలుపవలయును.

అట్టి బ్రహ్మవిద్యను సంపాదించువ్యక్తి తాను ఏకాల మందును భూతాకాశముగాని, చిత్తాకాశముగాని కాదనియు, అతిసూక్ష్మమై, నామరూపరహితమైనట్టి చిదాకాశమే యనియు చక్కగ గుర్తెఱుఁగును.

అధ్యాత్మవాఙ్మయమందు మూడు ఆకాశములను గూర్చిన ప్రస్తావన తఱచు వచ్చుచుండును. భూతాకాశము, చిత్తాకాశము, చిదాకాశము అని వానిపేర్లు. పరమార్థ శాస్త్ర విచారణయందు సాధకుడు ఈ మూగీటిని గూర్చిన పరిచయము తప్పక కలిగియుండవలెను. కాబట్టి వీనినిగూర్చి ఒకింత విచారించుట అవసరము.

మొదటిది భూతాకాశము—పంచమహాభూతములైన వృథివి, జలము, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము—అను ఈ ఐదింటిలో చివరిదియగు ఆకాశము అతిసూక్ష్మమైనది. వృథివికంటె జలము, జలముకంటె అగ్ని, అగ్నికంటె వాయువు, వాయువుకంటె ఆకాశము—ఇట్లు ఒక దానికంటె

మఱియొకటి సూక్ష్మతరములై యున్నవి. మొదటి మూడును అనగా భూమి, జలము, అగ్ని జనులకు గోచరములగు చుండును. తక్కిన రెండు అనగా వాయువు ఆకాశము దృష్టికి గోచరముకాక అత్యంత సూక్ష్మములై యుండును. ఆకాశమునందు శబ్దము, వాయువునందు శబ్దస్పర్శములు, అగ్నియందు శబ్దస్పర్శరూపములు, జలమందు శబ్దస్పర్శరూప రసములు, పృథివియందు శబ్దస్పర్శరూపరసగంధములు — ఇమిడియున్నవి. ఈ భూతాకాశము అనంతమై తనయందు లక్షలకొలది సూర్యచంద్రాదులను, గ్రహ ఊపగ్రహాదులను కలిగి అగణితప్రాణికోట్లకు ఆలవాలమై, నిత్యము పరిణామ శీలమై యొప్పుచున్నది. నేడు ఒక వస్తువునగుదున్న ఆణువులు కొద్దిసేపటికే మఱియొకరూపమున ప్రకాశించుచుండును.

దృష్టాంతమునకు, ఈనాడు ఒకని శరీరమందున్న ఆణువులు ఏడు సంవత్సరములకు పూర్తిగా మారిపోవ దేహము నూతన ఆణువులతో గూడియుండును. ఆ ఆణువులు ఇతరములైన ఏ పదార్థములందో ప్రవేశించి మరల అటు నుండి మారుచుండును. ఈ స్థూలప్రపంచమందు, అనగా ఈ భూతాకాశమందు స్థిరమై, అచంచలమైనట్టి వస్తువు ఒకటిన్నీ లేదు. సముద్రమందు తరంగములు నిరంతరము చంచలములై, ఒక తరంగములోని బిందువులు కొంత సేపటికి మఱియొక తరంగములోనికి మారుచుండులాగున ఈ భౌతిక ప్రపంచవస్తువులందును ఆణువులు నిరంతరము మారిపోవు చుండును. ఈ వికార బ్రహ్మాండమను మహాసముద్రమున

మనుష్యశరీరము ఒక తరంగము, దేవతాశరీరము మణియొక తరంగము, కోతి ఒక తరంగము, కుక్క- ఒక తరంగము, పక్షి ఒక తరంగము, దోమ ఒక తరంగము, చీమ ఒక తరంగము, ఆయా జీవరాసులయొక్క భౌతిక శరీరములు దినదినము, యక్షణములకు క్షయింపబడుచున్నవి. కాబట్టి భూతాకాశముల గుండు, బ్రహ్మాండమునందలి పదార్థములన్నియును నిర్వ్యము పరిణామమును బొందును సుడిగుండయందలి జలమువలె అస్థిగములై, ఏకరూపములేక యుండుచున్నవి. అందుకా నొక పదార్థమే మానవుని ఈ భౌతిక జేహము.

చంద్రుడు, సూర్యుడు, నక్షత్రము, భరిణామశీలము, అపొస్యగ్రస్తమున ఇట్టి పంచభూతాత్మకశరీరముపై, అనాం భావము. మనుష్యము కలిగియుండు మానవుని అజ్ఞానము ఎంత ప్రగాఢమైనదో యోచించుకొనవచ్చును. పైగా విశ్వ బ్యాపకమైన ఈ అనంతాకాశములో ఏ మూలనో ఒకచోట నక్కి యున్న ఒక చిన్న గూగోళములో ఒక చిన్న దేశములో ఒక చిన్న ప్రాంతములో ఒక చిన్న గృహములో పరిచ్ఛిన్నమై యున్న ఒక చిన్న జేహము మాత్రమే తానని భావించి దానిపై అభిమానముగలిగి రాత్రింబగళ్లు దానినే ఆరా ధించుచు విషయభోగములకు దానిని భరించుచు జీవితము వ్యర్థముగ గడిపివేయుట ఎంత శోచనీయమగు విషయమో అలోచించుకొనవలసియున్నది. కాబట్టి మానవుడు భూతాకాశ వికారమగు ఈ చిన్నజడ జేహము తానుకాదని ఎంత శీఘ్రముగ గమనించిన అంత శ్రేయస్కరము.

ఇక రెండవది చిత్తాకాశము. ఇది భూతాకాశము కంటెను అతిసూక్ష్మమైనది. అతి వ్యాపకమైనది. కనుకనే భూతాకాశమును తనయందు గలిగియున్నది. సర్వజీవుల యొక్క చిత్తములన్నియుచేరి చిత్తాకాశమగును. అనంత చిత్తాకాశ సముద్రములో మానవుని చిత్తము (మనస్సు) ఒక తరంగము, దేవతచిత్తము ఒక తరంగము, జంతువు చిత్తము ఒక తరంగము. సంకల్పములు, (కామక్రోధాది) వికారములు, వాసనలు, సంస్కారములు మొదలైనవన్నియు చేరి చిత్తమనబడును. చిత్తాకాశమందు భూతాకాశము ఇమిడియుండును. కాని పరమార్థమున రెండును జడమైనవే యగును. అట్లే చిత్తమందు దేహము ఇమిడియుండును. కాని వాస్తవముగ చిత్త దేహములు రెండును వైతన్యరహితములేయగును. చిత్తము తనయందలి వాసనలను అనుసరించి పెక్కు దేహములను ధరించుచుండును. స్థూలదేహము మరణించినను సూక్ష్మదేహమగు చిత్తము మరణించదు. అది వాసనానుసారము మఱియొక దేహమును ధరించుచుండును. మలిన వాసనలు, సంస్కారములు, ఉన్నంతవఱకు జీవునకు (చిత్తమునకు) ఈ దేహములు తప్పవు. పుట్టుట చచ్చుట తప్పదు. కాబట్టి ఆత్మనిచారణచేతను, భక్తిజ్ఞాన వైరాగ్యధ్యానాదులచేతను చిత్తమును శుద్ధమొనర్చుకొని, నిర్వాసనాయుక్తముగ చేసికొనిననే జీవుడు చిత్తరహితుడై, అమనస్కుడై, జననమరణాది క్లేశరహితుడై మోక్షము నొందగలడు.

ఇక మూడవది చిదాకాశము. దీనినే ఆత్మయనియు, బ్రహ్మయనియు పేర్కొందురు. ఇది వాస్తవముగ ఆకాశము కాదు. కాని అతిసూక్ష్మమైనదియగుటచే పోలికకు ఆకాశముతో ఉపమానముగ చెప్పిరి. అంతియేకాని ఆకాశము నకును దీనికిని సంబంధములేదు. భూతాకాశము, చిత్తాకాశము జడములైనవి. చిదాకాశ మొకటియే చైతన్యవంతమైనది. చిదాకాశముయొక్క సన్నిధానముననే భూతాకాశ చిత్తాకాశములు రెండును ప్రకాశించుచున్నవి. (సూర్యుని సన్నిధానముచే చంద్రుడు ప్రకాశించునట్లు.) మఱియు భూతాకాశ, చిత్తాకాశములు రెండును రజ్జువునందు నర్పమువలెను, జాగ్రతునియందు స్వప్నమువలెను చిదాకాశమునందు కల్పితములైయున్నవి. చిదాకాశము నిత్యమైనది, శుద్ధమైనది, చిన్మయమైనది, పుట్టుక చావులేనిది, కాశ్యతమైనది. అది సత్, చిత్, ఆనందస్వరూపము. జీవుడు ప్రతిబింబము. చిదాకాశరూపముగు ఆత్మ బింబము. బింబము సత్యము. ప్రతిబింబము అసత్యము. జీవుడు బింబరూపముగు తన ఆత్మను (చిదాకాశమును) మఱచి ప్రతిబింబముగు దేహమే (భూతాకాశవికారము) తానని భావించుచు అనాదికాలమునుండి ఈ సంసారచక్రమున తగుల్కొని పరిభ్రమించుచు పలువిధ దేహదులను ధరించుచు, పుట్టుచు, చచ్చుచు నానాయాతనలను అనుభవించుచు క్రుంగి కృశించుచున్నాడు.

ఇట్టి శోచనీయస్థితి జీవునకు తగదు, ఏనాటికైనను కాను చిదాకాశమగు ఆత్మయేకాని దేహదులు కాదని దృఢముగ తెలిసికొని జీవుడు బంధమును తెగద్రుంచుకొన వలసియున్నాడు. కాలము స్వల్పము. అవకాశములు తక్కువ. ప్రతిబంధములు ఎక్కువ. ఇట్టి పరిస్థితులలో మహాన్నత మానవజన్మమును బడసి జీవుడు అట్టి సదవకాశమును లభింప చేసిన పరమాత్మకు వోహారులర్పించి జీవితమును కడలేర్చుకొను ఉపాయమును శీఘ్రముగ ఆన్వేషించవలెను. కాను చిదాకాశస్వరూపమగు ఆత్మయేకాని భూతాకాశస్వరూప మగు ఉపాధి (దేహదులు) కాదని నిరంతరము స్మరణ చేయుచు, అట్టి ఆత్మనే నిరంతరము భావించుచు మననము చేయుచు ఆత్మస్థితియందు నిలుకడకలిగి మహదానంద మనుభవించుటయే జీవితమును కడలేర్చుకొనుటకు ఏకైక మార్గము. అట్టి ఆనందస్థితియే మోక్షము. కావున మోక్ష రంపాదనమునకై నర్వులును యత్నశీలులై మానవత్వమును సార్థకము చేసికొనవలెను.

మోక్షసంపాదనము

జీవుని వాస్తవస్వరూపము నాశరహితమగు సచ్చిదానందము. అజ్ఞానవశమున అది యెఱుంగబడక, ఆవరణయుక్త మైనదానివలెను. నిద్రాణమైయున్నదానివలెను వర్తించుచున్నది. బ్రహ్మత్వైక్యవిశోధముచే దానిని మేలుకొలుపవలెను. అపుడే 'పంజరాదివశేసరీ, యనునట్లు స్వాత్మసింహము

ప్రకృతిశృంఖలమును భేదించుకొని స్వతంత్రరూపమున వినిర్గత మగును. ఈరీతిగ ప్రకృతిని విచ్ఛిన్న మొనర్చి జేవునకు స్వస్వ రూపప్రాప్తి ద్వారా నిరతిశయానందమును సంప్రాప్తింప జేయునది యగుటచేతనే బ్రహ్మవిద్యకు లోకములో సంతయో ప్రాధాన్యత యొకంగబడినది.

అట్టి అమూల్యమగు నిరుపమమగు అధ్యాత్మికవిద్యను మన పూర్వీక ఋషులు అనేక త్యాగములు గావించి, కష్టములకోర్చి, బహువిధసాధనల ననుష్ఠించి, అనుభూతమొనర్చుకొని లోకమునకు బోధించిరి.

“స్వయం తీర్థం పరాంస్తానయతి”

“స్వాత్మనో మోక్షార్థం జగద్దితాయ చ”

అనునట్లు అట్టి జ్ఞానముచే తాము తరించినవారై యితరులను గూడ తరింపజేసి తద్వారా ననానధర్మమును కార్యాన్వితమొనర్చి ధన్యులైరి. అమ్మహానీయుల పాదరజముచే భారతావని పునీతమాయెను. వారి దివ్యబోధామృతధారలచే సంసిక్తమై యుండుటచేతనే నేటికినిగూడ మన భారతదేశము ప్రపంచమున కంతకును శాంతిసందేశము నివ్వగలుగుచున్నది.

అట్టి మహర్షుల సంతతియందు జన్మించిన మనము మనకు హారు సంపాదించి యిచ్చిన జ్ఞానధనమును పోగొట్టుకొనకుండ చూడవలెను. అపుడే భారతదేశము చిరకాలము

నుండి సముపార్జించుచు వచ్చిన అధ్యాత్మ ప్రతిష్ఠను మనము కాపాడిన భారమగుదుము.

'India is immortal if she persists in her search for God'—అని వివేకానందులు చెప్పినట్లు, తన భగవదన్వేషణ కార్యమును విడువక యున్నచో హిందూదేశము చిరస్థాయియై కాశ్యతరీర్తిని బడయుగలదు. లేనిచో పతనమై పోవును. ఋషులుపొందిన పరమసత్యమును, ఆత్మ సాక్షాత్కారరూప మహాన్నతలక్ష్యమును, సర్వులును ప్రయత్నపూర్వకముగ తప్పక సంపాదించవలయును. 'మనము పాపులము కాము, పుణ్యాత్ములము, సచ్చిదానంద స్వరూపులము' అను భావము రూఢిపడవలయును. 'నేను అజ్ఞానిని, సాపిని, అల్పుడను, దుర్బలుడను, నీచుడను' అని యెంతకాలము జీవుడు తలంచుకొనుచుండునో, అంతవఱ కాలనికి వృద్ధి యెచట? నిర్భయత్వము, అఖండచైర్యము, 'నేను దేహమునుగాను, మనస్సునుకాను, శేవలము పరబ్రహ్మమును, ఆత్మరూపుడను, అని అసవరతము చింతించుటవలననే కలుగును. వివేకానందుల ఈ క్రింది గంభీరవాక్యముల నాలకింపుడు.

"Ye divinities on earth! sinners! it is a sin to call a man so; it is a starding libel on human nature. Come up, o lions, and shake off the delusion that you are sheep. You are souls immortal, spirits free, blest and eternal; ye are not matter,

ye are not bodies, matter is your servant not you the servant of matter.....”

“It is strength and strength that we want, and the first step in getting the strength is to uphold the Upanishads and believe that I am the Atman.

అనగా, “అవనిపై మా రీతివించిన ఓ దివ్యాత్మ స్వరూపులారా! మీరు పాపులారా? రామ రామ! మనుజుని ఆవిధముగ అనుటయే పాపము, ఆ ప్రకారముగ, మనుజుని పాపియనుట మానవత్వముపైననే కళంక మాపాదించినట్లు. ఓ సింహములారా! లేండు! మీరు ‘గొట్టెలు’ అనుభ్రమను పారద్రోలుడు. శాశ్వతమై, స్వతంత్రమై, ఆనందరూపమైనట్టి ఆత్మయే మీరు. మీరు భౌతిక పదార్థము కాదు. ప్రకృతి మీ దాసి; మీరు ప్రకృతికి దాసులుకారు.”

“మనకు కావలసినది బలము, బలము! అట్టి బల సంపాదనమునకై చేయవలసిన మొట్టమొదటి పని ఉపనిషత్తులండు అత్యధిక విశ్వాసము గలిగి (వానిని ప్రోత్సహించి) ‘నేను ఆత్మను’ అని తలంచుటయే యగును.”

వివేకానందుల ముఖమునుండి వెలువడిన ఈ గంభీర నిర్వ్వసము ముముక్షువుల కెల్లరకు తప్పక ధైర్యోత్సాహముల గలుగ జేయుననియు, వారి ఆధ్యాత్మికసాధనలయొక్క తీవ్రతను ఇనుమడింపజేయుగలదనియు తలంచుచున్నాను. అయితే మనుజుడు తాను నిత్యశుద్ధమగు ఆత్మయని ఒకప్రక్క భావించుచు మఱియొకప్రక్క అనురత్నమునకు, పాపాచరణము

నకు చోటియకుండ చూడవలెను. అట్లుకాక, 'అంతయు బ్రహ్మమే, నేనూ బ్రహ్మమునే' అని చెప్పి యధేష్టాచరణమునకు గడంగకూడదు. అట్లు చేసినచో అది శుష్కవేదాంతము, మెట్టవేదాంతము అగు నేగాని పరమార్థానుభవము కానేరదు. ఇవ్వీషయమున సాధకు లందరు బహుభాగరూకులై మెలంగవలెను. తమ చరిత్రించుచు, ఆచరణమందు ఏ మాత్రము కళంకము రావీయకుండ జాగ్రత్తగా పరిశీలించుకొనుచుండవలెను. లేకున్న తమ సంప్రదాయమునకు, తమ మతమునకు, తమ దేశమునకుగూడ అప్రతిష్ఠ తెచ్చినచారగుదురు.

ఋషులు, మహాత్ములు బోధించినట్టి పైన చెప్పిన స్వారాజ్య (ఆత్మసాక్షాత్కార) రూపమగు పరమలక్ష్యమును ఈ జన్మయందు, ఇపుడే సాధించివేయుట ఉత్తమము. ఏలయనగా యిట్టి సదవశాశములు ముఖజన్మయందు—కాదు కాదు—మరుక్షణమందును లభించునో లేనో చెప్పజాలము. జీవితమూ తుదికమైయున్నది. కావున ఆత్మోన్నతికై తత్క్షణమే గడంగవలెను. ఒకవేళ సాధనకు తన లక్ష్యప్రాప్తికి పూర్వమే జీవితము సమాప్తమైనచో, అందు విచారపడవలసిన దేమియును లేదు. ముఖజన్మమున 'శుచీనాం శ్రీమతాం గేహే' అనునట్లు ఉత్తమగర్భమున జనించి మిగిలిన సాధనను పూర్తిచేసికొనవచ్చును. కాబట్టి పుణ్యవంతులగు జన్మగాని, పాపభూయిష్టమైన జన్మగాని, అన్యరాహిత్యముగాని గలుగ జేసికొనుట మన చేతిలోనే యున్నది. మన

చేత లన్నిటికిని కర్తృలము మనమే. భోక్తృలము మనమే. నేడు చేయు కర్మమును బట్టియే రేపు మనకు ఫలితము కలుగును.

‘అవని జల్లిన బద్ధియై అదియే వంతు
కారణంబున బట్టియే కార్యముండు
చెడ్డ చెడ్డకును నుంచి నుంచినది గల్గు
దీని దప్పించుకొనుటచే తరపులేదు’

కావున ఇప్పుడే జాగరూకులమై పవిత్రతాచరణ గల్గి ఎప్పటికైనను తప్పక పొందియే తీరవలసినట్టి మన జన్మ హక్కున స్వారాజ్యపదమును ఇప్పుడే పొందుటకు యత్నించి కృతార్థుల మయ్యెదము గాక !

‘న మే భక్తః ప్రణయతే’

‘న హి కల్యాణకృత్కర్మిణ్యర్థం తాత గచ్ఛతి’

అనగా ‘నా భక్తు యెన్నటికిని చెడదు’, ‘నర్కార్య మాచరించువాని! దుర్గతి యెన్నటికిని గలుగదు’—అను ఈ ప్రకారములగు భగవంతుని ప్రతిజ్ఞాపూర్వక వచనములను సంస్మరించుకొని, జనులు అఖండ ధైర్యోత్సాహాగమన్వితులై, పెనుక చూపులేక, ఆత్మమార్గమున ఇతోధికముగ యత్నించవలయును.

‘ఉత్తిష్ఠత ! జాగ్రత ! ప్రాప్య పరాన్నివోధక !’

మున్నగు ఉపనిషద్వాక్యములు ‘అజ్ఞాననిద్రనుండి మేలుకొనుడు ! ఆత్మవిషయమున జాగరూకులై యుండుడు ! మహా

త్తులక్వారా ప్రబోధము నందుడు! అని జనులను హెచ్చరించుచున్నవి. వాని నాలకించి దైవప్రోక్షములగు ఆ వాక్యములపై అచంచల విశ్వాసము గలిగి తద్రీతి అనుష్ఠించుటకై శిష్యక్రమించవలయును. ఎపుడు జనులు తమ లక్ష్యప్రాప్తికై నృథనిశ్చయమై, సర్వేశ్వరునియెడల అనుపమ భక్తి గలిగి శార్యమున కుపక్రమించుదురో, అపు డీక ప్రపంచమునందలి ఏ శక్తియు అశ్కార్యమునుండి వారిని నిరోధించుటకు ననుభవము గాజాలదు. మతీయు ఏ జాతివారైనను, ఏమతమువారైనను, స్త్రీలైనను, పురుషులైనను, హిందువులైనను, మహమ్మదీయులైనను, బ్రాహ్మణులైనను, అబ్రాహ్మణులైనను, పండాలురైనను శమదమాది గుణములు గల్గియున్నచో, లవరోక్షాత్మానుభూతి యను చరమలక్ష్యమును సాధించుటకు అర్హులే. బ్రహ్మత్వప్రాప్తి జాతి, నామ, ఆశ్రమాదులపై నెన్నటికిని ఆధారపడియుండదు. యోగ్యతయే ప్రధానము. ఎట్టి సీచకులమందు జన్మించినవాడైనను బాగుగ విద్య నభ్యసించి గొప్ప ఉద్యోగమును సంపాదించినచో, ఆ యుద్యోగమునకు సంబంధించిన అధికార మెట్లైనానికి లభించునో, అట్లే జాతివర్ణాశ్రమము లేవియై యున్నప్పటికిని, బ్రహ్మనిష్ఠచే బ్రహ్మత్వమును తప్పక పొందగలడు. తేక బ్రహ్మరూపుడే కాగలడు.

దేశములన్నియు నేడు తమ స్వాతంత్ర్య 'హక్కు' వకై యెట్లు పోరాడుచున్నవో, అదేవిధముగ సర్వమానవులను అట్టి తమ నైజస్వరాజ్య 'హక్కు'వకై పోరాడవలసి

యున్నది. తన యాశ్చర్యరూపమును బొందుటకు తనకు
కాకులేదా? భగవత్ప్రోక్షమగు వేదవిద్య నభ్యసించు
టకుగాని. లేక భగవంతుని పొందుటకుగాని, భగవంతుని
విడ్డలే యగుటవలన సర్వమానవులకును గూడ సమానమైన
హక్కు- గలదు. కావున జాతి నుత కల వివక్షత లేక సాధన
చతుష్టయగుపాపయోగ్యత గలిగియున్నచో, సర్వులును ఈ
పరమోన్నతమగు బ్రహ్మవిద్యను బడసి జన్మరాహిత్య
మును, నిత్యానందప్రదానిని అధిష్ఠింపవచ్చును. ఉత్తమ
యోగ్యత, అనుష్ఠానము, సదాచరణ, భగవద్భక్తి,
అకుండిత కార్యదీక్ష యున్నచో, ఇశ్వార్యమున అసగా
స్వారాజ్యసంపాదనమున ఎన్నరితై వను విజయము తప్పక
లభింపగలదు.

క్షణికములును అశాశ్వతములును పరమానందప్రాప్తి
రహితములునగు స్వల్పస్వల్ప ప్రాపంచికలక్ష్యములకై జీవిత
ములను ధారవోయుటకంటె శాశ్వతమై ఇహపర శ్రేయో
దాయకమై సర్వోన్నతమై నిత్యానందప్రదమైనట్టి బ్రహ్మ
త్వైక్యసూప చరమలక్ష్యమును సాధించుటకై యేల ప్రయ
త్నము నలుపరాదు?

“Better to aim at a lion and miss it, rather
than hunt a jackal and catch it”—అను నొక ఆంగ్ల
లోకోక్తి గలదు. దానియర్థమేమనిన—పెంటాడి నక్కను
బట్టుకొనుటకంటె తప్పిపోయినను సరే సింహమునకే గురి
పెట్టుట మంచిది. అట్లే చిన్నచిన్న సాంసారిక లక్ష్యములను

జీవితాంతమువఱకు పట్టి వ్రేలాడుటకంటె పూర్ణ శోక శాంతి
అనందప్రాప్తి గలుగజేయు భగవత్పాక్షాత్కారమునకై
యత్నించుట మేలు.

కాని బహుజన్మార్జితములగు ప్రాపంచిక వాసనలు,
సంస్కారములు జీవులలో ఘనీభవించియుండుటచే ప్రారంభ
ముననే అత్కార్యమున విజయము కలుగకపోవచ్చును.
కొన్ని యాటంకములు ప్రతిబంధములు కలుగవచ్చును.
ప్రయత్నము మందముగానున్నచో, లక్ష్యప్రాప్తి కొన్ని
జన్మలైనను పట్టవచ్చును. తీవ్రముగనున్నచో, ఈ జన్మయే
చాలును. ఏది యెట్లున్నను గమ్యము చేరువరకు ప్రయత్న
మును మాత్రము వీడరాదు.

ప్రారభ్యతే న భుం విఘ్నభయేన నితైః ।
ప్రారభ్య విఘ్నవిహతా విరమన్తి మధ్యాః ।
విఘ్నైర్భృశాభృశాః ప్రతిహస్యమానాః ।
ప్రారభ్య తతఃకాలా న పరిత్యజన్తి ।

అని భర్తృహరి వచించినట్లు ఆధములు అగులు
సత్కార్యమును ప్రారంభింపనే ప్రారంభింపరు. మధ్యములు
ప్రారంభించి విఘ్నములు వచ్చుసరికి దానిని వదలివేయుదురు.
కాని ఉత్తములో ఎన్ని విఘ్నములు వడేపడే సంభవించి
నప్పటికిని, ఎన్ని ప్రతిబంధములు, ఇక్కట్లు దాపురించినప్ప
టికిని, ప్రారంభించిన సత్కార్యము నెన్నటికిని విడనాడరు.
అయితే మనస్సను ప్రబల శత్రువును నిర్జించుటకు, ఆ గొప్ప
అసురీశక్తి నెదుర్కొనుటకు ద్విగుణీకృతమగు దైనికశక్తి

అవసరము. సర్వేశ్వరునియొడల నిర్మలభక్తి గలిగియున్నచో అయ్యది సాధ్యమగును. వీలయినగా,

‘మాయాంతు ప్రకృతిం విద్యాన్మయినంతు మహేశ్వరమ్’

అని చెప్పబడుటవల్ల ప్రకృతిరూపమగు మాయాశక్తునితో అధీనమైయున్నదిగావున ఆ మాయను జయింప వలెనన్న మాయాధీశుడగు ఈశ్వరుని యనుగ్రహము లెప్పుక పొందియేరవలెను. అదియో నిష్కామకర్మ, భక్తి మున్నగువానిచేతనే కలుగును. కాబట్టి హృదయపూర్వకముగ సర్వేశ్వరుని నిర్మలభక్తితో నారాధించుచు, వైరాగ్య, వివేక, విచారణదులుగలవారై, క్రద్ధతో అభ్యాస్మికసాధనలను కొనసాగించిన, అదిరకాలములోనే ప్రతిబంధమున్నయు పలాయనములైపోయి లక్ష్యము తిరతలాదితలకముగ గోచరించును. అర్థం, జీవించే జీవరాసులన్నియు బంధింపబడినవై సర్వవస్తువు నెఱుంగజాలకున్నచో, నీటి స్నానానిని లేనిదిగను, లేనివానిని ఉన్నదిగను కల్పించి నొంగి నొందుచున్నచో, అట్టి దురతిక్రమముగ మాయ శూణకాలములో జీవునకు జీవరతుగ లొంగిపోవును. (Unconditional surrender of Maya) అట్టి స్థితియే మోక్షము. అదియే స్వారాజ్యము.

స్వరాజ్యప్రాప్తికై భారతీయులు ఎన్నియోవత్సరములు అనేక యుద్ధముల బడవలసివచ్చెను. లాఠీచెట్టలను, ఫిరంగిబండలను సహింపవలసి వచ్చెను. పెక్కు క్యోగములు గావించవలసి వచ్చెను. అట్టిచో నిక స్వారాజ్యరూపమగు

బ్రహ్మత్వప్రాప్తికై ఎన్ని కట్టముల నోర్వవలెనో, ఎంత సాహసము చూపవలెనో, ఎన్ని త్యాగముల జేయవలెనో యోచించుకొనుడు! ఒక చిన్న యుజ్యోగమును సంపాదించ వలెనన్నగాని, ఒక పరీక్ష పాఠ్యముకావలెనన్నగాని రాత్రిం బగళ్లు జనులు కృషి చేయుచున్నారు కదా! ఇక ఎద్దాని యందు గంధర్వ, ఇంద్ర, బ్రహ్మదేవుల సంపదయు, ఆనంద మున్ను లవలేశములే అయివున్నవో, అట్టి బ్రహ్మనందపదవి నలంకరించుటకై అధిక ప్రయత్నమేల చేయరాదు!

.తావున భూరతమస్సునందు కూలద్రోయు నాస్తికుల ప్రలాపములకు చెవియొగ్గక, నిర్భీకులై సర్వమార్గమున, ఆత్మమార్గమున జనుదురుగాక! త్రోవలో దుఃఖములు వచ్చునా!—అవియన్నియు సుఖములే! ఆనంతానందపదవి నొందకోవునుండ మార్గమున తగులు శ్రమ శ్రమకాదు. శ్రేయమేయగును. ఇక భయము దేనికి? మృత్యువునకా? అది జీవులను పిలువకమునుపే, జీవులే తమపని పూర్తిచేసి కోని దానిని ఆహ్వానించుస్థితిలో బాగుగ తయారైయున్నచో ఇక అది వారల నేమిచేయగలదు? చేయవలసినపని (ఆత్మ జ్ఞానసంపాదనము) పూర్తి అయినచో ఇక మృత్యువు వచ్చిన నేమి, రాకున్న నేమి? 'మృత్యుస్తం న జిహాంసతి' అనునట్లు అట్టి కృతకృత్యు నిక మృత్యువు హింసించజాలదు. మఱియు 'మరణం మంగళం భవేత్' అనులాగున అట్టి మరణము మంగళమే యగును. కాబట్టి నిర్భయచేతస్కులై, గమ్య స్థానమగు పరమాత్మను చేరువరకు వెనుకకు మరలక, భక్తి,

జానక రాగ్యాది సాధనసంపత్తితోగూడి, దైర్ఘ్యశ్వాసాహములతో ఆత్మమార్గము ననుగమించుచు, సర్వేశ్వరుని కృపచే ఈ జన్మయందే, జన్మహక్కునట్టి స్వారాజ్యము (మోక్షము)ను సంపాదించి జనులు కృతకృత్యుల కావలయును.

‘అహోఽస్మాకమణం యాహౌరాత్య బ్రహ్మాతా నిర్భయమ్’

‘దేహేంద్రియమనంబులకు సాక్షియై విలసిల్లు ఈ ప్రత్యగాత్మయే పరబ్రహ్మము! కాబట్టి దానిని తెలిసికొని నిర్భయులై యుండుడు’ అని యీ ప్రకారముగ మహాత్ములగు గురువులు, ఋషిసత్తములు మ్రోగించిన వేదాంతడిండి మము, — అద్వైతజయభేరి అప్రతిహతనాదంబున జనుల కర్ణగోళములందు నిరంతరము ప్రతిధ్వనించుచు కర్తవ్యమునకై పురిగొల్పుగాక! ఆ దివ్య నిర్వనము దళదళలు పిక్కటిల్లునట్లు ముఖరితమై ఎల్లెడల వ్యాపించి, జనుల హృదయాంతరాళములను ఆత్మోన్ముఖమగునట్లు ప్రభావితమొనర్చుగాక!

4 వ అధ్యాయము

మోక్షప్రాప్తికై ఎప్పుడు ప్రయత్నించవలెను ?

ఋషులు ప్రబోధించిన మహాస్నాతమగు అట్టి మోక్షస్థితిని బడయుటకొకటై జనులు శీఘ్రముగ యత్నము నలుపవలెనని నమాత్రము విలంబనము చేయరాదు.

సామాన్యముగ పార్థశ్యములో ఎక్కువమంది మనస్సు స్వతః ప్రకారములందు ప్రవేశించుచుండును. ఏలయునగా, ప్రపంచములోని భోగ్యనస్తుభాల ఘోరతయును అనుభవించి అనుభవించి, విసుగు జనింప, తానినుండి మరలి దైవముపై పునరుపాద తరుగుదురు. దృశ్యపదార్థములందు వారాపుత్రాదులందు, ధనభాన్యాదులతోత్రాదులందు, ఏమో సుఖము, శాంతి కలదని భ్రమించి పరుగిడినవారికి ఎదురుదెబ్బలు తగులగా, తానినుండి చల్లగా మరలుదురు. ప్రవృత్తిని తగ్గించి నిష్ప్రవృత్తిని జేబట్టుదురు. మఱియు ఆధ్యాత్మికములనుండి రిటైర్ (Retire) అగుదురు. కావున బోలెడు సమయము వారికి నిగులును దైవచింతనకు.

ఈ ప్రకారముగ పార్థశ్యమున మాత్రము దైవాన్వేషణచేయుట అసలు లేనిదానికంటె మంచిదే అయినను అది చాలదు. ఏలయునన ఆ సమయమున ఇంద్రియము లన్నియు శక్తిని గోల్పోయి దుర్బలములై భగవద్ధ్యానము

నకు, దైవస్మరణ విచారణాదులకు, తీవ్రతర సాధనలకు బాగుగ నుపయోగపడకుండును. విస్తరింపడ పంచభక్త్యు పరమాన్నములు వడ్డించి రాక్షసులకు పెట్టి, వారు తనగా మిగిలిన పదార్థములను, ఎంగిలి విస్తరాకును దేవతలకు నమస్కరించినట్లుగా నుండును పార్థశ్యామున భ్యానము ప్రారంభించుట, ఈ శరీరమును విస్తరిలోగల జననత్వమును, బలవీర్యాదులను బాల్యయావనకాలములలో లాభప్రోధముగ రాక్షసులకు నివేదించి, వారు వీల్చి విప్పిచేసినవివర ఆ నిర్వీర్య దేహమును పార్థశ్యాములో భగవానున కర్పించిన ఎట్లుండును? అయినచో దీనిపార్థము పార్థశ్యాములో దైవచింతన చేయురావలసికాదు; చేయువచ్చును (శుభము జరిగితే ననుమించికొంతే యగును), కాని అది చాలదు, 'నర్మోఽపి న సేధు మాంసునుస్మర' ఎల్లకాలములందు నన్ను స్మరింపుము) అను శ్రీకృష్ణుని ఆదేశమున కది సరిగా నున్నది. ఇది నిజముగ విచారించినచో ఈ భగవత్కార్యము, ఈ దైవభ్యానము, ఈ పరమాగ్రసాధన బాల్యయావనకాలములందు పూర్తిచేయవలసి యున్నది. అపుడు మిగిలి యింక గలవి, శక్తి సామర్థ్యములు, ఇంద్రియ పటుత్వము, జ్ఞానశక్తి, ధీరత్వము యిందును, వయస్సు పెరిగినకొలది అవి శ్రమశ్రమముగ తగ్గిపోవుచుండును.

అంతయు జీవితము మోక్షభంగురము కనుక పార్థశ్యామునునది రాకపూర్వమే కొంచటికి అది అంతము కావచ్చును, అత్తటి ఇక జీవుడు సాధించినది ఏమియుండును!

అమూల్యముగ ఈ మూసన జీవితము నిష్ఫలమునొనరింప
గదా! కనుకనే బాల్యయాపన వార్ధక్యములందును, బ్రహ్మ
కాల సర్వావస్థలయందును భగవత్స్మరణ చేయుట
గీతయందు దాదేశింపబడినది. బ్రహ్మసాక్షి భక్తుడు భగవంతుని
ఈ ప్రకారముగ ప్రార్థించెను—

దేవ కృషీయ పదపంకజ పంజరాన్త
మద్వైర మే విశతు మానసరాజహంసః
ప్రణామప్రయాణసమయే కథవారపితైః
కంఠాకశోధనవిధా స్మరణం కరన్తే.

“దేవా! నీ పాదపద్మములందు నా మానస్సను
హంస ఇప్పుడే ప్రవేశించుగాక! ఏలయనిన, ప్రణామప్రయాణ
సమయమున కథవారపితృములచే కంఠము నిరుద్ధముగా
నిన్ను గూర్చిన స్మరణ అపుడు సంభవింపదు”. కావున ఈ
రము ఆరోగ్యముగ నున్నపుడే, ఇంద్రియములు వికలములు
కాక పూర్వమే, యావనము క్షీణించకమునుచే, పగిల్లియు
అనుకూలములుగ నున్నపుడే జీవితలక్ష్యముగ వరముగ్ని
సాక్షాత్కారమునకై మహత్తరముగ యత్నించుచు
వలయును.

ప్రార్థన చేసిన నో భూయః ప్రాకృత్యమవశ్యతే
కత్వప్రప్తాయత్నమాలిప్తకృష్టయాపి హి చేష్టయా. (నసిష్టశ్చ)

“దేనిని పొందినచో ఇక పొందదగినది ఎయ్యదియు
మిగిలియుండదో, అట్టి ఆత్మప్రార్థన కష్టపడియైనను భూయ
త్నము చేయవలయును” అని వసిష్ఠమునీంద్రులు శ్రీరాము

చంద్రునకు హితము చెప్పిరి. మరల మరల దైవవస్తువును చింతన జేయుటవలన అభ్యాస ప్రాబల్యముచే మనుజుడు దైవమునే పొందుచున్నాడు. దీనికే 'అభ్యాస యోగము'ని గీతాచార్యుడు పేరుపెట్టెను.

అభ్యాసయోగయైతేన చతసా నాన్యగామినా
పరమం పురుషం దివ్యం యాతి పార్థశుచిన్తయన్. (8-8)

“ఓ అర్జునా! మనస్సును ఇతర విషయములపై జొర నీయక, అభ్యాసయోగము నవలంబించి, పరమాత్మను మరల మరల చింతన జేయుచుండినచో మనుజుడు దివ్యమగు ఆ పరమపురుషుని (భగవానుని) తప్పక పొందగలడు” అని చెప్పటవలన భ్యాసమును, దైవచింతనను జీవితములో ఎల్ల జేతలందును వెస్సగ అభ్యసించిననే తప్ప మాయాబంధము నిర్మూలింపబడనేరదని తేటతెల్లమగుచున్నది. కర్మయోగము, భక్తియోగము, జ్ఞానయోగము మొదలగునవికాక మఱి యొక శ్రోత్రయోగమునుగీతయందు భగవానుడుసృష్టించెను. అదియే 'అభ్యాసయోగము'. పై యోగములన్నియు ఈ అభ్యాసయోగముతో కూడిననే వన్నెకాకును. ఇది ప్రత్యేకమగు ఒక యోగము కాదు. అన్ని యోగములతో చేరియుండి అనుష్ఠానమును ద్విగుణీకృత మొనర్చు క్రియయే ఈ అభ్యాసయోగము.

జీవితమంతయు ఏ క్రియ నభ్యసించుదురో, అదియే సంస్కారరూపముగ నేర్పడి అంత్యకాలమున అక్కఱకు వచ్చును. జీవితములో ఒక్కపర్యాయమైనను దైవచింతన

చేయనివానికి తుదిభుజియలయందు దైవస్మరణ కలుగదు, కనుకనే గీతాచార్యుడు 'సర్వేషాం కాతేషాం'—ఎల్ల వేళల యందు తన్ను స్మరింపవలసినదిగా ఆజ్ఞాపించెను. గాంధీ మహాత్మునకు దేహవియోగశుభాయమున 'హా రామ్' అను రామనామ స్మరణ యెట్లు సంభవించినది? జీవితకాలమున శుభాయము దొరికినపుడెల్ల 'రఘుపతి రాఘవ రాజారాం, పతితసావన సీతారాం' అను సావన నామమును స్మరింపుచుండుటవలన, కావున భగవద్స్మరణను అంత్యకాలము వఱకు ఆపియుంచక, వార్ధక్యము వఱకు వాయిదాజేయక విజ్ఞులగువారు ఇప్పుడే చింతింపని ప్రారంభించి ప్రయోగాది దివ్యమంత్రములను, పన్నితములగు భగవత్సామములను సకల సర్వకాలములందును జపించుచు, స్మరించుచు, భావన చేయుచు సాదాప్రయోగము మొనర్చుకొని, స్వావశ్యమైతని బడసి జీవితకాలముననే సర్వోత్తమ బ్రహ్మపదవి సలంకరింపవలయును.

ఏ సమయమునను ఉన్నపుడు నానివిలువ తెలియదు. కంటియొక్క విలువ కడున్నప్పుడు అంతగా తెలియదు. గ్రుడ్డివాడు నేత్రములయొక్క విలువను చక్కగా అంచనా వేయగలడు. చేతులను లనను, కాళ్ళవలనను చానులు ఎంత లాభమును పొందుచున్నారో ఇప్పుడు తెలియదు. వాటికి వైకల్యము సిద్ధించినపుడు తెలియును. ఆరోగ్యముయొక్క విలువ అనారోగ్యము కలిగినపుడు కాగుగ తెలియగలదు. సూర్యునియొక్క విలువ పగలు గుర్తొలుగువారు చాల

4-వ అధ్యాయం] మోక్షప్రాప్తికై ఎప్పుడు ప్రయత్నించవలెను? 99

అరుదు. రాత్రి చీకటిలో అవస్థపడునపుడు ఆ సూర్యుడు లోకమున కెంత ఉపకారము చేయుచున్నాడో చక్కగ అనుభూతమగుచుండును. అట్లే శరీర మున్నపుడు దాని విలువ యెంతటిదో మనుజుడు గ్రహించుటలేదు. అది పోయిన పిదప బాధ నొందుచున్నాడు. ఎన్నియో జన్మలు దాటి సుకృతవశమున మానవుడై పుట్టుచున్నాడు జీవుడు.

కదాచిల్లభలే జన్మర్యాసువ్యం తుగ్ధశంకయాత్.

అని గరుడపురాణమున విష్ణుభగవానుడీ విషయమున గరుత్మంతునకు తెల్పియుండెను. కావున మానవజన్మ దుర్లభము. కాదు సుదుర్లభ మనియే చెప్పవలసియున్నది. మోక్షమునకు సోపానమువంటిదిది. పూర్వము సృష్ట్యాదియందు చతురాననుడు (బ్రహ్మ) నృక్షములను, సరీసృపములను, పశువులను, పక్షులను, మత్స్యములను సృజించియు వానిచే వీమాత్రము సంతుష్టిని బొందకయుండెను. కాని తదుపరి మనుజుని సృష్టించి పరమానందిభరితుడయ్యెనట! వీల? బ్రహ్మలోకనమునకు వలసిన బుద్ధిబల మాతనికి మాత్రమే కలదు. తక్కిన జీవరాసుల కది లేదు. ఆ బుద్ధిబలమును సదుపయోగ మొనర్చుకొని పరమార్థ లక్ష్య ప్రాప్తియందగ్ధానిని వినియోగించినపుడు మాత్రమే అది సఫలమగును. జీనిచో, అదియున్నను లేనిదానితో సమానమే యగును. కాని మనుజుడట్లు చేయుచున్నాడా? మోక్షసాధారోహణమునకు భగవానుడొసంగిన ఈ చక్కని సోపానమును మనుజుడు సదుపయోగ మొనర్చుకొనుచున్నాడా? 'హరి' ద్వార

మును జేరుటకు యత్నించుచున్నాడా? లేదు. 'అరి' ద్వారమునే తట్టుచున్నాడు. దేవునికొరకు దేహమును వినియోగించుచున్నాడా? లేదు. దేహముకొరకే దేవుని ఉపయోగించుకొనుచున్నాడు. ఈ ప్రకారముగ అమూల్యముగు నదవ కాళమును భ్రష్టమొనర్చుకొని విషయ వ్యామోహము క్షుద్రై ఉన్నత శిఖరములనుండి క్రమక్రమముగ దిగజారిపోవుచున్నాడు. చిస్మయుడుగా వెలుగొందవలసియున్న యోధిడు మృత్యుయుముగ తయారగుచున్నాడు. ఇది చాల శోచనీయుము. అతని జాత్యాగ్రస్థితిని శాస్త్రము లెంత చక్కగ వర్ణించియున్నవో చూడుడు—

స్థాత్థ్యం జైదూర్యమయ్యం పచతి తిలఖిలం చాందనైరింధనాఽఽఽః
సౌతరై లాబ్ధలాగ్రైః విలిఖతి ననుభామర్కతూలస్య హేతోః

భిత్త్వా కర్పూరఖండాన్ శృతిమివ వదతే శోభనానాం సమస్తాన్
ప్రాప్త్యేమాం కర్మభూమిం న భజతి పురుషో యస్తదా మందభాగ్యః.

'పబ్రజైదూర్యములతో పొదగబడిన పాత్రయందు తెలకపిండిని ఉంచి చందనపు కట్టలతో దానిని వండుచున్నాడు! జల్లేడుచెట్లు పైరుచేయుటకొరకు బంగారపు సొగలితో పొలమును దున్నుచున్నాడు! అరికపైరును నుంగక్షించుటకొరకు అరటిమొక్కలను నరికి పొలముచుట్టు నాటుచున్నాడు! అట్లే కర్మభూమియగు భూలోకమున జన్మించియు ఎవడు తపస్సు నాచరింపడో, జైవమును సాక్షాత్కరించుకొనుటకు యత్నింపడో, ఉత్తమమగు ఈ మానవశరీరమును తుచ్ఛవిషయభోగానుభవమునందును,

నశ్వరప్రాపంచిక వస్తుసంపాదనమునందును మాత్రము విని
యోగించునో, బట్టివాడు మందభాగ్యుడే యగును!' అని
శాస్త్రము బుద్ధినించుచున్నది. మహానీయులున్న హెచ్చ
రిక చేయుచున్నారు.

కాబట్టి భగవానుడు కరుణించి సూనవ దేహమును
చక్కని ఉపగరణమును మన కొనంగినాడు, అది శిథిలము
యగునూర్వయి దానివలన ఎంత పాగమార్థిగలాభమును
పొందగలుగుదుమా అంత పొందియే తీరవలెను. ఇట్టి మహా
దనరంశములు మఱి వీ యితర లోకమునను, వీ యితర
జన్మయందును కూడ లభింపవు. గాలి ఉన్నపుడే తూర్పార
బట్టవలెను. దీపమున్నపుడే ఇల్లు చక్కపెట్టుకొనవలయును.

Strike the iron when it is hot.

'ఇనుము వేడిగా నున్నపుడే దానిని సాగదీయవలెను'
పల్లబడిన నో నీలుపడదు. కావున దేహముయొక్క విలువను
దేహమున్నపుడే కాగుగ తెలిసికొని, దానిచే చక్కటి
సాధనలు గావించి చెఱుకునుండి రసమువలెను, సాలనుండి
పెన్నవలెను, పంచకోశాంతర్గతమగు పరమాత్మను అందుండి
పరికిరీయవలెను (సాక్షాత్కరించుకొనవలెను).

వీలయినగా, జీవితము తుణుగురుమైనది. ఎత్తైన
పెట్టుకొమ్మయొక్క చివరిభాగమునగల ఆకుకొనయందు
వ్రేలాడు మంచుబొట్టువలె తీరము వీక్షణమున కాక్షణము
రాలుటకు సిద్ధముగనున్నది. ఆయువును కొందలు వనుగు

చెవిలో పోల్చిరి, మఱి కొందరు కప్పయొక్క కంఠ చక్కముతో దాని నుపమించిరి. కొందఱు మొఱపువలె అతిచంచలముని సాదృశ్యము చెప్పిరి. కావున దీనిపై విశ్వాసము తగదు, చేయదగిన పారమార్థిక కార్యములన్నింటిని బాల్యయాపనములందే పరిసమాప్తము గావించి వేయవలెను. ఆరోగ్యము, ఇంద్రియసౌఖ్యము, నదవకాశములు తీవ్రముగ ఆచరింపవలెను. పార్థశ్యములో జ్ఞాపకశక్తి తగ్గిపోవును. ఇంద్రియములు నడలిపోవును. శక్తి క్షీణముఖము పట్టును. అట్టిరీతి తీవ్రసాధన లొనర్చుటకు అనుకూల్యత ఏర్పడదు.

కాబట్టి—

గృహీత ఇవశశమ మృత్యునా భర్తృమాచరేత్.

అని పెద్దలు చెప్పినట్లు—మృత్యువు జాట్టుపట్టుకొని యున్నట్లు భావించి, భర్తృము నాచరింపవలెను. పాస్తవముగ నిది అతిశయోక్తి కాదు. యథార్థమే. కనుకనే శ్రీ శంకరాచార్యులవారు భగవంతుని గూర్చి ఈ ప్రకారముగ ప్రార్థించిరి.

కోగా భువన్తి సతతం ప్రజలౌకీరం

కామోదయోఽప్యనుదినం ప్రజకూన్తి చిత్తం

మృత్యుశ్చ నృత్యతి సదా కలయన్ దినాని

తస్మాత్త్వే మద్య శరణం మమ దీనబక్.

“ఓ దీనబంధూ! భయంకరములైన రోగములు నా శరీరమును నిరంతరము సతమతము చేయుచున్నవి. కామక్రోధాదులు చిత్తమును దహించివేయుచున్నవి. మృత్యువు నాముందు నాట్యము నలుపుచు రోజులు లెక్కపెట్టుచున్నది.

కాబట్టి ఇప్పుడు నీవే నాకు శరణ్యము.” పచ్చికుంబిలోని నీటివలె ఆయువు సళించిపోవుచున్నది. మాతన యాపసశోభ మొలుపువలె చంచలముగా నున్నది. వార్ధక్యము ఆడ సింహమువలె పరుగిడి వచ్చుచున్నది. కావున ఇప్పుడు నీవే నాకు శరణ్యము!” శ్రీ శంకరుల వాక్యములు వాస్తవికతను ప్రతిబింబింపజేయుచున్నవి. ప్రతిజీవియు ‘మృత్యుసంసార ము’న తగుల్కొనియున్నాడు. కావున వానినుండి తప్పించు కొను తెలుపు మోచించుకొనియే తీరవలెను. తా నీ ప్రపంచ మున ఎన్ని భోగభాగ్యముల ననుభవించినను, మహాబైభవ ములను కండ్లజూచినను, అవియన్నియు బంధనమధ్యమున తా వనుభవించినవే యగును. కాబట్టి విషయవిరక్తిగలిగి, భక్తిజ్ఞాన మైరాగ్యాది ముక్తిసాధనలను త్వరితముగ నాచరించి తరించవలెను.

‘ఉత్తిష్ఠత కాగ్రత!’ అని ఉపనిషత్తులు ఘోషించుచున్నవి. Awake, arise-లెందు మేలుకొనుడు! అని మహా నీయులు ఉద్ఘోషించుచున్నారు. బస్మజన్మాంతరము అజ్ఞాన తమస్సునబడి నానాయాతనలు జెందుచు మత్తుగ కాలము గడుపుచున్న జీవరాసులనుగూర్చి మహాత్ము లివ్వితముగ పోచ్చరిక చేయుచున్నారు. కావున వారి యా వాక్యములను శ్రద్ధతో నాలకించి (మోహ) నిద్రనుండి లేచి మత్తును సారద్రోలి, సద్గుణుల సన్నిధికిగి ముక్తిమార్గములను వెతలికొనవలెను. శాశ్వత శాంతికి ఉపాయములను అన్వేషించవలెను.

మోక్షాధీశుడగు పరమేశ్వరుని శరణుబొందుటయే శాంతిసుఖముల బడయుటకు ఏకైకమార్గము. ఈ మార్గము నవలంబించియే యెందఱో మహాసీయులు పూర్వము తరింది యుండిరి, తరించుచున్నారు, తరింపగలరు. అనంతసంఖ్య మొగుంగునట్టి పరమేశ్వరుని జనులేల శరణుబొందరాదు? ఓడక భోగవిలాసములందు జీవితములను ధారపోయినవారి నెంతయో పుణ్యమును పట్టును పెచ్చించి ఈ మానవశరీరమును నాకను జీవుడు కొనియున్నాడు. నాక ఎల్లకాలము చక్కని స్థితిలో నుండునా? ఉండదు. కొంతకాలమునొక చిల్లులుపడును. శైథిల్యము నొందును. అట్లు కాకపూర్వము నమ్ముదమును చాటిజేయవలెను. నావ చక్కని స్థితిలో నున్నప్పుడే నావికుడు జాగరూకుడై చాటవలసిన బలమును చాటి జేయవలసియున్నది.

మహాత్మ పుణ్యపజ్యేన ప్రతేషం కామనాస్త్యయా
పారం దుఃఖోదధేర్లతుం తర యావన్నభిద్యతే.

మహాత్మర పుణ్యమును ఖరీదు చెల్లించి కొనినటువలె
ఈ మానవదేహము శేథిలము కాకపూర్వమే సంసారిమగు, దుఃఖసాగరమును జీవుడు తరించవలెను. బాల్యము నుండి త్వరితముగ చాటిపోయి యశావస మేతెంచుచున్నది. 'అశావస వై భవమంత ఆప్లవమాగనున్నది।' అని అనుభవించుచుండగ నీ శరీరము ముడుతలుపడ నారంభించుచున్నది. అట్లు తెల్లబడుచున్నది. పండ్లు ఊడుచున్నవి, మాంసము క్షయించుచున్నది. వ్యాధులు బాధించుచున్నవి. క్రమముగ మృతి

శ్రమము జారబడి తాను ముందుబోవుచు 'ఓయీ! మృత్యువా!
ఇక నీవు వెనుక రావచ్చును' అని అంతకుని ఆహ్వానించు
చున్నది. ఈ సన్నివేశమునే విష్ణుభగవానుడు పూర్వము
గరుత్మాంతునికు ఈ ప్రకారముగ చక్కగ వర్ణించి చెప్పెను—

జరా దర్శితపశ్చానం ప్రచండ వ్యాధిస్తేనికమ్

మృత్యుశత్రు రధిష్ఠాఽసి త్రాతారం కిం న పశ్యతి.

(గరుడపురాణము)

“వార్యశ్రమము దారిచూపుచుండ భయంకరరోగము
అను పైనికులలోగూడి మృత్యువును శత్రువు నీ దూదికి
దండెత్తి వచ్చుచున్నాడు. రక్షించువానికొకట ఏల ప్రయ
త్నించుటలేదు?”

కావున అకాంతికరముగు ఈ సంసారమారావరణంలో
పడియున్న జీవుడు భగవచ్చరణాగతిద్వారా, అర్హనార్థి
విజేతనద్వారా శాంతికి మార్గము అతిశిఘ్రముగ వెలకవలసి
యున్నది. భావికాల శ్రేయస్సునుగూర్చి యోచించవలసి
యున్నది. వర్తమానకాలమును మాత్రము చూచునది
పశువు. భూతభవిష్యత్తులనుగూడ చూచువాడు మానవుడు.

ఎన్నియో జన్మలు ఇప్పటికి గడిచినవి. అజాగ్రత్తగ
నున్నచో ఇంకను ఎన్నియో జన్మలు రానున్నవి. ఈ అనంత
జీవితము ఒకపెద్ద గొలుసువలె నున్నది. ఒక్కొక్క జన్మ
ఒక్కొక్క రింగువంటిది. వెనుకటి జన్మలు దాటిపోయినవి.
కావున వానిని పునఃమమియు చేయజాలము. రానున్న
జన్మలు మాత్రము ఇప్పుడు మన చేతిలో నున్నవి. వానిని

అంతమొనర్చుటకు తగిన శక్తి సామర్థ్యములు మానవునకు కలవు. శమదమాది సాధనసంపత్తిని అలవటచుకొని వైరాగ్యము, భక్తి మొదలగు దైవగుణములను పెంపొందించుకొని క్రమముగ జ్ఞానాన్నిని రగుల్కొలిపినచో 'కర్మ' కట్టెలన్నియు దగ్ధములుకాగా ఇది భవిష్యజన్మలకు పూర్ణ విరామము (Pullatop) వర్పడి జన్మరాహిత్యము సిద్ధించగలదు. కావున శరీరము ఆరోగ్యముగ నున్నపుడే, పార్థ క్యము రాశిపూర్వమే, ఇంద్రియముల శక్తి క్షీణించక మునుపే, ఆయుస్సు క్షయించక ముందే తన శ్రేయస్సును గుఱించి తాను బాగుగ యోచించుకొనవలెను. అట్లుకాక 'ఇప్సదేమి తోందతి, ఇంకను పిల్లలకు విహహమే తాలేదు, వారి చదువులు పూర్తికాలేదు, వారికి ఉద్యోగములు తాలేదు, నే నింకను 'ర్నిటర్' తాలేదు...' ఈ ప్రకారముగా పరమాత్మధ్యానమునకు మీసమేషములు లెక్కించుకొనుచుండినచో మహాప్రమాదము ఘటిల్లగలదు.

కావున విజ్ఞానగుహాదు బాగుగ యోచించి అమూల్య మగు ఈ మానవజీవితమును భోగములందుగాక యోగము వందే వినియోగించి గురూపదిష్టమార్గముద్వారా ఆత్మజ్ఞానమును శీఘ్రముగ సంపాదించి జన్మసాఫల్యమును బొందవలెను. భగవంతుని పాదపాద్యములను ఆశ్రయించి భవరోగమును బాపుకొనవలెను. అతిసూక్ష్మహృదును, నిర్మలుడును, విశ్వాధారుడును నగు పరమాత్మను తన హృదయమందు క్షణకాలమైనను ధ్యానింపనివాని జీవితము నిరర్థకమే యగు

నని పూర్వము శుకులవారు ఆనతిచ్చియుండిరి. ప్రాపంచిక భోగవిలాసములందు నిమగ్నుడుకాని మనుజుని జీవితము వ్యర్థమని రంభ పలుకగా, ఆమె వాక్యములను ధిక్కరించి శుకులు పైవిధముగా పలికిరి. శుకుని వాక్యములు పరమసత్యములు, రంభ పలుకులు అజ్ఞానిభావమునే ప్రతిబింబింప జేయుచున్నవి. శుకుని వాక్యములు కాస్త్రసమ్మతములై జ్ఞానియొక్క భావమునే వ్యక్తమొనర్చుచున్నవి. అజ్ఞానిమాయకులొబడియున్నందున దృశ్యపదార్థములనే సత్యమని నమ్మి, విషయానందమునే తన జీవితలక్ష్యముగ నొనర్చుకొనుచున్నాడు. బాగుగ విచారించి చూచినచో ఆ విషయములందలి సుఖము శేవలము మనఃశల్పితముగనే తేలుచున్నది.

“భోగకాంతికరకృత్యము భోగమనంగెల్లునె”

అని భర్తృహరి ప్రశ్నించుట చాల సమంజసముగనే యున్నది. ఆకలి, దప్పిక మొదలగు వ్యాధులకు భోజన పానాది ప్రతీకార చర్యల నొనర్చుచు అట్టివ్యాధి ప్రతీకార చర్యనే సుఖమని తలంచి మానవుడు భ్రమించుచున్నాడు. వాస్తవముగ అది సుఖముకాదు. సుఖభాసకే. సుఖము భగవంతుని పాదపద్మములను సేవించుటయందే కలదు. హృదయమందు, సమస్త చరాచరములందు వెలుగొందుచున్న పరమాత్మను భజించుటయందే కలదు. అట్లు భజించువాడు, ‘సుఖమక్షయమశ్నుతే’ అనునట్లు అనంతసుఖమును బడయుచున్నాడు. కనుకనే కాస్త్రములు, అనుభవజ్ఞులగు మహానీయులు—

'ఉత్తిష్టత! జాగ్రత! ప్రాప్త్యవరాన్ నిబోధత!'
 'తెందు! మేలుకొనుడు! మహాత్ములకడకేగి ఆత్మవిజ్ఞానమును
 శీఘ్రముగ బడయుడు' అని ముక్తకంఠముతో బలుకు
 చున్నారు. కావున ఇట్టి వేదాంత గర్జనము నాలకించి తమ
 స్వను పారద్రోలి ముకుంద పాదపద్మములను శీఘ్రాతిశీఘ్ర
 ముగ నాశ్రయించవలెను. అజ్ఞానకుహారమునుండి వినిర్గతులై
 ఆత్మప్రకాశమును సర్వరూప అనుభూత మొనర్చుకొనవలెను.
 వీమాత్రము జాగ్రచ్చేయరాదు.

సుదీర్ఘప్రయాణము

ఒక పెద్దప్రయాణము ప్రతివానినీన్ని వేచియున్నది.
 జీవితకాలములో రైళ్ళమీద, బస్సులమీద, విమానముల
 మీద చేయు ప్రయాణము చిన్నది. జీవితాంతమున చేయు
 ప్రయాణము పెద్దది. ఆ ప్రయాణమును ఎవరును తప్పించు
 కొనలేరు. అది జరిగి తీరును. అజ్ఞానపశమున జీవుడు దానిని
 మఱచి లోకమున ప్రవర్తించుచున్నాడు. అన్నియు జ్ఞాపక
 ముంచుకొనునుగాని తనకొక దీర్ఘప్రయాణము కాచుకొని
 యున్నదని మాత్రము మఱచును. కనుకనే ప్రమాదమున
 పడిపోవుచున్నాడు.

'Think of Death always and you will realise
 the truth of every word I say'

(Swami Vivekananda)

'మరణమును సదా జ్ఞాపకమునందుంచుకొనినచో నేను చెప్పు
 వాక్యములన్నియు చక్కగ బోధపడగలవు' అని వివేకా

నందులు తన శిష్యునితో నొకపుడు పరిశీలించుకొని, గూఢులపై 'Return' (త్రిప్పిపంపవలెను) అని వ్రాసి దాని ప్రక్కన ఒక తేడి వేయుదురు. అనగా ఆ తేడినాటికి ఆ పెట్టె అరిగిపోవును గాన దానిని గూఢులపై 'రిపేరు'కు గాను త్రిప్పి పంపవలెనని అర్థము. ఆ త్రిప్పిపంపు తేడిని గూఢులపై తఘాతంపడినమే నిర్ణయించి దానిపై వేయుదురు. అట్లే బ్రహ్మదేవుడు ఈ దేహపంజరమును గృహింపి ప్రపంచమున పడిలినదినమే దానినొసటపై 'త్రిప్పి పంపవలసిన దినమును' కూడ వ్రాసియుంచును. అయితే భద్రమేమియనిన, గూఢులపైలపై తేడి కనిపించును. తేవుని నొసట కనిపించదు. దానినే బ్రహ్మచార, విధివిధిము అందురు. కనిపించనంతమాత్రమున అది తేకవోలేను. పుట్టి నది గిట్టకనూనదు. 'జాలస్య హి ధ్రువో మృత్యుః'. మహాసీయులందఱున్ను తను జీవితకాలములోనే ఈ మహాప్రయాణమును గుఱించి యోచించుదురు. వార్ధక్యము రాకపూర్వమే అనగా కాల్యాయోవనములందే దానినిగూర్చి చింతించి తన్నివారణకు తగినమందు కనిపెట్టుదురు. నది కేతుడు హాశముపట్టి యమధర్మరాజునుండి ఆ రహస్యమును ఊడబెట్టికొనను. 'ఓ పదికేతా! నీకు ముల్లోకమునందలి భోగములు, ఐశ్వర్యములు, సంపదలు అన్నిటిని ఇచ్చెదను. "మరణం మానుప్రాప్తిః" — మరణానంతర విషయమును మాత్రమా అడుగవద్దు అని యముఁడెంత చెప్పినను వినక జన్మరాహిత్యమునకు ఔషధమగు తత్సవిజ్ఞానమునే కోరు

కొనెను. అర్జునుడుకూడ ఈ కోవకు చెందినవాడే. కనుకనే శ్రీ కృష్ణపరమాత్మను.

‘ప్రణయకాలే చ కథం జ్ఞేయాఽపి నియతాత్మభిః’ (8-2)

‘అంతర్లతాలమునందును నియతచిత్తులు నిన్నట్లు తెలిసికొన గలరో’ వచింపుము’ అని యడుగుటకు కారణము. ఈ ప్రకారము తమ జీవితకాలముననే మరణము సంగతి జ్ఞాపకముంచుకొని, మరల ఎన్నటికిని జన్మింపక, మరణింపక యుండు స్థితిని పొందుటకై యర్జునుచువారు ధన్యులు. అట్టివారే మోక్షవర్తియును సార్థకపఱచుకొనినవారు.

కాతా స్త ఏక జగతి జన్మసాధుజీవితాః

యే త్రనర్నేహ బాధస్తే శేష జరకగర్హభాః. (వసిష్ఠగీత)

‘ఓ గాఢచంద్రా! మఱల పుట్టకుండ చేసికొనగలుగు మహాశ్శ్రేష్ఠులెవరు కలరో, అట్టి ఉత్తమశీలసంపన్నులు మాత్రమే ఈ ప్రపంచమున పుట్టిసవారికింక సమ. తక్కిన వారు నిర్భరజీవితులే యగుదురు అని వసిష్ఠులు శ్రీరాము చంద్రునకు బోధించెను.

కాని ఇక్కాలమున జనులు కాయము శాశ్వతమని యెంచి, ప్రయాణముమాట పూర్తిగ మఱచిపోయి, అనేక సాంసారికవ్యామోహములందు మునిగి, కాలము గడచిపోవుచుండ జేబరించి చూచుచు, సారలౌకిక ప్రయత్నవిరహితులై మెలగుచున్నారు. ప్రజల ఈ అవివేకమును భర్తృహరి యెంత చక్కగ వర్ణించెనో చూడుడు—

అదిత్యస్య గతాగతై రహరహస్యంక్షయతే శివరస
 జ్యోతిరైర్వహరార్యభార గురుభిః కాలో న విజాయతే
 దృష్ట్యా జన్మ జరావిపత్తి మరణం ప్రాపక్య నోత్పత్త్యతే
 వీత్యా దౌహమయీం ప్రమాదమదిరామున్మర్త్యభూతం జగత్.

(భక్త్యహారి)

“సూర్యుని ఉదయగా స్తమానములచే నోటానోటా శివితము తఱగిపోవుచున్నది. కాని ఎడతెగని పనులలో మురిగి శేలుచు జనులూ విషయమును గుర్తొలుగకున్నారు. పుట్టుచున్నవారిని, మరణించుచున్నవారిని, ముసలివారిని, కాథల నొందుచున్నవారిని చూచికూడ భయపడకయున్నరు. అజ్ఞానమును కల్లుత్రాగి జగమెల్ల మతిదప్పియున్నది!” మిమ్ముగ లోక పరిస్థితి ఇట్లే యున్నది. భగవద్ధ్యానము చేసికొనుటకీ తీరిక నేదని వారు చెప్పుదురు. ఉదయము : ఉదయమిది మొదలు సురల పరుండువఱకును ఒక్కనాళ్ళాయమైనను దైవస్మరణకు తావీయగ నశ్వరప్రాసంగికి ప్రస్తుతంపాదనము నందే వారు నినుగ్నులై యుందురు. ఈ మిథ్య ఒకాయన వ్యాపారముగో మునిగితేలుచు, ఎవరో ప్రశ్నించి నదికి ‘I have no time even to die’ ‘నాకు చావటానికిసాద తీరిక లేదు’ — అని చెప్పినే వెళు. అట్లుండును అధునిక మానవుని మనస్థితి. ఇక దైవచింతనకు వారి జీవితములో చోటుచట? కాబట్టియే అట్టివారు మానవులవలె మూడిచక, కృమికీటాదులవలె మరణించుచున్నారు. వారి జన్మము నిరర్థకమై పోవుచున్నది.

కాబట్టి విజ్ఞానగువాడు తన జీవిత కాలముననే అంత్య కాలప్రయాణమును గుఱించి యోచించి ఆధ్యాత్మికసాధనల ద్వారా భవరోగదుఃఖమును కాపుకొనవలెను. అర్జునున కట్టి యోచన యే కలిగినది. కనుక తత్క్షణమే శ్రీకృష్ణ పరమాత్మకు తన సంకల్పమును వెలిబుచ్చి శరీరనియోగ సమయమునగూడ జీవుడై ఖావనలో గూడియుండవలెనో, భగవంతుని యెట్లు ధ్యానించవలెనో ప్రశ్నించెను. అందులకు శ్రీకృష్ణమూర్తి విపులముగా సమాధానమొకరి అక్షర పరబ్రహ్మతత్త్వమును, ప్రణవధ్యానమును బోధించెను. “అంత్యకాలమునగూడ ఎవరు నన్నే స్మరించుచు దేహమును వీడుదురో అట్టివారు పరమగతియగు నన్నే పొంగుదురు. ఈ విషయము ముమ్మాటికిని సత్యము.” అని భగవానుడు పలికెను. అజీవిధముగ అంత్యకాలమున ఇతరముగు ఏ రూపమును స్మరించినను, సంస్కారబలమువలన ఆ రూపమునే మఱుబన్దయిండు జీవుడు పొందుచుండును. తుచ్ఛవిషయమును చింతించినచో తుచ్ఛరూపమునే పడయును. సురణకాలమున లేడిని భావించినందున జడభరతుడు లేడిబన్ద నెత్తవలసివచ్చెనుగదా! చిత్తము అద్వమునంటిది. దాని యెదురుగ ఏ రూపమునుంచిన, ఆ రూపమే అందు ప్రతిబింబించును. కాబట్టి మఱుబన్దకు హేతుభూతమైనట్టి అంత్యకాల సంస్కారము బహుపవిత్రముగ నుండవలెను. దీని! ఉపాయమేమి? అంత్యకాలమున అకస్మాత్తుగ మంచి గుణము మనుజులపై ఊడిపడదు. జీవిత కాలమంతయు

ఎంతయో కృషిచేసి పవిత్రగుణములను సంపాదించినవారికి మాత్రమే చిత్తము సర్వగుణమయమై అంత్యకాలమున భగవత్స్మరణ సంభవింపగలదు.

విజ్ఞాపిత్త సంవత్సరకాలమంతయు బాగుగ చదివిననే పరీక్షాసమయమున చక్కగ బ్రాహ్మణ్యమును, సంవత్సరము పొడుగునా పోషింపబడిన తరువాత సరిగా పరీక్షాసమయమున మాత్రము పుస్తకము తెరిచినచో ఏమి బోధపడును? ఏమి బ్రాహ్మణ్యము? ఎట్లు కృతార్థుడు కాగల్గును? తన చిత్తమును తానే బాగుచేసికొనవలయును. అదియో ఒక్కగోజితో అగు పనికాదు. అనేక జన్మార్జిత ఘనీభూత సాపకానందముల చిత్తము సర్వానందమయము కావలసియున్నచో, భగవదున్ముఖమై చక్కగ ధ్యానముచేయు సమర్థుడనై బొందవలసియున్నచో జీవితకాలమంతయు తీవ్రతరప్రయత్న మావశ్యకమైయున్నది. రైలుయాత్ర చేయవలెనుగాని ప్రయాణకాలమునకు ఎన్నిగంటలనుండియో మూట, ముల్లె కట్టుకొని సిద్ధపడుచుండుట మనము చూచుటలేదా? అట్లే దీర్ఘప్రయాణముగు మరణమునకై బాల్యకాలమునుండియే తగు సంస్కారము నేర్పఱచుకొనవలెను. అంత్యకాలమున అప్పటి కప్పుడు ధ్యానము సిద్ధించవలెననిన అది సాధ్యపడు విషయముకాదు. అంత్యకాలమున భగవద్ధ్యానము చేసినచో మోక్షము కలుగునని శ్రీకృష్ణమూర్తి చెప్పెను గదా యని కొందఱు పోషింపబడి అపోహపడి 'ఇక పరమా లేదు. జీవితమంతయు సాపకము చేసినప్పటికి అంత్యకాలమున దేవునకు

ఒక దణ్ణంపెట్టినచో శ్రీ వల్మీకీ ప్రాప్తి కలుగగలదని భావించు చున్నారు. వారి పాదనను బలపఱచుకొనుటకు అజామిళుని దృష్టాంతముగ నైకొందురు. ఇటువంటి అలసుల విషయమై బాగుగ ఆలోచించియే అర్జునుడు, శ్రీకృష్ణుడు ఇరువురు బహుబాగ్రతగ మాట్లాడిరి. సోమరులకు అవకాశమే ఇవ్వలేదు. అర్జునుడు 'ప్రయాణకారే చ కథం శ్లేయోఽస్మి' (మరణకాలమునకూడ నిన్నెట్లు తెలుసుకొనగలరు?) అని ప్రశ్నింప శ్రీకృష్ణుడు 'అన్యకారే చ మామేవ స్మరన్' (అంత్యకాలమున కూడ నన్ను స్మరించువారు ముక్తిని పొందగలరు) అని జవాబిచ్చెను. ఇరువురి వాక్యములలోను 'చ' కారముండుట గమనింపదగినది. 'చ' అనగా న 'సమీక' మునో 'కూడ' అని అర్థము. 'అంత్యకాలములోకూడ నన్ను ధ్యానించువారు' అని చెప్పిరి కాని 'అంత్యకాలములోనే' అని చెప్పలేదు. 'అంత్యకాల ఏవ' అని శ్రీకృష్ణుడు చెప్పి యుండినచో కొంప మునిగియుండెడిది. సోమరులు శ్రీకృష్ణుని బ్రహ్మరథము పట్టియుండెడివారు. కాని భగవానుడు వారి ఆటలను సాగనివ్వలేదు. 'చ' కార బాణప్రయోగముచే సోమరుల గుండెలను భేదించివేసెను. ఇంతియేకాదు. ఆ 'చ' కారమును సరిగా వారు అర్థము చేసికొందునో, లేదో యని భావించి వెంటనే ఈ క్రొది శ్లోకముద్వారా అద్దానికి భాష్యమునుగూడ చెప్పివైచెను—

రహస్యకృష్ణుః కారేష మా మహస్మత యుధ్యః క
మయర్పితమనో బుద్ధి ర్మామేచైవ్యస్య సుకయః.

‘కాబట్టి ఓ అత్తనా! ఎల్లవేళలయందును నన్ను స్మరింపుము, నీ స్వధర్మమగు యుద్ధమునుగూడ జేయుము, నాయందు అర్చింపబడిన మనస్సు బుద్ధికలవాడవైనచో నీవు నన్ను తప్పక పొందగలవు. ఇటు సంశయమేమియునులేదు’ అని భగవానుడు ‘అంత్యకాలములో కూడ’ అను పదమునగు వివరణము చెప్పెను. ఎల్లకాలములందనగా, బాల్యకాలము, పార్థశత్రుములందని భావము. అనగా సర్వకాలములందని అర్థము. కావున విజ్ఞుడగునాడు తనకు రాగల దీర్ఘప్రాయమును గుఱించి యోదించి, దైవధ్యానాదులద్వారా అడ్డాని నిపుడే నివారించుకొని జన్మరాహిత్యకై వల్యపదని నలంకరించవలెను.

క్షణిక జీవితము

ప్రాణియొక్క జీవితము అత్యంత క్షణికమైనది, దీర్ఘ జీవితమైనను, హ్రస్వజీవిత మైనను కాలముచే గ్రస్తమై యుండుటవలన అనంతకాలమువలన ఆ జీవితము లన్నియు క్షణికములైనవే యగును. బుద్ధునప్రాయమగు అట్టి జీవితమానా శాశ్వతమని నమ్ముకొని సమయమునంతను ప్రాపంచిక విషయానుభవమునందే గడపివేయుట, భగవంతుని విస్మరించుట అత్యంత ప్రమాద హేతువై యున్నది.

ఒకపుడు ఒక కప్ప నోరు తెఱచుకొని ఎదుట నున్న ఒకానొక పురుగును భక్షించుటకై ఆనందముతో ముందుగ వచ్చెను. ఆ పురుగును చూడగానే, కప్పయం దీ క్రింది భావ

పరంపరలు చిందులు ద్రోక్క దొడగెను—“ఆహా! నా జీవితము ధన్యమైనది, చెక్కని యాహారము లభించినది! ఎటువంటి భోగ్యపదార్థము! నా అదృష్టమే అదృష్టము! జీవితము ఎంత ఆనందమయమైనది! ఇట్టి పురుగు యిది వఱలో నా కేనాడును లభ్యముకాలేదు! ఇంక కొద్దిసేపటిలో దానిని భక్షించుటవలన నాకు అపూర్వముగ ఆనందము కలుగగలదు!”—కప్ప ఈ ప్రకారముగ ఎన్నియో భావములను తనలో కల్పించుకొని ఆనందపడుచు యుగనున్న భోగ్యవస్తువును జూచి మురిసిపోవుచున్నదే కాని, తన వెనుక నేమి జరుగనున్నదో దానిని మాత్రము తెలిసికొన జాలకున్నది. వెనుక నొకపాము నోరు తెఱచుకొని ఆ కప్పను భక్షించుటకు వచ్చుచుండెను. కప్పకు ముందున్న పురుగు పైననే దృష్టికలదు కాని, వెనుకనున్న పాముపై కాదు. అగుట పాము అనునది అచ్చోట కలదని కాని, అది దానిని మ్రింగుటకు వచ్చుచున్నదనిగాని అది కలలోగూడ తలంచి యుండలేదు. దాని దృష్టి ఎదుట నున్న భోగ్యవిషయము పైననే కలదు; వెనుక నున్న మృత్యువుపై కాదు.

అట్లే అజ్ఞానులగు జీవులు తమ దృష్టివంతను ఎదుట నున్న ప్రాపంచిన భోగ్యపదార్థముల పైననే కేంద్రీకరించుదురు. వానినే తమ సర్వస్వముగ నెంచుకొనుచు శబ్దాది విషయములే గొప్ప యని భావించుచు రానున్న మృత్యువును గూర్చిన యోచనయే లేక యున్నారు.

. కాంతి స్థితి పృథక్, కచభరః శేనాపి వోద్యతే,

అనునట్లు కొప్పు పట్టుకొని ఆదించుచున్న కాలుని (మృత్యువును) ఎవరును కనుగొనుట లేదు. వాస్తవముగ ప్రతి ప్రాణియు భూలోకమున గాని, స్వర్గలోకమునగాని, పాతాళలోకమునగాని నివసించుటలేదు. సృష్ట్యముఖమున నివసించుచున్నాడు. కాలుని కరాళవదనమున ఆసీనుడై యున్నాడు. 'విశన్తి నాశాయ సమృద్ధవేగాః' - అని గీతాచార్యుడు పలికినట్లు ఆ కాలుని నోటిలో చప్పరించివేయబడు టగుగాను ప్రాణికోట్లు వేగముగా ప్రవేశించుచున్నవి. కాబట్టి ఇటువంటి ప్రమాదకరమైన పరిస్థితియందున్నప్పటికిని మనుషుడు అజ్ఞానపశమున తన జీవితముయొక్క యేకత్వమును గుర్తెఱుంగక, సాంఘభౌతిక శరీరమునందు శాశ్వతత్వమును ఆరోపించుకొనుచు, ఎదుటనున్న తరుణబెరుకలలో గూడిన విషయములను జూచి హర్షాన్వితుడగుచున్నాడు. సుందర భోజనము, సుందర శరీరము, సుందర భవనము- ఇవియే గొప్పగ తలంచినవాడై, శానిటోఆక్సె ర్మొలింగగల్గు విరామములేక యత్నించుచు తుట్టతుదకు అన్నింటిని వదలి వైచి కన్ను మూసికొని పోవుచున్నాడు. తన వెనుక పోవు కొని యున్న మృత్యువును తెలిసికొనక ముందున్న దే సత్యమని భావించి దాని సంసారవశై పడరానిపాట్లు పడుచున్నాడు. కాని ఆ తన ప్రయత్న సాధ్యమున కి మృత్యువాతనిని గ్రసించివైచుచున్నది. తత్ఫలితముగ నతడు నిష్ఫల జీవితం దగుచున్నాడు. కావున వివేకవంతుడగువాడు ప్రాపంచిక భోగములపై ఆసక్తిని విడనాడి తన వెనుక కాచుకొని

యున్న మృత్యువును గమనించి, ఆ మృత్యువు తన్ను కబళించి వేయుటకు ముందుగానే ఆ మృత్యువును తానే కబళించి వేయుటకు—అనగా ఆత్మానుభూతిచే అమరస్వరూపుడగుటకు ఉపాయముల నన్వేషింపవలయును. అంతయే కాని కథలోని కప్పవలె తన్ను చూచుకొని విషయభోగములకై గంతులిడుచు జీవితము నిరుపయోగము చేయరాదు.

ఇక కథలో ఇంకను ఏమి జరిగినదో చూతము, పురుగు పెనుక కప్ప, కప్ప పెనుక పాము, పాము పెనుక నెమలి, నెమలి పెనుక పులి, పులి పెనుక లోయవాడు—ఈ ప్రకారముగ ఒకదాని పెనుక నొకటి ఎదుటిదానిని చంపి వేయు ప్రయత్నములో నుండెను. పెనుక నేమి పరుగుచున్నదో ముందున్న వానికి తెలియదు. పాతూల్ మృత్యుదేవత అన్నిటికిని పెనుక కాచుకొనియున్నాడు. ఆ సంగతి ఆ ప్రాణులకు తెలియదు. ఇంకొక్క తుణములో అవి యన్నియు మృత్యుదేవతకు బలి కానున్నవి. కాని ఆ విషయము నెఱుంగక ఆ దౌర్భాగ్య జీవులన్నియు తమ ముందున్న భోగ్యవిషయమునే గొప్పగ దలంచి, వానికొట్టకై పరుగులిడుచున్నవి. ఈ విషయమునే కవిపుంగవుడు ఈ క్రింది విధముగ చక్కగ వర్ణించి చెప్పెను.

భో భావతి తం చ భావతి ఫణి సర్పం శిశి భావతి
 వ్యాఘ్రో భావతి శిశినం నిధికావ్యాఘ్రోఽపి తం భావతి
 స్వస్వాహారవిహార సాధనవిధా సర్వేజనా వ్యాటలాః
 కాంతి స్థితి పృష్ఠతః కచధరః శివాపి నో దృశ్యతే.

దీని యర్థము పైవ చెలిపినదే. కాబట్టి శ్రేయఃకాములగు జీవులు ఈ సాంఘికాతిక కామముపై విశ్వాసముంచక దానియొక్క ఊణికత్వమును మఱల మఱల జ్ఞాపకము చేసికొనవలెను. కబళించి వేయుటకు సదా సన్నద్ధమై యుండు మృత్యువును తెలిసికొని, ఎదుట నున్న ప్రాపంచిక భోగ్య వస్తువుల యెడల విరాగము గల్గి, దృష్టిని కాశ్వరపరమాత్మ పైవనే శీఘ్రముగ కేంద్రీకరించి వివేకాదులచే నచ్చిదానంద పరమాత్మరూప స్వస్వరూపమును సాక్షాత్కరించుకొనుట ద్వారా మృత్యువును జయించినైచి అమరులై, అమరులై, అవ్యయులై పరిగవలయును.

కాలచక్రము అతివేగముగా తిరుగుచున్నది. రోజులు, నెలలు, సంవత్సరములు త్వరత్వరగా గడచిపోవుచున్నవి. కొలదికాలము క్రిందటనే వచ్చిన సంవత్సరము అప్పుడే గడచి పోయి నూతన వత్సరమునకు అవకాశ మొసంగుచున్నది. కాలప్రవాహములో వత్సరములు ఎన్ని వచ్చినవో, ఎన్ని పోయినవో! ఎందఱు ప్రాణులు పుట్టిరో గిట్టిరో! ఎన్ని బ్రహ్మాండములు తిదయించినవో అస్తమించినవో! అనాది కాలమునుండి జరుగుచున్న ఈ ప్రపంచి వ్యవహారమునంతను ఒక్క పర్యాయము సింహావలోకనము చేసినచో ఈ కరీరములుగాని, ఈ వస్తుజాలముగాని. ఈ సంపదలుగాని స్థిరములు కావని, పరిణామశీలములని, ఊణికములని, నశ్వరములని అవగతము కాగలదు. అట్టిచో వీనిపై మమత్వ మేల ? అని వివేకవంతులకు తప్పక బుద్ధి పొడమును.

ఏ ప్రాపంచిక పదార్థములపై మానవుడు అభిమానము గలిగి అవియే తన శుభస్వముని భావించి మురిసిపోవుచున్నాడో అది యన్నియు కాలక్రమమున తేజోవిహీనములై, నిర్వీర్యములై అనంతకాలగర్భమున విలీనములై పోవుచున్నవి. మహామహా సంపదలతో తులతూగిన రాజులు అంతరించిరి, రాజ్యములు భూస్థాపితము లైనవి. ఇక కరవత్సరములకు లోబడి ఆయువు కలిగియున్న ఈ శరీరమా కాశ్వరము!

‘ప్రయాతా సాంసువద్యూపా కా ధృతిర్మమ త్వితే’
నా తాళలు, ముత్యతలు వికాలసామ్రాజ్యములను పాలించి పాలించి తుదకు మట్టిలో కలిసిపోయిరి. ఇక నా జీవితమా కాశ్వరము!—అని జనకమహారాజు పలికిన పలుకులు పరమవైరాగ్యబోధకములై పాస్తవస్థితిని ప్రతిబింబించునవై యున్నవి. ముముక్షువులు ప్రాపంచిక దృశ్యపదార్థములను గూర్చియు, బంధ్యాదిపరిణమను గూర్చియు ఈ ప్రకారముగ బాగుగ చింతనచేసి అవి ఎంత అకర్షణీయముగ నున్నప్పటికిని వానిపై మమత్వముగాని, అభిమానముగాని ఉంచుకొనరాదు. వానిలో తగుల్కొనరాదు. అవియున్నియు కాలగర్భమున అంతరించిపోవునవి యనియు, ఒక వేళ అవి కొంత దీర్ఘకాల మున్నప్పటికిని వానిని అనుభవించు ఈ దేహమైనను కొంతకాలమునకు శిథిలమై పోగలదనియు నిశ్చయించి, బహు జాగరూకులై, వానియెడల విరాగము కలిగి

శాశ్వత అక్షయ ఆత్మకొఱకే అన్వేషింపవలెను. అత్కను గూర్చియే మననము చేయవలెను.

మాయావశమున జగచ్ఛక్రమంతయు నిరంతరము అతివేగముగ పరిభ్రమించుచున్నదనియు, ఆ చక్రమును త్రిప్పువాడు తానే యనియు, తన్నాశ్రయించిన వారిని ఆ కాలచక్రముగాని, కర్మచక్రముగాని ఏమాత్రము బాధింప దనియు శ్రీకృష్ణభగవానులు గీతయందు సెలవిచ్చియున్నారు. కాబట్టి కాలచక్రమును గూర్చిగాని, దాని భయంకర స్వభావమును గూర్చిగాని ఎవరును భీతిల్లక, ఆ చక్రముయొక్క అధినాయకుడై, కాలకాలుడై పఱగు పరమాత్మను ఆశ్రయించువారు, ఈ జననమరణమౌష ప్రవాహమును తప్పించుకొని బంధవిముక్తులై, శాశ్వతకై వల్యము ననుభవించగలరు.

‘కాలకాలప్రపన్నానాం కాలః కిం ను కరిష్యతి’—
‘యమునికూడ శాసించునట్టి భగవానుని ఆశ్రయించు మహితాత్ములను, కాలకాలుడైన పరమాత్ముని సేవించునట్టి ధీశాలురను ఇక కాలమేమి చేయగలడు!’ ప్రపంచములోని సమస్తమును మృత్యువు గ్రసించుచున్నప్పటికిని, ఆ మృత్యువునుకూడ గ్రసించివైచు దేవదేవుని నమ్ముకొని యుండు వారికి అద్దానిని గూర్చిన భయము ఏకోశమునను ఉండ బాలదు.

‘కాలచక్రము వేగముగా జనుగాక! నవ్వుమేమి? భీతియేల! దానియందు తగుల్కొని యున్నవారికి భీతిగాని, దానికంటె వేఱుగా నుండి, దానిని సాక్షిగా జూచువారిపై

దాని ప్రభావమేమి యుండగలదు! చక్రముపైనున్న పురుగు చక్రముతోపాటు తిరుగును, దుఃఖ మనుభవించును. చక్రమునకు వేటుగా నున్న ప్రాణి అట్టి బాధలకు లోనుగాక ఆనందముగ నుండును. బుద్ధికంటె పరమై వెలుగు ఆత్మ యందు స్థితిగలిగి బుద్ధిని, బుద్ధిశక్త్య మగు ప్రపంచమును సాక్షిగ వీక్షించు వివేకవంతులపై కాలచక్ర ప్రభావ మేమి యును ఉండజాలదు.

కావున జనులు కాలచక్రమును జూచి భీతిల్లక, కాలముగాని, మృత్యువుగాని దేహమునే బాధించును గాని దేహసాక్షియగు ఆత్మను గాదని పరిపూర్ణముగ నిశ్చయించుకొని తాను పాంచభౌతిక మగు దేహము (ఉపాధి) ఏ కాల మందును గాదనియు, తత్సాక్షియై బ్రాగర్హస్పతి సుఖపు లందు ఏకరీతిగ నిర్వికారమై వెలయు ఆత్మయే తాననియు బాగుగ అనుభూత మొనర్చుకొనవలెను. అమరత్వమున దియే మార్గము. తీరమును జేరినవానికి ప్రవాహబనిత బాధ లేవియు ఉండజాలవు. అట్లే ఆత్మరూపతీరమున జేరిన విజ్ఞానకు కాలప్రవాహ బనిత విక్షేపము లేవియును ఉండనేరవు. అతడు చావు పుట్టుకలు లేక పరమానందమునే నిరంతర మనుభవించుచుండును. అట్టి మహాన్నత ఆత్మరూప శైవల్య పదవిని ఈ జీవితమునందే పడసి జనులు ధన్యులు కావలయును. ఆలసింపరాదు. వెంటనే సద్గురువును, సచ్చాస్త్రమును ఆశ్రయించి తరణోపాయమును వెతకికొని తరించవలెను. జీవితము తీరికమని ముఱువరాదు.

మానవుని నూలు సంవత్సరముల ఆయుర్దాయము అనంతకాలములో ఒక తృటివంటిది. కనురెప్పపాటువంటి ఈ జీవితములో మానవుడు తన కర్తవ్యమును విస్మరించి ప్రపత్తించుట మహాప్రమాదకరము. గడచిన కాలము తిరిగి రాదు. పోయిన అవకాశములు మఱల లభించుట దుస్సరము. చేయవలసిన సాధన లెన్నియో కలవు. తెలిసికొనవలసిన విషయము లెన్నియో యున్నవి. అట్టి స్థితిలో చేజిక్కిన ఈ స్వల్ప ఆవకాశమును నద్వినియోగ పఱచుకొనుట, తన్ను తాను తెలిసికొని పరమకాంతి పొందుట విజ్ఞుల పరమ కర్తవ్యము.

లోకములో స్థిరమైన వస్తువొకటియును లేదు. ప్రతి వస్తువు షడ్భావ వికారములకు లోనగుచున్నది. పుట్టిన వస్తువు పెరుగుచున్నది. పెరిగిన వస్తువు క్రొల్లుచున్నది. క్రొల్లిన వస్తువు నశించుచున్నది. బ్రహ్మాండము లావిరభవింపుచున్నది. బ్రహ్మాండములు అంతరించి పోవుచున్నవి. రాజులు పుట్టుచున్నారు. రాజులు నశించుచున్నారు. కాలరూప రూపరూపారూపముచే ఎగురగొట్టబడని పదార్థమే లేదు. అట్టి స్థితిలో, ప్రపంచమున స్థిరమైన వస్తువేదియో యోచించుట ముముక్షువులకు పరమధర్మమై యున్నది. ఆ స్థిర వస్తువే ఆత్మ. అదియే దైవము, దాని నాశ్రయించినవాడిక జనన మరణరూప సంసార ప్రవాహమున తగులొకనక తప్పించుకొనును. కావున అవాత్మరూప దృశ్యపదార్థము లపై ఆసక్తి నుంచక ఆత్మరూప దృగ్విస్తువునే అపేక్షించుట

ధర్మము, జేహాది నశ్వరవస్తువులపై మమత్వముంచక జేహాంతర్గత సర్వసాక్షియగు జేహి (ఆత్మ) పై దృష్టి నుంచుట శ్రేయస్కరము.

ఈ ప్రపంచమున విలువైన వస్తువు లన్నిటిలోను మిగుల విలువైనది కాలము. అట్టి అమూల్య పదార్థ మేవిధముగ వినియోగపడుచున్నది గమనించుట విజ్ఞానికర్తవ్యము. సర్వోన్నత లక్ష్యమగు ఆత్మసాక్షాత్కారమునకై అది ఉపయోగింప బడుచున్నదా యని ముముక్షువు వేయికండ్లలో నిరంతరము పరీక్షించుచుండవలెను.

యస్మహార్తం యగమపి వామదేవో న చిత్త్యతే

సా హని స్తస్మహచ్ఛిత్రం సా శ్రాద్ధి స్సా చ విక్రియా.

ఏ యగము దైవస్మరణ లేక పెచ్చింపబడుచున్నదో అది చాల హానితో గూడినదని శాస్త్రములు ఘోషించుచున్నది - కాబట్టి పారమార్థిక దినచర్యకు సంబంధించిన కార్యక్రమము (Spiritual Time-table) ఒక దానిని ఏర్పాటు చేసికొని దానిప్రకార మనుష్ఠించుచు వచ్చినచో ఒక్క సంవత్సర కాలములో గొప్ప ఉన్నతిని సాధింపవచ్చును. ఈ విధముగ ఒక పంచవర్ష ప్రణాళికగాని, వర్షత్రయ ప్రణాళికగాని, ఏకవర్ష ప్రణాళిక గాని, నిర్ణయించుకొని ముముక్షువు తన ఆధ్యాత్మిక అభ్యుదయమును ఆ గడువులోపల సాధించుకొనుచు నుండుట ఉత్తమము.

సంవత్సర ప్రారంభశుభయమున జనులు గత సంవత్సర అభ్యున్నతిని ఒక పర్యాయము సింహావలోకనముచేసి,

నూతన సంవత్సరమునకు కార్యక్రమమును నిర్ణయించుకొనవలెను. “ఈ సంవత్సరములో—

(1) ప్రతిదివసము నియమము తప్పక ఒక అధ్యాయము గీతాపారాయణము చేసెదను,

(2) కనీసము ఒక గంటసేపైనను ఉదయము, రాత్రి పరమాత్మను భ్యానించెదను.

(3) సాత్త్విక మితాహారమునే సేవించెదను.

(4) మనస్సునం జేలాటి దోషములు, వికారములు ఉదయించకుండా ప్రయత్నించెదను, ఒకవేళ ఉదయించుచో విచారణాబలముచే వానిని తొలగించుకొనెదను.”

అని ఈ ప్రకారముగ సాధకుడు కొన్ని నియమము లేర్పాటుచేసికొని, దృఢప్రతుడై పట్టుదలతో వానిని సాధించుటకై యత్నశీలుడు కావలయును. కాలమును గుడ్డిని యోగపఱచుచు, ప్రకృతిని, మాయను, అజ్ఞానమును వీరిధముగనైనను జయించుటకే కృతనిశ్చయుడు కావలయును గాని వానిచే పరాభూతుడు ఎన్నటికిని కాకూడదు.

ప్రపంచముతో గల సమస్త పదార్థములలోను విలువైనది కాలమని జ్ఞప్తియం దుంచుకొనవలయును. పోయిన ఏ వస్తువునైనను తిరిగి సంపాదించుకొనవచ్చును. కాని గడచిన కాలమును మాత్రము మఱిల ఎవరును సంపాదించలేరు.

ఆయుషః త్సా ఏకాఽపి సర్వరత్నైర్నా భ్యతే
 నీయతే కద్యభా యేన ప్రమాదస్సమహానహా.

ప్రపంచములోని సమస్త రత్నముల నొసంగియైనను గడచిన ఆయుస్సుయొక్క ఒక్క ఊణముచు మనుజుడు లేసి శౌనిరా లేడనియు, అట్టి అమరాల్యమగు ఆయువును వ్యర్థముగ గడపినేయువానిని మహాప్రమాదము దాపురించిన స్థితినియు శ్రీ వసిష్ఠమునిబ్రదుడు శ్రీరామచంద్రున కుపదేశించి యుండెను. కావున ఆయుగ్గాయమును సద్వినియోగము చేయవలెను. భగవద్వ్యతిరేకములగు కాగ్యములందు దానిని ఖర్చుచేయరాదు. శాశ్వతపదార్థమగు పరమాత్మతోటలే దానిని వినియోగించవలెను. ప్రతిదినము ఒక "ఔమ్ కేవల" (నివచర్య) వ్రాసికొని, దానిప్రకారము నియమపూర్వకముగ అధ్యాత్మసేవ గావించవలయును. విద్యార్థి పాఠశాలయందు ఒక్క-నిమిష మైనను వ్యర్థముచేయక అనేక పాఠ్యవిషయములను ఉపాధ్యాయులవలన ఎట్లు నేర్చుకొనుచుండునో, అలాగుననే అధ్యాత్మక్షేత్రమున ముముక్షువు ఒక్క-ఊణమైనను వ్యర్థముగ ఖర్చుచేయక అత్మాన్వేషణ మందే గడుపవలయును.

"నే నవరు ! ఈ జగత్తు ఎట్లైతెంచినది ! నా గమ్య స్థానమెట్టి !" అని ఈ ప్రశ్నలముగ విచారణ నలుపుచు సద్గురువులయొక్కయు, సచ్చాన్త్రములయొక్కయు సహాయముచే కర్తవ్యమును నిర్ణయించుకొనవలెను. పుట్టినపుడు వచ్చుచు పుట్టినను, ఆ వచ్చును ఇక ఏమాత్రము ముందుకు

కొనసాగింపక దుఃఖరహితమగు పరమానందాత్మస్థితిని శీఘ్రముగ చేరులాగున యత్నించవలెను. జీవితము ఆంత మగులోపల సాధనయు సమాప్తి కావలయును. ఇందులకు పట్టుదల చాలా యవసరము. దుర్బలచిత్తునకు మాయ ఎన్నిటికిని వశముకాదు. కావున భల్లూకపు పట్టుతో ఆగ్నే సాక్షాత్కారమునకై తీవ్రతరసాధనములు గావింపవలయును.

పూర్వముక చిన్న పక్షి (టిట్టిభము) సముద్రమానందు కొట్టుకొనిపోయిన తన గ్రుడ్లను తిరిగి తెచ్చుకొనుటకై సముద్రజలమునంతను పుక్కిలించి అవల పారవేయుటకు నిశ్చయించినదై ఒక్కొక్కటి దువును నోటిలో వీల్చి తిసి వేయ నారంభించినదట! అహ! ఎట్టి వశ్రుంకల్పము! కార్యసిద్ధికై ఆ పక్షి యవలంబించిన ధీరత్వము, పట్టుదల మానవులకు అనుసరణీయములై యున్నవి. ఎన్ని ఆటగా ములు సంభవించినను, ఎన్ని ప్రతిఘటనములు కలిగినను, లక్ష్యమును విడవాడరాదను అప్రతిహత గుంకల్పము ముముక్షువు గలిగియుండవలెను.

భగీరథుడు తీవ్రతరయత్న మానరించి ఎట్టకేలకు గంగను భూలోకమునకు తీసికొని రాగల్గెను. ధ్రువుడు స్థిర నిశ్చయముగలవాడై ఘోరతపం జూచరించి నారాయణుని సాక్షాత్కరించుకొనగల్గెను. బుద్ధదేవుడు నిర్వాణప్రాప్తి కలుగువఱకు 'ఈ ఆనందముపై నూడీ లేవను' అను భీష్మప్రతిజ్ఞ గావించి ఎట్టకేలకు శత్రువుగు మారుని జయించి నిర్వాణ స్థితిని బడసెను. ఈ ప్రకారముగ మహనీయులెందఱో పర

మూర్ఖరంగమున గొప్ప పట్టుదలగలవారై వారి వారి కార్యములను సాధించివైచిరి.

కాబట్టి ముముక్షువులు సర్వేశ్వరునిపై, సద్గురునిపై అచంచలవిశ్వాసము, భక్తిగలవారై అమూల్యముగు తమ యిహ మానవజీవితమునందు విక్లమమునైనను వ్యర్థము చేయక, సాధనయందు పురోగమించుచు ఆత్మసాక్షాత్కారమును లక్ష్యమును అచిరకాలములోనే సాధించివేయవలెను. కాలము అన్నిటిని గ్రసించివేయుచున్నను కాలాతీతముగు ఆత్మనెఱుగుటద్వారా కాలమునుగూడ తాను గ్రసించివైచి అంతకాంతకుడై పరగవలయును. జట్టితనీ లగురుడగుచున్న ఇక మృత్యువేది చేయగలను! కాలకాలుడగు తన్ను కాలమేది సాధించగలడు!

ముముక్షువులెల్లగు ఇట్టి మహోన్నత సునిశ్చయములు గలవారై, స్థిరసంకల్పమునై అధ్యాత్మిక్షేత్రముగ అగ్రగరులు కావలయును. ఈ జీవితమునందే లక్ష్యమును కార్యాన్నిత మొనర్చెదమను అకుంతితదీక్ష గలిగియుండవలెను. సత్కార్యమును 'రేపు, రేపు' అని జూయిదా వేయరాదు. 'రేపు'నకు రూపులేన'ని కబీరుదాసు జలికీయుండెను. కావున చేయవలసిన దైవసాధనను వెను వింటనే ప్రారంభించవలెను.

తస్మాజాగ్రత । జాగ్రత ।

ఒకానొక తుమ్మద కమలసరోవరమందలి కమలమునందు ప్రవేశించి మకరందము నాస్వాదించుచుండెను.

సాయంత్రము ఆటలుగంటలు చాటినది. సూర్యభగవానుడు అస్తమించెను. కమలము ముడుచుకొనెను. తుమ్మెద కమలములో చిక్కుకొనిపోయెను. బయటకు పడలుటకు చాలిలేదు. ఆ పుష్పములోపలనే తిరుగుచు తిరుగుచు విసుకైతి అది తనలో భూని ట్లనుకొనెను.

రాత్రి విషయతి భవిష్యతి ముద్రభాశం
భాస్వానుజ్యేష్ఠతి భాసిగ్యతి పంచమకీః
ఇత్యం విచిన్తయతి శోకగతే ద్విరశే
ఈ మాస్తమాస్తనరిసిం గజ ఉజ్జహర.

‘ఇక కొద్దిసేపటిలో రాత్రి గడచిపోవును. వెళ్లువాటును, సూర్యుడు ఉదయించును. కమలము వికసించును. అప్పుడు నేను బయటకు ఎగిరిపోవుదును’—ఈ ప్రకారము తుమ్మెద తనలో తాను భావికాలమునుగూర్చి చింతించుచుండ ఇంతలో ఒక ఏనుగు ఆ కొలనులో ప్రవేశించి తొండములో ఆ కమలమును పెరికిపైచి కాలిక్రిందపడజేచి త్రొక్కి నాశనముచేసెను. తుమ్మెద చనిపోయెను.

ఏనుగు నచ్చునని తుమ్మెద కలలోనైన ఊహించలేదు. అది గాలిలో మెడలుకట్ట ప్రారంభించినది. ఏమేమో ఊహలు చేసికొనినది. కాని ఒక్కతృటిలో పరిస్థితి అంతయు తారుమారై పోయినది. తుదకు ప్రాణమునుగూడ తుమ్మెద దక్కించుకొనలేకపోయెను. లోకస్థితి ఇట్లే యుండును. భవిష్యత్తులో ఏమి జరుగజోవునో ఎవరికిని తెలియదు. ఎవరికి ముటుక్షణమున ఏ ప్రమాదము వాటిల్లగలదో ఎవరును.

చెప్పలేరు. ఒక గ్రామములో శోభాయమానముగ పెండ్లి జరుగుచుండ పందిరి తగులబడిపోగా అక్కడికక్కడే అటు వదిలిమింది కుప్పకూలిపోయిరట !

ఇట్టి సంఘటనలనుగూర్చి వినినపుడైనను. జనులకు కనువిప్పు కలుగవలసియున్నది. కూనవుడు ఏవేవో కలలు గనుచుండును. భవిష్యత్తునుగూర్చి అనేకశ్రుతాలు (Speculation) చేయుచుండును. అంతయు సవ్యముగా జరుగగలదని ఆతడు భావించుచుండును. కనివిని యెఱుంగని ఘోరవిపత్తులు కాచుకొనియుండునని ఏమాదును అతడు తలంపడు. కనుక నేడైనమును నిశ్చరించి స్రవంచమును నర్హునిని నమ్మి తనకనుభవములకై అట్టులు కాచుచుండును. లోకానుభవము చూచియైనను అతడు తనపద్ధతిని మార్పుకొనవలసియుండును. జరామరణములు సంభవించకమునుపే, పరిస్థితులు అనుకూలముగా నున్నపుడే, ఆరోగ్యము చక్కగ నున్న కాలముననే పరిమార్చుకొనిచారణ గావింపవలెను. ఏ సమయమున ఏ ఆపత్తు సంభవించునో యని తలంచి ఎప్పటికప్పుడే దైవచింతనాదులను బసర్పుచుండవలెను. అపరిమితమగు పుణ్యమును సంపాదించుచుండవలెను.

‘తస్మాత్సర్వేషుకాలేషు’ అను గీతాచార్యుని ఆదేశమును గుర్తించి జనులు ఎల్ల కాలములందును ఆ లోకాధీశుని సంస్మరించుచు, వారి వారి కార్యమాలను జరుపుకొనుచుండవలెను. జీవితము స్వల్పము. ఆచరింపవలసిన సాధనలు అనేకములు. కాబట్టి ఎంత శీఘ్రముగ మనుజుడు ఆత్మోన్నతికై

సాధనలను ఉపక్రమించునో అంత ధన్యుడు. గడచిన కాలము తిరిగిరాదు. ఈ జన్మము గడచిపోయినచో మరల ఇట్టి జన్మమే వచ్చునను హామీ ఏదియు లేదు. కాబట్టి విజ్ఞానాదగు హాడు లోకములో జరుగుచున్న ఘోరసంఘటలను విసి యైనను, కనియైనను తన జీవితమును సంస్కరించుకొని, అధ్యాత్మపథమున దానిని ముట్లించి నిరంతరసాధనలచే, ధ్యానాద్యనుష్ఠానములచే, సర్వేశ్వరుని సాయోత్సరించు కొనుటకై గొప్పయత్న మాదిరింపవలయును. పట్టుద (Perseverence) గలవానిచే సాధింపరాని దెద్దియును ఉండదు. కావున ఆత్మసాక్షాత్కారరూప మహాన్నతలక్ష్యమును ఈ జీవితములచే ఎటులైన సాధించివేయుటకై మనుజుడు కృతి నిశ్చయమును కావలయును.

ఇందులకై కాలయాపన చేయరాదు. గడచిన ఒక్క- ఊణకాలము ఎన్నిరత్నములను వెచ్చించినప్పటికిని తిరిగి రాదు. భయంకరములైన బరాహరణములు (వార్ధక్యము, మృత్యువు) అను ప్రణలకత్తువులు - రాక్షసులు ప్రాణిని మ్రొంగి వేయుటకై కాచుకొనియున్నారు.

జరాదర్శితసన్ధానం ప్రచండవ్యాధివైనికణ

మృత్యుశత్రురధిష్ఠాసి తాతారం కిం న పశ్యసి.

‘ముసలితనము అనువాడు దారిచూపుచుండ, ప్రచండ వ్యాధులగు నై నికులను వెంటనిడుకొని, మృత్యువను శత్రువు నీపై దండెత్తుటకు వచ్చుచున్నాడు. ఓ మానవుడా! రక్షకు డగు పరమార్థకొఱకై ఇప్పటికైనను ఏల యత్నింప

కున్నావు?' అని పెద్దలు హెచ్చరిక చేయుచున్నారు. కావున
అలసింపక మోక్షప్రాప్తికి సత్వరమే ప్రయత్నము నలుప
వలయును. దూరదృష్టితో యోచించి శరీరమును మృశ్యువు
గ్రసించక పూర్వమే తన పారమార్థిక కార్యక్రమమును
పూర్తిచేయవలయును.

దూర దృష్టి

పూర్వకాలమున శుద్ధోదనమహారాజు తన భూమారు
డగు బుద్ధదేవుడు నన్నయ్యసించి భిక్షాటన మొనర్చుచు గ్రామ
గ్రామము లందును సంచరించుచున్నాడని విని, చాల
దుఃఖించి ఈ క్రింది సందేశ మాతనిః పకానొక వార్తాకారుని
ద్వారా పంపెను. 'నాయనా! నీవు మహారాజుల కుటుంబము
సందు బన్మించితివి. రాజ్యపాలన నీ బస్మకాక్కు. భోక్త
శ్వర్యములు నీ వలెను. నా తండ్రి రాజాధిరాజు, నా తాత
మహారాజు, నేనును రాజాజను. ఇక నాకు బనించిన
నీవును 'రాజువేళాని మరియొకడ వెల్లుగుదువు! బాగుగా
యోచించుకొనుము. బిచ్చగానివలె తిరుగుచు దౌర్భాగ్య
జీవితము గడపకుము. వెంటనే తిరిగిరమ్ము. నీ జన్మ
కాక్కుగు సామ్రాజ్యాధిపత్యమును స్వీకరింపుము' - తండ్రి
యాదేశమును విని బుద్ధదేవుడు తీవ్రముగ యోచించి యా
వార్తాకారుని ద్వారా మరల ఈ క్రింది సందేశమును జన
కుసటు పంపివె చెను. బుద్ధిని మహత్తరమగు యా దివ్య
సందేశము ముముక్షువు లెల్లరకును వెలుగును ప్రసాదించు
నది కావున దానిని తప్పక గమనించవలసియున్నది—

‘తండ్రి! నీవు మహారాజువు నిజమే. పూర్వజన్మలో కూడ నీవు మహారాజువే. అంతకు పూర్వజన్మలో కూడ మహారాజువే. నేనో నా పూర్వజన్మలో సన్న్యాసిని. అంతకు పూర్వజన్మలో సన్న్యాసిని. ఇప్పుడును సన్న్యాసిని. నీది మహారాజు పరంపర, నాది భిక్షు పరంపర. ఎవరి దారి వారిదే. ఏదియో గాక తాళియముగ, లేక ఋణానుబంధముచే ఈ జన్మయందు మన మిద్వారము కలసికొంటిమి. ఈ కలయిక మరిల ఎక్కువకాల ముండదు. మరణానంతరము నీ దారి నీదే. నా దారి నాదే. ఒక నదీ ప్రవాహమున అనేకములగు పుల్లలు, చెత్త చెదారము కొట్టుకొని పోవుచుండును. ఒక్క ఝరకాలమున ఏదియో రెండు పుల్లలు కలిసికొని మరిల తరంగముల తాకిడికి పెంటనే విడిపోవును.

ఇదం కాష్ఠ మిదం కాష్ఠం సద్యాం సహతి సంగతః.

సంయోగాచ్చ వియోగాచ్చ కా తత్ర పరిచేవనా.

సంసారమున జీవులయొక్క స్థితియు అట్టి ప్రవాహాన్ని కాష్ఠముల పగిలియే యుండును. పూర్వజన్మములందు ఎక్కడెక్కడ నున్నవాలో వచ్చి కుటుంబమునందు జేరి కొంత కాలము జగన్నాటకహూడి ఎవరిదారిని వారు చక్కా పోవుదురు. కావున పిల్లలగువాడు ఇట్టి సంయోగ వియోగములను గూర్చి దుఃఖంపరాదు. పై పెచ్చు నీ మహారాజత్వమున కే కాలముందును భంగము కలుగలేదు. నీ రాజ పరంపర తెగకుండగనే వచ్చుచున్నది. అట్టిచో నా సన్న్యాసి పరంపర ఏల తెగవలెను?

పోనిండు నాపై మక్కువచే న న్న చటికి ఆహ్వానము
చేయుచున్నారేమో, మంచిది. అట్లే వచ్చెదను కాని—

‘స భవే న్మరణాయ జీవితం మే
వికారేత్ స్వాశ్శ్యమిదంచ మే న రోగః
న చ యాననమాశ్చ శ్చక్షరాశ్చ
న చ సంపత్తి మిదాం నా రద్విభత్తిః.’

‘తండ్రి! నాకు మరణము ఎన్నడును కలుగకుండ
చేయవలెను. అట్లు నీవు చేయగలవా? చేయగలకత్తి నీకు
ఊండిననే నన్నాహ్వానింపుము. పోనీ, నాకు రోగ మున్నడును
జీవితములో సంభవింపకుండ చేయగలవా? అట్లు చేయగల
స్తోమర నీకుండిననే నన్ను పిలుపుము. పోనీ, నాకు ముసలి
తనము రాకుండచేయగలవా? అట్టి అరాకికకత్తి నీకున్నదా?
ఊండినచో నేను వచ్చుటకు ఏ ఆక్షేపణయులేదు. పోనీ,
నాకు విషత్తు లే కాలమునందును సంభవింపక ఎల్లప్పుడు నదా
నర్వకాలములందును సంపదలయగదే నేను మునింగి యుండు
లాగున చేయగల ధీమా నీకున్నదా? ఈ నా ప్రశ్నలకు
ముందుగా జవాబిమ్ము. తదుపరి నా రాకవిషయమై ఆలో
చించెదను.’ ఈ వాక్యములను బుద్ధజేవుడు చార్తాశూరుని
ద్వారా తనతండ్రియగు శుద్ధోదనునకు తెలిపెను. తనయుని
విజ్ఞానభరితములగు అమృతవాక్యములను విని శుద్ధోదనుడు
నిరుత్తుడై తన యాలోచనను విరమించుకొనెను.

శుద్ధోదనుడు భవిష్యత్కాలమునుగూర్చి విచారించ
లేదు. దూరదృష్టితో వ్యవహరించలేదు. మృత్యువు అను

నది ఒకటి యున్నదని పూర్తిగ మరచిపోయెను. రోగము, వార్ధక్యము, విపత్తులు వీనినిగూడ మరచిపోయెను. బుద్ధి దేవుడు దూరదృష్టిగల్గి, భవిష్యత్కాలమును సంస్మరించి, రాజోపు మహావిపత్కర ఘరిసితులను తండ్రికి జ్ఞాపకము చేసెను.

'మృత్యువనునది జీవితములో అతిముఖ్యమైన సంఘటన. తానెట్లు మరణించవలనో ఆలోచించుటకు మనుజునకు బోలెడు సమయము కలదు' అని యొక మహానీయుడు నుడివి యున్నాడు. కావున విజ్ఞానగువాడు తన జీవితకాలముననే మరణమునుగూర్చి యోచించి, మరణరహితమగు అమృత పదవికి మార్గమును వెదకవలెను. భీష్ముడు, ద్రోణుడు మున్నగువారు జీవించియుండగానే శ్రీకృష్ణపరమార్థ అమాంతముగ భవిష్యత్కాలములోనికి దూకి వారి మృత దేహములను విశ్వరూపమున అర్జునునకు జూపెను. శ్రీకృష్ణ మూర్తివలెనే ఈ ప్రకారముగ వర్తమానమున భావికాల చిత్రమును చూడగల, లేక కనీసము ఊహించగల మానవులెవరైన కలరా! ఉన్నచో వారు ధన్యులు. మోక్షము యొక్క కీలకము వారికి లభించినదే యగును.

జనులు ప్రాపంచిక విషయభోగలాలసులై అహర్నిశములు వానివెంటనే పరుగులిడుచుండుటకు హేతువేది? ఏమియో మునిగిపోయినట్లు రోజంతయు ఊపిరి తిరుగకుండ తాటిక కార్యకలాపములందు మగ్నులై యుండుటకు కారణమేమి? దైవమును విస్మరించుటకు, సాపకార్యములను

చేయుటకు నిమిత్తమేమి! శబ్దస్పర్శాదివిషయములు వారికి
అనందముగ లోచుటకు కారణమేమి! ముందు జరుగజోవు
దానిని మరచుటయే కారణము. మరణమును ఉపేక్షించు
టయే కారణము.

‘స్వదస్తే కావశ్యేతే భావా జగతి భీతుతే
యావత్స్మృతిపథం యాతి స వినాశదరాక్షసుః’

(వసిష్ఠగీత)

“వినాశము, దృత్యువు అను దుష్టరాక్షసుడు జ్ఞాప
కము రానంతవరకే ఈ ప్రపంచమునందలి పదార్థములు,
భోగములు అన్నియు రుచించును. అది జ్ఞాపకమునకు
వచ్చినా, ఇవి అన్నియు చప్పబడిపోవును” అని వసిష్ఠులు
శ్రీరామచంద్రులకు బోధించిరి.

శ్లో॥ యది జన్మజరామరణం స భవేత్
యది శిష్టవియోగభయం స భవేత్
యది సర్వమనిర్మయమిదం స భవేత్
ఇహ జన్మని కస్య రతిర్నభవేత్.

‘జన్మదూఃఖము, వార్ధక్య మరణకాథలులేనిచో,
ఇష్టపదార్థములయొక్క వియోగము శంభవింపనిచో ఈ
శమస్తప్రపంచము అనిత్యము కాకుండినచో, ఇక ఈజన్మము
నందు (ఈ సంసారమునందు) ఎవనికి ప్రీతియుండదు - అని
మహానీయులు పల్కుచున్నారు. నిజమే; పైపజెప్పిన దోష
ములులేనిచో ఇక మోక్షమునకై జనులు ప్రయత్నింపవల
సిన పనియేలేదు. ముక్తి సర్వులకును ఈ దృశ్యపదార్థము

4-వ అధ్యాయము] మోక్షప్రాప్తికి ఎపుడు ప్రయత్నించవలెను! 131

లండే దొరకియుండెడిది. కాని అట్లు లేదు. ఏది పుట్టినదో అది గిట్టుచున్నది. వికారములకు లోనగుచున్నది. కావుననే దృశ్యవస్తువులయెడల విరక్తికల్గి విజ్ఞానవంతులు నిర్వికారమై, జననమరణ రహితమైనట్టి ఆత్మవస్తువుకొరకు అన్వేషించుచున్నారు. పాంచభౌతికముగు ఈ శరీరము ఎల్లప్పుడును నవయావనశ్రీని నోచుకొనలేదనియు, కొంతకాలమునకు శిథిలమై కృంగి కృశించిపోగలదనియు, మరి కొంతకాలమునకు రూపమే లేకుండ తొలగిపోగలదనియు (మృత్యుగ్రస్తమై పోవుననియు) ఎంచి జనులు దూరదృష్టి గలిగి, ఇప్పటి నుండియే దైవసాక్షాత్కారముకొరకు అహర్నిశములు పాటుపడవలెను.

5 వ అధ్యాయము

—•—•—•—

మోక్షమునకై ఎచట వెతకవలెను?

దేహమందే దైవము

ఇక మోక్షముకొరకై ఎచట వెతకవలయునో యోచించెదము. అనాదికాలము నుండియు దేవునిపొంది మోక్షము బడయుటకొరకు, ప్రపంచమున కృషి, జన్మక్షణ జరుగుచున్నది. దేవు డెక్కడఉన్నాడను ప్రశ్నగాని, ఆతని నెట్లుపొందగలమను ప్రశ్నగాని ఈనాటిది కాదు. సృష్ట్యాది నుండియు ఆ ప్రశ్నను విడదీయుటకు ప్రయత్నములు కొనసాగుచున్నవి. ఆ జటిలసమస్యను కొందఱు 'మహానీయులు చాళచక్యముతో', తమ నిరంతర నిష్ఠతో, ఆత్మవిశ్వాసముతో, దృఢమైన పట్టుదలతో, అకుంతిత అధ్యవసాయముతో ఎదుర్కొని చివరకు దాని అంతః చూచిరి. వారు తుట్టతుదకు

'వేదాహమేతం పురుషం మహాత్తం

అదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్'

అని ఎలుగైత్తి చాటిరి. అనగా 'ఓ జనులారా! ఓ భగవంతుని బిడ్డలారా! ఓ ఆత్మస్వరూపులారా! ప్రకాశవంతమై, జేడిప్రమానమై, అజ్ఞానరూప తమస్సునకు ఆవల నున్నట్టి మహాపురుషుని, మహాశక్తిని, మహాతేజస్సును మేము ప్రత్య

క్షముగ చూడగల్గితిమి. తెలిసికొన గల్గితిమి. మీరున్న చూడవచ్చును. మీరున్న తెలిసికొనవచ్చును." ఈ ప్రకారముగ లోకమున చాటినవా రే ఋషులు. వారు భగవంతుని ఎచ్చట కనుగొనగల్గిరి? బయట! కాదు. లోన. తమ శరీరములోనే. మట్టితో చేయబడిన శరీరములోనే ఆత్మహూప మాణిక్యమును కనుగొనిరి. వారు తమ అన్వేషణను బయట కొనసాగించలేదు. లోపలనే సాగించిరి. పంచకోకములను బాగుగ పెరికి పెరికి, గాలించి గాలించి ఆత్మదేవుని పట్టుకొనిరి.

ఈ శరీరము సామాన్యమైనది కాదు. ఆత్మదేవునకు మందిరము. భగవంతుడు ఊరేగుటకు దివ్యరథము. రథము లోపల రథికు డుండునట్లు శరీర మను రథములో జగన్నాథుడు వెలయుచున్నాడు. కావున బయట దూరముగ వెతలి వెతలి వేసారుటకంటె, అతి సమీపమునగల శరీరమునందు దైవమును వెతలి పడసి ధన్యతజెందుట శ్రేయస్కరము. పైగా, మానవశరీరమందు పిక విశిష్టత గలదు. అదియే బ్రహ్మవలోక ధిషణము. అనగా మానవమేధస్సునందు పర బ్రహ్మమును ప్రత్యక్షముగ సాక్షాత్కరించుకొనగల్గు శక్తి సామర్థ్యమును కలవు. ఇతర దేవతా శరీరములకుగాని, పశుపక్ష్యాది శరీరములకుగాని, వెయ్యేల సృష్టిలో గల ఎనుబదిమూడు లక్షల పైచిలుకుగల ఇతర దేహములకుగాని అట్టి ప్రజ్ఞావిశేషము లేదు. కొద్దికొద్ది పుణ్యమును మూల్యమును చెల్లించిన వారికి ఈసంసార సముద్రమును దాటుటకు చిన్న

చిన్న పడవలను భగవంతుడు ప్రసాదించెను. కాని మానవు డట్లు గాదు. 'మహాతా పుణ్యా పద్యేన' అనునట్లు గొప్ప పుణ్యా మను ఖరీదును చెల్లించినందు వలన అతనికి మానవ దేహమును సర్వసౌకర్యములతో గూడినట్టియు, సంసార ముఁఖాంబుధిని ఆవలిలగ దాటివేయుటకు శక్తివంతమైనట్టియు దివ్యనౌకను భగవంతుడు ప్రసాదించెను. అట్టిది లభించి నపుడు ఇక మనుజుడు ఇతర వ్యాసంగములను తగ్గించుకొని, లేక కట్టిపెట్టి, అతిముఖ్యమైన ఈ దైవసాక్షాత్కారరూప ప్రధానతమ విషయమందే దత్తచిత్తుడు కావలయును. తిరిగి ఇట్టి అవకాశము దొరకుట మహా దుర్లభము.

జడమైన ఈ శరీరమందు పెరకుచు రాగారాగా ఒక మహాశైతన్యము ప్రత్యక్షము కాగలదు. మట్టితోచేయబడిన ఈ దేహమును గాలించగా గాలించగా ఆత్మయును రత్నము, అందుండి బయటపడగలదు. కావున పంచకోశములను చక్కగా విచారించి, అవి జడములని నిశ్చయించి, క్షేత్రమును వేరుచేసి శీపించు క్షేత్రజ్ఞుని కనుగొనవలెను. క్షేత్రమును ఉపేక్షించి, క్షేత్రజ్ఞుని యందు చిత్తమును నెల కొల్పవలయును. ఇదియే ధ్యానము. ఇదియే సమాధి. వివే కముచేతను, విచారణచేతను ఇట్టి స్థితి ప్రతిపాదిని సాధ్య పడగలదు. కావున వైరాగ్యముచే ప్రాపంచిక దృశ్య సముదాయము యెడల అనాసక్తి గలిగి, ఆయా విషయవ్యామోహముల నుండి చిత్తమును ముఱిలించి, అంతర్ముఖ మొనర్చి పంచకోశాంతర్గతమగు ఆత్మదేవుని దర్శించవలయును. అట్లు

దర్శించగల నేత్రమే నేత్రము. 'యః పశ్యతి స పశ్యతి' అని గీతాచార్యుడు వక్కాణించినట్లు అట్టివాని దృష్టియే సఫల మగు దృష్టి. అట్టివాడే వాస్తవముగ నేత్రములు కలవాడు. తక్కినవారు నేత్రము లుండియు, లేని బారితో జను. కావున చర్మనేత్రములతో బాటు జ్ఞాననేత్రమును కూడ గుంపాదించ వలయును. ఇదియే శ్రీకృష్ణభగవానుని దివ్యాశయము. 'జ్ఞాన చక్షుషా' అను పవిత్రపదము ద్వారా ఈ సర్వమునే గీతాచార్యుడు ఉద్ఘాటించియుండెను. 'ఓ అర్జున! బడమైన దేహమందు చైతన్యముగు అర్మను జ్ఞాననేత్రముచే దర్శించి ధన్యుడవు కమ్ము. క్షేత్ర క్షేత్రజ్ఞ రిరువురు అనాదికాలము నుండి కలిసిపోయి యున్నారు. జీవుని దుఃఖమునకు కారణ మిదియే. ఇప్పుడు జ్ఞానవిచారణచే వానిని వేరుచేసి బడమును బడముగను, చైతన్యమును చైతన్యముగను వీక్షింపుము.' అని భగవానుడు కరుణతో పలికెను.

మట్టితో, నీళ్ళతో, నిప్పుతో, గాలితో, ఆకాశముతో నిర్మింపబడిన ఈ శరీరము, పంచభూతాత్మకమైన ఈ బడ స్వరూపము తనలో ఒక గొప్ప మాణిక్యమును దాచుకొని యున్నది. దేహపేటికను వివేకముచే తెరిచి చూచినపుడు ఆత్మరూప మాణిక్యము, ప్రత్యక్షదైవము దృష్టోపరము కాగలదు. కాని జనులీ రహస్యమును తెలిసికొనజాలక జీవునికొట్టై ఎక్కడెక్కడో వెతకుచున్నారు. కలుమూలల గాలించుచున్నారు. మనుజునకు తక్కిన పశువు లన్నిటికంటె అతి సమీపముగ నొక పశువు కలదు. అదియే దేవుడు.

అజ్ఞానవశమున ఈ సత్యమును జను లెఱుంగజాలకున్నారని
'కశ్చిద్ధీరః' అనునట్లు ఏ హిశానాక ధీరుడో అమృతత్వమును
పొందించినవాడై తన దృష్టిని బహిర్ముఖవస్తుజాలమునుండి
అంతర్ముఖముగ మఱిించి, ప్రత్యగార్థము తనయందే
వీక్షించి పరమానందమును బడయుచున్నాడు. కాబట్టి ఈ
శరీరమును ఉపేక్షించరాదు. 'శరీరమాద్యం ఖలు ధర్మ
సాధనం'— ఈ శరీరము ద్వారానే జీవుడు ధర్మసాధన
యొనర్చి తరింపవలసి యున్నాడు. ఏడ సరిగా లేనిచో సము
ద్రము నెవరైన దాటగలరా? సాధనము సరిగా లేనిచో
సాధ్యము నెవరైన బడయగలరా? కావున యుక్తాహార
విహారములచే దేహమును ఆరోగ్యవంతుముగ, బలవంతుముగ,
శక్తివంతుముగ నుంచుకొని, అందు దాగియున్న పరం
జ్యోతిని ధ్యానవిచారగాదులద్వారా వీక్షించి జీవుడు తరించ
వలసియున్నాడు. జీవితలక్ష్మ్య మిదియే యని జనులు మఱువ
కుందురు గాక ! మట్టిగోడలలో నిర్మింపబడిన దేహమును
దేహాలయములో మాణిక్యమువంటి మూలనిరాట్టును
దర్శించి సాక్షాత్కరించుకొనుటయే జీవితమందలి ప్రధాన
కర్తవ్యమని మనుజుడు జ్ఞప్తియందుంచుకొని అట్టి మహో
న్నత ఆశయసిద్ధికోఱుకై అనవరతము యత్న మాచరింప
వలెను.

మట్టిలో వెలకుచుండినచో మాణిక్యము ఏ అదృష్ట
వంతునకో లభించవచ్చును. ఏ దురదృష్టవంతునకో లభిం
చకపోవచ్చును. కాని శరీరములో వెలకుచుండినచో, బుద్ధి

గుహలో గాలించుచుండినచో ఆత్మయను మాణిక్యము దొరకకపోవుట అని ఉండదు. ప్రతివానిని అది లభించును, ఇచట అదృష్ట, దురదృష్టములతో సంబంధములేదు. జాతి మతముల ప్రసక్తి లేదు. లింగ వయో విచక్షణలేదు. స్త్రీ అయినను పురుషుడైనను, మనుష్యుడైనను, దేవతయైనను, జంతువైనను, పక్షియైనను, కీటకమైనను ఎవరైనను సరియే ఆత్మరూప సాక్షాత్కారమును బడయవచ్చును. తన స్వరూపమును తాను తెలిసికొనుటలో ఒకరి అభ్యంతర మేమియుండగలదు ! మఱియొకటి ఏది అడ్డుపడగలదు ! కాబట్టి తనకు అనిసమీపములో తన హృదయగుహలో తన బుద్ధ్యంతరాళములో సహస్రసూర్య కాంతితో, బ్రహ్మాండమైన తేజముతో వెలుగుచున్నట్టియు సూర్యులకు సూర్యుడై చెన్నొందుచున్నట్టియు అద్భుతాస్కరుని దర్శించి జీవుడు కృతార్థుడు కావలయును. ఇవ్విషయమున ఎవరి ఆశీషము ఉండదు. తన ప్రయత్నలోపమే తను పైకి రాసియకుండ చేయుచున్నది. తన బద్ధకమే తన్ను చెడగొట్టుచున్నది. కావున తమోగుణమును దులిపివైచి, బద్ధకమునకు తిలాంజలి యొసంగి, సోమరితనమునకు స్వస్తి చెప్పి మనుజుడు తన దేహాగేహమునందు, తన బుద్ధిగుహయందు ఆత్మరూప పరంజ్యోతికై అన్వేషణ ప్రారంభించవలెను. ప్రారంభించి వెనుకచూపు లేనిచో తప్పక గమ్యస్థానమును చేరగలడు. మధ్యలో ఎన్ని అవాంతరములు తటస్థించినను మహోన్నతమైన ఈ ఆత్మాన్వేషణ కార్యక్రమమును ఎవరును వదలరాదు.

జడమైనదే యని శరీరమును ఉపేక్షింపరాదు. ఇదు అడుగుల మట్టిబొమ్మ మనకేమి ఉపయోగించగలదని ఎవరును తాత్పరము చేయరాదు. మట్టిబొమ్మలో మాణిక్యమూర్తి ఉన్నాడు. 'Seek and it shall be found' 'వెత కండి! దేవుడు కనిపించగలడు!' అని పెద్దలు ఘోషించుచున్నారు.

స్వకరీత స్వయంజ్యోతిః స్వరూపం సర్వసాక్షిణమ్
క్షీణదోషః ప్రపశ్యన్తి శేతరే మాషయాఽవృతాః.

(అన్నపూర్ణోపనిషత్తు)

'ఓ జనులారా! మీ శరీరములోనే స్వయంజ్యోతియు, సర్వసాక్షియు ఐన పరమాత్మస్వరూపము వెలయుచున్నది. పాపము నశించినవారు మాత్రమే అద్దానిని చూడగలరు. తక్కినవారు చూడలేరు అని ఉపనిషత్తులు ఘోషించుచున్నవి. కాబట్టి చిత్తమందలి దోషములను, పాపములను తొలగించుకొని హృదయమును సత్త్వగుణమయముగ గావించుకొనినచో అత్మదేవుడు అమాంతముగ కనుపించును. ఇది అసలు కీలకము. దేవుడు కనిపించలేదే అని ఆక్షేపణ చేసిన ప్రయోజనములేదు. దేవునకును జీవునకును మధ్య ఉన్న అడ్డుగోడను నిర్మూలించవలెను. అదియే మాయ, అవిద్య, అజ్ఞానము, తమోగుణము, రజోగుణము, వీనిని తొలగించనిదే, ఈ తేరను ఎత్తనిదే అవలఉన్న మూల విరాట్టుయొక్క దర్శన మెట్లు కాగలదు? పెన్న దాటనిదే పెరుమాళ్లు ఎట్లు కనిపించును? 'తమసన్ను పారే' అన్నట్లు

ఇగవంతుడు తమస్సునకు ఆవలనున్నాడు. 'బుద్ధేః పరం' అని గీతాచార్యుడు నెలవిచ్చినట్లు బుద్ధికిపైగా వర్తించుచున్నాడు. బుద్ధికి సాక్షిగా వెలుగొందుచున్నాడు. కావున బుద్ధిని చాటు స్థితికి రావలయును. ప్రాపంచిక జనులందఱును బుద్ధికి ఈవలఉన్నారు. జ్ఞానియైనవాడు బుద్ధిని తుద్ర మొనర్చుకొని, అద్వానికి సాక్షియై వెలుగు పరమాత్మను కనుగొనగల్గుచున్నాడు.

అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోఽస్తరాత్మా
సదా జనానాం హృదయే నిన్వివిష్టః
తం స్వాత్మరీరాత్మవృక్షే
న్మృక్షాదివక్షికాం ధైర్యణ
తం నిత్యాచ్ఛక్రమమృతం
తం నిత్యాచ్ఛక్రమమృతమితి.

(కఠోపనిషత్తు 6-17)

ఆత్మ ఎల్లపుడు ప్రాణికోట్లయొక్క హృదయములో నివసించుచుండును. ముంజగడ్డినుండి దర్భగడ్డిని వేరుచేయునట్లు ఆ పరమాత్మను శరీరమునుండి ధైర్యముతో విడదీయవలెను. అతడు శుద్ధుడు, అమృతుడు అని తెలిసికొనవలెను' అని కఠోపనిషత్తు పలుకుచున్నది. దీనినిబట్టి పరమాత్మ అతి సమీపముగ శరీరమున హృదయగుహయందే నిరాజిల్లుచున్నాడని స్పష్టమగుచున్నది. పూజకు అవసరమైన దర్భగడ్డి ముంజగడ్డిలో చాగుకొనియుండును. దానిని ముంజగడ్డినుండి విడదీసి, వేరుచేసి జనులు ఉపయోగించుచుందురు. అట్లే తేత్రమునుండి తేత్రజ్ఞుని, జడమైన ఉపాధినుండి.

దైతన్యమైన ఆత్మదేవుని ధైర్యముతో, వివేకసహాయమున వేటుచేయవలెను. ఉపనిషత్కారుడు 'ధైర్యేణ' అను పదమును ప్రయోగించుటకు కారణము దుర్బలుడు, నిరుత్సాహుడు, ధైర్యరహితుడు, తమోగుణయుక్తుడు, బద్ధకమునకు చోటిచ్చువాడు, పిరికితనమును ఆహ్వానించువాడు ఇట్టి భువకార్యమును ఎన్నడును సాధించలేడని తెలుపుట కొఱకే. 'బుద్ధ్యా ధృతిగృహీతయా' ధైర్యయుక్తమగు బుద్ధిచే ఇంద్రియములను నిగ్రహించినవాడే 'బ్రహ్మభూయాయ శల్పతే'—పరబ్రహ్మమును సాక్షాత్కరించుకొనగలడు అని శృష్టపరమార్థ గీతయందు వెలవిచ్చియున్నాడు. కావున శరీరమును మట్టిలో ఆత్మయును రత్నమును పొందుటకు దివేకము, ధైర్యము అత్యంతావశ్యకములు. అని కలిగి అన్వేషణ సాగించువాడు నిరభ్యంతరముగ ఆత్మను తనయందే సాక్షాత్కరించుకొనగలడు.

అయితే ఈ ఆత్మ ప్రతిపాని శరీరములో ఉన్నప్పటికిని అత్యంతసమీపమున వెలయుచున్నప్పటికిని ఏల అభివ్యక్తమగుటలేదు? ఇను లద్దాని నేల చూడజాలకున్నారా? దాని యనుభూతి ఇనుల కేల కలుగుటలేదు? ఈ ప్రశ్నకు కఠోపనిషత్తు చెప్పిన ఈ క్రింది సమాధానము బహుశోచకముగా మున్నది.

ఏష సర్వేషా భూతేషా గూఢోఽత్మా న ప్రకాశతే
 కృత్యతే త్వగ్ర్యయా బుద్ధ్యా మాత్మయా మాత్మకర్మభిః.

‘ఈ జన్మ సకలప్రాణులందును అతిగూఢముగా నున్నది. అది అందఱికిని కనుపించుటలేదు. సూక్ష్మదృష్టికల వారు మాత్రము తమ ఏకాగ్రబుద్ధితో అద్దానిని చూడగలుగుచున్నారు,’ అహ! ఎంత చక్కని సమాధానము! ఈ కాలమున అనేకులు ‘జేవుడున్నాడా? ఉన్నచో మా కెందుట కనుపించుటలేదు?’ అని ప్రశ్నించుచున్నారు. ‘జేవుడున్నాడు. కాని సూక్ష్మదృష్టి కలవారికి మాత్రమే గోచరించుచున్నాడు. పాపరహితమగు పవిత్ర చిత్తము కలవారికి మాత్రమే అనుభూతు డగుచున్నాడు. మలినమై, అధర్మము క్షమై, అన్యాయ సహితమై, రక్షోగుణాభిభూతమై, తమోగుణావశిష్టమై, పాపరూప దుర్లంభముతో గూడిన పాపమనస్సులను భగవంతు డెట్లు దృష్టిపథమున మెలగగలడు?

నీటిలో అనేక కృములుండును. అని నాదాన్య శ్రేణి మునకు కనుపించవు. భూతద్దములో చూచినచో చక్కగా కనుపించును. అట్లే భగవంతుడు అతీంద్రియావమున హృదయ గుహలో కాపురముంచుచున్నప్పటికిని జ్ఞానస్నేహముతో చూచినపుడు మాత్రమే గోచరింపగలడు. ధ్యానశీలముతో అపలోకించినపుడు మాత్రమే ప్రత్యక్షము కాగలడు. అట్టి జ్ఞానమును, అట్టి ధ్యానమును, అట్టి ఏకాగ్ర నిర్మలచిత్తమును, అట్టి ఆత్మానాత్మ వివేచనాశక్తిని బడయనివానికి, ‘జేవుడు’ యెంతనున్నప్పటికిని ప్రయోజనము లేకుండును. అట్టి వారికి సంసారదుఃఖము, జన్మబంధము కొనసాగుచునే యుండును. కాబట్టి చక్కని వివేకము నార్జించి, మనస్సు

నందు ఏవిధమైన పాపము, దోషము లేకుండ చేసికొని అట్టి పవిత్రమానసముచే పంచకోశమును గాలించి లోన అఖండముగ వెలుగుచున్న ఆత్మరూప మాణిక్యమును బడయవలయును.

పుష్పమాలలోని ప్రతిపుష్పమందును చారము అంత రూఢియై యుండును. రత్నమాలలోని ప్రతిరత్నమందును చారము వ్యాపించియుండును. చారములేనిదే మాల నిలవదు. మాలకు అస్తిత్వమును కలుగజేయునది చారమే. అయితే ఆ చారమును చేరుటకుగాని, దానిని పొందుటకుగాని, దానిని దర్శించుటకుగాని మార్గమేమిది? పుష్పమును పరిశోధించుటయే అందులకు ఏకమార్గము. పుష్పము లోపల చారము కలదు కాబట్టి ఆ చారమును చేరుటకు పుష్పసంశోధన మొకటియే మార్గము.

ఈ శరీరమే పుష్పము. ఆత్మయే చారము. సమస్త భూతకోట్ల శరీరములను పుష్పములందు చిద్రూప పరమార్థయను సూత్రము వ్యాపించియున్నది. 'సూత్రే మణిగణా ఇవ' అని భగవానుడు వాక్రుచ్చియున్నాడుగదా! 'ఓ అర్జునా! నాశంబ వేణుగ ఈ ప్రపంచమున మణియొకటి ఏదియు లేనేలేదు. చారమునందు మణులవలె ఈ సమస్తప్రపంచము నందు నేను అనుస్మృతుడనై యున్నాను' అని గీతాచార్యుడు ఏ ప్రకారము లా నీ జగత్తునందు వ్యాపించియున్నదియు లేటలేల్ల మొనర్చెను. కాబట్టి మనకు అతి సమీపమున నున్న ఈ శరీరరూప ఉపాధిని సంశోధించుటయే

పరమాత్మను చేరుటకు నులువైన ఉపాయము. సాచకోశముల లోపల పరమాత్మ దాగియున్నాడు. కావున ఆ కోశములను చక్కగ విడదీయవలెను. సాంఖ్యవిచారణచే వాని అంతు చూడవలెను. విచారించగా విచారించగా ఆ కోశములన్నియు బడములే యనియు, మట్టికి ఎంగ విలువకలహానికీ అంతియే విలువ కలదనియు, తుదకు మనస్సునూడ పంచభూతములయొక్క సూక్ష్మాంశమే కాబట్టి అదియు బడమైనదే యనియు, ఆత్మయను మాణిక్యముయొక్క అపూర్వతేజముయొక్క సాన్నిధ్యముచేతనే అవియన్నియు ఉనికిని, తేజమును, అస్త్యిత్వమును బడయుచున్నవనియు తెలగలడు.

పంచకోశాత్మకమైన ఈ బడమగు దేహోపాధియందు వైరస్యరూప పరమాత్మ కాపుర ముండుటవలన ఉపాధిని లయమొనర్చుటయే పరమాత్మను బడయుటకు ఉపాయమై యున్నది. లయమొనర్చుట యనగా, దానిని బలాత్కారముగ నిర్మూలించుటగాని, దానిని బాధించుటగాని, ఛేదించుటగాని కాదు. భ్యానముద్వారా అధిష్ఠానముగు ఆత్మయందు నిలుకడగలిగి, ఉపాధిని విస్మరించుటయే యగును. అనాత్మయం దానైక్తిని తగ్గించినపుడే, లేక తొలగించినపుడే ఆత్మయం దానైక్తి పెంపొందును. కనుకనే ఆత్మసాక్షాత్కారమునకు వైరాగ్యము అత్యవసరమని పెద్దలు పేర్కొనుటకు కారణము.

ప్రపంచము, దేహము, మనస్సు-అను ఈ మూడింటిని దాటిపోవో, అనగా వానిభావన లేనిచో-అత్త దానంతట నదియే ప్రత్యక్షము కాగలదు. ప్రపంచక పదార్థములన్నియు తుణేకములనియు, అవి పరిపూర్ణ సుఖమును కలుగజేయుచాలవనియు, వానియందు అల్పసుఖము, అధిక దుఃఖము కలదనియు చక్కగా నెఱిగినచో వానిపై విరక్తి జనించును, ఈ ప్రకారముగ మొదటి అవరోధముగు 'దృశ్యప్రపంచమును' దాటిపోవచ్చును. ఇక రెండవ అవరోధము దేహము, సాత్త్విక, మిత, దైవార్పిత, న్యాయార్జిత ఆహారసేవనము ద్వారా దేహమును ఆరోగ్యవంతముగ నుంచుకొనినచో, భ్యాసముందు దాని స్ఫురణయే ఉండదు, అత్తటి ఆ దేహము బెండువలె, దూదిపింజవలె, బహుశేలికగా నున్నదై, భ్యాసకాలమున అసలు స్ఫురించకయే యుండును. ఈప్రకారముగ రెండవ అవరోధముగు దేహమునుకూడ దాటిపోవచ్చును. ఇక మూడవది మనస్సు, సంకల్పములు, వాసనలు, సంస్కారములు—ఇవి అన్నియుచేరి మనస్సు అగుచున్నది. కాబట్టి దుస్సంకల్పములను పారజ్రోలుటద్వారా, దురభ్యాసములను రూపుమాపుటద్వారా, సత్త్వగుణసంసేవనము ద్వారా, వివేకముద్వారా, ఆత్మవిచారణద్వారా వాసనలను తీసింపజేసికొనినచో, మనస్సు దానంతట నదియే నమసి పోవును. ఈ ప్రకారముగ మూడవ అవరోధముగు మనస్సును కూడి దాటిపోవచ్చును.

ఇట్లు అనవరత సాధనలద్వారా 'దృశ్యప్రపంచము, దేహము, మనస్సు' అను ఈ మూడిటిని దాటినచో 'బుద్ధి, పరం' అనునట్లు బుద్ధికి ఆవలనున్న పరమాత్మ సాక్షాత్కరింపబడగలడు. ధ్యానమందు ఉపాధి లయమగునపుడు ఆత్మ యొక్కటియే శేషించును. 'ఇది కాదు, ఇది కాదు' (నేటి, నేటి) అని దృశ్యవర్గమునంతను తొలగించినపుడు శేషించు దృశ్యవస్తువే ఆత్మ. కావున ఆత్మను చేరుటకు మార్గము, శ్రోత్రగా ఆత్మను సృష్టించుటకాదు. ఎక్కడనుండియో ఆత్మను తెచ్చుకొనుటకాదు. ఉన్న ఆత్మను కప్పివేసిన దృశ్యమును తొలగించుటయే మార్గము. ధ్యానముద్వారా దేహాదిరూప ఉపాధిని విస్మరించుటయే మార్గము.

ఈ ప్రకారముగ దేహము (ఉపాధి) యొక్క రత్నమును చక్కగ సంశోధించి, వివేకమును కాగడా పుచ్చుకొని దానిలోపల కాగుగ వెతకినచో హృదయగుహయందు ఆసీనుడైయున్న సహస్రభాను తేజోవిలసితుడగు జ్యోతిర్మయుడైన కాశ్వత పరమాత్మ అనుభూతుడు కాగలడు. మట్టితో చేయబడిన ఈ శరీరములోపల ఆత్మరూపరత్నము ప్రకాశించుచున్నది. కావున శరీరముద్వారానే దానిని బడయవలసియున్నది. శరీరమును ఆరోగ్యవంతముగను, స్వస్థముగను ఉంచుకొని మనస్సును అదుపులో పెట్టుకొని ధ్యానాదులద్వారా లోన హృదయగుహలోనికి ప్రకాంతముగజొచ్చి ఆత్మయను అపుహాపరత్నమును సంగ్రహించి జీవితమును ఆనందమయముగ నొనర్చుకొనవలయును.

ఆత్మకు 'జేహీ' అను పేరు కలదు. జేహీమందు కలదు కాబట్టి దానికి ఆ పేరు వచ్చినది. అట్లే 'శరీరీ' అని పేరుకూడ దానికి కలదు. శరీరమందు వసించియున్నది కాబట్టి దానికి ఆ పేరు వచ్చినది. ఆ ప్రకారముగానే 'క్షేత్రజ్ఞుడు' అను సామర్థ్యముకూడ ఆత్మకు కలదు. క్షేత్రమగు శరీరములో నివసించుచు ఆ శరీరమును (చిహ్నాన్ని) తెలిసికొనుచున్నట్లు కాబట్టి ఆ పేరు దానికి నూఢి పడినది. కావున భగవంతుడు అతిసమీపమున నున్న జేహీమందే ప్రతిష్ఠితుడై యున్నాడని స్పష్టమగుచున్నది.

పూర్వకాలమున రాజులు వసించు పట్టణమునకు చుట్టు ప్రహరీగోడ (ప్రకారము) ఉండి అచటచట దానిలో, ద్వారములు నిర్మింపబడియుండును. అట్లే ఒకానొక పట్టణము కలదు. దానికి తొమ్మిది ద్వారములు కలవు. దానిలో ఒక రాజు నివసించుచున్నాడు. ఆ పట్టణమే జేహీము. ఆ రాజే ఆత్మ. ఈ ఉపమానము గీతాచార్యునకు నచ్చినది కాబట్టియే యతడు గీతలో దానికి కాశ్వతమగు స్థానమును కల్పించి 'నవద్వారే పురే జేహీ' అని వర్ణించెను. నవద్వార పురమగు జేహీమున ఆత్మయను విఖ్యాతుడైన భూపాలుడు తానేమియు చేయకయు, చేయించకయు తటస్థుడై వెలయుచున్నాడని గీతాబోధ.

దీనినిబట్టి భగవంతుడగు ఆత్మ ఎంత సమీపమున నున్నాడో వ్యక్త మగుచున్నది. మృణ్మయమగు ఈ శరీరమున చిక్కయు డగు పరమార్థ రసకు తానే వెలుగుచు.

ఒకరి ప్రకాశమును అపేక్షించక, ఒకరితోలికి పోక, మఱి రెండుకరి యొకరిని తాను వట్టింపుకొనక తటస్థుడై సర్వసాక్షియై వెలుగొందుచున్నాడు. తేజోవంతమగు అట్టి ఆత్మను ప్రత్యక్ష మొనర్చుటకు మట్టితో చేయబడిన ఈ శరీరమును గాలించుట తప్ప పోయిచారి లేదు. శరీరమందు వెరకుచుండి నచో బుద్ధి కనిపించును. ఆ బుద్ధియందు వెరకుచుండినచో ఆత్మ కనిపించును. కనుకనే మహనీయులు అంతర్ముఖులై, బహిర్ముఖవృత్తిని ఏ మాత్రము దరికి చేర్చక, దృశ్యకాలమును విస్మరించి, పంచకోశాంతర్గతమగు ఏకాంతస్థానమున ఆత్మను కనుగొన గల్గిరి.

కృష్ణదీక్ష: ప్రత్యగాత్మాన మైతత్
అస్మత్తి చతురమృతత్వ మిచ్ఛన్. (కతోపనిషత్తు)

ఏ ఒకానొక ధీరుడో దృష్టిని లోపలికి మరల్చి బయటకు పోనీయక ఆత్మను సందర్శించుచున్నాడని కతోపనిషత్తు పలుకుచున్నది. కావున శరీరములోపల వెరకుటయే ఆత్మను పొందుటకు దివ్యమైన శాధనము. హృదయమును గాలించుటయే హృదయేశ్వరుని బడయుటకు చక్కని మార్గము. కృష్ణును తెలుచుటయే పెద్దెలోని వస్తువును పొందుటకు ఉపాయము. అది మనహా మఱి ఏ యితర ఉపాయముల చేతను ఆ వస్తువు పొందబడదు.

విలువ గలిగిన వస్తువులను సామాన్యముగ ఎవరును బయట పారవేయరు. ఏ ఇనుపపెద్దెలోనో భద్రపఱచుదురు. విలువలేని సామగ్రిని బయట నిర్లక్ష్యముగ పడవేయుదురు.

శ్లో పరమార్థవిలువ ఏమాత్రము లేని ఈ తుణిక నామరూపాత్మక ప్రాపంచిక పదార్థములకు, తుణభంగరములైన ఈ పృథ్వీ విలాసములకు స్థానము దేహమునకు బయట ఏర్పాటు చేయబడినది. అతి మూల్యవంతమై, శాశ్వతమై, శాశ్వరహితమైనట్టి ఆత్మకు శరీరములోపల స్థానము కేటాయించబడినది. అది రత్నములకంటె, మాణిక్యములకంటె, వజ్రవైడూర్యములకంటె ఉపరిస్థానమును ఆక్రమించుకొనినది. ధ్యానము ద్వారా, సమాధినిష్ఠద్వారా అంతర్ముఖులైన మహనీయులద్వారాని కనుగొని జన్మసార్థకతను బడిసిరి.

సామాన్యముగ దేవాలయములోనికి పోయినవారు దేవునకు నమస్కరించినపుడు నేత్రములను మూసికొందురు. కారణమేమి? బాహ్యమున విగ్రహ మున్నప్పటికిని, ఆ విగ్రహమునకు బింబభూతమై విరాజిల్లు హృదయస్థ పరమేశ్వరుని నందర్శించు నిమిత్తమే వారట్లు తమ నేత్రములను మూయుచుందురు. వాస్తవముగ విచారించినచో ఆత్మయనునది ఒక పరిమితవస్తువు కాదు. అది ఆకాశముకంటెను అతిసూక్ష్మమై సర్వవ్యాపకమై యున్నది. ప్రపంచములోని సమస్త పదార్థములకంటెను ఆకాశము సూక్ష్మమైనను, దానికంటె చిత్తాకాశము ఇంకను సూక్ష్మమైనది. దానికంటె చిదాకాశము (ఆత్మ) సూక్ష్మతరమైనది. అట్టి సర్వవ్యాపక పదార్థము ఒక చిన్న శరీరములో ఎట్లు ఇమిడి యుండగలదు. అని సంబేహింపనక్కరలేదు. ఏలయనగా నేత్రములు మూసికొని ధ్యానమందు మనస్సును లయింపజేసి శీఘ్రము

అత్మయొక్క అనుభూతి బడిసినపుడు ఇక శరీరభావనయే యుండదు. శరీరస్ఫురణమే లేనపుడు ఇక దేహమునకు బయట, లోపల అను ప్రశ్నయే ఉదయించదు. అత్మతీ దేహాది దృశ్యమంతయు చిద్రూప పరమాత్మయందు విలీనమై ఒక ఆత్మ మాత్రమే శేషించియుండును.

ఈ ప్రకారముగ ఆత్మానుభూతిని బడసినవారికి, ఇక దేహము కాని, మనస్సుకాని, బుద్ధికాని, నామరూపాత్మక ప్రపంచముగాని ఏవియు ప్రత్యేకముగ లేక అంతయు చిదాకాశమయమై, 'సర్వంఖల్విదం బ్రహ్మ' అనురీతి బ్రహ్మస్వరూప పరిపూర్ణమై వెలుగొందుచుండును. అదియే మోక్షస్థితి, ముక్తితో చేయబడిన జడమైన ఈ శరీరమును ఒక దేహాలయముగ భావించి, దాని ఆరోగ్యమును జాగ్రత్తగ కాపాడుకొనుచు, ఆ దేహాలయముయొక్క గర్భగుడి యగు మనస్సును (సూక్ష్మదేహమును) అతిపవిత్రముగ నుంచుకొని దానియందలి సూక్ష్మమును రహితమొనర్చి రత్నమువంటి లోని మూలవిరాట్టును ధ్యానాది సాధనములద్వారా చక్కగ సాక్షాత్కరించుకొని, మానవజీవితమును పరిత్యాగ మొనర్చుకొనవలెను.

శరీరమును ఎవరును ఉపేక్షించరాదు. శరీరియగు ఆత్మను పొందుటకు శరీరమే శరణ్యము. దేహముగుండా దేహాని సందర్శించవలసి యుండును. నంది చెవులగుండా ఈశ్వరుని సందర్శించినట్లు తేత్రముగుండా తేత్రజ్ఞుని పీక్షించవలసియుండును. శరీరమును పడవద్వారా సంసార

శుభమును దాటవలసియుండును. కాబట్టి అద్దాని స్వాస్థ్యమును బహు జాగ్రత్తగా కాపాడుకొనుచు, క్రమముగ మనస్సును లొంగదీసికొని ఆత్మసందర్శనమును బడయవలసియున్నది. అప్పుడే జీవితము పరిపూర్ణత్వమును బొందును. శోట్లకొలది జన్మపరంపరలను, గర్భపరకములను అనుభవించి అనుభవించి విసిగి వేసారియున్న జీవుడవుడు కాశ్వతముగ విరానుమును బడయును. సాంసారిక దుఃఖపరితస్థుడగు జీవుడు అట్టి మహోన్నత పరమానందస్థితికై ఏలయల్పింపరాదు? అట్లు యత్నించువాడు ధన్యుడు, కృతార్థుడు, కృతకృత్యుడు.

మృణ్మయాత్మకమగు ఈ శరీరమున పెర! పెర! చిస్మయాత్మకమగు పరంధాముని కనుగొనుటయే జీవిత పరమావధి. మోక్షరూప పరమాత్మను సాక్షాత్కరించుకొనుటయే జీవితలక్ష్యము. సూర్యకాంతి సర్వత్ర ప్రసరించి నను అద్దమునందు చక్కగ ప్రతిబింబించులాగున దైవత సర్వత్ర వెలయుచున్నను ఉపాధియందు (మనస్సునందు) చక్కగ అనుభూతము కాగలదు. సూర్యకాంతి మట్టిమీద పడినచో నరిగా గోచరించదు. నీటియందు పడినచో ఒకింత గోచరించును. గోడమీద పడినచో ఇంకను చక్కగ ప్రకాశించును. కాని అద్దముపై పడినచో దేదీప్యమానముగ భాసిల్లును. కారణము అద్దము స్వచ్ఛముగను నిర్మలముగను ఉండుటయే. అట్లే పరమాత్మ సత్తాసామాన్యరూపమున నచ్చిదానందరూపమున ప్రపంచముం దెల్లెడల విద్యమాన్యు

యున్నప్పటికిని, దేహస్థమగు నిర్మలమనస్సునందు ప్రత్యేకముగ శోచరించుచున్నాడు. ఎవనియొక్క మనస్సు విమల సదోపరముమాడ్కి— స్వచ్ఛముగ, దోషరహితముగ, రజోగుణ తమోగుణ వర్జితముగ, భాసనాశూన్యముగ వెలయుచుండునో అట్టి పవిత్రమానసమే భగవన్నిలయము కాగలదు. ఆత్మసాక్షాత్కారమనగా నిదియే.

దేవునికొఱకై దూరదూరమున వెళకుట సామాన్యులు చేయునని, 'సర్వస్య చాహం హృది'—అని గీతాచాత్యులు సెలవిచ్చినవిధముగ అందఱియొక్క హృదయమున భగవంతుడు తన నివాసమును ఏర్పఱచుకొని యుండుటవలన, అతనిని కనుగొనుటకై మహనీయులు దూరవస్తుపరిశోధనను విరమించి ఆత్మపరిశోధన కుపక్రమింతురు. అంతర్ముఖులై హృదయమును గాలించుదురు. 'ఆవృత్తి చక్షు రమృతత్వ మిచ్ఛన్'—అని యమధర్మరాజు పేర్కొనిన చందమున సేత్రాదిఇంద్రియములను లోనికి త్రిప్పి, దృష్టిని అంతర్ముఖము చేసి, శరీరములోపల, మనస్సులోపల పరమాత్మను ధీరులు వెతకుచుందురు.

“స్వగృహే పాయసం త్యక్త్వా భిక్షామటతి దుర్మతిః”
తనయింటియందు వండబడిన పాయసమును వదిలివైచి ఊరిలో బిచ్చమెత్తుకొనువాడు మందమతియే యగును. తన శరీరమందు ప్రజ్ఞాహాసమున వెలయుచున్న పరమాత్మను వదిలి బయట ఎక్కడనో దేవునికొఱకై అన్వేషణ జరుపువాడు సత్యవస్తుపరిజ్ఞానము లేనివాడే యగును. ప్రతివాని

శరీరమందును 'ప్రజ్ఞ' కలదు. ఆ ప్రజ్ఞయే భగవంతుడు. "ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ". ఏ శక్తిచే మనుజుడు చూచుచున్నాడో, వినుచున్నాడో, రుచిని తెలిసికొనుచున్నాడో, అదియే ప్రజ్ఞ. ఆ ప్రజ్ఞయే దైవము. మట్టితో చేయబడిన ఈ శరీరము నందు ధ్యానముద్వారా ఆ ప్రజ్ఞారూపతత్వమును కనుగొనుటకు వీలున్నది. జీవితము పరిసమాప్తము కాకపూర్వమే ఈ మహత్తర లక్ష్యమును సాధించుటకు ప్రతివారును బద్ధకంక గులు కావలయును.

జడమైన శరీరమును మట్టిముద్దను 'నేను నేను' అని అనుకొని జన్మను వృథాచేసికొనుటకంటె అందలి చైతన్యమును ఆత్మయే 'నేను నేను' అని భావించుకొని మానవత్వమును సార్థకము చేసికొనుటమేలు. మట్టియొక్క వికారముగు శరీరము మట్టిలో కలిసిపోవుటకు పూర్వమే ఆ మట్టియందు వెలుగుచున్న నివ్యరత్నమునుగూర్చి విచారణ నుల్కువాడు ధన్యుడు. శ్రద్ధాధిక్తులతో ప్రయత్నము చేయువారికందఱిగి ఆ ఆత్మరూప మహోరత్నము చేరికీ చిక్కగలదు.

కాని కొందఱు ఆత్మసాక్షాత్కారమునకై వివిధయోగ పడవలసిన ఈ పవిత్ర మానవశరీరమును విషయభోగ సంపాదనమునకే వెచ్చించుచు దురుపయోగము చేయుచున్నారు. ఇది యెట్లున్నదనగా—

స్థూల్యం సైదూర్భుమయ్యాం పచతి తిలఖం చాన్దనై రిన్దనాఘైః
సౌకర్యై ర్దాంగలాగ్నై ర్విలిఖతి వసుధామర్కతూతస్య హేహో!

భిత్వా కర్పూరఖణ్డాన్ వృతిమివతుతే తో ద్రవాణాం గునుత్వాత్
ప్రా ప్యేమాం కర్మభూమిం న భజతి పురుషో యస్తపో మన్దభాగ్యః.

ఒకానొకడు వజ్రవైడూర్యములు పొదగబడిన ఒక
బంగారుపాత్రను పొయ్యిమీదపెట్టి చందనపు కట్టెల మంట
వేయుచు తెలిక పిండిని దానియందు వంచుచున్నాడు.
ఇంతయేకాదు, బంగారపు నాగలితో నేలనున్ని జల్లేడుచెట్లు
నాటుచున్నాడు. కర్పూరపు చక్కరకేళి చెట్లు నరికి
పొలముచుట్టు కంపకట్టి లోపల అల్లు చల్లుచున్నాడు. కర్మ
భూమియగు ఈ భగవంతుని ఇన్నింటి చక్కని మానవ
శరీరమును బడిసి ఎచడు పరమాత్మను ధ్యానింపక క్షుద్రము
లగు భోగవిలాసములందే కాలము గడుపుచున్నాడో అతడు
పైన తెలిపిన ఉన్నతక్రియ లొనర్చువానిలో నమానుడే
యగును.

పై దృష్టాంతమునందు పాత్ర గొప్పది. కట్టెలు
గొప్పవి. లోపల నందు పగార్థము అప్పుమైనది. నాగేలు
విలువైనది. కంచె విలువైనది. కాసి లోపలవేయు పైరు
అల్పుమైనది. అట్లే మానవశరీరము విలువైనది. కాని
దానితో జనులు సాధించు వస్తువు అల్పుమైనది. శరీర
మీర్పడినది ఇంద్రియార్థముల కొఱకుగాదు. ఆత్మకొఱకు,
దైవముకొఱకు. మానవత్వము లభించినది. బంధనమును
దృఢపఱచుటకుగాదు, బంధమును వదిలించుకొనుట కొఱకు.
కావున శరీరమును ఇంద్రియములను, మనస్సును, బుద్ధిని
విషయభోగములపైకి విచ్చలవిడిగా పరుగిడనీయక, అదు

పుటోనుంచి, జీవితలక్ష్మ్యముగు పరమాత్మను పెతగుటలో
వీనియోగించవలెను.

అద్భుతముగు ఈ శరీరము మఱల మఱల లభించునది
కాదు. బ్రహ్మచలోకననమర్థముగు ఈ మనస్సు మఱల
మఱల దొఱకు పదార్థముకాదు. శృష్టియందలి చరాచరా
ప్రాణికోట్లన్నియు, తుదకు దేవతలు సైతము ఈ అపూర్వ
మానవ దేహమును బడయుటకొఱకై తహతహలాడు
చున్నారు. అట్టి సాధాగ్యమును బడసిన మానవుడు ఇక
మీసజేషములు లెక్కించుచు కూర్చొనక, ఉన్న కొలది
భుజియులు తానెవరో, జగత్తేమియో, ఎచటికి వెళ్ళవల
యునో, లక్ష్మమేమిటో, బాగుగ విచారించి త్నేత్రముగు ఈ
శరీరమందు త్నేత్రజ్ఞుడగు పరమాత్మను తెలిసికొని భార
భూతముగు ఈ సంసారమును పరమానందమయముగ మార్పు
కొనవలయును.

జన్మమైన శరీరమునందు వైతస్యవంతముగు ఆత్మ
కాపురముందుచున్నదని విహపించుటకు కొన్ని ప్రబల
సాక్ష్యములు ఈ క్రింద బసంగబడుచున్నవి—

ఉపనిషత్తులు :

1. అస్తకృరీర త్యోతిర్మయో హి శాశ్వో
యః పశ్యన్తి యతయః క్షీణదోషః.

(మండకోపనిషత్తు.)

శరీరములోపల జ్యోతిష్వరూపమై, నిర్మలమై వెలుగు చున్న ఆత్మను పాపరహితులగు మహానీయులు దర్శించు చున్నారు.

2. స్వశరీరే స్వయంజ్యోతిస్త్విదూతం సర్వసాక్షిగః

క్షిణజోషః ప్రపశ్యన్తి శరీరే మాయయాఽఽవృతః,

(అన్న భాగ్యోపనిషత్తు)

తన శరీరమున స్వయంజ్యోతియై, సర్వసాక్షియై వెలుగొందుచున్న పరమాత్మను పాపాదిదోషములు నశించిన పుణ్యాత్ములే చూడగలరు కాని మాయచే కప్పబడిన అజ్ఞానులు కాదు.

3. ఆశరీరం శరీరేషు అనవస్థేష్వవస్థితం

మహాన్తం విభూమాత్మానం మత్వా ధీశో న శోచతి,

(శలోపనిషత్తు)

అకాశ్వతములైన శరీరములందున్నదియు, రూప రహితమైనదియు, మహాత్తరమైనదియు, సర్వవ్యాపకమైనదియునగు ఆత్మను తెలిసికొనిన ధీరుడు శోకింపడు.

4. భూతముక్తావలీతన్తం చిన్మాత్రమవలోకయేత్.

(మహాోపనిషత్తు)

ప్రాణికోట్ల శరీరములను ముత్తైములందు దారము వలె వ్యాపించియున్న చిన్మాత్రస్వరూపమగు ఆత్మను దర్శించవలయును.

భగవద్గీత :

1. దేహీ నిత్యమవధ్యోఽయం దేహీ సర్వస్య భారక.

ఓ అర్జునా! సమస్తజీవులయొక్క దేహములందు వెలుగొందుచున్న దేహీయగు ఆత్మ నిత్యమైనది. అది చంపబడదు.

2. శరీరస్థోఽపి కాస్తేయ న శోభి న తిష్యతే. (18-82)

ఓ అర్జునా! శరీరమందున్నను ఆత్మ దేనిని చేయుట లేదు, దేనిచేతను అంటబడుట లేదు.

3. క్షేత్రజ్ఞం చాపి మాం విద్ధి సర్వక్షేత్రేషు భారత. (18-8)

ఓ అర్జునా! అన్ని ఉపాధులందును ఆ ఉపాధులను తెలిసికొను సాక్షియైన ఆత్మను నేను.

4. కర్వతావస్థితోదేహీ కథాఽఽత్మానో పరిష్యతే. (18-80)

గుకల శరీరములందును వెలయుచున్న ఆత్మ దేని చేతను అంటబడకనున్నది.

5. పథద్వారే పురే దేహీ నైరవర్యస్సకారయన్. (6-18)

తొమ్మిది ద్వారములుగల పట్టణముగు శరీరమందు దేహీయగు ఆత్మ ఏమియుచేయకయు, చేయుంపకయు తటస్థముగ నున్నది.

ఈ ప్రకారము భగవానుడగు ఆత్మ అతిసమీపముగు దేహమందు వెలయుచున్నాడని శాస్త్రములన్నియు ఉద్ఘోషించుచుండ ముముక్షువుగవారు అట్టి అతిసమీపవస్తువునకై

ఏల అన్వేషించరాదు! దేనిని పొందినచో ఇక పొందదగిన వస్తువెద్దియు మిగిలియుండజో, దేనిని తెలిసికొనినచో ఇక తెలిసికొనవలసిన వస్తువేదియు శేషించియుండదో అట్టి ఆత్మవస్తువు ఈ శరీరమందే దాగియున్నదని స్పష్టమగు చున్నది కావున అద్దానిని బడయుటకై సాధకుడు సర్వవిధ ముల యత్నములు సలుపవలసియున్నాడు.

ఈ శరీరము బడవస్తువు అయినప్పటికిని దానిద్వారా చైతన్యమగు ఆత్మ లభించుచున్నది. అందుచే దానిని అలక్ష్యము చేయరాదు. ఈ శరీరము అనుదూపమైనప్పటికిని దానిద్వారా సుదూపమగు ఆత్మ భగవానుడు సాక్షాత్కరింపబడుచున్నాడు. కావున దానిని చిన్నచూపు చూడరాదు. ఈ తనువు మృత్యురూపమైనప్పటికిని అమృత స్వరూపుడగు పరమాత్మ దానిద్వారా లభించుచున్నాడు. కావున దానిని తిరస్కరించరాదు. బడములో చైతన్యము కాపురముండుచున్నది. అసత్తులో సత్తు నివసించుచున్నది. మృత్యువులో అమృత త్వము తొంగిచూచుచున్నది. తమస్సులో జ్యోతి వెలుగొందుచున్నది. కాబట్టి ఖుట సదృశమైనప్పటికి ఈ పంచభూతాత్మక శరీరముయొక్క ఆరోగ్యమును బహుబాగ్రత్నగా కాపాడుకొనుచు, విజ్ఞుడగువాడు దానియందు వెలయు ఆత్మరూప రత్నమునకై పరిశోధన ప్రారంభించవలెను.

పుట్టలో పామున్నదని తెలిసినవాడు ఏదియోవిధముగ ఆ పుట్టనుత్రవ్వి పాము నెట్లు వెలికి తీయుచున్నాడో,

భూమియందు బలమున్నదని తెలిసినవాడు భూమిని త్రవ్వి ఆ బలము నెల్లు బహిర్గతము చేయుచున్నాడో, విలువైన వస్తువు ఇంటియందున్నదని తెలిసిన చోరుడు తన కాయ శక్తుల ప్రయత్నించి ఆ వస్తువు నెల్లు అపహరించుకొని పోవుచున్నాడో, అట్లే ఈ ఉపాధియందు ఆత్మదేవుడు భాసిల్లుచున్నాడని శాస్త్రప్రమాణములవలన, గురూపదేశమువలన తెలిసికొనిన ముముక్షువు ఇట్ల తద్దైవసాక్షాత్కారమునకై

అసర్వీశములు పాటుపడవలసియున్నది.

‘యదృశ్యం తన్నశ్యం’—‘ఏది కనుపించుచున్నదో అది కాలగర్భమున అంతరించిపోవును, నశించితిరును’—అను శాస్త్రోక్తివలన బయట కనుపించు నామరూపములను నమ్ముకొని దానియందు కాంతిని అన్వేషించుట, దైవము తొటకై బయట గాలించుట నిజ్జలొనర్పదగిన కార్యములు కావు. దృష్టిని అంతర్ముఖమొనర్చి, బాహ్యప్రపంచముపైపు పరుగిడనీయక, హృదయగుహలోనికి దానిని మఱలించి ధ్యానముద్వారా పరమాత్మను ముఖాముఖ దర్శించుట, అనుభూత మొనర్చుకొనుట తరింపదలచిన మానవునియొక్క ప్రప్రథమకర్తవ్యమైయున్నది. తన నిజస్వరూపము నెఱిగిన విదప ప్రపంచము ఆనందమయముగ గన్పించును. అత్తతీయతడుచేయు కార్యములన్నియు నిర్దుష్టములుగను, ఆదర్శవంతములుగను, పరోపకారపరాయణములుగను చెన్నొందును. కనుకనే ‘యోగస్థః పరు కర్మాణి’ అని పెద్దలు సెలవిచ్చిరి. అనగా నీ ఆత్మను తెలిసికొని, ఆత్మస్థితియందుండి

ప్రపంచమున విహరింపుము, కర్తవ్యకర్మల నాచరింపుము అని యర్థము. అత్తటి ప్రపంచమంతయు వందనవనిముగ భాసించును. దుఃఖనూప సుసానమంతయు సుఖనుముగ విరాజిల్లును.

శ్రీ శంకరభగవత్పాదాచార్యులవారు ఒక చక్కని ఉపమానమును నెలవిద్దియన్నారు. ఒక గుండె, దానికి కొన్ని రంధ్రములు. రాత్రిపూట ఆ గుండెలో ఒక దీపము వెలిగించబడినది. అప్పుడు ఆ దీపపుకాంతి ఘటముయొక్క రంధ్రములద్వారా బయటకు స్ఫుటముగ గోచరించుచున్నది. అట్లే ఈ శరీర మొక ఘటము. ఇంద్రియములు రంధ్రముల వంటివి. శరీరమందు ఆత్మ యను జ్యోతి కలదు. ఆ జ్యోతి యొక్క శక్తి ఇంద్రియములద్వారా ద్యోతక మగుచున్నది. కన్ను చూచుచున్నది. ఏ శక్తిచేత? బాస ప్రజ్ఞకలదు. ఆ ప్రజ్ఞయే ఆత్మ. ఆ ప్రజ్ఞయే బ్రహ్మము. 'ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ' అని ఉపనిషత్తు బుద్ధోపించుచున్నది కదా! ఆ ప్రజ్ఞచేతనే ఇంద్రియములు దానిదాని వ్యాపారములను కొనసాగించుచున్నవి. ఏ తెలివితేత కన్ను చూచుచున్నదో, చెవి వినుచున్నదో, ముక్కు వాసన చూచుచున్నదో అదియే ప్రజ్ఞా స్వరూపమగు ఆత్మ.

యేనేమి కృతార్థం జిహ్వాతి వ్యాకర్తతి చ
స్వావ్యసూదూ విహనాతి తత్ప్రజ్ఞా మదిరితమ్.

అను శాస్త్రవాక్య మీ సత్యమునే ఋణాపు చేయుచున్నది.

మట్టితో చేయబడిన ఈ శరీరమును కుండయూదు-
రత్నమువంటి ఆర్థిజ్యోతి ప్రకాశించుచుండ ఆ జ్యోతి
యొక్క కాంతి ఇంద్రియముల ద్వారా బహిర్గతమగు
చున్నది. శ్రీ శ శకుల ఉపమానము యొక్క సారాంశ
మిదియే. వారు ప్రవచించిన శ్లోక మిచట పూర్తిగా ఉదాహ-
రింపబడుచున్నది.

నానాచ్ఛిద్రఘటోదరస్థితమహాదీపప్రభాభాస్వరం
జ్ఞానం యస్య తు చతురాసికరణద్వారా బహిః స్ఫుటతే
కానామితి యమేన భాస్తకుమభాత్యేకత్వకుస్తం జగత్
తస్మై శ్రీగురుమూర్తయే నమ ఇదం క్రితమిదామూర్తయే.

ఏ ప్రజ్ఞాయాపంగుగు పరమాత్మదీపముయొక్క ప్రకా-
శముచే ఇంద్రియము లన్నియు వానివాని కార్యములు చేయ
గల్గుచున్నవో, వానివాని శక్తులను ఉజ్జీవింపజేయుచున్నవో,
ఆ ప్రకాశముయొక్క ప్రకాశముచేతనే ఈ జగత్తంతయు
ప్రకాశించుచున్నది. ఆ జ్ఞానభాస్కురుని ఉనికిచేతనే ఈ జగ-
త్తంతయు ప్రకాశించుచున్నది. ఆ జ్ఞానభాస్కురుని ఉనికి
చేతనే ఈ భాస్కురుడు లోకమునందు తన తేజఃపుంజములను
ప్రసరింప జేయుచున్నాడు. (తస్య భాషా సర్వమిదం విభాతి).

దీనినిబట్టి దేవదేవుడు అతి సమీపముననే నెలయు
చున్నాడని స్పష్టమగుచున్నది. శరీరమంటే ఆత్మరూపమున
ప్రకాశించుచున్నాడని విదితమగుచున్నది. ఇక చింత
యేల? దుఃఖమేల? ఆనందమే జీవుని వాస్తవరూపమై
యుండ ఇక దుఃఖమునకు తాపెచట? అజ్ఞానమే దుఃఖము

నకు హేతువు. తన యధార్థ రూపముయొక్క పరిజ్ఞానము లేకుండ జీవుని వడుపునకు కారణము. మహత్ములయొక్క అనుభవపూర్వకమైన బోధలచేతను, శాస్త్ర ప్రమాణముల వలనను, ఇక జీవుడు బహుబస్మలనుండి అజ్ఞానవశమున కొనసాగించుచున్న పరితాపమును, చింతను పారద్రోలి. ఖండిండు దీపమువలె మట్టిలో మాణిక్యమువలె గిగిలో సోత్థాలో పరమాత్మ వసించుచున్నాడని స్పష్టముగ నెఱింగి, భావనిష్ఠుడైనా ఆ పరమాత్మయే తన చాస్తవరూప మను అనుభూతిని బడసి జీవితమును ధన్య మొనర్చుకొనవలెను. ఈ ప్రకారముగ ఆత్మసాత్కారముచేత కర్మబంధమును తొలగించుకొని, కర్మరాహిత్యము ద్వారా జన్మరాహిత్యమును పొందవలెను. ఇదియే జీవిత లక్ష్యము. ఇదియే మోక్షము.

6 వ అధ్యాయము

మోక్ష ప్రయాణసూత్రములు

ఇక, మోక్షప్రయాణమందు సాధకు దవలంబించ
వలసిన కొన్ని సూత్రములను గురించి విచారించెదము.

తిరుమలేశుని సన్నిధానమునకు పోవుదారిలో రోడ్డుకు
ప్రక్కగాగల ఒకానొక బోర్డుపై ఈ క్రింది వాక్యములు
ప్రాయబడియున్నవి :

Start early
Drive slowly
Reach safely

దీని అర్థము—

త్వరగా బయలుదేరుము
వాహనమును శాంతముగా నడుపుము
సుఖముగా చేరుము

రహదారి శాఖాధికారులు మోటారుబండ్లు మొద
లైనవి నడుపువారి జాగ్రతకొఱకు ప్రాసిన హెచ్చరిక
వాక్యము లివి, 'ఓ జనులారా! శ్రీ వేంకటేశ్వరుల సన్ని
ధానమునకు త్వరగా బయలుదేరుడు. కంగారు పడకుండ,
ఒడుదుడుకులు లేకుండ మీ మీ వాహనములను జాగ్రత్తగా
నడుపుకొనుచు పోవుడు. ఇవ్విధముగ జాగరూకతతో

ప్రయాణము నుల్పి గమ్యస్థానమును ముఖముగా చేరుకొనుడు!
అని ఆ వాక్యములు ప్రయాణీకులను ఆదేశించుచున్నవి.

పై మూడు సూత్రములు కేవలము ప్రయాణమునకు సంబంధించినవి అయినను, అధ్యాత్మమార్గమున జను దైవా న్యేషణతత్పరులకును అవి బాగుగ అన్వయించును. ముముక్షు జనసీతివాక్యములుగ వానిని పరిగణించవచ్చును. ఏల యనగా, ప్రయాణములు రెండు రకములుగ నున్నవి. సామాన్య ప్రయాణము, దీర్ఘప్రయాణము అని. లోకములో ఐంద్రపై, మోటార్లపై, విమానములపై, రాకెట్లపై జరుపు ప్రయాణములు సామాన్యమైనవి. పుట్టుచు, చచ్చుచు జననమరణరూప సంసార ప్రవాహమున కొట్టుకొనిపోవుచు, నానారూతన లనుభవించుచు జీవుడు కావించు ప్రయాణము దీర్ఘమైనది. ఈరెండవ ప్రయాణమునుగూర్చియే అర్జునుడు, శ్రీ కృష్ణపరమార్థి యిరువురును భగవద్గీతయందు ప్రస్తావించిరి. 'ప్రయాణకాలే చ కథం జ్ఞేయోఽసి' అని అర్జునుడున్న 'ప్రయాణకాలే మనసాఽచలేన' అని శ్రీకృష్ణుడున్న ఇద్దఱు ఆ దీర్ఘప్రయాణము నుద్దేశించి ఎనిమిదవ అధ్యాయమున కొంత ప్రసంగమును నడిపిరి.

ఉపర్యుక్త ప్రయాణసూత్రములు రెండు ప్రయాణములకునుగూడ ఉపయోగించును. ఎట్లనగా—

1. మొదటి సూత్రము "Start early—త్వరగా బయలుదేరుము"—ఈ జీవుడా! మోక్షరూప గమ్యస్థాన

మునకై త్వరితముగ బయలుదేరుము. ఇప్పటికి ఎన్నికోట్ల జన్మలైతితివో, ఎన్నియోనులందు తిరుగాడితివో, ఎన్ని గర్భనరకము లనుభవించితివో శాక్కులేదు. ఇకనైనను ఈ దుర్భర సంసారచక్రపరిభ్రమణమునకు స్వస్తిచెప్పి, పరమాత్మను ఈ జన్మయందే సాక్షాత్కరించుకొని అతిదుర్లభమైన ఈ మానవజీవితమును సార్థక మొనర్చుకొనుము. ఏమాత్రము అలస్యముచేయుకుము. నీ ఆమూల్యసమయమును ప్రాపంచిక విషయభోగ విలాసములందు వ్యర్థముచేయుకుము. గడచిపోయిన ఓక్క నిమిషము కోట్లకొలది రూప్యములను వెచ్చించినను తిరిగిరాదు. ప్రమాదము జరిగిన పెనుక పరితాపము నొందుటకంటె ప్రమాదము జరుగక పూర్వమే జాగ్రత్తపడి దానిని తప్పించుకొనుట విజ్ఞుని లక్షణము.

బాల్యము, యౌవనము అను ఈ రెండు సమయములు సాధన చేయుటకు చాల అనుకూలమైనవి. పార్థక్యమునందు ప్రతిబంధకములు చాల మెండుగా నుండును. కావున శరీరమునందు జవసత్వములున్నపుడే, ఆరోగ్యము క్షీణించక మునుపే, బాల్య యౌవనములందే పరమార్థ సాధనలను చక్కగ గావించుకొనుడు. 'త్వరితగా బయలుదేరుము' అను ప్రయాణసూత్రముయొక్క భావమిదియే.

2. ఇక రెండవ సూత్రము— "Drive slowly—
 'కొంతముగా నడుపుము'—భగవంతుని జేరుటకై ప్రయాణము నలుపువాడు ఏమాత్రము కంగారుపడక, గంభీరముగా తన యాత్రను కొనసాగించవలెను.

Slow and steady wins the race.

శాంతముగా, నిబ్బరముగా జనువాడు పందెమును తప్పక గెలుచుకొనును. లక్ష్యమును త్వరితముగ చేరుకొన వలెనను సంకల్పము మంచిదే అయినను, ఆ తొందరలో అసలు కార్యమునకే వైఫల్యము సంభవించునట్లు చేసికొన గూడదు. పరుగిడి పాలు త్రాగుటకంటె నిలబడి నీళ్ళు త్రాగుట మేలు.

Haste makes waste
Waste makes worry
So don't be in a hurry.

‘తొందర పాటు వినాశమును కలుగజేయును. వినాశము మనస్సును క్రుంగదీయును. కాబట్టి ఏ కార్యమందును త్వరపడకుడు. శాంతముగ, గంభీరముగ మీ మీ లోక, ఆధ్యాత్మిక కార్యములను చేసికొనుచు పోవుడు’ అని పెద్దలు వచించుచున్నారు.

శరీరము ఒక బండి, మనస్సు దానిని నడుపు సారథి, కావున మోక్షమార్గమున జనునపుడు బండికి ఏమియు దెబ్బ తగులనీయక ఆరోగ్యమును బ్రాగతగ కాపాడుకొనుచు బహుజాగరూకతతో ఆ దేహరథమును నడుపుకొనుచు పోవలెను. కొందఱు దీర్ఘోపవాసాదులు చేసి శరీరమును శుష్కింప జేసికొనుటకు ప్రయత్నింతురు. తద్వారా వారే దియో భున కార్యమును సాధించినట్లు భావింతురు. అట్టి యత్నము దూరాలోచనతో కూడినది కాదు. శ్రీ కృష్ణ

పరమాత్మయు గీతయందు (17-వ అధ్యాయమున) అట్టి శరీరశోషణ భావమును ఖండించివై చెను. ముముక్షువులు ఎల్లప్పుడు మధ్యమార్గమునే అనుసరించుట తత్తమము. శాంతముగ మెల్లమెల్లగ సాధనను కొనసాగించవలెను. 'శనైః శనైరుపరమేత్'—అను వాక్యమును స్మృతిపథము నందుంచుకొని సాధకుడు ప్రశాంతముగా, గంభీరముగా తన ఆధ్యాత్మిక యత్నములను సరవేర్చుకొనవలెను. శాంతముగ వడుపుము - అను రెండవ సూత్రముయొక్క అర్థమిదియే.

ఇక మూడవ సూత్రమగు "Reach safely—సుఖముగా చేరుము"—అను దానినిగూర్చి యోచించెదము. పై రెండు సూత్రములను చక్కగ అనులు పఠించువాడు తన గమ్యస్థానమును నిరాటంకముగా చేరగలడు. వానిని ధిక్కరించి జనువాడు లక్ష్యమును చేరకపోవుటయే గాక తనకు, తన వాహనమునకు ప్రమాదమును తెచ్చి పెట్టుకొనగలడు. ఇచట వాహనము దేహము, తీవ్రమైన ప్రయోగములకు దేహము తట్టుకొనలేదు. 'శరీరమధ్యం ఖలు ధర్మసాధనమ్'—(శరీరముయొక్క ఆరోగ్య పరిస్థితి ముందుగా చూచుకొనవలెను. ధర్మసాధన, మోక్షసాధన — తరువాతయే) అను ఆర్యోక్తిని జ్ఞాపకమందుంచుకొనుట శ్రేయస్కరము. 'అతి'గా పోక మధ్యమార్గమును అనుసరించి చనువాడు మోక్షధామమును సుఖముగ చేరుకొనగలడు. సుఖముగ చేరుకొనుము - అను మూడవ సూత్రముయొక్క భావమిదియే.

జననమరణరూప దీర్ఘప్రయాణమున ఒడి సతమత మగుచున్న ఈ జీవుడు తన యాత్ర ముఖముగ పర్యవసించు లక్ష్య పైన తెలిపిన ప్రయాణసూత్రములను మాదిరిని జాగ్రతగ అమలు పఱచుకొనవలెను. అట్లంటే ఈ జీవిత మందే యతడు దైవసాక్షాత్కారరూప మహోన్నత లక్ష్య మును సులభముగ సాధించివేయగలడు. కావున ముముక్షువు లగువారు బహుజాగరూకులై పైన దెల్పిన ప్రయాణ సూత్రత్రయమును జ్ఞప్తిచుందుంచుకొని శాంతముగ, గంభీరముగ ప్రయాణము సల్పి పరమాత్మరూప గమ్యస్థానమును నిర్విఘ్నముగ చేరుకొనవలెను.

రైలుపెట్టెలలో అచటచట ఈ క్రింది వాక్యము వ్రాయబడి యుండును

Less luggage, more comfort make travel a pleasure.

దీని అర్థము—

సామాను తక్కువ గానున్నచో ప్రయాణము హాయిగా జరుగును,

రైల్వే అధికారులు ప్రయాణీకుల సౌకర్యార్థము ఈ వాక్యములను వ్రాసిరి. ఈ వాక్యములం దెంతయో సత్యము ఇమిడియున్నది. అనుభవ పూర్వకముగ తెలిపిన వాక్యము లివి. ఎక్కువ సామానుతో చేయు ప్రయాణములు పరమ బాధాకరములుగ ఉండును. ప్రయాణీకునకు ఏమాత్రము

వానివలన మనశ్శాంతి ఉండదు. సామాను తగ్గించుకొనిగాని, అశలు లేకగాని చేయు ప్రయాణములు మనస్సునకెంతయో జిల్లాసమును, అష్టాదమును, సంతృప్తిని కలుగ చేయును.

ప్రతి జీవియు ఇపుడొక ప్రయాణము చేయుచున్నాడు. కాని అట్లు చేయుచున్నాడని అతనికి తెలియదు. కన్ను మూసికొని ఏవియో వ్యవహారములు చేయుచు కాలము గడపి వేయుచున్నాడు. కొంత కాలమునకు దేహము పతనమై పోగా, జీవుడు మరల పుట్టుచున్నాడు. ఈ ప్రకారముగ అనాది కాలమునుండి ఈ సంసారప్రవాహమున పరిభ్రమించుచు, తా నెవరో, ఎచటికి పోవుచున్నాడో తెలియక జీవితమును నిరుపయోగము చేయుచున్నాడు.

జీవుని గమ్యస్థానము పరమార్థ. జీవుడు ప్రతిబింబము, పరమార్థ బింబము. ప్రతిబింబము బింబమును ఏనాటికైనను చేరవలసియున్నది. అట్లు చేరిననే పరిపూర్ణ శాంతి. బింబ భూతుడగు అట్టి పరమార్థము చేరుటకై కోట్లకోలది జన్మల నుండియు జీవుడు ప్రయాణము నలుపుచుండ సుకృతవశమున మునుష్యత్వమును చక్కటి అవకాశము చేజిక్కుట సంభవించినది. అట్టి అపూర్వ అవకాశము జారవిడువక ఈ జన్మయందే తన ప్రయాణలక్ష్యమును, తన గమ్యస్థానమును చేరుకొనుట ఉత్తమోత్తమము. ఇట్టి అభిప్రాయము జీవుడు కలిగియుండి తల్లక్ష్యసాధనకై యత్నములను ప్రారంభించినచో ధన్యుడగును. కావున గమ్యస్థానమును త్వరలో చేరుకొనుటకు, ప్రయాణమును సంక్షేమముగ జరుపుటకు, తాను

ఎన్నడో ప్రారంభించిన ఈ దీర్ఘయాత్రను విజయపంథముగ పరిగణనాప్తము చేయుటకు మార్గములను, సూత్రములను అన్వేషించవలసియున్నది. అట్టి సూత్రముల నెన్నిటిలో పెద్దలు అనుభవపూర్వకముగ వచించియున్నారు. శాస్త్రములున్న విస్ఫువ్యముగ వానిని పేర్కొనినవి. అందొకానొక సూత్రము పైన వివరింపబడినది-‘ప్రయాణము చేయునపుడు సామాను తగ్గించుకొనవలసినది’ అని ఆ సూత్రము పేర్కొనుచున్నది.

జీవుడు చేయుచున్న ప్రయాణములో సామాను (Luggage) ఏది? బరువు ఏది? తాను కానిదంతయును బరువే. తినకు వేటుగ నున్నదంతయును బరువే. దృశ్యమంతయును బరువుకొంద లెక్కే. సామానుకొంద జమే. తాను నిత్యశుద్ధము కై ఆర్మయైయుండ, అనాత్మభూతములగు దేహేంద్రియాదులను తనపై ఆరోపించుకొని, అవియే తానని భ్రమించి, ఆ భారమంతయు నెత్తినవేసికొని ఈదులాడుచున్నాడు జీవుడు! తాను తానుగా నిలువక, తాను కేంద్ర కూర్చుండున్నాడు. అంతేకాదు. ఆ కేనుకు (దేహమునకు) బయటనుండు బంధ్యాదులు తనవారని మురిసిపోవుచు, బయటనుండు గృహరామక్షేత్రాదులు తనవని ఆనందపడుచు, దేహముపై అహంభావము, దేహమునకు బయటనుండువానిపై మమత్వము కలిగియుండి, ఈ జంజాట మంతయు వెంట ఈడ్చుకొనిపోవుచు ప్రయాణము నలుపుచున్నాడు. తత్ఫలితముగ మహాభారముచే క్రుంగిపోవుచున్నాడు.

ఈమధ్య ఒకరు బడరీనాథ్ కు యోత్ర ప్రారంభించి నారట. పంజ్రెండుట్రంక్ పెట్టెలతో, అరుగురు చంటిపిల్లలతో సహా! ఆ యోత్ర ఎంత చక్కగా జరుగగలనో మన మూహించుకొనవచ్చును. బహుశా మూర్ఖమధ్యముననే బడరీనాథుడు వారికి కనిపించియుండవచ్చును. జీవితయోత్రలో బరువు తగ్గించుకొనుమని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ భగవద్గీత యందు పదే పదే అర్జునునకు బోధించియుండుట గమనింప దగినది. జీవుడు ఈ ధార్మముగ శ్రేష్ఠజ్ఞుడేకాని శ్రేష్ఠమును బరువుకాదని భంశా మ్రోగించి భగవానుడు చెప్పెను. ప్రతిదాని హృదయముగా దేదీప్యమానముగ ప్రకాశించు నాశరహితముగు శ్రేష్ఠజ్ఞయూప ఆత్మయే తానుగాని దేహము, మనస్సు, బుద్ధి, ఇంద్రియములు, ప్రాణము, పంచభూతములు, కాహ్యతస్తునముదాయము-అను శ్రేష్ఠముకాదు. ఈ శ్రేష్ఠ మంతయు జీవుని ప్రయాణముందు సామానువంటిది. తన కంటే వేఱుగా మన్నదంతయు బరువే. కావున దానిని ఎంత తగ్గించుకొనిన అంత మంచిది. తగ్గించుకొనుట యనగా దానిని తొలగించివేయుటకాదు. విసర్జించుటకాదు. వానిపై మమత్వము, అహంభావము వదలుటయే యగును. తాను ఆత్మయే కాని దేహముకాదని చక్కగ భావనచేయవలెను. అంతయేకాదు. దేహమునకు బయటనున్న బంధుమిత్రులందు, శ్రేష్ఠులందు మమత్వమును విడనాడవలెను. ఏనాటికైనను వాని యన్నింటితో తనకు వియోగము సంభవింపగలదని ముందుగనే నిశ్చయించి వానియెడల విరక్తి

భావమును అభ్యసించుచుండవలెను. స్వస్వరూపమును ఆత్మ యుండే సదా నిలుకడ కలిగియుండులాగున ప్రయత్నించు చుండవలెను.

ప్రయోగము నలుపుచున్న ఈ జీవునకు తటస్థపడు భారములు రెండువిధములుగా నుండును. బాహ్యవస్తువుల యొక్క భారము, అభ్యంతర సంకల్పాదులయొక్క భారము. ఈ రెంటిటిని జీవుడు మోయుచున్నాడు. సామాను పెరిగి పోవుచున్నదేగాని తరగిపోవుటలేదు. కనుకనే శాంతిని జీవుడు నోచుకొనలేకపోవుచున్నాడు. సామాన్యముగ బ్రహ్మ యాదిగ నున్నపుడు మనుజునకు తన ఒక్కని కష్టసుఖములే తనకు ఉండుచున్నవి. ఇంతలో వివాహము కాగానే తన కష్టసుఖములలో బాటు తన భార్యయొక్క కష్టసుఖములు కూడ తనపై ఆరోపించుకొనుచున్నాడు. ఆ పిమ్మట తన సంతానముయొక్క కష్టసుఖములనుగూడ తనవిగా భావించి తనపై ఆరోపించుకొనుచున్నాడు. మనుమలు కలిగినచో బారియొక్క కష్టసుఖములనుగూడ తన నెత్తిన వేసికొను చున్నాడు. బారికి వచ్చిన బాధలెల్ల తనకు వచ్చినట్లే తలంచి కుమిలిపోవుచున్నాడు. ఈ ప్రభావముగ సంసార దుఃఖరూప వృక్షము యాభోపశాఖలుగ విస్తరించి, చిలవలు పలవలు పెట్టి మహాభారతరూపముగ పరిణమించుచున్నది. ఇది యంతయు బయటనున్న భారము.

దీనిని మించిన భారము లోన గలదు. అనేకజన్మల నుండి బాసనారూపముగ హృదయమున వర్తించు దుర్వృత్తి

త్తులు, దురభ్యాసములు, దుస్సంకల్పములు—అసూయ, ద్వేషము, కామము, క్రోధము, లోభము—ఈ మొదలైన వన్నియు లోనగల భారము. ఈ రెండిటియొక్క సంసర్గముచే జీవుడు సతమత్తులై పోవుచున్నాడు. కావున బాహ్య, అభ్యంతర భారములను రెండిటిని తగ్గించుకొనవలెను. క్రమముగా తొలగించుకొనవలెను. దీని అర్థము దేహమును వదలవలెననిగాని, చారాసుతామలను త్యజించవలెననికాదు. వానిపై మమత్వమును, సంసక్తిని (Attachment) వదలుటయే యగును. సంసారమందు తా నుండనచ్చునుగాని తనయందు సంసారము లేకుండ చూడవలెను. చివరకు ఏ ఒక్క దృశ్య సంకల్పమైనను భ్యాసకాలమున భారభూతముగనే ఉండును. కావున బాహ్య, అభ్యంతరవస్తువులపై మమత్వమును, సంగమును విడనాడి, ఏ బరువు లేకుండ, అనగా దేనిని గూర్చిన సంకల్పమున్ను లేకుండ కేవలము తాను తానుగా నిలిచినచో, అనగా ఆత్మయందే నిలుకడ కలిగియున్నచో, ఎంతయో హాయిగా నుండును. పరమానందము కలుగుచుండును.

కనుకనే భగవానుడు అట్టి ఆత్మైకస్థితిని, దృశ్యరహిత స్వస్వరూపస్థితిని ప్రపంచములోని అన్ని లాభములకంటెను గొప్ప లాభముగ వర్ణించి చెప్పెను.* అట్టి పరమ లాభము ప్రాణు లందఱియొక్కయు జన్మహృత్కై యున్నది. ప్రతి వారును దానిని అనుభవించవచ్చును - అనుభవించియే తీర

* యం లభ్యాచాపరం లాభం మన్యతే వాధికం తతః (గీత-6-22)

వలెను. దానికి ఒక్కటే ఉపాయము. 'నేతి, నేతి' (ఇది అర్థమకాదు, ఇది ఆర్థమకాదు) అను పద్ధతి ద్వారా దృశ్య వస్తువు లన్నింటిపై, సామరూపములపై మమత్వమును వీడుటయే. భారమును పెంచుకొనక తగ్గించుకొనుటయే. ఇప్పుడు సాధకుడు చేయవలసినది ఒకానొక ప్రయాణమని గుర్తుంచుకొనవలెను. అదియే మోక్షప్రయాణము. ఆ మోక్ష ప్రయాణమందు బరువును ఎంత తగ్గించుకొనిన అంత శ్రేయస్కరము. అంతటి భారము నిరాటంకముగ బరుగగలదు. కావున ముముక్షువులు మహాన్నతమైన ఈ ప్రయాణసూత్రమును (Less luggage... భారము తగ్గించుకొనుడు... అనుగానిది) గదా స్మృతిపథమున నుంచుకొని, దృశ్యపదార్థములపై ఆసక్తిని తగ్గించుకొనుచువచ్చి, క్రమముగ స్వస్వరూపమగు ఆత్మయందు నిలుకడకలవారు కావలయును. అట్టి ఆత్మసేవయే మోక్షము.

7 వ అధ్యాయము

మోక్షసౌధముయొక్క ద్వారపాలకులు

శ మ ము

ప్రతిజీవియు మహాన్నతమగు మోక్షసౌధములోనికి ప్రవేశించి అచటగల అత్యుపరమాత్మను సందర్శించి పరమానందమును అనుభవింపవలెనని కుతూహలపడుచున్నాడు. కాని అచటగల ద్వారపాలకులు అనుమతించుటలేదు. నలుగురు ద్వారపాలురు మోక్షసౌధముకడ ఆహ్వానితము కావలి గాచుచుండురు. తమ్ము మంచిచేసికొనినవారిని మాత్రమే వారు లోనికి పోనిచ్చుదురు. అందులో మొదటి ద్వారపాలకుడు శమము. ఎవరు తమ జీవిత కాలములో శమమును అసగా ఇంద్రియనిగ్రహమును సుగుణమును చక్కగ సేవించుదురో, ఎవరు తమ తమ ఇంద్రియాదులపై అదుపుగలిగి వర్తించుదురో అట్టివారికి మోక్షద్వారము అమాంతముగ తెరువబడును. మోక్షసౌధముకడ వారికి చక్కని సన్మానము లభించును. వారు మోక్షద్వారముకడకు రాగానే మొదటి ద్వారపాలకుడగు శమము ద్వారమును ఉద్ఘాటమొనర్చి సగౌరవముగ, రాజమర్యాదలతో మోక్షసౌధాంతరాళములోనికి వారిని గొనిపోయి పరమాత్మయను ప్రభువును సందర్శింపజేయును. కావున ముముక్షువులందఱును

తమ జీవిత కాలములో శమమను మొదటి ద్వార పాలకుని సేవించుటకై తీవ్రతరయత్న మాచరింపవలయును.

సామాన్యముగా శాస్త్రనిచారణయందు శమము, దమము అను రెండు పదములు తఱచుగా వచ్చుచుండును, శమమనగా అంత రేంద్రియనిగ్రహమని, దమమనగా బాహ్యేంద్రియనిగ్రహమని వాడుకలో కలదు. కాని ప్రథమ మోక్ష ద్వార పాలకుడైన శమమునకు నరేంద్రియనిగ్రహమని అర్థము చెప్పకొనవలసియుండును. బాహ్య, అభ్యంతర ఇంద్రియముల రెండిటియొక్క సంయమమే శమము. త్వక్చక్షుశ్రోత్ర జిహ్వభ్రూణములను పంచజ్ఞానేంద్రియములు, వాక్పాణిపాదపాయూపస్థములను పంచకర్మేంద్రియములు కలిసి బాహ్యేంద్రియములనియు, మనస్సనునది అంత రేంద్రియమనియు చెప్పబడును. ఈ ఏకాదశేంద్రియములను వశమునందుంచుకొనుటయే శమమను మొదటి ద్వార పాలకుని సేవించుట యగును.

అయితే, అట్టి ఇంద్రియనిగ్రహము (శమము)యొక్క అవసర మేమని కొందఱు ప్రశ్నించవచ్చును. శరీరమను రథమును ఇంద్రియములను గుఱ్ఱములు మోక్షమును గమ్యస్థానమునకు లాగుకొనిపోవుచున్నవి. ఆ గుఱ్ఱములు మృదించినవై, తమ యిష్టమువచ్చినట్లు లాగుకొనిపోయినచో తుదకు రథమును ఏ గోతిలోనో పడవైచి జీవుడను రథికునకు అది అపాయము తెచ్చిపెట్టును. అందుచే బుద్ధి అను సారథి ఒకింత వివేక మవలంబించి మనస్సను పగ్గమునుబట్టిలాగి ఆ

యింద్రియములను గుణములను సవ్యమైన మార్గమున సడి
పించినచో పరమాత్మయను గమ్యస్థానమునకు నిరాటంకముగ
చేర్చగలడు. కావున ఆత్మసాత్కారమునకై ఇంద్రియ
నిగ్రహము అత్యవశ్యకమని తేలుచున్నది. కనుకనే సీతలో
భగవానుడు—

‘రస్మాత్త్వమిద్ద్రియాణ్యాదా నియమ్య భరతర్షభ’
అని వక్కాణించి. ఇంద్రియనిగ్రహమును మొట్టమొదటనే
సాధించులాగున ఆదేశించెను—‘అదా’ (= మొట్టమొదట)
అను పదముయొక్క ప్రయోగముచే ఇంద్రియసంయమము
యొక్క అత్యవశ్యకత తేటతెల్లమగుచున్నది.

ప్రభుత్వమువారు అపుడపుడు భరతపై ‘కంట్రా’లు
విధించుచుందురు. అట్లు భరతను అదుపులో నుంచనిచో అవి
పెరిగి సామాన్యులకు కాధాకరములుగ పరిణమించునని
జారి భావము. అట్లే రైల్వేవారు నడుపు ప్రతిరైలుబండియు
‘కంట్రా’ల అధికారుల అదుపు ఆజ్ఞలకు లోబడియే నడుచు
చుండును. విలిటరీకాఖలోగాని, పోలీసుకాఖలోగాని ప్రతి
సైనికుడు, ప్రతి రక్షకభటుడు తమ అధిపతియొక్క, నాయ
కునియొక్క అదుపాజ్ఞలలోనే ప్రవర్తించుచుండును. ఈ
ప్రకారముగ ‘కంట్రా’ల లేనిచో, శ్రమశిక్షణలేనిచో ఏ
కాఖయు చక్క-గ జరుగదు. ఇక పరమార్థరంగమున వేఱుగ
చెప్పవలయునా ?

జన్మజన్మాంతరములనుండి బాగుగ విషయజాలమును
అనుభవించుచు, భోగములలో మునిగి తేలుచు, దృశ్యసౌఖ్య

ములే పరమావధియని భావించుచు మడించుకొన్నట్టి ఇంద్రియములయొక్క కైపును ఈ మానవజన్మలోనైన ఒక్కొక్కరి అదుపులో పెట్టనిచో ఇక జీవితముయొక్క ప్రయోజనమేమి? పశుపతి(శివుడు)గా రూపొందవలసిన మానవుడు పశువుగా ప్రవర్తించుట చాల ఘోరముకదా! కావున బుద్ధివికాసముతోగూడి పెక్కు అనుకూల అవకాశములు కలిగియున్న ఈ మానవజీవితమును చతుష్పదజీవుల యంగి భ్రష్టమొనర్చక, మనస్సును, ఇంద్రియములను, ఇంద్రియార్థములపై పరుగిడినీయక, మగ్గముపట్టిలాగి సంసారప్రవాహములో కొట్టుకొనిపోవు జీవితనాకరులంగరువేసి, చైవోన్ముఖముగ నొనర్చి కడలేరుట జనుల విధ్యుత్తథర్మము. కాదు శ్రోధముల వేగమును జీవితాంతములోపలనే అరికట్టి ధన్యులు కందని గీతాచార్యుడు శ్రీమోగించి చెప్పుచున్నాడు. కావున ఇంద్రియములపై అదుపు చాల అవసరము. దీనినే కమమని చెప్పుదురు.

విషయవాసనలుగల జీవునకు ధ్యానకాలమున మనస్సు ఏమాత్రము నిలుకడ లేక బయటకు పరుగెత్తుచు విచ్చలవిడిగ సంచరింప నారంభించును. అట్టి సమాధినిష్ఠ జరుగనే జరుగదు.

భోగశ్వర్యప్రసక్తానాం కయాపహృతచేకసాహ
స్యకసాయాత్మికాబుద్ధి స్సమాధౌ న విధియతే.

అను శ్లోకముద్వారా శ్రీ కృష్ణమూర్తి ఈ భావమునే స్పష్టీకరించెను. ధ్యానకాలమున మనస్సు ఏకాగ్రముగ

నుండనిచో ఆత్మానందమనుభూతము కానేరదు. మనస్సు
వీశాగ్రముగ నుండవలెననిన ఇంద్రియములు బహిర్వ్యాపార
మును మాని, శబ్దస్పర్శాది విషయములపై పరుగిడక అంత
ర్ముఖములు కావలెను. అంతర్ముఖములు కావలెననిన,
విషయాదులందు దుఃఖిదోషానుదర్శనమును గావింపవలెను.
విషయములు నశ్వరములని, పరిణామమున దుఃఖమునే కలుగ
జేయునని, జైవమార్గమున అవి ప్రతిబంధములని వివేకముచే
తాగుగ నిశ్చయించి దృశ్యచింతనను వీడవలెను. అట్టి
వైరాగ్యభావనచే ఇంద్రియములు, మనస్సు బాహ్యవ్యాపార
ములనుండి మఱలి అంతర్ముఖములై ఆత్మధ్యానమున అంతయో
గవోయకాగులు కాగల్గును. కాబట్టి ఇంద్రియనిగ్రహము,
మనస్సంయమము జీవునకు అత్యంతావశ్యకము. తేలుచున్నది.
దీనినే శమమని చెప్పుదురు. ఇట్టి శమము మోక్షద్వార
సాధకుని జనులు శ్రద్ధాపూర్వకముగ నేనించి, ఆదరించి
తత్ఫలితముగ మోక్షసాధమందు నిరాటంకముగ ప్రవేశించి
ప్రభుదర్శనముచే పరమానంద మనుభవించవలయును.

విచారణ

ఇక మోక్షసాధముయొక్క రెండవ ద్వారపాలకుడు
'విచారణ'. జీవితకాలములో ఒకింతైనను ఆత్మవిచారణ నులి
పినవానికి, 'విచారణ' యను ద్వారపాలకుని మంచి చేసి
కొనినవానికి ఆ ద్వారపాలకుడు మోక్షసాధక పాటమును
ఉద్ఘాటమునర్చివేసి పరమాత్మ యను ప్రభువును సందర్శింప
జేయును. సంసారదుఃఖమును తరింపదలంచువానికి తత్త్వ

విచారణ అత్యంతావశ్యకము. భ్రాంతిలోపడి తల్లడిల్లుచున్న వానికి విచారణతప్ప వేఱు శరణ్య మేదియును లేదు.

తాటినిజూచి పామని భయపడువానికి, ఎండమావులను జూచి నీరని భయపడువానికి, రాత్రికాలమున చెట్టు మ్రోడును చూచి దొంగని భ్రాంతి నొందువానికి విచారణ తప్ప మఱియేది కాంతి చేహుర్చగలదు? అట్లే సద్బుధానందస్వరూపుడై, నాశరహితుడై సర్వవ్యాపకుడై యున్న జీవుడు తాను అల్పమైన దేహ మను భ్రమలో చిక్కుకొని నపుడు విచారణ యొకటియే అతనిని గట్టెక్కించ గలదు. కనుకనే శాస్త్రకారులు విచారణకు గొప్ప ప్రాముఖ్యత నొసంగిరి. ఈ విచారణనే బుద్ధియోగమనియు, వివేకమనియు అందురు.

రెండు వస్తువులు కలిసిపోయినపుడు, విచారణచే వాటిని వేఱుచేసి మంచి వస్తువును గ్రహించుట, చెడ్డ వస్తువును వదలుట విజ్ఞాన కర్తవ్యము. అరటిపండులో గుఱ్ఱ, తొక్కు అను రెండు వస్తువులు కలిసియున్నవి. వివేకము కలవాడు యుక్తాయుక్తములను చక్కగ వివేచన చేసి గుఱ్ఱను తొక్కునుండి వేఱుచేసి గుఱ్ఱను స్వీకరించి తొక్కును పారవేయును. బియ్యము రాళ్లు కలిసియున్నపుడు రాళ్ళను ఛరిగివేసి బియ్యమును మాత్రము స్వీకరించుదురు. పాలు నీళ్లు కలిసియున్నపుడు హంస ఆ రెండిటిని తన ముక్కుతో వేఱుచేసి పాలను స్వీకరించి నీటిని విడిచివేయును. అట్లే పరమహంసలగు వివేకులు సత్సాసత్యములు తేత్రతేత్ర

జ్ఞులు, దృగ్దృశ్యములు కలిసియున్న ఈ ప్రపంచమును తత్త్వవిచారణచే చక్కగ వివేచించి, విభజించి దృశ్యముపై అసక్తిని వీడి దృగ్రూపమగు పరమాత్మనే స్వీకరించి తదేక పరాయణులై వర్తించుదురు. కనుకనే గీతాచార్యుడగు శ్రీ కృష్ణపరమాత్మ భగవద్గీతలో జ్ఞానపట్కమును వివరించు పపడు విభాగయోగములను షష్ఠింటిని చెప్పుకొనుచు పోయెను.

1. శ్రేత్ర శ్రేత్రజ్ఞ విభాగయోగము
2. గుణత్రయ విభాగయోగము
3. జైవా గురగుంపద్విభాగయోగము
4. శ్రద్ధాత్రయ విభాగయోగము

విభాగమనగా వేరుచేయుట మంచి, చెడ్డ, ధర్మము, అధర్మము, సారము, అసారము కలిసియున్నపుడు వాటిని వేరుచేయుట అత్యవసరము. ఈ శరీరమందుగాని, శరీరమునకు బయటగాని రెండు వస్తువులు కలిసియున్నవి. వాటినే అత్మ, అనాత్మయనియు శ్రేత్రజ్ఞడు శ్రేత్రము అనియు అందురు. విజ్ఞాడగువాడు చక్కని వివేకమును ఆశ్రయించి ఈ శరీరమును విభజించి పంచకోశాంతర్గతుడగు పరమాత్మను తెలిసికొని, సాక్షాత్కరించుకొని ఆతడే తానని భావించి, బడమగు దేహముపైనను, బయటగల నామరూపములపైనను అహంభావముగాని మమత్వముగాని లేకుండును. ఇక్కార్యమును సాధించుటలో విచారణ ఎంతయో ఉపక

రించును. విచారణచే పంచకోశములను విధజించి, 'నేతి, నేతి' (ఇదికాదు, ఇదికాదు) అను పద్ధతిద్వారా అనాత్మము వేటుచేసి తేసివించిన ఆత్మస్వరూపమును అనుభూత మొందుకొనవలెను.

శ్రీ వసిష్ఠులవారు శ్రీరామచంద్రునకు బోధించిన ఈ క్రింది హితవాక్యము ముముక్షువులకు శిరోధార్యమై యున్నది—

మనాగపి విచారణ చేతను క్షయమగుచును

మనాగపి కృతే యేన తేనాత్మం జన్మనః భంజం.

'ఒకింత విచారణచేసినను ఎవడు తన మనస్సును కొంచెమునను నిగ్రహింపగల్గునో, సర్వమును ఎఱుంగగల్గునో అతడు జన్మసాఫల్యము నొందినట్లే యగును.' కావున తత్త్వ విచారణ సాధకునకు ఆత్మంతాపశ్యకమై యున్నది. కనుక నే అది మోక్షద్వారపాలకుడుగ కాస్త్రములందు వర్ణింపబడినది. జీవితమునందు కాంతి ననుభవింపదలంచువారు, మోక్ష సాధనము సాధికోహించి ఆత్మరూప ప్రభువుమొక్క సాక్షాత్కారము నొంద దలంచువారు, జననమరణరూపశృంఖలములనుండి తప్పించుకొని శాశ్వతసౌఖ్యము ననుభవింపగోరువారు తమ జీవితకాలమున శ్రీధ్రులుగ ఇట్టి విచారణను జేబట్టి, తత్త్వం సదార్థకోధనను గావించి అనిత్యమునుండి నిత్యమును వేటుచేసి, అట్టి నిత్యవస్తువును ఆత్మయే కానని దృఢవిశ్వాసముగల్గి బ్రహ్మచూడూరిచే జీవితమును పరమావందమయముగ నొనర్చుకొనవలెను.

సంతుష్టి

ఇక మోక్షసాధనముయొక్క మూడవ ద్వారపాలకుడు సంతుష్టి (Satisfaction). జీవిత కాలములో ఈ సంతుష్టియను సద్గుణమును అలవడిచుకొనినవారికి, ఆ ద్వారపాలకుడు మోక్షసాధనప్రాంగణమున స్వాగతసత్కారము లొసంగి సగౌరవముగ వారిని సాధాంతరాళములోనికి తీసికొని వెళ్ళి పరమాత్మరూప ప్రభువును సందర్శింపజేయును. అహ! ఎట్టి సౌఖ్యాగ్ధ్యము! కావున సంతుష్టియను సుగుణరాజమును ముముక్షువు తప్పక ఆశ్రయింపవలెను.

మాయాప్రభావముచే జీవునకు తినకున్న ఆస్తిపాస్తు లందుగాని, కీర్తిప్రతిష్ఠలందుగాని, సంపదలందుగాని తృప్తి కలుగుటలేదు. ఉన్నదానితో సంకృప్తి నొందక ఇంకను కావలె నని అతడు ఉబలాటపడుచున్నాడు. దీనివలన అమూల్యమైన సమయము వృథా యగుటయే కాక, అధర్మమార్గములను అపలంబించుటవలన పాపమునుగూడ మూటగట్టుకొనుచున్నాడు. కోరిక పెరిగి ఆశగా మారి, ఆశ పెరిగి తృష్ణగా పరిణమించి, తృష్ణ పెరిగి వ్యసనముగా రూపొంది, వ్యసనము పెరిగి వాసనగా మారిపోయి జీవుని అధోగతికి త్రోసివేయుచున్నది. 'ఆశాపాశశతైర్బద్ధాః—అని గీతాచార్యు లానతిచ్చినట్లు ఆశలను వందలకొలది త్రాళ్ళచే అడ్డాదులగు జీవులు బద్ధులై దారితెన్ను తెలియక ఈ సంపారపథమున నానావిధములుగ నంచరించుచు లేదకు దుఃఖమును మహాగర్తమున

వడిపోవుచున్నారు. తృప్త యను రక్కసి అవి వేకియగు జీవుని కబళించి వేయుచున్నది.

నిస్సృ వస్తి శరం శరీ జశశరం అక్షం సహస్రాధిర
అక్షః క్షితిపాలతాం క్షితివనిశ్చక్రేశతాం వాంఛతి
చక్రేశః గురరాజతాం సురపతిర్వృహ్యచ్ఛదం వాంఛతి
బ్రహ్మ శైవపదం శివో హరిపదం హ్యకావధిం శో గతః.

అని శాస్త్రకారులు వచించినట్లు—ఏమియు లేనివాడు భగవంతుని సూరూపస్యము లిమ్మని ప్రార్థించుచున్నాడు. ఆ సూరూ వద్దినపుడు అంతటితో తృప్తి నొందక వెయ్యికై తిరిగి ప్రార్థించుచున్నాడు. వెయ్యి రాగానే లక్షకొఱకై అర్థించుచున్నాడు. లక్ష రాగానే రాజత్వ ముపేక్షించు చున్నాడు. రాజత్వము రాగానే ఇంద్రత్వమును కోరు చున్నాడు. ఇంద్రుడు కాగానే బ్రహ్మపదవిని, బ్రహ్మపదవి రాగానే శివపదవిని, శివపదవి రాగానే విష్ణుపదవిని—ఈ ప్రకారముగ అంతులేని అశలతో కొట్టుమిట్టాడుచున్నాడు జీవుడు.

ఈ తృప్తాచూపరోగనివారణకు ఒక టే మందు కలదు. అదియే సంతుష్టి. జీవితములో ఎచటనో ఒక చోట సంతుష్టి బడయుచుండే, 'ఓ భగవంతుడా! నీ విద్భవది నాకు చాలు. ఎట్లో సంతుష్టిపడి దానితో సర్దుకొని జీవించెదను' అను నిశ్చయములేనిదే, కోరికలకు పుల్స్తాప్ (పూర్ణవిరామము) పుట్టనిదే—మానవుడు చుక్కాణిలేని పడవవలె జీవితరంగ మున నానావ్యథలకు లోపగుచుండును. కాబట్టి సంతుష్టియే

పరమావధము, భవరోగభేషజము, దానిని సేవించిన
జేవుడు పరమశాంతిని బడయుగలడు.

పూర్వము శంకరభగవత్పాదాచార్యులను 'మహాత్మా!
ఈ ప్రపంచమున అందఱికంటె దరిద్రు డెవడ'ని ఒకరు
ప్రశ్నింప, అమ్మహానీయుడు 'ఎక్కువ ఆశ కలవాడే దరిద్రు
డ'ని వచించెను. అట్లే 'ఈ ప్రపంచమున అందఱికంటె ధన
వంతు డెవడ'ని ప్రశ్నింప ఆ పావనమూర్తి 'పూర్వసంతుష్టి
కలవాడే మహాధనికుడ'ని చెప్పొనెను.

కాకా దరిద్రో హి వికాంక్షన్.

ప్రమాంశ్చ కో యస్య సమస్తతోమః.

ఇంతియేకాదు, 'కావీనవస్త్రః ఖలుభాగ్యవస్త్రః' అని
సెలవిచ్చి 'కావీనధారియే, వైరాగ్యశీలుడే, సంతుష్టాంత
రంగుడే, భగవదైకపరాయణుడే విశ్వమందుగల ధనవంతు
లలోకెల్ల పరమధనవంతుడని శ్రీ శంకరులు వాక్రుచ్చెను.
'కావున సంతుష్టి యనునది మహాత్తర సుగుణరాజమై యల
రాచుచున్నది. ముముక్షువు లెల్లరు దీనిని తప్పక ఆశ్రయించ
వలసియున్నది.

సంతుష్టి లేనివానికి, ఆశలు కలవానికి ధ్యానము
శరీరగా జరుగనే జరుగదు. ధ్యానవిష్ణులో కూర్చొనియున్నపుడు
వీనియో పాంఛలు, విషయవ్యామోహములు అతనిని
వెన్నంటుచునే యుండును. ఆ శోరికలను అనుభవించవలెనని
యరని! అభిలాష పొడముచుండును. ఒక వేళ అనుభవించినను

అంతఃకర్త ఆగునా యనిన, అదియును లేదు. కోరికలు ఎంతెంతగా అనుభవింపబడుచుండునో, అంతంత అధికముగ అవి పెరిగిపోవుచుండును. రెండుయశావసములు ఏకధాటిగా అనుభవించిన యయాతి తన యనుభవమునుగూర్చి తుదకు ఏమి చెప్పెనో ఆలకింపుడు—

న బాధా కామః కామాశామపథోగేన కామ్యతి
కామిషా కృష్ణకర్తృక భూయ ఏవాధివర్ధతే.

కోరికలు అనుభవించుటచేత అవి తరగనే తరగవు, పైగా, నిష్కలం నెయ్యిపోసిన చందమున అవి ద్విగుణీకృతముగ పెరిగిపోవును. కావున జీవితమున ఎక్కడో ఒకచోట మన జడు శృత్తి నొంది మనస్సును నిట్టకణమునొని 'ఓ మనస్సా! జరిగినది చాలును. ఇకమీదట నన్ను వేధించకుము' అని దానికి హితము చెప్పి, దృష్టిని పరిమార్చుకొని పునకు ముఱలించి సంతుష్టాంతరంగుడై శేషజీవితమును ఆనందముగ గడిపి జేయ వలెను. సంతుష్టియును ద్వారపాలకుని ఇచ్చటనే ముంచిచేసి కొని మోక్షసాధమున ప్రవేశించి కాశ్వరిసుఖమును బడయ వలయును.

స త్పాంగ త్య ము

మోక్షద్వారే ద్వారపాలాశ్చత్వారః పరికీర్తితాః
తమో విచార స్థంతోషశ్చకుర్ధస్పాధుసంగమా.

మోక్షద్వారమున నలుగురు ద్వారపాలకులు కలరని శ్రీ యోగవాసిష్ఠమందు (వసిష్ఠగీతయందు) వసిష్ఠమహర్షి

ఫేర్కొనిరి. వారు క్రమముగ (1) శమము, (2) తత్త్వ
నిచారణ, (3) సంతృప్తి, (4) సజ్జన సాంగత్యము—
అనువారు. ఈ నలుగురు ద్వారపాలకులలో మువ్వరను
గుఱించి ఇంతదనుక విచారించినాము. ఇక నాల్గవవాడగు
సత్సాంగత్యమును గూర్చి ఇప్పుడు విచారించెదము.

చీకటిలో పోవువానికి దీపము గలవాని సహాయము
చాలా అవసరము. అవివేకవశమున ప్రపంచము అంధకార
బంధురమై యున్నది. జనులు యుక్తాయుక్తములు తేలిసి
కొనుట లేదు. ఏది సత్యమో, ఏది అసత్యమో గ్రహించ
లేని స్థితిలో ఉన్నారు. దృశ్యప్రపంచము సత్యమని నమ్ము
చున్నారు. సత్యస్వరూపముగు పరమాత్మను గూర్చిన కది
చయమే జనులకు లేకున్నది. నామరూపాత్మక జగత్తు
యొక్క వ్యామోహములో పడిపోయి ఆయా యాదేశ భోగ
విలాసములను గొప్పగ దలంచి వానిపెంట అహర్నిశము
వరుగెత్తుచు, తుట్టుకుదకు దుఃఖరూప దావానలములో తగు
లొకని నానావ్యధలను పొందుచున్నారు. పాంచభౌతికమై,
వికారవంతమై, బుద్బుదప్రాయమై జగత్తునట్టి జేహమును
చైతన్యవంతముగను అత్యంతరమణీయముగను భావించుకొని
దానిపైనను, దానికి సంబంధించిన బంధ్యాది దృశ్యపదా
ర్థములందును సుషుప్త్యమును పెట్టుకొని, ఆ మమత్వమును
క్రమక్రమముగ పెంచుకొని తాపత్రయములచే దగ్ధులై
దిక్కులోచక పరిభ్రమించుచున్నారు. సంసృతి (సుడి) లో
చిక్కుకొనిపోయి, గిరగిర తిరుగుచు, పుట్టుచు చచ్చుచు, కర్మ

బంధనమున తగుల్కొని, చారిత్రెన్ను గావక హాహాకారము. లొనర్చుచున్నారు.

ఇట్టి విపత్కరస్థితిలో వారికి గత్యంతరమేమి? అజ్ఞాన తమమున బడి నానాయూతనల నొందువానికి జ్ఞానప్రకాశము కలవాడే దిక్కు. అతడే శరణ్యము, కనుకనే సత్సాంగత్యము జీవునకు అవసరమై యున్నది. మహానీయులయొక్క అండ దండలు సంసారదుఃఖపరితప్తునకు అత్యావశ్యకము. వారి అనుగ్రహము, వారిహాధలు, వారి సాంగత్యము, అజ్ఞాన పంకపరిమగ్నులకు అవసరములు. కాస్త్రములలో ఎచట చూచినను సత్సాంగత్యముయొక్క మహిమ కొనియాడ బడుట కానంబడుచున్నది. ఎంత గొప్పవారైనను ఓకా నొక గురువును ఆశ్రయించుటయో, అనుభవజ్ఞులైన మహా నీయుల సాంగత్యమును బడయుటయో చరిత్రయందును మనము చూచుచున్నాము. సత్సాంగత్యముయొక్క మహి మను గమనించియే శ్రీ వసిష్ఠమహర్షి మోక్షద్వారపాలకులు వలుగురిలో అద్దానికి స్థానమొసంగియున్నారు. కావున ముముక్షువులు అధ్యాత్మరంగమున ప్రవృథమముననే పెద్దల జేనచేసి వారి సాంగత్యశ్రీని అనుభవించి, వారి ప్రేమకు, అనుగ్రహమునకు పాత్రులై, వారియొక్క బహుకాలార్జిత మగు బ్రహ్మవిజ్ఞానమును, అనుభవపూర్వక పరమార్థ తత్త్వ మును తామున్ను సంపాదించి ధన్యులు కావలయును.

పూర్వము భగీరథుడు గంగను భూలోకమునకు దెచ్చుటకై ఘోరతపంబు నల్పి గంగాదేవిని భూలోకము

నకు రమ్మని ప్రార్థింపగా ఆ దేవి 'ఓ రాజా! నేను భూలోక మునకు రాను; నేను వచ్చినచో పాపాత్ములు నాలో స్నానముచేసి వారి పాపమునంతను నాయందు వదలివేయుదురు. ఆ పాపపురాణిసంతను నేనెట్లు మోయగలను?' అని పలికెను. గంగాదేవియొక్క ఆ పలుకుల నాలకించి భగీరథు డీట్లు చెక్కని సమాధాన మొసంగెను—

సాధకో న్యాసినక్వాప్తా ధర్మిణా లోకపావనాః
కారస్త్యథం శైవజ్ఞసక్తాశ్చైవానీతిభిర్ధరాః.

'అమ్మా! రత్నీ! గంగాదేవి! పాపులు నీలో తమ పాపమును వదలినంతమాత్రముచేత నీకు కలిగిన నష్ట మేమియు లేదు. ఏలయగా, నీలో కేవలము పాపాత్ములే కాదు, పుణ్యాత్ములుకూడ స్నానము చేయుదురు. సాధు పుంగవులు, త్యాగశీలురు, శాంతస్వభావులు, ధర్మపరాయణులు, లోకపావనతత్పరులు ఎందఱో నీలో స్నానము చేయుచుందురు. వారు తమ పవిత్రస్పర్శచే ఆ పాపజాలమునంతను దూరీకృత మొనర్చివేయుదురు. పాపహరకుడు శ్రీహరి వారిలో కాపుర ముండును. కావున ఇక పాప మెట్లు నిలువ గలదు? వారి స్పర్శమాత్రముచేతనే పాపము పలాయనము చిత్తగించును. కావున రత్నీ! నీ కిక భార మేమియు నుండదు. అవతరించుము! భూలోకమునకు విచ్చేయుము':—భగీరథుని యా హేతుపూర్వక పాక్యములను విని గంగాదేవి తత్తమము భూలోకమునకు పయనమయ్యెను.

భాగవతమందలి ఈ గంగావతరణ ఘట్టము ద్వారా ఒక గొప్ప సత్యము వెల్లడియగుచున్నది. పుణ్యాత్ములు తపస్సంపన్నులు, ధ్యాననిష్ఠులు, దైవాదుల తదితరులు, తత్త్వవిచారణాపరులు తమ చిత్తములను నిరంతరము భాగవంతుని యందు కేంద్రీకరించి యుందురు. కాబట్టి వారి హాస్య, వారి స్వర్గ, వారి సంకల్పము, వారి అనుగ్రహము మహాత్తరశక్తి సమన్వితమై, సావప్రభంజకమై, పుణ్యదాయకమై యలరుచుండును. మహాత్ముల సాంగత్యములో ఇట్టి అమోఘశక్తి యిమిడియుండుట వలననే శాస్త్రములలో ఎచట చూచినను సత్సాంగత్యముయొక్క ప్రశంసయే కానంబడుచున్నది. కావున ముముక్షువులకు, సంసారదుఃఖతరణాభిలాషులకు, మోక్షసాధారోహణతత్పరులకు ఈ సత్సాంగత్యము అవశ్యము ఆశ్రయింపదగియున్నది.

‘మహాత్సంగస్తు దుర్లభోఽగమ్యాఽమోఘః’

అని నారదులవారు సత్సహవాసముయొక్క ప్రాశస్త్యమును తమ భక్తిసూత్రములలో వెల్లడించిరి. అనుభవజ్ఞులైన పెద్దల సాంగత్యము మహాదుర్లభమైనదనియు, అత్యంత ప్రభావసంయుక్తమైనదనియు ఆ భక్తశిఖామణి వాక్యమిచ్చెను.

కావున మోక్షద్వారపాలకుడగు ఈ సత్సాంగత్యమును జనులు శీఘ్రముగ ఆశ్రయించి తమ బహు జన్మార్జిత కర్మకరమఃపటమును మహానీయుల జ్ఞానప్రకాశపుంజములచే విచ్చిన్నమొనర్చివైచి, యేక మగు ఈ జీవితమును.

విజ్ఞానసముపార్జనముచే సార్థకపఱచుకొని, ఆత్మసాక్షాత్కారముచే జన్మాదిదుఃఖపరంపరను ఛేదించివేసి పరమ శాంతిని బడయుదురుగాక !

ఈప్రకారముగ ప్రతిపారును శమ, విచారణాది సాధనలను చక్కగ అవలంబించి, ఆయా మోక్షద్వారపాలకులను మంచిచేసికొని మోక్షసాధమున ప్రవేశించి అనిర్వచనీయమగు మోక్షోనంద మనుభవించవలయును.

8 వ. అధ్యాయము

మోక్షప్రాప్తికై ఉపదేశ చతుష్టయము

1. సద్గురువును ఆశ్రయింపుము

మోక్షప్రాప్తికై వేదశాస్త్రదులందు మహాద్గురు
తామించిన సద్గురువని నాలుగు చక్కని శాస్త్రములలో
ఇదిగట్టి చెప్పవచ్చును. ఆ మహాన్నత ఆదేశములనే
ఇంగ్లీషుభాషలో F¹ అని అందురు. అది యేది యనిన—

Follow the master
Face the devil
Fight to the end
Finish the game

వీని యర్థము—

సద్గురువును ఆశ్రయింపుము

మాయను ఎదుర్కొనుము

చివటివఱకు పోరాడుము

జగన్నాటకమును అంత మోసర్చుకొనుము.

తరింప నెంచు పరమార్థసాధకునకు ఈ నాలుగు ఆదేశ
ములు చాలును. వీనిని జ్ఞప్తియందుంచుకొని, తదనురీతిగ
అనుషించినచో అతడు గట్టికి పోగలడు. లేనిచో ఈ దుర్భర

సంసార దబాసలమున తిగుల్కొని ఇంకెంతయో కాలము దుఃఖజాల మనుభవింపవలసియుండును.

‘సద్గురువును ఆశ్రయింపుము’—అనునది వీనిలో మొదటి ఆదేశము. కోట్లకొలది జన్మలు ఈ సంసారఘటి యంత్రమున తిరుగాడి పుట్టుచు, చచ్చుచు వదియో సుకృత పశమున ఒకింత వివేకము జనింప మనుజుడు “ఇది యేమి విచిత్రము! ఈ శరీరమేమి! ఈ సృష్టియేమి! ఈ పుట్టుటయేమి! ఈ చచ్చుటయేమి! ఈ ప్రకారము కలకాలము జరుగవలసినదేనా! ఈ దుస్సహ యాతనాపరంపరను నిలుపుదలచేయుట కేదైన ఉపాయము కలదా?” అని ఆలోచింపదొడంగును. దీనినే ‘శుభేచ్ఛ’ యందురు. ఇది సప్తజ్ఞానభూమికలలో మొదటిది. బహుదస్య పుణ్యాని కేషము చేతనే ఇట్టి వివేకము జనులయం దుదయించును.

ఈ ప్రకారముగ వివేకోదయము కలిగినపుడు అతడు చేయవలసిన మొట్టమొదటి పని సద్గురువును వెతకకొనుట. ‘ప్రేక్ష్యైహం శాస్త్రసజ్జనైః’ అనునట్లు వైరాగ్యోదయ కాలమున మనుజుడు తనకు చారిచూపువా రెవరా యని పరితపించుచు, ‘మహాత్ములను సందర్శించి నా యభీష్టమును వారికి తెలిపి అంధకారమున ఒకింత వెలుగును సంపాదించు కొందును’ అని నిశ్చయించుకొనును. మఱియు శాస్త్రములందు, సద్గ్రంథములందు అన్వేషించి వానిని పరిశీలించుచుండును. జీవితములో ఇదియొక గొప్పపరిణామము (Turning point). ఇక్కడనుండియే వాని జీవితము ఒక

ములుపు తిరుగును. ఇంతవఱకు గడపిన కోటానుకోట్ల సంవత్సరముల అసురజీవితము ఒకరకము. ఇక ఇపుడు గడుపనున్న దివ్యజీవితము మఱియొకరకము. ఈ రెండింటికిని పోల్తు ఉండదు. ఏ ప్రాపంచిక సంపదలను నమ్ముకొని ఇంతవఱకు అతడు తన జీవితము గడపెనో, ఏ విషయభోగములే సర్వస్వమని భావించి, అవియే తన యేడుగడయని నమ్మియుండెనో, ఏ విషయానందమును జూచి 'ఇంతవఱకుంచిన సౌఖ్యము మఱియొకటి ముల్లోకములందును లేద'ని భావించెనో, అట్టి ఇంద్రియసుఖములే వైరాగ్యోదయకాలమున పేలపేలబోవ, నీరసంప, చానిపై విరక్తి జనించును. విషయసుఖములే అహర్నిశము అనుభవించుచుపోయిన ఇక పశువులకును తనకును భేదమేమి యను వితర్కమపుడు చానియందుదయించును.

అత్తటి జీవితనాశను అతడు మారేనమార్గమునకు మళ్ళించుకొనును. దక్షిణాయనమున నున్నవాడు ఉత్తరాయనమునకు మఱలును. అసురసంపదలో మునిగియున్న వాడు క్రమముగ దైవసంపదను చేకూర్చుకొనదొడగును. అట్టి కుఠలగ్నముననే మనుజుడు గుర్వన్వేషణ ప్రారంభించును. పుణ్యము ఫలించినపుడు మాత్రమే జీవునకు సద్గురువు లభించును. సద్గురువుగాని, సచ్చాస్త్రముగాని, సదోపదేశగాని ఎవరిశ్చైన లభించినచో అది బహుజన్మపుణ్యఫలమని, భగవత్కృపాకటాక్షలబ్ధమని నిశ్చయించుకొనవలెను.

గురువు లభించినమీదట వారు కావించు ఆదేశమును శిరసావహించి తదనుకీరిగ అనుష్ఠించుటకై ముముక్షువు తీవ్రతరయత్నము కావింపవలెను శ్రద్ధాభక్తులతో, పరిపూర్ణవిశ్వాసముతో గురువాక్యమును, శాస్త్రవాక్యమును పరిపాలించవలెను. Follow the master — సద్గురువును ఆశ్రయించుము, అనుసరించుము—అను ప్రథమోపదేశము యొక్క అర్థమిదియే.

అధ్యాత్మవిద్య అనుభవైకవేద్యమగు శాస్త్రము (Practical Science) అయియున్నది. ఒక చిన్న ఉపదేశమును జిజ్ఞాసువు తొన్ని సంవత్సరముల పర్యంతము సాధన చేయవలసియుండును. మార్గమధ్యమున అనేక సంశయములుదయించుటచేతను, అనేక విఠర్కములు జనించుటచేతను ఈ విద్యను సాధింపదలచువాడు అనుభవజ్ఞుడైన వ్యక్తినే ఆశ్రయించుట సముచితము. మహర్షులందఱును అట్టి అనుభవజ్ఞులైన సద్గురువులే. కనుకనే వాడు బోధించిన, రచించిన శాస్త్రములన్నియు సాధకునకు పరమప్రమాణములై యుండుచున్నవి. గురోర్గురువై, జగద్గురువైనట్టి శ్రీకృష్ణపరమాత్మ బోధించిన గీతాశాస్త్రము, అట్లే వ్యాసమహర్షి, శంకరాచార్యులు మున్నగు మహాసీయాలు కావించిన సద్బోధలు ముముక్షువులకు అత్యంత శిరోధార్యములై, అనుసరణీయములై యున్నవి. ఈప్రకారము పూర్వకాలిక గురుసత్తములపైనను, వారు బోధించిన సచ్చాస్త్రములపైనను అకుంతిత విశ్వాసముగలిగి సాధకుడు వానిని అనుసరించుచు జీవితమును

అధ్యాత్మికముగ పరిణత మొనర్చుకొనవలెను. గురుసేవ, గురువాశ్యానుసరణము—ఈ రెండును సాధకునకు అత్యవశ్యకము లని ఎన్నటికిని మఱువరాదు.

తాను గొప్పవాడనియు, సమస్తము తనకు తెలియుననియు తలంచి శిష్యుడు ఏకాలమందును అహంకరించరాదు. ఒకరియొద్ద తన తల వంగినపుడే ప్రపంచమంతయు తనయొద్ద తలవంచును. ఈ సూత్రమును జ్ఞప్తియందుంచుకొని ముముక్షువు భగవంతునియెడల సద్గురువులయెడల, పెద్దలయెడల వినయవిధేయతలుగలిగి, వారి వాక్యములను ఆకుంకిత శ్రద్ధతో పరిశీలించుచు, జీవితమునందు గొప్పపరిణామమును నాధింపజలెను. మోక్షప్రాప్తి కిదియే ఏకమార్గము. ఈ ప్రకారముగ సద్గురుసమాశ్రయణము మానవుని బంధ విముక్తికి అత్యవశ్యకమై యున్నది.

ప్రపంచములో గురువులు దొరికవచ్చునుగాని సద్గురువులు దొరికుట చాల దుర్లభము. శిష్యులను సద్వస్తువగు ఆత్మయొద్దకు చేర్చువాడే సద్గురువు. సచ్చీలమును చాక్కి-సందేగాక అనుష్ఠానమునందును దిగ్దర్శనమొనర్చువాడే సద్గురువు. శిష్యుల అజ్ఞానాంధకారమును రూపుమాపి జ్ఞానాలోకమును పారికి ప్రసాదించువాడే సద్గురువు. కావున అట్టి యోగ్యతలుగలవారు సహజముగనే జనులలో చాల అరుదుగా నుందురు. భగవానుడు ఎన్నుకొనిన ఏకొలదిమంది మహానీయులో అట్టి సద్గురుగీత మలంకరించి లోకములో విరాజిల్లుచుందురు.

అట్టి మహాసీయుల జీవితము వాస్తవముగ ప్రజలకు వసంత సదృశములుగనే యుండును. ఆధ్యాత్మికవిషయములందు పండితయనుభవముగల మహాసీయులగుటవలనను, పారమార్థికసూత్రములన్నియు వారికి కాచి వడబోసినవే అయి యుండుటవలనను, భక్తులకు వారి సాన్నిధ్యమందు నిగూఢమైన వత్సావగాహనము సులభతర మనిపించుచుండును. బ్రహ్మజ్ఞానము పుస్తకమునుండి గ్రహింపదగిన విద్యకాదు. హృదయమునుండి ప్రవహించవలసిన అరుభవమిది. బ్రహ్మజ్ఞానభూతి నొందిన సద్గురుని హృదయక్షేత్రమునుండి పొంగి పొరలి అధికారియగు సచ్చిష్యుని హృదయసీమముందు దొరలునట్టిదియే బ్రహ్మజ్ఞానము. కావున నిర్మలదరిత్ర ద్వారా తమ తమ హృదయస్థానములను పునీతమొనర్చుకొనిన భక్తకోటియంతయు అట్టి మహాత్ములు వర్ణించు బ్రహ్మజ్ఞానామృతమును గ్రహించి, అనుష్ఠించి, అనుభూతి మొనర్చుకొని, జన్మసార్థక మొనర్చుకొందురు. మహాత్ములదివ్యావరణముచే గలుగు పరమలాభమిదియే.

మహాసీయులగు సద్గురువులు తమ జీవిత కాలమంతయు అనుష్ఠానమునుగూర్చియే ఎక్కువగ నొక్కి చెప్పుచుందురు. వారు స్వరూపాల్లాచరించుచుందురు కనుకనే ఆ అనుష్ఠానముపై వారికంత నమ్మకము వర్పడును. (1) గురువు (2) దైవము (3) అనుష్ఠానము అను మూడింటిని ఏ కాలమందును విస్మరించరాదనియు, అట్లు విస్మరించనందువలననే తమ శాంతయో శాంతి జీవితమునందు లభించినదనియు వారు

చెప్పచుందురు. కావున వారి జీవితమునుండి మొట్టమొదట గ్రహింపదగిన మహాపాప మిదియే-‘అనుష్ఠాపము నెన్నడును చేయకువరాదు’, ప్రతిదినమున్ను ప్రతివారును నియమపూర్వకముగ భోజన మెట్లాచరించుచున్నారో, అట్లే జైవధ్యానమున్ను నియమపూర్వకముగ చేయవలయుననుట వారి జోధలలో ప్రముఖమైనది. ఈ చిన్ననియమమే సుక్రమముగ నాచరింపబడుచో అదియే సాధకుని మెల్లమెల్లగ మహాత్మ్యత ఆధ్యాత్మిక శిఖరములకు గొనిపోగలదని వారి మెళిక్కినము.

ప్రతిప్రాణియందును గొప్పగొప్ప శక్తులు విరాజిల్లుచున్నవి. అయ్యది నిగూఢములుగ నుండుటవలన ఎవరికిని దానియొక్క పరిచయము కలుగుటలేదు. నిదురించుచున్న తరుండలినికీ యోగాధ్యానముచే ఏప్రకారము ప్రేరేచునో, అప్రకారమే మానవుని యందంతర్లీనములై యున్న దివ్యపారమార్థికశక్తులు అతని సత్ప్రియత్నముచే లెస్సగ ప్రస్ఫుటములు కాగలవు. బంగారము ఇతరలోహములతో గూడి యుండినపుడు దానికేమంత విలువయుండదు. కాని, బాగుగ ప్రస్ఫుటము గావింపబడి మేలిమిగా మారునపుడు దానికి గొప్పవిలువ యేర్పడుచుండును. అట్లే అజ్ఞానపరివేష్టితుడై, అసురుగుణాభిభూతుడై, అపవిత్రహృదయుడై యుండునపుడు జీవునకు విలువ యుండదు. అతని నెవరును లెక్కచేయరు. అయినను అంతమాత్రముచేత సతకు నిర్లక్ష్యము చేయదగిన మాడుకాదు. ఏలయునిన, అతనియందు పవిత్రాత్మ యుండియే

యున్నది. దానిని వ్యక్తమొనర్పవలెను. సత్సంగత్యము చేతను, మహానీయుల సదోద్ధలచేతను అట్టి ఆత్మస్థితి తప్పక చేకూరగలదు. అత్తలి యింతదనుక ఎంతయో నీచుడుగ పరిగణింపబడువాడు సంఘమున సర్వోత్తముడుగ గణపింపబడును. కావున పాపము చెడ్డదికాని పాపి చెడ్డవాడుకాదు. పాపి నీనాటికే నను పుణ్యాత్ముడు కాగలడు. ప్రయత్నా త్తి తయముచే మానవుడు మాధవుడు కాగలడు. పశువు పశుసతి కాగలడు. ఈ సత్యమునే నదురువులు తమ జీవితమందు పడే పడే యుద్ధాటించుచుందురు. కాబట్టి ప్రతిజీవియు తన నిశ్చప్తస్థితిని జూచి నిరుత్సాహము తెందక, హృదయమునూ చక్కగ పరిశోధించుకొని, అసురగుణములు, దుస్సంగల్పములు, దుర్భాసనలు తమయం దేవైనయుండిన వానిని సమూలముగ తొలగించివేసి, దైవసముదై—కాదు కాదు, దైవమే అయి శోభిల్లవలెను. ఈ ప్రకారముగ అల్పుడు మహాత్ముడు కాగల్గు నదవకాశమును శాస్త్రములు జనుల కొసంగియున్నవి. కావున ప్రతిజీవియు తన హృదయమునూ చక్కగ వికసింపజేసికొని జీవిత పరమావధియగు స్వస్వరూప (ఆత్మ) సాక్షాత్కారమును బడసి ధన్యుడు కావలయును.

ఈ ప్రకారములైన సర్వజీవ సంతానరూపములగు మహాత్తర సదోద్ధలను మహానీయులగు నద్గురువులు కావించుచు జనుల కుత్తేజమును గలిగించుచుందురు. వారిద్వారా ఎందఱో సామాన్యజనులు ముముక్షువు లగుదురు. ఎందఱో ముముక్షువులు ముక్తులగుదురు. ఈవృత్తాంత తమో

జాలమును ప్రజల హృదయవీధులనుండి దూరీకరించుటకును అట్లే వేదాంతభేరిని దశదిశల మారుమ్రోగించుటకును వారు కంకణము కట్టుకొందురు. అట్టి సద్గురువులను పెర! పెర! సంపాదించి, చిత్తశుద్ధితో వారి సేవచేసి వారు బోధించు మోక్షమార్గమును చక్కగ అనుసరించి బ్రహ్మవిద్యను బడసి జీవితమును కృతార్థ మొనర్చుకొనవలెను.

ప్రకృతిని (మాయను) ఎదుర్కొనుము

ఇక మోక్షప్రాప్తికి రెండవ ఉపదేశము—
‘ప్రకృతిని (మాయను) ఎదుర్కొనుము’ అనునది. దొంగ ఇంటిలో ప్రవేశించినను కనిపెట్టలేనివారు కొందఱు; కనిపెట్టినను వానిని ఎదుర్కొనలేనివారు కొందఱు; ఎదుర్కొని చివటకు వానితో ఘర్షణపడి తరిమివేయువారు కొందఱు—ఈ ప్రకారముగ జనులలో మూడుతరగతులవారుందురు. మూడవతరగతివారు జీవన్ముక్తులు. చిత్తమండిరమున ప్రవేశించిన అహంకారాది శత్రువులతో యుద్ధము చేసి వారలను పరిమార్చి తన్నందిరమున పరమార్థిని ప్రతిష్ఠింపజేసి ఈ జీవితమున పరమానంద మనుభవించువారే అట్టి మహనీయులు. మఱికొందఱికి సరియైన ఆయుధములు లేకయు, ఉన్నను ఎదుర్కొన శక్తిలేకయు శత్రువుపై విజయమును పొందజాలకయుందురు. ఇట్టివారు పెద్దల సహవాసముచే చక్కని పారమార్థిక ఆయుధములను సమకూర్చుకొని ఏనాటికినను శత్రువును తరిమివేయగలరు. వీరు

మధ్యములు, ఇక అధములు శత్రువు ప్రక్కనే యున్నను
వాని బాడ కనిపెట్టలేక తమోగుణాభిభూతులై, అజాగ
రూకులై అజ్ఞానాంధత్వముచే న్నబ్బులై పడియుండి శత్రువు
యొక్క దుఃఖమాప ఆఘాతములకు లోనగుచు జననమరణ
ప్రవాహమున పూర్తిగ తగుల్కొని యున్నవారలు, ఇక
వీరి తారణము ఎప్పటికో ఆ పరాత్పరునకే ఎఱుక!

జీవుని హృదయగేహములో అజ్ఞానమను దొంగ
ఎప్పుడు ప్రవేశించెనో ఎవరికినీ తెలియదు. ఆ 'ఎప్పుడు'
అను ప్రశ్నకు శాస్త్రములలో సమాధానములేదు. సమా
ధానముకొరకు యత్నించుటయు కేవలము అప్రస్తుతమే
యగును. జీవుడు చేయవలసినపని ఆ చోరుని కనుగొని
త్వరలో సాగనంపుటయే. అంతియేకాని తర్కవిత్తర్కము
లచే కాలయాపన చేయుటకాదు. శత్రువు బహుకాలము
నుండి హృదయక్షేత్రమును ఆక్రమించుకొని యుండుటచే
బలమును కూడగట్టుకొనియున్నాడు. చక్కగ కాల నిఘ
ద్రొక్కుకొని యుండుటవలన ఒకరాగాన అతడు కదలుట
లేదు. తన కేవియో మాక్కుభక్తములు ఏర్పడినట్లు అతడు
భావించుకొనుచున్నాడు. ఇట్టి పరిస్థితియందు ఇక జీవుడేమి
చేయవలెను? శత్రువుయొక్క బలముచూచి, శక్తినిజూచి
అసార సామర్థ్యమును జూచి చిత్తరపడి ఊరకయుండవలసిన
దేనా? కాదు. అట్లెన్నటికిని చేయరాదు.

జీవునియందు అనంతశక్తి కలదు. దానిని విజృంభింప
చేయవలెను. జీవుడు గొట్టెవంటివాడుకాదు. అతడు నిద్రించు

సింహము, సింహముయొక్క సింహత్వమునకు ఏ కాలమునను
లోటు ఉండదు. సింహము మేలుకొనిన చాలును. అట్లే
అనాదికాలమునుండి అజ్ఞాననిద్రలో పడిఉండి తపయొక్క
దైవత్వమును మఱచి, కర్మబంధమున తగుల్కొని పుట్టుచు
చచ్చుచు నానాయాతన లనుభవించుచున్న ఈ జీవుడు
ఇపుడు నిద్రలేచి అజ్ఞానమును శత్రువును ఎదుర్కొని తన
దివ్యాత్మస్వరూపమును వ్యక్తము చేసికొనవలెను. విరికి
పండ్లయై అజ్ఞానస్థితిని, బంధదశను ఇంకను దీర్ఘముగ కొన
సాగించుట ధర్మముకాదు. ఇప్పటికే బహుకాలము చాటి
పోయినది. ఇక నిద్రించుట కిది తరుణము కాదు. లేచి
కర్తవ్యమునకు గడంగవలెను. మాయను ఎదుర్కొనవలెను.

సామూన్యముగా లోకములో శ్రోతిగాని, కుక్కగాని
విరికివారలను చూచినచో తరుముకొనును. ధైర్యముగ నిల
బడినవారిని చూచి పారిపోవును. అట్లే జీవునియందుగల
విరుద్ధశక్తులు (Negative forces) దుర్బలురను నానా
బాధలు పెట్టును. ధైర్యవంతులకు తలయొగ్గి యుండును,
మహనీయులయొక్క జీవితచరిత్రలను పరిశీలించినచో, వారు
శత్రువుయొక్క చాడులకు ఏమాత్రము జంకక తమ శక్తి
యుక్తులచే వారిని జయిందివేసిన సంఘటనలు అనేకము
కానిపించుచున్నవి. ఈనాటి శత్రువే జయింపబడినచో రేపు
మిత్రుని పగిది వ్యవహారింపగలడు. అట్లే ఇంద్రియములను
శత్రువులు జయింపబడినచో, అవి మనకు అనుకూలముగ
ప్రవర్తించును. కాబట్టి ధైర్యమును కూడగట్టుకొని, విరికి

తనమునకు వీమాత్రము తా నొసంగక, మాయారూప శత్రువుతో సంగ్రామమునకు దిగవలెను. మన జన్మ హక్కిన ఆత్మవస్తు సంపాదనమునకై ఎన్ని త్యాగములకైనను సంసిద్ధులై యుండవలెను. సాహసవంతుని జయము వరించియే తీరును.

In the worlds broad field of battle
In the bivouac of life
Be not like dumb driven cattle
Be a hero in the strife.

అని 'లాంగ్ ఫెలో' అను కవిస త్తముడు నుడివినట్లు ఈ విశాలజీవిత సంగ్రామక్షేత్రమందు నోరులేని మూగపశువులవలె వ్యవహరించక ప్రచండయోధుని భంగి అపార ధైర్య సాహసములతో వర్తించవలెను. శత్రువునకు వీశాలమందును వెన్ను చూపరాదు.

లోతుగ విచారించి చూచినచో ఈ మాయకుగాని, అజ్ఞానమునకుగాని, అవిద్యకుగాని చాస్తవకుగు ఆస్తిత్వము లేదు. అది నీడవంటిది. మాయను జూచి భయపడుట తన ఛాయను జూచి భయపడుటవంటిదే యగును. నీడను తృణీకరించి, నిజవస్తువగు ఆత్మప్రకాశమువైపునకే దృష్టిని మరలించి, దానినే ఆశ్రయించినచో జన్మ కడ తేరిపోవును. దైవ బలమును చేకూర్చుకొనినవారినుండి మాయ తప్పక పలాయనము చిత్తగించి పేయును. భగవంతుని ఆశ్రయించినవారిని మాయ ఇక ఏమియు చేయజాలదు.

మా వేద యే ప్రపద్యంతే మాయామేతాం తరన్తి తే.

అని భగవానుడు నెలవిచ్చియేయున్నాడు. తన్నాశ్రయించినవారు భయంకరమైన మాయను అవలీలగ చాటి వేయగలరని గీతాచార్యుల హితవచనము. చేతిలో పడవ గలవారికి సముద్రముయొక్క లోతుతో పనిలేనట్లు, తన ఆత్మస్వరూపమే యగు భగవంతుని ఆలంబనమును పొందిన వారు మాయయొక్క భీషణత్వమును జూచి జంకవలసిన పనిలేదు. మాయ ఎంత శక్తివంతమైనప్పటికిని, అనాది కాలమునుండియు ఉన్నది అయినప్పటికిని, చీకటివంటిదే యగును. ప్రకాశముయొక్క ఛాటికి అది తట్టుకొనలేదు. కావున జీవుడు ఆత్మజ్ఞానమును తోటిసి వెలిగించి ద్రుక్పతిని, మాయాతిమిరమును ఎదుర్కొని, దానిని అంతమొనర్చి భవబంధరహితుడై ఈ జీవితమునందే మోక్షసామ్రాజ్యాధి పత్యమును బడయవలయును.

చివరివఱకు పోరాడుము

ఇక మోక్షప్రాప్తికి గావించబడిన మూడవఉపదేశము— 'చివరివఱకు పోరాడుము' అనునది. సామాన్యముగ పర్వ తారోహణులు శిఖరమును చేరనంతవఱకు తమ లక్ష్యము సెరవేరినదని తలంపరు. సంగ్రామమున పాల్గొను సైనికులు శత్రువు జయింపబడనంతవఱకు తమ ధ్యేయము సఫలమైన దని భావింపరు. అట్లే అధ్యాత్మమార్గమున యత్నశీలుడగు సాధకుడు బహుజన్మలనుండియు వేధించుచున్న మాయను

అజ్ఞానమును, ప్రతీపకత్తులను పూర్తిగ తుడిచిపెట్టనంతవఱకు తన కర్తవ్యము పరిసమాప్తమైనదని తలంపరాదు. మాయ నివృత్తుగప్పిన నిప్పువలె నుండును. మనుజుడు దానిని జయించి నట్లే భావించి సంబరపడుచుండును. కాని ఇంతలో ఏదియో యొక అవకాశము చూచుకొని అది తలవని తలంపుగ వచ్చి అమాంతముగ దొడపడుచుండును.

The mind has the knack of making the aspirant feel that he is its master, while in fact it makes a hopeless fool of him.

అని ఒక మహాత్ముడు నుడివినట్లు మనస్సు జత్తుల మారిడి, తన్ను జయించివేసినట్లు తన యజమానికి అది విశ్వాసమును కలుగజేయును. కాని తృటిలో వానిని పరాభవించి తనదే పైచేయిగ గావించుకొనును. కావున సాధకులు బహుభాగదూకులై ఇంద్రియములను, మనస్సును వెయ్యిభళ్ళతో కనిపెట్టి చూచుచుండవలెను. జన్మార్జిత మలినవాసనాప్రభావముచే ఇంద్రియాదులు తమకు ప్రియములైన దృశ్యవిషయములపై కే ఉరుకుచుండును. అట్టి విజ్ఞుడగువాడు వివేకమును ఆయుధమును ఆశ్రయించి వానికి ఈ క్రిందివిధముగ బోధించవలెను—

'ఓ మనస్సా! ఓ ఇంద్రియములారా! ఎన్ని జన్మల నుండి ఈ ప్రకారము విషయములపై పునకు మీరు పరుగెత్తుచున్నారు! మీ కేమైన తృప్తికలిగినదా? ఇంకను కోటాను తోట్ల జన్మలు ఈప్రకారముగ అనుభవించినను తృప్తికలుగు

వను నమ్మకమేమైన మీకున్నదా? విషయములవలన మీరు పొందు ఆనందము ఏపాటిది? ఎంతపేపుండును? అది కాళ్ళ తమా, లేక నళ్ళరమా? అవిచ్చిన్నమా, లేక దుఃఖమిశ్రితమా? అతుకులబొంతవంటి ఈ అల్పసుఖముకొఱకై బహుమూల్యమైన ఈ మానవజన్మను వృథాచేయుట మీకు పాడియా? దివ్యమైన ఇట్టి అపకాళములు మఱల మఱల దొఱకునా? అనంత బ్రహ్మనంద పారావారమునకు పారసులైయున్న మీరు ఈ ప్రకారముగ కక్కుర్తిపడి అల్పవస్తువుకొఱకు జీవితమును ధారపోయుట న్యాయముకాదు. లెండు! పరాత్పరుని పాదయుగములను సేవించుటకై తత్తదామే కృతనిశ్చయములు కండు!

ఈ ప్రకారముగ మనస్సునకు, ఇంద్రియములకు చక్కని హితబోధచేసి వానియొక్క దర్పమును సాధకుడు అడంపపలెను. అయితే బహుకాలమునుండి ప్రాపంచిక వాసనలు రూఢిపడియుండుటవలన అవి వెంటనే చెప్పినమాట వినకపోవచ్చును. అయినను ప్రశుత్నమును వీడరాదు. వీనాటికైనను తత్త్వజ్ఞాన సహాయముచే వాసనాక్షయము పరిపూర్తిగ సంభవించి మనోనాశము లెస్సగ సిద్ధించినపుడే ఆత్మసాక్షాత్కారము కలుగగలదు. వాసనలు పైపైన నశించినట్లు కనిపించినను లోన వేరు పాతుకొనియుండును. తీగి ఎండిపోయినను దుంప నశింపనట్లు, సాధకుడు తాను చేయు శుశ్రూషయత్నములవలన వాసనలయొక్క ప్రకోపము ఒకింత ఉపశమించినను దానిని నమ్మరాదు. 'రసవర్జం' అని

గీతాచార్యులు ఈ స్థితినే గీత రెండవ అధ్యాయమున చక్కగ వర్ణించి చెప్పిరి. వివేక వైరాగ్యాదులచే వాసనలు, దుర్గుణములు, దురభ్యాసములు, విషయప్రవృత్తులు సమూలముగ తొలగిపోవంతివఱకు మనుజుడు సాధనచేయుచునే యుండవలెను. మధ్యలో నిలుపరాదు. Fight to the end-చివరివరకు పోరాడుము అను సూక్తియొక్క భావమిదియే.

స్థిత్యాపాద్యం నరకాశేషం బ్రహ్మనిర్వాణమృచ్ఛతి.

అని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ గీత రెండవ అధ్యాయమున బ్రాహ్మీస్థితినిగూర్చి వర్ణించు సందర్భమున సాధకులకు చక్కని హెచ్చరిక చేసియున్నారు 'ఓ సాధకులారా! పరమార్థ సాధనను అంత్యకాలమువఱకు, దేహవియోగ సమయమువఱకు నిలుపరాదు. మాయ టక్కులమారిది. మహా శక్తివంతమైనది. ఎప్పుడెప్పుడు సాధకుని వడగొట్టుదునా యని అది పొంచియుండును. కాబట్టి సాధకులారా! ఏమరు పాటులేక శత్రువుతో చివరివరకు పోరాడి జయించుడు.

జహి శత్రుం మహాకాశః కామదూతం దురాసదమ్.

భయంకరమైన ఈ కామక్రోధాదిరూప శత్రువును విచారణాబలముచే జయించివేయుడు. అభ్యాసముచే దానిని పారద్రోలుడు. ఇక్కార్యమున ప్రమత్తతగాని, పరాకుగాని, అలసత్వముగాని పనికిరాదు. అంత్యకాలమువఱకుకూడ సాధనవిషయమై బహుజాగ్రత్తగ నుండుడు' అని భగవానుని హితోపదేశము.

ఒరుగిడు పంచములో ఏ కొద్దిమందో పాల్గొందురు. పాల్గొనిన కొద్దిమందిలో మధ్యలోనే కొందఱు నిలిచిపోవుదురు, చివరివఱకు పోరాడి పంచము గెలుచుకొనువారు ఏ ఒకరిద్దరో ఉందురు. వారే ధీమంతులు. విజయలక్ష్మిని వరించువారు వారే. అట్లే అధ్యాత్మక్షేత్రమునను అశుంభిత మగు దీక్ష, అప్రతిహత అధ్యయనసాధనము తీరమగు పట్టుదల, ఆత్మవిశ్వాసము కలవాడుమాత్రమే మాయతో చివరి వఱకు పోరాడి విజయశ్రీని చేపట్టుదురు. అనేకమంది మోక్షప్రాప్తికి యత్నములు చేయుచుండినను, కడవఱకు పోరాటమును సాగించుచునిలిచిన ఏ ఒకానొకధీరుడో విజయవంతుడు కాగలుగుచున్నాడు. 'కశ్చిద్ధీరః ప్రత్యగాత్మానమైశుత్' - విషయవిరక్తికలిగి అంతర్ముఖుడైన ఒకానొకధీరుడుమాత్రమే ప్రత్యగాత్మను చూడగలుగుచున్నాడని ఉపనిషత్తులున్ను ఘోషించుచున్నవి.

కాబట్టి ముముక్షువు లక్ష్యప్రాప్తివఱకు తన పోరాటమును సాగించుచునే యుండవలెను. ఒక జన్మకాలము పట్టి నను, రెండు జన్మలకాలము పట్టినను, అనేక జన్మలు పట్టినను మోక్షము పొందువఱకు ప్రయత్నమును విరమించరాదు. లోకమున అధములు దైవకార్యమును ప్రారంభించనే ప్రారంభించరు. మధ్యములు ప్రారంభించి విఘ్నములు ఎదురుకాగానే నిలిపివేయుదురు, ఉత్తములు ఎన్ని విఘ్నములు తటస్థించినను తాము ప్రారంభించిన సత్కార్యమును - దైవకార్యమును విడువనే విడువరు. పరమార్థ

సాధకులు ఉత్తములవలె వ్యవహరించి గొప్ప పట్టుదలతో లక్ష్యమగు భగవత్సాక్షాత్కారమును ఎఱువను సాధించియే తీరవలెనుగాని, పిరికిపందలై మధ్యలోనే విరమించి పెద్దల దృష్టిలో హాస్యాస్పదులు కారాదు.

వాసనలు, అగ్ని, ఋణము, 'రోగము, శత్రువు, విషము—అనునవి ఏ కొంచెము మిగిలియున్నను బాధించుచునే యుండును. వానిని సమూలముగ తొలగించవలెనని నీతిశాస్త్రము బోధించుచున్నది. కావున అనాది మాయా రూపశత్రువును అజ్ఞానవైరిని హృదయగేయమునుండి తరిమి వైచుటలో ఏమాత్రము వెనుకాడక, ఆతడు పూర్తిగ వైదొలగనిచే శాంతిని ఏకాలమందును నోచుకొనలేనుని దృఢముగ నమ్మి అకార్యమును సాధించుటకు ఈ జన్మయే చక్కటి అవకాశమని విశ్వసించి, దైవముపై పరిపూర్ణ విశ్వాసముంచి, మాయతో, ప్రకృతితో కడవఱకు పోరాటము సాగించి, విషయశ్రీని చేపట్టి ఆత్మసాక్షాత్కారముచే పరమానందమును అనుభవించవలెను.

జగన్నాటకమును అంతమొనర్చుకొనుము

ఇక మోక్షప్రాప్తికై నాలుగవ ఉపదేశము—
'జగన్నాటకమును శీఘ్రముగ పరిసమాప్తము గావించు కొనుము—అనునది. శిరస్సుపై కట్టెలమోపు పెట్టుకొని పోవుచుండు గ్రామస్థుడు దానిని ఎప్పుడూ ద్రిందకు దిద్ది భారమును తొలగించుకొందునా యని తహతహ పడు

చుండును. పగలంతయు పనిచేయు ఉద్యోగి ఎపుడు సాయంసమయ మేలెంచునా యనియు, కార్యభారము ముగించుకొని ఇంటికి వెళ్ళి హాయిగ ఎపుడు కాలము గడుపుదునా యనియు పరితపించుచుండును. కాని చిత్రమే మనగా కోట్లకొలది జన్మలు పుట్టుచున్నను చచ్చుచున్నను, దేహభారమును మోయుచున్నను తద్వారా దుఃఖభారమును వహించుచున్నను జీవుడు ఆ భారము ఎపుడు తొలగిపోవునా యని ఆలోచించుటలేదు. పైకెచ్చు అజ్ఞానముచే దేహముతో, ఇంద్రియములతో, మనస్సుతో చేయరానిపనులు చేయుచు జన్మబంధనమును ఇంకను దృఢతరమొనర్చుకొనుచున్నాడు. దుఃఖభారమును ద్విగుణీకృత మొనర్చుకొనుచున్నాడు. ఈ జగన్నాటకమును అంతులేకుండు కొనసాగించుచున్నాడు. ఇది అత్యంత శోచనీయము.

All the world is a stage

And all the men and women merely players

They have their exits and their entrances

‘ఈ ప్రపంచమంతయు ఒక మహానాటకరంగము. పురుషులు, స్త్రీలు అందఱును ఆ నాటకమందలి పాత్రధారులు. వారు రంగస్థలముపైకి వచ్చుచుందురు, పోవుచుందురు,’ అని షేక్స్పియర్ మహాకవి నుడివిసట్లు ఈ విచిత్ర జగన్నాటకరంగములో జీవుడు వేయని వేషములేదు. ధరించని పాత్రలేదు. ఎనుబదినాలుగులక్షల రూపములు ధరించి ఈ విశ్వరంగస్థలిపై ఆరడు అనాదికాలమునుండి

అభినయ మొనర్చుచున్నాడు. కాని విసుగుపట్టుట లేదు. ఈ చేషధారణకు స్వస్థిచెప్పి తనకు తానే మిగిలి పరిపూర్ణ సుఖ మనుభవించు భాగ్యము నోచుకొనలేదు. ఇప్పటికీ కాలము మీరిపోయినది. బంధవిముక్తినిగూర్చి తేల్చుకొన వలసిన అపూర్వమానవజన్మ ఏ తెంచినది. భగవంతుడు ఎంతయో విజ్ఞాన మొసంగినప్పటికిని మనుజుడు బంధనమును దృఢపఱచుకొని బుద్ధిపూర్వకముగ నోతిలోపడుటకీ సిద్ధ పడుచుండుట హాస్యాస్పదమైన విషయము. ఇకమీదట నైనను మానవుడు తన విజ్ఞతను ఉపయోగించి ఈ జన్మ పరంపరకు ఉద్వాసన చెప్పుట శ్రేయస్కరము. ఈ అనాది జగత్సాక్షకమున కింతటితో భరతవాక్యము పలికి, తాను ధరించు అగణిత వేషముల కొక నమస్కారము చెప్పి, జీవుడు తన సహజ నిర్వికల్ప స్వస్వరూపాత్మయందు స్థితిగల్గి పరిపూర్ణ శాంతి ననుభవించుట యుక్తము.

శాంతి బాహ్యవస్తువులనుండి లభించునది కాదు. అట్లు లభించునది తలంచుటయు కేవలము పెట్టి. శాంతిసుఖములు బయటనుండి కూరబడునవి కావు. అవి లోపలనుండియే ఊర్పవట్టివి. ఒక వేళ బయటనుండి ఒకింత శాంతిగాని, సుఖము గాని లభించినట్లు తోచినను అది ఎల్ల కాలము నిలువదు. ముఱుగుణమే అదృశ్యమై భయంకరదుఃఖరూపముగ పరిణమింప జీవుడు దానిచే సతమతమైపోవును. కావున ఆత్మ శాంతియే పరిపూర్ణ శాంతి, పదార్థజనిత శాంతి కేవలము భ్రాంతిమాత్రమే యగును.

రాత్రి గాఢనిద్రలో జీవుడు అవిచ్ఛిన్నముగ కొంత
సేపు సుఖ మనుభవించుచున్నాడుగాదా! ఆ సుఖ మెక్కడ
నుండి వచ్చినది? బయటనుండియా? కాదు. దేహము,
ఇంద్రియములు, మనస్సు అల్లటి లయించియుండుటవలన ఆ
సుఖము జాహ్మ్యపదార్థ జనితముకాదనుట స్పష్టము. అది
అంతరమునుండియే ఆవిర్భవించినది. జడమైన సుఖ ప్రియంబే
అంతటి ఆనందము, శాంతి మానవునకు లభించుచుండ ఇక
పైతన్యవంతమగు సమాధి స్థితియం దాతని ఇట్టి మహోన్నత
శాంతి లభించునో ఊహించుకొనవచ్చును. అదియే ఆత్మ
శాంతి. అది అపరిచ్ఛిన్నమైనది. అదియే మన జన్మహక్కు,
అదియే మన స్వస్వరూపము. భక్తి, జ్ఞానవైరాగ్యముల
ద్వారా ఇంద్రియములను, మనస్సును చక్కగ నిగ్రహించు
కొనుటద్వారా అట్టి స్వస్వరూపశాంతి జీవునకు తప్పక
లభించగలదు. ఏ నిర్వికల్ప ఆనందమును జీవుడు సుషుప్తి
యందు తెలియకుండ అనుభవించుచున్నాడో, దానిని
జాగ్రత్తునందు తెలిసి అనుభవించుటయే సమాధిస్థితియగును.
ఇంద్రియ మనస్సంయమోదలచేతను, చక్కని విచారణ
చేతను, దృశ్యమునందు విరక్తిభావము జనింప, మనస్సు
అంతర్ముఖముకాగా ఇట్టి సమాధి సుఖము, పూర్ణవిశ్రాంతి
జాగ్రత్తునందే జీవునకు చక్కగ లభింపగలదు. కావున
అద్దానికొకే ముముక్షువు లెస్సగ పాటుపడి గమ్యస్థానమగు
పరమాత్మను శీఘ్రముగ చేరుకొనవలెను.

సామాన్యముగ దూరప్రయాణము చేయునపుడు యాత్రికుడు కొద్ది సామానును మాత్రమే తన వెంట తీసికొని పోవుచుండును. ప్రయాణము సల్పువాడు తన వెంట భారమును ఎంత తగ్గించుకొనిన అంత జోయిగ ప్రయాణము సలుపగలుగుచుండును.

Less luggage makes travel a pleasure

అని రైల్వే అధికారులు ఈ సత్యమునే ప్రయాణీకులకు చక్కగ ఉద్ఘోషించుచున్నారు. అట్లే జీవుడు అనాది కాలము నుండి చేయుచున్న ఈ జననమరణదూప దీర్ఘ సంసారయాత్ర యందు మనస్సు, దేహము, భోగ్యపదార్థములు—ఇత్యాది దూప దృశ్యవస్తువులను గూర్చిన సంకల్పములను ఎంత తగ్గించుకొనిన అంత శాంతిని, సుఖమును బడయగలుగుచుండును. అప్పుడే మోక్షదూప గమ్యస్థానమును జీవుడను పాఠకుడు ఆనందముగ చేరుకొనగలుగును. సంకల్పభారము తగ్గుటయే, శేక తొలగుటయే శాంతికి వృక్షకమార్గము. పూర్ణ శాంతికి వేరొక ఉపాయ మెద్దియులేదు. అనాత్మహాసములై న దేహాది దృశ్యపదార్థములయెడల విరక్తిగలిగి, ఆత్మయందు ఆసక్తిని పెంపొందించుకొని అట్టి ఆత్మయందు మనస్సును స్థాపిత మొనర్చుటయే పూర్ణ శాంతికి ఉపాయము.

కాబట్టి ఉపయము నిద్రలేచినది మొదలు రాత్రి పరుండువరకును లోకవ్యవహారము లనేకము లున్నప్పటికిని అవకాశమును కలుగ జేసికొని ఆత్మనుగూర్చియే చింతించుచు, భ్యానించుచు, తదేకనిష్ఠుడై మెలగుచు తద్వారా

అవిచ్ఛిన్నసుఖమును, పరిపూర్ణశాంతిని జీవుడు పడయవలెను. ఈ మానవజీవితమునే చరమజన్మగ నొనర్చుకొని, జగన్నాటక వేషముల కింతటితో తిలాంజలి యొరంగి అనాది కాల సంసార దుఃఖజాలమును విచ్ఛిన్న మొనర్చివైచి ఆత్మస్థితుడై బ్రహ్మానంద మనుభవించవలయును. అదియే పరమపురుషార్థమగు మోక్షము.

9 వ. అధ్యాయము

మోక్షవిజ్ఞానసర్వస్వము

మోక్షమును గూర్చిన విజ్ఞానమంతయు మూడూ గొప్ప సాధనలందు ఇమిడియున్నది. అవియే వాసనాక్షయము, మనోనాశ, తత్త్వజ్ఞానములు. మోక్షసంబంధమైన వీక్షయ త్నమైనను ఈ మూడింటియందంతర్భూతమైయే యుండును.

వాసనాక్షయము

కాబట్టి ముముక్షు వగువాడు వీనిని తప్పక ఆశ్రయించవలెను. వీనిలో తత్త్వజ్ఞానముచే వాసనాక్షయము, వాసనాక్షయముచే తత్త్వజ్ఞానము ప్రబల మగుచుండును. అవి పరస్పరము ఒక దానిచే మఱియొకటి సంపుష్టిని బొందుచుండును. తనుకనే వసిష్ఠమహర్షి ఆ రెండింటిని ఏకకాలమందే అభ్యసించుట శ్రేయస్కరమని సెలవిచ్చియుండెను. పైన చెలిపిన మూడు ప్రయత్నములు సాధకులకు పరమవశ్యకములై యున్నవి కావున అందొక్కొక్కదానినిగూర్చి విచారించుము—

మొదటిది వాసనాక్షయము. వాసన యనగా నేమికి సామాన్యముగ వాసనయను పదమునకు సుంగధ మనియో, మర్గంధ మనియో అర్థము చెప్పుచుండురు. అధ్యాత్మిక పది

భావయందు మాత్రము వాసన యనగా బహుజన్మాన్విత సంస్కారమని భావము. ఆ సంస్కారము చెడ్డగా నున్నచో దానిని దుర్వాసనయనియు, మంచిగా నున్నచో సద్వాసన యనియు చెప్పదురు. మొదట దుర్వాసనలను పోగొట్టుకొని సద్వాసనలను అభ్యసించవలెను. ఆ విధప క్రమముగ నిస్సంకల్పాత్మస్థితిని చేరుకొనవలెను.

ఏదైన ఒక కార్యమును చేసినపుడు అది మనస్సుపై ఒక చిహ్నమును కలుగజేయును. ఆ కార్యమునే మఱుగటి రోజు మఱల చేసినపుడు ఆ చిహ్నము బలపడును. తిరిగి దానిని మఱాడవరోజు చేసినపుడు అది యింకను బలపడి అల వాటుగా మారును. ఆ అలవాటు బలపడినపుడు సంస్కారముగా, వాసనగా పరిణమించును.

Sow an action reap a tendency.

Sow a tendency reap a habit.

Sow a habit reap a character.

Sow a character reap a destiny.

So destiny is in your own hands.

‘అనగా’ ఏదైన ఒక పని చేసినచో అది మనస్సు నందు స్థానమును కల్పించుకొనును. దానినే మఱల చేసినచో అది అలవాటుగా మారును. ఆ అలవాటు గట్టి పడినచో శీలము (Character) గా మారెను. ఆ శీలమే మానవుని గమ్యమును నిర్ణయించును. కాబట్టి ఉత్తమగమ్యముగు

మోక్షముగాని, అధమగమ్యముగు నరకముగాని నీ చేతుల లోనేయున్నది' అని ఒక మహానీయుడు పలికెను.

కాబట్టి రసయోక్త- చేష్టలను మానవుడు 'అతిజాగ్రూకతతో' గమనించుచు వానిని పరిశుద్ధమొనర్చుకొనుటకై ప్రయత్నించవలెను. ఇంతవఱకు అజాగ్రతవలన జీవుని చిత్త కుహారమున అనేక పాపవాసనలు, దుర్వృత్తులు, దుస్సంకల్పములు రూఢిపడి స్థానమును కల్పించుకొని హక్కు భుక్తములను ఏర్పఱచుకొని యుండెను. కారణ దేహమున అయ్యిని అతిసూక్ష్మముగ బీజరూపముగ నెలకొని యున్నది. ఆ బీజరూపే శ్రమముగ నికసించి అసమ చూచుకొని మహావిషవృక్షములుగ పరిణమించి జీవుని అధోగతికి ప్రోవించేయుచున్నది. కాబట్టి ఆ దుర్వారఫలను విచారణచే నెకలించి నైచి వివేకఖడ్గముచే రూపుమాని చిత్తమును వాసనారహితముగ నొనర్చవలెను. చిత్తము నిర్మలముగ నున్నపుడే అధిష్ఠానముగు అత్త చక్కగ అనుభూతియు కాగలదు.

అయితే ఆ వాసనలలో ఏ ఒకటి రెండిటినినైన తొలగించిన చాలునని భావింపరాదు. అన్నిటిని నిశ్శేషముగ తొలగించి వేయవలెను. 'శేషః స్వల్పోఽపి బాధతే' అనునట్లు అగ్నిగాని, ఋణముగాని, వ్యాధిగాని, వాసనగాని ఒకింత మిగిలియున్నను ప్రమాదమును గలుగజేయును. శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ 'ప్రజహాతి యదాకామాన్ సర్వాన్' అని చెప్పుటకు కారణమిదియే. కోరిక లన్నిటిని సంపూర్తిగ విడనాడినపుడే మనుజుడు స్థిరప్రజ్ఞుడు కాగలడని, పరమ శాంతిని

బడయుగలదని గీతాచార్యుడు నుడివెను. గోరికలు మనస్సు
యొక్క మారుమనాలబండు బాగుకొని యుండును. వాసనా
రూపమున మనస్సులోన జలించియుండును. దోషముగాని,
బంధముగాని బయటలేదు. మనస్సునందే కలదు. కాబట్టి
మనస్సును అగాధ అంధకార కుహరమున వివేకమును దీపము
యొక్క సహాయముచే ఏదో వాసన లున్నవో చక్కగా
బెదకి వానిని ఏరి పారవేయవలెను. అన్నముతో రాతిబెడ్డ
లను, పైరుతో కలుపుమొక్కలను, ఉద్యానవనమున కంటక
ములను, కూరచెట్లతో చీకపురుగులను ఏరి దూరముగ
పారవేయునట్లు మనస్సునందలి వాసనారూప మాలిష్యమును
దూరముగ తొలగించి వేయవలెను. ఇదియే వాసనా
క్షయము.

అధ్యాత్మరంగమున ఈ వాసనాక్షయ మొక మహా
న్నత మగు యత్నము. ముముక్షువులకు పరమార్థశక్తకమైన
అంగము. కావున సాధకు లిద్దానిని తప్పక ఆశ్రయించి,
సాధించి పరమానందమును బడయవలయును.

మనోనాశము

వాసనాక్షయ, మనోనాశ, తత్త్వజ్ఞానములను మహా
న్నత పరమార్థ యత్నత్రయమందు మొదటిదియగు వాసనా
క్షయమును గురించి ఇంతవఱకు విచారించియున్నాము.
ఇప్పుడు రెండవదియగు మనోనాశమునుగూర్చి విచారితము.
మనస్సు నశించిన మిగులునదే ఆత్మ. మనోనాశముచే మను

జాడు స్వస్వరూప మగు ఆత్మస్థితియందు నిలుకడ కలిగియుండ గలడు. అనేక జన్మలనుండి ఈ మనస్సు జీవునకు ఒక పెద్ద ప్రతిబంధకముగ వర్తించుచున్నది. తెర వేయబడినపుడు తెర వెనుకనున్న వ్యక్తి కానుపించనటుల, రజస్తమోగుణ యుక్త మగు మనస్సు అడ్డుగా నున్నందున వెనుకనున్న పరమాత్మ మనుజునకు దృష్టోచరము కాకయున్నాడు. పరమాత్మసాక్షాత్కారమునకై ఇప్పుడు చేయవలసిన పని మనోదూష ప్రతిబంధ నిర్మూలనమే యగును. దీనినే మనోనాశ మని యందుదు.

మనస్సు అనునది ఒక ప్రత్యేక పదార్థము కాదు. అనేక వాసనలు, సంస్కారములు, సంకల్పములు, వృత్తులు చేరి మనస్సు అను ఒక వస్తువుగ ఏర్పడినది.

‘కామసంకల్ప నిదికితా శ్రద్ధాశ్రద్ధాభృతిరభృతి
క్లిష్టాక్లిష్టాభిర్యే రత్సర్వం మన ఏవ’

అను ఉపనిషద్వాక్య మీ సత్యమునే నిరూపించుచున్నది. కట్టెలు కుండుచున్నపుడు ఏర్పడిన అగ్నిహోత్రమును శమింప జేయుటకు ఉపాయము ఒక్కొక్క కట్టెను లాగి పారవేయుటయే యగును. ఈ ప్రకారము అన్ని కట్టెలను తొలగించినచో అగ్నిహోత్రము దానంతట నదియే చల్లారిపోవును. అట్లే మనస్సునందుగల వాసనలు, కోరికలు ఒక్కొక్కటి విచారణచే తొలగించి వేయబడినపుడు తమోగుణ, రజోగుణములు అంతరించి మనస్సు దానంతట నదియే శమించి

పోవును, ఇదియే అమనస్కుస్థితి. ఇట్టి స్థితి విచారణచేతనే సాధ్యపడగలదు.

మనోనాశము సిద్ధించునపుడు ధ్యానకాలమున జేవునకు కలుగునది శూన్యావస్థకాదు. అప్పుడు ఆత్మ మాత్రము శేషించియుండును, అది పరమానందస్థితి. దృశ్యరహిత పరబ్రహ్మముయొక్క అనుభూతి అచ్చోట సిద్ధించుచుండును. దానినే సమాధిస్థితి యని అందురు. అది సుషుప్తి కాదు. సుషుప్తియందు జనులకు తమస్సు వ్యాపించియుండును. కావున అత్తతీ సంభవించు మనోలయము అభిలషణీయము కాదు. అట్టి మనోలయము నిద్రయందు పశువులకు కూడ సంభవించుచుండును. సమాధిస్థితియందో జేవుడు ఆత్మయందు మేల్కొనియుండును. ఆ స్థితిని తురీయ మనియు అందురు. జీవన్ముక్తులగు మహానీయులు వ్యవహారము నలుపుచున్నను ఆత్మస్థితిని మఱువక నిత్యమా అట్టి తురీయపదముననే వెలయుచుందురు. కోరికలు, సంకల్పములు, జన్మాన్మితపాపనా సమాహములు విచారణ బలముచే తొలగి మనస్సు నిస్సంకల్పాత్మకమైనపుడు మాత్రమే జనుల కట్టి తురీయస్థితి కలుగుచుండును. కావున పాపనాశయముచే మనోనాశమును సిద్ధింప జేసికొనిన మహానీయునకు ఆత్మస్థితి స్వయముగనే ఏర్పడి బంధవిముక్తి చేకూరగలదు. ఇక్కారణమున మోక్షప్రాప్తికై మనోనాశము అత్యంతావశ్యకమైన అంగమని తేలుచున్నది. కావున ముముక్షువులు ప్రయత్నపూర్వకముగా అద్దానిని సాధించి మనోనాశముచే కేవలాత్మస్వరూపమున నిష్ఠ

కలవారై, మహాస్నానమును అట్టి లక్ష్యమును ఈ జీవితము సందేహించి కృతార్థులు కావలయును.

తత్త్వజ్ఞానము

జీవుని శైవల్యధాతుమును శేర్చ గల్గు స్రముఖ యత్నములగు చాసనాక్షయ, మనోనాశ, తత్త్వజ్ఞానము లందు మొదటి రెండిటినిగూర్చి ఇంతదనుక విచారించి యున్నాము. ఇక మూడవదియగు తత్త్వజ్ఞానమును గురించి ఇప్పుడు యోచించెదము—

ఉన్నదానిని ఉన్నదిగను లేనిదానిని లేనిదిగను తెలిసి కొనుటయే జ్ఞానము 'జ్ఞానం నమ్యగ శేషణమ్'— అర్హుగ జూడగల్గుటయే జ్ఞానమని శ్రుతి భగవతి పేర్కొనుచున్నది. అయితే జనులు అర్హుగ చూచుటలేదా యునిన, చూచుట లేదనియే చెప్పవలసియున్నది. జ్ఞానశేత్రమును సంపాదించు నిచో ఏ స్తువుయొక్క నిజతత్త్వము గోచరింపదు. అట్టి జ్ఞాన శేత్రము ఏ కొలదిమంది మహాసీయులకో తప్పరక్కిన వారికి లేదు. అందుచే వారు భ్రమలో చిక్కుకొని ప్రపంచమును వశ్రముగ, లేక తల్రుందులుగ జూచుచు నానాబాధలకు లోనగుచున్నారు. తేత్రతేత్రజ్ఞ సమ్మితమగు ఈ ప్రపంచమునుండి వారు తేత్రజ్ఞుని విడదీయలేక, పెక్కు యదుములకు లోనగుచున్నారు. సాధనాతికయముచే జ్ఞానశేత్రమును సంపాదించినచో జనులకు ఇట్టి బాధ లుండవు. 'తేత్రతేత్రజ్ఞ యోరేవమస్తరం జ్ఞానచక్షుషా' — అను వాక్యము

ద్వారా భగవానుడు 'ఓ జనులారా! జ్ఞాననేత్రమును గంపాదించి దృక్, దృశ్యములను విభజించి దృక్ స్వరూపముగు పరమాత్మయందే నిలుకడ గలిగి పరమానందమును బొందుక'ని ఆదేశించుచున్నాడు.

ప్రపంచములో వస్తుతత్వమును విచారించినపుడే మనుజునకు శాంతి, సుఖము కలుగుచున్నవి. జనులీ భోగపిలాసములపై ఏల పరుగిడుచున్నారు? ఈ నామరూపాత్మక శుణేక ప్రపంచమును ఏల నెంటాడుచున్నారు? అవి సత్యమని నమ్మినందున; వానియందు దోషమేమియు లేదని విశ్వసించినందువలన, కాని మహాత్ముల సాంగత్యము చేరిన, శాస్త్రవిచారణచేతను దృశ్యవస్తువులందు ఒక పెద్దదోషము కలదని మనుజుడు గుర్తెలుగుచున్నాడు. అదియే శుణేకత్యము, సత్యత్యము, అశాశ్వతత్యము, దృశ్యవస్తువులన్నియు ఏదియో యిది సమయమున కాలగర్భమున విలీనములై పోవుచున్నవి. సూర్యచంద్ర నక్షత్రాదులే ప్రళయకాలమున ఏల కుమ్రై పోవుచుండ ఇక చిన్న రాజ్యముల విషయమై, భోగముల విషయమై శరీర, ఆరామ శ్మేత్రాదుల విషయమై వేటుగ చెప్పవలెనా? ప్రాపంచిక పదార్థములందు ఇట్టి దోషమును విచారించి వానిపై విరక్తి కలిగి శాశ్వతమగు పరమాత్మవైపునకు మరలుటయే విజ్ఞత యనిపించుకొనును. "దుఃఖదోషానుదర్శనమ్" అను సాధనను గీతయందు పదేపదే భగవానుడు నొక్కి చెప్పుటకు కారణమిదియే. ఒకానొక వస్తువునందుగల దోషమును కప్పిపుచ్చి,

దానిని సుందరముగ కొండంతలుగ భావించుచు దానివెంట
పరుగిడుటయే అజ్ఞానము. వస్తువునందు గల తాత్పర్య తత్త్వ
మును గమనించి, దానియందున్న దోషమును గుర్తెత్తి
దానినుండి దృష్టిని మరలించి, శాశ్వతమైన పదార్థముపై
ప్రసరించుటయే తత్త్వజ్ఞానము. ఇట్టి తత్త్వజ్ఞానముచే
తప్ప మఱి దేనిచేతను జీవునకు బంధరాహిత్యము కలుగ
నేరదు.

చీకటిలో త్రాడును చూచి సర్పముని భ్రమించి
నానాకారముల నొందుచుండువానియొక్క దుఃఖము దేనిచే
శమించును? ఇది సర్పము కాదు, త్రాడుమాత్రమే' యని
తెలిసికొనుటవలసినది. రాత్రికాలమున స్థావరమును జూచి
దొంగయని తలంచి భీతిల్లి జ్వరగ్రస్తుడైన పిల్లవాని తాపము
దేనిచే శాంతించగలదు? తాను చూచినది దొంగకాదు
కొయ్యమొద్దు-అని తెలిసికొనుటవలసినది. పదిమంది ఏడు
దాటి ఆవలియొద్దన కూర్చొని తమలో ఒకడు ఏటిలో
మునిగిపోయినాడని ఏడ్చుచు పడబొట్టలు పెట్టుచుండువారి
సంతాపము దేనిచే శమించును? అప్పుడు వచ్చి 'మిత్రాలో
ఎవరును చావలేదు. అందరు క్షేమముగా నున్నార'ని
లెక్కించి చూపుటవలసినది. అట్లే 'నేను జీవుడను, నేను
దేహమును, నేను పుట్టువాడను, నేను చచ్చువాడను'—
అని బాధ నొందుచుండు వాని క్షేమమును పోగొట్టునది
'ఓయీ! నీవు జీవుడవుకాదు, దేహముకాదు, నీవు చచ్చు
వాడవుకాదు, పుట్టువాడవుకాదు, సంసారబంధములో తగులు

తొనినవాడవు కాదు, జననమరణరహిత నిత్యశుద్ధబుద్ధము క్త చిదాత్మవు. నీవు పంచరములో బంధింపబడిన పక్షివికాదు; ప్రకృతిశృంగలములను త్రేంచివేసి సర్వవ్యాపకమై వెలుగొందు పరమాత్మవు' అని తెలుపు విజ్ఞానమే అయియున్నది. దీనినే తత్త్వజ్ఞానమందురు. వాసనాక్షయ, మనోనాశ, తత్త్వజ్ఞానములను మోక్షసాధనత్రయమున ఈ తత్త్వజ్ఞానము ప్రముఖస్థానమును ఆక్రమించియున్నది. ఏలయనగా తత్త్వజ్ఞానముచే వాసనాక్షయము, వాసనాక్షయముచే మనోనాశము, మనోనాశముచే ఆత్మయందు స్థితి, అద్దానిచే మోక్షప్రాప్తి మానవునకు సిద్ధించుచున్నవి. కాబట్టి తత్త్వజ్ఞానమే మూడిటిలో కీలకస్థానమును బడసియున్నది.

బహుజన్మార్జిత వాసనాబలముచే మనస్సు బాహ్య వస్తువులపై, విషయభోగములపై పరుగిడునపుడు, దాని నచ్చోటినుండి మరలింపగల సామర్థ్యము తత్త్వజ్ఞాన యొక దానికే కలదు. వస్తువునందలి గుణదోషములను చక్కగ విమర్శించి చూచునపుడు తెలివిగల మనస్సు దోషమునుండి మరలి గుణమునే ఆశ్రయించును.

ప్రత్యక్షలే వస్తుని యిత్ర జోషః

స తత్ర పుంసోఽస్తి పునః ప్రవృత్తిః.

వస్తువులం దెచట దోషము కలదని వివేచనచే మనుజుడు తెలిసికొనుచున్నాడో తిరిగి దానియం దాత దెన్నటికిని ప్రవృత్తుడు కానేరడని కాళిదాసకవీశ్వరుడు నుడివియున్నాడు. అట్లే తత్త్వజ్ఞానముయొక్క సహాయముచే,

అనగా 'బ్రహ్మచర్యం, జగన్నిధ్యా' అను సిద్ధాంతముయొక్క బలముచే ప్రపంచమును ఉన్నది ఉన్నట్లుగ చూచినచో, దానియందు మనస్సు తగుల్కొనక ఉండును. అత్తటి వాసనాక్షయము సంభవించును. ఎపుడు వాసనలు నన్న గిలునో అపుడు ఇంద్రునిములేని అగ్నివలె మనస్సు ఉపశమించును. అట్టి అమనస్కుస్థితియందు ఆత్మమాత్రము శేషించియుండును. అదియే మోక్షస్థితి. ఈ ప్రకారము తత్త్వజ్ఞానము మోక్షప్రాప్తికి అత్యంత ప్రధానమైన హేతువుగ పరిణమించుచున్నది. కావున ముముక్షువు లిద్దానిని ప్రయత్నపూర్వకముగ సంపాదించి తమ జన్మకార్యమున స్వారాజ్యమును, ఆత్మసామ్రాజ్యమును బడసి కృతకృత్యులగుదురుగాక !

10 వ. అధ్యాయము

మోక్షోపాయములు

పూర్వము శ్రీ వసిష్ఠమహర్షి శ్రీరామచంద్రునకు పలువిధ మోక్షోపాయములనుగూర్చి వివరముగ తెలిపి యుండెను. అవి యన్నియు శ్రీమహర్షి వార్షికీ విరచితముగ యోగవాసిష్ఠమున (వసిష్ఠగీతయందు) చక్కగ పొందు పఱుపబడినవి. కనుకనే ఆ మహాగ్రంథముయొక్క ప్రతి అధ్యాయము చివట "ఇతి శ్రీమద్వాసిష్ఠ మహారామాయనే వార్షికీయే దేవదూతోక్తే మోక్షోపాయే..." అను వాక్యము ఉల్లేఖంపబడియున్నది. వసిష్ఠప్రోక్తములగు ఆ మోక్షోపాయములనుగూర్చి తెలిసికొనుట సాధకులకు అత్యంతావశ్యకమై యున్నది. కావున వానిని గుఱించి సంక్షేపముగ ఇచట విచారించెదము—

కాస్త్రానుకూలముగు పురుషప్రయత్నము నాశ్రయించి జీవుడు బంధవిముక్తికొఱకు అహర్నిశములు పాటుపడ వలయును.

పురుషప్రయత్నము

గతదినమందలి అజ్ఞేర్ణాది దోషములు నేటి ఔషధాది కుణములచే క్షయించులాగున ఈ జన్మయందలి శుభపురుష

ప్రయత్నముచే పూర్వజన్మపు అశుభ పురుషప్రయత్నము విస్సం దేహముగ శమించిపోవును.

సంసార కుహరాడస్మాన్నిర్గత్యన్యం క్షయం బలాత్
పాదపం యత్నమాశ్రిత్య హరిజీవారపంజరాత్. (చక్రివర్గిత)

“ఉత్తమ పురుషప్రయత్నము నాశ్రయించి ఈ సంసారమును గోతినుండి-శత్రుపంజరమునుండి సింహమువలె-
స్వయముగ బలాత్కారముగ బయల్పెడలవలెను”. విశ్వా
మిత్రుడు తనయొక్క తీవ్రపురుషప్రయత్నమువలననే బ్రహ్మర్షి
కాగల్గెను. భగీరథుడు తనయొక్క ప్రయత్నాలితయము
వలననే గంగను భూలోకమునకు రప్పింపగల్గెను. బుద్ధదేవుడు
తనయొక్క అకుంఠిత ప్రయత్నముయొక్క ప్రాబల్యము
చేతనే నిర్వాణమును లక్ష్యమును తనజీవితముండే చేరగల్గెను.
ఇదేప్రకారముగ ఎందరో ఋషులు, మునులు, మహానీయులు
తనయొక్క పురుషప్రయత్నముయొక్క మహిమచే లక్ష్య
మగు పరమాత్మను బొందగల్గిరి. కావున, మెఱపువలె
చంచలమైనట్టి ఈ సంసారమును బొందిన మనుజుడు
పచ్చాస్త్ర, సాధుజన సాంగత్యములచే అజ్ఞానమును బురద
నుండి సారవస్తువగు ఆత్మను ఉద్ధరింపవలెను. వార్ధక్యము
రాకమునుపే, బాల్య, యౌవనములందే ఈ సంసారమును
మహానముద్రమును విశుద్ధబుద్ధియను నావచే చాటివేయ
వలెను. ఏది శ్రేయమో దానిని ఇప్పుడే ఆచరించవలెను.
శృద్ధుడైనపిదప మనుజు దేమిచేయగలడు? అత్తణి అతని
సొంత అవయవములుకూడ అతని! భారతభూములుగ

తోచును. అత్మజ్ఞానార్థము దృఢప్రయత్నము గావించినచో తనకుతానే బంధువగును. అట్లు కాకున్న తనకుతానే శత్రువువగును. ఇవిధముగ వివేకాదులద్వారా పురుషప్రయత్నముచే తన్ను తాను ఉద్ధరించుకొనినచో ఇక తనయొక్క చక్షుణుమందు వేఱు ఉపాయమెద్దియును లేదు.

ఇహైక సరకత్యాభ్యేతిత్వాం న కరోతి యః
గత్యా నిరూపథం స్థానం సుఖజః కిం కరిష్యతి.

'సరకమను బ్యాధికి ఈ లోకమున ఎవడు చిత్తముగావించుకొనడో, అట్టి భవరోగగ్రస్తుడు (కాస్త్ర సత్త్వాం గత్యాది) బంధములులేని ఇతరలోకములకు జని ఏమి నేయగలడు?' కావున సంసారదుఃఖనివారకమగు పురుషప్రయత్నము నాశ్రయించి తరింపవలెనను అభిలాషకలిగి ముముక్షువు ప్రప్రథమమున సద్గురువులగు మహాత్ముల వద్దే ఖండి వారి సాంగత్యము నలవలించుకొనవలెను. ఏలయనగా,

న తపాంశి న తీర్థాని న కాస్త్రాణి జయన్తి చ
సంసార సాగరోత్తరే సజ్జనాశేవనం విజా.

సంసార సముద్రమును దాటుటయందు తపస్సులుకాని, తీర్థములుకాని, కాస్త్రములుకాని సజ్జనులగు మహాత్ముల సేవనము లేనిచో విజయవంతములు కానేరవు. నావికునియొద్ద నొక లభించునట్లు మహానుభావుడగు జ్ఞానియొక్క సాంగత్యమువలన సంసార సముద్రమును దాటుటకు యుక్తి లభించును. దారిద్ర్యము, మరణము, దుఃఖము-ఇత్యాది విషయములతో గూడిన ఈ సంసార భ్రమ యను రోగము సాధుజన

సాంగత్యమును జేపడముచే సంపూర్ణముగ నశించిపోవును. కావుననే సత్సాంగత్యము మోక్షసాధమునకు ద్వారపాలకుడుగ వర్పడియున్నది.

- (1) మోక్షద్వారే ద్వారపాలా శ్చత్వారః పరికీర్తితాః
శమా విచారః సంతోష శ్చతుర్థః సాధుసంగముః.
- (2) ఏతే సేవ్యాః ప్రయత్నేన చత్వారా ద్వా క్రయోఽథవా
ద్వారముద్బుటయస్త్యేతే మోక్షరాజ గృహే తథా.
- (3) ఏకం వా సర్వయత్నేన ప్రాణాం స్త్యక్త్వా కమాక్రయేత్
ఏకస్త్విన్యకగే యాన్తి చత్వారోఽపి వశం యతః.

(శ్రీ వసిష్ఠగీత - మునుకుంప్రకరణము)

అనగా, 'మోక్షద్వారమున శమము, విచారణ, సంతోషము, సాధుజన సాంగత్యము-అను నలువురు ద్వారపాలురు గలరు. ఈ నాల్గింటిని, లేక శక్తిలేనిచో, మూడింటిని, లేక రెండింటిని ప్రయత్నపూర్వకముగ సంపాదించవలెను. ఏలయునగా, ఇయ్యవి మోక్షమును రాజుయొక్క-గృహద్వారమును తెరిచును. లేక పై నాల్గు సాధకములలో ఒక్కదానినైనను ప్రాణములకు తెగించియైనను సర్వప్రయత్నములచే సాధించవలెను. ఏలయునిన, "అందొక్కటి వశపడినచో, తక్కిన మూడున్ను వశమగును." సంసార సముద్రమును దాటుటకు ఈ నాలుగున్ను మనుజులకు ఉపాయములై యున్నవి. వానిని సంపాదింపనంతవరకు మనుజుడైనను, దేవతయైనను, యక్షుడైనను - ఎవరైనను సరే - సంసారతరణమున వేటొక ఉపాయ మెద్దియును లేదు.

కాబట్టి మహాకష్టపరిస్థితులు వంప్రాప్తిచి నప్పటికిని సమాధి మనుజులు సాధుజనసాంగత్యమును ఒకింతైనను వదలరాదు. ముఱియు, దరిద్రుడు ముఖమును పెదకునట్లు పరమాత్మయందు విశ్రాంతి నొందిన మనస్సుగలవారును, ధన్యులు నైన సాధుమహాత్ములను ప్రయత్నపూర్వకముగ వెదకి సేవించవలెను.

ఇవ్విధముగ సజ్జనసాంగత్యము నలవడచుకొని, అమృతహాసీయుల ముఖరిః పరమాత్మలోధను శ్రవణము చేయుచు శమదమాది సద్గుణములను మొట్టమొదట గుంపాదించవలెను. వానిచే చిత్తము శుద్ధమగును. మలినమగు అద్భుతమందు పదార్థముయొక్క ప్రతిబింబము ఒడనట్లు, మలినచిత్తమున గుహాపరిష్కృతము, వివేకము ప్రవేశింపదు. ముఱియు మలినవస్త్రమందు రంగు నిలువనట్లు, మలినచిత్తమున అద్వైతాత్మజ్ఞానము స్థితిఁబొందదు. చిత్తము పాపమంకిలమై యున్నపుడు అందు ఆత్మజ్ఞాన ముదయింపదు. ఎపుడు సచ్చాస్త్ర పఠన, సజ్జనసాంగత్య, పుణ్య కర్మాచరణములద్వారా ఆ పాపము నశించి పోవునో అపుడు దీపమువలె సార (ఆత్మ) పదార్థము నవలోకింప శక్తిగల వివేకయుక్త మగు బుద్ధి మనుజునకు జనించుచున్నది. తేల్లని వస్త్రము రంగును గ్రహించునట్లు, శుభగుణములను జలముచే నిర్మలమైనట్టి మనస్సు బ్రాహ్మీపృష్ఠిని గ్రహించుచున్నది. కాబట్టి మొట్టమొదట సచ్చాస్త్రములచేతను,

ఉత్తమ వైరాగ్యముచేతను, సజ్జన సాంగత్యముచేతను మనస్సును పుణ్యావంతముగను, శుద్ధముగను నొనర్పవలెను.

ఇంద్రియ మనోవిగ్రహము

అప్రకారముగ మనస్సు పుణ్యావంతముగ నొనర్పబడునపుడు అది రజస్తమస్సులను వీడి సత్త్వగుణమును జేపట్టును గాన అద్దాని నిగ్రహ మపుడు సులభసాధ్యమగును. కఠినమగు ఇనుమును ఎవరును వంచజాలరు. కాని అగ్ని సమ్మోళనముచే ఎపు డది మెత్తబడునో అపుడే వంచుటకు వీలగును. ఆ రీతిగనే జన్మజన్మాంతర వాసనాసమూహములచేతను, పాపపుంజములచేతను నిండి నిబిడికృతమై, మూర్ఛిభవించిన తమోరాశిచందమున నుండు భునరూపమైన మనస్సును ఎవరును ఏ కాలమందును ఏ యుపాయముచేతను నిగ్రహింపజాలరు. మనస్సు నిగ్రహింపబడనిచో అర్థప్రాప్తి కలుగదు. అర్థప్రాప్తి కలుగనిచో సంసారదుఃఖము కలింపదు. కావున మోక్షప్రాప్తికి మనోనిగ్రహముకటియే ఉపాయము.

సంసారస్యాస్య దుఃఖస్య హోవ్యప్రకవచాయనః

ఉపాయ ఏక ఏవాస్తి మనసః స్వస్య విగ్రహః.

(బద్ధిష్ఠగీత - ఉపశమప్రకరణము)

అనగా, సమస్త ఉపద్రవములను కలుగజేయునదియు, దుఃఖరూపమునగు ఈ సంసారముయొక్క శమనముకొరకు ఒకే ఉపాయము కలదు. అది యేదనిన - తనయొక్క మన

స్నును నిగ్రహించుకొనుటయే. నుతీయు ఈ సమస్త దృశ్య ప్రపంచమున్ను మనస్సుయొక్క స్వరూపమే. కావున అద్వైతికి చికిత్స చేసినచో సంసారరోగమంతయు చికిత్సగానింప బడినదగును. ఈ సంసారచక్రముయొక్క, మాయాచక్రముయొక్క నాభి (బొడ్డు) మనస్సే అయియున్నది. ఆ మనస్సును ఎవరు జయించుదురో, వారిని ఆ మాయ, సంసారము ఒకింతైనను బాధించకుండును. ఈ రీతిగ మనస్సును జయించుటమాత్రమను పరమావధము లేకున్న ఇక ఈ సంసారమను మహారోగము ఎన్ని ఇతర ప్రయత్నములచేతనుగూడ శమింపనేరదు. అయితే ఆ మనస్సు ఇంద్రియములకు లోబడియున్నది. కావున ముట్టమొదట ఇంద్రియములను జయించనిచే మనస్సు స్వాధీనపడదు. ఆత్మసాక్షాత్కారమునకు ప్రధానమైన ప్రతిబంధకము ఈ ఇంద్రియములే అయియున్నవి. అయ్యవి వానివాని విషయములగు శబ్దరూపరసమింద్రులపైకి మనస్సును ఈడ్చుచున్నవి. నివేకముచేతను, వైరాగ్యముచేతను, ఆ ఇంద్రియములను శబ్దాదులనుండి మరలించి ఆత్మయందు నెలకొల్పవలెను. దీనినే ప్రత్యాహారమని చెప్పుదురు. ఈ ఇంద్రియసుఖములు మోక్షమార్గమున పెద్ద పర్వతమువలె అడ్డుగ నున్నవి. కావుననే “ప్రోల్లక్ష్యన్ద్రియ పర్వతమ్”-ఇంద్రియములను పర్వతములను లెక్కగ చాటి “పారం గచ్ఛ పరం పదమ్”-వానికి ఆవలనున్న పరమాత్మ పదమును బొందుడు’ అని బోధింపబడినది. ఎంతవఱకు మనుజుడు స్వయముగ తనయందు ఆత్మశాంతి నొందకుండునో,

అంతవఱకును ఇంద్రియములను శత్రువులను మరల మరల జయించుచునే యుండవలెను.

ఉత్థితానుత్థితానేతా నిన్ద్రియాహీన్పుషః పుషః

హాన్యాద్వివేకదగ్ధేన వజ్రేణైవ హరిరీకః.

(వశిష్టగీత - ఉపశమప్రకరణము)

ఇంద్రుడు వజ్రాయుధముచే సర్వరములయొక్క ఘోకలను ఛేదించునట్లు ఇంద్రియములను సర్పములు పైకి లేచినపుడెల్ల వివేకమును కట్టిచే వానిని మరల మరల చితుక గొట్టవలెను. మఱియు భగవద్గీతయందు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ అర్జునునకు—

‘తస్మాత్త్వమిన్ద్రియాణ్యాహ నియమ్య భరతర్షభ’

‘తావున ఓ భరతశ్రేష్ఠా! నీవు మొట్టమొదట ఇంద్రియములను నిగ్రహింపుము’ అని బోధించిన విధముగనే వసిష్టగీత యందును శ్రీ వసిష్టమునీంద్రులు శ్రీరామచంద్రునకు—

‘పూర్వం హృదయకృత్వాశ్చైకత్వానీన్ద్రియాణ్యమ్’

(శ్రీ వశిష్టగీత - స్థితి ప్రకరణము)

అని వక్కాణించిరి - అనగా ఇంద్రియములు మనకు అతి సమీపమున నున్న శత్రువులగుటవలన తక్కిన శత్రువులందఱికంటెను ముందర హృదయమందలి ఈ ఇంద్రియ రూప శత్రువులనే లెక్క జయింపవలెనని బోధించిరి. ఇంతే కాదు. ‘చేతిని చేతితో’ నలిపి, పండ్లను పండ్లచే కొరికి, అవయవములను అవయవములచే నాక్రమించి, ఏవిధముగ నైనను (సర్వప్రయత్నములచే) మొట్టమొదట ఇంద్రియము

లను శత్రువులను జయించవలె' ననియు ఆపతిచ్చిరి. ఇంద్రియనిగ్రహమును వారధిచేతనే ఈ సంసారసముద్రము దాటబడునుగాని మఱి ఏ యితర కర్మచేతను గాదని స్పష్టపఱచిరి—

ఇన్ద్రియ గ్రామసంగ్రామపేతువా భవసాగరః

తీర్యతే శీతతేజహ శనచిహ్నాను కర్మణా.

(వసిష్ఠగీత - స్థితిప్రకరణము)

ఈ ప్రకారముగ ఆత్మావరోధకములగు ఇంద్రియ, మనంబుల జయించినవారే ఈ జగన్నాయను అరచేతియందలి మారేడుపండువలె ప్రత్యక్షముగ గాంచగలరుగాని తక్కిన వారు కాదు. తక్కినవారు తమ ఇంద్రియములకు దాసులై, తమ మనస్సు చెప్పినట్లు అడుచు, సంసారమగున్నలై, పదపదమున దుఃఖమును ఎదుర్కొనుచు జన్మపరంపరలనుండి విముక్తిని బడయకున్నారు. చిత్తము నిర్మలముగా నున్న పుడు, ఇంద్రియములు జయింపబడినపుడు కలుగు పరమ సాత్వికమగు స్థితి యేది కలదో అదియే మోక్షము. మఱియిం దిత్తముతోగూడి విషయ వ్యామోహము గలిగియుండుటయే బంధము ;

స మోక్షో నభవః పృష్ఠే న పాతాళే న భూతలే

మోక్షో హి చేతో విమలం సమ్యక్జ్ఞాన విరోధకమ్.

(వసిష్ఠగీత - ఉపశమప్రకరణము)

'మోక్షము ఆకాశమందుగాని, పాతాళమందుగాని, భూతలమందుగాని లేదు. ఉత్తమజ్ఞానముచే లెస్సగ విరోధిత

మైనట్టి నిర్మలచిత్తమే మోక్షమని! ఏ విధమైన అశలు తేకుండుటచే న్యాయముగ సంభవించు చిత్తముయొక్క నైర్మల్యస్థితి యేదికలదో, అదియే మోక్షమని విజ్ఞులచే ప్రకృతపరచేసినది. ఏలయనగా, కోరికలన్నియు సంపూర్ణముగ శమించినపుడు ఆత్మలాభ ముదయించును, అదియే మోక్ష స్థితి. దీనినిబట్టి ఇంద్రియమనంజులను జయించినవానికి మోక్షము కరతలామలకమైయున్నదని స్పష్టమగుచున్నది. పేయేల, ఈ జీవితమునందు తత్త్వవిచారణాదులచే ఒకరి తైనను మనస్సు నిగ్రహింపబడినచో మనుజుడిక జన్మసాఫల్యము నొందినట్లే యని ఈ క్రింది శ్లోకముద్వారా శ్రీ వసిష్ఠు లానతిచ్చియున్నారు—

మనాగది విచారణ చేతను స్వస్య నిగ్రహః

మనాగది కృతో యేన తేనాత్మం జన్మకః ఫలమ్.

(వసిష్ఠగీత - ఉపశమప్రకరణము)

అనఁ! మనోనిగ్రహముయొక్క మహిమ యెట్టిదై యున్నది! అయితే దీనిని సాధించు టెట్లు! జన్మాంతరమలిన సంస్కారములచే ప్రబలమైయున్నట్టి ఈ మనస్సును లొంగదీయుట ఎట్లు? అనునదియే ఇపుడు ప్రశ్న. కరుణామయుడును, ముముక్షుజనులకు కల్పవృక్షముచంటివాడునగు వసిష్ఠమునీంద్రు డివ్వించుమున చక్క-టి సమాధాన మొసంగెను—“ఓ రామచంద్రా! మదించియున్న ఏనుగు అంకుశము లేనిచో జయింపబడనట్లు, శాస్త్రాక్షమగు ఉత్తమయుక్తి

(ఉపాయము) లేనిచో ఈ మనస్సున్ను నిగ్రహింపబడజాలదు. ఆ యుక్తు లేవియో వచించుచున్నాను, వినుము—'

(1) అధ్యాత్మవిద్యాధిగమః సాధుసంపదనము ఏక చ
వాసనాసంపదిత్యాగః ప్రాణాప్యవనిరోధనమ్.

(2) ఏకాస్తా యుక్తయః పుష్టాః సంతి చిత్తజయే కిల
యాభి సజ్జయతే క్షీణం ధారాభిరప భూరజః.

(తపిష్ఠగీత - ఉపకమప్రకరణము)

'అధ్యాత్మవిద్యాసంపాదనము, సాధుజనసాంగత్యము, వాసనాక్షయము, ప్రాణాయామము-అను నివి మనోనిగ్రహమునకు ప్రబలఉపాయములై పరగుచున్నవి. వర్ష ధారలచే భూమిపై గల దున్ను అణగిపోవునట్లు ఈ యుపాయములచే మనస్సు శీఘ్రముగ జయించివేయబడును.'

వాసనారాహిత్యము

మనస్సు అనునది ఒక ప్రత్యేకవస్తువుగా లేదు. అనేకవాసనలు, సంస్కారములు, సంకల్పములుచేరి మనస్సుగా ఏర్పడినవి. అనేక జలబిందువులు మేళవించి మేఘముగా ఏర్పడినవి. జలబిందువులయొక్క సంపుటికరణమే మేఘముయొక్క రూపము. ఆ బిందువులు లేనిచో మేఘమునకు నామరూపములే యుండవు. పెక్కు కట్టలను ఒకచో చేర్చి మండించినచో గొప్ప అగ్నివ్యాళగా పరిణమించును. ఒక్కొక్కకట్టను తీసివైచినచో అగ్నికి రూపమే మిగులదు. అదేవిధముగ జన్మాంతరవాసనలు, అభ్యాసములు, సంకల్ప

ములు చేరి మనస్సునకు రూపము నేర్పరచినవి, కావున మనస్సు యింపవలెనన్న, వాసనలు, సంకల్పములు యింపవలెను. వాసనాక్షయముచే, సంకల్పరాహిత్యముచే మనోనాశము సులభముగ సిద్ధించును. అదియే మోక్షస్థితి. ఈ సత్యమునే శ్రీ వసిష్ఠులు వనిష్కగీతయందు స్థితిప్రకరణమున ఎంత చక్కగ నిరూపించియున్నారో చూడుడు—

‘ఓ రామచంద్రా! అనేకవేల సంవత్సరములు నీవు ఘోరతపము నల్పినను, లేక ఈ సత్యరదేహమును శిలపై బాగుగా చూర్ణ మొనర్చినను, లేక నీవు అగ్నియందుగాని బడబాగ్నియందుగాని ప్రవేశించినను, ‘లోతై న గోతియందు బద్ధధారపై బడినను, లేక బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులు నీ కుపదేశించువారైనను, దత్తాత్రేయుడు, దుర్వాసుడు, బుద్ధదేవుడు మహాకరుణతో గూడినవారై నీయొక్క ఉపదేష్టతై పరగినను, లేక పాతాళమందుగాని, భూలోకమందుగాని, స్వర్గమందుగాని నీవు వసించినను సంకల్పక్షయము తప్ప మోక్షమునకు వేరొక ఉపాయ మెద్దియును లేదని గ్రహింపుము :’

కావున మోక్షమునకు కీలకమంతయు ఈ సంకల్పక్షయ, వాసనాక్షయములందే ఇమిడియున్నదని గ్రహింపనగును. వాసనయనగా నేమి? అనేకజన్మలందలి కోరికలు, అలవాట్లు, ఆభ్యాసములు, సంస్కారములు ఒకదానితో నొకటి చేరి బాగుగ దృఢపడి వాసనగా నేర్పడును. అట్లాని ప్రభావముచే జీవుడు విపశుడై పూర్వాపరవిచారణలేక,

తాను తలంచిన వస్తువును సత్యముగ నమ్మి, అందు ఆసక్తి గలిగియుండును. శ్రీ వసిష్ఠు లీ ప్రకారముగ 'వాసన'ను నిర్వచించి చెప్పిరి—

దృఢభావనయా త్యక్తపూర్వాపరవిచారణా
యదాదానం పదార్థస్య వాసనా సా ప్రకీర్తితా.

(నసిష్ఠగీత - ఉపశమప్రకరణము)

దృఢభావనచే పూర్వాపరవిచారణను వదలిపైది పదార్థమును గ్రహించుట యేది కలదో, అదియే వాసన యని చెప్పబడినది. శ్రీవేగముతో మనుజుడు జేనివిగూర్చి భావించునో, ఇతరస్మృతు లన్నిటిని వదలి ఆ రూపమే అతడు శీఘ్రముగ నగును. వాసనలచే వివక్షుడగు మనుజుడు అట్టి వాసనారూపమును ధరించి జేనిని గాంచునో, అదియే సత్యమని తలంచి విమోహితుడగును. వాసనావేగపై వశ్యముచే మనుజుడు తన వాస్తవస్వరూపమును బాగుగ త్యజించిపైచి, దోషయుక్తమగు దృష్టికలవాడై-కల్లుత్రాగి మత్తైక్కియున్నవానివలె - సమస్తమును భ్రాంతిసహితముగ గాంచును. కామాదివాసనలను త్రాళ్ళచే బంధింపబడి ఆశాపాశములందు తగులొక్కని యున్నవారు త్రాళ్ళచే బంధింపబడిన సక్షులవలె లోకమున వశీభూతులగుదురు. మఱియు అట్టివారు లోకమున ఎంత గొప్పపాండిత్యమును గలిగియున్నను, ఎట్టి గొప్పపదవియందున్నను చిన్న బాలునిచే గూడ జయించివేయబడుదురు. ఎవని యంతఃకరణమున కామాదివాసనలుండునో అతడు పిరికితనమును, దీనత్వమును

జూతును, అది లేనిచో చిన్నదోమకూడ మేరుపర్వతమంత
గంభీరముగ నగును. ('మశకోఽప్యచురాచలః') మఱియు
జీవునియొక్క బంధ, మోక్షములు వాచనలయొక్క ఆ స్తిత్వ,
రాహిత్యములపై ననే ఆధారపడియుండునని వసిష్ఠులు ఈ
క్రింది శ్లోకముద్వారా చక్కగ నిరూపించి చెప్పిరి—

వాసనాతాపం రాకు మోక్ష ఇత్యుచ్యతే ఋధైః
పదార్థవాసనాదార్థ్యం బంధ ఇత్యుభిధీయతే. (వసిష్ఠగీత)

ఓ రామచంద్రా! (దృశ్యపదార్థములఁగూర్చిన)
వాసనారాహిత్యమే మోక్షమనియు, వాసనాదృఢత్వమే
బంధమనియు పెద్దలు వచించిరి. కావున—

యది సర్వం పరిత్యజ్య తిష్ఠన్ముక్తాః స్తవాసనః
అయన్తైః నిమేషేణ తస్మకోఽపి న సంశయః.
(వసిష్ఠగీత - ఉత్పత్తిప్రకరణము)

'ఓ రామచంద్రా! నీవు, సమస్తమును పరిత్యజించి
వాసనారహితుడవై యున్నచో, ఈ త్క్షణమందే ముక్తుడవు
అయినట్లు, ఇందు సంశయమేమియునులేదు.' ఈ సర్వమునే
నిరూపించుచు మఱియొక సందర్భమున శ్రీ వసిష్ఠమునిం
ద్రులు శ్రీరామచంద్రులకు ప్రేమాతిశయముతో నిట్లాన
చెప్పిరి—

విచారితమతం కాస్త్రం చిరమద్వాపాకం మిథః
సంత్యక్త వాసనాన్మోక్షాదృతే నాన్ముక్తమం వదన్.
(శ్రీ వసిష్ఠగీత)

‘ఓ రామచంద్రా! మేము శాస్త్రములన్నింటిని బాగుగ విచారించితిమి. మఱియు చిర కాలము ఆత్మజ్ఞులతోటి పరస్పర సంవాదముద్వారా ఆత్మతత్త్వమును బాగుగ దృఢ మొనర్చుకొంటిమి. కాని, ఎన్ని విచారించినను వాసనలను (కోరికలను, ఆశలను) సంపూర్ణముగ త్యజించి (ఆత్మయందు) వహనముగ నుండుటకంటె ఉత్తమమైనపదవి ఇంకొకటి యొద్దీయు మాకు కానిపించలేదు.’ సాక్షాత్ బ్రహ్మదేవుని తనయుఁడను, అనంతారమూర్తియగు శ్రీరామచంద్రుని గురుదేవుఁడను, మహర్షులలో నగ్రగణ్యుఁడైన శ్రీ వసిష్ఠ మునీంద్రుని ముఖతః వెలువడిన ఈ శాస్త్రము లెంతటి ప్రమాణమో యూహించుకొనుడు!

ఇంతదనుక వాసనయొక్క స్వరూపమును తెలిసికొంటిమి. అయ్యది నశించిననే మోక్షము కలుగుననియు ఎఱిగితిమి. ఇంక ఆ వాసన లెట్లు నశించునో, విచారించెదము.—విచారణచేతను, తత్త్వజ్ఞానముయొక్క సహాయము చేతను మనుజుడు ఈ ప్రపంచమందలి పదార్థము లన్నియు మిథ్యా రూపములనియు, నశ్వరము లనియు, అస్థిరము లనియు, కేవలము పంచభూతములయొక్క వికారమాత్రములే యనియు ఎఱుఁగెఱుఁగునో, మఱియు తన దేహము కూడ పాంచభౌతికమే కావున అదియు కొద్దికాలములో నశించిపోవునదే యనియు, జీవునకు మృత్యువు తథ్యమనియు ఎఱుఁగు దృఢముగ తెలిసికొనునో, అపుడేక వాసన ఉదయింపదు. పదార్థముల యెడల ఆశ కలుగదు. ఈ సత్యమే

వైరాగ్య ప్రకరణమున ఈ క్రింది రెండు శ్లోకముల ద్వారా చక్కగ నిరూపింపబడినది—

ధనాన్విర్యాసాధనా భృత్యా మిత్రాణి విభవాశ్చ యే
విశాళభయభీతస్య పర్వం నీరపతాం గతమ్.

(వసిష్ఠగీత - వైరాగ్యప్రకరణము)

అనేక విధములగు ధనములు, బంధువులు, సేవకులు, మిత్రులు, వైభవములు - ఇవియన్నియు వినాశచింతచే భయభీతుడగు మనుజునకు నీరసములుగా తోచును.

స్వవస్తే రావజ్జైతే భావా జగతి ధీమతే
యావత్స్మృతిపథం యాతి స విశాళవరాక్షసుః.

వినాశమును దుష్టరాక్షసుడు జ్ఞాపకము రానంతవరకే బుద్ధిమంతున కీ ప్రపంచమున ఈ ధనాది పదార్థము లన్నియును రుచించును. ఉపశమ ప్రకరణమందును వసిష్ఠులీ భావమునే సృష్టికరించిరి.

శరీరవాళిషష్టిత్వాద్యాసనా స ప్రవర్తతే
శాసనానిభవే నష్టే స చిత్తం సంప్రవర్తతే.

(వసిష్ఠగీత - ఉపశమ ప్రకరణము)

శరీరము ఎప్పటికైనను నశించిపోవునదే యను జ్ఞానముచే శాసన పుట్టుకుండును. శాసనా వైభవము నశింప ఇక చిత్తము జనింపకుండును.

ఈ ప్రకారముగ ఏదియో యొక యుక్తిచే ఎవరికి దృశ్యమునుండి ప్రీతి తొలగిపోవునో అట్టివాని నిర్మలబుద్ధి

సంసారసాగరమున ఎచటను మునుంగనేరదు. అయ్యది దుఃఖము నెన్నటికిని బడయకుండును. ఈజగద్రూపదృశ్యము యొక్క సర్వథా అత్యంతాభావము (లేదు) తప్ప సంసార దుఃఖరూప అనర్థ నివారణమునకు వేరొక ఉపాయ మెద్ది యును లేదు. మనస్సు (వాసన) అను వ్యాధియొక్క చికిత్సకు దృశ్యముయొక్క అత్యంతాభావమే (లేదు) పరమోత్తమ ఔషధమై యున్నది. దృశ్యముమీదికి మనస్సు పరుగిడుచున్నకొలది ఆ మనస్సు అత్మకు దూరమైపోవుచుండును. మఱియు దానికి ఏకాగ్రత, నిలుకడ లేకుండును. చిత్తము ఏకాగ్రముగ లేనిచో దాని ఆత్మవస్తువు అందు చక్కగ ప్రతిబింబించదు. సంసారదుఃఖమునకు కారణ మిదియే.

దృశ్యముయొక్క మిథ్యాత్వము

దృశ్య నిషయమునందు నిమగ్నుడగువాడు ఆత్మానుభూతిని ఎన్నడును పొందజాలడు. దృశ్యప్రపంచముచే ఆక్రమింపబడిన బుద్ధిగలవానికి స్వస్వరూపస్థితి ఎన్నటికిని ఉదయింపజాలదు. బ్రహ్మము ఆకాశమువలె నిర్మలమై సర్వత్ర వేలయు చున్నప్పటికిని దృశ్యబుద్ధిగల వారికి యత్నముచే గూడ అయ్యది లభింపనేరదు. మనస్సు దృశ్యమును మిథ్యగ తలంచి అద్దానిని తృణించుచు వచ్చినచో, అత్మలే ఆ దృశ్య పదార్థములచే జనించు సుఖదుఃఖములచే నది ఏమియు ఈడ్వబడకయే యుండును. కావుననే శ్రీ వసిష్ఠులు శ్రీరామచంద్రునకు ఈ క్రిందివిధముగ బోధించిరి —

దృశ్యమాశ్రయనీదం తే తత్సచిత్తోఽపి బసవన్
దృశ్యం సంశ్యజనీదం తే తత్సచిత్తోఽపి మోక్షవాన్.

(తత్త్వగీత - ఉపశమ ప్రకరణము)

‘ఓ రామ చంద్రా! దృశ్యము నాశ్రయించుచో నీవు చిత్తముతో గూడినవాడవై బంధము కలవాడవగుదువు. దృశ్యమును తెచ్చగ త్యజించుచో చిత్తరహితుడవై మోక్షమును పొందినవాడ వగుదువు’ మఱియు,

యావత్సర్వం న సంశ్యక్తం తావదాత్మా న అభ్యరే,
సర్వావస్థా పరిత్యాజే శేష ఆత్మేతి కథ్యతే.

(తత్త్వగీత - ఉపశ.)

దృశ్యమును పూర్ణముగ త్యజింపనంతవఱకును ఆత్మ లభింపదు. సమస్త దృశ్యమును త్యజింప, శేషించునదే ఆత్మ యని చెప్పబడును. కాబట్టి స్వాత్మసర్వనము శోభితై సమస్త దృశ్యమును మిథ్యాత్వదృష్టిచే పరిత్యజింపవలయును. దృశ్య వస్తువులయొక్క మిథ్యాత్వబోధచే వానియెడల ఆశ నన్న గిలును. ఆశ నన్నగిల వాసనలు వశించును. వాసనలు వశింప, తైలములేని దీపమువలె మథస్సు వశించును. మథస్సు వశింప తదధిష్ఠానమగు ఆత్మమాత్రము శేషించును. అదియే పరమానందమగు నిర్వాణస్థితి. అదియే మోక్షము.

అయితే, దృశ్యముయొక్క అట్టి మిథ్యాత్వ నిశ్చయము, భోగాదులయొక్క నీరసత్వము మొదలగునవి శీవు వకు ఎట్లు అనుభూతము కాగలవు? తత్త్వజ్ఞానముచే, తత్త్వ విచారణచే వాసనాక్షయము కాగలదు. వాసనాక్షయముచే

మనోనాశము సంభవింపగలదు. మనోనాశముచే ఆత్మను భూతి సంప్రసాదించగలదు. ఇదియే మోక్షక్రమము. కాబట్టి మొట్టమొదట ప్రపంచమునుగూర్చియు, దేహమునుగూర్చియు విచారించుట అవశ్యకమైయున్నది. అట్లు విచారించుటచే రా నెవరో జగత్తుయొక్క స్వరూపమెట్టిదో విశదము కాగలదు. భజ్జనర్పణభ్రమయందు 'ఇది సర్పముకాదు-తాడుమాత్రమే' అని విచారణచే నపుడు తెలిసికొనబడునో, అపుడే సర్ప భ్రాంతి జనితములగు దుఃఖ, భయ, కంపాదులు నశించును. అట్లే మృగత్వస్థానభ్రమయందును 'ఇది నీరుకాదు - ఎండ మాపులు' అని విచారణచేత తెలిసికొనినపుడు మాత్రమే నీటికొఱకు పరుగిడుట, తాపపడుట నిలిచి పోవును. కాబట్టి మహనీయుల సాంగత్యము ద్వారా దృశ్య ప్రపంచము యొక్కయు, తనయొక్కయు యథార్థస్వరూపమును గూర్చి విచారించుటయే దుఃఖనివారణమునకు వీలైన మార్గము.

శ్లో॥ ౨౭॥ కథమిదం చేతి యావన్న ప్రవిచారితమ్

సంసారాదన్మరం తావదన్తకారోపహం స్థితమ్.

(చస్తిష్ఠగీత - స్థితి.)

'నే నెవడను! ఈ జగత్తు ఎట్లుద్భవించినది?'— అను నీ ప్రశ్నకారముగ బాగుగ విచారింపబడనంతవఱకును అంధకారమువంటి ఈ సంసారాడంబరము ఉండుచునే యుండును! విచారణ, గురువాశ్చ విశ్వాసము, స్వదిత్త శోధనము మున్నగువాని అభ్యాసము ద్వారా దృశ్యమంతయు యుండుచువఱకు, తద్ద్వారా అత్మపదము సంప్రసాదించు

వలకు తత్త్వ విచారణ తప్పక చేయుచునే యుండవలెనని (శ్రీ) వసిష్ఠమునీంద్రులు నెలవిచ్చిరి. ఉత్తమమగు ఆత్మ సుఖమును వదిలి దృశ్యవిషయముల నైపునకు పరువిడు మనస్సును - అంకుశముచే మదగజమునువలె తత్త్వవిచారణచే ప్రళయమొనర్చుకొనవలెను. ఇక, ఆ విచారణ యెట్టిగోయోచించెదము—

యన్నాదో యచ్చ నా స్వస్థే తస్య శ్శే కాశమష్యసత్
అతోమిథ్యా జగత్సర్వమితి వేదాంత దిండిమః.

(తేదాంతదిండిమః)

‘ఏది మొదటను, తుదియందును ఉండదో, మధ్య కాలమున మాత్రముండునో అది మిథ్య యగును. ఈ జగత్తంతయున్ను సృష్టికి పూర్వము లేదు. ప్రళయమందును ఉండదు. కావున మధ్యకాలమున తోచినను పరమార్థమున లేనిదే యగునని శ్రీ శంకరభగవత్పాదులు వేదాంత దిండిమమను గ్రంథమున తెలిపియుండిరి. ప్రపంచమునందలి ప్రతి వస్తువును గూర్చియు ఈ ప్రకారిముగనే యోచించుకొనవచ్చును. దేహము పుట్టక పూర్వము లేదు. చనిపోయిన వెనుక ఉండదు. కాబట్టి మధ్యకాలమున (ఘటము వలె) కానిపించినను అశీక మే యగును. జగత్తునందలి ఏ వస్తువైనను కాలమునకు, మృత్యువునకు, వినాశమునకు ప్రళయభూతము కానిది లేదు. చెట్టు నశించును; పుట్టు నశించును; గృహము నశించును; దేహము నశించును; రాజులు నశించుదురు; రాజ్యములు నశించును; పర్వతములు నశించును;

బ్రహ్మాండము నశించును. కాబట్టి నశింపని వస్తువు (ఆత్మ) ఏదియో దానికొకటి విజ్ఞాను అన్వేషింపవలెనుగాని నశించు వస్తువులనుగూర్చి కాదు. నిత్యనిరతికయానందమును గలుగజేయు సద్వస్తువు కొకటి ప్రయత్నము నలుపవలెను గాని, దుఃఖవాయుకములగు ప్రాపంచిక దృశ్యపదార్థముల కొకటి గాదు.

‘సత్యవస్తువు (ఆత్మ) లేనిచో మనుజుడు అసత్య వస్తువు (దృశ్యపదార్థము)ను కోరవచ్చును. కాని సత్య వస్తువు (ఆంధీయుండ దానిని వదిలి ఎవడు అసత్య వస్తువు కొకటి పరువిడునో అట్టివాడు వినాశమొందుననియు, పరమ పురుషార్థమునుండి శ్రద్ధపడకుననియు శ్రీ వసిష్ఠ మునీంద్రులు తెలిపిరి. ఆత్మవస్తువు చింబము. దృశ్యజగత్తు ప్రతిచింబము. చింబభూతముగు స్వాత్మనువదిలి ప్రతిచింబరూపములగును. దృశ్యపదార్థములకొకటి పరువిడువాడు బాలుడే (అజ్ఞుడే) కాని తత్త్వజ్ఞుడు కాదు. ఈ శబ్ద స్పర్శాది గుణ సమూహమును చింతించుచు దానినుండి సుఖమును బడయగోరువాడు తన మనోరథముచే కల్పింపబడిన అన్నిచే చలిని పోగొట్టుకొన గోరువాడే యగును.

విచారించి చూచినచో ఈ ప్రపంచము మౌన, అస్థి, దారు, మృత్తికా, శిలామయమై యున్నది కాని అన్యముగ లేదు. కావున కోరదగిన వస్తువెద్దియు లేనిదైన ఈ శిథిల జగంబున ఇక విజ్ఞులచే నేది కోరబడును? ముల్లోకములందును పర్వతములు, సముద్రములు, వనములు, పంచ

భూతములు, ప్రాణులు—ఇట్టి పదార్థములే కలవు. ఇవి యన్నియు సత్యత్వశూన్యములై, మిథ్యయై యున్నవి. కావున ఈ దృశ్యప్రపంచమున సారమేమియునులేదు. సారభూతమైనట్టి శమయాపమగు చిదాత్మయను అమృతమును వదలి ఎవరు అట్టి తుచ్ఛములగు భోగముల వైపునకు పరునిడుదురో, అట్టివారు మందారవనమును త్యజించి విషవృక్షములతో గూడిన అరణ్యమువైపునకు బోవువారే యగుదురు. ఇట్టి నశ్వర ప్రాపంచిక వస్తువులగూర్చిన ఇచ్ఛా ద్వేషములచే జనించిన సుఖదుఃఖాది మోహముచే జనులు భూదీలమందు వసించు పురుగులతో సమానత్వమును బొందినవారైరి. ఆహ! ఎంత శోచనీయము! అని శ్రీ వసిష్ఠులు ప్రాపంచిక భోగలాలసులగు అజ్ఞులనుగూర్చి పలికిరి.

భోగవిగర్హణము

బాస్తవసుఖ మొకింతైనను ఈ ముల్లోకములందును గలదా యని ప్రశ్నించిన, లేదనియే చెప్పవలసివచ్చును. ఏలయనగా, రాజ్యాధిపత్యమును బొందియు మనుజు డింకను కోరుచునే యున్నాడు. సమస్తసుఖమున్ను చిదాత్మయందే కలదు. కాని జను లద్దానిని అనుభవించుటలేదే! ఆశ్చర్యము! అట్టి అపరిచ్ఛిన్నమగు ఆత్మపదమును త్యజించి పరిచ్ఛిన్నమగు సంసారపదమును మూర్ఖుడే కోరుకొనునుగాని జ్ఞాని కాదు. ఉత్తమఫలయుక్తములగు బ్రహ్మాది లతలను వదలి వైచి కంటకములవైపునకు పరునిడువది ఒంటయే కాని

మతేజంతపు కాదుకదా! ఈ దృశ్యపదార్థములు జీవునకు వివిధవికారములను గలుగజేయునవియై యున్నవి. దూరముననుండి చూచినచో పర్వతశిలలు రమణీయములుగ గన్పట్టినట్లును, కాని, సమీపించిన అరణ్యములై యొప్పునట్లును, ఈ ప్రాపంచిక పదార్థములున్ను విచారింపని కారణముచే పైకి రమణీయములుగ తోచినను, వాస్తవముగ అట రమణీయత్వముగాని, నిరతిశయసుఖముగాని లేదు.

పర్యాయోదించి చూచినచో సాకాశమున, భూతలమున, స్వర్గమున అజ్ఞానులచే సారములని తలంపబడుచున్న స్త్రీ, రత్న, శిలాది భోగ్యపదార్థము లెవ్వకలనో, అవి యన్నియు కాలము (మృత్యువు)చే శీఘ్రముగ మ్రింగివేయబడి అల్పకాలముననే నశించుచున్నవి. ఈ ఛత్రచామరాది చందల రాజ్యాదిపదార్థము లెవ్వి కానిపించుచున్నవో, అవి యన్నియు స్వప్నరూపములే యగుచు, మాదునాళ్ళ ముచ్చటలుగా పరిణమించుచున్నవి. భూమియా మృత్తికామయము; వృక్షములా కాష్ఠమయములు; దేహములా మాంసమయములు, క్రింద చూరమా భూమి; పైన ఆకాశము, ఇక ఈ ప్రపంచమున సుఖమును గలిగించు అపూర్వవస్తువేమి కలదు? ఏమియును లేదు.

అన్నపానాబ్జనాగుక్తాదృతే నాస్తీహ కించన
కుభమస్తీతి సంపాది మహాస్మిమిత వాఙ్మతు.

(వసిష్ఠగీత - 36)

ఈ ప్రపంచమున (జిహ్వా, ఉపస్థాదీంద్రియవిషయములగు) అన్నపాన, స్త్రీసంగాది విషయములు తప్ప అన్యమగు శుభపురుషార్థ మెద్దియును లేదని శ్రుతి, స్మృతి, ఆప్తోపదేశ, స్వానుభవాదులద్వారా నిశ్చయించిన వివేకియగు మహాత్ముడు ఇక ఆ భోగములందు దేనిని వాంఛించును?

సర్వత్ర పశ్యధూతాని క్షుధం కించిన్న విద్యతే
పాతాత ధూతత స్వత్ర రతిశుభం క్వ ధీరధీః

(ఋషిగీత - స్థితి)

పాతాళమునగాని, భూతలమునగాని, స్వర్గమునగాని అంతయు పంచభూతములే కాని అఱవవస్తు వేదియునులేదు. అట్టిచో ధీరబుద్ధి గలిగిన మనుజుడు ఇక ప్రాపంచిక వస్తువులలో దేనియందు ప్రీతి గొనును?

అధివ్యాధిపరీతాయ ప్రాకర్వాఽద్య విశాశే
ప్రయతస్తే శరీరాయ హితమజ్ఞాన్తు వాత్మనే.

(ఋషిగీత - స్థితి)

కారీరక మానసిక వ్యాధులచే పరిపూర్ణమైనదియు, నేడో రేపో నశించిపోవునదియు నగు ఈ శరీరముయొక్క హితముకొఱకే అజ్ఞాని మహాప్రయత్నము సలుపుచున్నాడు. కాని శాశ్వతమగు ఆత్మకొఱకుగాదు! మఱియు అకస్మాత్తుగ జారిపడినట్టి ఒక్క లేనెవ్వరైనా గాడిద మరల దానికొఱకే తలపై కెత్తి ఆశలో జూచుచుండునట్లు మనస్సున్న స్వసంకల్పిత విషయముయొక్క ఆనందలేశ మనుభవించి మరల దానికొఱకే తలెత్తి ఆశలో జూచుచున్నది. కావున—

ధీరోఽప్యలీలహుశ్లోఽ కులశోఽపి మహాకవి

తృప్తయా బధ్యతే జన్తః సింహః శృంగరయా యథా.

(వసిష్టగీత - స్థితి)

ఎంతటి ధీరుడైనను, మహాపండితుడైనను, గొప్పకులమందు బుద్ధించినవాడైనను, ఎంత గొప్పవాడైనను - గొలుసుచే సింహములె - దృశ్యపదార్థములఁగూర్చిన ఆశచే జీవుడు బంధింపబడుచున్నాడు. “అట్టి ఆశచే వివశుడై దేశభిమానియగు పురుషుడు రక్తమాంసముల బొమ్మను ‘ఇది నుందర స్త్రీ’ యని తలంచి ఆ యెముకలగూడును మహాప్రీతితో కాగలించుకొనుచున్నాడు. మోహముయొక్క విలాస మిట్లే యుండును.” కావున విజ్ఞానగువాడు ప్రపంచముయొక్క నారాసారములను లాగుగ వివేచించి దృశ్యపదార్థములయెడల కోరికను, భోగములయెడల ఆశను పూర్ణముగ విడనాడవలయును. అట్లు దానిని విడిచిపెట్టుటయే సమస్తకాస్త్రములయొక్క బోధనాసారమని గ్రహింపవలెను. కావుననే శ్రీ వసిష్టముసింద్రులు శ్రీరామచంద్రుని ఉద్దేశించి జ్ఞానసారమంతయు నిట్లు ఒక్క శ్లోకములో చెప్పివైచిరి—

కూయతాం జ్ఞానసర్వస్వం క్షుత్వా చేనావధార్యతామ్

భోగేచ్ఛామాత్రకో బన్ధస్తత్యాగో మోక్ష ఉచ్యతే.

(వసిష్టగీత - స్థితి)

‘ఓ రామచంద్రా! సమస్తకాస్త్రములయొక్క సిద్ధాంతసారమును వచించుచున్నాను, వినుము. దానిని విని హృద

యమున బాగుగ ధారణ యొనర్చుకొనుము - భోగముల
యెడలగల వాంఛయే బంధము, అట్టి వాంఛను త్యజించు
టయే 'మోక్షము.' భోగాదులను ఆశ్రయింపని మనస్సు
పంజరమునుండి పక్షివలె సంసారమోహమునుండి లెస్సగ
బయల్పెడలిపోవును. ఎవనికి విషయభోగములు రుచింప
కుండునో, ఆతనికి మోక్షమును శ్రేయము ఎదుటనే యున్న
దగును. ఏలయనగా-అంధకారరూపమగు భోగాసక్తి నశింప
ఇక మోక్షమునకు వేటు ప్రతిబంధ మేమియును లేదు.
శైవల్యప్రాప్తికి ఇదియొకటియే ముఖ్యమైన ఉపాయమని
శ్రీ వసిష్ఠు లీ ప్రకారముగ శ్రీరామచంద్రున కుద్ఘోషించిరి-

మనస్త్వః శాస్త్రసందర్భైః శ్రియతామిదమేవ తు
యద్యత్స్విద్విహ రత్సర్వం దృశ్యతాం విషవర్షివత్.

(వసిష్ఠగీత - స్థితి)

‘ఓ రామచంద్రా! ఇతరములగు శాస్త్రసందర్భము
లలో నీకేమి ప్రయోజనము? ఈ ఒక్క ఉపాయమును ఆచ
రించిన చాలును—ఈ ప్రపంచమున ఏదేది నీకు రుచికర
ముగ లోచునో దానినంతను విషమువలెను, అగ్నివలెను
పరిత్యజించి 'వేయము'—విషయభోగముల యెడల మనుజున
కొఱింతేని అప్రీతి (వైరాగ్యము) జనించినచో అర్హత ఆతడు
ఉన్నతపదమును పొందెననియే శ్రుతులు వలుగుచున్నవి.

నాతా చదరతిరన్తోక్తోగాస్మృతి మహాగవి

తదసౌ తావత్తేనోచ్చైః పదం ప్రాప్త ఇతి శ్రుతిః.

(వసిష్ఠగీత - ఉత్పత్తి)

ఈ ప్రకారముగ ఆయా విషయభోగములయెడల
అరుదిన, విరాగ భావమును జనింప చేసికొనవలెను. అపుడే
మనస్సు బాహ్యవిషయములపై బరువెడక, అంతర్ముఖమై
ఆత్మయందు లీనమగును. అపుడే జీవునకు జ్ఞానోదయమగును.
తావుననే “ఇంద్రియార్థములగు శబ్దస్పర్శాదులు నీ శివుడు
స్వతఃకృతమయమందు రుచింపకుండునో అపుడే విజ్ఞానరూప
మగు ఆత్మ నెఱిగినవాడవును, సంసారసముద్రమును దాటిన
వాడవు నగుదు” వని శ్రీ వసిష్ఠమునివర్యుడు శ్రీ రాఘవున
శఠింగించెను.—

యదా తే శబ్దియార్థక్రిః స్వవతే తృడి రాఘవ

తదా విజ్ఞాతవిజ్ఞానః సముత్థిర్ల భవార్థకః. (శ్రీ వసిష్ఠగీత)

మొఱపువలె యీతభంగురమై, ఇంద్రజాలమువలెను,
మృగత్పవ్వవలెను అనత్యహాపముగ గానిపించు ఈ ధన
దారాపుత్రాదులం దాన క్రియేల! అవి వృద్ధినొందిన హర్షింప
నేల! ఎండమావులు వృద్ధినొందిన, దానిచే జలార్థులకు
వచ్చిన లాభమేమి? నిజముగ విచారించిన, ఆ ధనదారా
పుత్రాది ప్రాపంచికపదార్థములు వృద్ధినొందుటచే (సంసార
రోగమున్న వృద్ధియగుటవలన) దుఃఖించుటయే తగును
గాని సంతోషమొందుట కాదని శ్రీ వసిష్ఠులు తెలిపిరి. ఆ
నశ్వరపదార్థములయొక్క భయంకర భావిదుష్ఫలితములను
విచారించునట్టి సాధుపుంగవులు పానియెడల విరక్తియే కలిగి
యుండుచున్నారు కాని ఆసక్తిని గాదు.

‘మానవజీవితము అతీస్వల్పము. ఒక వేళ నూత్న సంవత్సరముల ఆయుర్దాయము అనుకొనినప్పటికిని అయ్యది అనంత కాలముయొక్క అతీర్వల్పముగు ఒకానొక అంశము మాత్రమే అయియున్నది. అట్టి స్వల్పకాలమందును ‘ఈ జీవితమే నేను!’ అని అభిమానము గలిగి భోగాదులపై పునకు పరువిడుట చాల విద్వారముగ నున్నది. తమ జీవితము అట్టిగా తలంచు స్వభావముగలవారైన మనుష్యులు, జీవ, అనురాదులు కామభోగములను తృణములను భక్షించుచు ఈ సంసారారణ్యమున మృగముల పగిది విహరించుచున్నారు.’

భోగదూర్వాంకురాకాంక్షీ శ్వేత్రపాశమచిత్తయన్
మథో కూరిణో బ్రహ్మహారం విపరిధానతి.

(కసిష్ఠ - ఔరాగ్యప్రకరణము)

‘మహాత్మా! భోగములను తృణములను కాఁక్షించు మనస్సను తేడి గోతియందు (నరకమందు) పడుటను గూర్చి చింతింపకయే విషయములనుగూర్చి దూరముగ పరువిడుచున్నది. మహానికృష్టములును, అదిమధ్యాంతములందును పేలవములు నగు భోగములం దెవరు లోకమున పశుపక్ష్యాదులవలెను, మాధులవలెను విశ్వాసము గలిగియుందురో, అట్టి మనుష్యుల జీవితము వ్యర్థమేయగునని శ్రీ వసిష్ఠులు పదే పదే హెచ్చరించియుండిరి. ఈ ప్రపంచమున అత్యంత రమణీయములైనట్టియు, అత్యంతస్థిరములైనట్టియు పదార్థములున్నప్పటికిని వాని యన్నింటియొక్క పర్యవసానము (ఆర్జన,

రక్షణ, వియోగాదులవలన) దుఃఖము అయియున్నది. కావున విజ్ఞులగువారు ఆ భోగ్యపదార్థములయొక్క పూర్వాపరములను బాగుగ విచారించి (ఆత్మోపలబ్ధికి) వానియొకల విరక్తి గలిగియుండుచున్నారు.

ఇట్లు సత్యమనుభవము దృఢపడుటవలన భోగోత్సాహ సహిగమగు ఆశచే బాహ్యవిషయములపైకి పరుగిడుట యేదికలదో అదియే బంధమనియు, సంసారిశృంఖలమనియు పెద్దలు వచించిరి. ఏలయనన, దానివలన జీవున శిన్నటికిని శాంతికలుగదు. దృశ్యపదార్థములయొడల ఆశను దృఢించుటయే శాంతికి ఉపాయముకాని విషయసంపాదనము ద్వారా దానిని అభివృద్ధిపఱచుట కాదు. కనుకనే భోగాకాయుక్తురగు మనుజునకును, పశువునకును భేదము లేదని శ్రీ వసిష్ఠుల బోధిల్లు తెలిపిరి—

|| ౧౧ || స్ఫురమనసాం పశూనాం చ విశేషణమ్

కృష్యంతే పశవో రజ్జ్వా మనసా మాధచేతసః.

(వసిష్ఠగీత - ఉపశమ.)

అనగా, దృశ్యవిషయములందు విస్తరింపబడిన మనస్సు గలవారికిని, పశువులకును ఏమిభేదముకలదు? పశువులు ముక్కుత్రాటిచే ఈడ్వబడుచున్నవి. మూఢచిత్తులు మనస్సుచే నీడ్వబడుచున్నారు. జడమగు మనస్సు ఎంతకాలము వఱకు గోతీయందు తాబేలువలే దుర్వాసనలందు లీనమై భోగప్రాప్తికి ద్వారభూతములగు ఇంద్రియములద్వారా విషయములందు ప్రవర్తించుచు విమూఢమై, ఆత్మవిచారణను

మఱచియుండునో, అంత కాలమువఱకును సంసారమును అంధ
 కారము చంద్ర, అగ్న్యది సహితముగ ద్వాదశ సూర్యులచే
 గూడ ఒకింతైనను ఛేదింపబడజాలకుండునని అమ్మునీం
 ద్రుడు శ్రీరామచంద్రునితో ఘటాపథముగ వాక్రుచ్చి
 యున్నాడు. ప్రాపంచికసుఖమే గొప్పదని తలంచు అజ్ఞాను
 లకు శ్రీ వసిష్ఠులీ క్రింది చక్కని సలహా నిచ్చియున్నారు.
 'ఓ జీవులారా! ఈ చంచల సంసారసుఖమును, ఉపశమ
 (అర్థ) సుఖమును రెండిటిని త్రాసునందు పెట్టి తూచి
 ఏది సారవంతమైనదో కాగుగ పరీక్షించిచూచి, ఒకవేళ
 దృశ్యసౌఖ్యమే గొప్పదని తేలినచో అట్లే దానిని ఆశ్ర
 యింపు' డని చెప్పెను. అట్లు ముమ్మాటికిని కానేరదు. ఏల
 యనగా కల్పిత సౌఖ్యము, ప్రతిబింబసుఖము, ప్రాతిభాసిక
 ఆనందము ఎంత గొప్పదైనను, స్వప్నపదార్థమువలె దానికి
 నిలువలేదు; అస్తిత్వము లేదు. కాశ్వత్తమై, సత్యమై, బింబ
 భూతమైనట్టి ఆత్మానందమే, బ్రహ్మానందమే ముల్లోకము
 లందు సారభూతమైన వస్తువని కాస్త్రప్రమాణములచే, గురు
 వాక్యములచే స్వానుభవముచే విస్పష్టముగ నెఱుంగబడు
 చున్నది. కావున విజ్ఞులు దానినే ఆశ్రయింతురు.

ఈ ప్రకారముగ ప్రాజ్ఞుడగు వాడు విషయముల
 యొక్క దోషములను, భోగాదులయొక్క నీరసత్వమును
 చక్కగ విచారించి, గొప్ప పట్టుదలతో, పురుషప్రయత్న
 ముతో—ఆర్థక్రేయమును ద్వారమును మూసివేయుట

యందు గడియలవంటివగు—భోగములను దూరముగ తొలగించి వేయవలయును.

‘దస్తాంతాస్త్రసంపీడ్య భోగేష్యరతిమాహ శక్’

పండ్లతో పండ్లను గట్టిగ కోటికి (పట్టుదలతో) ఏవిధముగనైనను ఈ భోగవిరక్తిని సంపాదించవలెను. ఏల యనగా—కట్టలచే అగ్ని వృద్ధియగునట్లు విషయచింతనచేతుఁ డఖము వృద్ధిచొందును. కట్టలు లేకున్న అగ్ని తనంతట నదియే నశించునట్లు, విషయచింతన లేకున్న దుఃఖము స్వయముగనే నశించును. నమస్త్ర విషయములయెడల సర్వథా ఏ విధమైన కోరిక లేకుండుటయే మనస్సును జయించుటకు, దుఃఖనివారణకు ఉపాయమై యున్నది. బాగుగ మదించి యున్న స్వతునంబను మదగజము ఈ యుపాయముచే అతి శీఘ్రముగ అణగ ద్రొక్కివేయబడును. దుఃఖము అంత మగును. ఈ రీతిగ వైరాగ్యము నభ్యసించువానినుండి—సింహమునుండి లేడివలె—మాయ పారిపోవును. పరమశాంతి లభించును. ఎచ్చోట ముల్లోకములందలి ఐశ్వర్యము లన్నియునుగూడ తృణమువలె నుపకరింపకుండునో, అట్టి సర్వోత్తమమగు పరమశాంతి జీవునకు ఇట్టి ఆశారాహిత్యము వలననే లభించును. అందుచేతనే శ్రీ వసిష్ఠులవారు నమస్త్రశాస్త్రములయొక్క సంగ్రహమును ఈ ప్రకారము వివరించిరి—

చిచ్ఛేద్య కలగా బంధస్థుక్తియై కిరుచ్ఛయే
చిదతత్యాఖిలాత్మేతి సర్వసిద్ధాంత సంగ్రహః.

(వసిష్ఠగీత - ఉపశమ.)

అనగా, చైతన్యముయొక్క విషయాకార (దృశ్య) కల్పనయే బంధము, అట్టి (విషయాకార) కల్పన లేకుండుటయే ముక్తి. విషయాకార రహితమగు చైతన్యమే పూర్ణాత్మ. ఇదియే సమస్త సిద్ధాంతములయొక్క సార సంగ్రహము.

ఆకారాహిత్యమువ్వారా వాసనలు క్షయించుటచేతనే చిత్తము నిశ్చలమై, శుద్ధమై, ఆత్మయందు విలీనమగుననియు, అదియే మోక్షస్థితి యనియు ఇంతదనుక మనము విచారించి తెలిసికొంటిమి. అట్టి వాసనాక్షయము విచారణచేత కలుగుననియు ఎఱిగితిమి. ఇట్టి వాసనాక్షయ ప్రయత్నముతో బాటు తన యథార్థస్వరూపముయొక్క చింతనముకూడ అనగారిత్యజ్ఞానాభ్యాసముకూడ ఏకకాలమందే జరుపవలెనని శ్రీవసిష్ఠులవా రుపదేశించిరి. అనగా, ఈ సెవరు? దేహమా? మనస్సా? ఇంద్రియములూ? ప్రపంచవస్తునముదాయమా?—అను విషయమునుగూర్చి పదే పదే విచారణసలుసవలెనని తెలియజేసిరి. అట్లు విచారణచేయుటచేత క్రమక్రమముగ తాను పంచభూతాత్మక 'సంఘాత' రూపదేహము కాదనియు, సంకల్పవికల్పరూప చంచలమనస్సు కాదనియు, ఆ రెంటికిని నాక్షిగా జాగ్రత్స్వప్నశుషుప్త్యవస్థల మనాడింటి యందును ఏకరూపముగా, నిర్వికల్పముగా, నిర్వికారముగా

వెలయుచున్న ఆత్మస్వరూపమే యనియు, తా నేకాల మందును బంధింపబడ లేదనియు, బంధము, మోక్షము శేవలము మనస్సునకే యనియు, తాను ఆ మనస్సునకు సాక్షిగా వెలయుచు నదా సర్వకాలములందును సచ్చిదా నంద పరబ్రహ్మస్వరూపుడుగనే యుండుచున్నట్లును జీవుడు తెలిసికొనగల్గును. ఇట్టి నిర్మలస్థితిదృశ్యవాసనలు, సంస్కార ములు, సంకల్పములు ఉన్నంతవఱకు కలుగనేరదు. గనుక వాసనాక్షయము తత్త్వజ్ఞానముయొక్క నిలుకడకు అర్థంతా వశ్యకమై యున్నది. అట్లే తత్త్వజ్ఞానమున్న వాసనాక్షయా భ్యాసమునకు చాల ఉపకరింపగలదు. కనుకనే ఆ రెండింటిని ఏకకాలముననే అభ్యసింపవలెనని శ్రీ వసిష్ఠులవారు సెల విచ్చుటకు కారణమైనది.

ఉత్తమ సాధువులతోగూడి సేవాది ప్రయత్నముల ద్వారా ప్రాజ్ఞుడగు సద్గురువును ప్రసన్నముచేసికొని 'ప్రభా! న నేవరను? ఈ సంసారాడంబర మెట్లుదయించినది?' ఇత్యాది వినయపూర్వక ప్రశ్నల నడిగి లెస్సగ విచారణ నలుపవలయును. వాసన యను జలముచే పూర్ణమైయున్న ఈ సంసారసముద్రమున విచారణ, వివేకము (ప్రజ్ఞ) అను నావయెక్కినవారే దానిని దాటివైచిరి. తక్కినవారు అందు మునిగిపోయిరి కా. బట్టి తత్త్వవిచారణద్వారా తాను దేహము కాదనియు, పూర్ణాత్మస్వరూపమనియు లెస్సగ నెఱిగినవారే ధన్యులై, జీవన్ముక్తులై పఱగుచున్నారు. అట్లుకాక 'దేహమే

‘నేను’ అని తలంచువారు సంసారశృంఖలయందు తగుల్కొని
నర్మబంధముచే మహాదుఃఖ మనుభవించుచున్నారు.

సా కాలసూత్రపదవీ సా మహావీచినాగురూ

సాఽసిపత్రపత్రశ్రేణీ యా దేహోఽహమితి స్థితిః.

(వసిష్ఠగీత - స్థితి)

‘ఈ దేహమే నేను’ అని తలంచుచుండు స్థితి యేది
కలదో అదియే, కాలసూత్రనరకము; అదియే మహావీచి
నరకము; అదియే అసిపత్రనరకము.’ కాబట్టి దేహాహంభా
వము సర్వప్రయత్నములచేతను త్యజింపదగిరేమీ యున్నది.
స్వాధిష్ఠానమగు విశుద్ధాత్మయందు పొరవలె కప్పియున్న
ఈ దేహాహంభావము సుదూరముగ త్యజింపబడ, మేఘ
రహితమగు చంద్రప్రకాశమువలె సర్వోత్తమమగు ఆత్మ
దృష్టి జిదయించును, అట్టి ఆత్మదృష్టి యొక్క ఉదయముచే
మనుజుడు సంసారసాగరమును దాటివేయుచున్నాడు.

కావున అస్థిరములగు శరీర, అహంకారాదులనుండి
దృష్టిని మరలించి, ముత్తములందు వ్యాపించియున్న చారము
వలె సర్వదేహ, అహంకారాదులందు వ్యాపించి పానికి
సాక్షిభూతముగ వెలయు మహాశుభస్వరూపమైన చిన్మూర్తా
త్మను వీక్షింపవలెను, ముత్తని గోరువా దివ్యధమున ఆత్మనే
దర్శించుటకు యత్నింపవలెను. ఏలయనగా—ఆత్మసందర్శన
ముచే సమస్త దుఃఖములయొక్క శిరశ్చేదనము సంభవించి
జన్మరాహిత్యము, పరమకాంతి కలుగును. ‘ఈ శరీరాదులు
నేను’ ‘ఈ ధనాదులు నావి’—ఇత్యాది భావనలను త్యజించి,

మనస్సుచేతనే మనస్సును ఛేదించి ఆత్మను దర్శింపకున్నచో చిత్రసటమందలి సూర్యునివలె ఈ జగత్సంబంధదుఃఖము అస్తమింపదు. మహాశముద్రమువలె అపరమితమైన అపత్తుపైన వచ్చినదను.

బంధమోక్షములు

కృశోఽరిదుఃఖో బద్ధోఽహం హస్తపాదాదిమాసహమ్
ఇతి భావాదుహాపేణ వ్యవహారేణ బద్ధతే.

(వసిష్ఠగీత - ఉర్బత్తి ప్రకరణము)

‘నేను కృశించినవాడను, మహాదుఃఖవంతుడను, బద్ధుడను, హస్తపాదాదులతో గూడినవాడను’—ఇట్టి భావములతోగూడి వ్యవహరించుటచే జీవుడు బంధనమున తగు లొక్కనును.

నాహం దుఃఖో న మే జేహో బద్ధః కస్యాత్మనః స్థితః
ఇతి భావాదుహాపేణ వ్యవహారేణ ముచ్యతే.

(వసిష్ఠగీత - ఉర్బత్తి)

‘నేను దుఃఖినిగాను, నాకు జేహములేదు, ఆత్మకు బంధ మెట్లుండగలదు!—ఇట్టి భావములతో గూడి వ్యవహరించుటచే జీవుడు ముక్తుడగును. బంధ మెట్లు కలుగునో, మోక్ష మెట్లు కలుగునో ఈ ప్రకారముగ సంక్షేపముగ శ్రీ వసిష్ఠమునీంద్రులు పోధించియున్నారు. ‘నేను కృశించినవాడను, అతిదుఃఖవంతుడను, మూఢుడను’—అను నిట్టి అనర్థభావనలను భావించు మనస్సు తన వికల్పముచేతనే

జనించినదైన సంసారిత్వమును బొందుచున్నది. బ్రహ్మమును సముద్రముతో అభిన్నులై యుండియు, ఇవిధమున జీవులు తాము బ్రహ్మముకంటె వేరనియు, పరిచ్ఛిన్నులనియు తలంచుచు, దానిచే భయంకరములగు సంసారక్షేత్రములందు పడి మోహమొందుచున్నారు. జీవులయొక్క ఇట్టి శోచనీయస్థితిని గమనించి వారియెడల కరుణగలిగి, వారి నుద్ధరించు తలంపుతో పరమకారుణికులైన జగద్గురువులగు శ్రీ వసిష్ఠమునీంద్రులు ఎట్టి గంభీరముగు పరమార్థబోధనుగావించిరో ఈ క్రింది వాక్యములద్వారా తేటతెల్లము కాగలదు.

“ఓ జనులారా! ఆత్మ తెలియబడకయున్నచో దుఃఖము కలుగును. తెలియబడినచో అనంతసుఖము కలుగును. కావున నిర్మలమై, కుద్ధమై, సర్వార్థకమై, సర్వకర్తయైనట్టి బ్రహ్మమే మీయొక్క నిజస్వరూపమనియు, ఈ ప్రపంచమంతయు శాంతమై, జన్మరహితమైనట్టి ఆపరబ్రహ్మమే యనియు భావించుచు సుఖముగ నుండుడు! ఈ తుచ్ఛ (సర్వర) దేహముతో మిశ్రితమై యున్నట్టి మీ ఆత్మను పంచకోశవివేకముచే శీఘ్రముగ వేరుపఱచి స్వస్థతను (శాంతిని) బొందుడు! బురదయుం దున్నప్పటికిని బంగారమునకు ఆ బురదతో లేకమైనను సంబంధము ఉండనట్లు, నిర్మలముగు ఈ ఆత్మకున్న దేహము (ఉపాధి)తో ఒకింతైనను సంబంధములేదని యెఱుగుడు! వాస్తవముగ నిటు శోకముగాని, మోహముగాని, జన్మగాని, జన్మను బొందునదిగాని

తేవు, ఏది కలదో అదియే (ఆత్మయే) కలదు. అని యెఱిగి దుఃఖరహితులు కండు! దృశ్యపదార్థములతో మీ కొకిం తెనను సంబంధములేదు. ఏలయనగా, అది మిథ్య. మిథ్యా వస్తువుతో మీ కెట్లు సంబంధము కలుగును? కావున 'అహంకారముగాని ఈ దృశ్యముగాని వాస్తవముగ లేవు' అని చింతించుచు పర్వతమువలె స్థిరముగ నుండుడు. మీరు అసంతాకాశము మాడ్కి అతివిశాలమైన రూపముగల హృదయేశ్వరుడగు ఆత్మయే అయియున్నారు." అని యా ప్రకారముగ అమ్ముసింగిదుః డుద్యోధించెను.

కుఱియు తన ప్రియశిష్యుడగు శ్రీరామచంద్రుని ఉద్దేశించి యిట్లు పలికెను.—ఓ రామచంద్రా! దేహము పుట్టుటచే నీవు పుట్టుటలేదు. దేహము నశించుటచే నీవు నశించుటలేదు. నీవు నిష్కళంకమైన ఆత్మవు. దేహముతో నీ శేమియు సంబంధములేదు. చిదార్థ నిర్మలమై, నిర్భయమై, స్వయంప్రకాశమై, నిర్వికారమై యున్నది. దేహమో, అనిత్యమైనది, మలిసమైనది. కాబట్టి అట్టిదానితో ఆత్మ కెట్లు సంబంధముండగలదు? ఓ రామచంద్రా! జగన్నాథు డవును, చిద్రూపసూర్యుడవును, నిత్యోదితుడవునగు ఆత్మ ఉండియుండ ఈ సంసారరూప స్వప్నమంతయు భాసించు చున్నది.

సర్వమౌత్మాహమేవేతి నిశ్చయో యో మహామతే

తదౌదాతా విహదాతా న ధూయో యాతి మే మతిః.

(తత్త్వగీత - ఉపశయ)

మహామతివగు ఓ రామచంద్రా! 'ఈ సమస్త బ్రహ్మాండమున్ను ఆత్మయే; ఆ ఆత్మ నేనే' అను నిశ్చయ మేదికలదో అద్దాని నవలంబించి యుండుటవలన నాబుద్ధి మరల ఎన్నటికిని దుఃఖమును బొందకయే యున్నది. అవి వేకముచేతనే దుఃఖము జనించును, ఏది అవివేకముచే జనించునో, అది వివేకముచే నశించును. ప్రకాశాభావముచే జనించు అంధకారము ప్రకాశముచే నశించునుగదా! కాబట్టి ఓ రామచంద్రా! పూర్వాపరములను చక్కగ విచారించి - అజ్ఞానముతో గూడిన పామరజనులవలె - నీ పెన్నడును దుఃఖమును బొందకయుండుము.

మరిష్యామి మరిష్యామి మరిష్యామితి భావన
భరిష్యామి భరిష్యామి భరిష్యామితి శ్రేయసే.

(వసిష్ఠగీత - నిర్వాణత్రకరణము)

'నేను మరణించెదను, మరణించెదను, మరణించెదను' అని యేల చెప్పుచున్నావు? (చిద్రూపుడవగుటబట్టి) 'నే నెల్లపుడు (మరణరహితుడనై) ఉందును ఉందును ఉందును' అను సత్యమును ఏల గాంచకయున్నావు! ఓ రామచంద్రా! ప్రక్కల, పైన, క్రింద, అంతటను ఆత్మయొక్క మహిమ వ్యాపించియున్నది. కాబట్టి ఈ సమస్తమున్ను ఆత్మయే అను నిశ్చయము అంతఃకరణమున గలిగియుండినచో తేవు డెన్నటికిని బద్ధుడు కానేరడు. మతీయు అట్టివాని కిక భయ మునునది యుండదు. ఏలయనగా, ఆత్మజ్ఞానికంటె వేఱుగ ఏ దేయునిన్నచో దానిని పొందుటకు అతడు హర్షమును

గాని, శోకమునుగాని బడయవచ్చును. కాని అతనికి అన్యముగ వీడియునులేదు. కావున అతనికి శోకమేల, భయమేల! ఆ సత్యమునే ఈ క్రింది శ్రుతివాక్యము నిరూపించుచున్నది.

యస్మిన్సర్వాణి భూతాని ఆత్మైవాభూద్విభావతః

తత్ర తో మాహః కళోక ఏకత్వమనపశ్యతః.

(ఈశావాస్యోపనిషత్)

ఈ ప్రకారముగ శ్రీ పసిష్ఠమునిండులు శ్రీరామచంద్రునకు అఖండరత్నోపదేశము గావించి, ముముక్షువులు వారి వారి అంతస్తు ననుసరించి ఎల్లెల్లు దైనందిన అధ్యాత్మిక కార్యక్రమము నడుపవలెనో, కాలమును ఎవ్విధముగ నద్వినియోగపఱచవలెనో, అభ్యాసము నెట్లు కొనసాగించవలెనో ఈ క్రిందివిధముగ సందర్భానుసారము అచటచట చక్కగ విశదీకరించిరి—

చిత్తస్య భోగత్వా భాగా శాస్త్రేనైకం ప్రభూయత్

గురుశుశ్రూషయా చైకమత్యుత్పన్నస్య సత్రుమే.

(పసిష్ఠగీత - ఉపశమప్రకరణము)

సన్మార్గమున జన నుంకించువాడు ప్రారంభదశయందు తన చిత్తమందలి నాల్గుభాగములలో రెండింటిని జేహయాత్రాదూషములగు అన్నచానాది భోగములచే నింపవలెను. ఒక భాగము శాస్త్రధ్యయనాదులచే పూరించవలెను. తక్కిన యొక భాగము గురుశుశ్రూషచే నింపవలెను.

శించిద్వ్యుత్పత్తియు క్తస్య భాగం భోగః ప్రపూరయేత్
గురుశుక్రూషయా భాగం భాగం శాస్త్రార్థవిత్తయా.

(వసిష్ఠగీత - ఉపశమ)

ఒకేంతజ్ఞానము కలవాడు తన చిత్తముయొక్క ఒక భాగమును జేహాయాత్రోపయుక్తములగు అన్నపానాది భోగములతో నింపవలెను. రెండుభాగములను గురుశుక్రూష, గురువాక్యశ్రవణాదులచే పూరింపవలెను. శేషించిన యొక భాగమును శాస్త్రార్థచింతనతో నింపవలెను.

వ్యుత్పత్తిమనుయాతిస్య పూరయేచ్ఛేతసోఽన్యహస్
త్వే భాగం శాస్త్రైరాగ్రైర్దైవ్యాభ్యానగురుభూషయా.

(వసిష్ఠగీత - ఉపశమ)

'తత్త్వనిర్వచయము బాగుగ కలవాడు తన చిత్తముయొక్క రెండుభాగములను ప్రతిదినము శాస్త్రాభ్యాస, దైరాగ్ర్య సంపాదనములతో నింపవలెను. తక్కిన రెండుభాగములను భ్యానముతోను, గురుపూజతోను నింపవలెను'-ఈ ప్రకారముగ సాధకుడగువాడు తన చిత్తమునకు చక్కటి ఆధ్యాత్మికశిక్షణ గలపవలయును. అవతరము తీవ్రతరముగ అభ్యాసము చేయుచుండవలెను. ఏనయనగా,

తత్త్వబోధ

జన్మానరకతభ్యస్తా రామ సంపారసంస్థితః
సా చిరాభ్యాసయోగేన వినా న క్షియతే క్వచిత్.

(వసిష్ఠగీత - ఉపశమ)

ఈ 'సంసారస్థితి (ద్వైతవాదన) అనేక జన్మలనుండియు
 బాగుగ అభ్యసించబడుచు వచ్చినది. కాబట్టి అది చిరకాలా
 భ్యాసము లేనిచో ఎచటను త్తయింపనేరదు.' దీర్ఘకాలము,
 నిరంతరము, మిక్కిలి శ్రద్ధతో నాచరించిననే మనోనిగ్రహో
 దులు సాధ్యపడునని పతంజలి మహర్షి యునుదీనియున్నారు.
 అభ్యాసముచేతను వైరాగ్యముచేతను మాత్రమే మనస్సు
 నిగ్రహింపబడగలదని శ్రీకృష్ణభగవానులున్న గీతయం
 దుపదేశించియున్నారు. కాబట్టి వాసనాత్మయ, మనోనాశ,
 తత్త్వజ్ఞానములు మూడును చక్కగ అలవాటు కావలసి
 యున్నచో శ్రద్ధాపూర్వకముగ గొప్పసాధన, అభ్యాసము
 నిరంతరము అవశ్యకమై యున్నది. అగ్నియం దుంచబడిన
 ఇనుపగుండు అగ్నిరూప మగునట్లు, దృఢనిశ్చయముగల
 చిత్తము ఏ పదార్థమును నిరంతరము అధికముగ భావిం
 చునో, ఆ పదార్థరూపమే యగును. కావున, మనస్సు ఆ
 పరబ్రహ్మవస్తువును గూర్చియే అనవరతము చింతించుచు,
 బాహ్యపదార్థముల యెడల విరాగభావమును ఉత్పన్న
 మొనర్చుకొనుచో, తద్రూపముగనే పరిణతి జెందగలదు. ఏది
 మహత్తరమైనదో, దుఃఖములేనిదో, ఉపాధిరహితమో,
 భ్రమకూన్యమో అట్టి ఆత్మనే ప్రయత్నపూర్వకముగ
 ధ్యానింపు మనియు, అట్టిచో ఆ యాత్మరూపమే కాగల
 వనియు శ్రీవసిష్ఠులు శ్రీరామచంద్రున కుపదేశించిరి. మఱియు
 ఏ శ్రద్ధ, ఏ ఆసక్తి, ఏ రుచి, ఏ విశ్వాసము మనుజునకు ప్రాపం
 చిక వస్తు సంపాదనమందు కలదో, ఆ శ్రద్ధ, ఆ విశ్వాసము

ఆత్మజ్ఞానసంపాదనమునందు గలిగియుండవలెననియు అ
మునింద్రుడు దుదొప్పిం చెను.

య ఏవ యత్నః క్రియతే కావ్యార్థోపార్జనే జ్ఞానైః

స ఏవ యత్నః కర్తవ్యః పూర్వం ప్రజ్ఞావివర్జితే.

(వసిష్ఠగీత - ఉపశమ.)

మఱియు సంసారదుఃఖము యెడల భీతిల్లిన మనుజులకు
(వైరాగ్య, ఆత్మ విచారణా రూపముగు) స్వప్రయత్నము
రప్ప అదృష్టము గాని, ధనములుగాని, బంధువులు గాని,
ఇతరు లాచరించు కర్మములుగాని, కరణ్యము కాజాలవు.
మహాబలవంతుడైనప్పటికిని ఉన్నచోటునుండి కదలనిచో
ఆతడు మఱియొక ప్రదేశమును చేరజాలనట్లు, అభ్యాసము
చేయకున్నచో విషయవిరక్తిని, తత్త్వజ్ఞానమును ఎవడును
బొందజాలడు. అహంకారముయొక్క అనుసంధానమును
వర్జించుట తలనను, శ్రవణ మననాదిరూప పురుషప్రయ
త్నముచేతను జీవునిచే ఈ సంసారసాగరము దాటివేయబడ
గలదు. జీవున కీ సంసారమాలిన్యము బొగ్గుయొక్క నలుపు
దనమువలె సహజమైనది కాదు. అది బియ్యముపైని పొట్టు,
రాగియొక్క చిలుమువలె ఆగంతుకమైనది. దంచుట, లోముట
అను క్రియలచే ఆ మాలిన్యము లెట్లు నశించిపోవుచున్నచో
అట్లే జీవునియొక్క అజ్ఞాన మాలిన్యమున్న జ్ఞానాభ్యాసమును
పురుషప్రయత్నముచే తప్పక నశించిపోగలదు. కాబట్టి అజ్ఞాన
రాహిత్యమునకై జనులు నిస్సంకోచముగ ప్రయత్నించ
వచ్చును. ('తస్మా దుద్యమహాన్ భవ!')

బ్రహ్మచర్యము, ధైర్యము, తీవ్రవైరాగ్యము, జ్ఞానము, శ్రీనివాసోపాసనముగల పరమాత్మపదమును ఎవరును పొందజాలరు. యత్నముగాని, యుక్తిగాని లేనివారికి నోపు పాదమంత స్థలముకూడ చాట నశక్యమై యుండును. ఇక సంసార సాగర విషయమై వేఱుగ చెప్పవలెనా? కావున నిరతిశయానందరూపముగ మోక్షముయొక్క ఉపలబ్ధిగొఱియై ఒకేంత శ్రమపడి ప్రయత్నమూచరింపవలెను. సామాన్యమైన గృహరామ క్షేత్రాది పదార్థములు కూడ వేఱొక వస్తువు (దబ్బు)ను త్యజింపనిదే లభింపక యుండ ఇక స్వార్థలాభమును గూర్చి వేఱుగ చెప్పవలయునా? కావున అర్హ ప్రాప్తికై త్యాగము అతి ముఖ్యమై యున్నది. “త్యాగే నైకే అమృతత్వ మానకమ్” అల్పముగ ఆంధ్రియ సుఖమును త్యజించినచో అనంతముగ అత్తసుఖము లభించును.

కాబట్టి విజ్ఞానగువాడు భుజించుచున్నను, నిదురించుచున్నను, మేలుకొనుచున్నను, కూర్చొనుచున్నను, నడచుచున్నను, తన చిత్తముతో, ప్రజ్ఞతో ప్రతిదినము అత్మను గూర్చి తేస్సగ విచారణ నలుపవలయును. మఱియు ఈ దృశ్య ప్రపంచము మిథ్యయని మనస్సునందు నిశ్చయించి, విషయభోగములయెడల ఆసక్తిని వదలవలయును. యుక్తులచేతను గురుశాస్త్రాదుల పవిత్రోపదేశముచేతను శాస్త్రార్థముయొక్క చిరపరిశీలనముచేతను చిత్తమను బాలకుని మెల్లమెల్లగ లాలించి, పాలించి ఆత్మోన్ముఖ మొనర్పవలెను. మనస్సు బాలుని చందమున ఏయే ప్రదేశములందు (దృశ్యపదార్థము

లందు) నినుగ్నమగునో బానివానినుండి అద్దానిని మరలించి ఆత్మయందే నియోగించవలెను. ఆత్మనే సదా అన్వేషింపవలెను. దానినే సదా స్తోత్రము చేయవలెను. దానినే ధ్యానించవలెను. అట్లు చేయుటచే మనుజుడు జరామరణరూపమగు సంసారమోహమును దాటివేయుచున్నాడు.

“కించిజ్ఞాత వివేకేన స్వత్త్వం నేహ ధీమతా!”

“ఒకింత వివేకముదయించిన ధీమంతుడు ఇక (సాధన విషయములో) నిదురపోరాదు.” తామసింపక ఆత్మప్రాప్తి సర్వంతయు నిగంతర ప్రయత్నము చేయుచునే యుండవలెను. ఏలయనగా ఈ మాయ అతి భయంకరమైనది. —

“అపాకధానమనగు సంయోజయతి సంకపే”

“ఒకింత అజాగ్రత్తగ నున్నవానిని తిరిగి అది సంసార సంకటమున బడద్రోయును! భద్రము!” అని కరుణామూర్తియగు శ్రీ వసిష్ఠమునిండుడు భక్తవార్తల్యముచే ముముక్షువులను పడేపడే హెచ్చరించియున్నాడు. ఇంతే కాదు, సంసారకూపమునబడి మలినచిత్తముగలవారలై, పరమార్థదృష్టి లేకయుండు జనులయొక్క దుఃఖపరంపరను జూచి తన చిత్తము మిగుల పరితిపించుచున్నదని ఒకానొక సమయమున శ్రీ వసిష్ఠులు అజ్ఞానులఁగూర్చి తన హృదయాందోళనను వ్యక్తపఱచిరి. కావుననే అట్టి ఆత్మజ్ఞాన కూన్యులయొక్క సముద్ధరణముకొఱై జ్ఞానప్రబోధకములగు ఉపాయముల నన్నిటితో వారుపడేకించుటయే కాక, వారలను అజ్ఞాననిద్రనుండి మేలుకొలుపుటకొఱై ఈ క్రింది

విధమున అచటచట హెచ్చరిక చేసియున్నారు. “ఓ జీవులారా! వ్రణమందు పురుగులవలె గృహములందుండి స్వల్పములగు కాంతాన్నపానాదిభోగములందే మీ మీ జీవితములను ధారపోయకుడు!”

“అనర్థసాధిచారణ కయః కర్మాన్న భిక్షుసాత్
భోధేన జ్ఞానసారణ దృశ్యం కర్తవ్య మాత్మసాత్.”

(వసిష్ఠగీత - నిర్వాణ ప్రకరణము)

‘అనర్థకరమగు అవిచారణ (ఆత్మనిచారణలేదు) చే మీ ఆయువును వ్యర్థము చేయకుడు. జ్ఞానసారమగు పరమాత్మభోధచే దృశ్యమును ఆత్మతో నైశ్యమొనర్చి పరగుకాంగిని బడయుడు! ఇంద్రియములను త్రాళ్ళచే కట్టువడి ఈ సంసారమును పాడువడిన చీకటినూతులందు పడి నశింపకుడు! దౌర్భాగ్యచాయకమును, అశుభమువగు సాంసారిక విచారణయను ఘనీభూతమగు దీర్ఘ అజ్ఞాననిద్రనుండి మేలుకొనుడు! చిన్నదొరువునందలి ముసలి తాళేలువలె నిదురపోవుచు ప్రమత్తులై యుండరాదు. వార్ధక్యమరణాది సంసారదుఃఖమును అంతమొనర్చుటకై, జన్మరాహిత్యము నొందుటకై శ్రమించు! యత్నశీలురుకందు! దృశ్యవిషయములందు నిమగ్నమై కామమును దొరువునందు ఎద్దువలె చిక్కుకొని పోయినట్టి మీ మనస్సును బలాత్కారముగ లేవదీయుడు! దేహాది తాదాత్మ్యాభ్యాసరూపమగు శయ్యపై పరుండి యున్న మనస్సును సంసారదుఃఖవినాశముకొఱకును, ఉత్తమజ్ఞానప్రాప్తికొఱకును నిరంతరము మేలుకొలుపుడు! సంసా

రము మహాదుఃఖప్రదమైనదినుమీ! కావున చిత్తమను
గొలుసును ఆత్మస్వరూపజ్ఞానమును యుక్తిచే ఛేదించివైచి
మహాధైర్యమవలంబించి మాయ యను బోనునుండి స్వాత్మ
యను సిగహమును విడిపింపజేయుడు!

‘స స్వధైర్యాదృశ శ్చైవభ్యుద్ధరతి సంకటాత్’

ధైర్యముకటి తప్ప మఱి యేదియును మిమ్ములను
సంసారసంకటమునుండి ఉద్ధరింపజాలదు! అని ఈ ప్రకార
ముగ శ్రీ వసిష్ఠులు మాటిమాటికి జనుల నుద్బోధించిరి.

అనుభవజ్ఞులగు మహనీయుల అట్టి జ్ఞానవైరాగ్యో
ద్బోధకములగు వాక్యములను ముముక్షువు లెల్లరును
శ్రద్ధతో పాలించి, అనుష్ఠించి భవకోగవిముక్తులు కావలసి
యున్నారు. ఆర్థవస్తువు, సచ్చిదానందపరబ్రహ్మము ప్రతి
జీవియొక్క జన్మహక్కు అయియున్నప్పటికిని అనాది
అవిద్యావశమున విస్మృతిజేంది జేవుడు జన్మకర్మలందు తిరు
గాడుచున్నాడు. కాని సుకృతవశమున వీనాడిట్టి మహాత్ముల
అమృతబోధల నాలకించునో, అప్పటినుండియు కృతార్థుడై,
భక్తి, జ్ఞాన, వైరాగ్యాదుల సభ్యసించుచు అచిరకాలముననే
స్వస్వరూపానుభూతిని బడసి బంధవిముక్తుడుకాగలడు. అట్లు
ఆత్మజ్ఞానమును బడసిన మహనీయుడు తిరిగి దుఃఖమును
గాని, సాంసారిక క్లేశమునుగాని బాంధవ నిత్యనిరతికయా
సాగరమున నోలలాడుచు జన్మసాఫల్యము నొందును. అతడు
మేరువువలె గంభీరముగ నుండును. పిల్లవాయువులు పర్వత

మును కదలింపజాలనట్లు ఘోరమగు అపత్తులుకూడ అట్టి వాని కొఁగిని. ఏమాత్రము భంగపఱచజాలవు; అతని ముఖమున వై మనస్వమును కలుగ జేయజాలవు.

శీతోష్ణ, సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వములం దాతడు సమరూపమున నుండును. సర్వదా ఆనందభరితుడై, ఈ జగత్స్థాయము పెంబడించుచుండు అజ్ఞులను జూచి నవ్వుచుండును. సదుత్తసంకల్పములయొక్క అవలియొద్దగు పరమాత్మపదమున విశ్రాంతిసొందిన అట్టి మహానీయులకు జగత్తు శిథిలత్వణ లేకమువలె నుండును. గోష్పదజలమందు గజరాజము మునుంగనట్లు సాంసారికవృత్తులం దాతడు మునుంగనేరడు. సందనవనమును బడసినవారు కంటకారణ్యముపై పునకు బోనట్లు, నిరతిశయానందమనుభవించు అట్టి మహానీయులం తుచ్చభోగాదులపై పునకు ఎన్నడును పరువిడరు. మఱియు కవచమును ధరించినవానిని బాణములు వేధింపనట్లు, అట్టి విజ్ఞానవంతుని ఆశగాని, చానియొక్క పరిపారమగు శ్రోధలోభాదులుగాని బాధింపనేరవు. అత్మసాక్షాత్కారమొందిన అట్టి మహాత్ములే లోకమున మనుష్యులనదగినవారు. ఏలయనగా వారు మానవజన్మయొక్క పూర్ణసాఫల్యతను బొందినవారై, శివస్వరూపులై పఱగుదురు. అట్టి మహానీయులు సమాధియందున్నను, లేక లోకసంగ్రహార్థము వ్యవహరించినను రెండిటియందును చిత్తసామ్యమును గోల్పోవకయే యుందురు.

సమాధిమథ కర్మాణి మాకకోతు కకోతు వా

హృదయేవాస్తు సర్వాస్థో ముక్త ఏవోత్తిమాశయః.

(శనిష్ఠగీత - స్థితి ప్రకరణము)

అనగా ఎవడు తన హృదయము నుండి సమస్త ఆశలను, వాసనలను పారద్రోలునో, అట్టి శుద్ధాంతఃకరణుడు సమాధియందున్నను, లేక కర్మలఁ జేసినను అతడు ముక్తుడే యగు నని జెప్పబడినది. కనుకనే శ్రీ వసిష్ఠమునింద్రులు శ్రీరామచంద్రునకు తత్త్వోపదేశము చేయునపుడు బ్రాహ్మ్య రాజ్యాదికార్యములను విరమించులాగున చెప్పక, అవి చేయుచునే హృదయమందు ఏ కర్మత్వమున్ను లేక నిర్వికారముగ ఆత్మస్థితియం దుండుమని నెలవదీర్చిరి.

‘కర్మా బహిరకర్మాన్తశ్చోశే విహర రాఘవ’

“ఓ రాఘవా! బయటకు కర్మగను, లోన అకర్మగను తిండి లోకమున విహరింపు’ మని బోధించిరి. చేపకన్ను నీటియం దున్నను నీటిచే తడుపబడనట్లు, అనక్త బుద్ధి గల అత్మజ్ఞుడు వ్యవహారతత్పరుడై యున్నను కర్మచే నంటబడడు. సంగరహితమగు మనస్సుచే కార్యములఁ జేయుచున్నను - కల్పితమనోరథ దశలందువలె - మనుజుడు సుఖదుఃఖములచే అంటబడకయే యుండును. శ్రీమద్భగవద్గీతయొక్క ఆశయమున్ను ఇట్టి అనాసక్తకర్మయోగమే అయి యున్నది. మహానుభావు లగువారు అట్టి అనాసక్తి, నిస్సంగత్వము, ఆత్మస్థితి కలుగువరకు ఏకాంతమందు ధ్యానాదులను కీలించి తడుపరి లోకసంగ్రహార్థము వ్యవహారమును నలుపుచుందురు.

రాజ్యాది కార్యములను గూడ నిర్వహించుచుండురు. జనకుడు, బలిచక్రవర్తి, ప్రహ్లాదుడు, చూడాల, శిఖర్వజుడు, భగీరథుడు మొదలైన మహానుహులందఱున్ను ఇదేవిధముగ చిరకాలము చక్కగ ఆత్మవిచారణ నులిపి జగత్తుయొక్క అనిత్యత్వమును, ఆత్మయొక్క కాశ్వతత్వమును అనుభవ మొనర్చుకొని, ఆ పిమ్మట రాజ్యాది కార్యములను, వర్ణాశ్రమోపనిత్యపహారములను నిస్సంగముగ నాచరించిరి. శ్రీరామచంద్రుడున్ను శ్రీ వసిష్ఠమునీంద్రులద్వారా పరమార్థ తత్వమును తెన్నగ నెఱిగి తదుపరి ధైర్యముతో కర్మరంగమున ప్రవేశించి విశ్వామిత్రుని తపస్సంరక్షణార్థము జయశ్వుడలెను.

ప్రతిజీవియు ఆహారసంపాదనము కొఱకు కర్మ చేయవలసియే యుండుననియు, కాని ఆ కర్మ ధర్మవిరుద్ధము, నింద్యము కానిదై యుండవలెననియు శ్రీ వసిష్ఠు లాదేశించిరి. ఈ సందర్భమున వచింపబడిన ఈ క్రింది శ్లోకమును ముముక్షువు తెల్లరును తప్పక గమనించ దగియున్నది—

అత్రాహారార్థం కర్మ కర్మా దనిష్ట్యం
 కర్మా దాహారం ప్రాణసంధారణార్థం,
 ప్రాణాన్సంధారణై స్తత్త్వజ్ఞానసార్థం
 తత్త్వం జ్ఞాన్యం యేన భూయో న దుభయం.

(వసిష్ఠగీత - నిర్వాణ ప్రకరణము)

ఓ జనులారా! ఆహారసంపాదనము కొఱకై, మీరేదైన నింద్యముకాని కార్యమును చేసికొనవచ్చును. అయితే

ఆ యోహారము ప్రాణసంరక్షణము కొఱకే కాని, భోగము కొఱకు కాదను సత్యమును జ్ఞాపకముంచుకొనుడు! ఆ ప్రాణ సంరక్షణయో తత్త్వజ్ఞాన సంపాదనకొఱకే యను విషయమును మఱచిపోకుడు! ఆ తత్త్వజ్ఞాన సంపాదనయో ఈ జనన మరణ సంసార చక్రమునుండి విముక్తి నొందించి తిరిగి దుఃఖము లేకుండ జేయుటకొఱకే యని యెఱుఁగుడు!!'

ఇవిధముగ బోధామృతమును అనర్గళముగ వర్షించి మోక్షోపాయముల నెన్నిటితో ప్రవచించి శ్రీ వసిష్ఠమునీం ద్రులు తుట్టతుదకు శ్రీరామచంద్రునిలో విశ్వాసజనకము లగు ఈ క్రింది వాక్యములను పరమప్రేమతో వచించిన వా డాయెను.

యదేత దఖిలం రామ భవతే వర్ణితం మయా
యదిదం వర్ణయామ్యద్య వర్ణయిష్యామి యచ్చకా,
త్రికాల దర్శినా నిత్యం చిరం చ కిం జీతకా
విచారితం చ దృష్టం చ మయా తదఖిలం స్వయమ్.
తదేకామమలాం దృష్టి మరణమృత్యు మహామతే
జ్ఞానమోసాదయ పరం జ్ఞానా న్మృత్యుర్ని అభ్యతే.
(వసిష్ఠగీత - ఉపశమ ప్రకరణము)

“ఓ రామచంద్రా! ఇంతవరకు నీకు వర్ణించి చెప్పినదియు ఇప్పుడు చెప్పనదియు, ముందు చెప్పబోవునదియు, అంతయును త్రికాలదర్శియు, చిరంజీవియు నగు నేను స్వయముగా మరల మరల విచారించి నిత్యము ప్రత్యక్షముగ

గాఁచుచున్నదే యగును. కాబట్టి మహామతివగు నీవున్ను అట్టి నిర్మలదృష్టి నే అవలంబించి ఉత్తమమగు జ్ఞానమును బొందుము. ఏలయనగా జ్ఞానముచేతనే మోక్షము లభించును.”

దీనినిబట్టి శ్రీ వసిష్ఠ మునీంద్రులు బోధించినది యంతయు ప్రత్యక్షముగ అనుభవించి చెప్పినదే యనియు, కావుననే పరమ ప్రమాణ మనియు స్పష్టమగుచున్నది. వారి బోధయందు విశ్వాసము కలుగుటకు ఇంతకు మించిన వాక్యములు ఇంకేమి కావలయును? అట్టి మహామహాశుచు పరమ గురువునైన బోధకుఁడగు శ్రీ వసిష్ఠమునీంద్రునకును, బోధకునిమిత్రమాత్రుడై పఠగిన శ్రీరామచంద్రునకును, బోధను గ్రంథరూపమున లోకమున కందించిన శ్రీ చార్మకీమునీంద్రునకును లోక మంతయో ఋణపడియున్నది. ఈ ప్రకారముగ శ్రీ వసిష్ఠమునీంద్రులు శ్రీరామచంద్రునకు బోధించిన మోక్షోపాయములను ముముక్షువు లెల్లరు చక్కగ హృదయస్థ మొనర్చుకొని ఆచరించి తరించుదురు గాక!

11 వ. అధ్యాయము

మోక్షసాధనకై ప్రారంభిక చర్యలు

ఇక మోక్షప్రాప్తికి వలసిన సాధన సామగ్రిని గుఱించి, అనుష్ఠానమును గుఱించి వివరముగ తెలిసికొందము—

సాధ్యవస్తువు - సాధన

సిద్ధాంతప్రతిపాదనకంటె అనుష్ఠాన నిర్వహణమే చాల గొప్పది. అట్టి అనుష్ఠానమును నొక్కిచెప్పట గీతా, చాక్యనకున్ను పరమశ్రీతి. కాకున్న 2-వ అధ్యాయమున స్థితప్రజ్ఞుని ఘట్టమందు సాధకులకు అత్యంతోపయుక్తములైన ఎన్నియో పద్ధతులను నేర్పి భగవానుడు అంతటితో తనివి నొందక మరల 12-వ అధ్యాయమున అద్వైష్ట్యత్వాధ్యనేక సుగుణములను పేర్కొనెను. వానితో తృప్తిచెందనా యైన, మరల వెనువెంటనే 13-వ అధ్యాయమున అమా నిర్వాది జ్ఞానిలక్షణములను పేర్కొంటిని వరుసగా చెప్పి సాగెను. అంతటితో ఇక సాధనసంబంధవిషయములకు భరత వాక్యము చెప్పినా యనిన కాదు. ముముక్షువులపై కరుణా మృతవర్షమును గురిపించెనా యనునట్లు మరల 14-వ అధ్యాయమున అభయం అని మొదలుపెట్టి ఇరువదియారు దైవికగుణములతో గూడిన ఒక పెద్ద జాబితా తయారుచేసి

పెట్టనం, కావున చక్కని అనుష్ఠానము, శీలసంపత్తి ముముక్షువునకు అత్యవసరమని తేలుచున్నది.

మనుజునకు సాధ్యవస్తువుపై గల ప్రీతిలో ఏ యొక భాగమైనను సాధనయందు వినియోగింపబడితచో లక్ష్యము కరతలామలకము కాగలదు. కాని అట్లు జరుగుటలేదు. ప్రతివారికి కావలసినది దేవుడు. ఆ దేవుడు చాల గొప్పవాడే; అయితే ఆ దేవుని పొందుటకు వలయు మార్గమును గూర్చి అతడు యోచించుచున్నాడ అనునది ప్రశ్న. తన్ను జేరుటకు అవలంబించవలసినపద్ధతి పరమార్థ కరుణతో గీతాది సద్గ్రంథములందు, ఉపనిషత్తులందు, వేదశాస్త్రములందు ప్రబోధించి అద్దాని వనుపరించవలసినదిగా హితవు జెప్పుచున్నాడు. ఆ మార్గమును జేపట్టిననే జీవుడు దేవుని పొందగలడు. సాధనను గట్టిగ పట్టుకొనిననేకాని అది సాధ్యవస్తువు దగ్గరకు జీవుని గొనిపోజాలదు.

పుంసః ప్రధానసిద్ధ్యర్థమంగస్త్యాక్రయణం ధ్రువమ్
కర్తవ్యమంగహీనం తత్ప్రధానం నైవ సిద్ధ్యతి.

ప్రధానవస్తువు లభించవలెననిన దాని అంగమును, సాధనను తప్పక ఆశ్రయించవలెను. అట్లాశ్రయించనిచో ఆ ప్రధానవస్తువు ఎన్నటికిని లభించదు. భారత దేశము తన పూర్వపు ఔన్నత్యమును ఇప్పుడు పొందజాలకపోవుటకు కారణము లక్ష్యమునందుగల ఆసక్తి లక్ష్యసాధనయందు లేకపోవుటయే యని జ్ఞప్తియం దుంచుకొనవలెను. గీత

యందు భగవానుడు లక్ష్యమునుగూర్చి ఒకింతచెప్పి లక్ష్య సాధననుగూర్చి ఎక్కువగా జెప్పెను. ధ్యేయమును ఒకింత జెప్పి ధ్యానమును విస్తారముగా బోధించెను. సాధ్యమును మితముగ జెల్పి సాధనను మిక్కుటముగా ప్రతిపాదించెను, గీతలోని ప్రతి అధ్యాయమందును సావకునకీ స్థితీయంతయు కండ్లకు గట్టినట్లుగపడగలదు. కావున మనుజుడు సాధనయందారితేరి సచ్చలమును పెంపొందించుకొని, జ్ఞానసంపదను, జైవసంపదను లెస్సగ అభివృద్ధిపఱచుకొనవలెను. ఇదియే జీవుని ప్రథమ కర్తవ్యము.

సామూన్యముగ లోకములో సుపర్లము, ఆధరణములు, భవనములు, తేజ్రములు, కష్టాస్థినోట్లు, చాలర్లు మున్నగునవి ధనమని, సంపదయని ప్రాపంచికజనులు తలంచుచుందురు. కాని భగవంతుని దృష్టియందు సచ్చలమే ధనము. సదాచారమే సంపద. బ్రహ్మజ్ఞానమే ఐశ్వర్యము. ప్రాపంచిక ధనముతోడి సంబంధము మనుజునకు ఈ శరీరముండువరకే యుండును. శరీరవియోగముచే ఆ రెండిటికిని ఎడతాటు కలుగును. జ్ఞానసంపద అట్లు కాదు. ఉత్తమసంస్కారరూపమున అయ్యది ఆమోక్షము పొని పెంటనే యుండి నీడవలె పెంబడించుచు అభ్యుదయపథమున ఆతనిని ప్రవేశపెట్టుచు తుట్టతుదకు గమ్యమును చేర్చును. కాబట్టి భౌతికసిరిసంపదలకంటె ఎన్ని రెట్ల ప్రేక్షితరమైనది ఈ ఆధ్యాత్మికసంపద. కనుకనే మహానీయులు భౌతికముగా ఈశ్వరు డిచ్చిన దానితో సంతృప్తిపడి పారమార్థిక ఐశ్వర్యమునే అభివృద్ధి

నొందించుటకు యావచ్చు కీ ప్రయత్నింతురు. మనుజుని విలువ అతని దూషసౌందర్యములందు లేదు. అస్తిపాస్తులందు లేదు. సంతతియందు లేదు. క్షేత్రవిత్తాదులందు లేదు. కీలమందుమాత్రమే, భక్తియందుమాత్రమే కలదు. పారమార్థిక సుగుణములందుమాత్రమే కలదు. కాబట్టి అట్టి సదాకారమును అభివృద్ధిపఱచుకొని, సాధనయం దారితీరిన తాడై తద్వారా జీవుడు సాధ్యవస్తువగు పరమాత్మను ఈ జీవితమందే సాక్షాత్కరించుకొని ధన్యుడు కావలయును.

అంతర్బుద్ధము

ప్రతి జీవియొక్క హృదయమున ఒక మహాయుద్ధము చెలరేగుచున్నది.

రామరావణ యుద్ధము కొద్దిదినములు జరిగిన పిదప నిలిచిపోయెను. పాండవ కౌరవ యుద్ధము పదునెనిమిది దినములు మాత్రము జరిగి ఆగిపోయెను. ఏ యుద్ధమైనను కొంత కాలము జరిగిన పిమ్మట విరమణ మొందుచుండును. కాని జీవుని హృదయమున చెలరేగు యుద్ధము మాత్రము అవిరళముగ కొనసాగుచునే యున్నది. ఇప్పటికి ఎన్నికోట్ల జన్మలొగడచిపోయినవి. యుద్ధము అంతరించలేదు. ధర్మమునకు అధర్మమునకు, న్యాయమునకు అన్యాయమునకు, దైవసంపదకు అసుర సంపదకు, సత్యమునకు అసత్యమునకు, ఆత్మకు అనాత్మకు, దృక్కునకు దృశ్యమునకు, పురుషునకు ప్రకృతి! హోరాహోరి సంగ్రామము జీవునిలో కలుగుచున్నది.

మాయ (ప్రకృతి, అవిద్య) తన బలమును కూడ గట్టుకొని జీవునిపై విజృంభించుచున్నది. కామరోధాది అరిష్టద్యైర్లమును, దంభ అసూయాద్వేషాది దుర్వృత్తులను తేర బిలుచుకొని తన పక్షమును అది బహుకాలమునుండి పదిల పఱచుకొని జీవునితో ముఖాముఖ యుద్ధమునకు దిగినది. ఇట్టి పరిస్థితిలో జీవుడు తటస్థుడుగా నున్నచో ఘోరప్రమాదము సంభవించగలదు. తాను గూడ తగిన బలమును చేకూర్చుకొని తన యంతశ్చక్రపులతో పోరునకు దిగవలెను. దుర్బలత్వమును ప్రదర్శింపరాదు. వెన్ను చూపరాదు. చైవ సంపద యను ఆయుధములను చేబూని రణరంగమున దుమేకి శత్రువులు కాలికి బుద్ధిచెప్పనట్లు చూడవలెను. ఇంతవఱకెన్ని జన్మలనుండియో జీవుడు చేసిన అశ్రద్ధ వలననే శత్రువునకు కాలు నిలద్రొక్కుకొనుటకు చక్కని అవకాశ మేర్పడినది. ఇకమీదట అట్లు చేయరాదు. 'జహి శత్రుం మహా బాహో' అని శ్రీకృష్ణమూర్తి ఆనతిచ్చినట్లు శత్రువు యొక్క అంతు చూడవలెను ఈ మానవజన్మలోనే.

కాని అట్లు చేయుచున్నారా జనులు అనునది ప్రశ్న. దీప్రముముఖుత్వముగల ఏ కొలదిమంది పుణ్యాత్ములో తప్ప తక్కినవారు శత్రువుల ఆ దాడివిషయమై అంతగా పట్టించుకొనుటలేదు. తత్ఫలితముగ నానావిధ దుఃఖయారసలలో పడి, కామాదిశత్రువులకు దాసానుదాసులై, అని చెప్పినట్లు నడచుచు, అని ఆడించినట్లు ఆడుచు బానిసలపగిది వర్తించుచున్నారు. ఇది మానవులకు తగదు. ఇట్లు చేయుట మానవ

త్వమునకే కళంక మాపాదించినట్లు. మా = అజ్ఞానము, న = లేకుండ, వ = వర్తించువాడు మానవుడు—అని గుర్తుంచుకొనవలెను.

కావున అజాగ్రత పనికిరాదు. ప్రమత్తత, సామరితనము మృత్యువుతో సమానమని గుసత్కు.మారుడు వదించియుండెను. (ప్రమాదో మృత్యురిత్యాహ భగవాన్ బ్రహ్మణస్సుతః). దీప మారినచో అంధకార మావరించగలడు. కావున ప్రజ్ఞయను దీపశిఖి ఆరకుండ చూడవలెను. వార్ధక్యము రాక పూర్వమే, బలజవగుత్వములు గున్నగిల్లకముందే, ఆయువు పడిలముగ గున్నపుడే, ఆరోగ్యము స్థిమితముగనున్న కాలముననే అంతశ్శత్రువుల పని పట్టించవలెను. 'నా హృదయ గేహమును వదలిపొందు (Quit my heart)' అని వానికి తుది హెచ్చరిక (అర్బి మేటమ్) చేయవలెను.

అయితే పైపై హెచ్చరికలు చేసినా అవి ఒక రాగాన జీవుని వదలి పెట్టవనుట నగ్నసత్యము. కావున క్రియారంగమునకు దిగవలెను. మాటలను చేష్టలుగా రూపొందించవలెను. నిర్భయత్వము (Fearlessness) అను ఆయుధమును చేబూని గీతయందు చెప్పబడిన ఆద్యేష్టత్వాది, అమానిత్వాది సద్గుణతాప అస్త్రశస్త్రములను ధరించి కామాది శత్రువులతో తలపడవలెను. ధైర్యము, పవిత్రత, కట్టుదల, సహనము భగవద్భక్తి, వివేకము కలవాడు ఈ యుద్ధమున తప్పక విజయమును గాంచగలడు. 'కశ్చిద్ధీరః ప్రత్యేగార్థన మైశ్నో'—ఏ ఒకానొక ధీరుడో యుద్ధమున విజయమొంది

ప్రత్యగార్థును సాత్వార్థురించుకొనగలడు - అని ఉపనిషత్తులు ద్వోషించుచున్నవి. కాబట్టి అచంచల ధైర్యమే జీవుని పరమాయుధము.

ఎందఱో మహానీయులు, తపస్సంపన్నులు, పుణ్యచరితులు తమ అప్రతిహత నిశ్చయాత్మబుద్ధితో ప్రకృతిని ఎదుర్కొని విజేతలై లోకమున పరిధవ్లిరి. వారి యాదర్శమును గైకొని ముముక్షువు పెనుక చూపులేక ముందునకే చనుచు ఈ ధర్మాధర్మయుద్ధమున ఉత్తీర్ణుడై విజయపతాకమును ప్రతిష్ఠించి ధన్యుడు కావలెను. జీవిత లక్ష్యమిదియే యని జ్ఞాపకమునం దుంచుకొనవలెను. కాహ్యశత్రువులను జయించుటతో తృప్తి నొందక అంతశ్శత్రువులను కూడ జయించుటకు పూనుకొనవలెను. స్వరాజ్యప్రాప్తితో తనివినొందక స్వారాజ్యప్రాప్తినికూడ బడయవలెను. తాను మోక్ష సామ్రాజ్యాధిపతియగు అర్థమేకాని దేహాది దృశ్యపదార్థముకాదని ముమ్మాటికే నిశ్చయించి, అట్టి మహోన్నత నిశ్చయము ద్వారా హృదయమును ప్రకాశవంతముగ నొనర్చుకొనవలెను. చీకటిని ఆశ్రయించు రాక్షసులు ప్రకాశముచెంత నిలువజాలకు. జ్ఞానశోభితచెంత దుర్వృత్తియూప నిశాచరులు పలాయనము చిత్తగింతురు. ఇదియే శత్రు విజయము. ఈ ప్రకారముగ జీవుడు తన బుద్ధికుశలత చేతను, కార్యదక్షతచేతను, సాధనాతిశయముచేరిన తన అంతర్బుద్ధియు విజయముగాంచి మోక్షసామ్రాజ్యమునకు వీలై కప్రభువై విలసిల్లవలెను.

కాంతి సుఖములను కోరువాడు, జనన మరణరూప దుఃఖదావాన్నికి దూరముగనుండ దలంచినవాడు, బంధ విముక్తిని అభిలషించువాడు, దుర్భరసరకదుఃఖములకు వెరయువాడు జీవితమును సంస్కరించుకొని దైవగుణములను ఆశ్రయించి ఆసురగుణములకు తిరోదకము లివ్వవలసి యున్నది. అయితే ఈ సిద్ధాంతము ఆచరణకు వచ్చునపుడు ప్రతిపక్షమువారగు తాక్షసగుణములనుండి జీవుడు గొప్ప తిరుగుబాటును ఎదుర్కొనవలసివచ్చును. కోట్లకొలది జన్మల నుండి హక్కుభక్తముల నేర్పరచుకొని తాగుగ తివ్వవేసి యున్న ఆ కామక్రోధాది రాక్షసులు కాంతముగా పెడలిపోవు దురా! ఆసలు పెడలుటకు యిష్టపడుదురా! లేదు. తమ ప్రాణమునకే ఎసరు వచ్చినందువలన ఎంత గందరగోళము చేయవలెనో అంతచేసి వదలుదురు. ఇట్టి కాంతి నెదుర్కొను నపుడే సాధకులలో పెక్కురు దిగజారిపోవుదురు. సర్వేశ్వరుని యెడల అచంచలమైన విశ్వాసము, సాహసోపేతమగు బుద్ధి, దైర్ఘ్యైర్థ్యములు, గొప్పపట్టుదల, కష్టసహిష్ణుత, లక్ష్యమును జేరవలెనను తీవ్రమగు ఆకాంక్ష ఉన్నవారు మాత్రమే ఈ యుద్ధమున విజయమును జేపట్టుదురు.

పాతకాలలో విద్యార్థులు త్రాడులాగుపందెము (Tug of war) లో పాల్గొనుచుందురు. ఒకే త్రాడును ఒకపైపు కొందఱు మఱియొకపైపు కొందఱు పట్టి లాగు చుందురు. ఎవరిపైపు త్రాడు ఎక్కువగ జరుగునో వారు. గెలుపొందినట్లు. అట్లే ప్రతిముముక్షువుయొక్క హృదయ

మందును దైవాసురసంగ్రామము జరుగుచునే యున్నది, మంచికి బెడ్డకు, ధర్మమునకు అధర్మమునకు, న్యాయమునకు అన్యాయమునకు, దైవసంపదకు అసురసంపదకు ఘోరమగు యుద్ధము సంభవించుచునే యున్నది. కేవలము అజ్ఞాని యగువానియొక్కయు కేవలము జ్ఞానియగువానియొక్కయు హృదయమందుమాత్రము ఈ సంగరముండదు. వలయనిన అజ్ఞానిమనంబున ఒకేఒకపక్షము (అసురపక్షము) కాపుర ముండును. రెండవపక్షముగు దైవత్వమును గూర్చిన వాంఛయే వాని కుండదు. ఇక జ్ఞానియొక్క ప్రతిపక్షముగు అసురత్వమును దూపుమాపి యుండుటచే ఒకేఒక దైవ పక్షముమాత్ర మతనియందుండును. ఇక మధ్యగల జిజ్ఞాసువునకు మాత్రమే ముముక్షువునకు మాత్రమే ఈ యుద్ధ ప్రసక్తి కలుగును. కాబట్టి సాధకుడు అతిజాగరూకుడై ప్రయత్నపూర్వకముగ గొప్ప ఆధ్యాత్మికబలమును చేకూర్చుకొనవలెను.

నీటిలో కుండను పెట్టినచో నీటియందు గుంటగా ఏర్పడును. కాని ఆ కుండను పైకితీయగ నే ఆ గుంట తర్జిణమే పూడిపోవును. నీరు తనయందు గుంటలను సహింపదు. అట్లే ముముక్షువు తన యంతఃకరణమును కాగుగ పరిశీలించి, దానియందేవైన గుంటలు (loop-holes) ఉన్నచో, దోషములున్నచో వెనుపెంటనే విచారణాదులచే వానిని తొలగించుకొని హృదయము సమముగ, నిర్మలముగ నొసర్చుకొనవలెను.

‘నిర్దోషం హి నమం బ్రహ్మ తస్మాద్బ్రహ్మణి తే
స్థితాః’ అనునట్లు, ఎపుడు చిత్తము దోషరహితమై, సమస్త
వెలయునో అపుడు వారు బ్రహ్మమందు స్థితినిొందియున్న
వారే యగుదురు. ఏలయనగా బ్రహ్మము సమరూపమును,
దోషవర్జితమును అయియున్నది. జీవుడు తన యంతఃకరణ
మును శుద్ధమొనర్చుటయందే విలంబముగాని, మోక్షమును
పొందుటయందుగాదు. హృదయవైర్మల్యస్థితి ఏర్పడినప్పుడు
మోక్షము తృటికాలములో లభించును. ఫోటోగ్రీయుట
ఏమంత ఆలస్యముగాదు. సెకండులోని నూతనభాగముంత
కాలము దానికి చాలును. కాని ఆలస్యమంతయు కుప్పీలు
నర్చుటలోను, బెంచీలు సరిచేయుటలోను, ముఖవైఖరులను
సరిదిద్దుటలోను జరుగుచుండును. మోక్షావశ్యకమగు ఇట్టి
చిత్తశుద్ధి జీవునకు కలిగించు నిమిత్తమే శ్రీకృష్ణభగవానుడు
గీతయందు పూర్ణముగ ఒక అధ్యాయమంతయు (16 అధ్యాయ)
దానిక్రింద వినియోగించి విధినిషేధముల రెండిటిని అర్థాని
యందు ప్రతిపాదించివేసెను. అదియే దైవానుర సంప
ద్విభాగయోగము. దైవసంపద విధి. అనురసంపద నిషే
ధము. దేనిని వదలించుకొనవలెనో, దేనిని గ్రహించవలెనో
రెండిటిని జీవుడు తెలిసికొని యుండినచో మంచిదని యెంచి
గీతాచార్యుడు ఆ విధి నిషేధముల రెండిటిని అట పొందు
పఱచెను.

భగవానుడు చూపిన ఈ మార్గముద్వారా జీవున
కిక మోక్షప్రయాణము ములభతరమై పోగలదు. తన

హృదయక వాటము మొదల రాత్రింబవళ్లు కావలి కాయుచు శత్రుపక్షమువారిని లోనికికానీయక అత్తియులను మాత్రము రానిచ్చుచుండినచో అచిర కాలములో దేహము దేవాలయమై తనరగలడు. జీవుడే దేవుడై చెన్నొందగలడు. నిరోధింపబడిన శత్రువు తిరుగబడినచో సంఘర్షణము గావించి, పోరునలిపి, బుద్ధిబలము నుపయోగించి ఎల్లనను లోనికి రానీయకుండ చేయుటయే జీవుని కర్తవ్యము. తన మనస్సుతో ఘర్షణ పడువానికి ప్రపంచములో నెచటను ఘర్షణ యుండనేరదు. అభ్యంతరశాంతి నొందినవానికి బాహ్యశాంతి దానియంతట నదియే వచ్చిచేరును. కాబట్టి ఉత్తముడగువాడు తన మనస్సులోని మలినభాగముపై యుద్ధప్రకటనగావించి దైవ సంపద్రూప తీక్షణాయుధములచే అర్ధానిని హఠమార్చి శేవలము శుద్ధభాగమే శేషించులాగున నొనర్చినచో, ఇక మోక్షలక్ష్మి దానిని వెతకికొనుచువచ్చి మెడలో పూల హారము వేయును.

“సర్వపురుషయోః శుద్ధిసామ్యే కై వల్యమ్”
(పరంజలియోగసూత్రము)-‘అత్మ ఎంత శుద్ధముగ నున్నదో మనస్సున్ను అంతశుద్ధత్వము నొందినచో అట్టిస్థితియే మోక్షమని చెప్పబడున’ని పరంజలిమహర్షి గుడివియున్నాడు. కావున పరమార్థసాధనకై త్వరపడవలెను. ఆయువు ఈయింపక పూర్వమే, దేహనాక భగ్నముకాక పూర్వమే ఈ సంసార మహాసముద్రమును చాటి వేయవలెను. దీపమున్నపుడే యిల్లు చక్క-బెట్టుకొనలయును. సంసారసంగ్రామమున ప్రణవ

పతాకమును జేపట్టి వివేకమును తీర్చి ఖడ్గముయొక్క ధవళ భావలనే దంభదర్పాద్యసుర సమాహారమును ఛేదించిపైచి, అభయత్వాది జీవతాగణము నాదరముతో హృదయగుహ లోనికి ఆహ్వానించి, సత్కరించి నిరతిశయాత్మానందామృత మును పారివలస గ్రోలి తమ తమ జీవితములను జనులు పునీత మొనర్చుకొనవలెను.

ప్రతి జీవమునకును, ప్రతి ప్రభుత్వమునకును ఆయా జీవవాసుల సిద్ధాంత, స్వభావ లక్ష్యములను ప్రతిబింబించు పతాకము (జెండా) ఒకటి యుండును. అట్లే పరమార్థ జ్యేష్ఠమున యర్హులగు ముముక్షు జనులందఱికిని ఒకా నొక పతాకము కలదు. అదియే ప్రణవపతాకము. దానిని ముందిడుకొని, దానిని గౌరవించి, దానిని పూజించి, దానికి మోకరిల్లి సాధకులు అధ్యాత్మరంగమున ముందునకు పయ నమై పోవుచుందురు. పరబ్రహ్మసాక్షాత్కారమును గమ్య మును చేరుటకై వారా ప్రణవపతాకమును చేబూని, అహర్నిశము గమనము నల్పుచుందురు. ప్రణవధ్యానము, ప్రణవోచ్ఛారణము, ప్రణవార్థక్రవణము - ఇవియే వారి నిత్యక్రియాకలాపములు.

పైనికునకు పతాకము ప్రాణతుల్యమైనది. దానికి అగౌరవము జరిగినచో ప్రాణములనైనను బిడ్డి అద్దాని పరువు ప్రతిష్ఠలను కాపాడును. అట్లే పరమార్థసాధకునకు ప్రణవ పతాకము నియతమైనది. గమ్యమును నిరంతరము స్ఫురింపజేయుట చేయుటవలనను, దర్శకుల హృదయసీమ

లలో అనవరతము శ్రేయోత్సాహములను పురిగొల్పుటవలనను, ఆ ప్రణవపతాకము సాధకులకు పరమివంద్యమై యలరారుచున్నది. ప్రణవ మనగా ఓంకారము. ఓంకారము పరబ్రహ్మముయొక్క పాచకము; నామధేయము, నామోచ్చారణముచే నామియొక్క స్వరూపస్వభావములెల్ల చిత్తఫలకమున నెల్లు ద్యోతకములగునో, అట్లే ప్రణవోచ్చారణముచే ప్రణవవాచ్యులుగు పరమాత్మ సాధకుల హృదయకుహరమున స్ఫురించుచుండును. కావున అట్టి ప్రణవరూప పవిత్ర చిహ్నముతో గూడిన పతాకము ముముక్షు లోకమున కత్యాదరణీయమై యొప్పుచున్నది.

మంత్రములలోకెల్ల ప్రణవము అతిముఖ్యమైనది. అది ప్రాణతుల్యమైనది. ప్రణవముతో జేరినపుడే, తక్కిన మంత్రములకు చైతన్యము కలుగుచుండును. వేదములు, ఉపనిషత్తులు, స్మృతులు, పురాణేతిహాసములు, నెయ్యేల సమస్త శాస్త్రములు ప్రణవముయొక్క మహత్తరశక్తిని వేనోళ్ళ జ్ఞాపించుచున్నవి. ఉచ్చారణ మాత్రముచే నది మానవుని పునీత మొనర్చుచున్నది. అర్థమననముచే మోక్షమును ప్రసాదించుచున్నది.

“ప్రణవో ధనుః, శ్రోత్యాత్మా బ్రహ్మకల్పక్షయచక్రే
అప్రనుతేన శేషవ్యం శరణ తస్మయో భవేత్.”

అని ఉపనిషద్వాక్యము. సాధకుడు ప్రణవమును ధనుస్సును ధరించి, చిత్తమును బాణమును దానియందునుసంధించి, ఏకాగ్రతతో గూడి, ఆ చిత్తరూప బాణమును బ్రహ్మయను

లక్ష్యముయొద్దకు చేర్చవలయును. 'అప్రమత్తేన' (సోమన్తనములేక) అని చెప్పటవలన భగవచ్చింతనాపరుడు, ప్రణవధ్యానతత్పరుడు బహుజాగరూకుడై, దృశ్యసంకల్పము లేవ్వియు లేక, ఏకాగ్రచిత్తము గలిగి యుండవలె నని స్పష్టమగుచున్నది. ఏలయనిన చిత్తము విశ్లేషముతో గూడి యుండినచో, బహిర్ముఖవృత్తులందు చరించుచుండినచో, బ్రహ్మధ్యానము సరిగా జరుగదు. కావున విశ్లేషరహితమగు చిత్తముగలవాడై సాధకుడు ప్రణవమును ఊతగా గ్రహించి తద్వ్యాచ్యమగు పరబ్రహ్మమును సతతము ధ్యానించుచు, భ్రమరకీటన్యాయము పగిది, తదాకారాకారిత్యుడై దైవమయ్యుడై చెన్నొందవలెను. ఇదియే ప్రణవధ్యాన ఫలము అయితే,

‘ఓమిర్యేతారం బ్రహ్మ వ్యాహరన్ మామనశ్చరన్’

అని గీతయందు భగవానుడు హెచ్చరించుటవలన ప్రణవము (ఓంకారము) యొక్క ఉచ్చారణ మాత్రము చాలదనియు, దాని భావమును గూడ (లక్ష్యార్థమగు పరబ్రహ్మమును) హృదయమున మణల మణల చింతన జేయవలెననియు స్పష్టమగుచున్నది. మంత్రమును మాత్ర ముచ్చరించి మంత్రార్థమును భావించనిచో ఆ మంత్రమువలన పూర్ణ ఫలము కలుగజేరదు. ఫిరంగిలో మందుమాత్రము కూరి గుండులేక కాల్చినచో శబ్దము వచ్చునే కాని లక్ష్యము వదిలేడింపదు. అట్లే ప్రణవమున్ను అర్థయుక్తముగ మననము చేయబడిననే బ్రహ్మ మను లక్ష్యమును చేర్చగలదు.

అయితే ప్రణవార్థమేమిటి దీని నొకరింత తెలిసికొన
లసి యున్నది. 'ఓమ్' అను శబ్దము 'అ'కార 'ఉ'కార
య' కారములను శబ్దముల సంయోగముచే (అ+ఉ+య)
ర్పడినది. జాగత్స్వప్నసుషుప్తులు, భూతభవిష్యద్వర్త
మానములు, విశ్వలైజన ప్రాణులు, సర్వరజస్తమోగుణ
ములు మున్నగువానిని (దృశ్యజగత్తును) అకార, ఉకార,
యకారములు సూచించును. ఆ దృశ్యజగత్తంతటిలోను అను
హితమై వ్యాపించి, దాని కాధారభూతమై, దాని కతీత
ముగ అర్థమాత్రాస్వరూపమై సర్వసాక్షియై విలసిల్లు పర
మాత్మయే తానని సాధకుడు ప్రణవజపము చేయునపుడు
భావన చేయవలెను. ప్రణవధ్యానమనగా నిదియే. ఈ
ప్రకారముగ మంత్రార్థమును చక్కగ భావించుచు, మును
ముపు ఆ ప్రణవరూప దివ్యమంత్ర ప్రభావముచే పునీతుడై,
దివ్యతేజోవిలసితుడై, పరమానందమయుడై చెన్నొందును.

ఇట్టి మహోన్నత పరబ్రహ్మరూపలక్ష్యమును సంస్ఫు
రింపజేయు ప్రణవచిహ్నముతోగూడిన పతాకమును ధరించి,
మునుముముపు పరమార్థక్షేత్రమున శీఘ్రముగ పురోగమనము
సల్పుచు, సాధనద్వారా మాయారూప శత్రువును నిర్జించి,
విజయోత్సాహముతో ఆత్మసామ్రాజ్యాధిపత్యమును జేబట్టి
బ్రహ్మానందమయుడై విలసిల్లువలెను. నిరంతర సాధనద్వారా
అట్టి మహోన్నతస్థితిని బడయవలెను.

అధ్యాత్మిక కార్యక్రమము

(Spiritual Programme)

జీవుడు కడలేరుటై సాధన అవసరము. శ్రమశిక్షణ అవసరము. ఒకానొక కార్యక్రమము అవసరము. ఆ కార్యక్రమమేదియో భగవానుడే గీతయందు సెలవిచ్చియున్నాడు. సాధకు లద్దానిని తప్పక తెలిసికొనవలసియున్నది.

మచ్చిత మద్దర ప్రాణా బోధయన్తః పరస్పరమ్
కథయన్తశ్చ మాం నిత్యం తుష్యన్తి చ రమన్తి చ. (10-9)

(1) దైవభావముతోగూడి భగవంతుని భజించుట.

(2) చిత్తమును భగవంతునియందే సంలగ్న మొనర్చుట.

(3) భగవంతునిగూర్చియే పరస్పరము బోధించుకొనుట, సంభాషించుట.

(4) శైవమునందే సంతృప్తి నొందుట, క్రీడించుట, అత్యానందము నొందుట.

విజ్ఞానయొక్క కార్యక్రమ మీ విధముగా నుండును. పరమాత్మయొక్క మహిమను ముందుగ తెలిసికొనినచో ఆతనియందు భక్తి లెస్సగ ఏర్పడగలదు. ఒక వస్తువుయొక్క గొప్పతనమును మున్నుండు గ్రహింపనిచో దానియందు జనుల కాసక్తి యెట్లేర్పడగలదు? కాబట్టి భగవానుని విశ్వాధారత్వము, ఆద్యంతరహితత్వము, జన్మరాహిత్యము

నున్నగు మహిమలను ముందుగా తెలిసికొని ఆతనియొక్క
అత్యశుద్ధ బుద్ధ ము క్తస్వరూపమును బాగుగ యెఱిగినచో,

“సోఽవికల్పేన యోగేన యుజ్యతే సాత్రసంశయః.” (10-7)

అనునట్లు నిశ్చల మనస్సుతో సతడు భగవానుని సేవించును,
ఇటు ఏ సంశయమున్ను లేదు. ఇక్కలమున ప్రపంచములో
నా స్థితు లేవరై న యుండినచో, భగవత త్వమును, భగవ
త్స్వరూపమును బాగుగ అవగాహనము చేసికొనకపోవుట యే
అందులకు కారణము. ఏ క్షణమున వా రద్దానిని తెలిసి
కొందురో. పెంటనే అ స్థితులుగ, మహాభ క్తులుగ మారిపోవు
దురు. కావున వస్తుస్వరూపములు మున్ముందు చక్కగ
తెలిసికొనవలయును. గ్రుడ్డిగ నమ్ముడని యెవరను చెప్పరు.
చెప్పినను ఈ విజ్ఞానయోగమున ఆ వాక్యమునకు విలువే
యుండదు. దైవత్వము హేతువాదము (Logic) నకు విరు
ద్ధము కాదు. పైపెచ్చు దానిని పోషించి ఇంకను పైకిపోవును.
శనుకనే దానిని మనోబుద్ధ్యతీతస్థితి (Super-Conscious
State) అని పేర్కొనిరి. మనస్సు పవిత్రముగ నున్ననే
జనులు దాని సర్థము చేసికొనగలరు. కేవలము తెలివి
మాత్రము చాలదు. కావున సర్వేశ్వరునియొక్క అనంత
విభూతిని, మహిమాతిశయమునుగూర్చి తెలిసికొని తుచ్ఛము
లగు ప్రాపంచిక విషయభోగములనుండి మనస్సును మరలించి
ఆ దైవమునందే ప్రవేశపెట్టవలెను.

మనస్సు ఊరకనున్నచో ఏవియో దుష్టచింతనలు
చేయుచుండును. కావున ఏదియో యొక దైవకార్యమును

దానికి ఒప్పగించవలెను. భగవంతుని జగత్ప్రభువుగా గుర్తించి దైవభావముతో నాతనిని భజించవలెను, సేవించవలెను.

“భావనమన్వితాః” అని గీతయందు చెప్పబడుటవలన అర్థరహితమగు జపముగాని, భావవర్జితమగు చింతనగాని ఎక్కువ ప్రయోజనకరముగ నుండదని తెలియుచున్నది. కావున భావయుక్తముగ చింతన చేయవలెను. మరియు మనస్సు నిరంతరము పారమార్థిక విషయములందే నిమగ్నమై యున్నచో, ఇక దైవేతర వస్తువులనుగూర్చి తలంచుటకే దానికి అవకాశముండదు. కనుక కొంతసేపు పూజలొనర్చి పిమ్మట జపముచేసి, ఆ పిదప ధ్యానము నల్పి తదుపరి భక్తులందరుకాని లేక ఒకరిద్దరుకాని చేరి పరస్పరము భగవత్కథలనుగూర్చికాని, ఆత్మతత్త్వమునుగూర్చికాని సంభాషించుకొనుచు ఒకరికొకరు బోధించుకొనుచు నుండినచో, ఈ ప్రకారము సంతత సావధానులై యున్నచో, ఇక మాయ ఎట్లు ప్రవేశించగలదు? చేతిలో నిరంతరము దీపమున్నచో చీకటి ఏకాలమందును దరికి చేర సాహసింపనట్లు హృదయమందు అఖండభావన గలిగియున్నచో అజ్ఞానము ప్రవేశించుటకుగాని జీవుని బాధించుటకుగాని అవకాశమే యుండదు.

“తవ నావహితం చిత్తం కామః కరణ్యవ్యతి
సావధానస్య చిత్తస్య పికాచః కిం కరిష్యతి.” (వసిష్ఠగీత)

“ఓ రామచంద్రా! అజాగ్రత్తగ నున్నచో నీ చిత్తమును కామపికాచము మ్రంగివేయగలదు. జాగ్రత్తగ

నున్నచో (నిరంతర ఆత్మచింతన గలిగియున్నచో) ఇక నిన్నది ఏమి చేయగలదు?" అని శ్రీ వసిష్ఠమునీంద్రుడు శ్రీరామచంద్రునకు బోధించెను.

ప్రపంచిక మనుజునియొక్క చిత్తము అహర్నిశము ఇంద్రియార్థముల ననుభవించుటయందు, భోగసంపాదనము నందు, సత్వరవస్తుసేకరణమునందు గడచిపోవును. ప్రపంచము అనిత్యమని, దైవము (ఆత్మ) నిత్యమని తెలియక దృశ్యపదార్థములందే ఆతడు సదా రమించుచుండును. మేడిపండునందు పురుగులు పుట్టి గిట్టినట్లు ఈ బ్రహ్మాండమను ఉదుంబరఫలమున ఇట్టి జీవరాసులు అనేకములు పుట్టుచు గిట్టుచున్నవి. వానికి పుణ్యములేదు, పురుషార్థములేదు. ఎంత ఆసక్తితో వారు భౌతిక ప్రపంచమున, భౌతిక కార్యములందు, వ్యవహారములందు మెలంగుచుందురో అంత ఆసక్తితో భగవద్భక్తులు; జ్ఞానులగు మహానీయులు పరమార్థకార్యములందు మెలంగుచుందురు. ఒక క్షణమైనను మనస్సునకు విషయాదులను చింతించుటకు వారు అవకాశ మివ్వరు.

పూర్వము దయానందసరస్వతీస్వాములవారు ఆర్య సమాజసిద్ధాంతములను ఒకచోట బోధించుచుండిరి. బోధ అంతయు పూర్తిఅయిన వెనుక ఒక వ్యక్తి యాతని సన్నిధికి వచ్చి "మహాత్మా! మేము బక్కపలుచగా నున్నప్పటికి కామవికారములు మమ్ములను మిక్కుటముగ బాధించుచున్నవి. తాము బలిష్ఠులుగా నున్నాము. తమరిని అవి వీరియు బాధించుటలేదా?" అని ప్రశ్నించెను. అందులకు

ఆ మహర్షి “ఆ వికారము తెట్లుండునో చింతనచేయుటకై నను నాకు తీరికలేదు. నేను నిరంతరము దైవకార్యముల యందు, పరోపకార క్రియలందు నిమగ్నుడనై యుందును”- అని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెనట! కావున సాధకుడు గీతయందు తెలిపినలాగున పూజాదులందో, జపమునందో, ధ్యానము నందో, సేవయందో, దైవకథాశ్రవణమునందో, దైవసంఖా మణమునందో, చిత్తమును నియుక్తమునర్చి దైవేతరము లగు అసురచింతలు జొరబడుట కవకాశమే లేకుండ జేయ వలెను. మహాత్ముల జీవితములను పరికించిసచోగీతోక్తమగు ఈ ధర్మమును వారెట్లు కార్యాన్వితమునర్చిరో లేటలేల్లము కాగలదు, మహాసీయుల ఈ యాచరణను, ఈ కార్యక్రమ మును సర్వులు అనుసరించి, సమయమును వ్యర్థము చేయక ఆధ్యాత్మికపరిశ్రమచే నిరంతరము దైవసాన్నిధ్యక్రిని అనుభవించుచుండవలెను.

పరిశ్రమ చేయనిదే ఏ కార్యమున్ను సాధింపబడదు. అగుచీ బ్రహ్మాండ మంతయును ఒక గొప్ప పారిశ్రామిక రంగ మని యెఱుగవలయును. ఈశ్వరుడు అద్దాని సంచాలకుడు. ఎన్నియో వికాలములైన నక్షత్రములు, గ్రహములు గోళములు ఆ ప్రభువుయొక్క- ఆదేశము ననుసరించి భూతభవిష్యద్వర్తమానకాలములందు ఒక్క-క్షణమైనను వ్యర్థమగుము లేక నియమము తప్పక సంచరించుచున్నవి. కోట్లకోలది జీవరాసులయొక్క శరీరములందు ఘృక్తరీలయందువలె అహర్నిశము, రక్తప్రవాహా, ప్రాణవాయుసంచార, నాడీచల

నాదిరూపములైన వివిధక్రియలు మానవుని స్థూలనేత్రములకు అవిదితములై జరుగుచున్నవి. బడమైన యంత్రములను మనుజు డెట్లు చలింపజేయుచున్నాడో, అట్లే బడమైన ఈ దేహాది దృశ్యప్రపంచమునంతను ఈశ్వరుడు శక్తివంతముగ చేయు చున్నాడు. అధిష్ఠానమగు చైతన్యము (పరమార్థ) లేనిచో బడమగు ఈ ప్రకృతి ఏమియును చేయజాలదు.

కాబట్టి భౌతికశక్తియొక్క అభివృద్ధితోబాటు దానికి ఆధారభూతమైన ఆధ్యాత్మికశక్తినిగూడ పెంపొందించుకొన వలసి యుండును. దాని ఉన్నతికిగూడ విశేషశ్రమ గలుప వలసియుండును. మనుజునకు ఎన్ని భౌతిక సంపద లున్నప్ప టికిని, ఎన్ని ప్రాపంచిక శక్తులను అతడు వశము చేసికొని వచ్చుటకిని, వెద్యుల విశ్వమున కంతకును ఏకచ్ఛత్రాధి పత్యమును సంపాదించుకొనినప్పటికిని, దైవానుగ్రహము, దైవశక్తి, దైవసంపద (Divine Qualities) ఒకింతైనను లేనిచో అతడు పూర్ణకాంతిని ఎన్నడును బడయజాలడు.

ఈశ్వరస్వరూపాతానాం హృద్దేశేర్జున తిష్ఠతి
త్రానుయస్వరూపానాం యంత్రాహుధాని మాయయా॥

గిరగిర తిరుగుచున్న యంత్రముయొక్క చక్రముపై రగుల్కొనియున్న పురుగు ఏలాగున ఆ చక్రముతోబాటు అతివేగముగ తిరుగుచుండునో, అలాగున సంసారచక్రమున తగుల్కొనియున్న జీవులున్ను ఈశ్వరాధీనమైన మాయ యొక్క ప్రాబల్యముచే జననమరణమూపక్షేపములందు తిరు గాడుచున్నాడు. అయితే దానినుండి విముక్తి నొందుటెట్లు?

తమేవ శరణం గచ్ఛ సర్వభావేన భారత

తత్ప్రసాదాత్పరాం కాంతిం స్థానం ప్రాప్స్యసి కాశ్యపమ్॥

ఈ బ్రహ్మాండరూపమహాయంత్రమును త్రిష్టామన్నటి
ఆ భగవానుని శరణుబొందుటయే ఏకైకమార్గము. ఆతని
యనుగ్రహముచే పరమశాంతిరూపస్థానము లభించగలదు.

కావున ఈ భౌతికయుగమున మనుజుడు తన శక్తి
సామర్థ్యములచే ఎన్ని యంత్రములను, తంత్రములను కనిపెట్టి
నప్పటికిని తాను స్వయముగనే ఒక గొప్పయంత్రమున తగు
లొక్కినియున్నాడనియు అద్దానిని త్రిష్టావాడు ఈశ్వరు
డనియు మఱివరాదు. ఈ రీతిగ భౌతికశక్తులన్నిటికిని
ఆధ్యాత్మికశక్తి పునాదియై యున్నది. పునాది దిట్టముగ
లేనిచో ఎంత గొప్ప భవనమైనను ఏదియో ఒక సమయమున
కూలిపోవునట్లు నైతిక ఆధ్యాత్మిక ఔన్నత్యమును ఉపేక్షించి
శీవలము భౌతికసంపదలనే అభివృద్ధిపరచుకొనుచు పోయి
నచో పూర్ణ శాంతి, పూర్ణ సుఖము జీవునకు ఎన్నటికిని కలుగ
నేరదు. ఇది ముమ్మాటికిని నిక్కము! కనుకనే అఖండ
ప్రజ్ఞానిధియగు శ్రీ శంకరభగవత్పాదాచార్యులవారు ఇట్లు
నుడివియున్నారు—

యతో మే గతం దిక్షు దానప్రకాశా
జగద్వస్తు సర్వం కరే యత్ప్రసాదాత్
హారేరంధ్రీ పశ్యే మనశ్చేన్న అగ్నం
తతః కిం తతః కిం తతః కిం తతః కిం॥

గొప్ప కీర్తిని బడసి జగత్తునందలి నమ స్తవస్తువులను అరచేతియం దుంచుకొనినప్పటికిని, భగవంతుని పాదార విందములందు మన చిత్తము లగ్నము కానిచో ఆ బైభవము, ఆ సంపద, ఆ యశస్సు ఎందుకును కొరగానిదియే యగునని భావము.

మూససికళ క్తి ఒక 'టూర్పిలైటు' వంటిది. దానిని బాహ్యముగ ప్రసరింపజేసినచో ప్రకృతియందు నిగూఢములైయున్న అనేక గొప్పగొప్ప రహస్యములు బయల్పడగలవు. అట్లే దానిని అంతర్మూలముగ త్రిప్పినచో, అనగా ఆత్మపరిశోధన (self introspection) గావించినచో అమూల్యమైన దైవభండారమంతయు, సాక్షాత్కరింపబడగలదు. ఇదికూడ ఒక గొప్ప పరిశ్రమయే యగును.

పూర్వకాలమందలి ఋషులందరున్న ఆధునిక యుగమందలి మహాప్రవక్తలందరున్న ఇట్టి పరిశ్రమచేతనే దైవకళ క్తి సమన్వితమైరి. ఏ సంఘముగాని, ఏ మతముగాని, ఏ దేశముగాని సర్వశక్తులకు ఆధారభూతమైన ఇట్టి ఆధ్యాత్మిక పరిశ్రమ చేయనిచో దీర్ఘకాలము అది వర్ధిల్లజాలదు. అచిరకాలములో పతనమైపోవును. కావుననే వివేకానందులు ఇట్లు వాక్రూచ్చియున్నారు—

"India is immortal if she persists in her search for God" అనగా ఎంతవరకు భారతదేశము దైవమును గూర్చిన తన యన్వేషణమును వదలక యుండునో అంతవరకు దానికి పతనమే యుండదని భావము. ఆధ్యాత్మికకళ క్తి

సన్నగిల్లిన బాతిగాని, సంఘముగాని, దేశముగాని క్రమముగ విశ్లేషము పోవును. ఏ ఒకింతయో అధ్యాత్మిక గంధము అచటచట వెలయుచుండుట నలననే భారతదేశము నేటికిని తన శాంతి సందేశమును లోకమునకు చాట గల్గుచున్నది.

లోకము లన్నిటిని యీశములో జయింపవచ్చును. పరమాణుశక్తి మొదలగు భౌతికశక్తులన్నిటిని తృటిలో స్వాధీనపరచుకొనవచ్చును. రాజాధిరాజు లందరిని దాసానుదాసులుగ చేసికొనవచ్చును. కాని ఎన్ని భౌతిక సామర్థ్యములున్నను తన ఇంద్రియములను కాను స్వాధీనపరచుకొనినచో, తన అంతశ్శక్తులగు కామక్రోధాదులను జయింపనిచో తన యథార్థరూపముగ అత్మ (దైవము) యొక్క పరిజ్ఞానము కలిగియుండనిచో ఆ బాహ్యపరిశ్రమలు అన్నియును యీశ సుఖదాయకములే యగును గాని అవిచ్ఛిన్నపూర్ణానందమునకు హేతువు లెన్నటికిని కావాలవు.

కాబట్టి బాహ్యపరిశ్రమలలో బాటు అంతరపరిశోధనలు (Spiritual Exercises) కూడ చేయవలెను. భౌతిక పస్తుకాలముపైని ఏ కాగ్రతలో బాటు (అభ్యంతర) దైవముపైని ఏ కాగ్రతనుగూడ అలవరచుకొనవలెను. పూర్ణ శాంతికి సుఖమునకు ఇదియే ఏకైక మార్గము.

అధాత్మ విద్య ఆచరణవిద్య (Practical science) శాస్త్రములు ప్రతిపాదించిన సిదాంతములన్నియు ఆచరణ యోగ్యములే అయియున్నవి. వేదములు బోధించిన ప్రతి-

విషయమును ఆచరణయందుంచుకొని, చక్కగ అనుష్ఠించి ఋజువు చేసికొనవచ్చును. ఆ ప్రకారముగ అనుష్ఠించనలె ననియే వేదములు శాసించుచున్నవి. వేదవేత్తలును ఘోషించుచున్నారు. రానురాను అట్టి అనుష్ఠానము లోపించినందువలననే ఆత్మశక్తి, దైవశక్తి జనులందు చక్కగ అభివ్యక్తము కాకయున్నది. సాధనచే అట్టి పరిస్థితి చక్కబడి జనులందు నైతిక, ఆధ్యాత్మిక శక్తులు పునరుద్ధి పింపబడగలవు.

సాధనలేనిచో భౌతికశక్తులుకూడ లభింపనేరవు. ఇక ఆధ్యాత్మికశక్తులను గుఱింది వేయిగ చెప్పవలయునా?

అనగననగ రాగ మతిశయిల్లుచునుండు
తినగతినగ శేషు రియ్యనుండు
సాధనమున పగులు సుమహాద ధరలోన
విశ్వదాధిరామ విశుర శేషు.

అను వేమనపద్యము చూచుటకు చిన్నదిగ కన్పించినను జనులకు వికృతమైన బోధను చేయుచున్నది. ప్రతిదినము నియమములట్లుకొంతకొంత సాధనచేయుచురాగా, అచిర కాలములో జీవుడు ఆధ్యాత్మభిరములకు ఎగబ్రాకగలడు. మోక్షసాధనమును సులభముగ నధిరోపించగలడు. కాబట్టి సాధనను ఎవరును వదలరాదు. భోజనమును నియమము లిట్లుక వ ప్రకారము ప్రతిదినము గ్రహించుచున్నారో, ఆ ప్రకారముగ ప్రార్థనా, జప, ధ్యాన, విచారణాదులను అను దినము ఒకింతైనను ఆచరించి ఆ పిదప మాత్రమే భోజనాది

వ్యవహారములను గావించునట్లు నియమ మేర్పరచుకొనవలెను. ఆ నియమమును ఏ కాలమందును, ఎట్టి అవాంతర పరిస్థితియందైనను నడలింపరాదు. 'న శ్రేయో నియమం వినా' - అనునట్లు నియమబద్ధమైన జీవితము లేనివాడు పశు తుల్యుడే యగును.

ఏ ప్రకారము ప్రభుత్వమువారు పంచవర్ష ప్రణాళిక, సప్తవర్ష ప్రణాళిక మున్నగునవి ఏర్పాటుచేసి, ఆ గడువులోపల గొప్పగొప్ప కార్యముల నెట్లు సాధించుచున్నారో, ఆ ప్రకారమే ముముక్షువుగలవాడు అధ్యాత్మరంగమున సాధనకు సంబంధించిన కొన్ని ప్రణాళికలను తానే స్వయముగ రూపొందించుకొని, లేక, సద్గురువులయొద్ద తెలిసికొని తత్ప్రకారము అనుష్ఠించి చిత్తశుద్ధియందు మహత్తర పరిణామమును బొందవలెను. లేనిచో జీవితము నిరుపయోగమై పోవును. పశువు పశువుగా పుట్టి పశువుగా చనిపోవును. కాని మానవుడు అట్లు కారాదు. మానవుడు పుట్టినను మాధవుడుగా పరిణతిని బొందవలెను. అనవరత సాధనచే అట్టి స్థితి చేకూరగలడు. ప్రతిరోజు చేయు సాధన ఎంత చిన్నదైనప్పటికిని ఒకటి రెండు సంవత్సరములలో గొప్ప మార్పు తీసికొని రాగలడు. కఠినమైన రాతినేలమీద చీమలు రోజూ నడచినచో దానిపై ఒకదారి ఏర్పడగలడు. బావిగట్టుపై రోజూ నీళ్ళకడవను పెట్టుచుండినచో ఒకటి రెండు సంవత్సరములకు రాతిపై కుదురు ఏర్పడగలడు. దుర్బల మగు విపిలక, అల్పమగు ఘటము, దుర్భేద్యమగు శిలను.

విషయమును ఆచరణయందుంచుకొని, చక్కగ అనుష్ఠించి ఋజువు చేసికొనవచ్చును. ఆ ప్రకారముగ అనుష్ఠించవలె ననియే వేదములు శాసించుచున్నవి. వేదవేత్తలును ఘోషించుచున్నారు. రానురాను అట్టి అనుష్ఠానము లోపించినందువలననే ఆత్మశక్తి, వైవశక్తి జనులందు చక్కగ అభివ్యక్తము కాకయున్నది. సాధనచే అట్టి పరిస్థితి చక్కబడి జనులందు నైతిక, ఆధ్యాత్మిక శక్తులు పునరుద్ధి పింపబడగలవు.

సాధనచేనిచో భౌతికశక్తులుకూడ లభింపనేరవు. ఇక ఆధ్యాత్మికశక్తులను గుఱింది వేయిగ చెప్పవలయునా?

అనగనగ రాగ ముత్యములుచునుండు

తనగతనగ నేమి తియ్యనుండు

సాధనమున పనులు పనుకూడ భరణ

విశ్వాధారాను నిరూర నేమి.

అను వేమనపద్యము చూచుటకు చిన్నదిగ కన్పించినను జనులకు విశాలమైన బోధను చేయుచున్నది. ప్రతిదినము నియమముతప్పక కొంతకొంత సాధనచేయుచురాగా, అచిర కాలములో నేవుడు ఆధ్యాత్మికభరణములకు ఎగత్రాకగలడు. మోక్షసాధనమును సులభముగ నధిరోపించగలడు. కాబట్టి సాధనను ఎవరును వదలరాదు. భోజనమును నియమము తప్పక ఏ ప్రకారము ప్రతిదినము గ్రహించుచున్నారో, ఆ ప్రకారముగ ప్రార్థనా, జప, ధ్యాన, విచారణాదులను అనుచినము ఒకింతైనను ఆచరించి ఆ పిదప మాత్రమే భోజనాది

వ్యవహారములను గావించునట్లు నియమ మేర్పరచుకొనవలెను. ఆ నియమమును ఏ కాలమందును, ఎట్టి అవాంతర పరిస్థితీయందైనను నడలించరాదు. 'న శ్రేయో నియమం వినా'-అనునట్లు నియమబద్ధమైన జీవితము లేనివాడు పశు తుల్యుడే యగును.

ఏ ప్రకారము ప్రభుత్వమువారు పంచవర్ష ప్రణాళిక, నష్టవర్ష ప్రణాళిక మున్నగునవి ఏర్పాటుచేసి, ఆ గడువులోపల గొప్పగొప్ప కార్యముల నెట్లు సాధించుచున్నారో, ఆ ప్రకారమే ముముక్షువగువాడు అధ్యాత్మరంగమున సాధనకు సంబంధించిన కొన్ని ప్రణాళికలను తానే స్వయముగ రూపొందించుకొని, తేజ, సద్గుణపులయొద్ద తెలిసికొని తత్ప్రకారము అనుష్ఠించి చిత్తశుద్ధియందు మహత్తర పరిణామమును బొందవలెను. లేనిచో జీవితము నిరుపయోగమై పోవును. పశువు పశువుగా పుట్టి పశువుగా చనిపోవును. కాని మానవుడు అట్లు కారాదు. మానవుడు పుట్టినను మాధవుడుగా పరిణతిని బొందవలెను. అనవరత సాధనచే అట్టి స్థితి చేకూరగలదు. ప్రతిరోజు చేయు సాధన ఎంత చిన్నదైనప్పటికిని ఒకటి రెండు సంవత్సరములలో గొప్ప మార్పు తీసికొని రాగలదు. కఠినమైన రాతినేలవీరిదచీమలు రోజూ నడచినచో దానిపై ఒకదారి ఏర్పడగలదు. భావిగట్టుపై రోజూ నీళ్ళకడవను వెట్టుచుండినచో ఒకటి రెండు సంవత్సరములకు రాతిపై కుదురు ఏర్పడగలదు. దుర్బలమగు జీవీలిక, అల్పమగు ఖటము, దుర్బేద్యమగు శిలను.

వల భేదింప గలుగుచున్నది? సాధనచే, అనవరతనిష్ఠచే, అనుదినవ్రతపరిపాలనచే ఆ ప్రకారమే జీవుడు జప, ప్రార్థనా, పూజా, అధ్యయనాదులందు, యమనియమాద్యనుష్ఠానములందు కొన్ని నియమము లేర్పరచుకొని, తదనుగుణ్యముగ వ్యవహరించుచుండినచో అచిరకాలములో ఆశ్చర్యకరమైన సత్సరిణామమును బొందగలడు.

‘మాయ’ వట్టి మాటలచే లొంగునది కాదు. దుశ్శేషద్యమైన మాయను, జన్మాంతర దుస్సంస్కారయుతమైన మలినమనస్సును లొంగదీసికొనుట సామాన్యమైన పని కాదు. ‘మమ మాయా దురత్యయా’ అని గీతాచార్యుడు మాయయొక్క దుస్తరత్వ, దుర్నిగ్రహత్వములను గూర్చి చెప్పనే చెప్పెను. కావున ‘సర్కస్’లో భయంకరమగు వ్యాఘ్రాది హింసజంతువులను యజమాని పెక్కు సాధనోపాయములచే క్రమముగ వశపరచుకొని అడించునట్లు, ఈమనస్సునుగూడ ముముక్షువు నియమములచే, వ్రతములచే, సాధనలచే నెమ్మదిగ లోబఱచుకొనవలెను. ఇది ఒక్క రోజులో పూర్తియగు పని కాదు. ‘శనైః శనైః’ అనునట్లు మెల్ల మెల్లగా దానిని సాధనచే వశపఱచుకొనవలెను.

మనస్సును లొంగదీసికొనుటకు ఇతరులు సాధనోపాయములను మాత్రము వచించెదరే కాని చిపఱకు వానిని సాధించవలసినది తానే అయియున్నాడు. గురువులు, శాస్త్రములు, భగవానుడు దారి చూపుదురేకాని వడవవలసినది తానే యగును. అట్లును డటువంటి మోక్షాగ్రేసరుడు, శ్రీ

కృష్ణునకు సమీపబంధువు, నఖుడు, 'నామనస్సు సరిగా నిలుచుటలేదు మహానుభావా!' అని భగవానునితో మొరపెట్టుకొనినపుడు, 'నేనేమి చేతును అర్జునా! నీవే అధ్యాసముచేదానిని లొంగదీసికొనుము' అనియే అతడు సమాధాన మిచ్చి యుండుట గమనించదగినది. 'వైరాగ్యముచేతను, సాధనచేతను నీవే స్వయముగ దానిని వశమునకు తెచ్చుకొనుము' అనియే భగవాను డాదేశించెను. ఈ సంఘటనను ముముక్షువులు తాగుగ జ్ఞప్తియందుంచుకొని, పెద్దలయొక్క, గురువుయొక్క, పరమాత్మయొక్క అనుగ్రహమును సంపాదించుకొనుచు స్వయము తానే సాధనాశిష్యముచే తన యంతఃకరణమును ఆరిషడ్వర్గవిముక్తముగ నొనర్చుకొనవలెను. అంతియేకాని, 'వాచా' వేదాంతముతో సంర్థుత్తిపడరాదు. 'వాచా' వివేకము అవివేకముతో సమానమని వసిష్ఠుడు పూర్వము శ్రీరామచంద్రున కుపదేశించియుండెను.

కాబట్టి సాధనను ఏ కాలమందును ముముక్షువు వదలరాదు. ఒక చిన్న దీపమును చేతబట్టుకొని నడచుచున్నచో మైశ్యకొలది గాఢాంధకారముకూడ ప్రకాశయంతై పొంతునకు దారి చూపగలదు. ఒక చిన్న తెప్పచే మహా సముద్రమునుగూడ దాటివేయవచ్చును. అట్లే ఒక చిన్న జపము, ధ్యానము, పూజ, ప్రార్థన, పారాయణము మున్నగువానిచే క్రమముగ జీవుని యంతఃకరణము శుద్ధపడ, అపార సంసార పారావారము అపలీలగ దాటివేయబడుచున్నది. అన్నిటికి శ్రద్ధ అవసరము, పట్టుదల అవసరము. సహనశక్తి అవసరము.

రము, ఒక్కరోజైనను సాధనను విడవగూడదను ధీశక్తి
అవసరము. ఇవియున్నచో ఇక జీవున కేమి కొడువ? అచిర
కాలములో అతడు నారాయణుడై చెన్నొండగలడు. భువిష్టు
ఆవతరించిన బ్రహ్మాండనాథుడై విలసిల్లగలడు. అట్టి మహో
న్నతస్థితిని ఏల సాధించరాదు? కావున సోమరితనమును,
అలసత్వమును విడనాడి పరమార్థసాధనను పట్టుదలతో
ఆచరించవలెను.

ఆధ్యాత్మికోపన్యాసములు వినునపుడుగాని, పురాణ
శ్రవణము చేయునపుడుగాని, హరికథల నాలకించునపుడు
గాని జనులకు సహజముగ వైరాగ్యోద్దీపనము, భక్తిపర
వశత్వము కలుగుచుండును. కాని ఎక్కువమంది కది పాల
పొంగువలె ప్రాదుర్భవించుచుండును. వత్త తన భాషగము
ముగించుసరికి శ్రోత తన వైరాగ్యమునుకూడ కట్టిపెట్టా
చుండును. ఉపన్యాసస్థలము వదలి యింటికి వెళ్లువరకై నను
దానికి ఆయుర్దాయముండదు. ఎవరో చెప్పినట్లు గురువిద్విన
దానిని గురువుకే ఒప్పించినట్లుండును. దీనికే పురాణ
వైరాగ్యమని పేరు. ఇట్టి తాత్కాలికావేశములు సాధకులకు,
ముముక్షువులకు తగవు. ఏ ఒకింతభక్తి, విరాగము మహో
త్సలవాక్యములను వినుటవలన హృదయమున జనించినవో
దానిని కడు జాగ్రత్తో కాపాడుకొని, వృద్ధినిొందించి బస్మ
సాధల్యము నొందవలెను. ఆధ్యాత్మికరంగములో సోమరితన
మునకు నీమాత్రమున్ను చోటియరాదు. పరమార్థసాధన
నిష్పలతోటి చెర్లాటవంటిది. బెబ్బులితోటి యుద్ధమువంటిది.

ఏ ఒకింత అజాగ్రత్త చూపినను పొంచియున్న మాయ మాంతముగ మీదపడి జీవుని భవసాగరమున ముంచి వేయును.

“ప్రమాదో బ్రహ్మనిస్థాయాం శ శర్తవ్యః కదాచన
ప్రమాదో మృత్యుశ్చాత్మాహ భగవాన్ బ్రహ్మణస్సరః,
(విశేష చూడాకులీ)

“బ్రహ్మనిష్ఠయందు, తత్త్వవిచారణయందు అధ్యాత్మిక సాధనలయందు, మందత్వము, సోమరితనము పనికిరావు, సోమరితనమే మరణమని భగవంతుడగు ననత్యుమారుడూ పల్కెను.” అని శ్రీ శంకరాచార్యులవారు పాత్రుచ్చిరి, కాబట్టి ముముక్షువు తన లక్ష్యమగు సరమాత్మసాక్షాత్కారము చేకూరువరకును వెనుకచూపులేక బైరాగ్యాది సాధనలను తీవ్రముగ అభ్యసించుచుండవలెను. “ఇంకను చాల నమయమున్నదిలే” అని ఏమరుపాటు కల్గియుండరాదు.

భారతము శాంతిపర్వమునందు భీష్ముడు ధర్మరాజునకు ఒక చక్కటి ఇతిహాసమును జోధించెను. ఒక చిన్న చెఱువు కలదు. దానిలో జలము పరిమితముగ నుండెను. అందు మూడుచేపలు కాపురముండెను. ఒకదానిపేరు దీర్ఘదర్శి, ఇంకొక దానిపేరు ప్రాప్తకాలజ్ఞుడు, వేటొకదానిపేరు దీర్ఘసూత్రి. ఇట్టి మూడూను పరస్పరము ఐకమత్యముగ చాలకాలము ఆ చెఱువులో నివసించుచుండెను. ఇట్లుండ గ్రీష్మర్తు వేతెంచెను. మూర్తాండుని ప్రచండతాప్రభావముచే

దిక్కులెల్లను కంపించిపోవుచుండెను. ఎల్లెడల ఉష్ణవాయువులు
 జోరున వీచుచుండెను. బావులలోను చెరువులలోను నదుల
 లోను నీరు ఇంకిపోవుచుండెను. అత్తటి దీర్ఘదర్శియను చేప
 తక్కిన రెండు చేపలను పిలిచి “సోదరులారా! కాలవిపర్య
 యముచే మన చెరువులోని నీరు క్రమక్రమముగ తగ్గిపోవు
 చున్నది. పూర్తిగ తగ్గిపోక పూర్వమే, మనము మువ్వర
 మును సమీపముననున్న బ్రహ్మాండమైన చెరువులో ప్రవే
 శించెదము. అందు నీ రెన్నడును తరుగదు. ఏ పనియైనను
 వేళకు చేసినపుడే శోభించును. కాబట్టి త్వరపడుదు. ఆల
 స్యముచేసినచో రేపు బాలరులు వచ్చి వలలుపన్ని మన
 లను యమసదనమునకు పంపగలరు” అని బోధించెను.
 అద్దానిహిగవును విని రెండవదియగు ప్రాప్తకాలజ్ఞుడు “నీవు
 చెప్పినది చాల బాగుగ నున్నది. అయినను ఇంత తొందర
 యేల! నెమ్మదిగ పోవచ్చును. లేక, బాలరివాడు వలవేసి
 నపుడు అందులో తగుల్కొనినచో మన తీక్షణదంతావళులచే
 వలను కొరికి పారిపోవచ్చును” అని నుడివెను. మూడవది
 యగు దీర్ఘసూత్రి “మీ ఇద్దరికిని పెట్టిపట్టినది. కనుకనే ఇట్టి
 చాదస్తపు వచనములను పలుకుచున్నారు. నీరు ఇంతుట
 ఏమి? బాలరివాడు వచ్చుట ఏమి? వల పన్నుట ఏమి?
 మనము తగుల్కొనుట ఏమి? అంతయు బూటకము.
 అట్లెన్నడును సంభవింపదు. ఒక వేళ సంభవించినచో అప్పుడు
 చూచుకొనెదములే” అని దబాయించెను. “విననివారితో
 మన కేమి పొత్తు, వారి కర్మ వారిది” అని నిశ్చయించుకొని

మొదటి చేప నాటి రేయి మెల్లగ చెరువును వీడి గంటలు వేసికొనుచు ప్రక్కనున్న పెద్ద మడుగులోనికి దూకెను. మరుసటిరోజు అనుకొనిన ప్రకారము జాలరివాడు వలగైకొని యచ్చోటికి వచ్చెను. రెండవచేప వలలో తగుల్కొని ననుగాని దానిని కొరికివైచి ఎట్లో తప్పించుకొని ప్రాణమును కాపాడుకొనెను. మూడవదియగు దీర్ఘసూత్ర వలలో పడి ప్రాణములను గోల్పోయెను.

ఈ దీర్ఘ సంసార మే చెఱువు. ఆయువే అందలి జలము. జీవులే చేపలు. నేపలందువలె జీవులలో మూడు తరగతుల వాడు కలరు. ఆయువు తరిగిపోకమునుపే, మృత్యువును జాలరివాడు రాకపూర్వమే బాల్యయావసములందే సంసార తరణోపాయమును వెదకికొనువాడు ఉత్తముడు. అతడు హస్తవముగ దీర్ఘదర్శియే అగును. పార్థక్యములోగాని మరణానన్వమగుటకు ఒకింతముందుగాగాని “కృష్ణా” “రామా” యని స్మరించువాడు మధ్యముడు. ఈతడు చివరికాలములో నైన దైవస్మరణచేసి తేప్పరించుకొనును. కాని ఏ కాలమందును భగవద్విషయమై పట్టించుకొననివాడు అధముడు. ఈతడు ఏమాత్రము భక్తిజ్ఞానములు సంపాదించక మృత్యుముఖమున పడి ఘటియంత్రమువలె “పునరపి జననం పునరపి మరణం” అను కీర్తన పాడుకొనుచు పాతాళసరకములకు తిరుగాడుచుండును. అట్టివానిపేరు దీర్ఘసూత్ర. అనగా సోమరి యని భావము. దీర్ఘసూత్ర యవగా అర్థ మేమి యని ఒక రచిగిరి. దానికి మరియొక రిట్లు సమాధానము చెప్పిరి. “One

that has a long rope to tie himself." తన్ను తాను బంధించుకొనుటకు పొడవైన త్రాడుగలవాడు అని. ఈ నిర్వచనము చాల సొంపుగ నున్నది. సోమరి తన మెడకు తానే ఉచ్చు తగిలించుకొనునని తాత్పర్యము. (విషాదీ దీర్ఘసూత్రీ చ కర్తా తామస ఉచ్యతే). కావున వివేకవంతు డగువాడు సోమరితనమును, అలసత్వమును పారద్రోలి భవ దుఃఖమును బాపుకొనుటకై శ్రద్ధాపూర్వకముగ తీవ్రతర యత్నము గావించవలెను. పట్టుదలతో కొన్ని ప్రతములను, నియమములను పరిశీలించవలెను.

"

"

"

ప్ర త దీ డ్

అజ్ఞానతీమిరమునబడి దిక్కుతోచక నానాయాతన లన్నభవించుచున్న ప్రాణికోటిని పరికించి, వాత్సల్యముతో శ్రుతిభగవతి (వేదమాత) పారల సముద్ధరణకై ఇట్టి చక్కని జ్ఞానబోధలను గావించుచున్నది. వారికి వెలుగును చూపి దుఃఖమును శాశ్వతముగ దూరీకరించి వైచుచున్నది. 'అమృతస్య పుత్రాః' అని పారలను సంబోధించి 'ఓ జీవులారా! మీరు అల్పులు కాదు. అమృతస్వరూపమగు ఆత్మకు పార సుత్రు', నిత్యశుద్ధి బుద్ధము క్త పరమానంద స్వరూపులు' అని వచించి ధైర్యోత్సాహదనము గావించుచున్నది. వేదమాత యొక్క ఆ దివ్యవాణి సంసారపంక పరిమగ్నుల హృదయాంత రాశ్చమునందు ఉత్సాహమును రేకెత్తించి సంతాపమును

చారిత్రోలుటయందు సమర్థమగుచున్నది. అట్టి వేదభూషణునినువారి జన్మ ధన్యము. ఆచరించువారి జన్మ పావనము.

ఉత్తిష్ఠత! జాగ్రత! ప్రాప్య మాన్నిజోధత.

“జీవుడా! లేము! ఎన్ని జన్మ లీ తమోమయ జీవితము! మూర్ఖాలకిశోరము (పిల్లిపిల్ల) కళ్లు తెరవనంతవఱకు తల్లి దానిని బుట్టలోనుండి తట్టలోనికి, తట్టలోనుండి బుట్టలోనికి మార్చునట్లు జ్ఞాననేత్రము వికసించనంతవఱకు ఓ జీవుడా! ప్రకృతిచే నీకు ఈ జన్మ పరంపర తప్పదు. నిన్ను నీవు తెలిసికొననంతవఱకు మాయాప్రభావముచే దుఃఖము తప్పదు. తాపత్రయములు తప్పవు. జనన మరణములు తప్పవు. కావున ఈ మహాన్నత అవకాశమును జారవిడుచుకొనకుము. అజ్ఞాన నిద్రనుండి మేలుకొనుము. అనుభవజ్ఞులైన మహాత్ములను సేవించి జన్మతరణోపాయమును శీఘ్రముగ వెతకికొనుము. ఆత్మసాక్షాత్కారమును బడయుము” — అని వేదమూల కరుణతో బోధించుచున్నది.

ఆత్మజ్ఞానమును బొందనిచో, తన నిజస్వరూపమును గూర్చిన పరిజ్ఞానమును బడయనిచో అంధకార పరిపూర్ణములగు అసురలోకములే జీవులకు గతియని ఉపనిషత్తులు పేర్కొనుచున్నవి. ఆత్మను మఱచినవారికి, ‘దేహమే నేన’ను భ్రాంతిలో దొర్లాడువారికి కనుచూపుమేరలో మహద్దుఃఖములు కాచుకొని యుండును. శరీరపతనములోగానీ, అసగా మృత్యు వాసన్నమగుటకు పూర్వమే సాధన లన్ని

టిని పరిపూర్తిచేసి, అత్మానుభూతిని బడయువాడు ధన్యుడు, కృతార్థుడు. అట్లు కావింపనివాడు కర్మప్రభావముచే పుట్టుచు చచ్చుచు కాలచక్రమందు తగుల్కొని పెక్కు శరీరములను బడయుచు, పెక్కు జన్మలందు తిరుగాడుచు యమయాతనలకు లోనగుచుండును. ఇట్టి దుర్గతిని కొని తెచ్చుకొనుట విజ్ఞులకు పాడికాదు.

ఇతరలోకములందు భగవంతుని విస్పష్టముగ సాక్షాత్కరించుకొనుటకుగాని, తపస్సు కావించి ఇంద్రియ జయమును చక్కగ సాధించుటకుగాని వీలుపడదనియు అద్దమందు ముఖమును స్పష్టముగ, నిర్దుష్టముగ ప్రత్యక్షముగ గాంచగలుగునట్లు, మానవజీవితమంతే పరమాత్మను ప్రత్యక్షముగ సాక్షాత్కరించుకొనుటకు వీలుకలదనియు, కతశ్రుతి పలుకుచున్నది. కాబట్టి కర్మభూమియగు ఈ లోకమున జన్మించి మహాన్నతమగు మానత్వమును జేబట్టిన జీవుడు అట్టి అపూర్వావకాశమును సద్వినియోగపఱచుకొని సద్గురూపదేశము పలనను, సచ్చాస్త్రాభ్యాసముచేతను ధ్యానాధ్యనుష్ఠానము పలనను పంచకోశాంతర్గతమగు పరమాత్మను చక్కగ తెలిసికొని తాను జడమగు దేహము కాదనియు, చిన్మయమగు సచ్చిదానందాత్మయే యనియు, తస్యగ అనుభూత మొనర్చుకొని జీవితమును సార్థకము చేసికొనవలయును. వేదమారయొక్క ఈ సదుపదేశమును ఆలకించి అచరించి జనులు నిశ్చేయసపదమును బడయుటకై శీఘ్రముగ యత్నింపవలయును.

భయంకరమగు మాయతో పోరు గల్గువానికి వ్రతములు, జపములు, తపములు, నియమములు, నిష్ఠలు, పరమావశ్యకములు. సామాన్యముగా మనస్సు చెప్పినమాట వినదు. మదగజమునకు అంకుశము అవసరమయినట్లు, తిరుగుబాటు చేయు మనస్సునకు వ్రతాదుల సహాయము లేనిచో దానిని లొంగదీయుట కష్టసాధ్యము. కనుకనే మనోనిగ్రహము కొఱకు ఇంద్రియ దమనము కొఱకు పూర్వీకులు ఎన్నియో వ్రతములను వీర్పరచిరి.

అట్టి వ్రతములను జనులు అపుడపుడు కీలించుచు, జన్మార్జిత ప్రాపంచిక దుష్టవాసనలను దూరీకరించుచు విశుద్ధ సత్త్వగుణాశ్రయము ద్వారా ఈ జన్మమునందే దైవత్వమును బడసి పరమానంద మనుభవించవలయును.

అయితే ఇట్టి వ్రతసంబంధమైన చక్కని నియమములను, ఆధ్యాత్మిక క్రమశిక్షణను, ఇంద్రియ సంయమమును కేవలము వ్రతకాలమునకు మాత్రమే పరిమితము చేయుట సామాన్యసాధకుని లక్షణము. వ్రతానంతరము కూడ, అనగా ఎల్ల కాలములందును వానిని ఆచరించుచు, దై నందిన జీవితమునందు వానిని కార్యరూపమును ధరింపజేయుచు, వానిని ఒక అలవాటుగ చేసికొనుట ఉత్తమ సాధకుని లక్షణము. కాబట్టి వ్రతనిష్ఠులు తమ వ్రతకాలపవిత్రతను, నిర్మలభక్తిని, సామ్యత్వమును, సాత్త్విక హృదయమును ఎల్ల వేళలందును - జీవితాంతమువఱకు కొనసాగించుట శ్రేయస్కరము. ఈ ప్రకారముగ వ్రతాదుల ద్వారా, నియమ

ములద్వారా మానవుడు తన జీవితమునందు గొప్ప ప్రగతిని సాధించవలెను.

ప్రగతిశీలత్వము (Progress) గంభీరమానవుని స్వభావము. ఎల్లప్పుడు ఒకే స్థితియందుండుట కాతడు ఒప్పుకొనడు. దినదినము ఒక్కొక్కమెట్టు పైకి పోవుచు ఉన్నత శిఖరముల నధిష్టించవలెనని మనుజుడు సంబరపడుచుండును. తదనుకూలముగ వ్యవహరించును గూడ. కొందఱు భౌతిక విజ్ఞాన (Science) రంగమున, కొందఱు సాహిత్యరంగమున, కొందఱు రాజకీయక్షేత్రమున తమ విజ్ఞతను అభివృద్ధిపఱచుకొనుచు ముందునకు పోవుచుందురు. కాని అది చాలదు. నైతిక, ఆధ్యాత్మిక రంగములందు గూడ పురోభివృద్ధిని సాధించవలెను.

'డార్విన్' అను సాశ్చాత్వ్యవైజ్ఞానికుని పరిణామవాదము (Theory of evolution) ననుసరించి కోతి క్రమవికాసము నొంది మానవుడుగా మారినదని కొందఱు చెప్పుదురు. కోతి మానవుడగుట అట్లుండ అసలు ప్రాణి కోతియగుటకు ఎన్ని కోట్ల జన్మల నెత్తియుండునో యోచించుకొనవలెను. ఈప్రకారముగ మానవత్వమును బడయుటకు జీవుడు ఎంతటి ప్రయత్నము నాచరించెనో, ఎన్ని యోనులందు తిరుగాడెనో, ఎన్ని మజలీలు దాటెనో గ్రహించుకొనవలెను. ఇదియంతయు అతిదీర్ఘ కాలమున జరిగిన పరిణామము. కాని ఈ పరిణామము, ఈ క్రమవికాసము ఇంతటితో ఆగరాదు. మానవ

తోష్టపలబ్ధిమాత్రముతో జీవుని వికాసమునకు 'బ్రేక్' (నిలుపుదల) పడరాదు.

వానరుడు నరుడగుట మంచిదే కాని, నరుడు నరుడు గానే ఎల్లపు డుండుట బాంశసీయము కాదు. నరుడు నారాయణుడు కావలయును. పురుషుడు పురుషోత్తముడై పటగ వలయును. అంతటితో జీవుని ప్రయత్నము పరిసమాప్త మగును. ఎపుడు మానవుడు మాధవుడగునో, ఇక అతనికి చేయవలసిన కార్యమేమున్నది? సమస్త సాధనలు అచ్యుత అంతఃసైవోవును. దైవత్వమును బడయుటతో జీవుని క్రమ వికాసము పరాకాష్ఠ నందుకొనును. అదియే చరమస్థితి, అదియే శైవల్యము. అదియే సంసారబంధవిచ్ఛిత్తి. పరమానందదాయకమగు అట్టి అనుభవముదైవస్థితిని మోక్షస్థానమును బడయుటయే జీవుని పరమావధి. ఏకైకలక్ష్యము.

అట్టి లక్ష్యమును జేరుటకై ముముక్షువు గొప్ప తపస్సు నాచరింపవలయును. ఇంద్రియములను చక్కగ నిగ్రహింపవలెను. మనస్సును అనుభవోనికి రీసీని రావలెను. సర్వేశ్వరునియెడల, సద్గురునియెడల భక్తిని పెంపొందించుకొనవలెను. ప్రాచీన భక్త విషయముల యెడల, దృశ్యభోగములయెడల, శుణ్యవిలాసముల యెడల పరిపూర్ణ విరక్తిని సంపాదించవలెను. మనస్సును బహిర్ముఖ పదార్థములవెంట పరుగిడనీయక, అరికట్టి, ప్రత్యాకాశ మొనర్చి, అంతర్ముఖముచేసి ఆత్మయందు స్థాపించవలెను. అయితే బహుజన్మార్జిత దృశ్యవాసనాబలముచే మనస్సు కీఢముగ

లొంగదు. అందులకు శిక్షణ (Spiritual discipline) చాల అవసరము. కొన్ని నియమములు, కొన్ని వ్రతములు, కొన్ని సాధనపద్ధతులు అవలంబించి అకుంతితదీక్షతో పానిని కార్యార్థి నిత్ర మొనర్చుటకై యత్నింపవలెను. మన పూర్వీకు లందు వలననే ఏకాదశీవ్రతము, మాసవ్రతము, శాస్త్రీకవ్రతము, మాఘవ్రతము, చాతుర్మాస్యవ్రతము మున్నగు వ్రతములను సృష్టించి పానిని దీక్షతో కొనసాగించినచో మనస్సుపై గొప్ప విజయమును సంపాదించవచ్చునని బోధించిరి. అట్టి వ్రతముల వ్రతములలో చాతుర్మాస్య మొకటి.

చాతుర్మాస్యవ్రతము ఆషాఢశుద్ధ ఏకాదశినాడు ప్రారంభమగును. దానినే 'తొలి ఏకాదశి' అనియు, 'శయనైకాదశి' అనియు అందురు. శ్రీ విష్ణుభగవానుడు ఆ దినమున యోగనిద్రయందు ప్రవేశించును గావున దానిని శయనైకాదశి అని పేరు వచ్చినది. ఆ ప్రకారము విష్ణువు యోగనిద్రయందు నాలుగుమాసములు ఉండి, మఱల శాస్త్రీక శుద్ధ ఏకాదశినాడు లేచును గావున ఆ దినమునకు 'ఉత్థానైకాదశి' అని పేరు వచ్చినది. కావున ఈ నాలుగు మాసములు (చాతుర్మాస్యకాలము) అతిపవిత్రమైన సమయము. పాతావరణమున్న అపుడు చాల చల్లగా నుండును కావున ధ్యానమునకు, చాల అనుగుణ్యముగా నుండును. అందుచే ముముక్షువు లాసమయమున తీవ్రతరసాధనలను గావింపవచ్చును. పూర్వకాలమున సాధువులు, సన్యాసులు కొంతకాల మేకాంతమున చక్కగ తపస్సు నాచరించి, నియమనిష్ఠులుగలవారై,

పరమార్థానుభూతిని బడసి తదుపరి దేశమున సంచార మొనర్చుచు గృహస్థులు మున్నగువారికి అధ్యాత్మిక బోధలను గావించుచుండిరి. ఈ నాలుగునెలలు వర్షాకాలము, చలికాలము అగుటచే సంచారమునకు ప్రతిబంధముగా నుండుట వలన వారు తమ ప్రయాణములను విరమించి ఎక్కడో ఒక చోట నిలుకడగ నున్నవారై అచటి జనులకు దైవరత్నమును ప్రబోధించుచుండెడివారు. అదియే చాతుర్మాస్యకాలము. చాతుర్మాస్యవ్రతమును సాధు, సన్యాసులే కాక గృహస్థులు, బ్రహ్మచారులున్ను అవలంబించవచ్చును. కాని ఎవరైనను ఈ నాలుగునెలలు బయటి సంచారమును విరమించి ఒకచోట చక్కగ భగవద్భావాదులను గానింపవలయును.

ఈ చాతుర్మాస్యమునందు ఏమిచేయుదురు. ఏమి చేయవలెను అనునది ఒక ప్రశ్న. చాతుర్మాస్య మొక వ్రతము, ఒకరోజు రెండు రోజులలో గూడిన వ్రతముకాదిది; దీర్ఘకాలికవ్రతము. ఈ వ్రతమునకు గడువు నాలుగు మాసములు. కనుకనే దీనికి మహావ్రత మని పేరు పెట్టిరి. అది వర్షాకాలము కాబట్టి సాధకుడు చల్లని వాతావరణమును బాహ్యమున అనుభవించుచు అట్టి కీతలప్రకాంత స్థితిని అంతఃకరణమున గూడ అనుభవించుటకై యత్నించుచుండును. తాపత్రయమును పోగొట్టుకొనుటకై యోచించుచుండును.

ఈ ప్రతమును ఆచరించువారు ఆ నాలుగు నెలలు ఎక్కడకును వెళ్ళక దీక్షతో ఆధ్యాత్మిక సాధనలను అమలు పరచుచుందురు. భగవత్తత్వ విచారణయందే కాలము గడుపుదురు. కాలమును వృథాచేయరు. ఏదియో యొక పరమార్థ కార్యమును చేయుచుందురు. జోధనాశక్తి గలవారు ఇతరులకు ప్రబోధించుచును ఉండురు. కొందఱు ఈ నాలుగు నెలలు కొన్ని నియమములు పెట్టుకొందురు. కొందఱు ఆహార సంయమము కావించుదురు. 'జితం సర్వం జితే రసే' అను నట్లు జిహ్వాను జయించినచో సమస్తమును జయించినట్లే; కావున నాలుకను అరికట్టుటకై రుచులను తగ్గించుకొందురు. తమ కీర్త్యున పదార్థములను తినకుండ నిషేధించుకొనుచుందురు. కొందఱు పప్పులో ఉప్పు మానివేయుదురు. మఱి కొందఱు పాలలో చక్కెర మానివేయుదురు. మఱికొందఱు కొన్నిరకముల కూరలను విసర్జించుచుందురు. ఇదియంతయు జిహ్వాంధ్రియ సంయమముకొని వర్పడినది—ఈ ప్రకారముగ ఆ నాలుగు నెలలు చక్కని ఇంద్రియసంయమమును శీలించుచుందురు.

అయితే ఇది చాలదు. ఆహారాది నియమములతో బాటు ఈ క్రింది విషయములయెడలగూడ జాగ్రత్త వహించవలెను - కోపము రానీయగూడదు. బ్రహ్మచర్యమును శీలించవలెను. తన హృదయమును బిలమును బాగుగ పరిశోధించుకొని అసూయ, ద్వేషము మున్నగు విషసర్పము లేనైన అంధు కాపురముండుచున్న వేమో చూచి, ప్రయత్న

పూర్వకముగ వానిని బయటకు గెంటివేయవలెను. భగవ
 ద్భక్తిని, గురుభక్తిని బాగుగ పెంపొందించుకొనవలెను
 ప్రతిదినము ఒక అష్టోత్తరము (108) నకు తక్కువ లేకుండ
 వీడైన దివ్యమంత్రమును (పంచాక్షరి, అష్టాక్షరి మున్నగు
 వానిని) జపించుటయు చాల శ్రేష్ఠము. తీరికగా ఉన్నపుడు
 రామనామమునుగాని, కృష్ణనామమునుగాని, శివనామమును
 గాని, విఠల్నామమునుగాని లిఖించవచ్చును. పెద్దయెల,
 వీడియో యొక దైవకార్యముచే మనస్సునకు బహిర్ముఖ
 ప్రవృత్తి తగ్గించి, విషయచింతనకు అవకాశమే లేకుండ
 చేయవలయును. పలువురు చేరుటకు వీలున్నచో సమష్టి
 భజనయు ఏర్పాటు చేయవచ్చును. లేక వ్యక్తిగతముగా
 నైన సంకీర్తనాదులను గావించుకొనవచ్చును. ఈ ప్రకార
 ముగ చాతుర్మాస్యకాలము నాలుగు నెలలు వ్రతవిధునకు
 దైవవాతావరణము నందే గడచిపోవును. నాలుగు నెలలు
 దృఢవ్రతమును కీలించుటవలన మనస్సు సత్త్వగుణమును
 ఆశ్రయించి, తనయందలి దోషములను దూరీకరించి నిర్మల
 భక్తి గలిగి పరిశుద్ధమగు స్థితిని బొందును. పరిశుద్ధాంతఃకర
 ణము గలవారికి బ్రహ్మనుభూతి సిద్ధించును. ఈ వ్రతము
 యొక్క ఫలిత మిక చెప్ప తరమా? వ్రతము పూర్తయగు
 సరికి సాధకుడు బోలెడు పుణ్యమును సముపార్జించును. ఇది
 యంతయు జీవుని లక్ష్యసాధనకు అనగా బ్రహ్మసాత్కార
 రమునకు మిక్కుటముగ ఉపకరించును.

ఈ సందర్భమున ఒక విషయమును సర్వులును జ్ఞాపకమునం దుంచుకొనవలెను. అది యేదనగా, ఈ వ్రతములు, జపములు, తపములు వాస్తవముగ వీడియో యొక కాలమునకు పరిమితములై యుండలేదు. సామాన్యునకు మోక్షమార్గమున ఆసక్తిని బనింపజేయుటకే ఈ పరిమిత కాల వ్రతాదు లేర్పడినవి కాని, యథార్థముగ దైవధ్యానమందు, తత్త్వవిచారణయందు కాలనిర్ణయ మేమియు లేదు. జనులు ఒక చాతుర్మాస్యమునందే కాదు, ఎల్లకాలము నందును పరమార్థసాధనలను గావింపవచ్చును. 'తస్మాద్విర్వేషు కాలేషు - మామనుస్మర' అని గీతయందు భగవానుడు చెప్పనే చెప్పెను. త్రివ్రతర ముముక్షువు లెల్లపుడును 'ద్వాదశమాస్య' వ్రతములనే ప్రతిసంవత్సరము నాచరించుచుండురనుటలో సందేహములేదు. అనగా వారు నిరంతరము అధ్యాత్మక్షేత్రమందే కాలము గడుపుచుందురు. అట్టిస్థితికి ఎగబ్రాకుటకై ప్రతివారును యత్నించవలెను. అయితే ప్రారంభమున చిన్నచిన్న వ్రతములనారంభించి, క్రమముగ ఊర్ధ్వస్థితిని బడయవచ్చును. ఇట్టి చాతుర్మాస్యాదివ్రతములు జనుల హృదయాంతరాళములను పరిశుద్ధపఱచి, ఆత్మసాక్షాత్కారమును మహాన్నత శిఖరము నధిరోహించుటకై చాల సహాయపడును. కావున ముముక్షువులు వాని నవలంబించి చిత్తశుద్ధినిబడసి భగవత్కృపకు పాత్రులు కావలయును. అనుభవజ్ఞులగు మహానీయులు ఈ క్రింద తెలుపబడిన ఆధ్యాత్మిక దినచర్యను (Time-table) బోధించి

యున్నారు. మోక్షసామ్రాజ్యము నభిలషించు సాధకులు దానిని చక్కగ గమనించి ఆ ప్రకార మాచరించుట శ్రేయస్కరము—

“(1) ఉదయమున 4 గంటలకు పడకనుండి లేమ్ము, అది బ్రహ్మముహూర్తము. భగవద్ధ్యానమునకు మిక్కిలి యనుకూలమైన సమయము.

(2) తూర్పు ముఖముగగాని లేక ఉత్తర ముఖముగగాని పద్మ లేక సిద్ధ లేక సుఖాసనమున $\frac{1}{4}$ గంటవఱకు జప ధ్యానములందు కూర్చుండుము. కాలవ్యవధిని కాలక్రమముగ 8 గంటలకు అధికము చేయుము. బ్రహ్మచర్యమును, ఆరోగ్యమును కాపాడుకొనుటకు శీర్ష సర్వాంగాసనములను చేయుము. నడచుట మున్నగు శరీరకర్మయోగ శరీరవ్యాయామమును సక్రమముగ జరుపుము. ఒకింత ప్రాణాయామమును చేయుము.

(3) సీ యభిరుచి, లేక యిష్టమున కనుగుణ్యముగ ఓం, ఓం నమోనారాయణాయ, ఓం నమఃశివాయ, ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ, ఓం శరవణభవ, ఓం నీతారామ్, ఓం శ్రీరామ్, హరిః ఓం, అను మంత్రములను గాని, లేక గాయత్రీ మంత్రమునుగాని 108 సార్లుగాని అంతకు అధికముగగాని జపము చేయుము.

(4) సాత్త్వికాహారమును భుజింపుము. మితాహారము నవలంబింపుము. పొట్టను ఎక్కువగ నింపకుము. ఏ

వస్తువులను మనస్సు అధికతమముగ శాంక్షించునో, ఆ వస్తువులను సంవత్సరములో కొంతకాలము తీసికొనకుము. సామాన్యహారమును భుజించుము. పాలు, పండ్లు ధారణకు దోహదమిచ్చును. జీవనము గడచుటకై ఆహారమును ఔషధమునలె తీసికొనుము. భోగముకొఱకు భుజించుట మంచిది కాదు.

(5) ఒక ప్రత్యేక ధ్యానపుగదిని నీ స్వాధీనమునం దుంచుకొనుము.

(6) ప్రతినెల, లేక ప్రతినిత్యము నీ ఆదాయము ననుగురించి, లేక నూపాయకు ఐదుపైసలవంతున సక్రమముగ దానము చేయుము.

(7) ప్రతినిత్యము నియమబద్ధముగ గీత, రామాయణము, భారతము, భాగవతము, విష్ణుసహస్రనామము, లలితాసహస్రనామము, ఆదిత్యహృదయము, ఉపనిషత్తులు లేక యోగవాసిష్ఠము (వసిష్ఠగీత)ను అరగంటనుండి ఒక గంటవఱకు స్వాధ్యాయముచేసి విచారణ సల్పుము.

(8) జీవశక్తియగు వీర్యమును బహుజాగ్రత్తగ కాపాడుకొనుము.

(9) ప్రార్థనాశ్లోకములను, స్తోత్రములను కొన్నింటిని కంఠస్థమొనర్చి జపధ్యానములకు ముందు ఆసనమున కూర్చుండిన పెంటనే వానిని పురశ్చరణచేయుము. ఇది మనస్సును త్వరితముగ ఉన్నతపఱచును.

(10) నిరంతరము సత్సాంగత్యమును కలిగి దుస్సాంగ త్యమును విడుపుము. పొగత్రాగుటను, మాంసమును, సారాద్రవ్యములను పూర్తిగ వదిలివేయుము. ఏ చెడ్డ యలవాటులను అలవటచుకొనకుము.

(11) ఏ కాదశినాఁడు ఉపవాస ముండుము. లేక పాలు, పండ్లను మాత్రమే తీసికొనుము.

(12) ఒక జపమాలను నీ మెడలోగాని, దిండు క్రిందగాని రాత్రులం దుంచుకొనుము.

(13) ప్రతిదినము ఒకగంటకాని రెండుగంటలుకాని మౌనవ్రతమును అవలంబింపుము.

(14) సత్యమునే పలుకుము. మితముగ మాటాడుము. మధురముగ మాటాడుము.

(15) నీ కోర్కెలను తగ్గించుకొనుము. తృప్తికరమగు ఆనందజీవితమును గడపుము. నిరాదంబరమైన జీవితమును ఉన్నతభావములను కలిగియుండుము.

(16) ఎన్నడు ఎవరిని నొప్పించకుము. కోపమును ప్రేమ, శ్రమ, దయలచే నిగ్రహింపుము.

(17) శయనించుటకుముందు నీవు ఆ దినమున చేసిన తప్పులనుగుఱించి యోచింపుము (ఆత్మపరిశీలన గావించుకొనుము.) దినచర్యపుస్తకమును ఉంచుకొనుము. గడచిన తప్పులనుగూర్చి పశ్చాత్తాపపడుము. క్రొత్తవానిని చేయకుము.

(18) ప్రతిక్షణము మృత్యువు వేచియున్నదని జ్ఞాపకముంచుకొనుము. సత్ప్రవర్తనను కలిగియుండుము.

(19) నిదుర లేచినపెంటనే, ముఱుల నిదురించుటకు ముందు భగవంతుని స్మరింపుము. నీ గర్వస్వమును భగవంతునకు అంకితము చేయుము.

(20) అనంతవిశ్వములో ఈ భూగోళము ఒక చిన్న నలుగుని భావించి, అహంకారమును దులిపివైచి, నీ నీరి సంపదలను గొప్పగా భావింపక, ఈ విశ్వమునకంతకును ప్రభువైన పరమార్థయెడల భక్తిప్రపత్తులు కలిగియుండుము.

సమస్త ఆధ్యాత్మికసాధనలయొక్క సారమిదియే. ఈ కార్యక్రమము మోక్షమునకు దారి చూపును. ఈ నియమములన్నిటిని బహుభాగ్రతగ అనుసరించి బాగుగ అభ్యాసమొనర్చవలెను. అభ్యాసముచే మనస్సు బాగుగ లొంగగలదు.

కొందఱు సాధకులు గురువులయొద్దకు వెళ్ళి 'మహాప్రభో! ధ్యానకాలమందు మా మనస్సు ఏకాగ్రముగ నిలుచుటలేదు. పరిపరివిధముల ఆలోచనలు చేయుచుండును. దైవమునందు స్థిరత్వమును బడయుటలేదు. ప్రపంచములో ఎక్కడెక్కడనో ఉన్న వస్తువులపై వ్రాలి, వానినిగూర్చియే తలపోయుచు లేనిపోని సంకల్పములు చేయుచుండును. దీనికి నివారణోపాయము పెలవిండు. మనస్సును అరికట్టుటకు

వీడైన మార్గమును సూచింపుడు' అని ప్రశ్నించుచుందురు. ఇతరులమాట అట్లుండనిండు. సాక్షాత్ అర్జునుడే తన గురువగు శ్రీకృష్ణవరమాత్మను ఈ ప్రశ్న అడిగివైచెను. రణరంగమున శ్రీకృష్ణుడు అనర్గళముగ గీతాబోధను గావించుచుండగా అర్జునుడు మధ్యలో గురుదేవుని ఈ ప్రకారముగ ప్రశ్నించెను— 'మహాత్మా! ఎన్నియో ధర్మరహస్యములను తాము సెలవిచ్చుచున్నారు. పరమానందముగా నున్నది. కాని ఆచరణలోకి వచ్చునపుడు నాకొక గొప్పప్రతిబంధకము కలుగుచున్నది. మనస్సు మహాబలవత్తరమైనది. చపలమైనది. వాయువును అరికట్టుటకంటెను దానిని నిగ్రహించుట కష్టతరముగ నున్నది. అట్టి మనస్సును దారికి తెచ్చుట కీడైన ఉపాయమును సెలవిండు?'

శిష్యుని వినయాన్వితపరిప్రశ్నకు గురుదేవుడు చక్కని సమాధానముగంగెను — 'నాయనా! కంగారుపడవద్దు. మనస్సు వాస్తవముగ చపలమైనదే. కాని రెండు ఉపాయములచే దానిని నిగ్రహించవచ్చును. మొదటిది అభ్యాసము, రెండవది వైరాగ్యము.'

ఈరీతిగ మనోనిగ్రహమును బడయుటకు, ఆత్మకాంతిని చేకూర్చుకొనుటకు శ్రీకృష్ణమూర్తి రెండు మార్గములను జోధించి అర్జునునకు ధైర్యప్రదానము గావించెను. వస్తువు గాని, వ్యక్తిగాని బలకాలి అయినంతమాత్రమున ఎవరును జంకవలసినపనిలేదు. దానిని అణచుటకు తగిన ఆయుధమును వెతకికొనిన చాలును. ఏనుగు చాల గొప్పదే అయినను

చిన్న అంకుశముచే అది వశీభూతమగుచున్నది. సింహము మహాభయంకరమైనను చిన్న తుపాకికి లొంగిపోవుచున్నది. ఎద్దు బలిష్ఠమైనను ముక్కుత్రాటికి లోబడిపోవుచున్నది. అట్లే మనస్సు మహాబలియమై యున్నప్పటికిని అభ్యాస వైరాగ్యములను ఉపాయములచే 'దాసోఽహం' అనక రప్పదు.

ఇందు మొదటిదియగు అభ్యాసమునుగూర్చి విచారిం చెదము.

అక్షోఽపి తజ్జహాసురి శస్త్రైః ॥ అక్షోఽపి చాశ్వరే

తాతోఽశ్వేతి మహాబక్యం పశ్యాభ్యాస నిబృంభితమ్.

'అభ్యాసముజ్వారా అజ్ఞాని జ్ఞాని యగుచున్నాడు. ప్రతిరోజు కొంత కొంత కొట్టుచుండినచో కొండకూడ పిండి పిండి అయిపోవుచున్నది. గురి బాగుగ అభ్యసించినట్లైన సుమార లక్ష్మ్యమునుగూడ బాణము ఛేదించివేయుచున్నది. అభ్యాస మున కెట్టి ప్రభావము కలదో చూడుము'—అని శ్రీ వసిష్ఠ మహర్షి శ్రీరామచంద్రునకు బోధించెను. తాకికరంగమున గాని, పరమార్థరంగమునగాని ప్రయత్నములేనిచో, అభ్యా సము గావింపనిచో ఏ కార్యమున్ను సాధింపబడదు. పైకిల్ త్రొక్కునపుడు ప్రారంభములో మహాభీతిగా నుండును. కాని కొన్నాళ్ళు అభ్యాసము చేసిన పిదప రెండు చేతులు వదలివేసికూడ సునాయాసముగ దానిని మనుజుడు త్రొక్క గల్గును. పాతశాలయందు విద్యార్థి సోమరితనమును వీడి పట్టుదలతో కొన్ని సంవత్సరములు సాధించినపుడుమాత్రమే

పట్టభద్రుడు కాగల్గుచున్నాడు. ఒక చిన్న డిగ్రీ సంపాదించుటకే ఇంత టపిక, అధ్యవసాయము, స్థిరనిశ్చయము, అభ్యాసము అవశ్యకమైయుండ ఇంత ఎన్ని జన్మలనుండియో కరుడు కట్టియున్న కఠినమగు మనస్సును కరిగించుటకు, లొంగదీయుటకు ఎంత శ్రమ, ఎంత సాధన, ఎంత అభ్యాసము గావింపవలసియుండునో యోచించుకొనవచ్చును.

రసరీ ఆనంద శాశ్వతో రోపక హాత నికాశ

చీమ ప్రతిదినము ఒక శీలపై నడుచుచుండినచో కొన్నాళ్ళకు ఆ శీలపై ఒక చిహ్నము ఏర్పడును. కఠినమైన శీలను భేదించు సామర్థ్యము అల్పమగు చీమ ఎట్లు కల్గినది! అభ్యాస ప్రాబల్యముచే, నిరంతరప్రయత్నముచే, కావిగట్టుపై ప్రతిదినము ఒక కుండను పెట్టుచుండినచో కొంత కాలమునకు గట్టుపై కుదురు ఏర్పడును. రాతిని ఖండించు శక్తి కుండకు ఎల్లప్పుడైనది! నిరంతరసాధనచే. అట్లే భయంకరమైన అజ్ఞానమును జీవుడు సంతత అర్థవిచారణచే పటాపంచలు చేసి వేయగల్గుచున్నాడు. దేనికి వశీభూతులై జనులు అనాది కాలమునుండి ఈ సంసారసాగరమునబడి దరిగానక ఈదులాడుచున్నారో, ఈ జననమరణాది దుఃఖములకు లోనగుచున్నారో, ఏది ఆత్మానుభూతికి ప్రధానమగు అడ్డుగోడగా నిలిచియున్నదో అట్టి మనస్సుయొక్క నిగ్రహమును సాధకుడు అభ్యాసముచే అవలీలగ సాధించివేయగల్గుచున్నాడు.

కాబట్టి ప్రతిదినము మనస్సును లొంగదీయుటకు కనీసము ఒకగంటపేసైనను చక్కగ సాధనచేయవలెను. మనస్సు

ఎక్కడికి పరుగెత్తుచున్నదో బాగుగ కనిపెట్టి, విచారణచే
 చాని నచ్చోటునుండి తెచ్చి ఆత్మయందు స్థాపించుచుండ
 వలెను. దైవమునుగూర్చి యే చింతించుట, దైవమును గూర్చి యే
 పరస్పరము బోధించుకొనుట, దైవప్రతిపాదకములగు అభ్యా
 త్మశాస్త్రములనే నిరంతరము శీలించుట, అధ్యయనము
 చేయుట మొదలగు కార్యములను గావించుచుండవలెను.
 అప్పుడు మనస్సు దైవభావనామయమై యుండును. ప్రపంచ
 వాసనలు శైలరేగుట కప్పుడు అవకాశము ఉండదు. దీనినే
 అభ్యాసమందురు. గీతాచార్యు డీ అభ్యాసమునకు ఒకయోగ
 ముయొక్క అంతస్తు (Stages) నిచ్చి చానిని మిక్కిలముగ
 గౌరవించెను. అభ్యాసయోగమును ఆశ్రయించి మనస్సును
 జయించుకొనుడని పలుచోట్ల నొక్కిచెప్పెను. కర్మయోగము
 గాని, భక్తియోగముగాని, రాజయోగముగాని, జ్ఞాన
 యోగముగాని ఈ అభ్యాసయోగముతో చేరినపుడుమాత్రమే
 ఫలవంతమగును. కాబట్టి ఇది చాల ముఖ్యమైనది. సాధకులు
 తమ మనోనిగ్రహమునుగూర్చికాని, ఆత్మజ్ఞానసంప్రాప్తిని
 గూర్చికాని కలవరపడవలసినపనిలేదు. అభ్యాసయోగము
 నాశ్రయించి అచిరకాలములో పాటిని బడయవచ్చును.
 భగవద్గుభారవిందసంజనితజ్ఞానగంగాప్రవాహమున ప్రముఖ
 స్థాన మలంకరించి సాధకులకు మోక్షప్రాప్తియందు మహోప
 కృతిని ఓనగూర్చు ఈ అభ్యాసయోగము నెవరును వదల
 రాదు. ముక్తిసాధనాధిరోహణమందు జీవునకు ప్రబల

ఆటంకమై కూర్చోనియున్న మనస్సును లొంగదీయటయందు అధ్యాసమునకు నుంచిన ఉపాయము మఱియొకటి లేదు.

కాబట్టి అధ్యాసము, శ్రమశిక్షణ ముముక్షువునకు చాల అవసరములై యున్నవి. ప్రతిదినము ఉషఃకాలముననే అనగా బ్రహ్మమువలూర్తముననే (ఉదయము 4 గం||, 8 గం|| మధ్య) నిద్రలేచుట, పడకమీదనుండి క్రిందకు దిగక పూర్వమే కొంత డైవప్రార్థనచేయుట, తదుపరి కాలకృత్యములు తీర్చుకొని కనీసము ఒక గంటసేపైనను ధ్యానమును శీలించుట, మనోనిగ్రహమును అధ్యసించుట, తదుపరి ఒక అధ్యాయము గీతాపారాయణముచేయుట, తన యిష్టదైవమునుగూర్చిన మంత్రమును అష్టోత్తరము (108) స్మరించుట మొదలగు పారమార్థిక క్రియలను చేయుచుండవలెను! మనోనిగ్రహమునుగూర్చి ఎవరును దిగులుపడవలసినపని లేదు. అనవరతము సాధనచేయుచుండినచో అన్నియును దారికి రాగలవు. సముద్రము ఎంత లోతు ఉండిన నేమి! ఒక చిన్నపడవను తెచ్చుకొనిన చాలును. అవలీలగ దానిని దాటివేయవచ్చును. అట్లే అధ్యాస సాధ్యమగు మనోజయమును చిన్న ఉపకరణముచే అపార సంసారసముద్రమంతయు తృటిలో దాటివేయబడగలదు.

సామాన్యముగ జనులు వ్యవహారమందే ఎక్కువ కాలమును గడిపివేయుచున్నారు. ఆ కాలమును తగ్గించుకొని, సాధనకు, అనుష్ఠానమునకు, పరమార్థఅధ్యాసమునకు సాధ్యమైనంత ఎక్కువ కాలమును వినియోగించవలెను.

దుష్కార్యములు ఏ ప్రకారము మరల మరల ఆచరించుట వలన అనేక జన్మలనుండి బలపడి ఖాసనారూపముగ పరిణామించినవో, ఆ ప్రకారమే జప, ధ్యాన, విచారణాది సత్కార్యములున్న బహుకాలదృఢాభ్యాసముచే బలపడి చిత్త నైర్మల్యమునకు దోహదమును కలుగజేయును. మోక్ష సిద్ధి ఆత్మవిచారణవలనను ఆత్మవిచారణ హృదయనిర్మలత్వమువలనను, హృదయ నిర్మలత మనోజయము వలనను, మనోజయము నిరంతరాభ్యాసమువలనను మనుజునకు చేకూరుచుండును.

అట్టి అభ్యాసము ఏ అంతరాయము లేకుండ చక్కగ జరుగుటకొఱకై సాధకునకు ఆరోగ్యము కాగుగ నుండవలెను. ఆరోగ్య సిద్ధికొఱకై ఆహారనియమములను కడు జాగరూకతతో పాలించుచుండవలెను. 'శరీరమాద్యం ఖలు ధర్మసాధనం' అనునట్లు మోక్షసాధనయందు దేహము యొక్క స్వస్థత ప్రముఖస్థాన మాక్రమించుచున్నది. కాబట్టి ఆహారవిహారాదులందు సంయమము గలిగి సంసార సముద్రములు దాటుటయందు నావనంటి ఈ శరీరముయొక్క ఆరోగ్యమును బహుజాగ్రత్తగ కాపాడుకొనుచుండవలెను.

12 వ. అధ్యాయము

అహారనియమములు

అహారశుద్ధి

సాధనరంగమున అహారముయొక్క స్థానము చాలముఖ్యమైనది. అహారముయొక్క సూక్ష్మశ్రావ్యము చేతనే మనస్సు ఏర్పడుచుండుటవలన, అహారము శుద్ధముగ నున్న నే మనస్సున్ను శుద్ధముగ నుండును. అహారము సాత్త్వికముగ నున్న నే మనస్సున్ను సాత్త్వికముగ నుండును.

“అహార శుద్ధా సత్త్వశుద్ధిః, సత్త్వశుద్ధా ధ్రువా స్మృతిః; స్మృతిలాభే సర్వగ్రన్థినాం విప్రమోక్షః” — అని ఉపనిషత్తు లుద్ఘోషించుచున్నవి. అనగా అహారశుద్ధిచే మన శుద్ధి కలుగుననియు, మనశుద్ధిచే ఆత్మస్మృతి సంభవించుననియు, తత్స్మృతిలాభముచే భవబంధములన్నియు, అజ్ఞాన హృదయగ్రంథులన్నియు విచ్ఛిన్నములై పోవుననియు భావము. అహారవిషయము చాల చిన్నదని తలంచి యెవరును ఉపేక్షింపరాదు. పరమార్థరంగమున పెద్దపెద్ద విషయములే యోచించవలయునుగాని చిన్నవి కాదనియు, జపధ్యాన విచారణాదులు చక్కగ గావించవలెనే గాని అహార మెట్లున్న యేమి యనియు, దానియెడల దృష్టి యెందులకనియు యెవరును తలంపరాదు. ఏలయనిన, చిన్నవిషయ

ముల యెడల జాగరూకత వహించినపుడే శైద్ధవానియందు జయము సంభవించును.

ఒకదృష్టితో జూచినచో ఆహారమనునది చిన్న విషయమున్ను కాదు. అది అధ్యాత్మరంగమున కీలకస్థాన మాక్రమించుచున్నది. ఆహారముయొక్క సూక్ష్మశక్తులు మనస్సుగా రూపొందుచుండుటవలన అశుద్ధాహారము వలన మనస్సుయొక్క పవిత్రతకు భంగము కలుగు ప్రమాద మున్నది. కాబట్టి ముముక్షువు లీ యాహార విషయమున ఎంతయో జాగరూకత వహింపవలసియున్నది. మోక్షసిద్ధికి వలయు సాధనోపాయము లనేకములు తెలుపబడిన శ్రీ భగవద్గీతయందును శ్రీ కృష్ణభగవాను డీ యాహారవిషయమున పలుచోట్ల సాధకులకు హెచ్చరికలు చేసియుండుట గమనింప దగినది—

“శాత్యన్నతస్తు యోగోఽస్తి చైకాంత మనన్తః”

“యుక్తాహార విహారస్య యుక్తచేష్టస్య కర్మణః”

“ఆయుస్సర్వ బలాశోగ్య.....సాత్త్విక ప్రియా”

“కట్వామి లవణాత్యుష్ణ.....దుఃఖశోకామయప్రదాః”

“యాతయామం గతరసం.....భోజనం తామసప్రియమ్.”

ఈ ప్రకారముగ గీతాచార్యుడు ఆహారశుద్ధినిగూర్చి, ఆహారసంయమమునుగూర్చి నొక్కి వక్కాణించెను.

రైలుపట్టాలమీద నున్న ఒక చిన్న చీల ఊడిపోయి నచో రైలుబండి యంతయు పడిపోయి ప్రయాణీకుల కెట్లు

ఘోరమగు అపాయము వాటిల్లునో, అట్లే ఆహారముయొక్క అజాగ్రతవలన ఆధ్యాత్మిక సాధన సాధమంతయు ఒక్క మృడి కూలిపోగలదు. కనుకనే మహానీయులు, తమ సాధన కాలమందును, తదుపరి కూడను ఆహారవిషయమై సంయమ శీలురై వర్తించుదురు.

ఆహారముయొక్క సూక్ష్మాంశముచేతనే మనస్సు వీర్పడుచుండుటవలన పవిత్రాహారమువలననే మనస్సు సాత్త్వికమై యులరగలదు. మరియు మనస్సు సాత్త్వికమై యుండునపుడు మాత్రమే ధ్యానము, దైవచింతన, తత్త్వ విచారణ చక్కగ జరుగగలవు. కావున మనోనిర్మాణమునకు హేతుభూతమైనట్టి ఆహారముయొడల సాధకుడు బహు శ్రద్ధగలిగి గీతయందలి 17-వ అధ్యాయమందు భగవానునిచే సూచింపబడిన రాజసిక, తామసికాహారములను వర్జించి సాత్త్వికాహారమునే సేవించుటను అభ్యసించవలెను. తరింప దలచువాడు ఏదియో కొంత శిక్షణకు తప్పక లోనుకావలసి యుండును. అన్ని ఇంద్రియములను జయించుట ఒక ఎత్తు. నాలుకను జయించుట ఒక ఎత్తు.

“జతం సర్వం జితే రసే”

రససేంద్రియమగు నాలుకను జయించినచో శుక్లేంద్రియములున్న నిగ్రహింపబడినట్లే యని శ్రీ కృష్ణమూర్తి ఉత్తరగీతయందు తెలిపియున్నారు. ఇంద్రియము లన్నిటిలో జిహ్వ, గుహ్యేంద్రియములు రెండును మహాబలవత్తరములైనవని యెఱుంగవలెను. ఆ రెండును ఒకదానిచే మఱి

యొకటి సంపుష్టము లగుచుండును, కావున జిహ్వాను అరికట్ట నిచో బ్రహ్మచర్యమును సాధించుట మహా కష్టతరమే యగును. “యదిచ్ఛన్తో బ్రహ్మచర్యం చరన్తి” — అను భగవద్వాక్యమునుబట్టి పరబ్రహ్మసాక్షాత్కారమునకు బ్రహ్మచర్యమొక అత్యావశ్యకమైన అంగమని స్పష్టమగుచున్నది. ఇక్కారణమున పరబ్రహ్మప్రాప్తికి హేతుభూతమైన బ్రహ్మచర్యమును సాధించుటకును ఆహారసంయమము, జిహ్వద్రియ నిగ్రహము అత్యంతావశ్యకములని తేలుచున్నది.

అయితే బహుకాలమునుండి బాగుగ రుచులు మరగి యున్న నాలుక, సంయమమునకుగాని, సాత్త్వికాహారసేవనమునకు గాని ప్రారంభమున ఇయ్యకొనదు. తిరుగబడును. కూరలలో కొంచెము ఉప్పు తగ్గినను, కారము తగ్గినను పెద్ద తిరుగుబాటు చేయును. ఆహారమునకు సంబంధించిన ఇంద్రియములు రెండు కలవు. ఒకటి నాలుక, మఱియొకటి పొట్ట. ఈ రెండింటిలో నాలుక మహాప్రమాదకరమైనది. పొట్ట అనూయకమైనది. దానికి ‘అభము, తుభము’ ఏమియు తెలియదు. ఏదివేసిన దానిని స్వీకరించును. కడుపు నిండినచో ‘ఇక వేయవద్దు’ అని మాత్రము హెచ్చరిక చేయును. కాని ఆ హెచ్చరికను నాలుక లక్ష్యపెట్టదు. సంయమము తప్పి ఇంకను భుజించును. తత్ఫలితముగ ఆశీర్లము, రోగము, తల తిరుగుడు సంభవింప ఒక నాలుక కే కాక, పొట్టకే కాక, అన్ని ఇంద్రియములకును కీడు వాటిల్లును. మఱియు ఉదరమునకు ఇంకొక సుగుణమున్ను కలదు. అది రుచులు కోరదు.

ఆకలిని తీర్చుమని మాత్ర మాదేశించును. దాని కోరిక అంత వఱకే. పదార్థము తీపిగా నున్నదా, పులుపుగా నున్నదా యను ప్రశ్నను అది లేవదీయదు. కాని నాలుక అట్లుకాదు. అది సాధకుని కొంప ముంచివేయును. పెక్కురుచులను, రుచి కర పదార్థములను అయ్యది వాంఛించును. జీవుని వేధించుచుండును. ఈ నాలుకను జయించుట సాధనకునకు ఒక గొప్ప సమస్యగా తయారై యున్నది.

జిహ్వోద్రియములను జయించుట కొకే ఉపాయము కలదు. అదియే అభ్యాసము. అది కోరినది దానికి ఇవ్వకుండ కొంతకాల మభ్యాసము చేయవలెను. మొదటిలో కొంత కష్టముగనే యుండును. కాని అధిక సుఖముకొఱకు అల్ప సుఖమును ఎఱ్ఱెనను త్యాగము చేయవలసియున్నది. రుచుల వలన మనకు లభించు సుఖముకంటె బ్రహ్మానందము ఎన్ని రెట్ల అధికము కదా! లడ్డు మొదలైన తినుబండారముల వలన కలుగు సుఖ మెంతపేపుండును! పోనిండు, దానిని తినిన పిదప దానిని మఱచిపోవు స్థితి కలదా! లేదు. దానిని గూర్చిన సంస్కారము వెంటనే యుదయించుటచే మఱల అవి యెపుడు లభించునా యని ఒకే కలవరము పుట్టుచుండును. దానిచే మనశ్చాంచల్యము, అతృప్తి, తీరని వాంఛ ఒకదానివెంట మఱియొకటి పరుగులిడుచుండును. కాబట్టి కొంతబాధగా తోచినప్పటికిని ఆయారుచులను నిగ్రహించిననే జీవునకు ఎప్పటికైనను శ్రేయఃపదము సంప్రాప్తముకాగలదు. ఆ యల్పసుఖమును త్యజించిననే అనంతసుఖమును జీవుడు

నోచుకొనగల్గును. అట్టి త్యాగమువలన వానికి నష్టమగునది ఏమియు నుండదు. “శతే పంచాశత్” న్యాయము ననుసరించి, అనగా సూటిలో యాభై యిమిడియున్న చందమున వారికి గుప్తాప్తించు బ్రహ్మనందమున విషయానందము లన్నియు కూడియే యున్నవని యెఱుగవలెను. కాబట్టి ప్రయత్నపూర్వకముగ నాలుక నరికట్టి, అల్పవిషయ సుఖమును త్యజించి అనంతబ్రహ్మసుఖమును జీవుడు చేబట్టవలయును.

ఈ ప్రకారముగా ఆహారశుద్ధి మోక్షప్రాప్తికి హేతుభూతమగుచున్నది. మోక్షము దేనివలన లభించుచున్నది? తత్త్వజ్ఞానమువలన? అది యెట్లు కలుగుచున్నది? శ్రవణమనన నిదిధ్యానసములవలన, ఆ శ్రవణాదులు దేనిచే సంభవించుచున్నవి? బుద్ధిశక్తివలన. ఆ బుద్ధిశక్తి దేనివలన పరిపూరింపబడుచున్నది? ఆహారశక్తివలన (“తస్మాదన్నమయం మనః”). ఇవిధముగ ఆహారశుద్ధి మోక్షోపలబ్ధికి కారణభూతమగుచున్నది. కనుకనే ఉత్తములగు సాధకులు ఆహారసంబంధమైన ఎన్నియో నియమనిష్ఠలు శీలించుచుందురు. కొందఱు అపుడపుడు ఉపవాసములు చేయుచుందురు. కొందఱు ఒక ప్రోద్దు ఉందురు. కొందఱు పప్పులో ఉప్పు మానివేయుదురు. కొందఱు పాలలో చక్కెర వదలివేయుదురు. కొందఱు భోజ్యవస్తువులలో కొన్నిటిని గయలో వదలిపెట్టి మఱల జీవితాంతమువఱకు వానిని తాకకయుందురు. కొందఱు చాతుర్మూల్యవ్రతము నాలుగు నెలలు

కొన్ని కొన్ని ఆహారపదార్థములను వారికి వారే నిషేధించుకొనుచుందురు. అట్లే శార్తీకమాంసములోను, మాంసములోను, మజ్జికొన్ని పర్వదినములలోను కొందఱు ఆహారసంయమమును తేస్సగ శీలించుచుందురు. ఇది యంతయు దేనికొకటి? స్వల్పమగు ఆహారవిషయమునందు ఇంత శాస్త్రాంతమెందులకు? మహాత్ములకు తెలియక కాదు ఈ నియమము లేర్పడినది. వారా మార్గమున నడచిరి తనుక సాధనలందు ఎక్కడెక్కడ ప్రమాదమున్నదో, ఎక్కడెక్కడ పతనమునకు అవకాశమున్నదో స్వయముగ గుర్తుంచుకొని లోకులను ఆ విషయమందు హెచ్చరించిరి.

కావున ముముక్షువులు ఆధ్యాత్మరంగమున కీలకస్థానము వహించియున్న ఆహారవిషయమును చులకనగ త్రోసివేయక సంయమనతత్పరులై యుండవలెను. 'అన్నం బ్రహ్మ, భోక్తా చ బ్రహ్మ' అని ఉపనిషద్వాక్యము. తినబడు అన్నము, తినునట్టివ్యక్తి ఇరువును బ్రహ్మస్వరూపులే యని దాని యర్థము. ఈ సత్యమును గీతయు బాగుగ ఋజువుచేసినది ఎట్లనిన—'సస్యములలో దాగి వానిని వృద్ధిపఱచుచు ధాన్యరూపముగ నేనున్నాను. ప్రాణుల దేహములందు జఠరాగ్నిగ వర్తించుచు భోక్తరూపముగ నేను నిలయుచున్నాను' అని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ గీతయందానతిచ్చెను. ఇవిధముగ భోక్త, భోజనము—రెండును భగవత్స్వరూపములే యని తేలివందున భోక్త తాను శుద్ధ

దుగ నుండుటకును, భోజనము పవిత్రముగ నుండులాగునను జేపుడు ప్రయత్నించవలెను.

ఆహారమును బ్రహ్మభావనతో, దైవబుద్ధితో భుజించినచో ఆ యన్నము అమృతరూపముగ పరిణమించగలదు. భోజనమునకు పూర్వము భగవన్నామస్మరణ, గోవిందనామ సంకీర్తనచేయుటయో, లేక గీత 15 వ అధ్యాయము పఠించుటయో కావించిన చాల ఉత్తమము. అనేక ఆశ్రమములందు, మతములందు, గృహములందు భోజనాత్పూర్వము గీత 15 వ అధ్యాయము పఠించు ఆచారము కలదు. భుజించుటకు పూర్వము చేతిలో తీర్థమును గ్రహించి—

బ్రహ్మర్పణం బ్రహ్మ హవిర్బ్రహ్మగ్నో బ్రహ్మణా హుతమ్
బ్రహ్మైవ తేన గచ్ఛత్యం బ్రహ్మకర్మ సమాధినా.

(భగవద్గీత 4-24)

అను మంత్రమును పఠించి తీర్థమును ఆహారముపై సంప్రోక్షించి తదుపరి భుజించవచ్చును. భోజనకాలమున వాగుడు మానివేయవలెను. లోకాభిరామాయణములు, 'ప్రపంచ' కబుర్లు, కోర్టు వ్యవహారములు అచటికి తీసికొని రాగూడదు.

‘స్నానే చ భోజనే హోమే జపే హనం సమాశ్రయేత్ .’

స్నానముచేయునపుడు, భుజించునపుడు, హోమమూచ రించునపుడు, జపము శుల్కునపుడు హానమును లెస్సగ నవలంబించవలెనని శాస్త్ర మాజ్ఞేయముచున్నది. హానముతో, పరిపూర్ణదైవభావనతో ఆహారమును భుజించుట మొదటి

పద్ధతి. ఇది ఉత్తమోత్తమము. గోపిందనామకీర్తన చేయుచు భుజించుట రెండవపద్ధతి. ఇది ఉత్తమము. లౌకిక సమాచారములు, వ్యాపారకబుర్లు, మార్కెట్ విషయములు మున్నగునవి చెప్పుకొనుచు భుజించుట మూడవ పద్ధతి. ఇది అధమము. కాబట్టి మొదటి పద్ధతులనే జను లాశ్రయించవలెను. ఇవిధంబుగ దేహమనంబుల పరిపోషణ కాధారభూతమై, అతిప్రధానమైనట్టి ఈ యాహారమును గ్రహించు పద్ధతిని శాస్త్రములవలన, పెద్దలవలన తెలిసికొని ముముక్షువులు తమ శరీరమును, మనస్సును పరిశుద్ధమొనర్చుకొనవలెను.

ఆత్మానందమును మహత్తర ఫలితము లభించవలెననిన, ఇంద్రియార్థములవలన గలుగు అల్పసుఖమును ఎఱ్ఱసను త్యాగమొనర్చి ఇంద్రియములను సంయమనముగావించవలెను. నోరు, ముక్కు, కన్ను, చెవి, స్పర్శేంద్రియము—ఏనిని అదుపులో నుంచవలెను. అవి కోరినవన్నియు వానికి సమర్పించగూడదు. ఇంద్రియములు తమ సుఖమును గోరుకొనునే కాని మన సుఖమును గాదు. తమ శ్రేయస్సునే అవి లెక్కకు తీసికొనునుగాని మన శ్రేయస్సును గాదు. ఆ ఇంద్రియములందును ఆహారమునకు సంబంధించిన జిహ్వేంద్రియము, మఱియు గుహ్యేంద్రియము అతిబలవత్తరములైనవి. కావున వాని విషయమున సాధకులు అతిజాగ్రూకులై వ్యవహరింపవలసియుందురు. ముఖ్యముగ నాలుకను అరికట్టవలెను.

యోగస్య ప్రథమం ద్వారం వాక్సిరోధః. (వివేక చూడామణి)

అని శ్రీ శంకరాచార్యులవారు తెలిపినట్లు యోగము సభిలషించువాడు అనగా జీవాత్మ పరమాత్మల ఐక్యమును వాంఛించువాడు మొట్టమొదట తన నోటిని నిగ్రహింప వలెను. సృష్టికర్తచే జహ్వేంద్రియమునకు రెండుపనులు (double work) ఏర్పాటుచేయబడినవి—మాట్లాడుట, రుచి చూచుట—అని. గుహ్వేంద్రియమునకున్న అట్లే రెండుపనులు విధింపబడినది—మూత్రవిసర్జన, జననకర్మ—అని. తక్కిన ఇంద్రియములన్నిటికి ఒకేపని నిర్దేశింపబడుటవలన వాని యన్నింటికంటెను ఈ రెండును బలవత్తరములై వర్తించుచున్నవి. వీనిని జయించినచో ఇక జగత్తంతయు జయింపబడినట్లే. కాబట్టి పదుము విగించి రణరంగమున దూకిన ఆధ్యాత్మికవీరుడు ఈ రెండిటిని నిగ్రహించుటయందు గొప్ప అధ్యవసాయమును, సాహసమును జూపును. తుట్టతుదకు వానిని సంయమముచేసి పరమార్థవిజయమును జేబట్టును.

కాబట్టి జహ్వేంద్రియ సంయమమునకు సంబంధించిన కొన్ని నియమములు, వ్రతములు తప్పక శీలించవలెను. రుచులు కోరగూడదు. సాత్త్వికాహారమునే సేవించవలెను. అదియు మితముగా భుజించవలెను. భుజించుటకు ముందుగా ఆ పదార్థమును దైవమున కర్పించవలెను. మఱియు సేవింపబడు ఆహారము న్యాయార్హితముగా నుండవలెను. ఈ ప్రకారముగ ముముక్షువు తాను గైకొనునది. (1) సాత్త్వికాహారము (2) మితాహారము (3) దైవార్పితాహారము

(4) న్యాయార్జి తాహారము అయియుండులాగున చూడవలెను. చిత్తశుద్ధిని, తద్వారా మోక్షమును అభిలషించు ప్రతి మానవుడును తన దేహద్యుపాధియొక్క ప్రధానపరిపోషక పదార్థమగు ఆహారవిషయమై ఈ నాలుగు జాగ్రత్తలను తప్పక వహించవలసియున్నది. ఈ నాల్గింటినిగూర్చి ఇపుడు వివరముగ యోచించెదము.

(1) సాత్త్వికాహారము : — ఆహారముయొక్క సూక్ష్మాంశముచే మనస్సు ఏర్పడుటఁబట్టి సాధకుడు తాను గైకొను ఆహారము తమోగుణ, రజోగుణ ప్రేరకమైనది కాకుండ సత్త్వగుణాభివృద్ధికరముగనే యుండునట్లు చూడవలెను. ఆహారమునందు కారము, పులుపు, ఉష్ణక్రమముగ తగ్గించుకొనుచు రావలెను. మధుమాంసములను వరించవలెను. గీత 17 వ అధ్యాయమున భగవానుడు తెలిపిన రాజసతామసాహారములను విసర్జించి సాత్త్వికాహారమునే సేవించవలెను. అత్తటి మనస్సున్న సాత్త్వికములైన యణువులచే విరాజిల్లుచుండును. ఇంతమాత్రముచేతనే ఆహార సంబంధమైన కట్టుబాటు పూర్తిఅయినదా యనిన, కాదు, ఇంకను అనేక జాగ్రత్తలు దానినిగూర్చి వహింపవలసియున్నవి. ఆహారము సాత్త్వికమైనను దానిని అధికముగా భుజించుటవలనగూడ ప్రమాదము కలదు. కాబట్టి మితాహారపద్ధతినిగూడ అవలంబించవలెను.

(2) మితాహారము : — మన చుట్టును కావలసినంత గాలియున్నదిగదాయని యెవరైనా గాలిని ఎక్కువగా పీల్చు

చున్నారా? లేదు. ఎంత అవసరమో అంతే నీల్చుచున్నారు. మన చుట్టును బావులందు, దొలుపులందు, పంపులందు కావలసినన్ని నీళ్లున్నవిగదాయని యెవరై నా అధికముగా నీళ్లు త్రాగుచున్నారా? లేదు, ఎంత అవశ్యకమో అంతే స్వీకరించుచున్నారు. అట్టిచో ఒక్క ఆహారమును మితము దప్పి యేల భుజించవలయును? అట్లు భుజించుటవలన కడుపు బరువెక్కి ధ్యానము సరిగా జరుగదు.

ధ్యానముమాట అట్లుండనిండు. కొంచెముసేపు కూర్చొనుటకు కూడ సాధ్యపడదు. అధిక భుక్తుడు క్రిందపడి దొర్లుచు నానావస్థలు పడుచుండును. ఆయాసమును పోగొట్టుటకు భోజన మేర్పడినది. కాని మితిమీరి తినినచో ఆ భోజనమే ఆయాసమును గలుగజేయును. దానిపేరే 'భుక్తాయాసము.' జనులుకొరి తెచ్చుకొను జబ్బు ఇది.

మితిమీరి ఆహారమును గైకొనుటవలన మూడు అనర్థములు కలుగుచున్నవి. (1) భుక్తాయాసము తీర్చుకొనుటకై క్రిందపడి దొర్లుటలోను, నిద్రించుటలోను ఒకటి రెండు గంటలసమయము అమాల్యమగు ఈ మానవజీవితములో ప్రతిదినము వ్యర్థమైపోవుచున్నది. (2) తాను అధికముగా తినుటవలన, ఒకప్రాణియొక్క ఆహారములో కొంతభాగము తస్కరించినట్లే యగుచున్నది. తాను మితముగ భుజించినచో తనకు మిగిలిన ఆహారమువలన 'అన్నమో, రామచంద్రా' యని అల్లాడు బీదజను డొకడు పోషింపబడునుగదా! కావున అధికభోజనమువలన పరప్రాణియొక్క ఆహారమును దొంగి

లించిన మహాపాతకము జీవునకు సంభవించుచున్నది. (3) అతిశయభోజనముచే మనుజునకు ఆరోగ్యము భంగమై పోవుచున్నది. వైద్యులను ప్రశ్నించినచో ఎక్కువ రోగములు సంయమము తప్పి భుజించుటవలననే కలుగుచున్నవని చెప్పుదురు. ఇవియన్నియు మానవుడు కొనితెచ్చుకొను వ్యాధులే యని చెప్పవలసియున్నది. కాబట్టి పైన దెలిపిన మూడు అనర్థములును లేకుండుటకొఱకై సాధకుడు అహార విషయమునందు బహుజాగ్రత్త వహింపవలసియుండును. మితాహారమునే సేవించవలెను.

మితాహారముయొక్క లక్షణము లేవి యనిన—

జ్యా భాగే పూర యేద స్నేహైశ్చైకం ప్రపూరయేత్
మాదతస్య ప్రచారార్థం చతుర్థమపశేషయేత్.

కడుపు మొత్తమును నాలుగు భాగములుగ ఊహించినచో, అందు రెండు భాగములను అనగా సగము కడుపును అన్నకాకాదులతో నింపవలెను. ఒకభాగమును అనగా పాతిక కడుపును నీళ్లతో నింపవలెను. మిగత పాతిక భాగమును గాలియాదుటకొఱకు ఖాళీగా నుంచవలెను. శాస్త్రము లీప్రకారముగ ఆదేశించుచుండ కొందఱు రెండు భాగములు కాదు, మూడు భాగములు కాదు, నాలుగు భాగములున్న అన్నముతో నింపి, నీళ్లు త్రాగుటకు కూడ చోటులేక, గాలి ఆడుటకు అవకాశమే లేక నానావస్థలు పడుచున్నారు. ఇట్టి వారికి ధ్యానాదులబ్బుట బహుప్రయాసము.

అయితే ఆహారమువీమాత్రము స్వీకరింపక కేవలము నిరాహారులుగ నుండువారికిన్ని ధ్యానము సరిగా కుదరదని గీతయందు చెప్పబడినది. ఏలయనగా, ఆహారము లేనందుచే శరీరము, మనస్సు రెండును శుష్కించును. అత్తటి దైహిచింతనకే అవకాశముండదు. జడముగ రాతివలె పడియుండ వలసివచ్చును. లేక నిద్రించవలసివచ్చును. తమోగుణ సంబంధమగు అట్టి స్థితివలన జీవున కేమాత్రమున్న ప్రయోజనములేదు. పూర్వము 'ఉపావల' అను యరణ్యమున తపస్సు చేయునపుడు బుద్ధదేవుడు ఆహారమును బొత్తిగా మానివైచి శరీరమును క్షీణింపజేసెను. దానివలన మనస్సున్ను చింతనాశక్తిని గోల్పోవ, ధ్యానమే యాతనికి కొనసాగలేదు. కూర్చొనుటకున్న శక్తిలేకయుండెను. అత్తటి సమీప గ్రామమునకు చాల ప్రయాణలో జని కొంచె మాహారమును స్వీకరించి తేప్పరించుకొనెను. అప్పటినుండియు బుద్ధదేవుడు తన ధ్యానాదులందు ఆహారవిషయమున మధ్యమార్గమును అవలంబించుచు చక్కని ఫలితములను బడయగల్గెను. కనుకనే భగవద్గీతయందు—

యక్తాహారవిహారస్య యక్తచేష్టస్య కర్మసు
యక్తస్వప్నావరోధస్య యోగో భవతి దుఃఖహః.

అని బోధింపబడినది. అనగా ఆహార, విహార, నిద్రాదులందు యక్తత్వమును (మితత్వమును) కీలించువానికి యోగము, (ధ్యానము) చక్కగా జరుగగలదని భావము. కాబట్టి ధ్యాననిష్ఠుడు తన సాధనలందు విషయమును జేబట్టు

టక్తై, పురోభివృద్ధిని బడయుటకై ఆహారాదులందు మితత్వమును అభ్యసించవలెను.

(3) దై వార్చితాహారము :—ఆహారము సాత్త్వికముగను, మితముగను నున్నప్పటికిని భగవంతున కద్దానిని నివేదింపకుండ భుజించినచో అది సత్ఫలితముల నొసంగజాలదు. అన్నమును మానవుడు సృష్టించలేదు. సర్వేశ్వరుడు లేనయొక్క అమోఘదివ్యశక్తిచే భూమినుండి పీషధులను సృజించి వానిని జీవుల కాహారముగ నొసంగెను. ఈ సత్యమును భగవాను డీక్రింది శ్లోకముద్వారా గీతయందు స్పష్టీకరించియుండెను.

గామానిశ్య చ భూతాని ధారయామ్యహమోహసా
పుష్కామి చాషధీస్సర్వా సస్మహ భూత్వా రసాత్మకః.

కాబట్టి భగవాను డొసంగిన యాహారమును తిరిగి భగవానునకు సమర్పింపకుండ భుజించువాడు కృతఘ్నుడే యగును. మఱియు నట్టివాడు పాపమును భుజించువాడే యని గీతాచార్యుడు పేర్కొనియుండుట గమనింపదగినది. (భుజ్యతే తే త్వఘం సాపా యే పచన్త్యాత్మకారణాత్). కావున ప్రతి వారును ఆహారమును భుజించుటకు ముందు దానిలోని కొంత భాగమును లేక ఒక కబళమును ఏదైన యొక ప్రాణిపెట్టి, చేతియందు తీర్థమును గ్రహించి—

బ్రహ్మర్పణం బ్రహ్మ హవిర్బ్రహ్మగ్నో బ్రహ్మణా హుతమ్
బ్రహ్మైక తేన గత్తవ్యం బ్రహ్మకర్మసమాధిశా.

అను మంత్రమును ఉచ్చరించి, ఆ తీర్థమును అన్నాదులపై ప్రోక్షించి దైవభావనతో భుజించవలెను. ఈ ప్రకారముగ భగవానునకు నివేదించి దైవభావముతో భుజింపబడు యాహారము అమృతతుల్యమై కేపునకు పరమశ్రేయమును బనగూర్చుగలడు.

4. న్యాయార్జితాహారము :—అన్యాయముగ ఆర్జించిన విత్తముతో ఏర్పడు ఆహారము అపవిత్రమై యుండును గావున దానిని స్వీకరించుటవలన సాధకుని చిత్తమునకు మాలిన్య మేర్పడగలదు. ఇక్కారణమున ఆహారమున సంపాదించుమార్గము న్యాయమైనదిగ, ధర్మపూర్వకమైనదిగనుండుట అత్యవశ్యకము. ఇతరులను కొల్లగొట్టి, బాధించి, మోసముచేసి తెచ్చు ద్రవ్యముచే నేర్పడు ఆహారము పవిత్రమైనది కాదు. కాబట్టి ఈ విషయమై కూడ సాధకులు చాల జాగరూకులై యుండవలెను.

ఇవిధముగ ముముక్షువు తాను గ్రహించు ఆహారము సాత్వికమైనదియు, మితమైనదియు, దైవార్పితమైనదియు, న్యాయార్జితమైనదియు అయి యుండినచో, అద్దానిచే నేర్పడు, శరీరము, మనస్సు—రెండును పవిత్రవంతములై యలరుచు పరమాత్మసాధనమున యాతనికి మహోపకృతి నొనగూర్చుగలవు.

మఱియు భుజించువపుడు మానముగా నుండవలెను. ప్రాపంచికవిషయము లెవ్వియు అచ్చట ప్రస్తావింపబడ

రాదు, దైవభావముతో భుజించవలెను. అత్తతీయా భోజనము అమృతముగా పరిణమించి, జీవుని రక్తమును, మేదస్సును పరిశుభ్రపఱచి దైవగంధయుతముగ నొనర్పగలదు.

భోజనవిషయమై ఈ క్రింది నియమములనుగూడ పాటించుట మంచిది—

(1) దినమున కనేకసార్లు భుజింపరాదు. రెండు పర్యాయములు లేక సాధ్యమైనచో ఒక పర్యాయము భుజించుట ఆరోగ్యకరము.

(2) భోజనమునకు భోజనమునకు మధ్య చిరుతిండి తినరాదు.

(3) మితముగా పెట్టించుకొని, పెట్టించుకొనిన పదార్థమును పారవేయక భుజించవలెను. పారవేసినచో బ్రహ్మస్వరూపమగు అన్నమును నిందించినట్లే యగును. (అన్నం బ్రహ్మ-అన్నం న నిన్ద్యాత్, తద్వత్).

(4) భోజనకాలమున ఏమియు మాట్లాడరాదు, దైవభావము గల్గి భుజించవలెను.

ఈ ప్రకారముగ ఆహారవిషయమై తగుజాగ్రత్తలు వహించినచో సాధకుని దేహమనంబులు పరిశుద్ధములు కాగా, అధ్యాత్మమార్గ మతనికి అత్యంతసుగమమై యొప్పారగలదు. ఆరోగ్యవిషయమున అపక్వాహారమున్ను గొప్ప సత్ఫలితములను కలుగజేయగలదు.

అపక్వాహారము

సృష్టియందు 84 లక్షల జీవరాసులున్నప్పటికిని వంట చేసికొని భుజించువాడు అందు మానవుడొక్కడే అయి యున్నాడు. తక్కిన (84 లక్షలు - 1) జీవరాసులన్నియు అపక్వాహారమునే భుజించుచున్నవి. ప్రకృతిసిద్ధమగు ఆహారమునే శై కొనుచున్నవి. తత్సనితముగ ఆరోగ్యముగ నుండుచున్నవి. మానవుడో, ప్రకృతియందు నైజముగ లభించిన ఆహారపదార్థములను వికృతమొనర్చి, జిహ్వాచాపల్యముచే వానికి పెక్కురుచులను కల్పించి భుజించుటవలన ఆరోగ్యము చెడుటచే పెక్కువ్యాధులకు లోనగుచున్నాడు.

ఈ ప్రపంచమున ఆరోగ్యమునకు మించిన వస్తువు మఱియొకటిలేదు. ఆరోగ్యమే మహాభాగ్యము. (Health is Wealth). రోగియగువాడు ప్రపంచమున ఏ కార్యమును సాధించలేడు. మఱియు ఐహిక, ఆముష్మిక సుఖములను వేనినిగూడ అనుభవించనులేడు. రోటిరూప్యము లున్నప్పటికిని కడుపునొప్పితో బాధపడువాని కేమైనా సుఖముండునా? భూమండలమున కంతకును ఏకచ్ఛత్రాధిపతియైనప్పటికిని, గొప్పఅధికారము, పదవి లభించినప్పటికిని, జీర్ణరోశమునం దేదైన లోపముండేనచో మనుజుని ముఖమున ఆనందము కన్పించునా? కాబట్టి సమస్తసుఖములకును, సాధనలకును, వ్యావహారిక, పారమార్థికక్రియలకును ఆరోగ్యమే మూలకందము. “శతీరమాద్యం ఖలు ధర్మసాధనమ్” అని శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పనే చెప్పిరి.

అట్టి ఆరోగ్యమును కాపాడుకొనుటకు ఎట్టి ఆహారము మనుజునకు ఆవశ్యకమో విచారించవలసియున్నది. ప్రకృతి యందు స్వతస్సిద్ధముగ లభించిన వస్తువులను ఉడకబెట్టు నపుడు వానియందలి కొన్ని జీవాణువులు నశించిపోవును. దృష్టాంతమునకు ఒక పెసరగింజగాని, శనగగింజగాని, కంది గింజగాని యున్నదనుకొనుడు. దానిని భూమిలో పెట్టి ఒకటి రెండురోజులు నీళ్లు చల్లినచో పెంటనే మొలకెత్తును. దాని యందలి జీవశక్తుల త్తటి వికసించును. కాని ఆ గింజనే పెస ముపై వేయించి లేక ఉడకబెట్టి భూమియందు నాటినచో కోటిసంవత్సరములకై నను అది మొలకెత్తనేరదు. కారణ మేమి? దానిలోని జీవకణములు కొన్ని నశించిపోయినవి. జీవశక్తులచే పరిపూర్ణమైయున్న పదార్థమును గైకొనుటయే మనుజునకు ఉత్తమము. అనగా పక్ష్యముకాని వస్తువును, అపక్వాహారమును స్వీకరించుటయే ఆరోగ్యకరము. అయితే గోధుమలుకాని, పెసలుకాని, శనగలుకాని పచ్చివి నమలుటకు కఠినముగా నుండును గావున వానిని కొంతసేపు నీటిలో నానవేసి భుజించవచ్చును. తాజాఫలములను స్వీకరించుట వలన ఆరోగ్యమెంతయో పెంపొందును.

అపక్వాహారము గైకొనువారికి నారికేళము (కొబ్బరి కాయ) అతిముఖ్యమైనది. మనపూర్వులు నారికేళమునకు ఎంతయో పూజ్యత్వమును కల్పించిరి. దేవతలందఱికిని నారికేళము ప్రിയమగు నైవేద్యముగా నమర్పింపబడుచున్నది. ఇంటియందుగాని, దేవాలయమునందుగాని ఏపూజ జరిగినను

ఆహారమును స్వీకరించుట మంచిది. కాగుగ అభ్యాసమైన
 వెనుక పూర్తిగ అన్నమును విసర్జించవచ్చును. ఈ అపక్వా
 హారమును సాధించు కాలములో పాత మురికి రక్తముపోయి
 మనుజునకు దాని స్థానమందు శ్రోతనిర్మల రక్తమేర్పడును.
 కావున ఆమార్పుదల సమయమున ఒక వేళ ఏదైన కురుపులు,
 దగ్గు, మొదలైన వికారము లొకింత కనుపించినను దానిచే
 సాధకుడు ఏమాత్రము జంకరాదు. బెదిరిపోరాదు. తన
 నియమమును అప్రతిహతముగ కొనసాగించుచునే యుండ
 వలెను. అట్లు చేసినచో కొంత కాలమునకా వికారములన్నియు
 తొలగిపోయి చక్కని ఆరోగ్యము మనుజున కేర్పడగలదు.
 కొందఱు కొబ్బరి అజీర్ణమును గలుగజేయుననియు, అరటి
 పండు వాతమనియు, గోధుమలు వేడిచేయుననియు, కనగలు
 కడుపుబ్బరము కలిగించుననియు - ఇట్లు పరిపరివిధములుగ
 ఆయా వస్తువులను గుఱించి చెప్పుదురు. కాని, ఆయా వికా
 రములన్నియు ఉడికిన పదార్థముల (అన్నాదుల)తో బాటు
 వానిని అధికముగ స్వీకరించినపుడు ఒకవేళ కలిగిన కలుగ
 వచ్చునేమోగాని, ఉడికిన పదార్థమును పూర్తిగ త్యజించి
 కేవలము వానినే సేవించునపుడు అనగా అపక్వాహారమును
 గైకొనునపుడు ఎంతయో ఆరోగ్యమును గలుగజేయును.
 పైగా పెక్కు రోగాదులను నివారించును. కాబట్టి ఆరోగ్య
 మును కాంక్షించువారు, రోగబాధను తొలగించుకొనదలంచు
 వారు ప్రయత్నపూర్వకముగ కొంతకాలమైనను ఈ అపక్వా

హారమును శీలించుట ఉత్తమము. అధ్యాత్మరంగమున ప్రవర్తించు సాధకులకీ యపక్వాహారము ఎనలేని సహాయమును చేకూర్చును. ఏలయనగా సత్త్వగుణము నయ్యది మిక్కుటముగ అభివృద్ధిపఱచి రజోగుణ తమోగుణములను పారద్రోలును. కావున ముముక్షువుల కీయాహారము వరప్రసాదమే యగును.

తెంకాయ కొట్టవలసినదే. కలశములపై నారికేళములనుంచి వానిని దైవస్వరూపములుగ భావించి పూజించుచుండుట పూజాదులందు జనులకు నిత్యాచారమై యున్నది. కొబ్బరి కాయయొక్క యాకారమును జూచినను అది మానవుని శరీరమును బోలియుండును. రెండునేత్రములు, ఒకనోరు, జుట్టు, నోరు, మెడడు, రక్తము (నీరు) గలిగి యలరుచుండును, దీనిని 'విశ్వానుత్రప్రియ' యనియు కొందఱు చెప్పుదురు.

ఆరోగ్యమునకు ఎంతయో సహాయపడునట్టిదియు, అతివిలువ గలిగినదియునగు 'రేడియం' అను పదార్థము కొబ్బరికాయయందు ఎక్కువగ గలదని ఇటీవల శాస్త్రజ్ఞులు పరిశోధనచే కనిపెట్టిరి. ఇంకను కొబ్బరియందు ఈ క్రింది పదార్థములు కలవని తేల్చబడెను.

—(నూరు వంతులలో)

మాంసకృతులు (Protieds)	6.6
క్రోవ్యపదార్థములు (Fats)	56.2
పిండిపదార్థములు (Carbo-Hydrates)	13.7
లవణములు (Mineral Salts)	1.6
పిప్పి (Crude fibre)	8.9
నీరు (Water)	18.0
	<u>100.0</u>

దీనినిబట్టి శరీరపుష్టికి, ఆరోగ్యమునకు వలసిన పదార్థములు నారికేళమునందు విశేషముగ కలవని స్పష్టపడుచున్నది. దంతపుష్టికలవారు కొబ్బరిని ముక్కలుగా చేసి తినవచ్చును. దంతపుష్టి లేనివారు తురుముకొని తినవచ్చును. కొబ్బరి, అరటిపండ్లు, గోధుమలు, శనగలు లేక పెసలు—ఈ నాలుగున్ను అపక్వాహారము స్వీకరించువారికి చాల అవసరములై యున్నవి. గోధుమలు, శనగలు, లేక పెసలు నానవేసికొని భుజించవలెను. మొలకవచ్చినపిదప తినుటయు మంచిదే. వారివారి జీర్ణశక్తి ననుసరించి, ఆకలి ననుసరించి పూటకు ఒక గుప్పెడుగాని, రెండు గుప్పెళ్లుగాని, లేక మూడు గుప్పెళ్లుగాని గోధుమలు, శనగలు, లేక పెసలు వాడుకొనవచ్చును. పండ్లు ఏవి భుజించినను మంచిదే. కాని అన్నిటికంటె అరటిపండు శ్రేష్ఠమైనది. అది సులభముగను, చవుకగనుగూడ లభించును. పండ్లువారకనిచో పచ్చి కాయగూరలు కూడ వాడుకొనవచ్చును. ఉడికిన పదార్థమేమియులేక, రెండుపూటలు ఈ అపక్వాహారము భుజించుట సర్వశ్రేష్ఠము. దానిచే రోగములున్ను హరించిపోవును. కావున రోగములు కలవారు కనీసము వారి రోగములు తొలగువట్టికైనను ఈ అపక్వాహారమును శీలించుట చాల ఉత్తమము. ఇక, ఎల్లప్పుడును శీలించినచో అంతకు మించినదే లేదు.

ఒకవేళ రెండుపూటలు అపక్వాహారమును సాధింపలేనిచో కనీసము రాత్రిపూటయైన అన్నము మాని ప్రకృతి

13 వ ఆధ్యాయము

వైరాగ్యసాధన

ఈ ప్రకారముగ ఆహారనియమముద్వారా సాధకుడు తన ఆరోగ్యమును చక్కగ కాపాడుకొని మోక్షసాధనలను ఉపక్రమించవలెను. మోక్షసాధనలలో మొట్టమొదటిది వైరాగ్యము. మనస్సుయొక్క మదమును ఆణచుటకును, మనస్సును బాహ్యమునుండి మరల్చి అంతర్ముఖము చేయుటకును వైరాగ్యమును మించిన సాధనోపాయము వేరొకటి లేదు. వైరాగ్యముచేతను, అభ్యాసముచేతను మనస్సు యొక్క నిలుకడ సాధింపవచ్చును. మనస్సు నిలుకడలేనిచో శాంతి ఎవరికిని లభించదు. రాజాధిరాజయి సమస్త భోగ భాగ్యములలో తులతూగుచున్నవాడైనప్పటికి మనస్సు చపలముగా నున్నచో ఆతనికి శాంతి ఏమాత్రము కలుగ నేరదు. మనస్సు నిశ్చలముగాను, నిర్మలముగాను ఉన్నవాడు ప్రపంచములోని సమస్త సుఖములను పుణికిపుచ్చుకొనినవాడే యగును. కావున మనోనిశ్చలత్వము మోక్షకాంక్షులకు అత్యంతావశ్యకమై యున్నది. అయితే దానిని సాధించు టెట్లు? సర్వజ్ఞుడగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ఆందులకు రెండు ఉపాయములను సెలవిచ్చియుండెను. అభ్యాసముచేతను, వైరాగ్యముచేతను మనస్సును సులభముగ జయించవచ్చుననియు, దాని ఆటను పెంటనే కట్టివేయవచ్చుననియు ఆతడు

పేర్కొనెను. అట్టివైరాగ్యమును మహత్తర సాధననుగూర్చి ఇప్పుడు పర్యాయోచించెదము.

సృష్టిలోని జీవరాసులన్నిటిలో మహాచపలమైన ఒకానొక జీవి కలదు. అదియే కోతి. ఆ కోతి ఒకనాడు కల్లు త్రాగినదట. కల్లు త్రాగి గంతులు వేయుచుండగా తేలు కుట్టినదట. తేలుకుట్టి నానావస్థలు పడుచుండగా దయ్యము పట్టినదట. ఇక ఆ కోతియొక్క చపలత్వము చెప్పతరమా? శాస్త్రకారులు మనస్సును ఆవిధమైన కోతికి పోల్చి చెప్పిరి. అంతి మహాచపల వస్తువును దారికి తెచ్చుటెట్లు! దానిని ఒకచోట స్థిరముగా నుంచుటకు మార్గమేమి! గీతాచార్యుడీ ప్రశ్నకు సూటియైన సమాధాన మొసంగిపై చెను. 'అభ్యాసముచేయుడు, మనస్సు లొంగిపోవును. వైరాగ్యమును చేపట్టుడు, మనస్సు దారికివచ్చును—' అని భగవానుడు చక్కని హితబోధ కావించెను.

వైరాగ్యమునగా ఇల్లు, వాకిలి విడిచి ఏకాంతమునకు బోవుట కాదు. సంసారమునకు తిలాంజలి యొసంగి కొండ గుహలో దాగుకొనుట కాదు. కుటుంబమును, వ్యవహారమును వదలి వేయుట కాదు. గీతాచార్యుడప్రకారము బోధించలేదు. భగవద్గీతను సాక్షాత్తుగ వినిన అర్జునుడే రాజ్యమును పరిత్యజించలేదు. ఇక తక్కినవారిమాట చెప్పవలెనా? వ్యవహారమును మాత్రము అతడు సరిదిద్దుకొనెను. ధర్మపూర్వకముగ సంగ్రామ మొనరించెను.

Bhagavad Geeta teaches not renunciation of action, but renunciation in action.

‘గీత బోధించినది కర్మత్యాగము కాదు, కర్మయందలి కర్మత్వత్యాగము, కర్మయందలి అహంభావత్యాగము.’

కాబట్టి వైరాగ్య మవలంబించువారు కర్మత్యాగము చేసి ఎక్కడికిని పోనక్కరలేదు. వస్తువునందలి దోషము తెలిసికొని ఆ వస్తువుయెడల మమత్వము విడనాడుటయే వైరాగ్యము. వస్తువుయెడల అనాసక్తి, విరాగము కలిగి యుండుటయే వైరాగ్యము. కాని బహుబన్ధార్జితవాసనా బలముచే జనుల మనస్సు ఇంద్రియార్థములగు శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధములపైకి ఉరుకుచున్నది. తన పుట్టిల్లగు ఆత్మయందు తుణకాలమైనను ఉండక మనస్సు బహిర్ముఖముగ ప్రవర్తించుచున్నది. ఇక్కారణమున అది శాంతిని నోచుకొనలేక పోవుచున్నది. శాంతినిలయమగు ఆత్మకు చేరువగుచుండుకొలది మనస్సు పరమానందమును, పరమ శాంతిని అనుభవించుచుండును. దూరమగుచుండుకొలది దుఃఖమును, అశాంతిని బొందుచుండును. కాబట్టి శాంతికి వీక్షకమార్గము బయటకు బయటెత్తుచుండు మనస్సును లోపలికి తీసికొని వచ్చుటయే; దానికి చక్కగ హితబోధచేసి అంతర్ముఖ మొనర్చుటయే. బాహ్యవస్తువులయందుగల దోషమునుగూర్చి బాగుగ నచ్చచెప్పి అంతరాత్మయందు ప్రీతిని వర్ధిల్ల చేయుటయే. ఇట్టి ప్రక్రియ వైరాగ్యమువలననే సాధ్యపడగలదు.

దృశ్యవస్తువులయెడల విరాగము ఏల కలిగియుండ
చాలెనో విచారించుట అవసరము. మానవుడు ఒక గొప్ప
లక్ష్యమును సాధించుటకొరకు ఈ దేహమును ధరించియున్నా
డను సత్యమును ఎవరును విస్మరించరాదు. తన నిజ స్వరూప
ముగు ఆత్మను అనుభూతమొనర్చుకొని, బంధవిముక్తుడై,
అనాదికాలమునుండి కొనసాగుచున్న ఈ జననమరణ రూప
భీషణ సంసారపరిభ్రమణమును నిలుపుదలచేసికొని ఆత్మంతిక
శాంతిసుఖములను అనుభూతమొనర్చుకొనుటకే ఈ జన్మ
వీర్పడినదని మనుజుడు మఱువరాదు. అట్టితఱి, మనస్సు
ఆత్మను వదిలి, బహిర్ముఖముగ జనుచు దృశ్యవస్తువులపై
మోజుకలిగి నిరంతరము ఆయా పదార్థములపై ననే వ్రాలు
చుండినచో ఇక ఆత్మసాక్షాత్కారమును జీవితలక్ష్యమెట్లు
కార్యాన్వితమొనర్పబడగలదు? అక్కార్యమెట్లు సాధింప
బడగలదు?

Nobody can ride on two horses.

‘రెండు గుఱ్ఱములపై ఒకేసారి ఎవరును న్నారించేయ
లేరు.’ అనాత్మపై వ్యామోహము కలిగియుండి ఆత్మను
ఎవరును సాక్షాత్కరించుకొనలేరు. భోగైశ్వర్యప్రసక్తిగల
వారి చిత్తమును ఆయా విషయభోగములు హరించివైచి
భ్యాసమందు నిలుకడ కలుగనీయక చేయునని గీతాచార్యుల
వాక్యము.

భోగైశ్వర్యప్రసక్తానాం తయాపహృతచేతసామ్

వ్యవసాయాత్మికాబుద్ధి స్సమాధౌ న విధియతే. (భగవద్గీత 2-44)

కావున విజ్ఞులగువారు తమ మనస్సు పరిపరివిధముల బాహ్యవస్తువులపైకి పరుగిడక ఆత్మయందు నిలుకడ కలిగి యుండుటకై విరాగమును తప్పక అవలంబించవలసియున్నది. అది యెట్లేర్పడగలదు? దానిని సాధించుటకు మార్గమేమి? దీనికి ఒకేఒక సులభమైన పద్ధతికలదు. వస్తువునందుగల దోషమును చక్కగ విచారించినచో ఇక మనస్సు ఆ వస్తువుయెడల విరక్తికలిగియుండును. దానిని వాంఛింపదు. దృష్టాంతమునకు - ఒకడు పంచభక్ష్యపరమాన్నములతో గూడిన రాజభోజనము తినుటకు ఉద్యుక్తుడై, అత్యాసక్తితో భుజించుటకు ఉపక్రమించు సమయమున ఎవడో వచ్చి— 'అయ్యా! అన్నము వందునపుడు దానిలో ఒక పెద్ద పురుగు పడి చచ్చినది'—అని చెప్పినచో ఇక ఆ భోజనము నాతడు ఆరగించునా! దానిపై పూర్తిగ విరక్తి జనించును. అట్లే భోగ్యపదార్థములందుగల దోషములు తెలిసియున్నచో వానిపై జనులకు వాంఛ ఉదయించదు. దీనినే భగవానుడు 'దుఃఖిదోషానుదర్శనము' (13-9) అని గీతయందు వచించి యున్నాడు.

అయితే, దృశ్యవస్తువులందలి ఆయా దోషములు కప్పింపబడినవి కావు. శృతిమములు కావు. ఊహజనితములు కావు. అవి వానియందు స్వతఃఉండియున్నవే యగును. ఆ దోషములలో అన్నిటికంటె ప్రధానమైనది పదార్థముల నశ్వరత్వము, తుణికత్వము. ప్రపంచములో ఎంత చక్కని వస్తువైనను కొలదికాలములో నశించిపోవుచున్నది. కాళ్వ

తమై, స్థిరమై, అవిచ్ఛిన్న ఆనందమును కలుగ జేయునదైన
వస్తువొకటియు ఈ దృశ్యప్రపంచమున లేదు. మహామహా
రాజులుద్భవించిరి. సామ్రాజ్యములు వెలసినవి. కాని అవి
యన్నియు కాలగర్భమున చితికిపోయి నామమాత్రావశిష్టము
లైనవి. అనుభవించిన ఆ రాజులందఱు అదృశ్యులైరి. అనుభ
వింపబడిన ఆ భోగములన్నియు క్షీణించిపోయినవి. ఇక అట్టి
క్షణికవస్తువులకొఱకై విజ్ఞుడు పరుచిడునా? పూర్వము జనక
మహారాజు ఈ ప్రకారముగనే చక్కని విచారణచేసి సత్య
ముగు ఆత్మవస్తువును తెలిసికొని అసత్యముగు రాజ్యభోగాదు
లందు విరక్తి కలిగి, పానియందు తగులుకొనకుండ లోకమున
వ్యవహరించెను.

ప్రదృశ్యతే వస్తుని యత్రకోషః
న కత్ర పుంసోఽస్తి పునః ప్రవృత్తిః.

వస్తువునందలి దోషమును తెలిసికొనినవాడు ఇక ఆ
వస్తువుకొఱకై ఎన్నడును పరుగిడడు. కావున దృశ్యవస్తువు
నందుగల 'సర్వరత్నము, క్షణికత్వము' అను దోషములను
తెలిసికొని మనుజుడు పానిపై ఎగబడక శాశ్వత ఆత్మ
కొఱకే అన్వేషించుట శ్రేయస్కరము.

ఈ సందర్భమున భర్తృహారి వచించిన చక్కని
వాక్యములు ఉదాహరింపదగినవి—

రమ్యం హర్మ్యతలం న కిం వసకయే క్రావ్యం న గేయాదికం
కిం వా ప్రాణసమాసమాగమనుఖం నైవాధికప్రీతయే

కావున విజ్ఞులగువారు తమ మనస్సు పరిపరివిధముల బాహ్యవస్తువులపైకి పరుగిడక ఆత్మయందు నిలుకడ కలిగి యుండుటకై విరాగమును తప్పక అవలంబించవలసియున్నది. అది యెట్లేర్పడగలదు? దానిని సాధించుటకు మార్గమేమి? దీనికి ఒకేఒక సులభమైన పద్ధతికలదు. వస్తువునందుగల దోషమును చక్కగ విచారించినచో ఇక మనస్సు ఆ వస్తువుయెడల విరక్తికలిగియుండును. దానిని వాంఛింపదు. దృష్టాంతమునకు - ఒకడు పంచభక్ష్యపరమాన్నములతో గూడిన రాజభోజనము తినుటకు ఉద్యుక్తుడై, అత్యాసక్తితో భుజించుటకు ఉపక్రమించు సమయమున ఎవడో వచ్చి— 'అయ్యా! అన్నము వండునపుడు దానిలో ఒక పెద్ద పురుగు పడి చచ్చినది'—అని చెప్పినచో ఇక ఆ భోజనము నాతడు ఆరగించునా? దానిపై పూర్తిగ విరక్తి జనించును. అట్లే భోగ్యపదార్థములందుగల దోషములు తెలిసియున్నచో వానిపై జనులకు వాంఛ ఉదయించదు. దీనినే భగవానుడు 'దుఃఖదోషానుదర్శనము' (13-9) అని గీతయందు వచించి యున్నాడు.

అయితే, దృశ్యవస్తువులందలి ఆయా దోషములు కప్పింపబడినవి కావు. కృతీమములు కావు. ఊహజనితములు కావు. అవి వానియందు స్వతఃఉండియున్నవే యగును. ఆ దోషములలో అన్నిటికంటె ప్రధానమైనది పదార్థముల నశ్వరత్వము, తుణికత్వము. ప్రపంచములో ఎంత చక్కని వస్తువైనను కొలదికాలములో నశించిపోవుచున్నది. కాళ్వ

తమై, స్థిరమై, అవిచ్ఛిన్న ఆనందమును కలుగజేయునదైన
వస్తువొకటియు ఈ దృశ్యప్రపంచమున లేదు. మహామహా
రాజులుద్భవించిరి. సామ్రాజ్యములు పెరిగినవి. కాని అవి
యన్నియు కాలగర్భమున చితికిపోయి నామమాత్రావశిష్టము
లైనవి. అనుభవించిన ఆ రాజులందఱు అవృశ్యులైరి. అనుభ
వింపబడిన ఆ భోగములన్నియు క్షీణించిపోయినవి. ఇక అట్టి
క్షణికవస్తువులకొఱకై విజ్ఞుడు పరువిడునా! పూర్వము జనక
మహారాజు ఈ ప్రకారముగనే చక్కని విచారణచేసి సత్య
మగు ఆత్మవస్తువును తెలిసికొని అసత్యమగు రాజ్యభోగాదు
లందు విరక్తి కలిగి, వానియందు తగులుకొనకుండ లోకమున
వ్యవహరించెను.

ప్రదృశ్యతే వస్తుని యత్రకోషః
న తత్ర పుంసోఽస్తి పునః ప్రవృత్తిః.

వస్తువునందలి దోషమును తెలిసికొనినవాడు ఇక ఆ
వస్తువుకొఱకై ఎన్నడును పరుగిడడు. కావున దృశ్యవస్తువు
నందుగల 'సత్వరత్వము, క్షణికత్వము' అను దోషములను
తెలిసికొని మనుజుడు వానిపై ఎగబడక శాశ్వత ఆత్మ
కొఱకే అన్వేషించుట శ్రేయస్కరము.

ఈ సందర్భమున భర్తృహరి వచించిన చక్కని
మాక్యములు ఉదాహరింపదగినవి—

రమ్యం హర్మ్యతలం న కిం వసతయే క్రావ్యం న గేయాదికం
కిం నా ప్రాణసమాసమాగమసుఖం నైవాధికప్రీతయే

1 స్తు శ్రాస్త పతజ్జపక్షపవన వ్యాలోల దీపాంజర
చ్చాయా చంచలమాకలయ్య సకలం సంతోషసాస్తం గతాః.

‘నివసించుటకు పెద్దమేడ బాగుండదా? వినుటకు చక్కని పాటలు శ్రావ్యముగా నుండవా? దేహానుబంధ విహీనసుఖములు ఆనందమును గొల్పవా? ఇవియన్నియు సుఖమును గలిగించునవియే. కాని ఎంతవఱకు? అవి అనిత్య మని తెలియనంతవఱకు. ఏక్షణమందు ఆ ప్రాపంచిక సుఖములు దీపముకుట్టు తిరుగాడు మిడుతల టెక్కలచే కదలు అగ్నిశిఖవలె అస్థిరమని యెఱుగుదురో? ఆక్షణమందే మహానీయులు బానియెడల విరక్తికలిగి ఆ అల్పసుఖములను ఆశింపక పరమార్థనే ధ్యానించుటకు ఉపక్రమించుచున్నారు.’

ఎపుడు మనస్సు ఆత్మేతర వస్తువులందు విరాగము కలిగియుండునో, అపుడు సహజముగనే అది ఆత్మపై పునకు మఱుగు. ఎపుడు బహిర్ముఖ పదార్థములను వీవగించుకొనునో, అపుడు అంతర్ముఖ ఆత్మవస్తువునందు ప్రీతిగొనును. ఎపుడు ఆత్మయందు మనస్సు స్థాపితమగునో అపుడు ఉపసాకల్లు సముద్రమునందు కరిగిపోవువిధమున మనస్సు అధిష్ఠానాత్మయందు లయమై ఆత్మాకారముగ భాసించును. అదియే మోక్షస్థితి. అట్టి ఆత్మసాక్షాత్కారమే మానవజీవితము యొక్క చరమలక్ష్యము. కావున సాధకుడు అభ్యాసవైరాగ్యములను రెండు మహత్తర సాధనలద్వారా మనస్సును క్రమక్రమముగ వికృద్ధస్త్వగుణోపేతముగ నొనర్చి దాని

జన్మస్థానముగూ ఆత్మయందు విలీనముగావించి ఈ జన్మయందే మోక్షధామ మలంకరించుటకై ఆపూర్వయత్నములను గావించవలెను.

యోగము - భోగము

అజ్ఞాని చూయకు, ప్రకృతికి లోబడి దృశ్యపదార్థములనే సత్యముగ నమ్మి విషయానందమునే తన జీవితలక్ష్యముగ నొనర్చుకొనుచున్నాడు. కాగుగ విచారించి చూచినచో ఆ విషయములందలి సుఖము కేవలము మనఃకల్పితముగనే తేలుచున్నది.

‘రోగకాంతికరకృత్యము భోగమనంగ జెల్లునే’— అని భర్తృహరి నిలదీసి ప్రశ్నించెను.

భోగము పాస్తవముగ భోగముకాదు; అది రోగమును శమింపజేయుటకు గావించు కార్యము మాత్రమే అని యాతడు వదించెను. ఎట్లనిన ‘దప్పిక’ అను రోగము వచ్చినపుడు చల్లటి పానీయములు, సోడా, లైమ్జ్యూస్, క్రష్-ఇత్యాది పదార్థములను త్రాగి ఆ రోగమును మనుజుడు తొలగించుకొనుచున్నాడు. అట్టిచో ఆ పదార్థములు ఔషధములే యగునుగాని భోగ్యవస్తువు లెట్లగును? అదేవిధముగ ఆకలి అను రోగము తగుల్కొనునపుడు అన్నము, కూరలు, పిండివంటలు మున్నగు వస్తువులను సేవించి ఆ రోగమును తొలగించుకొనుచున్నాడు. కావున అన్నము, ఫలహారములు మున్నగునవి మందులే యగును. అట్లే కామాగ్ని యను

జ్వరము రగుల్కొనినపుడు శృంగారచేష్టలను జౌషధము సేవించి దానిని శమింపజేసికొనుచున్నాడు. కాబట్టి మనుజుడు తాను గొప్పగ తలంచునట్టి ఆ యా భోగములన్నియు రోగ నివారణశృత్యములే యగుచున్నవి.

ప్రతీకాశా వ్యాధే సుఖ మితి విపర్యయస్యతి జనః

వ్యాధిప్రతీకారచర్యనే సుఖమని తలంచి మానవుడు భ్రమించుచున్నాడు. పాస్తవముగ అది సుఖముకాదు. సుఖభాగమే. సుఖము భగవంతుని పాదపద్మములను సేవించుటయందే కలదు. యోగమునందే కలదు. హృదయ మందు వెలుగొందుచున్న పరమాత్మను భజించుటయందే కలదు. 'సుఖమక్షయమశ్నుతే' అని భగవానుడు తెలిపి నట్లు అట్టి పరమాత్మను ఆశ్రయించినవారు అక్షయసుఖ మును పొందుచున్నారు. కనుకనే శ్రీకృష్ణమూర్తి గీతయందు సమయము దొరికినపుడంతయు 'మయ్యాసక్తమనాః'—నాయందే ఆనందక్రిగల మనస్సుకలవాడై యుండుము; మదాశ్రయః—నన్నే ఆశ్రయింపుము; 'మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయా మేతాంతరన్తితే'—నన్ను ఎవరు శరణుబొందుదురో వారే మాయను చాటగలరు—అని ఈ ప్రకారముగ మరల మరల నొక్కి చెప్పుటకు కారణము. కాబట్టి ప్రాపంచిక విషయవిలాసములపైకి మనస్సును పోసేయక, అరికట్టి, శాశ్వత మగు ఆత్మవైపునకు అద్దానిని మరల్చువలెను. ఇదియే యోగము.

జ్యోతిర్గమయ'— అజ్ఞానమునుండి జ్ఞానములోనికి తీసికొని పోమ్ము, 'మృత్యోర్జ్ఞా అమృతం గమయ - మృత్యువునుండి అమృతత్వస్థితిని పొందింపజేయుము' — అని భగవానుని ప్రార్థించవలెను. ఇట్టి భగవదాశ్రయముచే అచిరకాలము లోనే జీవుడు పరమశాంతిని, జీవన్ముక్తిని తప్పక బడయ గలడు. భోగమును తిరస్కరించి యోగమును ఆశ్రయించుట వలన మహోన్నత సద్గతిని ఆతడు పొందగలడు. కాబట్టి విజ్ఞులగువారు పూర్వాపరములను చక్కగ విచారించి, జేసిని గ్రహించవలెనో, జేసిని త్యజించవలెనో బాగుగ నిర్ణయించి వైరాగ్యమును జేపట్టి భోగవిగర్హణత్వ, భగవదాశ్రయత్వములచే పరిపూర్ణాత్మానందమును పొంద వలయును.

వై రా గ్య స్వ రూ ప ము

ఘోరసంసారాటవియందు దరిగానక దుఃఖాశ్రాంతమై పరిభ్రమించు జీవునకు తరణోపాయము తన నైజ సంపూర్ణాత్మస్థితి నెఱుఁగుటయే. దుఃఖరాహిత్యమునకును ఆనందప్రాప్తికిని అది యొకటియే సర్వజీవులకును కర్తవ్యము. అట్టి అంతిమలక్ష్యసిద్ధికొఱకై జీవులు వారివారి మనస్తత్వములనుబట్టి కొందఱు కర్మమార్గమును, కొందఱు భక్తిమార్గమును, కొందఱు యోగ (ధ్యాన) మార్గమును, కొందఱు జ్ఞానమార్గమును జేపట్టుచున్నారు. శ్రద్ధాభక్తులతో ఏ మార్గము నన్వేషించినను తుదకు సర్వులును పై చెల్పిన ఒకే

పరమాత్మరూపగమ్యమును చేరుదురనుటలో సంశయము లేదు. కాని ఏ మార్గము ననుసరించినను వైరాగ్యము మాత్రము తప్పనిసరిగా ఎల్లరకును అవశ్యకమై యున్నది. విరాగమన్నను, వైరాగ్యమన్నను ఒకటే. అది ఆ మార్గము అన్నిటియందును అంతర్భూతమై అన్నిటికిని అవశ్యకమై యులరుచున్నది. కావుననే 'వైరాగ్యమార్గము' అని ప్రత్యేకముగ పేర్కొనబడకుండుటకు కారణము. మోక్షభవనమునకది పునాది.

‘మోక్షస్య హేతుః ప్రథమో విగద్యతే

వైరాగ్యమత్యంతమనిత్యతస్తుభుః’.

అనగా ‘అనిత్యములగు దృశ్యపదార్థములందలి మిక్కుటమగు వైరాగ్యమే మోక్షమునకు ప్రప్రథమ హేతువు’- అని శంకరులు వివేకచూడామణియందు చెలిపిరి. కనుకనే మోక్షమునకు అత్యంతావశ్యకమైనట్టి సాధనచతుష్టయ సంపత్తియందు ‘ఇహముత్రార్థఫలభోగవిరాగము’ అనునది యొక ప్రధాన అంగమై వెలయుచున్నది. ఇట్టి వైరాగ్యమును మొట్టమొదట బాగుగా దృఢపఱచుకొనక ఎన్ని ఆధ్యాత్మికసాధనలను చేసినప్పటికిని ఫలిత మంతగా గోచరింపదు.

‘ఇంద్రియార్థేషు వైరాగ్యం’

‘వైరాగ్యం సముపాక్రితః’

శివాలయములలో నందికేశ్వరుడు, విష్ణాలయములలో గరుత్మంతుడు, రామాలయములలో హనుమంతుడు ప్రకారముగ దైవసమ్ముఖమున ఆసీనులై యుండు గమనించదగియున్నది. వారి ముఖములు భగవంతునకు నేర్పులో నుండును. అనగా దృశ్యవిముఖత్వము, దైవసముఖత్వము వారి వైఖరిలో దృగ్గోచరమగుచుండును. వారిముఖపద్మముల యందు భక్తిప్రపత్తులు, వినయవిధేయతలు, ఆధ్యాత్మికతన్మయత్వము ఉట్టిపడుచుండును. కవిధముగ వారు కూర్చుండి సర్వజనులకును ఈ ప్రకారముగ చక్కటిబోధ యొనర్చుచున్నారు—“ఓ జీవులారా! సర్వవస్తువు నాశ్రయింపుడు. యోగజీవితమును ఇంద్రియార్థముల ననుభవించుటయందే వ్యర్థముచేయక, కాశ్వత సచ్చిదానంద పరబ్రహ్మము నవలంకించుటయందు వినియోగించి ధన్యులుకండు. ఎండ మావులకొఱకై పరుగెత్తుడు. ఊర్ధ్వదృష్టికలిగియుండుడు. దైవదృష్టి నవలంబింపుడు” అని వారు ప్రబోధించుచున్నారు. అట్టి బ్రహ్మమును, దైవమును ఆశ్రయించువారు, భ్యానించు వారు జీవితమున కృతార్థులను బడయగలరు. స్వల్పవస్తువుల నాశించువారు, స్వల్పసుఖములను వెన్నంటువారు తుదకు పశ్చాత్తాపపడవలసివచ్చును.

కావున చంచలసుఖములయందు జీవితమును ధారవోయక, నిరతిశయాత్మానందమునే శ్రోలుటకు జనులు యత్నించవలెను. “ఓ దేవా! ‘అసతో మా సద్గమయ’—అసద్వస్తువునుండి సద్వస్తువునకు గొనిపోమ్ము, ‘తమసో మా

జ్వరము రగుల్కొనినపుడు శృంగారచేష్టలను ఔషధము సేవించి దానిని శమింపజేసికొనుచున్నాడు. కాబట్టి మనుజుడు తాను గొప్పగ తలంచునట్టి ఆ యా భోగములన్నియు రోగ నివారణకృత్యములే యగుచున్నవి.

ప్రతీకారో చ్యారథే శుఖ మితి విపర్యయస్యతి జనః

వ్యాధిప్రతీకారచర్యనే శుఖమని తలంచి మానవుడు భ్రమించుచున్నాడు. వాస్తవముగ అది శుఖముకాదు. శుఖాభాసమే. శుఖము భగవంతుని పాదపద్మములను సేవించుటయందే కలదు. యోగమునందే కలదు. హృదయ మందు వెలుగొందుచున్న పరమాత్మను భజించుటయందే కలదు. 'శుఖమక్షయమశ్నుతే' అని భగవానుడు తెలిపినట్లు అట్టి పరమాత్మను ఆశ్రయించినవారు అక్షయశుఖమును పొందుచున్నారు. కనుకనే శ్రీకృష్ణమూర్తిగీతయందు సమయము దొరికినపుడంతయు 'మయ్యాసక్తమనాః'—నాయందే ఆసక్తిగల మనస్సుకలవాడై యుండుము; మదాశ్రయః—నన్నే ఆశ్రయింపుము; 'మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయా మేతాంతరన్తితే'—నన్ను ఎవరు శరణుబొందుదురో వారే మాయను చాటగలరు—అని ఈ ప్రకారముగ మరల మరల నొక్కి చెప్పుటకు కారణము. కాబట్టి ప్రాపంచిక విషయవిలాసములపైకి మనస్సును పోసేయక, అరికట్టి, శాశ్వతమగు ఆత్మవైపునకు అడ్డానిని మరల్చవలెను. ఇదియే యోగము.

శివాలయములలో నందికేశ్వరుడు, విష్ణ్వాలయములలో గరుత్మంతుడు, రామాలయములలో హనుమంతుడు వీప్రకారముగ దైవసముఖమున ఆసీనులైయుండు గమనించదగియున్నది. వారి ముఖములు భగవంతునకు నేర్పులో నుండును. అనగా దృశ్యవిముఖత్వము, దైవసముఖత్వము వారి వైఖరిలో దృష్టోచరమగుచుండును. వారిముఖపద్మములయందు భక్తిప్రపత్తులు, వినయవిధేయతలు, ఆధ్యాత్మికతన్మయత్వము ఉట్టిపడుచుండును. అవిధముగ వారు కూర్చుండి సర్వజనులకును ఈ ప్రకారముగ చక్కటిబోధ యొనర్చుచున్నారు—“ఓ జీవులారా! సత్యవస్తువు నాశ్రయింపుడు. ఈలోకజీవితమును ఇంద్రియార్థముల ననుభవించుటయందే వ్యర్థముచేయుక, శాశ్వత సచ్చిదానంద పరబ్రహ్మము నవలోకించుటయందు వినియోగించి ధన్యులుకండు. ఎండ మాపులకొరకై పరుగెత్తుడు. ఊర్ధ్వదృష్టికలిగియుండుడు. దైవదృష్టినవలంబింపుడు” అని వారు ప్రబోధించుచున్నారు. అట్టి బ్రహ్మమును, దైవమును ఆశ్రయించువారు, ధ్యానించువారు జీవితమున కృతార్థతను బడయగలరు. స్వల్పవస్తువుల నాశించువారు, స్వల్పసుఖములను వెన్నంటువారు తుదకు పశ్చాత్తాపపడవలసివచ్చును.

కావున చంచలసుఖములయందు జీవితమును ధారవోయక, నిరతిశయాత్మానందమునే క్రోలుటకు జనులు యత్నించవలెను. “ఓ దేవా! ‘అసతో మా సద్గమయ’—అసద్వస్తువునుండి సద్వస్తువునకు గొనిపోమ్ము, ‘తమసో మా

జ్యోతిర్గమయ' — అజ్ఞానమునుండి జ్ఞానములోనికి తీసికొని పోమ్ము. 'మృత్యోర్నా అమృతం గమయ - మృత్యువునుండి అమృతత్వస్థితిని పొందింపజేయుము' — అని భగవానుని ప్రార్థించవలెను. ఇట్టి భగవదాశ్రయముచే అచిరకాలము లోనే జీవుడు పరమశాంతిని, జీవన్ముక్తిని తప్పక బడయ గలడు. భోగమును తిరస్కరించి యోగమును ఆశ్రయించుట వలన మహాన్నత సద్గతిని ఆరడు పొందగలడు. కాబట్టి విజ్ఞులగువారు పూర్వాపరములను చక్కగ విచారించి, దేనిని గ్రహించవలెనో, దేనిని త్యజించవలెనో బాగుగ నిర్ణయించి వైరాగ్యమును జేపట్టి భోగవిగర్హణత్వ, భగవదాశ్రయత్వములచే పరిపూర్ణాత్మానందమును పొంద వలయును.

వైరాగ్యస్వరూపము

ఘోరసంసారాటవియందు దరిగానక దుఃఖాశ్రాంతమై పరిభ్రమించు జీవునకు తరణోపాయము తన నైజ సంపూర్ణాత్మస్థితి నొందుటయే. దుఃఖరాహిత్యమునకును ఆనందప్రాప్తికిని అది యొకటియే సర్వజీవులకును కర్తవ్యము. అట్టి అంతిమలక్ష్యసిద్ధికొఱచై జీవులు వారివారి మనస్తత్వములనుబట్టి కొందఱు కర్మమార్గమును, కొందఱు భక్తిమార్గమును, కొందఱు యోగ (ధ్యాన) మార్గమును, కొందఱు జ్ఞానమార్గమును జేపట్టుచున్నారు. శ్రద్ధాభక్తులతో ఏ మార్గము నన్వేషించినను తుదకు సర్వులును పై దెల్పిన ఒకే

పరమాత్మరూపగమ్యమును చేరుదురనుటలో సుఖము లేదు. కాని ఏ మార్గము ననుసరించినను వైరాగ్యము మాత్రము తప్పనిసరిగా ఎల్లరకును అవశ్యకమై యే యున్నది. విరాగమన్నను, వైరాగ్యమన్నను ఒకటే. అది ఆ మార్గము అన్నిటియందును అంతర్భూతమై అన్నిటికిని అవశ్యకమై యులరుచున్నది. కావుననే 'వైరాగ్యమార్గము' అని ప్రత్యేకముగ పేర్కొనబడకుండుటకు కారణము. మోక్షభవనమునకది పునాది.

‘మోక్షస్య హేతుః ప్రథమో నిగద్యతే

వైరాగ్యమత్యంతమనిత్యతస్తుచు’.

అనగా ‘అనిత్యములగు దృశ్యపదార్థములందలి మిక్కిలముగు వైరాగ్యమే మోక్షమునకు ప్రప్రథమ హేతువు’- అని శంకరులు వివేకచూడామణియందు చెలిపిరి. కనుకనే మోక్షమునకు అత్యంతావశ్యకమైనట్టి సాధనచతుష్టయ సంపత్తియందు ‘ఇహామూత్రార్థఫలభోగవిరాగము’ అనునది యొక ప్రధాన అంగమై వెలయుచున్నది. ఇట్టి వైరాగ్యమును మొట్టమొదట బాగుగా దృఢపఱచుకొనక ఎన్ని ఆధ్యాత్మికసాధనలను చేసినప్పటికిని ఫలిత మంతగా గోచరింపదు.

‘ఇంద్రియార్థేషు వైరాగ్యం’

‘వైరాగ్యం సముపాక్రితః’

ఇత్యాది వాక్యములద్వారా శ్రీకృష్ణభగవానుడు గీతయందు వైరాగ్యముయొక్క ఆవశ్యకతనుగూర్చి అసందిగ్ధముగా ప్రకటించియున్నాడు.

సంసారచక్రమునకు నాభివంటిదగు చిత్తమును నిగ్రహించుటలో ఈ వైరాగ్యము కీలకస్థానము నాక్రమించి యున్నది. వలయనగా ఆత్మకు ఆవరణము మనస్సు. మనస్సు ఇంద్రియములకు లోబడియున్నది. ఇంద్రియములు ఇంద్రియార్థములగు బాహ్యవిషయములపై ప్రవర్తించుచున్నవి. దానిచే బంధము దుఃఖము ఏర్పడుచున్నవి. కాబట్టి బంధవిచ్ఛిత్తి, దుఃఖరాహిత్యము అపేక్షితమై యున్నచో మొట్టమొదట దృశ్యవిషయములందు వైరాగ్యము జనించవలెను. అప్పుడు ఇంద్రియములు ఇంద్రియార్థములందు ప్రవర్తింపక నిశ్చలముగ నుండును. ఇంద్రియసంయమముచే మనస్సు స్వాధీనపడి నిగ్రహింపబడును. అట్టి మనోనిరోధముచే ఆత్మయొక్క ఆవరణము భంగమైపోయి ఆత్మ నిరావరణముగ ప్రకాశించును.

‘తదా బ్రహ్మః స్వరూపేనానఘః’

అనునట్లు, అప్పుడు జీవుడు తన యథార్థ (ఆత్మ స్వరూపమున స్థితిగలిగియుండును. అదియే మోక్షము. దీనిని బట్టి మోక్షసాధనమున వైరాగ్యమెట్టి పాత్రను ధరించుచున్నదో సువిదిత మగుచున్నది.

అభ్యాసము, వైరాగ్యము—అను ఈ రెండిటివలన ముముక్షువుయొక్క ప్రధానకర్తవ్యమగు చిత్తవృత్తినిరోధము సులభముగ సాధ్యమగునని అనుభవజ్ఞులమగు మహాత్ములు శాస్త్రములందు పలుచోట్ల నొక్క వక్కాణించియున్నారు. అర్జునుడు శ్రీకృష్ణపరమాత్మనుగూర్చి ‘మహాత్మా! ఈ మనస్సు బహుచంచలమై, సుదృఢమై నిగ్రహించుటకు కష్ట సాధ్యమై యున్నది. ఇద్దాని నిరోధమున కుపాయము చెప్పమా!’ యని వేడగా భగవానుఁ డిట్లు ప్రత్యుత్తరించెను—

అసంశయం మహాబాహో మనోదుర్నిగ్రహం చలన్
అభ్యాసేన తు కాంతేయ వైరాగ్యేన చ గృహ్యతే.

అనగా ఓ అర్జునా! మనస్సు చలనము, నిగ్రహించుటకు కష్టము అనువార్త సత్యమే. అయినను అభ్యాసము చేతను, వైరాగ్యముచేతను అయ్యది తప్పక నిగ్రహింపబడును. ఈ భావమునే పఠంజలిమహర్షియు,

‘అభ్యాస వైరాగ్యాభ్యాం తన్నిరోధః’

అను సూత్రముద్వారా స్పష్టపఱచియున్నారు. కాబట్టి ఆధ్యాత్మిక సాధనయందు మహావశ్యకమై పఱగుచున్న ఈ వైరాగ్యముయొక్క సంపాదనమునందు ముముక్షువు అతి జాగరూకుడై, అప్రమత్తుడై వర్తించవలెను.

ఇక ఆ వైరాగ్యముయొక్క స్వరూప మేమియో విచారించెదము—

‘దృష్టానుశ్రవికవిషయ విత్పన్నస్య వశికారసంజ్ఞా వై రాగ్యమ్’

అని పఠంబలి వై రాగ్యముమొక్క లక్షణమును పేర్కొనియున్నాడు. అనగా, చూడబడినట్టియు, వినబడినట్టియు, దృశ్యవిషయములందు ఆసక్తి లేకయుండుట వై రాగ్యమని భావము. ఈ యర్థమునే శంకరులు మఱియొక విధముగ నిరూపించియున్నారు. ఎట్లనిన,

దహికాముష్మికార్థేషు హ్యానిత్యత్వేన నిశ్చయోత్

తైర్బుధ్యాం తుచ్ఛబుద్ధిర్యతైర్వైరాగ్యమితీర్యతే.

అనగా| ఈలోకమునను పరలోకముననుగల పదార్థములు అనిత్యములని నిశ్చయించుటవలన హానియందు శోధిక లేకుండుటయు, అది తుచ్ఛములని భావించుటయు వై రాగ్యమని చెప్పబడును. మఱియొక సందర్భమున ఆ భగవత్పాదులే వై రాగ్యమునుగూర్చి యిట్లు వర్ణించియుండిరి —

తద్వైరాగ్యం జగుహ్స్యా దర్శనశ్రవణాదిభిః

తేహాదిబ్రహ్మపర్యంతే హ్యానిత్యే భోగ్యకన్తుని.

అనగా ‘ప్రత్యక్షానుభవము శ్రుతివాక్యము మున్నగు హానిచే అనిత్యములని తెలియవచ్చు దేహము మొదలు బ్రహ్మదేవుని వఱకుగల భోగ్యపదార్థములయందు రోత గలిగి యుండుటయే వై రాగ్యము.’ విషయములయెడల ఆనాసక్తి, నిస్పృహ యెపుడు జనించునో అపుడీక చిత్తవృత్తులు బహిర్ముఖముగ ప్రసరింపక అంతర్ముఖములై క్రమముగ ఆత్మయందు లయించిపోవును. కష్టాలు లాగిజేయబడగా అగ్ని

చల్లారిపోవునట్లు వృత్తులు తీయింప చిత్తమున్ను తనకూపమును గోలుపోయి ఆత్మయందు శమించును. ఈ క్రింది ఉపనిషత్ప్రమాణ మీ భావమునే వ్యక్తీకరించుచున్నది.

యథా నిరంధరో వహ్నిః స్వయోవాపుపకామ్యతి

తథా శ్చ త్తిక్షయాద్చిత్తం స్వయోవాపుపకామ్యతి.

మఱియు ఎపుడు చిత్తమునకు వైరాగ్యాతిశయముచే దృశ్యవస్తువులయెడ తోతగలుగునో అపుడీక వానిపై వ్రాలుట కద్దాని తొంతమాత్రమున్ను ఇచ్చు పొడమదు. అత్తటి స్వయముగనే యది శమించిపోవును; 'నాకాగ్రకాకము'ను గుఱించిన దృష్టాంతము నిచట వచించుట చాల సమీచీనముగా నుండును. ఒకానొక సముద్రపురేవునందు ఒక పెద్ద ఓడ ప్రయాణమునకు సంసిద్ధముగనున్నతటి దాని తోటచాప స్తంభముపై నొక కాకి వ్రాలెను. ఇంతలో నా యోడ బయలుదేరి మహాసముద్రములోనికి చాలదూరము తరలివెళ్ళెను. తొంతసేపటికి ఆ కాకి యటనుండి ఎగిరిపోవ వీదిక్కున జూచినను సముద్రమయమై యుండెను. నిలుచుట కాధారము దాని కేమియు గన్పింపకుండెను. తొంతసేపు ఇటు నటు ఎగిరి తిరిగి ఆ స్తంభముపై కే వచ్చి వ్రాలుచుండెను. అదేరీతిగ చిత్తమునకున్న ప్రాపంచికదృశ్యపదార్థములయెడల విరాగముదృఢించినపుడు వాని దేనిపై నను వ్రాలుటకు మనస్సొప్పక అంతర్ముఖమై ఆత్మయందే స్థితిగలిగియుండును. దీనినిబట్టి ఆత్మసాక్షాత్కారరూప లక్ష్యసాధనమందు వైరాగ్యము

మహోన్నతస్థాన మలంకరించుచున్నదని సుస్పష్టమగు చున్నది. కావున అద్వానిని ముముక్షువులు తత్సగ సాధన చేయవలయును.

తీవ్ర వైరాగ్యము

వీరజైన ఆపద సంధించినపుడుగాని, రోగము వచ్చినపుడుగాని, ధనాదులు అపహరింపబడినప్పుడుగాని, వ్యాధారమునందు విశేషనష్టము కలిగినపుడుగాని, భార్యాపుత్రాదులతోటి కలహము సంప్రాప్తించినపుడుగాని, బంధుమిత్రాదులు మరణించినపుడుగాని, పెద్దలయొద్ద పురాణధర్మశాస్త్రాదులు వినినపుడుగాని, గొప్ప గొప్ప ఆశ్రమములను సందర్శించినపుడుగాని జనుల కొకింత వైరాగ్యము కలుగుచునే యుండును. అత్తతీ ఈ సంసార మసారమనియు, దానిలో ఏమాత్రము సుఖములేదనియు, పుత్రదార గృహదులు మహాబంధకరములనియు, అన్నిటిని వదిలిపెట్టి హాయిగా నిశ్చింతగా ఏ అడవియందో కొండగుహయందో నదీతీరముననో ఆశ్రమముననో ఏ గొడవయులేక నివసించిన లాగుగా నుండుననియు తలంపు కలుగును. కాని అయ్యది ఒకానొక క్షణిక భావనాతరంగము, లేక, తాత్కాలిక ఆవేశము (temporary emotion) మాత్రమే. అకాంతికారణములు తొలగిన వెంటనే మరల ఆ నిందితపదార్థముల వైపుననే మనస్సు మరలును. తాను దూషించిన వస్తువునే తిరిగి పట్టి వ్రేలాడును. ఆ తాత్కాలిక వైరాగ్యభావమే స్థిరముగా

నిలిచినచో అంతకు మించినది లేదు. కావుననే పెద్దలిట్లు చెప్పిరి.

గర్భే న్యాథా శ్మశానే చ పురాణే యా మతిర్భవేత్
సా యది స్థిరతాం యాతి తో న ముచ్యేత బద్ధనాత్.

అనగా! తల్లిగర్భముందున్నపుడు, * వ్యాధి సుఖ విందినపుడు, శ్మశానమునకు బోయినపుడు పురాణమును వినినపుడు ఎట్టి వైరాగ్యబుద్ధి కలుగునో అట్టి బుద్ధి యెల్ల పుడు నుండినచో సంసారబంధమునుండి మోవడు విడువ బడడు? కాని బహుజన్మసుకృతము, పుణ్యపరిపాకము లేనిచో వైరాగ్యమునం దట్టి స్థిరత్వము జీవునకు గలుగదు. ఒక వేళ కలిగినట్లు తోచినను అది నిలువదు. కాబట్టి,

బహుజన్మ కృతైః పుణ్యైర్వైరాగ్యం ఖలు జాయతే
వైరాగ్యేణ చిన్మా జ్ఞానం కరచిన్నోపజాయతే.

అని అనుభవజ్ఞులు పలికిరి. అనగా అనేక జన్మార్జిత పుణ్య సుఖ త్తిచేతనే తీవ్రవైరాగ్యము జనించును. తీవ్రవైరాగ్యము లేకున్న ఆత్మజ్ఞాన మెన్నటికిని గలుగనేరదు. పుణ్యాతి శయములేనందున జీవులకు తీవ్రవైరాగ్య ముదయింపక

* ప్రతి జీవుడును తల్లిగర్భమునందున్నపుడు ఆ గర్భయాతనలు భరింపలేకయు, భూర్వజన్మం స్మృతిచే సంసారభీతి నొందియు వైరాగ్య భావమును జేపట్టుననియు, కాని గర్భమునుండి వెలుపలికివచ్చుటతోడనే వెన్నదీమాయ కప్పిజేయ, ఆ సమస్తము మూచిపోవుననియు గడుడపురాణమునందు ప్రసిద్ధమై యున్నది.

మందలై రాగ్యము మాత్రమే ఒకపుడు దుదయించుచున్నది. 'ఇప్పుడేమి తొందర? దేవుడు, మోక్షము మొదలైన అన్ని విషయములనుగూర్చి నెన్నుదిగా తరువాత చూచుకొనవచ్చును' అను భావము వారికపుడు కలుగును. సామాన్యముగా రోగులలో మూడు తెగలవారుండురు. శరీరములో రోగము జరించియుండియు 'నా కేమియు రోగము లేదు' అని తలంచి బొషధమునకై ప్రయత్నమే చేయనివారు కొందఱు. రోగమున్నట్లు తెలిసినను, అది ప్రకటించినపుడు మాత్రము డాక్టరువద్దకు పరుగెత్తియో, లేక, తన యింటికి మందు తెప్పించుకొనియో చాత్కాలిక రోగోపశమనము గావించుకొనువారు కొందఱు. వీరికి రోగప్రకటనము తగ్గునే కాని అసలు రోగము పోదు. ఇక మఱి కొందరు తమకు దీర్ఘకాల రోగమున్నట్లు తెలిసికొని పెంటనే గొప్ప డాక్టరుయొద్దకో, లేక జనరల్ ఆసుప్రెంటో పోయి, అది సమూలముగ నశించు వఱకు తీవ్రచికిత్సలు గావించుకొనుచునే యుండురు. వారికి అసతికాలములో రోగము సమూలముగ నశించిపోవును.

ఆ రీతిగనే జనులకందఱుకును లోన భవ (సంసార) రోగము బాగుగ జరించియున్నప్పటికిని అజ్ఞానవశమున ప్రాపంచికజను లద్దాని నివారణమునకై ప్రయత్నమే చేయుటలేదు. మఱి కొందఱు విపత్కాలములందు మాత్రము ఒకింత నైరాగ్యము కలిగి దైవాన్వేషణము చేయుదురు. ఇంక కొందఱు తీవ్రమైనైరాగ్యపేతులై, కమదమాది సాధన చతుష్టయ సంపత్తి నాశ్రయించి, ఆత్మవిచారణాతత్పరులై

అచిరకాలములోనే భవరోగమును సంపూర్ణముగ ఉన్మూల
వము చేసికొందురు. వీరికి మరల జన్మాది దుఃఖము కలుగదు.

మందవైరాగ్యమును గూర్చి ఇంతదనుక ముచ్చ
టించితిమి. ఇక తీవ్రవైరాగ్యముయొక్క లక్షణమును
తెలిసికొందము.

‘బ్రహ్మలోకతృణీకాశో వైరాగ్యస్యాకథ్యతః’

అని వైరాగ్యముయొక్క అవధి శాస్త్రములందు
చేర్చొనబడినది. అనగా (చతుర్ముఖ) బ్రహ్మలోకమును
గూడ (అదియు దృశ్యమందంతర్గతమే కావున సశించు స్వభా
వము గలది కాబట్టి) తృణప్రాయముగా నెంచు నంతటి
తీవ్ర విరాగబుద్ధి గలిగియుండుటయే వైరాగ్యముయొక్క
వరాశాప్తయని అర్థము. శంకరులు తమ సర్వవేదాంత
సిద్ధాంత సంగ్రహమున వైరాగ్యమునుగూటించి ప్రస్తావించు
నపుడు తీవ్రవైరాగ్యలక్షణము నీ క్రిందివిధమున వర్ణించిరి :-

‘కాశస్యనిష్ఠావదసహ్యాబుద్ధి

శ్చోగేష సా తీవ్ర విరక్తిరివ్యతే.

అనగా ‘కాశి రెట్టయందువలె విషయభోగములందు
అసహ్యాబుద్ధి గలిగియుండుట తీవ్రవైరాగ్య మనబడును.’
సీటిలో ముంచబడినవాడు ప్రాణవాయువునకై యెట్లు రల్ల
డిల్లునో, నిష్పాకణీక శరస్సుపై పెట్టబడినవాడు తాపమును

* ప్రపంచమందలి ఏ పదార్థమైనను ఏదో యొక కార్యమునకు ఉప
యోగ పడుననియు, కాశిరెట్ట మాత్రము తేలికని ఉపయోగించదనియు,
కాబట్టి అత్యంత గర్హితమనియు లోకమున ప్రసిద్ధి.

సహింపజాలక దానిని తొలగింప నెంత యాతురతజెందునో, వేసవి మధ్యాహ్న సమయమున నలసలకాగుచున్న ఇసుకపై పడవేయబడిన చేప శీతలోదక సంగమమునకు యెట్లు వేగిర పడుచుండునో, గృహము జాజ్వల్యమానముగ దహింపబడు చుండ లోనున్న ప్రాణి బయటికి వచ్చుటకై యెట్లు తహ తహలాడుచుండునో, తీవ్రవైరాగ్యము గలవాడును ఈ సంసారమును జంజాటములోనుండి తప్పించుకొని యెప్పుడు బయట పడుదుమా యని తల్లడిల్లుచుండును. సంసారవిదా భునివీడితుజై ఆర్జునందమను శీతలజాహ్నువీలోయమున నెప్పుడు క్రుంకు లిడుదుమా యని యువ్వెఱ్ఱుచుండును. పైరాగ్యమున నింత తీవ్రత్వము లేనిచో మనుజునకు జ్ఞాన ప్రాప్తి కలుగదు, కలిగినను నిలువదు. కావుననే,

పైరాగ్యం పుష్కలం న స్యాన్నిచ్చం బ్రహ్మదర్శనమ్
తస్మాద్రక్షేత నిరతిం బుధో యత్నేన సర్వదా.

అని చెప్పటకు కారణమైనది. అనగా, పైరాగ్యము పుష్కలముగా లేనిచో బ్రహ్మసాక్షాత్కార యత్నము నిష్ఫలమై పోవును. కాబట్టి విజ్ఞాదగువాడు నిరంతరము ప్రయత్నపూర్వకముగ తీవ్రవైరాగ్యమును రక్షించుకొనవలెను. ఈ భావమునే శంకరులున్న వివేకచూడామణియందు రూఢిపఱచిరి, ఎట్లనిన—

పైరాగ్యం న మమయత్నం తీవ్రం యస్య తు విద్యతే
తస్మిన్నే వార్థన స్తస్మ్యైః ఫలవ స్తకమాదయః.

అనగా ఎవనియందు వైరాగ్య ముముక్షుత్వములు తీవ్రముగ నుండునో, అతనియందే శమదమాదులు సార్థకములై ఫలవంతము లగును. తక్కినవారియందు,

‘మరే సలిలక త్తత్ర శమాదేర్భాషమాత్రతా’

యనునట్లు ‘మరుభూమియందలి జలమువలె, శమదమాది సాధనగుంపల్లి నామమాత్రముగనే యుండునుగాని ఫలప్రదము కాదు’. బీజము వృక్షరూపమున వృద్ధి నొందుటకు మృదుస్థల మెట్లావశ్యకమో అట్లే జ్ఞానమభివృద్ధి నొందుటకును తీవ్రవైరాగ్య మావశ్యకమైయున్నది. కనుకనే గురువు లగు మహాత్ములు తమశిష్యులకు బ్రహ్మజ్ఞానమును బోధించు టకు మునుపు ‘ఈరడు దానికి తగినవాడా! ఈతని చిత్తమున దృశ్యవిషయములయెడల తీవ్రవిరతి యావిర్భవించి యున్నదా! యని చాలకాలము పరీక్షించుదురు. త్వరపడి జ్ఞానదానము చేయరు. అట్లు చేసినచో, ‘భస్మనీవ హుతం యథా’, ‘గోక్షీరం శ్వదృతావివ’ యనునట్లు-అనగా బూడిద యందు వేల్పు హవిర్ద్రావ్యమువలెను, కుక్కతోలునందు పోయు ఆవుపాలవలెను ఆ జ్ఞానము వ్యర్థమైపోవును. శిష్యుని హృదయమున ప్రకాశింపదు. కావున జనులు వైరాగ్య యుత్తులై ఆత్మజ్ఞానమును బడసి జీవితములను సార్థకము చేసికొనవలయును.

పూర్వము నచిక్షేతుడను యువకునియొక్క వైరాగ్యమును పరీక్షింపదలంచి యమధర్మరాజు నాయనా! విషయ

విలాసములను చక్కగ అనుభవించరాదా? యని పలికిన
అందులకు నచికేతు డిట్లునియె—

‘శ్వోభావా మర్త్యస్య యదన్తః తత్సర్వస్త్రియాదాం జరయన్తి
తేషాః అపి సర్వం జీవితమబ్ధమేవ తచ్చైవ శాచాస్తవ సృత్యగీతే...’
...‘అభిధ్యాయస్వర్గరతిప్రమాదానతిష్ఠిశ్చ జీవితే శోరమేవ’

“మహాత్మా! ఈ ప్రాపంచికభోగములన్నియు అతా
శ్వరములు. పైగా అవి ఇంద్రియములయొక్క తేజమును
హరించివేయును. నాకు దీర్ఘజీవిత మొసంగబడినప్పటికిన్ని
అనంతకాలమున అది బహుస్వల్పమైనదే యగును. కాబట్టి
నశ్వరములగు ఈవాహనములను, ఈ ధనమును, ఈ సంపద
లన్నింటిని నీవే యుంచుకొనుము. పదార్థములయొక్క ఆ
పైపై రభుకుబెరుకులకు మురిసిపోయి ఆ యుగళరూప సౌంద
ర్యాదులను ధ్యానించుచు దీర్ఘజీవితము నెవడు గడుప
నెంచును? కాబట్టి (నిత్యానందప్రదమగు) ఆత్మవిద్యనే నా
కుపదేశింపుడు” అని ప్రార్థించెను.

ఈ ప్రకారముగ యముడు ‘నచికేతుని హృదయస్థ
తీవ్రవైరాగ్యభావనను గుర్తెఱిగి అర్చజ్ఞానోపదేశమునకు
అర్హుడగు వ్యక్తి లభించెను గదా యని సంతసించి ఆతనికిట్లు
బోధించెను—

శ్రయ్య శ్రయ్య మహద్యమేతస్తా సంపత్కీర్తి నివక్తీ ధీరః
శ్రయో హి ధీరోఽభిప్రేయసో వృణోతే ప్రేయోమన్దో యాగ జ్ఞేయా
ద్వృణోతే.

అనగా, 'ఓ వచికేతా! సామాన్యముగ లోకములో ప్రతిమానవుని జ్ఞానము, భోగము అను నీ రెండును సమీపించును. అతనికి ధీరుడగువాడు తన విచక్షణాబుద్ధిచే చక్కగ వివేచించి భోగము లనిత్యములు తుచ్ఛములని తలంచి ఆ రెండిటిలో జ్ఞానమునే వరించును. అజ్ఞానియో యోగక్షేమముల నపేక్షించినవాడై భోగములనే కోరుకొనును కాని నీవుమాత్రము మొదటి తరగతికే చెందిన వాడవు. ఎట్లనిన,

‘నిద్యాభిప్సినం వచికేతనం మన్యే నర్వా కామా
బహవోఽలోలుపస్త’-‘ఏ కారణముచే నీకు విషయభోగము
లెవ్వయు రుచింపకున్నవో, ఆ కారణముచే నిన్ను జ్ఞానాభి
లాషిగనే నేను తలంచుచున్నాను.’ ఈ ప్రకారముగ వచిం
చినపిమ్మట యమధర్మరాజు వచికేతునకు అమాల్వముగు
అత్యంతస్వోపదేశమును గావించెను. ఆ బోధలన్నియు కఠోప
నిషత్తునందు గానందగును.

అట్లే మొట్టమొదట శ్రీరామచంద్రుని హృదయము నుండి పొంగి పొరలినట్టి వైరాగ్యభావములన్నింటిని వినిన పిమ్మటనే వసిష్ఠమునీంద్రుఁడతనికి యోగవాసిష్ఠ మహా రామాయణము (వసిష్ఠగీత) అను అత్యుత్తమ జ్ఞానోపదేశ మును గావించి నిర్వాణమార్గమును లెక్కగ ప్రదర్శింపజేసి మోక్షమును కరతలామలకముగ నొనర్చెను. అరిష్టనేమి

* శ్రీరామచంద్రుని వైరాగ్యభావము అన్నియు వసిష్ఠగీతయందలి వైరాగ్యప్రకరణమున కాగుగ వివరింపబడినవి.

యనురాజు తనరాజ్యాది సమస్తమును త్యజించి ఏకాంతముగ
అరణ్యమున తపం బొనర్చుకొనుచుండ జేవేంద్రుఁ డాతనిని
స్వర్గసౌఖ్యము లనుభవించుటకై రమ్మని యాహ్వానించుటయు
ఆతడు నిరాకరింప అంతట జ్ఞానోపదేశమునకై యాతనిని
'దేవదూతద్వారా వాల్మీకిమహర్షి వద్దకు పంపుటయు
అమ్మహర్షి పాసిష్ఠమహారామాయణమును అతనికి బోధిం
చుటయు ఈ మున్నగు విషయములు యోగపాసిష్ఠమున
(వసిష్ఠగీతయందు) గానంబడుచున్నవి. ఈ చరిత్రలన్నింటిని
బట్టియు తీవ్రవైరాగ్యము విషయభోగవిముఖత్వముగలవాడే
జ్ఞానోపదేశమున కధికారియని స్పష్టమగుచున్నది.

ఇక నట్టి తీవ్రవైరాగ్యమును సాధించు మార్గ
మేమియో విచారించెదము.

భిక్షం విషయం వృష్ట్యకో నామ న విరజ్యతే
సతాము త్తనుజై రాగ్యం వివేకాదేవ జాయతే.

అని వసిష్ఠులు తెలిపినట్లు మరణాది భయోత్పాదక
విషయములను గాంచినపుడు ఏదియో యొకవిధమగు వైరా
గ్యము అందజేసి కలుగుచునేయుండును. కాని బుద్ధిమంతు
లకు ఉత్తమ(తీవ్ర) వైరాగ్యము వివేకమువలననే కలుగును.
అనగా నిత్యానిత్య వస్తువిచారణవలననే ప్రాదుర్భవించును.
మఱియు,

పరామృత్య వివేకేన సంసార కదగా మిమాంస
వైరాగ్యం యోఽధిగచ్ఛతి త ఏవ పురుషోత్తమాః.

అనియుగూడ అమృతార్థి వాక్రుచ్చియున్నాడు. అనగా
 'ఈ సంసారమెట్టిది? దీనియందు జేమైన సౌరముగలదా? అను
 ఈ ప్రశ్నకారముగ వివేకముతో ఈ జగత్స్థితిని భాగుగ పరా
 మర్శచేసి పొందు వైరాగ్యమే సర్వశ్రేష్ఠమైనది. మఱియు
 నద్దానిని పొందువారే ఉత్తమపురుషులు. వివేకమువలనను,
 భోగములందు దోషమును గాంచుటవలనను మనుజునకు
 ప్రబలముగు వైరాగ్య ముదయించునను ఈ భావమును
 శంకరులున్ను ధ్రువపఱచియున్నారు. ఎట్లనిన,

‘నిత్యానిత్యపదార్థవిశేషాశ్చయదశ్య జాయతే సద్యః।

స్రుశ్చన్దనవనితాదౌ సర్వత్రానిత్యకన్తుని విరక్తిః’

మఱియు, ‘విరక్తిరీవ్రత్యవిదాన మాహుర్భోగ్యేషు
 దోషే యజమేవ సన్తః’ అనగా ‘ఇది నిత్యవస్తువు’ ఇది
 అనిత్యవస్తువు అని వివేచించుటవలన మనుజునకు పెంటనే
 అనిత్యములగు చందనపుష్పవనితాది పదార్థములందంతటను
 విరక్తి కలుగుచున్నది. పెండియు భోగ్యవస్తువులందు దోషము
 గలదని యెంచుటయే రీతివైరాగ్యమునకు హేతువని చెప్ప
 బడినది’—మహాత్ము రీప్రకారముగ తెలిపియున్నారు.
 ‘కాబట్టి వైరాగ్యోత్పాదనార్థం ఈ జగత్స్థితిని, సంసారరచనను
 పిశింత విచారించి చూచెదము—

ఈ ప్రపంచమున సమ స్తపదార్థములను అనిత్యములు.
 శాశ్వతసుఖమును గలుగజేయు పదార్థముక లేని ఈ దృశ్య
 వర్గమున గలదా? లేదు—భోగములా, ఆరంభమున సుఖ
 ప్రదములుగ తోచి తుదకు మహాదుఃఖదాయకములుగ

పరిణమించుచున్నవి. సంపదలు మొఱపుటేగెవలె చంచలములై యున్నవి. బంధువులూ, కల్లార నశించిపోవుచున్నారు. ఈ దేహమున్ను నేడో, లేపో, ఎన్నడో రాలిపోనున్నది. మహామహాచక్రవర్తులు, రాజాధిరాజులు భూమిసంతను ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యముగ నేలిన అఖండమహిమాన్వితులు, వీరులు, బలాధ్యులుకూడ నామరూపములు లేక నశించిపోయిరి. ఇక తక్కినవారేమి శాశ్వతము? గొప్పగొప్పసృష్టులు, బ్రహ్మాండములు, లోకములు కూడ కాలగర్భమున విశీర్ణములై పోయినవి. ఇక ఈ గృహారాసుక్షేత్రాదుల స్థిరములు? ఆయువు తరిగిపోవుచున్నది. చిల్లిపడిన కుండయందలి నీటివలె అయ్యది దినదినము సంక్షయమైపోవుచున్నది. మృత్యువు జీవుని కబళించివేయుటకు సంసిద్ధముగనున్నది. అంత్యకాలమున ఈ ధనముగాని, ఈ బంధువులుగాని, ఈ సంపదలుగాని, ఈ రూపసౌందర్యాదులుగాని, ప్రాపంచిక యశస్సుగాని ఏమైన అక్కరకు వచ్చునా? ఈ సందర్భమున విష్ణుభగవానుడు గరుత్మంతునకు చెప్పిన వాక్యములను వినుడు-

‘ఈతడు నా పుత్రుడు, ఇది నా భార్య, ఇది నా ధనము, వీరు నా బంధువులు-అని డంబములు చెప్పుకొను మనుష్యుడను. మేకను మృత్యువను తోడేలు బలాత్కారముగా పట్టుకొనిపోవుచున్నది. ఇది చేయబడినది, ఇది యింకను చేయబడలేదు, వాడు దానిని చేసెను, వీడు దీనినింకను చేయలేదు-అని యీ ప్రకారముగ యోచించుకొనుచుండగానే యముఁ డాతనిని తనవశము చేసికొనుచున్నాడు.

మునులీతనము మార్గము చూపగా ప్రచండవ్యాధి యను
పై నికుడు పైబడి ఆక్రమింప మృత్యువును శత్రువు నిన్ను
(జీవుని) పట్టుకొని పోవుచున్నాడు. కాబట్టి రక్షించువానిని
(భగవంతుని) గూర్చి పెతుకవేల? విషయభోగములు
దుఃఖమునకు మూలము. వానిని త్యజించువాడే సుఖవంతుడు
గాని అన్యుడుకాడు. మాంసలుబ్ధమగు మత్స్యము గాలమును
తెలిసికొనజాలనట్లు ప్రాపంచిక సుఖలుబ్ధుడగు జీవుడు యమ
బాధను తెలిసికొనజాలకున్నాడు. మనుజు డెంతెంతగ విషయ
భోగములతో సంబంధమును కలుగజేసికొనుచుండునో,
అంతంత తీవ్రముగ దుఃఖములనడి మేకులు వాని హృదయ
మున గొట్టబడుచుండును. కాబట్టి,

శ్వః కార్యమద్య దర్శిత పూర్వాహా చాపరాహిత్యం
న హి మృత్యుః ప్రతీతేత కృతం వాస్యభవాఽకృతమ్.

అనగా, లేపటిపనిని ఈ దినమే చేయవలెను. మధ్యా
హ్నము చేయవలసినదానిని ప్రోద్ధుననే చేయవలెను. చేసి
నను, చేయకున్నను మృత్యువుమాత్రము వేచియుండదు.

సాక్షాత్ భగవంతుడు వచించిన ఈ వాక్యములను
సంస్మరించినచో ఎవని హృదయమున వైరాగ్య ముప్పుంగ
కుండును? జగత్స్థితినిగూర్చి బాగుగ విమర్శించినవాని! ఇట్టి
భావములు హృదయాంతరాళమున తప్పక ఉద్భూతము
లగును. ఇదియే వైరాగ్యసాధన.

జ్ఞేయమగు ఆత్మను సాక్షాత్కరించుట కుపకరించునట్టి
జ్ఞానగుణములను వివరించుచు శ్రీకృష్ణపరమార్థ—

‘జన్మమృత్యు జరామృత్యు దుఃఖదోషానుదర్శనమ్’ అని వచించెను గావున, తీవ్రవైరాగ్యప్రాదుర్భావమునకై జన్మము, మృత్యువు, వార్ధక్యము—వీనివలన గలుగు దుఃఖములను, దోషములను మనుజుడు తప్పక విచారించవలెననియు, అట్లు విచారించి వైరాగ్యమును తెచ్చగ ఆశ్రయించవలెననియు స్పష్టమగుచున్నది.

అయితే, ప్రత్యక్షముగ సుఖమును గలుగజేయు ఈ జాత్యావిషయములయెడల విరక్తి యేల కలిగియుండవలెనని కొందఱు ప్రశ్నించవచ్చును. అవిద్యాప్రభావమున విషయములందు సుఖమున్నటుల తోచుచున్నదేగాని వాస్తవముగ నట సుఖములేదు.

‘అనిత్యాశుచిదుఃఖానాత్మగు నిత్యశుచిసుఖాత్మభ్యాతిరవిద్యా’ అని పతంజలిమహర్షి అనిద్యయొక్క నిర్వచనమును గావించెను. అనగా, అవిద్యామదిరమును త్రాని ప్రమత్తుడై యుండువానికి అనిత్యమైనవస్తువు నిత్యముగను, అపనిత్యమైనది పవిత్రముగను, దుఃఖము సుఖముగను, (కరీరాది) అనాత్మపదార్థములు ఆత్మరూపములుగను తోచును. మాయయొక్క మహిమ యిది. అట్టి మాయకు లోనైన వారి కందరికిని ఆప్రకారముగ భ్రమ తప్పక కలుగును. భక్తి, వైరాగ్య, వివేక, విచారణాదులద్వారా ఆ మాయయొక్క రహస్యమును తెలిసికొనినవానికి అనిత్యము అనిత్యముగనే కన్పట్టును. అశుచి అశుచిగనే తోచును. దుఃఖము దుఃఖముగనే స్ఫురించును (సుఖముగ గాదు); అట్లే అనాత్మ

అనాత్మగనే వ్యక్తమగును. కాబట్టి బాహ్యవిషయములందు
గలది ఆపాత రమణీయత్వమేకాని వాస్తవ రమణీయత్వము
కాదు; ఆపాత సుఖమేకాని వాస్తవసుఖము కాదు. అట్లు
కాకున్న పూర్వ మనేకచక్రవర్తులు, సిరిసంపదలతో తుల
తూగు మహామహులు తమ సర్వస్వమును విడనాడి, స్వర్గ
తృప్త్యములగు తమ సంపద లన్నింటిని తృటిలో వదిలివైచి
ఏకాంతారణ్యములకు విజనస్థలములకు బోవలసిన పనియే
లేదు. ఆయా ప్రాపంచిక విషయసౌఖ్యములందు, సాంసారిక
సంపదలందు ఏదియో యొక దోషముండబట్టియే వారట్లు
చేసిరి. పూర్వమున్న స్థితికంటె ఉన్నతస్థితి కేగుటకే విజ్ఞులు
ప్రయత్నించుచుందురు గదా! కావున నశ్వరసుఖమును
దుఃఖభూయిష్టములైన సాంసారిక విశ్వరమ్యములను త్యజించి
తాత్పర్యమై నిరతిశయమైనట్టి ఆత్మానందమును గ్రోలుటకే
వారాప్రకారముగ సర్వత్యాగమును గావించిరని తేలు
చున్నది.

దీనినిబట్టి విషయములు సారసీనములని మనము
నిశ్చయింపవచ్చును. అవి సాత్త్వికసుఖమును కలుగజేయువు.
రాజససుఖమునే కలిగించును.

విషయేంద్రియ సంయోగాద్యక్త త్రగేఽమృతోపమమ్
పరిణామే విషమిన తక్కుఖం రాజసం స్పృశత్.

అనగా శబ్దస్పర్శాది విషయములయొక్కయు ఇంద్రి
యములయొక్కయు సంబంధముచే కలుగునదియు, ఊగము
అమృతమువలె తోచి తుదకు విషమువలె

యొప్పునదియు నగు సుఖము రాజనమని గీతాచార్యుడు
 హేయమనెను. దృశ్యవిషయము లట్టి రాజనసుఖమునే జనింప
 జేయును. సుఖము రవ్వంతయున్నచో అందు దుఃఖము పర్వత
 సమముగ ప్రకృతే భాసిల్లును. కావుననే 'సౌఖ్యం చిందు
 మాత్రేణ దుఃఖం పర్వతమేవ చ' అని విషయసౌఖ్యము
 లను గూర్చి పెద్దలు నుడివియున్నారు. శంకరులు వచించినది
 చూడుడు—

సుఖమల్పం బహుశ్లేషో విషయగ్రాహీణాం వృణాణ్
 ఆనందం బ్రహ్మనిష్ఠానామితి వేదాంతదీపికా.

'విషయసౌఖ్యములకై ప్రాకులాడు జనులకు సుఖము
 అల్పముగను, దుఃఖము అధికముగను కలుగును. బ్రహ్మ
 నిష్ఠులతో అనంతానందము లభించును - అని వేదాంతభేరి
 చాటుచున్నది'. కనుకనే శ్రీకృష్ణభగవానులు భక్తులందఱి
 కిని ఈ క్రిందిరీతి హెచ్చరిక చేసియున్నారు—

యో యో సంస్పర్శజా భోగా దుఃఖయోనయ ఏక తే
 ఆద్యంతకంతః కాంతేయ స తేషు రమతే బుధః.

అనగా శబ్దస్పర్శాది విషయభోగములు దుఃఖమే
 మూలముగా గలవి, మఱియు నశ్వరములు. కాబట్టి విజ్ఞ
 దగువాడు వాని నభిలషింపడు. మఱియు భగవత్పాదుల
 యొక్క ఈ క్రింది వైరాగ్యోద్బోధక వచనములు ముముక్షు
 వులు సదా స్మృతిపథమున నుంచుకొన దగినవి—

విషయాఖ్య గ్రహో యేన నువిరక్తసిహ హతః
 స గచ్ఛతి భవాబ్ధౌ ధేః పారం ప్రత్యూహవర్జితః.

అనగా ఎవడు స్రక్ష్మందనాదివిషయములను మొసలిని
తీవ్రపైరాగ్యమును భిక్షముచే చేదించివేయునో, అట్టివాడు
ఈ సంసారసాగరమును నిర్విఘ్నముగ దాటివేయగలడు.

మోక్షస్య కాంక్షా యదినై కవాన్తి
త్యజాతి దూరాద్విషయాన్విషం యథా
నీయూపకర్తౌష దయా త్తమోరజ
త్రకాన్తి చాన్తిర్భజ నిత్యమాజరాత్.

అనగా 'నీకు మోక్షమందజేక్షకలదేని విషయము
లను విషమువలె దూరముగ త్యజించినైచి సంతృప్తి, దయ,
ఓర్పు, ఋణత్వము, అంతరేంద్రియ బాహ్యేంద్రియ
నిగ్రహము—ఏనిని అమృతమునువలె అత్యాదరముతో
సేదింపుము.'

శబ్దాది దృశ్య విషయములందు సారములేదను నత్య
మును కనుగొనియే బుద్ధజేవుడు రారాజకొమరుడై విలసిల్లి
నను, నమస్త భోగభాగ్యములతో తులతూగుచున్నను, తన
కాలములో వాని నన్నింటిని విడనాడి 'ఉరూపల' యను అర
ణ్యమున కేగి ఏకాంతమున బహుకాలము తపంచొనర్చి
తుదకు నిర్వ్యాణమార్గమును కనుగొనెను. అట్లే భర్తృ
హరియు గోష్పరాజై, సర్వప్రాపంచిక సౌఖ్యముల ననుభ
వించుచును, కడకు వానియందు వాస్తవసుఖము లేదని నిశ్చ
యించినవాడై ఆత్మశాంతికై తపనవడి, ప్రబలపైరాగ్యము
నాశ్రయించి, బ్రహ్మధ్యానమున పరమానంద మనుభ
వించుచు—

‘సర్వంబస్తు భయాన్వితం భవి నృణాం వై రాగ్య మేవాభయమ్’

అని యెలుగై త్తి పాడెను. అనగా, ప్రపంచములోని సమస్త పదార్థములును మనుజులకు భయాన్వితములై దుఃఖ భాజనములై యున్నవి. కాని వైరాగ్యమొక్కటిమాత్రము ఆభయ ప్రదమై, సుఖదాయకమై యున్నది. అదేరీతిగ యయాతి చక్రవర్తియు తన కుమారుని యావనమునుగూడ పరిగ్రహించి బహుకాలము విషయసుఖముల ననుభవించి అంతమున వానియందు సారములేదని గ్రహించినవాడై వైరాగ్య మవలంబించి ఆత్మశాంతిని బడసెనను విషయము భాగవతమున గానంబడుచున్నది.

ఈ ప్రకారముగ పెక్కురు మహానీయులు విషయ భోగములను బాగుగ పరీక్షించి తుదకు అని సారహీనము లనియు, పరమార్థ లక్ష్యమునకు అడ్డుయనియు, నిశ్చయించిన వారై వానిని దూరముగ త్యజించివైచిరి. ఒకవేళ అనుభవించినను వానియందెప్పటికైన తృప్తికలుగునాయని తలంచిన, అదియునులేదు. పైపెచ్చు అనుభవించినకొలది వానియందు తృప్తి యింకను వృద్ధియగుచునే యుండును.

న బాతు కాదు; కామానామరూపభోగేన కామ్యతి

హవిషా కృష్ణకర్మకథూయ వీవాభివర్ధతే.

అను యయాతివాక్యమే యిందులకు ప్రమాణము. అనగా ఆజ్యము మున్నగు హవిర్ద్రవ్యములను ప్రేల్చుటచే అగ్ని వృద్ధియగునేకాని శమించనట్లు, కోరికలును అనుభ

వింశతి ద్వారా అది ప్రవర్తమానములగునేకాని కమన
మొందవు.

ఏదైన యొక పదార్థమును మరలమరల యనుభవించి
నపుడు అదియొక సంస్కారరూపమున చిత్త ఫలకమున బాగుగా
కాత్తిందిపోవును. దానినే వాసన యందురు. అది మలినమని,
శుద్ధమని రెండు విధములు. విషయసేవనముద్వారా మలిన
వాసనయొప్పుడు దృఢపడునో, అపుడయ్యది ఘనవాసనగా
పరిణమిల్లును. అట్టి ఘనవాసన జీవునియం దెంతవఱకుండునో,
అంతవర కారనిక జన్మపరంపర తప్పదు. అత్తటి వాసనవలన
జన్మకలుగుట, జన్మవలన (కర్మద్వారా) వాసన దృఢపడుట
సంభవించుచు క్రమముగ రెండును పరస్పరము వృద్ధియగు
చుండును. కనుకనే విషయములకంటె విషయ శ్రేష్ఠముని
పెద్దలు వచించిరి. విషయ ఒక దేహమునే హరించును,
విషయములో, సంస్కారములద్వారా అనేక జన్మలను కలుగ
జేసి అనేక దేహములను హరించును. కాబట్టి వైరాగ్యసాధన
ద్వారా జీవుడు అట్టి విషయవాసనను నిర్మూలించుకొని
పరనుకొంటిని బడయవలెను.

విషయసేవనమువలన గలుగు అనర్థమునుగూర్చి
యమధర్మరాజు నచికేతునకు ఈ క్రిందివిధముగ నుపదేశ
శీలమైనది—

పరానః కామానమయన్తి బాలా

స్త్రీమృత్యోర్మర్త్యన్తి వికలస్య పాశాన్

అథ ధీరా ఆమృతత్వం విదిత్వా

ధ్రువసుధ్రు వేష్యమా న ప్రార్థయన్తే.

అనగా, అవివేకులే తుచ్ఛములగు జాహ్మ్యవిషయములను పెన్నంటుదురు. వికాలముగు మృశ్యుసాశమును (జననమరణప్రవాహమును) బొందుదురు. కాని వివేకవంతులగు ధీరులు అమృతపదముగు పరమార్థము నిత్యస్వరూపునిగ నెఱింగి అనిత్యములగు సాంసారిక పదార్థముల వేనిని గోరకుందురు.

విషయబ్యామోహజనితమగు మఱియొక అసర్థమును గూడ ముముక్షువు లిచట జ్ఞప్తియందుంచుకొనవలెను. అదియేదనగా మనస్సు నయ్యది విశేషముగ బహిర్ముఖమొనర్చివేయును. దానిచే భగవద్ధ్యానమున, అర్థచింతనమున ఏకాగ్రత కుదురనే కుదురదు. ఒక్కక్షణమైనను మనస్సును నిశ్చలముగనుంచుట బహుకష్టము. కనుకనే గీతయందు ఈ విషయమును నిరూపించుచు బహుళాగదూకులై పర్తించులాగున భగవంతుడు జనులకు మోక్షారిక చేసి యున్నాడు. ఎట్లనిన,

భోగైశ్వర్యత్రసక్తానాం తయాపహృతచేతసాం
వ్యవసాయాత్మికా బుద్ధిః సమాధౌ న విధీయతే.

అనగా భోగ, ఐశ్వర్యములం దానక్రిగలిగి వానిచే నపహరింపబడిన చిత్తముగలవారలకు ధ్యానసమాధులందు ఏకాగ్రబుద్ధి కలుగనేరదు. అత్తటి బుద్ధి చంచలమై యుండును. మరియు ఏ మనస్సు ఇంద్రియములతో కేరుకొని విషయములమీదికి పోవునో, అట్టి మనస్సు నముద్రమునందలి కుడను తుపానుగాలి ముంచివేయవిధమున బ్రహ్మనిష్ఠుని

యొక్క ఆత్మజ్ఞానమును సకరింపజేయుచున్నది. అనగా సట్టి వాడు సంసారసాగరమున మునిగిపోవును అనియును శ్రీకృష్ణ భగవానుఁ దానతిచ్చియున్నాడు. కాబట్టి,

తస్మాద్యస్యనుహాహూ నిగృహీతాని సర్వః,
ఇంద్రియాణీంద్రియార్థస్యైస్య క్షణ ప్రతిష్ఠితాః.

ఎవని యింద్రియములు మనస్సు ఇంద్రియార్థములగు శబ్దాదివిషయము లన్నిటినుండియు మరలింపబడి నిగ్రహింపబడుచున్నవో, ఆతని జ్ఞానమే సుప్రతిష్ఠితమై స్థిరమై నిరపాయమై విలసిల్లునని గీతాచార్యు లుపదేశించినారు.

అజ్ఞానులే సుఖము బాహ్యమునగలదని తలంచి దానికొఱకై పరుచిడుదురుగాని విజ్ఞులుకాదు. వాస్తవముగ శుఖమునునది బాహ్యమునలేదు. బాహ్యమున గానుపించునది ప్రతిబింబితసుఖము, అదియును చిత్తమున కలదుగాని పదార్థమున లేదు.

‘ప్రతిబింబితకాళాగ్ర ఫలాస్వాదక మావనః’

అనురీతి బాహ్యపదార్థములం దానందమున్నదని యెంచి అద్దానికై దేవులాడువాడు సరోవరజలమందు ప్రతిబింబించిన తీరస్థవృక్షఫలముల నాస్వాదించి యానందమొందువాని చందనముననే యుండును. ఈక్కు ఎచటనో యొక ఎముకను సంపాదించి దానిని కొరుకుచు చిగుళ్ళనుండి చక్రముకారి ఆ యెముకపైపడ అద్దానిని నాకుచు ఆ యెముక నుండియేర క్తము జనించుచున్నదని భావించి యానం

దెంచుచు తుదకు మహాదుఃఖము నెల్లు పొందునో, అట్లే మనుజుడున్న యథార్థసుఖము ఆత్మయందుండ అజ్ఞానవశమున బాహ్యపదార్థమందే సుఖము గలదని తలంచి దానికొకటై అహర్నిశములు అన్వేషించుచు కడకు దుఃఖమునే పొందుచున్నాడు.

ఏదైన యొక పదార్థము ననుభవింపవలెనని అక్షేప గలిగినపుడు చిత్తము చంచలమగును. ఆ చంచలచిత్తము తత్పదార్థప్రాప్తిచే నిశ్చలముకాగా ఆ నిశ్చలచిత్తమున ఆత్మప్రతిబింబింప జీవునకు సుఖమనుభూతమగును. దీనిచే సుఖము బాహ్యపదార్థమందు లేదనియు చిత్తముననే కలదనియు, అదియు బింబభూతమగు ఆత్మయొక్క ప్రతిబింబము మాత్రమే యనియు స్పష్టమగుచున్నది. బింబభూతమగు ఆత్మానందమే నిరతిశయమైనది. అక్షయమైనది. అనంతమైనది. ప్రతిబింబానందము క్షణికమైనది. అంతముతో గూడినది. అట్టిచో, శాశ్వతమైనట్టి ఆత్మసుఖమునకై యేల ప్రయత్నింపరాదు! క్షణికమై దుఃఖనిశ్రితమైనట్టి విషయ సుఖమునకై యేల పాట్లు పడవలెను!

కాబట్టి ప్రబలవైరాగ్యము నాశ్రయించుటద్వారా విషయసుఖములందు విముఖత్వముగలిగి చిత్తమందున్నట్టి సమస్తవాంఛలను త్యజించివైచి ఆత్మాభిముఖుడైనచో, అచిరకాలములోనే జీవుడు పరమాత్మరూపగమ్యస్థానము నిశ్చటనే పొందుచున్నాడు. కావుననే,

యదా సర్వే ప్రముచ్యంతే కామా దేహస్య హృది క్రితాః
అథ మర్త్యోఽమృతో భవత్యత్ర బ్రహ్మ సమశ్నుతే.

అని శ్రుతి యుద్ధోపింశుచున్నది. అనగా 'హృదయ ముంచున్నట్టి కామనలు, సంకల్పములు అన్నియు తొలగగా మునుజుడు జననమరణరహితుడై యిచ్చోటనే పరబ్రహ్మ మును బొందుచున్నాడు.' మఱియు నట్టివాడు 'సుఖముయ మున్నతే' అనగా నాశరహితమగు ఉత్తమపరమాత్మరూప సుఖమును బొందునని శ్రీకృష్ణభగవాను లానతిచ్చిరి. అదియే మోక్షము. అదియే నిర్వాణపదము. అట్టి సర్వోత్కృష్ట పదవిసొందుటయే జీవులందఱియొక్క లక్ష్యము. అట్టి లక్ష్య మును భక్తిజ్ఞానములద్వారా, తీవ్రవైరాగ్యసాధనద్వారా జీవుడు అనతికాలముననే పొంది, కడతేరి జీవితమును కృతార్థ మొనర్చుకొనవలెను. ఈ ప్రకారముగ వైరాగ్యమును చక్కగ అవలంబించి, మనస్సును బాహ్యవిషయములనుండి ముఱిలించి కర్మ, భక్తి, ధ్యాన, జ్ఞాన విచారణాదుల ద్వారా అద్వానిని పునీత మొనర్చి ఆత్మయందు లయింప జేయవలెను. అదియే మోక్షము.

“మోక్షోహి చేతో విమలం” — నిర్మలచిత్తమే మోక్షము — అని వసిష్ఠమహర్షి పలికియున్నారు. మనస్సు వందు ఏవిధమైన మాలిన్యము లేనిచో అట్టి విశుద్ధమనస్సు అధిష్ఠానమగు ఆత్మయందు లయించిపోవును. అదియే మోక్షము, తైవల్యము, నిర్వాణము. కావున మోక్ష ప్రాప్తికై చిత్తమందుగల మూడు దోషములు అనగా మల,

విక్షేప, అవరణములు పూర్తిగా తొలగవలెను, మలదోషవ
 అనగా పాపము పుణ్యముసార్జనముచేతను, విక్షేపదోషవ
 అనగా చపలత్వము ఉపాసనాభ్యాసాదులచేతను, అవర
 దోషము అనగా అజ్ఞానము జ్ఞానవిచారణచేతను తొల
 పోవును. ఈమూడుదోషములు రహితమైనపుడు ఇక మనసు
 వీమాత్రము విలంబము లేక తత్క్షణమే మోక్షసిద్ధిని బ్ర
 యును. పుణ్యకార్యములను చక్కగ ఆచరించుటచేతన
 నిష్కామకర్మమును శీలించుటచేతను, భగవద్భక్తిని లెస్స
 నముసార్జించుటచేతను మొదటిదియగు పాపదోషము చి
 మందు సమూలముగ తొలగిపోయి చిత్తము శుద్ధవ
 కాగలదు. కావున సాధకుడు కర్మయోగముయొక్క రహస్య
 మును చక్కగ తెలిసికొనియుండవలెను. శ్రీకృష్ణపరమాది
 గీతయం దర్థానినిగూర్చి చక్కగ నిరూపించియుండెను.

14 వ అధ్యాయము

కర్మయోగసాధన

“కర్మ చెడ్డదికాదు; వ్యవహారము దూష్యముకాదు. నీ దృష్టిని పవిత్రమొనర్చుకొనుము. అత్తటి నీవు చేయుకర్మ మహాయజ్ఞమై భాసించును. నీ భావమును కుద్రపఱచుకొనుము. అత్తటి నీవు చేయు వ్యవహారము నిశ్చేయనకరమై చెన్నొందును”——అని గీత ఘోషించుచున్నది. కర్మచేయక విక్క-క్షణమైనను మనుజుడుండజాలడు. కావున కర్మను దూషించుచు, నిషేధించుచు చేయుబోధలు సామాన్యులనకు ప్రయోజనకరములుగ నుండవు. పైగా అట్టి బోధలచే నతడు అకర్మణ్యుడుగ, ఇద్రప్రాయుడుగ తయారగును. జీవితము నిరర్థకమై పోవును. లోకములో నూటికి తొంభై తొమ్మిదిమంది గృహస్థులుగను, బ్రహ్మచారులుగను నున్నారు. వారు కర్మను పరిత్యజింపలేరు. సర్వసంగపరిత్యాగముచేసి, ఏకాంతమున కాలము గడుపునన్నాస్థులు, సాధువులు చాల అరుదుగా నున్నారు. కావున ఎక్కువ మందికి ఉపకరించు బోధయే ఇప్పుడు కావలసియున్నది. ఈ విషయములన్నియు గీతాచార్యుడు చక్కగ ఆలోచించి వ్యవహారమును దూషింపక, దానిని పవిత్రమొనర్చు ఉపాయముల నన్వేషింపదొడగెను. మఱియూ అట్టి వ్యవహారముల

ద్వారా, కర్మాచరణద్వారా చిత్తశుద్ధిని సంపాదించి క్రమముగ జ్ఞానానుభవమును బడసి మోక్షమును జెందవచ్చునని యాతడు బాహుటముగ ప్రకటించెను.

స్వకర్మణా తమభ్యర్చ్యక్తి సిద్ధిం నిష్ఠతి మానవః. (18-46)

‘తమ తమ కర్మలద్వారా పరమార్థ నర్పించి మానవుడు ముక్తిసాందగలడు—అని భగవానుడు వాక్రచ్చెను. ఇందులకు ప్రబలదృష్టాంతము అర్జునుడే యగును; ఏలయనిన, నేను యుద్ధముచేయును; నాకు రాజ్యము వలదు; జోలి తీసికొని ఏకాంతమునకు పోయి భిక్షాన్నము భుజించుచు కాలక్షేపము చేసెద’నని పలికిన అర్జునుడు శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క దివ్యహాథలచే కర్మరంగమున దుమికి, యుద్ధముచేసి, ‘నేనేమియు చేయలేదు’ అను నిర్లభ భావముకలవాడై భయంకరసంగ్రామమును పవిత్ర యజ్ఞముగా మార్చివైచెను. శ్రీకృష్ణుని ముందుపెట్టుకొని అర్జునుడు యుద్ధమను వ్యవహారమును పడిపెను. వ్యవహారము మోక్షసాధనముగ పరిణమించుటకు ఉపాయమిదియే అయి యున్నది (భగవదున్మథత్వమే). భగవంతుని స్మరించుచు కార్యమును చేయుటయే ముక్తికి మార్గము.

‘మా మహస్మర యుధ్య చ’

‘నన్ను స్మరించుచు యుద్ధము చేయుము’—ఇదియే కర్మరహస్యము. యుద్ధముచేయుట గొప్పదికాదు. దేవుని స్మరించుచు యుద్ధముచేయుట గొప్పది. అప్పుడు ‘కర్మ’

తత్కర్మానుండక కర్మయోగముగా మారిపోవును. (Work will be transformed into worship). అర్హత ఏకాంతమున సమాధినిష్ఠయందుండు యోగిపుంగవునకు, ప్రపంచమధ్యమున వివిధకార్యకలాపములందు నిమగ్నుడగు కర్మిష్ఠునకు ఒకేఫలము లభించును. అర్హుకాంతి యుచువురికిని సంప్రప్తించును; భగవద్గీత బోధించిన తత్త్వమిదియే. లోకములో కొన్ని శాస్త్రములు కర్మను పూర్తిగ నిషేధించుచున్నవి. అవి నివృత్తిమార్గమునే ఎక్కువగ పోషించుచుండును. మఱి కొన్ని శాస్త్రములు కర్మను లెస్సగ ప్రోత్సహించుచున్నవి. అవి ప్రవృత్తినే ఎక్కువగ బలపఱచుచుండును. కాని గీత అటు ప్రవృత్తికాక, ఇటు నివృత్తికాక మధ్యమార్గమును కనిపెట్టినది. అది అందఱికిని అచరణయోగ్యముగ నున్నది. శరీరము ప్రవృత్తియందున్నను మనస్సును నివృత్తియందుంచుకొనుము. (Hands in the society and head in the forest).—అని గీత బోధించుచున్నది. ఈ గీతాభావము నాధారపఱచుకొనియే జనకుడు రాజ్యమేలెను. విష్ణుమూర్తి ముల్లోకములను పాలింపగల్గెను. ఇవిధముగ గీతాచార్యుడు వేదాంతములు సామాన్యముగ ఏవగించుకొనుచుండు లోకవ్యవహారమునకు క్రొత్తరూపమిచ్చి దానికి పరమార్థస్థాయిని కల్పించెను. ఇట్టి అపూర్వ సిద్ధాంతమును, మున్నెవరును, ఏ శాస్త్రమును ప్రతిపాదించలేదు. కనుకనే గీతకును, గీతాచార్యునకును ఇంత ఘనత చేకూరినది.

కావున ఏ నిష్కామకర్మమును గూర్చి
రముగ ఉద్వేషించుచున్నచో అద్దానిని
సమాశ్రయించి చిత్తశుద్ధిని బడసి తద్వ్యాప్తి
అర్జునుభూతిని జొంది తరించవలయును.

కర్మ - కర్మయోగము

కర్మ వేలు, కర్మయోగము వేల
ముతో, ఫలాపేక్షతో, సత్కర్మముగ నాచరిం
నిరహంభావముతో, ఫలాభిసంధిరహితము
ముగ, దైవార్పణబుద్ధితో నాచరింపబడునది
బండచాకిరిగా తలంచుకొని చేయుటనునది
శ్రేష్ఠగా భావించుకొని చేయుటనునది కర్మయో
గమనది సత్కర్మభావమును తీసివైచినచో క
ముగ మారిపోవును. కర్మను నిష్కామ భా
రించినచో కర్మ యజ్ఞముగ యాపొందును.
యందలి రహస్యము దీనినే శ్రీకృష్ణభగవాన్
బహిర్గతమొనర్చి లోకమునకు మహోపకార

ఈ ప్రకారముగ కర్మను కర్మయోగ
కొను పద్ధతి తెలిసికొనినచో ఇక కర్మ బంధ
రదు. వాస్తవముగ సత్కర్మయందే బంధము క
యందు కాదు. అహంభావము, సత్కర్మము
బంధము కలదుకాని కర్మయందు కాదు *

* యజ్ఞాశక్త్యర్థోఽస్మత్ లోకోఽయం క

కర్మత్వభావమును విషమును పెరకివైచినచో ఇక కర్మ దూష్య మెన్నటికిని కానేరదు. పై పెచ్చు చిత్తశుద్ధిజనకమై అయ్యది మోక్షమునకున్న చారిత్రయగలదు. ఇవ్విధముగ కర్మ జీవుని శ్రేయోభివృద్ధి కెంతయో ఉపకరించుచున్నది.

కర్మచేయక ఎవడును ఉండలేడు. పైగా, ప్రపంచములో ఎక్కువమంది ప్రవృత్తిమార్గముననే కలరు కాని నివృత్తిమార్గమున గాదు. కేవలము నివృత్తిని ఆశ్రయించి నిరంతరము ధ్యాన నిష్ఠులందు, నిర్వికల్ప సమాధులందు కాలము గడుపువారు చాల అరుదు. కాబట్టి ఎటుతిరిగి అందఱును కర్మ చేయవలసియే యుందురు, చేయుచున్నారు కూడను. అట్టిచో ఆ కర్మను యజ్ఞముగ ఏల మార్చుకొనరాదు? బంధ హేతువును మోక్ష హేతువుగ ఏల పరివర్తన మొనర్చుకొనరాదు? ఆ కర్మనే అనాసక్తముగ, దైవార్పణ బుద్ధితో చేసిన చాలును. అద్భుతమగు ఫలితము కలుగును. ఈ కీలకమును తెలిసికొనియే జనకుడు మొదలైనవారు రాజ్యములనుగూడ పరిపాలించిరి. ఇట్టి అనాసక్తిని ఆశ్రయించియే సాక్షాత్ భగవానుడున్న 'ట్రీన్ లోకాన్ పాలయామ్యహమ్' అని చెప్పినట్లు మూడులోకములను పాలించుచున్నాడు. అట్టిచో ఒక చిన్నగృహమును, గృహవ్యవహారములను మనుజులు పాలింపలేరా?

కర్మలను త్యజించి వేసి సోమరిగ కూర్చొనుటవలన ఏ ప్రయోజనమున్ను లేదు. పైగా తమోగుణాభివృద్ధిచే

జనాపరిః ఆ యవతారమూర్తి చక్కని గుణపాతములను బోధించెను.

జ్ఞానగుణములలో అమానిత్వ, అదంభిత్వములకు ప్రముఖస్థాన మీయబడినది. అట్లే అసురగుణములలో దంభ దర్పములకు సముచితస్థానము కల్పింపబడినది. కావున విజ్ఞాడగువాడు అమానిత్వాది మహోన్నత, దైవికగుణములకు తన హృదయసీమయందు తావొసంగి, దంభదర్పాది అసురగుణములకు కాశ్యతముగ తర్పణముగావించి, కర్మరంగమును పరిశుద్ధ మొనర్చుకొనవలెను. కర్మవిస్ఫంగముగ నాచరింపబడినపుడు అది చిత్తమును శుద్ధమొనర్చి జ్ఞానోదయము ద్వారా ఆత్మసాక్షాత్కారమును కలుగజేయగలడు. ప్రతి జీవికి కర్మాచరణము అనివార్యము కావున ఆ కర్మను జ్ఞానసాధనముగ వినియోగించుకొనుటద్వారా సామాన్యమైన కర్మను మహాత్తరదైవసాధనగా రూపొందించుకొనుట శ్రేయస్కరము.

చెప్పలు కుట్టువాడు చెప్పలు కుట్టుకొనుచు దైవస్మరణను, దైవభావమును విడనాడినచో ఒకానొక మహోయజ్ఞము యొక్క ఫలితమును అతడు తప్పక పొందగల్గును. అట్లే పాకీవాడు పాకీపని చేయుచు దైవముద్ధిగల్గి తాను దైవస్వరూపులగు ప్రాణికోట్లకు సేవచేయుచున్నావను భావన గల్గియుండినచో, మహాత్తర పుణ్యమును సముపార్జింపగల్గును. అట్లే వ్యాపారి వ్యాపారమును చేసికొనవచ్చును. ఉద్యోగి ఉద్యోగమాచరింపవచ్చును. వ్యవసాయదారుడు వ్యవసాయమును

గావించుకొనవచ్చును. పనిలో దోషములేదు. పనిచేయు విధానములో దోషము కలదు. కర్తృత్వబుద్ధియే దోషము, అహంభావమే దోషము, అది లేవపుడు కర్మ బంధమును గాక మోక్షమునే కలుగజేయును. ఎట్టిపని చేయుచున్నాడు అను ప్రశ్న భగవంతునియొద్ద ఉదయించదు. ఆ పనిని ఏ ప్రకారం నూచరించుచున్నాడను ప్రశ్నమూత్రము ఉదయించును. కావున లోకకరంగమునగాని, పరమార్థక్షేత్రమునగాని జనులు వారివారి కర్మలను వా రూచరించుకొనుచు అహంభావములేక, సంగబుద్ధిని త్యజించి, ధర్మనిష్ఠతో, న్యాయబుద్ధితో, భక్తిభావముతో మెలగినచో అచిర కాలములో భగవత్కృపకు పాత్రులై మోక్షధామమును చేరగలరు.

అదర్శకర్మయోగియగు శ్రీకృష్ణచూర్తియొక్క జీవిత విశేషములను నిరంతరము సంగ్రహించుకొనుచు, ముముక్షువు తన జీవితమును సవ్యమార్గమున నడుపుకొనుచు పోవలెను. కర్మ శుద్ధియు కానిచో భక్తి కలుగదు. భక్తి కలుగనిదే జ్ఞానము అవిర్భవించదు. జ్ఞాన మావిర్భవించనిచో మోక్షము చేకూరదు. కాబట్టి మోక్షప్రాప్తికి విశుద్ధకర్మయే పునాది. దానిని ఉపేక్షించినచో మోక్షమును గూర్చిన వార్తయే సంభవింపదు. కావున సాధకుడు ఉదయము నిద్రలేచినది మొదలు రాత్రి పరుండపోవువఱకు తా నొనర్చు ప్రతి కార్యమును జాగ్రత్తగ పరిశీలించుచు అది సవ్యముగా జరుపబడు లాగున యత్నించుచు మహానీయుల జీవితములనుండి గుణ

అహంభావరహితమగు కర్మ, నిస్సార్థబుద్ధితో గావింపబడు కర్మ, పరోపకారయుక్తమగు కర్మ అంతఃకరణమును శుద్ధ మొనర్చి ఆత్మసాక్షాత్కారమునకు దోహదమును కలుగ జేయును. అహంభావముతో గూడి, కర్తృత్వబుద్ధితో చేయబడు కర్మయే బంధ హేతువై జీవునకు పరమదుఃఖమును కలుగజేయుచుండును. కావున కర్మచేయునపుడు ఎంతయో జాగరూకతగలిగి పాపాచరణమును పరిపూరిగ విసర్జించి, అహంబుద్ధికి చోటియక తాను కేవలము భగవంతునియొక్క ఉపకరణమని భావించి ప్రవర్తించుచుండవలెను.

కర్మ చేసినను దానిలో తగులుకొనకుండ చూచుకొనుటలోనే ఉన్నది మానవుని బుద్ధికుశలత. దేహము, ఇంద్రియములు, మనస్సు, బుద్ధి—వీనితోగూడిన ఉపాధియే కర్మ నాచరించుచుండును. వాస్తవముగ జీవుడు వీని యన్నింటికని సాక్షిగనున్న ఆత్మయేకాని, ఉపాధిసంబంధమైన వస్తువుకాదు. ఉపాధితోటి సంసక్తియే బంధము. దేహేంద్రియాదులు కర్మ నాచరించుచున్నను నిర్వికార ఆత్మస్వరూపుడైయున్న తాను వానితో సంసక్తిని ఏకాలమందును బొందరాదు. 'ఏవం బుద్ధేః పరం బుధ్వా' అని గీతాచార్యుడు సెలవిచ్చినట్లు మానవుడు బుద్ధికి సాక్షియై, బుద్ధికంటె పరమై వెలుగు ఆత్మయే తానని యెరిగి, తేత్రజ్ఞ స్థానములోనున్నవాడై తేత్రమగు దేహేంద్రియాదులలో ఆయా కార్యములను సెరవేర్చుకొనుచు ఆనంగుడై వర్తింపవలెను. అట్టివాడు ఎంతకర్మ ఆచరించినప్పటికిని ఏమియు

అచరింపనివాడే యగును. కర్మబంధనమును అతడు విమోచనము బొందకుండును. లోకములో ప్రరోపకారము చేయు మహాప్రవక్తలు ఇట్టివోవకు చెందినవారే యగుదురు.

శ్రీకృష్ణమూర్తి తాను అవకారమూర్తి అయినను, వినయవిధేయతలు గలిగి సాదీపుడను గురువరేణ్యుని సేవించి యుండెను. యుద్ధరంగములో పార్థుని రథమున యుజమానుడుగ నుండక సారథిగ నుండుటకే సంసిద్ధుడయ్యెను. యుద్ధ సమయమున సాయంకాలయగుసరికి సంగ్రామము నిలుపుదల చేయబడినపుడు, అందఱును వారి వారి గృహములకు జని స్నానసంధ్యాదులను నిర్వర్తించునపుడు, శ్రీకృష్ణుడు తన నాలుగుగుఱ్ఱములను జలాశయముయొద్దకు రేపి కొనివెల్లి వానిని బాగుగ కడిగి, మేత పెట్టుచుండెడివాడు. ఇంతియే కాదు. రాజసూయయోగసందర్శమున వీలెంచిన భక్తశిఖా మణుల పాదపద్మములను కడిగి పరమర్థప్రియి బడయుచుండు వాడు. నిర్ధనుడైనను దైవధనుడై విలసిల్లిన సుదాముని తన సింహాసనముపై గూర్చుచుండబెట్టి సేవాశుశ్రూషలు కావించిన భక్తవత్సలుడు. ఈ ప్రకారముగ శ్రీకృష్ణమూర్తి తన జీవితకాలమున ఆదర్శవంతుడైన కార్యముల నెన్నిటితో జరిపి యుండెను. అతడు ఆదర్శకర్మయోగి. తన జీవితముద్వారా యతడు లోకమునకు నిరహంభావమును లెస్సగ చాటి చూపెను. గర్విష్టులై, ధన, అధికారమదాంధులై తమ్ము మించినవారులేరని కన్నుమిన్ను తెలియక ప్రవర్తించు

నట్టి స్థితి మహాప్రమాదకరమైయున్నది. వాసనాక్షయము కానివాడు, కర్మత్వబుద్ధి, అహంభావము వదలనివాడు ఏ కర్మను చేయక ఊరకనున్నను గంపెడు కర్మను నెత్తిన వేసికొనువాడే యగును. వానికి అకర్మయందును కర్మ తగులుకొనుచునే యున్నది. ("అకర్మణీ చ కర్మ యః") అతడు కర్మేంద్రియ ప్రవృత్తిలేక. నిశ్చలముగనున్నను, ఏకాంతమున వసించినను, కొండగుహలలో కాపురమున్నను, నిర్జనవనముల నాశ్రయించినను, దృశ్యశంకల్పములు మన స్సుడు వదలని కారణముచే, అహంభావము, జన్మార్జిత వాసనలు నశింపని కారణముచే, తమాగుణము అంతరించని కారణముచే కర్మబద్ధుడే యగుచున్నాడు. కాబట్టి కర్మలను చేయకుండుట కంటే చేయుటయే మేలు. (కర్మసన్నాస్థిసా త్కర్మయోగో విశిష్యతే). అయితే కర్మలను దైవార్పణ బుద్ధితో, నిష్కామభావముతో నాచరించుటను అభ్యసించ వలెను.

'నీవు ఏపని చేయుచున్నా'వని భగవంతుడు ప్రశ్నింపడు. 'ఏ భావముతో చేయుచున్నా'వని మాత్రమే ప్రశ్నించును. ఏమి చేయవలెనో శాస్త్ర మూడేశింపడు. ఎట్లు చేయవలెనో—అదిమాత్రమే ఆదేశించును. వ్యవహారము చెడ్డదికాదు. ప్రవృత్తి నీచముకాదు. వ్యవహారమునకు వేదాంతమును జోడించినచో ఆ వ్యవహారమిక వ్యవహార సాయిని అతిక్రమించి వేదాంతస్థాయిని కేపట్టును. అట్లే ప్రవృత్తిలో నివృత్తిభావమును మేళవించినచో ఇక ఆ

ప్రవృత్తి ప్రవృత్తిగా నుండక నివృత్తిఫలమును గలుగజేయును. ఇదియే కర్మయందలి కీలకము. దీనిని తెలిసికొనినచో ఇక ఎంత కర్మ నాచరించినను మనుజుడు బంధింపబడనేరడు. మహనీయులందఱున్ను ఈ రహస్యమెఱిగియే లోకమున ప్రవర్తించిరి. కావున ముముక్షువులగువారు అకర్మణ్యులై ఊరకనుండక, కర్మయోగముయొక్క కీలకము నెఱిగి, దైవార్పణబుద్ధితో కార్యముల నాచరించుచు, చిత్తశుద్ధిని బడసి, బ్రహ్మజ్ఞానావాప్తిచే పరమానందరూపై పల్యమును బడయవలయును.

అధర్మసేవ

పశువులు కర్మచేయుచున్నవి. పక్షులు కర్మచేయుచున్నవి. కృమికీటకాదులు కర్మచేయుచున్నవి. కర్మచేయుట గొప్పకాదు. ఆ కర్మవలన జన్మసార్థకత వీర్పడుచున్నదాయని ప్రశ్నించుకొని, తదనుగుణ్యముగ దానిని ప్రవర్తింపజేసికొనుటలోనే ఉన్నది గొప్పతనము. కర్మచేయక ఒక్క ప్రాణియైనను ఉండజాలదు. ఏదియో యొక కర్మప్రతిజీవియు నిరంతరము చేయుచునే యుండును. అట్టి రీతి ఆ కర్మను సద్వినియోగపఱచుకొనుపద్ధతి తెలిసికొనియుండినచో, ఇక కర్మ బంధనమునుగాక మోక్షమునే కలుగజేయును.

కర్మత్వములేని కర్మ, ఈశ్వరార్పణబుద్ధితో చేయబడు కర్మ, ఫలాభిసంధిరహితముగ ఆచరింపబడు కర

పాతములను నేర్చుకొనుచు, వారి ప్రబోధముల ద్వారా బలమును, శక్తిని సంతరించుకొనుచు నిర్మలహృదయుడై, నిర్భయుడై అభివృద్ధిని బడయవలయును. విషయవిధేయతలు గలిగి చక్కని సేవాభావమును అలవటించుకొనవలెను.

సేవకుమించిన సద్గుణము లేదు. అది లోక సేవ అగు గాక, దైవసేవ అగుగాక, గురుసేవ అగుగాక, సంఘసేవ అగుగాక - ఏ సేవ అయినను అహంభావమును తొలగించి చిత్తశుద్ధిని కలుగజేసి జీవుని దైవమునకు సన్నిహితునిగ చేయగలడు. కాబట్టి జీవితములో అవలంబింపదగిన ప్రముఖ గుణమిది. సేవాధర్మమును ఆదర్శవంతముగ నెరవేర్చిన వారిలో శ్రీకృష్ణుడు, అంజనేయుడు ముఖ్యులని చెప్పవచ్చును.

శ్రీకృష్ణుడు లోకమున కొనగిన సందేశ మేమియుని ఎవరైన ప్రశ్నించినచో ఆ మహనీయుని జీవితమే ఆతని సందేశము (His life is his message) అని నిష్కర్షగ చెప్పవచ్చును. లోకాధీశుడైనప్పటికిని బండితోలు పనిని ఆతడు స్వీకరించెను. ఇక్కార్యమున ఆతని సరహంభావము, నిరభిమానము, భక్తిసేవాపరాయణత్వము కండ్లకు కొట్టినట్లు గోచరించుచున్నవి. శ్రీకృష్ణుని జీవితమున, ఆతని నిస్వార్థ గురుసేవ, ప్రగాఢపరహితవాంఛ, భక్తజన పరిచర్యాభిలాష, నిష్కామసేవాపరాయణత ఎన్నియోచోట్ల చక్కగ వ్యక్తమగుచున్నవి. కావున శ్రీకృష్ణుడు లోకమున కొనర్చినది ఆదర్శసేవయే యని స్పష్టమగుచున్నది.

అట్లే భక్తాగ్రేసరుడగు ఆంజనేయుని జీవితమున్ను సేవాధర్మమునకు పరిపూర్ణముగ అంకితమైపోయెను. రామ సేవాధురంధరుడగు ఆ మహావీరశక్తి సేవయొక్క పరిపూర్ణ రూపమును లోకమునకు సుపరిచితము చేసెను. లంకలో తన బృహద్రూపమును చూపినవేళ రాక్షసులు 'నీ వెవరవు?' అని ప్రశ్నించగా—

'దాసాహం కోసశ్చేన్ద్రస్య రామస్యాశ్చక్రకర్తణః
హనుమాన్ శత్రుస్త్రిశ్శాపాం నిహన్తా మాయకాత్మజః.'

'పవిత్ర కార్యతత్పరుడను, కోసలాధీశుడగు శ్రీరామ చంద్రుని దాసానుదాసుడను నేను. శత్రుసైన్యమును సంహరించునట్టి మారుత తనయుడైన హనుమంతుడను నేను'— అని పలికిన పలుకులు ఆంజనేయుని వినయవిధేయతలను, గాంభీర్యమును, రామసేవారత్నరతను వెల్లడించుచున్నవి. ఆంజనేయుడు మహాబలశాలి, అరచేతిపై కొండను మోసెను, శ్రీకృష్ణుడును మహాబలశాలి. చిటికెన వ్రేలిపై కొండను మోసెను. ఈ ప్రకారముగ ఇరువురును మహాభౌతికశక్తి సంపన్నులైనప్పటికిని, సర్వజ్ఞులైనప్పటికిని ఏమాత్రము అహంకరించక, విధేయులై లోకమునకు తమ అపార ఆధ్యాత్మిక శక్తిని దిగ్దర్శన మొనర్చిరి.

నిరహంభావముతో నొనర్చు సేవయే ఆదర్శవంతమైనది. మహానీయులెందఱో తమ తమ జీవితములం దిట్టి మహోన్నత సేవాధర్మమును ఆచరణయందుంచి ధన్యులైరి.

ఒక వ్యక్తికి సేవయొనర్చుట సాక్షాత్ భగవత్సేవ యని తలంచువాడు అధ్యాత్మరంగమున శీఘ్రముగ పురోగతిని బడయగలడు. మానవసేవ మాధవసేవ అయినప్పటికి, అంతటితో ఆగక తమ సేవాపరిధిని ఇంకను విస్తరింపజేసి సమస్తభూతకోట సేవకూడ మాధవసేవయని భావించి “సర్వ భూతహితే రతాః” అను సూక్తిని అనులుపటచువాడు అదర్శసేవకుడు. వాస్తవ దైవభక్తుడు అయియున్నాడు.

సేవాభావము అశాంతారిమును చంపివేయును. దేహాభిమానమును పారిద్రోలును. గర్వమును తేగద్రుంచును. పుణ్యరాశిని పెంపొందించును. పెద్దల అనుగ్రహమును గుంపాదించి పెట్టును. శ్రీకృష్ణహనుమదాదులు ఆశ్రయించిన ఇట్టి మహాన్నత ఉదాత్తసేవాధర్మమును ముముక్షువులు సత్వరము చేబట్టి తమ జీవితమును పునీత మొనర్చుకొని సుర్వేశ్వరుని అపారకరుణకు పాత్రులు కావలయును.

చిత్తమందలి మొదటి దోషమగు మలము అనగా పాపము తొలగిపోవుటకు కర్మయోగముతో బాటు భక్తియోగమున్ను లెస్సగ ఉపకరించును.

15 వ. అధ్యాయము

భక్తియోగసాధన

‘అహం త్వ సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి—

‘నన్ను శరణుబొందిన పారియొక్క నమస్తపాపములను నేను తొలగించివేసెదను’—అని శ్రీకృష్ణభగవానుడు సెలవిచ్చిన పాశ్యమును ముముక్షువులు సర్వదా స్మరిపథమున నుంచుకొని భగవద్భక్తిని బాగుగ అభివృద్ధిపఱచుకొనవలయును. దైవశక్తియుందు మానవునికై బహు అల్ప మైనదని యెఱింగి మనుజుడు దైవముయెడల అసారభక్తి కలిగి వినయాన్నితముడై పఠగవలయును.

దైవశక్తి

అనంతములైన బ్రహ్మాండములతో నెలయుచు వ్యవహార సంకుచితమైయున్న ఈ నమస్త ప్రపంచము భగవంతునియొక్క ఒకానొక అంశమే అయియున్నది. “పాదోఽస్య విశ్వాభూతాని త్రిపాదస్యామృతం దివి” అను వేదపాశ్యమున్న ‘విష్టభ్యాభూమిదం కృత్స్నమేకాంశేన ఘోః జగత్’ అను గీతాపాశ్యమున్న ఈ యర్థమునే ప్రతిపాదించుచున్నది. విశ్వమంతయు భగవంతుని ఒక్క పాదముచే (స్వల్పభాగముచే) వ్యాప్తమైయున్నదనియు

మోక్ష సాధములు (అధిక భాగము) అన్యులదూపము వెలయుచున్నదనియు భావము. కావున ప్రపంచసంపర్కము లేని భాగము ఇంతింతయో ఉన్నదని స్పష్టమగుచున్నది. “అత్యతిష్ఠద్భాంగులమ్” — బ్రహ్మాండమంతయును దాటి యింకను పది అంగుళములు (కొంత) అధికముగ నేయున్నాడు భగవంతుడు అని వేదవాక్కు తెలుపుచున్నది. ఆట్టి పర్లనయంతయు సామాన్యులకు భగవంతుని అనంత స్వరూపముయొక్క పరిచయమును స్థూలముగ నొనర్చుట కొఱకే అగును. వాస్తవముగ పరమాత్మ కొన్ని భాగములుగ విడగొట్టబడువాడుకాదు. అతడు అవిభక్తుడు. దృశ్యప్రపంచముయొక్క సంపర్క మేమాత్రము లేనివాడు. అసద్రూపమగు జగత్తు నద్వస్తువగు పరమాత్మలో నొక భాగమెట్లు కాగలదు? లేనిది ఉన్నదానిలో ఏ భాగమునకు చెందును? ఇది వాస్తవస్థితి. కాని ఇట్టి అతీతబోధ జన సామాన్యమునకు అందుబాటులో నుండదు. కావున స్వప్న లోకమునందంతటను జాగ్రత్పురుషుడు వ్యాపించి యింకను దానికి అతీతుడుగనే యుండులాగున పరమాత్మ ఈ విశ్వమంతటను ఒక భాగముచే వ్యాపించి తక్కిన భాగములచే ఇంకను అతీతుడుగనే యున్నాడని వర్ణించి చెప్పబడినది. ద్వైతరూపముగ భావించినను, అద్వైతరూపముగ భావించినను పరమాత్మ బ్రహ్మాండమంతయు వ్యాపించి విశ్వారీతుడుగ వెలయుచున్నాడను విషయము మాత్రము స్పష్టము.

దైవము విశ్వాతీతుడను సత్యము నెరుంగుటకు ముందుగా విశ్వముయొక్క స్వరూపము నొకింత అవగాహనము చేసికొనుట ఉత్తమము. కోట్లకొలది మైళ్ళ దూరములో శేషోపంతములగు బ్రహ్మాండమైన గోళములు, సూర్యులు, చంద్రులు, ఎన్నియో మన దృష్టికి అందనివి వానివాని కక్ష్యలందు నిర్దుష్టముగ పరిభ్రమించుచున్నవి. అగణితములగు గ్రహములు ఉపగ్రహములు అనంతకోటి జీవరాసులకు నెలవులై యొప్పుచు విశాలాకాశమున సంచరించుచున్నవి. ఇట్టి అనంతమగు భూతాకాశము సూక్ష్మమగు చిత్రాకాశమున నొకమూల తిరుగాడుచున్నది. అట్టి అనంతచిత్రాకాశము ఆత్మంతసూక్ష్మమగు చిదాకాశమున శేవలము కల్పితమై ఒకమూల నక్కిడిన్నది. చూచితిరా! చిదాకాశస్వరూపుడగు పరమార్థయొక్క మహిమాలీళయము! అట్టి అనంతకోటి బ్రహ్మాండములకు నాయకుడై చిదాకాశస్వరూపుడైన పరమార్థకావలెనా! లేక, ఎక్కడో భూతాకాశమున, ఎక్కడో జంబూద్వీపమున, భరతవర్షమున, భరతఖండమున, మేరుపర్వతముయొక్క దక్షిణదిగ్భాగమున, ఏకదేశమునవర్తించు అల్పభోగ సముదాయము కావలెనా! విజ్ఞులే యోచించుకొనవలసినది.

శ్లో॥ నాథే నః పురుషోత్తమే త్రివిగతామేకాధిపే తేకపా
సేవ్యే స్వస్య పదస్య వాతరీ శురే వారాయణే రిష్టతి
యం కంఠిత్పరుషాధమం కలిషయిగ్రామేశదుల్పార్థవం
సేవాయై మృగయామహే వరమహో మాకా వరాకా వయమ్.

(శానందమౌళి)

“పురుషోత్తముడును ముల్లోకముల క్షేత్రకప్రభువును అగు శ్రీమన్నారాయణుని మనసార సేవించినంత మాత్రమున అతడు తనయొక్క అనంత బ్రహ్మసదమునే ఇచ్చి నేయుచుండ దానిని వదలి ఏవియో కొన్ని గ్రామముల కధికారియైన ఒకానొక అల్పమనుజుని చుట్టు చేతులు కట్టుకొని తిరుగాడుచున్నాము. ఎంత మాధులము మనము!” అని కులశేఖరాచార్యు విస్తుపోయెను. కావున పరమాత్మయొక్క అనంతవిభూతులనుగూర్చి, విశ్వవ్యాపక విశ్వాతీత స్వరూపమును గూర్చి బాగుగ మననము చేయుదుండినచో జనులయొక్క అహంకారము అణగిపోగలదు. “దాసోఽహం” భావన చక్కగ అలవాటు కాగలదు. భగవద్భక్తి అభివృద్ధి నొందగలదు.

దైవశక్తి ముందు మానవునిశక్తి ఎంత అల్పమైనది! గాలి లేనపుడు విసనకట్టతో విసరుకొందుము. కాని ఎంత అవస్థపడినను ఒకింత గాలి మాత్రమే వచ్చును. ఒక్క ఝంఝామాగురము వీచినచో గ్రామగ్రామములుకూడ వ్యాపించునంతటి మహావాయువు ఉద్భూతము కాగలదు. ఇది దైవశక్తి! మొదటిది మనుష్యశక్తి! అట్లే బావిలో లోడుకొనినగాని, మోటార్లతో పంపుచేసినగానికొన్ని నీళ్లు మాత్రమే వచ్చును. బ్రహ్మాండమైన వర్షము కురిసినచో ఊళ్లు చెరువులు ఏకమగునంతటి జలము అవిర్భవించును. ఇది దైవశక్తి! మొదటిది మానవశక్తి. రాత్రి చీకటిలో ఒక దీపము కాని, ఎలకోట్రీకో దీపముగాని వెలిగించిన కొద్ది

చోట మాత్రము ప్రకాశము కలుగును. ఉదయము సూర్యుడు
 దుదయించినచో సర్వదిక్కులు ప్రకాశమానములై పోవును.
 ఇది దైవశక్తి. మొదటిది మానవశక్తి. ఈ ప్రకారముగ
 భగవానుని అనంతశక్తిసమ్ముఖమున మానవుని అల్పశక్తి
 వెలవెలపోవుచున్నది. కావున తన అల్పత్వమును తెలిసికొని
 విష్ణువీక్షక భక్తిప్రపత్తులతో తన చిత్తమును దైవమునందు
 హృదయస్థ పరమాత్మయందు పీఠిసము చేయవలెను. మాన
 వుడు చేయకలిగినది యింతియే. తన్ను భగవంతునికి సమ
 ద్వించుకొనుటకంటె అధికముగ నాత్మడు చేయకల్గినది ఏది!
 అట్లు చేయుటవలన తనకు ఏమాత్రము తగ్గుటలేదు. పై
 పెచ్చు ఆ అనంత భగవత్శక్తికి తానే వారసుడగుటవలన
 జలచిందువు సముద్రములో పడి తన వ్యష్టిత్వమును అల్పత్వ
 మును గోల్పోయి విశాల సముద్రరూపమే అగునట్లు దైవ
 రూపుడే అగుచున్నాడు. భగవద్విభూతియొక్క చింతనచే
 కలుగు మహోపకారమిది. కాబట్టి తను తమ అల్ప ప్రాపం
 చిక పై భవములను, సంపదలను జూచి మురిసిపోక జనులు
 సర్వేశ్వరుని అనంత మహిమాశీశయమును దివ్యవిభూతిని
 అనవరతము సంస్మరించుచు తద్వారా భక్తిని అభివృద్ధి
 పఱచుకొని, అపారకారమును పంపుకొని విశ్వాత్మయందు
 తల్లీనులై బ్రహ్మానందస్వరూపులుగ వెలయవలయును.

పరమార్థి అఖండశక్తిసంపన్నుడు. అతడు కాల
 కాలుడు. కాలము అన్నిటిని మ్రొంగివేయుచున్నను ఆ పర
 మార్థ కాలమునే మ్రొంగివేయుచున్నాడు. కాలముచేత

అతడు పరిచ్ఛిన్నుడు కానివాడు. కాలమును తన గుప్పిట యం దుంచుకొనినవాడు. 'కాలేన అనవచ్చేదాత్' అని పతంజలి మహర్షి నుడివినట్లు కాలప్రభావమునకు లోను కానివాడు. పైగా కాలమునే తన వశముం దుంచుకొనిన వాడు. కాలవతుడగు జీవుడు అట్టి కాలాతీతుడగు పరమాత్మ నాశ్రయించిన నే గాని కాంచి లభించదు. మృత్యుగ్రస్తుడగు జీవుడు అమరస్వరూపుడగు ఆ పరాత్పరుని అండజేరిన నేగాని అశ్వాసము లభించదు.

'గీతాచార్యుడగు' శ్రీకృష్ణపరమాత్మ తన బోధ సంతను పరిసమాప్తము చేయుచు తుట్టతుడకు అర్జునున కిదిధ ముగ బోధించెను—'ఓ ధనంజయా! సర్వాంతర్యామియైన పరమేశ్వరుడు నమ స్త్రపాణులయొక్క హృదయమందు వర్తిం చుచు మాయచే జీవరాసులన్నిటిని చక్రమునందు తగు లొక్కనిన వస్తువులనువలె త్రిప్పచున్నాడు. ఆ ఈశ్వరునే శరణుబొందుము. అతని యనుగ్రహముచే సర్వోత్తమమగు కాంతిని, కాశ్వతమగు మోక్షపదవిని నీవు పొందగలవు.' కాబట్టి జీవునకు వేఱు తరుణోపాయములేదు. బద్ధుడగు జీవుడు ముక్తుడగు పరమాత్మయొక్క పాదముల నాశ్రయించియే తీరవలెను. కాలముచే పరిచ్ఛిన్నుడగు మాన వునకు కాలాతీతుని ఒదపంకేరుహములు తప్ప అన్యమగు శరణ్యములేదు. పరమాత్మను ఆశ్రయించిన చారికీక యముని గూర్చిన శ్రీ వీరేశమునను ఉండనేరదు.

‘చంద్రశేఖరమాశ్రయే నమః కిం కరిష్యతి వై యః॥’-చంద్రమూర్తియగు పరమేశ్వరుని నమ్ముకొని యుండు వానినిక యము దేమిచేయగలడు? అని పెద్దల వాక్యము.

ఈ దృశ్యప్రపంచమంతయు కాలగర్భమున విలీనమై విసృజ్యమై పోవుచున్నది. కాలమును తిలుగలియందు పడి జీవ రాసులన్నియు పిండిపిండి అయిపోవుచున్నవి. ఎందఱో రాజులు అంతరించిరి. ఎన్నియో లోకములు కాలగర్భమున పుట్టి పెరిగి గిట్టుచున్నవి. కాలము గ్రసింపని పదార్థమెద్దియు ప్రపంచమున లేదు. నదీప్రవాహమున కొట్టుకొనిపోవువాడు లేనవంట కొట్టుకొనిపోవుచున్న పదార్థములను పట్టుకొనినచో కాపాడబడకాలడు. స్థిరముగనున్న ఒడ్డునుమాత్రమే పట్టుకొనవలెను. ఈ ప్రపంచమున కాలప్రవాహమున అనాది కాలమునుండి కొట్టుకొనిపోవుచు నానాదుఃఖముల పాలుబడుచున్న జీవులు స్థిరస్వరూపుడై, తీరరూపుడై వెలయునట్టి పరమేశ్వరుని ఆశ్రయించి కడ తీరవలెనేకాని, ఇతరమగు దేనిని ఆశ్రయించినను ప్రయోజనములేదు. ఆ ప్రకారముగ భగవంతుని ఆశ్రయించినవారి నిక మాయగాని, ప్రకృతిగాని, ఆవిద్యగాని, యమధర్మరాజుగాని, మఱియొకరుగాని ఏమియు చేయజాలరు.

‘కాలకాల ప్రపన్నానాం కాలః కింను కరిష్యతి!’ కాలకాలుడై పడగు పరాత్పరుని నమ్ముకొనిన వారినిక కాలమేమి చేయగలడు? కాబట్టి అనాదికాలమునుండి మాయాచక్రమున పరిభ్రమించుచు, పుట్టుచు, గిట్టుచు, వివిధయోగ

ములందు తిరుగాడంచు దుర్భరయాతన లొందుచున్న జీవ
రాశి ఎంత శీఘ్రముగ భగవత్పాదార విందములను ఆశ్ర
యించిన అంత శ్రేయస్కరము. ఇట్టి దైవాశ్రయమే జీవిత
లక్ష్యము. అది లేనిదో చుక్కానిలేని పడవవలె జీవితము
నిరర్థకమై పోగలదు. కావున ముముక్షువు దైవముయొడల
భక్తిభావమును పెంపొందించుకొని హృదయమందు విరాజిల్లు
కాశ్వర పరమాత్మను తత్క్షణమే ఆశ్రయించి, కాలకాలుని
సన్నిధిజేరి కాలప్రభావమునకు లోనుగాక అనంతానంద
మును అనుభవించవలయును.

భ గ వ చ్చ రణా గ తి

త్రిగుణార్థకమగు మాయచే జనులు ఆపరింపబడి
యుండుటచే, త్రిగుణములకు అతీతముగా నున్న అట్టి భగ
వంతుని స్వరూపమును ఎఱుంగజాలకున్నారు.

త్రిభిర్గుణమయైర్భూతైశ్చి స్పర్శమిదం జగత్

మోహితం కాభిజానాతి మాతేభ్యః పరమవ్యయమ్. (7-18)

సత్త్వరజస్తమోగుణములను మాడు త్రాళ్ళచే పెన
వేసికొని యుండుటచే మాయ చాల దుర్భేద్యముగ నున్నది.
దీని ప్రభావమువలననే జనులు జనన మరణాది ఈ సంసార
సముద్రమున దరిగానక ఈదులాడుచున్నారు. ఈ మాయా
వశముననే మలమాంసములతో గూడిన ఈ కఠినమును
జీవుడు తానుగా భావించుచున్నాడు. మఱియు సత్త్వరము
లగు భోగవిలాసములందు పరమప్రీతితో రమించుచున్నాడు.

క్షణికములగు దృశ్యపదార్థములందు శాశ్వతత్వబుద్ధి కలిగి
వాని వెంట పరుగిడుచున్నాడు. ఉన్నదేవుని లేడనుచున్నాడు.
లేని జగత్తును ఉన్నదనుచున్నాడు. తత్ఫలితముగ - కష్ట
పుల్ల నదీ ప్రవాహమున బడి కొట్టుకొని పోవుచు కొంతసేపు
ఒక ఒడ్డుకు తాళి, మఱియొక కొట్టుకొనిపోయి మఱియొక
యొడ్డును తాకునట్లు - ఒక జన్మ నాశ్రయించి, అటునుండి
మఱియొక జన్మను పొందుచు, ఇట్లు అనాదికాలమునుండి
భవదుఃఖప్రవాహమున కొట్టుకొని పోవుచున్నాడు. ఈ ప్రకా
రముగ బలీయమగు మాణుయొక్క ప్రభావముచే మన
జాడు భగవంతుని తెలిసికొనజాలక జనన మరణములకు
లోనగుచున్నాడు. అయితే ఇక జీవునియొక్క గతి యింతి
యేనా! ఈ మాయనుండి తప్పించుకొనుటకు తెరపు లేదా!
ప్రకృతియొక్క గుప్పిటునుండి విడివడుటకు ఉపాయము లేదా!
తరతరములు జీవు డిట్లు బాధపడవలసినదేనా! కాదు.
తప్పించుకొనుటకు ఉపాయము కలదు. మాయ భయంకర
మైనదే. దాటుటకు కష్టసాధ్యమైనదే. కాని అసాధ్యము
మూత్రము కాదు. మాయను దాటుటకు చక్కని యుపాయ
మును భగవానుడు సెలవిచ్చెను—

దైవీ ఘోషా గుణమయా మహా మాయా దురత్యయా

మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయామేకాం తరంతి తే. (7-14).

‘నన్ను ఎవరు శరణుజొచ్చుదురో అట్టివారు ఈ
మాయను దాటివేయగలరు’ అని శ్రీకృష్ణపరమార్థ జను
లందఱికిని అభయ మొసంగెను. ఈ శ్లోకము సాధకులకు అతి

ముఖ్యమైనదిగా నున్నది. ఏలయునిన, ప్రతిజీవియూ త్రిగుణాత్మకమై, దుఃఖప్రదమైనట్టి ఈ మాయచే నానాబాధలు పడుచు, దాని వీడను వదలించుకొనుటకై తల్చిబ్బులు పడుచున్నాడు, కాని ఏవేవో ప్రయత్నములు చేసినను, ఆత్మంతిక దుఃఖరాహిత్యము వానికి కలుగుటయే లేదు. సర్వదుఃఖనివారణకు, సమూల మాయావినాశమునకు సరియైన యుపాయ మోతనికి గోచరింపక అవస్థపడుచున్నాడు. అట్టి సందర్భమున శ్రీ కృష్ణభగవానుడు జీవరాసులపై కరుణ గలిగి జనన మరణ ప్రవాహమునుండి వానిని తప్పించుటకై, భవసాగరమును దాటించుటకై ఈ ప్రకారముగ అమూల్యమగు సాధనను బెల్లడించెను. భగవంతుని శరణు జొందుటయే ఆ సాధన. సత్యవస్తువును ఆరాధించుటయే ఆ యుపాయము. శ్రీకంకరభగవత్పాదాచార్యులను ఒకానొక శిష్యు డిట్లు ప్రశ్నించెను.

అపార సంసార సముద్ర మధ్యే
సమృద్ధిలో నే శరణం కలుగి
గురో కృపాలో కృపయా వదైతత్ —

కరుణామయుడగు ఓ దేవా! అపారమగు సంసార సముద్రమున మునిగిపోవుచున్న నాకు శరణ్య మేది? దయ చేసి వచింపుడు. అందులకు గురువర్యుడగు శ్రీ కంకరు లిట్లు సమాధాన మొసంగిరి—

‘విశ్వేశపాదాన్బుజధిర్గుణాః’

‘లోకేశుగుణ భగవానుని పాదపద్మములను విశాల నావయే అట్టివారికి శరణ్యము. కదలుచున్నవానికి కదలని వస్తువే శరణ్యము. అంత్యమైనవానికి నిత్యవస్తువే శరణ్యము, దేశకాల క్రియలకు లోబడినవానికి దేశకాల క్రియానీతుడే శరణ్యము. అట్టివాడు భగవంతుడు చొకడే. కావున జీవరాసులకు అతనిని ఆశ్రయించుట తప్ప వేఱు మార్గము లేదు. కొన్ని కొన్ని ఉత్సవములు జరుగునపుడు అనేక వినోదవస్తువులు, ఆటవస్తువులు ప్రదర్శింపబడుదుండును. అందులో ‘రంగులరాట్నం’ అను యంత్రము విశేషముగ జనులను ఆకర్షించుచుండును. కొయ్యతో చేసిన ఏనుగు, ఒంటె, గుఱ్ఱము మొదలైనవి ఇనుపకమ్మలకు దిగింపబడియుండును. పిల్లలు కొంత డబ్బు చెల్లించి వానిపై నెక్కి- కూర్చుందురు. యంత్రము త్రిప్పబడును. వాహనములు, వానిపై కూర్చున్న పిల్లలు అందఱు గిరగిర తిరుగుచుందురు. ఇంతలో ఒక పిల్ల వానికి కండ్లు తిరిగినవి యనుకొనుడు; అది జేయ చేయును? ఇనుపకమ్మని వదిలివేసినచో క్రిందపడి మరణించును. అట్లే కూర్చున్నచో కండ్లు తిరుగుచున్నవి? అట్లే యూరిడు యంత్రమును త్రిప్పువానిని శేకవేయును. ‘ఓయీ, యంత్రమును నిలుపుము’ అని యిహించును. ఇది తప్ప వేరొక యుపాయ మూతనికి లేనేలేదు. పిల్ల వాని యాక్రందనమును విని యంత్రమును త్రిప్పువాడు దానిని నిలుపును. అట్లే ఈ సంసార చక్రమున తగుల్కొని, కర్మప్రభావముచే ఊర్ధ్వశోలోకములకు జనుచు, దుఃఖాకులురై యున్న జీవకోటికి శాంతి

సుఖములు లభించవలెననిన, ఆ చక్రమును త్రిప్పుచున్న
చైతన్యకర్తని ఆశ్రయించవలెను. అతడే పరమాత్మ; ఆత
నిని శరణుజొందినవాని కేక భవభీతి యుండనే యుండదు.
ఎట్లనిన—

కొన్ని గొప్పగొప్ప భవనములందు, బంగళాలలో
ద్వారముకడ కావలికాచు కుక్క యుండును. అది వీధిలో
తిరుగు సామాన్య కునకమువలె మత్తుగా నుండదు. తుహ
పొరువముతో గూడియుండును. ఇంటివారు తప్ప క్రొత్తవా
రెవరు వచ్చినను అఱచును. సందర్భపడినచో కఱచును
గూడ. ఒకపర్యాయ మొక పెద్దమనిషి ఒకానొక బంగళా
యొద్దకు రాగా ద్వారముకడ నున్న కుక్క అడ్డుపడెను. అది
చాల భయంకరముగ నుండెను. అతని కేమియుతోచలేదు.
దాని నెదుర్కొనుట కాతనికి తగినకర్త సామానములు లేవు.
పెంటనే ఆ ఇంటి యజమాని నతడు కేకవేసెను. యజమాని
లోపలినుండి రాగానే కుక్క తన భీషణకృతిని వదలి శాంత
రూపమును ధరించి ఆ క్రొత్తవానిని లోపలికి పోనిచ్చుటయే
కాక అతనికి మిత్రుడుగను వ్యవహరించెను. ఈ యాన
కూల్య మెటు లేర్పడెను! యజమానుని ఆశ్రయించుటవలన,
అట్లే మోక్షసాధములోనికి పోనీయక మాయయను భయం
కర కునకము జీవుని యడ్డగించుచున్నది. శ్లేశములపాలు
చేయుచున్నది. అట్టిసమయమున మోక్షాధీశుడగు పరమ
శ్వరుని శరణుజొందుటయే జీవులకు ఏకైకమార్గము. ఈ
మార్గము నవలంబించియే యెందఱో మహనీయులు

పూర్వము తరించియుండిరి. ఇప్పుడును తరించుచున్నారు. కాబట్టి మాయావిజయమునకు భగవద్బ్రాహ్మయమే ఏకైక శరణ్యమని నమ్ని సర్వులును హృత్పూర్వకముగ ఆ భగవానునే సేవింపవలయును.

సంసార సాగరతరణము

భక్తిమార్గము సర్వులకును అతిసులభమైనది. పండితులకు, సామాన్యులకు అంగీకరించి ఆచరణయోగ్యమై యున్నది. మతీయు భక్తిని ఆశ్రయింపనిదే, భగవత్కృపాకటాక్షమును బడయనిదే భయంకిరమగు ఈ మాయను ఎవరును చాటలేరు. కాబట్టి ప్రతివారును ఈ భక్తిని చేపట్టియే తీరవలెను. భగవద్భక్తిచేతను, పుణ్యకార్యచరణముచేతను చిత్తము శుద్ధమగును. నిర్మలచిత్తమున జ్ఞానావిర్భావము కలుగును. ఇక్కారణమున అంతఃకరణశుద్ధి ముముక్షువునకు పరమావశ్యకమై తనరారుచున్నది. భక్తిలేని జ్ఞానము కేవలము శుష్కమైయుండును. పరిపూర్ణ భక్తుడు జ్ఞానమయుడై పరిపూర బాని భక్తిసంభరితుడై యుండును. కావున సంసార బంధవిచ్ఛిత్తిని, దుఃఖరాహిత్యమును కాంక్షించువాడు భక్తిని తప్పక ఆశ్రయించవలసి యున్నది.

తదేవ రమ్యం సుచిరం నవం నవం
తదేవ శశ్వత్సవసో మహాత్మకమ్
తదేవ శోకాగ్రవ శోషణం కృతాం
యదుత్తమ శోక యశోఽనుగీయతే.

(భాగవతము 12-12-49)

తా. ఏ వచనముద్వారా భగవానుని పరమబ్రహ్మత
మగు యశస్సు గానము చేయబడునో, అదియే అత్యంత
రమణీయమై, నిత్యనూతనమై విరాజిల్లును. దానిచే బహు
కాలమువఱకు మనస్సునకు పరమానందముయొక్క అను
భూతి కలుగగలదు. మఱియు మనఃజాలయొక్క శోకము
సముద్రమువలె వికాలమై, లోతుకల్గి యున్నప్పటికిని అది
యంతయు తద్వచన ప్రభావముచే నదా శుష్కించి
పోగలదు.

శ్రీ శుకమహర్షి పరీక్షిత్తవాచానకు భగవత్ ప్రోత్ర
మహిమను గూర్చి ఈ ప్రకారముగ నెఱిగించెను. శ్రీ శుకుల
వాచు అవధూతమై, నిరంతర బ్రహ్మనిష్ఠాగరిష్ఠుడై యొప్పు
చున్నను పరీక్షిత్తునకు భక్తిమార్గమును లెస్సగ నుపదేశి
శించుటను జూచి, అర్మిసాత్మాత్కారమునకు భక్తి ఎంత
అవశ్యకమో లేటలెల్లము కాగలదు. కనుకనే భగవద్గీత
యందు గూడ శ్రీకృష్ణపరమార్థ దాదాపు ప్రతి అధ్యాయ
మందును భక్తినే ప్రోత్సహించుచు వచ్చెను.

భగవంతుని స్తుతించు వాక్యములు నిత్య నూతన
ములై, కర్ణానంద దాయకములై, రమణీయములై యుండు
నని శుకులవాచు ఆనతిచ్చిరి. ఆ వాక్యములు మనస్సునకు
'మహోత్సవము' వంటివి. వాస్తవముగ ప్రపంచములో
తాకిక ఉత్సవము లెన్నియు ఇంత ఆనందము కలుగజేయ
జాలవు. అవి తరణీకసుఖమునే కలుగజేయును. భగవత్కథ,
భగవత్ ప్రోత్రము, వాక్యతసుఖము నొసంగును. భగవత్

ప్రాత్ర్ పాశ్యము లెంతయో మూతనోత్తేజమును గలుగజేయును.

సంసారదుఃఖము ఒక గొప్పనముద్రమువంటిది. సముద్రమొంతయో విశాలముగను, లోతుగను క్రూర జలచరములచే భయంకరముగను నుండును. జనన మరణ రూప సంసారమును అంతియే. ఇప్పటికి ఎన్ని జన్మలనుండియో జీవుడు లెక్కలేనన్ని అపదలను అనుభవించియున్నాడు. అజ్ఞానవశమున ఘటియంత్రమువలె ఈ కాలచక్రమున తిరుగాడుచు నానాదోషులందును బద్ధించి యారినల నొందుచున్నాడు. సముద్రమొంత విశాలముగను, గహనముగను నున్నను ఒక చిన్న తెప్పచే అది దాటివేయబడునట్లు, భక్తియను నాపచే ఆ శోకార్థవసంతయు అవలీలగ దాటివేయగలదు. ఇంతియే కాదు, భగవద్వాక్యములందు ఆ శోక సముద్రమునంతను ఒక్కతృటిలో శుష్కించివేయగల అనుపమ సామర్థ్యము కలదు. కావున ముముక్షువు లెల్లరు అట్టి మహాశక్తిసంపన్నులుగు భగవత్ప్రాప్తమునుగానముచేయుచు, భగవత్కీర్తనను శ్రవణము చేయుచు, భగవత్సామములను ఉచ్చరించుచు బద్ధమును సార్థక మొనర్చుకొనవలెను.

సంసార నీనుమలిడు సుర ముత్తికిలో
 ధ్నినన్యః ప్లవో భగవతః పురుషోత్తమస్య
 లీలాకథారసనిషేధం నుస్తరేణ
 పుంసో భవేద్వివిధదుఃఖ దహర్దికస్య.

(భాగవతము 12.4.40)

“మహాదు స్తరమైనట్టి సంసారసముద్రము చాటు దలంచు వారికిని, పలువిధములైన దుఃఖరూపదావాగ్నులచే దహింపబడువారికిని, పురుషోత్తముడగు భగవంతునియొక్క లీలాకథామృతమును నేవించుట తప్ప మఱియొక సాధనము లేదు. అట్టి భగవత్కథామృతపానమును నాపచేతనే జనులు సంసారసాగరమును అవలీలగ చాటుగలరు.”

సంసార దుఃఖతరణమున కీ ప్రకారముగ మలభమైన ఉపాయము శ్రీ శుకులచే బోధింపబడెను. అదియే భగవద్లీలా కథాశ్రవణము. మారికథామృతపానము. జనులు అనన్య భక్తిసంయుతులై భగవంతుని లీలలను వినుచు, అట్టి దివ్యచరితములను హృదయమున సుస్మరించుచు నుండినచో చిత్తము పావరహితమై, సత్త్వగుణయుక్తమై, నిర్మలమై, దైవానుభూతిని క్రమముగ బడయగలదు.

సముద్ర మెట్లు అనంతముగ తోపట్టునో అట్లే ఈ సంసారమున్ను జననమరణ పరంపరలతోడ అంతము లేనిదై దుఃఖాకులమై, దుస్తరమై తోపట్టుచున్నది. సముద్రమునది డెట్లు మొసళ్లు, తిమింగలములు తదితరములగు భయంకర జలజాతువులు కాపురముండు చున్నవో, అట్లే ఈ సంసార మందును కామక్రోధాదులు, దంభదర్పసూయాదులు మొదలగు బాధాకరవృత్తులు తివ్వవేసికొని యున్నవి. సముద్ర మెట్లు అగాధమై యున్నదో, అట్లే ఈ సంసారదుఃఖమున్ను అత్యంతగహనమై వర్తించుచున్నది. అయితే సముద్ర మెంత విశాలమైనప్పటికిని, ఎంత లోతు గలిగియున్నప్పటికిని ఒక

చిన్ననావచే అది యెట్లు దాటివేయబడగలదో, అట్లే భగవద్భక్తి, భగవత్కథాసంశేషనము, భగవల్లీలామృతపానము అను తెప్పచే ఈ సంసారరూప మహావధియంతయు తృటిలో దాటివేయబడగలదు. ఈ రహస్యమునే శ్రీ శుకులవారు భాగవతమున స్పష్టమొనర్చిరి. కావున ఇక ప్రాణికోట్లు భగవదాశ్రయముచే నిర్భయులై ఈ ప్రపంచమున వర్తింపవచ్చును.

శ్రీ శుకులవారు రీతత్వమునే క్రింది శ్లోకముద్వారా భక్తిగ వర్ణించియుండిరి—

కృష్ణతోయే మదనపవనోద్ధూత మోహోర్విచూత
చారావర్తే కనయసుకాబ్రహ్మసంఘాతతేత
సంసారాభ్యే మహాతీజలధౌ మజ్జతాం వస్త్రీధామన
పాదాఘ్నాతే వరద భవతో భక్తినానం ప్రయచ్ఛ.

(మొదలవచ్చు)

‘సర్వవ్యాపకుడవును, వరప్రదుడవు నగు ఓ పరమాత్మా! ఆశయను జలమును, మస్మధుడను నుడిగాలియు, మోహమును తరంగ సముదాయమును, భార్యయును నుడిగుండమును, పుత్ర సహోదరులను మొదలైనవి గలిగియున్న ఈ సంసారమహాసముద్రములో మునిగిపోవుచున్న మాకు నీ పాదాంబుజ భక్తియను నావ యొసంగి రక్షింపుము.’

ఇట్టి భక్తియే జీవులకీ దుఃఖభూయిష్టమగు ప్రపంచము వందు శరణ్యమై యున్నది. ‘నాస్యఃస్థవో’ అని శుకులవా

రానతిచ్చి యుండుటవలన భక్తియను నావతప్ప ముఱియొక
తరణిపాయము లేదని స్పష్టమగుచున్నది. భక్తియను
పుష్పము వికసించినపుడే జ్ఞానమును ఫలము అవిర్యవించును
గావున, సాక్షాత్మోక్త సాధనమగు జ్ఞానమునకున్న, ఈ
భక్తియే హేతువై యున్నదని ముముక్షువులు గమనించవలసి
యున్నది. కనుకనే అద్వైత ప్రతిష్ఠాపకులగు శ్రీ శంకరు
లున్న భక్తిని వదలలేదు. శేవలనచ్చిదానంద పరబ్రహ్మము
ననుభూత మొనర్చుకొనిన శ్రీ శుకబ్రహ్మమున్న భక్తిని
త్యజించలేదు. పై పెచ్చు భాగవతాదులం దారడు భక్తి
సంతయో ప్రోత్సహించెను.

కాబట్టి ముముక్షువు లెల్లరును అత్యంత సులభో
పాయమై, మోక్షమునకు రాజబాటయై చెన్నొందు ఈ
భగవద్భక్తిని, భగవత్కథారస నిషేవణమును, భగవల్లీలా
మృతపానమును లెస్సగ నాశ్రయించి, ప్రహ్లాదునివలె భగవ
ద్వివ్య గుణానుపల్లవ సుధాప్రాప్తైక చిత్తులై పఱిగి ఆగాధమై,
అనంతమైనట్టి ఈ సంసారమహాదధిని పల్వల తుల్యముగ
నొనర్చి, భక్తి నాశాశ్రయముచే అవలీలగ చాటివైచిదుఃఖ
విముక్తులై, బంధరహితులై ఆత్మానందమున నోలలాడుచు
జీవితమును వసంతముగ గావించుకొనవలయును.

శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ఉద్ధవున ప్రకారముగ హితోక్ష
దేశము చేసెను—

స్వజేహమాద్యం ముఖ్యం ముదుర్లభం

వ్యసం గురక్షం గురుగర్హధామమ్

మయామనూలేన నభస్యతేరితం

భుమావభవార్థిం సతతత్ స ఆత్మనః |

(భాగవతము 11-20-17)

మానవశరీరము నమ స్తశుభఫలములకును మూలమై యున్నది. మఱియు అత్యంత దుర్లభమైనప్పటికిని భగవత్కృపచేతను, స్వకీయప్రయత్నముచేతను అనాయాసముగ లభ్యమగుచున్నది; సంసారసముద్రమును దాటుట కిది యొక గట్టి టడవంటిది. శరణాగతిమాత్రముచేతనే గురుదేవుడు దీనిని కర్ణధారుడై (చుక్కాణిపట్టుకొని నడపువాడై) వర్తించుచున్నాడు. మఱియు స్మరణమాత్రముచేతనే నేను అనుకూల వాయురూపమున దీనిని లక్ష్యముపై పునకు శ్రోయించున్నాను. ఇన్ని యనుకూలము లున్నప్పటికిని ఎవరి శరీరముద్వారా సంసారసముద్రమును దాటకయుండునో, అతడు తన ఆత్మను (తన్ను) చింపుకొనినవాడే యగును. (తన్ను అధఃపతనమును బొందించుకొనువాడే యగును.)

ప్రపంచములో అనేకలక్షల జీవరాసులున్నప్పటికిని మోక్షప్రాప్తికి వలయు సాధనములను చక్కగ అచరించుటకు అనువైన జన్మ మానవజన్మయే యగును. ఇది గర్వోత్కృష్టమగు జన్మము. మహాదుర్లభమైనది. బహుజన్మార్జిత సుకృతమువలననే ఇది లభించును. కనుక నే‘సుదుర్లభం’ అని ఈ మానవశరీరమునుగూర్చి భగవానుడిచట పలికెను. అయితే

సుదుర్లభమైనప్పటికిని జీవుని సత్ప్రియత్నముచేతను, భగవత్కృపచేతను సులభముగ అనాయాసముగ సంప్రాప్తించగలడు. ఖరీదు చెల్లించినవారికి వస్తువెట్లు లభించగలదో, అట్లే పుణ్యమును మూల్యము చెల్లించిన జీవునకు బ్రహ్మసాక్షాత్కారయోగ్యముగు మానవజన్మము లభించుచున్నది.

ఈ సంసారమును మహాసముద్రమును దాటుటకు మానవదేహమును టడ ఎంతయో అవసరమై యున్నది. తక్కిన క్రిమికీటకాది జీవరాసులన్నియు ఇట్టిప్రజ్ఞాయుతముగు ఉపాధిలేక నానాబాధలు పడుచు, జ్ఞానమును తద్వారా మోక్షమును బడయజాలక దుఃఖించుచు ఈ జననమరణరూప చక్రమునందు తిరుగాడుచున్నవి. కావున సంసారసాగరతరణయోగ్యముగు ఈ మానవజన్మమును, మానవదేహమును బడసినవాడు ధన్యుడు. అట్టి జన్మము నాతడు భక్తి, జ్ఞాన, వైరాగ్యాదుల సంపాదనమునందు వినియోగించి జీవితమును సార్థకమొనర్చుకొనవలెనేకాని, అలసుడై, ప్రయత్నరహితుడై వ్యర్థముచేయరాదు.

ఇట్టి మోక్షప్రయత్నమున జీవునకు మహాత్తర సుఖాయమొనగూర్చువాడు సద్గురువు. కనుకనే ఈతనిని మానవశరీరమును పడవకు చుక్కాణి పట్టుకొను వ్యక్తిగా పోల్చి చెప్పిరి. చుక్కాణియే పడవయందలి కీలకవస్తువు. దానిని పట్టుకొనువాడు తన నైపుణ్యముచే పడవను జాగ్రత్తగ గమ్యస్థానమునకు చేర్చును. ప్రతిబంధములను తప్పించి పడవను కాపాడును. అట్లే సద్గురువు అజ్ఞానియగు జీవునకు

జ్ఞానమును ప్రసాదించి జీవితపథమందలి ప్రమాదములను గూర్చి హెచ్చరించి, వానినుండి తప్పించుకొనుటకు ఉపాయములను సెలవిచ్చి, సాధనక్రమమును జోధించి పరమానందదాయకమగు మోక్షమును గమ్యస్థానమునకు చేర్చును.

మఱియు అనుకూలవాయువు పడవ కెట్లు సహాయపడునో అట్లే భగవదనుగ్రహమును గొప్ప అనుకూలశక్తి గమ్యస్థానము వైపునకు భక్తిని నెట్టుచున్నది. కనుకనే యాతడు శీఘ్రముగ గమ్యమును చేరగల్గుచున్నాడు. తెట్లుమున్నగువానిచేత బెస్తవాడు పడవను ఎంతయో వేగముతో నడుపుచున్నప్పటికిని, అనుకూలవాయువు సహాయపడినచో పడవ వేగము ద్విగుణీకృతమై గమ్యప్రాప్తి శీఘ్రశీఘ్రముగ నిర్ధించగలడు. అట్లే భగవదనుగ్రహమును ప్రచండమారుతము జీవుని నర్పయిత్నమును గమనమునకు ఎంతయో తోడ్పాటు మోక్షదూపగమ్యమును త్వరితముగ సాధించుచున్నది. కాబట్టి కరణగతిద్వారా, అనన్యభక్తిద్వారా, జపధ్యాన పూజాదులద్వారా భగవదనుగ్రహమును మహత్తరపన్నువును జీవు డెట్లునను సంపాదించుకొనవలెను.

ఈ ప్రకారముగ, దుర్లభమగు మానవశరీరమును నౌకయు, నద్గురువను కర్ణ ధారుడును (మక్కా-జిహ్వువాడును) భగవదనుగ్రహమును అనుకూలవాయువును పొందికూడ ఎవడు మోక్షమును గమ్యమును చేరుటకై యత్నశీలుడు కాకుండునో, సంసారసముద్రమును దాటకుండునో అట్టివాడు అర్మఘాతకుడే యగును. తన్ను తాను అధోగతికి త్రోసికొను

పాదే యగును. కాబట్టి మానవులు జాగరూకులై తమ జీవిత లక్ష్యమును గుర్తెరింగి, అద్దాని సాక్షాత్కారమునకై భగవద్భక్తిని అనవరతము సంపాదించుచు భగవన్నామమును సదా స్మరించుచు సచ్చిదానందరూప పరమాత్మయొక్క దివ్యానుగ్రహమునకు పాత్రులు కావలయును.

భగవన్నామ ప్రభావము

భగవన్నామమహిమనుగూర్చి భాగవతమున ఈ ప్రకారము తెలుపబడినది—

ఆపన్నః సంస్మృతిం ఘోరం యన్నామ వివశో గృణన్
తతః సర్వో విడుశ్యేత యద్విధేత స్మయం భయమ్.

(భాగవతము 1.1-14)

ఘోరమగు సంసారదుఃఖమును బొందినవాడు ఆ భగవంతుని నామమును స్మరించినచో వెంటనే అద్దానినుండి విముక్తుడగుచున్నాడు. మఱియు అట్టివానిని జూచి భయము కూడ భయపడుచున్నది. (భయములన్నియు నశించుచున్నవని భావము)——అని భాగవత వచనము.

భగవన్నామప్రభావ మెంత గొప్పదో ఈ శ్లోకమునందు చెప్పబడినది. సంసారవిషవృక్షభేదనమునకీ భగవన్నామము గండ్రగొడ్డలి, సంసారభీష్మకాపోపకమనమున కియ్యది కీతలోదకము. సంసారసర్పవిషదంష్ట్రములలో లగ్నమైన మానవునకీ నామస్మరణము దివ్యామృతము. సంజీవిని, సంసారసాగరములలోపడి దరిగానక కొట్టుకొనుచుండువానికీ నామ

స్మరణము తారణనావ. ఎంతటి సంసారవిపత్తులో, దావా
నలములో తగుల్కొనినవాడైనను భగవన్నామస్మరణము
నాశ్రయించినచో ఇంద్రజాలమువలె వానికి దుఃఖములు రహి-
తములగును, శమించును, ఏలయనిన, నామము, నామి అవినా-
భావసంబంధము గలవి. (“వాచ్యవాచకయోరభేదః.”)
కావున నామమునకు నామికి భేదములేదు. అసగా భగవ-
న్నామమునకు భగవంతునకు ఏమాత్రము భేదములేదు.
నామోచ్చారణచే ఆ నామమున కాధారమగు మూర్తి
స్వరూపము స్మరణకు వచ్చును. రామనామస్మరణ చేసినచో
రాముని స్మరించినట్లే యగును. భగవన్నామమును స్మరించి-
నచో పెంటనే అతనిరూపము మనస్సున నిలుచును. అపు-
డచట భగవానుడున్నట్లే యగును. అచట భగవాను-
డుండియే ఊరును. “మద్భక్తా యత్ర గాయంతే తత్ర తిష్ఠామి
సారద” అని భగవద్వాణి.

ఈ ప్రకారముగ భగవన్నామస్మరణ చేయుచున్న
మొదల ఘోరసంసారదావానలము తస్పక శమించిపోవును.
కావుననే శ్రీకురులు “సద్యోవిముచ్యేత” — భగవత్స్మరణ
గావించువాడు పెంటనే విముక్తుడగుచున్నాడు — అని నుడి-
వెరి. ఈ విషయమునే శ్రీకృష్ణభగవానుడున్న గీతయందు
“అనన్యన్తేన యోగేన మాంధ్యాత్త ఉపాసతే, తేషా-
మహం నమద్ధర్మా మృత్యురసంసారపాగరాత్” అని నెల-
విచ్చిరి. అసగా ‘అనన్యచిత్తముతో’ నన్ను స్మరించువారిని,
భ్యానించువారిని మృత్యుసంసారపాగరమునుండి నే నుద్ధరించె

దను' అని భగవానుడు పలికెను. గతచరిత్రను పరిశీలించిన ఎందరో మహానుభావులీ భగవన్నామస్మరణచేతనే సుసానుముద్రమును జాటిరని తెలియబడుచున్నది. నాటి బాదేవుడు, తాండిల్యుడు, నారదుడు, ప్రహ్లాదుడు, ఉద్ధవు మొదలగునీ నేటి గౌరాంగుడు, నామదేవుడు, విఠాచార్యులు, మీరాబాయి, సరసింహమహాతా, రామణ (గోపన్న)లవరకు ఈ భగవన్నామము నాశ్రయించి ఎందఱో తమ సంసారదుఃఖమునుండి విముక్తులైరి. భగవంతుఁడు భగవన్నామమునకు ఏవిధమైన భేదము లేదు. కావున భావంతునివలె భగవన్నామమున్ను సత్యశివసుందరము, ఆనందస్వరూపము, ఆనందస్వరూప భగవన్నామస్మరణమున మౌనము దుఃఖస్వరూప సంసార మెట్లుగాదును? ఉండనేరదు. రెండు పరస్పర విరుద్ధప్రకృతు లొకచో నుండునేరవుగాని దీపమున్నచోట చీకటి యుండనేరదు. అట్లే తేజస్వ్యుడైన భగవన్నామము గానము చేయబడుచోటునుండి సంసారదుఃఖమును పెనుభూతము దూరముగ పారిపోవునని కొండల దూదియైనను ఒక్క నిస్వరవ్వచే భస్మమగునట్లే ఈ మహాసంసారదుఃఖము భగవన్నామస్మరణచే గహిమగుచున్నది.

సంసారము అజ్ఞానజనితములగు అహంకారము మహాకారములను బీజములు గలది. భగవన్నామస్మరణచే అహంకార మహాకారములు నాశమగుచున్నవి. ఇట్లును మునుఁ ఘజనయందు దేహభావనను వీడి, దృశ్యభావనను వీడి అసలు

కల్యాణగుణుడగు భగవానుని దివ్యగుణకీర్తనలో, ఆ భగవద్భావనలో లీనమగుచున్నది. కావున మనస్సు తన ప్రకృతి రూపమును విషయవాసనారూపమును వదిలి భగవంతుని రూపము నాశ్రయించి తదాకారాకారితమగుచున్నది. అట్టి యొక ప్రపంచము రహితమై భగవానుడొకడే మిగులును. తనుకొకటే సుందరమైతట! శోకమైతట! ఈ నామస్మరణ మాధుర్య తల్లినతయందు ఘోరశుంభారునకు తాను తొక్కునది ఏదియో తెలియలేదు. నామమాధుర్యానుభవ జన్యవర్తనమే తెలియును. అట్లే మీరాబాయికి నామ స్మరణాయత్తచిత్తమందు విషమైనదీ తెలియలేదు, అమృతమైనదీ తెలియలేదు. కావుననే విషమైనను తన విషత్వమును వదిలి అమృతమైనది. ఆహా! నామస్మరణ ఎంత ప్రభావయుతము! ఆనాడు వానరములు రామనామమును స్మరించుచు పెద్దపెద్ద రాళ్ళను, కొండలను సముద్రములో వేయించుండ నవి తేలియాడుచు పారధియైనవి. రామనామప్రభావముచే రాళ్లు తమ గురుత్వాకర్షణశక్తినిగూడ ఛిక్కరించి పవిగదా!

ఇట్టి భగవన్నామస్మరణ చేతనేగదా ప్రహ్లాదుడు భగవానునితో “నైవోద్విజే భవదురత్యయ పైతరణ్యాః । త్వన్నామగాయన మహామృత మత్తచిత్తమ్” — నీ నామగానామృతపాన మత్తచిత్తుడగు నేను ఈ ఘోరసుందర (సముద్రమునకు) పైతరిణికి వెరువను—అని చెప్పగల్గెను.

ఈ భగవన్నామస్మరణము చేయువానిని చూచి “విభేతి స్వయం భయమ్” — భయము భయపడుచున్నది, ఇది యెంతయో సత్యము. భయ మెవనికి! చీకటిలోనున్న వానికి, భూతప్రేతములను గాంచువానికి. కాని భగవానుడు తేజోదూసి, అట్టి తేజస్వి సమీపములో చీకటి ఎచట! లేదు. కావున అచట భయమే లేదు. సర్వభూషణుడున్న చోట సర్వభయ మెచట! కాలాంతకుడున్నచోట కాలభయ మెట్లుండును! అభయస్వరూపునిచెంత భయ మెట్లుండును! కావుననే భయ మెచట భయమొంది పరువిడుచున్నది. ఈ విషయమునే ప్రహ్లాదుడు ‘రామనామజపతాం కులో భయమ్!’ అని తెలిపెను. ఏల? ఆ నామము సర్వతాపశమనైక భేష జము. ఈసత్యమునే శ్రుతిమూలయు ‘భయాదస్యాగ్నిస్తపతి | భయాత్తపతి సూర్యః | భయాదింద్రశ్చ వాయుశ్చ, మృత్యుర్థావతి పంచమః | (కరోషనిషత్తు) — అని ఎలుగెత్తి చాటి నది. భాగవతమున శ్రీ కృకులు చెప్పినట్లు భగవన్నామ స్మరణ చేయువానిని చూచి భయము భయపడి పరుగెత్తు చున్నది. సంసారదుఃఖము లుత్తమగుచున్నది. ఇటు ఏ సందియమున్ను లేదు. కాబట్టి జనులు భయమునుగూర్చి భయపడక, సంసారతాపమును గూర్చి తాపత్రయపడక, భయమును భయపెట్టు అభయస్వరూపుని ఆశ్రయించి, తన్నామస్మరణ చేయుచు తదాయత్తచిత్తులై జీవించుచుండిన చాలును. అపుడు విగతభయస్కులై, సంసారబంధ వినిర్ముక్తులై, పాపవిముక్తులై దివ్యానందముతో చిందులు

ద్రోహ-ను నుందురు. ఇతకుమించి జీవునకు కావలసినది యేమి కలదు ?

శ్రీ శుకులవాదు పరీక్షితున కీ ప్రకారము హితోపదేశము గావించిరి—

కల్యాణనిధే రాజన్ అస్తి హ్యేహి మహామణః
శ్రీ ర్తనాదేవకృష్ణస్య ముక్తబంధః పరం ప్రజేత్.

“ఓ పరీక్షిన్మహారాజా! కలికాలము పెక్కు దోషములతో గూడియున్నదై నప్పటికిని, దానియం దొక మహాసుగుణము కలదు. అది యేదనగా, కలికాలమున శ్రీకృష్ణ పరమాత్మయొక్క సంతీర్తన మాత్రముచే మనుజుడు బంధవిముక్తుడై పరంధామమును (మోక్షమును) బొందును.”

కలికాలమున ధర్మము ఏకపాదమున వర్తించునను ప్రతీతి ననుసరించి కలికాలము పెక్కుదోషములతో గూడియుండునని తలంచినప్పటికిని పాస్తవముగ విచారించినచో యుగము మానవుని నిర్మింపదు. మానవుడే యుగమును నిర్మించును. ఎవని హృదయమున అపవిత్రత, దోషము, దుర్మార్గము ఉండునో అతడు కృతయుగమున నుండువాడైనను కలియుగ మానవుడే యగును. ఎవని మనస్సు నిశ్చలముగ, నిర్మలముగ భగవద్భక్తి సంయుతముగ నుండునో అతడు కలియుగమున నున్నవాడైనను కృతయుగ మానవుడే యగును.

కలౌ కృతయుగం తస్య కలిర్దుస్య కృతేయగే
యస్య చేతసి గోవిన్దో హృదయే యస్య నామ్యకః.

అను శ్లోక మీ యర్థమునే బోధించుచున్నది. పవిత్రమని భావింపబడుచున్న కృతయుగమున హిరణ్యకశిపుడు, హిరణ్యతుడు మున్నగు లోకశంటకులు జన్మించి యుండిరి. దోషభూయిష్ఠమని తలంపబడుచున్న కలియుగమున బుద్ధ దేవుడు, ఏసుక్రీస్తు, శంకరాచార్యులు, రామకృష్ణపరమహంస మొదలగు నిర్మలాత్ము లుదయించిరి. కావున యుగము మానవుని యే మాత్రము ప్రభావితము చేయజాలదు.

అయినను లోకప్రతీతి ననుసరించి ఈ కలికాలము కృతయుగాదులతో సమానము కాదని ఒకవేళ తలంచినను, మానవుడు తరించుటకు, పరమానందము నొంది బంధ విముక్తుడగుటకు వలసిన సామగ్రి కలదు ఏమియు కొంత తేదని శ్రీ శుకులవా రాసతిచ్చుచున్నారు. ఏలయనగా ఈ కలికాలమున భగవత్సంకీర్తన మాత్రముచే మానవుడు శుద్ధుడై దైవసాక్షాత్కారమును పొందగల్గుచున్నాడు. విష్ణుపురాణమునందు తెలుపబడిన రహస్యము నాలింపుడు—

ధ్యాయన్ కృతే యజన్ యజ్ఞేస్త్రీ తాయాం ద్వాపరేఽర్చయన్
యాదాహ్నతి తదాహ్నతి కలా శివశీర్తనాత్.

(విష్ణుపురాణము)

“కృతయుగమున ధ్యానాదులచేతను, క్రేతాయుగమున యజ్ఞయాగాదులచేతను, ద్వాపరయుగమున అర్చనలచేతను. ఏ పరమపదవి లభించునో, అయ్యది కలి

యొగమున కేకపుని (పరమాత్ముని) కీర్తించుట చేతనే లభించుచున్నది.” కృతయుగాదులందువలె పెద్దపెద్ద తపస్సులెవ్వయులేకనే భగవన్నామ సంకీర్తనమాత్రముచే కలికాలమున జీవులకు మోక్షప్రాప్తి కలుగునని యిచట వచింపబడినది. నామసంకీర్తన యనునది ప్రతివానికిని అందుబాటులో నుండుసాధన. గొప్పగొప్పసాధనలు, తపస్సులు, ధ్యానాదులు చేయలేనివారి దిన్నసాధననాత్రయించి భక్తిపూర్వకముగ అద్దానిని నెరవేర్చినచో జీవితలక్ష్యముగ దైవసాక్షాత్కారమును తప్పక బొందగల్గుచురని శ్రీ శుకులవాగు హామీ నొసంగిరి.

దీని యంతరార్థమేమనగా, సంకీర్తనను భక్తిపూర్వకముగ నాచరించువారికి భక్తిపారవశ్యముచే భగవానుని యనుగ్రహము లభించుటయేకాక చిత్తమున్ను దైవానువులచే పరిశుద్ధమగును. నిర్మలచిత్తమున భగవత్కృపచే జ్ఞానోదయమగును, జ్ఞానవిచారణచే మోక్షము లభించును, కాబట్టి చిత్తశుద్ధికరమగు దైవసంకీర్తనను ముముక్షుజనులు తప్పక ఆశ్రయించవలసియున్నారు. దిన్నసాధనయైనను వట్టుదలతో విడువకుండ సాధించినచో అచిర కాలములో జీవుని హృదయమున గొప్పపరిణామము కలుగగలదు. మఱియు భక్తియను సుష్ప్రము వికసించి వికసించి జ్ఞానమను ఫలముగ నావిర్భవింపగలదు. గీతాచార్యుడున్ను ఈ విషయమునే క్రింది శ్లోకముద్వారా స్పష్టీకరించియున్నాడు—

తేషా సతతయజ్ఞానాం భజతాం ప్రీతిపూర్వకమ్
దదామి బుద్ధియోగం తం యేన మా ముపయాన్తితే.

అనగా 'నిరంతరము ప్రీతిపూర్వకముగ నన్ను భజించువారికి నేను జ్ఞానవిచారణసంబంధమైన బుద్ధియోగము నొసంగెదను. దానిద్వారా వారు నన్ను పొందగలరు.' కాబట్టి భక్తిపూర్వకముగ భగవానుని సేవించుచారి, కీర్తించువారికి ఆరిడు క్రమముగ జ్ఞానమును ప్రసాదించును. జ్ఞానముచే మోక్ష మాతనికి లభించుచున్నది. కనుకనే శ్రీ కుశులకారు 'కీర్తనాచేవ కృష్ణస్య ముక్తబంధః పరం వ్రజేత్'—అని భగవత్సంకీర్తనచేతనే మనుజుడు బంధ విముక్తుడై సరమాగ్ధృపదము నొందగలడని భాగవతప్రచారంభమున పేర్కొనియుండుటకు కారణమై యున్నది.

మహానీయుల ఇట్టి వాక్యములందు పూర్ణవిశ్వాసము గల్గి ముముక్షువులు శ్రద్ధాభక్తులతో, ప్రీతిపూర్వకముగ నామసంకీర్తనము కావించుచు, భగవద్దానసుధారసమున నిమగ్నులై ఆనందవీచికలందు శేలియాడుచు, అపారదైవ కృపకు పాత్రులు కావలయును.

భగవంతుని ఆశ్రయించి, భగవత్సేవానిరతులై, నదా భగవిత్స్మరణ యొనర్చుచుండువారు లోకమున యముని గూర్చికాని. తేక మఱివరినిగూర్చికాని భీతినొందవలసినపని లేదు. అజామిభుని మరణానాతిరము యమదూత లాతనిని పట్టి బంధించి యమలోకమునకు తీసికొనిపోవుచుండగా, దేవదూతలు, సిద్ధులు కొందఱు వచ్చి వాని పాశములను

ఛేదించివైచి అజామిళుని విడువల చేసిన గుండర్భమున యమ దూతల నుద్దేశించి యమధర్మరాజు ఈ ప్రకారముగ పలికెను—

తే జీవ సిద్ధ పరిగీత పవిత్రగాథా
యే సాధనః సమదృశో భగవత్ప్రసన్నాః
తాన్ సోపసేవత మాశేర్దక్షయాభిసత్తాన్
సైసాం వయం క చ వయః ప్రభవామ దత్తే.

(భాగవతము 6-8-27)

“ఓ దూతలారా! సమదృష్టిగలవారు, భగవంతుని ఆశ్రయించినవారు నగు సాధుమహాత్ములయొక్క పవిత్ర చరిత్రములను జీవతలు, సిద్ధులుకూడ లెస్సగ గాన మొనర్చుచుందురు. విష్ణుభగవానుని గద వారిని నదా తాపాదుచుండును. అట్టివారికడకు మీరెన్నటికిని వెళ్ళవద్దు. అట్టి పుణ్యాత్ములకు దండన మొసంగగల సామర్థ్యము మనకు లేదు.”

జహ్వో న వత్తి భగవద్గుణ నామధేయం
తరిశ్చ న స్మరతి తచ్చరణారవిష్టవం
కృష్ణాయ నో నమతే యచ్చిర ఏకదాపి
తానానయధ్వమసతోఽకృత విఘ్నకృత్యాన్.

(భాగవతము 6-8-29)

ఎవరి నాలుక భగవంతునియొక్క గుణములను, నామములను కీర్తింపదో, ఎవరి చిత్తము భగవానుని పాద కమలములను స్మరింపదో, ఎవరిశిరస్సు ఒక్క పర్యాయ

మొనను శ్రీకృష్ణపరమాత్మకు వంగి వమస్కరింపడో భగవత్సేవావిముఖులగు అట్టి పాపాత్ములను పట్టి నాకడకు తీసికొనిరందు ||

భాగవతవృత్తుస్కంధమునందు మూడవ అధ్యాయమున అజామిలో పాఖ్యానపందర్భమున జరిగిన యమ, యమదూత సంవాదమున యమధర్మరాజుచే ఈ శ్లోకములు చెప్పబడెను. ఈ శ్లోకములద్వారా ఈక్రింది ధర్మరహస్యములు బోధపడుచున్నవి—

(1) పుణ్యాత్ములయొక్క సచ్చరిత్రములను భూలోకమున మానవులే కాక, స్వర్గాదిలోకములందు దేవ, సిద్ధ, గంధర్వాదులున్ను గానము చేయుచుందురు.

(2) భగవంతుని ఆశ్రయించినవారికి ఏకాలమందును, ఏవరివలనను చేటు కలుగదు, ఎవరును వారికి చేటుకలిగింపజాలరు.

(3) విష్ణుభగవానుని గద పుణ్యాత్ములను సర్వదారక్షించుచు వారికి ఏ కీడు కలుగనీయక చూచుచుండును.

(4) ఎవరు తమయొక్క నేత్రాదీంద్రియములను, మనస్సును దైవకార్యములందును, దైవచింతనయందును వినియోగింపక వ్యర్థమొనర్చుదురో, అసత్కార్యములందు ప్రవర్తింపజేయుదురో అట్టివారు యమదూతలవశమందు పడి నానాబాధల ననుభవింపవలసినప్పుడురు.

కాబట్టి ప్రతివారును కడుజాగ్రూపములై తమ జీవితములం దేలాటి దుష్ప్రవృత్తులు లేక, సత్సాంగత్యము, సదాచారములు, దైవచింతన, పరోపకారము మున్నగు సద్గుణగుంపత్తి నలవలయుకొని, జీవితమును శోభాయమానముగ నొనర్చుకొనవలయును. ఇంతదనుక అనేక జన్మలనుండియు ఇంద్రియములకు, చిత్తమునకు బహిర్ముఖ ప్రాపంచిక విషయవృత్తుల నేకములు అలవాటైపోయినవి. భోగవిలాసములనే జీవుడు పరమావధిగ దలంచుచున్నాడు. సర్వశక్తియందును, దేశకాలక్రియాపరిచ్ఛిన్నుడనగు సర్వేశ్వరుడొకడు కలడని అతడు నమ్ముచున్నాడు. అందువలననే ఇంద్రియములకు కానుపించు ఈ సౌందర్యభౌతిక ప్రపంచమే పరమసత్యమని నమ్మి దానివెంట పరుగిడుచు అయా ఇంద్రియసౌఖ్యములనుభవించుచు అదియే సర్వస్వమనియెంచి పరాత్పరుని విస్మరించుచున్నాడు. అట్టివారు దుష్ప్రవృత్తి జనితపాపములను బడయుటయేకాక, దైవవిస్మరణరూపముగు పాపమును గూడ పెంచుకొనుచున్నారు.

మహాత్ములగు సద్గురువుల సాంగత్యముచేతను, శాస్త్రపరిచయముచేతను పూర్వకాలపు పాత అలవాట్లన్నిటిని మార్పుచేసికొని నూతన దైవప్రపంచమున అడుగిడవలెను. ధర్మమార్గమును జేబట్టవలెను. ఇంద్రియమనంబులను పవిత్రములుగ నుంచుకొని ఆత్మానుభూతికై, దైవసాత్కారమునకై వానిని వినియోగించుచుండవలెను.

లేకున్న అసత్ప్రవర్తనచే, జీవితముందు వాస్తవ
 సుఖము దూరమగుటవలన, బ్రతుకే భారముగ లోచును.
 అపార సచ్చిత్సుఖసాగరమున నోలలాడవలసిన జీవుడు భవ
 దుఃఖముచే క్రంగిపోవుచుండును. అట్టి దౌర్భాగ్యదశ జీవున
 కేనాటికిన్ని కలుగకుండుటకై యాతడు మహనీయుల సాంగ
 త్యము నవలంబించి, సచ్చాస్త్రములను పఠించుచు, విశ్వ
 మండలి శాశ్వతపదార్థమగు భగవంతునియొక్క అస్తిత్వము
 నందు విశ్వాసముగలవాడై ప్రవర్తించవలెను. అర్హత
 వానికి యవదూతలవలనగాని, యమునివలనగాని, కర్మదేవ
 తలవలనగాని, లేక మఱి యెవరివలనగాని ఏ హానియు నుండ
 జోడు, భగవంతుని గద వానిని నదా పరిరక్షించుచుండును.
 కాబట్టి త్వరపడి జీవితమును నన్మార్గయుతముగ గావించు
 కొనవలెను. తదాత్మమును దైవగంధమయముగ నొనర్చు
 కొనవలెను. గొప్ప పురుషప్రయత్నము నాశ్రయించి బహు
 జన్మాద్భితి సాపరాసనలను, దుస్సంస్కారములను భక్షిజ్ఞాన
 పైరాగ్యభ్యానాదులచే సమూలముగ విధ్వంసమొనర్చి,
 విజ్ఞానమయ్యుడై, ఆత్మతేజోవిలసితుడై వర్తించవలెను.

అభయప్రాప్తి

భగవదాశ్రయముచే మానవునకు నిరభయత్వము
 చేకూరగలదు.

తస్మాద్భరత సర్వాత్మా భగవాన్ హరిశ్చరః ।

శ్రోతవ్యః క్రితవ్యశ్చ స్మరవ్యశ్చైకాభయమ్ ।

(భాగవతము 2.1.5)

“అభయమును గోరువాడు సర్వస్వసూపుడును ఈశ్వరుడునగు శ్రీహరినే కీర్తింపవలెను. అతివిశేష స్మరింపవలెను, ఆతనిని గూర్చి యే వినివలెను,” అని శుకులవారు ఆనతిచ్చిరి.

సంసారదుఃఖరాహిత్యమును గోరువాడు, భగవద్రాహిత్యమును కాంక్షించువాడు త్రికరణములతోటి భగవత్సేవ జేయవలెను. తాను వినూనదియంతయు దైవమును గూర్చినదిగ నేయుండవలయును. కలంచునదంతయు (దైవసంబంధమైనదిగా నుండవలయును. పలుకునదంతయు దైవ (సంబంధ) వాణిగ నేయుండవలయును. దైవమున కన్యములగు దృశ్యవారములన్నియు అనన్యములు, సర్వరములు. అవి అజ్ఞానమును అభిప్రదితేసి, మోహమును పెంచి జననమరణ సూచక సంసారబంధమును గలుగ జేయును. కావున అవి భయస్థానములగుచున్నవి. కనుక నే భర్తృహరి “భోగములందు రోగభయము, బలమునందు తనకంటె బలవంతుడగు శత్రువును గూర్చిన భయము, మంచిరూపమునందు ముసలితనము వచ్చునని భయము, ధనమునందు రాజులు పన్నులు వేయుదురని భయము” — ఈ ప్రకారముగ “సర్వం పస్తుభయోన్మితం భవినృణామ్” సమస్త దృశ్యపదార్థములందును భయము కలుదని నుడివియున్నాడు. మూకయు శ్రుతియు “ద్వితీయాద్వైభయం భవతి” అని వచించినది. అనగా పరమాత్మ కన్యమగునది ఉన్నదని నమ్మినవెంటనే భయమావరించుచున్నదని భావము. ఒక్క పరమాత్మయే అభయస్వసూపుడు. కావున నే శ్రుతియందు “అభయం వైజనక ప్రాప్తోసి” అను

చోట పరమాత్మకు అభయమని పేరు చెప్పబడినది. ఆ పరమాత్మ సత్యము, నిత్యము కావున నాశరహితమైనది. అనంద భువము కావున శోకరహితమైనది. ఏకము కావున అపరిచ్ఛిన్నమైనది. కనుకనే దానికి అభయమనుపేరు సార్థకమైనది. అందుచే అభయమును గోరువాడు అట్టి నిత్యసత్య అనంద అభయస్వరూప పరమాత్మనే, శ్రీహరినే ఆశ్రయించవలయును. ఆ పరమాత్మ సర్వస్వరూపుడు—ఆతడు లేనిచోటేలేడు. కావున సర్వము ఆతనియందున్నది. ఈ విషయమునే భగవానుడు గీతలో “సర్వాణి భూతాని మత్కాసీత్యుపధారయ”, “మయా తత మిదం సర్వం జగదవ్యక్తమూర్తినా” అని చెప్పియున్నాడు. ఇంకను ఆ పరమాత్మ ఈశ్వరుడు అనగా కాసుకుడు—సర్వనియంత, అంతయు ఆతని ఆజ్ఞకు లోబడినదే. ఆతనిని అజ్ఞాపించువాడు లేడు. ఆతడు “అనోరణీయాన్ మహతో మహీయాన్” — మహచ్ఛక్తిశమన్వితుడు కావున ఆతనికి మించినది లేదు. సర్వమును మించిన వా డాతడే. “భయాదస్యాగ్నిస్తపతి భయాత్తపతి సూర్యః, భయాదింద్రశ్చ వాయుశ్చ, మృత్యుర్ధావతి పంచమః” అను శ్రుతియు ఈ పరమాత్మకు లోబడియే అందఱును తమ పనులు జరుపుకొనుచున్నారని తెలిపినది.

కావున శ్రీహరికి (భగవానునికి) సర్వాత్మ, ఈశ్వరుడను విశేషణము లెంతేని తగియున్నవి. ఇట్టి సర్వాత్మ, ఈశ్వరుడునగు భగవంతుని పేవించువానికి సంసారదుఃఖ

భయ మెట్లుండును! అయితే యీ భయరాహిత్యమునకు శ్రీహరిని సేవించు విధాన మెట్టిదనిన—ఆ భగవంతునే కీర్తించుట, స్మరించుట, వినుట కావించవలెను. (తచ్చిత్తనంతత్కథనం, అన్యోన్యం తత్ప్రసాదనం). దీనినే బ్రహ్మభ్యాస మని శాస్త్రము చెప్పినది.

ఇంద్రియములకెల్ల నాయకుడు మనస్సు. ఆ మనస్సు ఎటుపోయిన దిగిలిన జగడములగు ఇంద్రియములు దాని ననుసరించును. కావున మనస్సు ప్రకంచమును వీడి భగవంతునే స్మరించినచో ఆ రూపమునే పొందును. మనస్సులో ఏ చింతనలు, అలోచనలు ప్రబలములుగ నుండునో ఆ భావనలు అధికమై తత్సంబంధవాక్యములే అధికముగా వచ్చుచుండును. కావున జనులు నిరంతరము మనస్సుచే భగవంతునే స్మరించుచుండవలయును. అట్లు నిరంతర భగవత్స్మరణచే, భ్యాసముచే మనస్సు తద్రూపతనొందును. అట్టియొక పాక్షునందును ఆ భగవత్కథలే వచ్చుచుండును. గోపికలు నదా శ్రీకృష్ణస్మరణ, భ్యాసము చేయుటంబట్టియే గదా నగరమున పెరుగు అమ్మచోయియు శ్రీకృష్ణస్మరణచిత్తలై “పెరుగు పెరుగు, అని అరచుటకు బదులు “గోవింద! దామోదర! మాధవ||” యని బజారున అరచిరి. అయితే మాయ, ప్రాకృతపాసనలు జనులమొక్కచిత్తమును మరల మరల ప్రపంచముపై పు లాగుచుండును. దానిచే దైవస్మరణయందు ఏమరపాటు, సోమరితనము గల్గును. కావున ఆ ప్రమాదమునుండి మేలుకొనవలయుననిన మాటిమాటికి దైవకథాశ్రవణము

జరుగుచుండవలయును. శ్రవణముద్వారా వినిన విషయము లోన మనస్సుపై ప్రతిబింబించి అట్టి ఆలోచనలందే ముంచును. సదా దైవస్మరణ యుండవలెననిన శ్రవణము చేయునది దైవ చరిత్రలుగనే యుండవలయును. ఆ కథలనే ఇతరులకు చెప్పుచుండవలయును. అప్పుడు మానసికముగా చింతనయు దైవసంబంధముగా జరుగుటకు వీలుండును. శ్రీహరి సదబంధకార్యములే చేయుటచే మనస్సు అట్టి ఆలోచనలందే నిలుచును. అట్టియొక శ్రీహరిశ్మరణ కేలాటి అంతరాయము లేక మరింత దృఢముగా జరుగును.

ఈ ప్రకారముగ భగవద్వ్యాకృత్య (భగవత్సామి) ప్రబోధము, భగవత్కథాశ్రవణము, భగవత్స్మరణ (ధ్యానము) చేయుటచే మనస్సు భగవదాకారమును పొందును. కీటము భ్రమరమును (తపస్యవను) గూర్చియే ఓంకించుటచే భ్రమరముగా మారునట్లును, నీరు ముత్యపుచిప్పలోబడి ముత్యముగు నట్లును, ఉప్పు నీటిలోబడి తిసస్వరూపమునువీడి నీటిలో కలసి పోవునట్లును, ఇనుము నిప్పులోబడి నిప్పుగా యగునట్లును మన స్సున్ను దైవస్మరణచే తన ప్రాపంచికరూపమునువీడి దైవ రూపములో లీనమగును. అప్పుడు అమనస్కతగల్గి దైవము మాత్రము శేషించును. ఆ ఏకమైన, అద్వితీయమైన సచ్చిదానందాత్మానుభూతిలో ఇక భయ మెచట! ఆనందమైన, నిశ్చలమైన పరమాత్మలో తాను లీనమగుచుండ ఇక సంసార మెచట! ఆనంద సముద్రములో తాను లీనమగుచుండ ఇక సంసారదుఃఖ మెచట! కావుననే సంసారదుఃఖమునుండి

విడిపడి అభయమును గోరువారు శ్రీహరినే స్మరించుడు, కీర్తించుడు, శ్రవణము చేయుడు అని శ్రీశుకులవారు చెప్పిరి. కావున ఈ తుణమునుండియే జనులు సర్వారోగర్యాదు, సర్వ కాశకుడు భగవంతుడువగు శ్రీహరినే స్మరించి భగవదాయత్త చిత్తులై, ఆనందముతో చిందులు ద్రోక్కుచు “హరేరాం, హరేకృష్ణ, రాధే గోవింద” అని కీర్తించుచు సంసారభయమును వీడి పాపరహితులు కావలయును.

ఇట్టి అపూర్వ భగవద్భక్తి మహాత్ములయొక్క సాంగత్యము ద్వారా ద్విగుణీకృతము కాగలదు. సత్సంగము యొక్క మహిమ వర్ణనాతీతము. ధ్రువుడు ఒలికిన వాక్యము లను ఆలకింపుడు—

సత్సంగమహిమ

భక్తిం ముహుః ప్రవహతాం త్వయి మే ప్రసక్తో
భూయాదస్త మహతా మమలాశయానామ్
యేనాన్జనోత్పలాముదస్యసనం భవాద్ధిం
నేష్యే భవద్గుణకథామృతపానమత్తః.

(భాగవతము 4-9-11)

‘అనంతరుడవగు ఓ పరమాత్మా! నీయం దవిచ్చిన్న మగు భక్తిభావము కల్గియున్నట్టి విశుద్ధహృదయులగు భక్తమహాత్ములయొక్క సాంగత్యమును నాకు కలుగ జేయుము. వారి సాంగత్యమునందు నేను నీయొక్క గుణ గణముల యొక్కయు, లీలలయొక్కయు కథామృతమును

త్రాగి త్రాగి మదించిపోవుదును. మఱియు వివిధ దుఃఖములచే పరిపూర్ణమై, భయంకరమైనట్టి ఈ సంసార సముద్రమును అవలీలగ దాటిపోవుదును.'

మధువనమున ధ్రువుడు భగవద్దర్శనమునకై తీవ్ర తపం గాచరించుచుండ, భగవంతుడు సంతুষ్టుడై యాతనికి దర్శన మొసంగెను. అట్టి ధ్రువుడు హర్షోత్ఫుల్లమానసుడై భగవానుని పైన తెలిపిన ప్రకారముగ స్తోత్రము చేయ దొడగెను.

'అనన్య భక్తి గలిగియున్నట్టి మహనీయులయొక్క సాంగత్యమును నాకు కలుగ జేయుము'—అని ధ్రువుడు విష్ణు భగవానుని ప్రార్థించెను. అధ్యాత్మపథమున పురోగమింప దలచు మానవునకు సత్సాంగత్యము అత్యంతావశ్యకమై యున్నది. దుర్మార్గుల సహవాసము జీవుని అధోగతి త్రోసి జేయును. ప్రాపంచికవిషయభోగలోలనులతో గూడియుండు మనుజునకు భగవత్స్పృహంధమైన సంస్కార మెన్నటికిని అభివృద్ధిని బడియనేరదు. అంతేకాదు, క్రమముగ అది నన్న గిలిపోవు ప్రమాదమున్ను కలదు. ఎందఱో ముముక్షువులు పరమార్థరంగమున ఒకింత అభివృద్ధిని బడసియు, ప్రాపంచిక జనుల సహవాసముచే విషయగర్తమున కూలిపోయిన ఉదంతములు కలవు. "పరమపదసోపానపటము"న ఎన్నియో నిచ్చెనలు ఎక్కినప్పటికిని ఒక పెద్దపాము నోటిలో పడినచో క్రింది స్థానమునకు వచ్చివేయునుగదా! కనుక నే ముముక్షువు

లకు సత్సంగత్యము పరమావశ్యకమని, ముఖ్యాలంబనీయమని శాస్త్రములందు పేర్కొనబడినది.

నారదుని సాంగత్యమువలననే ధ్రువునకు భగవత్సాన్నిప్త్యపాయము లభించినది. సప్తర్షుల సాంగత్యమువలననే రత్నాకరునకు భవసాగర తరిణోపాయమగు తారకమంత్రము దొరికినది! రామకృష్ణుని సాంగత్య ప్రభావముననే వివేకానందునకు పరమార్థానుభవము కలిగినది! ఈ ప్రకారముగ ఎందఱో జనులు సత్సంగత్యమహిమచే తమ తమ జీవితములను పునీత మొనర్చుకొని కడలేరిరి. అందువలన ధ్రువుడు భగవంతుని ప్రార్థించుచు ఎవరి హృదయ నీకులందు భగవద్భక్తి నిరంతరము ప్రవహించుచుండునో, ఎవరి చిత్తము నిర్మలమై, విషయదోషవర్జితమై యలగుచుండునో, అట్టి మహాత్ముల సాంగత్యమును తనకు కలుగజేయుమని వేడెను. వారి సాన్నిధ్యమందు భగవత్కథాశ్రవణము, భగవన్నామస్మరణము గావించుటకు మనుజునకు చక్కటి అవకాశము లభించును. ఈ ప్రకారముగ ముముక్షువు శేషించిన తన జీవితమును అధ్యాత్మరంగముననే గడుపును గాని, విషయదోషములతో గూడిన సాంసారిక జీత్రములందు గాదు. మంచారమకరంద మాధుర్యమును గ్రోలు మధుపము పుష్పరహిత కంటకావృత కాననమునకు ఎన్నడైన చనునా! అట్లే భగవద్దివ్యగుణానువర్తనసుఖప్రాపైకచిత్తులగు భక్తవరేణ్యులు దురితసంసారదుఃఖ పరిశ్రూర్ణమగు విషయసుఖముల నెన్నటికిని వాంఛింపరు.

కనుకనే ధ్రువుడు “ఉరువ్యసవం భవాద్ధిం నేష్యే
భవద్గుణ కథామృత పానమత్తః” — అని పలికియున్నాడు.
అనగా “నీయొక్క కథామృతపానముచే చుడిందిన చిత్తము
గల్గి, నేనిక మహాసంతాపకరమగు సంసార సముద్రమును
కాంతీంచనే కాంతీంచను” అని భగవానునితో మనవిచేసి
కొనెను. దీనినిబట్టి భగవదనుభూతి, పారమార్థిక కాంతి,
నిర్మాణసుఖముయొక్క రుచి తెలియనివారే విషయ సుఖము
పై పు పరుగెత్తుదురే కాని తెలిసినవారు కాదని స్పష్టమగు
చున్నది. చింబముయొక్క మహిమను తెలిసినవాడు ప్రతి
చింబముపై పున కెన్నడును పరువిడడు. పైగా ఎండమావు
లను కాంతీంచువాడు వివేకశూన్యుడనియే చెప్పవచ్చును.

ఈ ప్రపంచముయొక్క అస్తిత్వముగాని, అందలి
విషయములయొక్క సుఖముగాని తుణికినైనది. అద్దానికి
స్థిరత్వము లేదు. ఒక వేళ ఒకింత కాంతిసుఖములు గోచరించి
వను, మహాదుఃఖముచే అవి అవరింపబడియుండుటచే, ఆ
కాంతి సుఖములు శోభించుట లేదు. అందువలననే కాబోలు
శ్రీకృష్ణభగవానుడీ ప్రపంచమును గీతయందు వర్ణించుచు
'మృత్యు సంసారమని' దానిని పేర్కొనియున్నాడు. ఎంతటి
గొప్పవస్తువైనను. ఎంతటి సుందర వదార్థమైనను నాశశీల
మైనపుడు దానికి విలువ లేదు. దృష్టాంతమునకు ఈ స్థూలదేహ-
మును గైకొనవచ్చును. అది మహాసుందరముగనున్నను
కొంత కాలమునకు మృత్యువుచే గ్రసింపబడుటవలన మహా-
త్ములు దానికి విలువ నొసంగరు. దాని సౌందర్యముచే వారు

మురిసిపోరు. అది అశాశ్వత మని తలంచి వైరాగ్యము గలిగి యుండును.

కావున విజ్ఞులగువారు పరమశాంతిదాయకమై, నిర్వాణప్రదమైనట్టి భగవత్త్వము నవలంబించి, భగవత్స్సేవాపరాయణులై ప్రాపంచిక ద్విత్యవిలాసములందు మునుంగక భగవన్నామ సంస్మరణజనిత సుఖము ననుభవించుచు, భగవత్కృపకు పాత్రులై, ధ్రువునివలె తమ తమ జీవితములను పరమార్థసేవకై అంకితమొనర్చినవలెను.

భక్తిని చక్కగ అభివృద్ధిపఱచుకొనినచో జ్ఞానము దానంతట నదియే హృదయమున స్థానమేర్పఱచుకొన గలదు. మొదట 'దాసోఽహమ్' అను మంత్రమును జపించినచో, 'శివోఽహమ్' అను భావము కాలగ్రమమున ఏర్పడ గలదు.

దాసోఽహం

శ్రీరామకృష్ణపరమహంసయొక్క గృహస్థశిష్యులలో నాగమహాశయుడను నాతడు చాల ముఖ్యుడు. సన్న్యాసి శిష్యులలో వివేకానందుడు చాల గొప్పవాడు. నాగమహాశయుడు పరమభక్తుడు. వివేకానంద పరమజ్ఞాని. ఒకడు 'దాసోఽహం' మార్గావలంబి, మఱియొకడు 'శివోఽహం' పథగామి. ఒక పండితోత్తముడు వా రిరువురిని దర్శించి ఇరువురి స్వభావములను, మనస్తత్వములను తక్షణమే హృదయంగమమొనర్చుకొని వారిఁగూర్చి యిట్లు వర్ణించెను. 'మాయ అను

మహాశృంఖలము (గొలుసు) నాగమహాశయ్యుని, వివేకానందుని ఇరువురిని కట్టివై చివడి. కాని నాగమహాశయ్యుడు తన కాయమును చిన్నదిగ, చిన్నదిగ తగ్గించుకొనుచువచ్చి తుట్టతుదకు ఒక చిన్నపురుగువంటి ఆకృతికలవాడై ఆ గొలుసుయొక్క రింగులోని నందుగుండా దూరి, తప్పించుకొని పారిపోయెను. వివేకానందుడో, తన శరీరమును పెద్దదిగ, పెద్దదిగ కావించుకొని, విబృంభించి ఆ గొలుసును బ్రద్దలు చేసి పారిపోయెను. ఈ ప్రకారముగ ఇరువురును మాయాబంధనమునుండి విముక్తిని బడసిరి—నాగమహాశయ్యుడు భక్తభావనగల్గి తన అహంకారమును చంపుకొని—

త్వత్కృత్య భృత్య పరిచారక భృత్య భృత్య
భృత్యస్యభృత్య ఇతి మాం స్మర లోకనాథ.

—‘దేవా! నేను నీ దాసానుదాన తద్దాసానుదాన దాసుడను’—అని భగవానుని కీర్తించుచు తన ఉపాధిని తన యనస్సును చిన్నదిగ, చిన్నదిగ చేసికొని తుదకు పరమాత్మయందు లయింపజేయును. జ్ఞానమార్గావలంబితుగు వివేకానందుడు—

మత్తో నాన్యత్కించదత్తాస్తి విశ్వం
సత్యం బాహ్యం కస్తు మాయోప ద్లప్తమ్
అజరాంతరాస్థసమానస్య కుల్యం
మయ్యైవైతే భాతి తస్మాద్భివోఽహమ్.

—ఈ ప్రపంచము నాకంటె అన్యముగ ఒకింతైనను లేదు. మాయచే ఈ ప్రకారముగ అది బాహ్యమున

కల్పింపబడియున్నది. అద్వయమందు వస్తువెట్లు కల్పితమై భాసించునో అట్లే అద్వయముగు నాయం దీజగత్తు మిథ్యా రూపమున భాసించుచున్నది. కావున వాస్తవముగ ద్వైతము లేదు. పరమాత్మయే కలదు. అట్టి అద్వయ శివస్వరూప పరమాత్మనే నేను—అని ఎలుగెత్తి పాడుచు తన ఉపాధిని (మనస్సును) వికాలమొనర్చి, వికాలమొనర్చి లేట్టగుదకు అనంత పరమాత్మగనే భాసిల్లును. కావున ఏవిధముగ జూచి నను ఇరువురును ఏదో యొకవిధముగ తమ మనస్సులను లయముచేసి ఆత్మరూపులై శేషించియుండిరి.

భక్తియొక్క పరాకాష్ఠయు, జ్ఞానముయొక్క పరాకాష్ఠయు రెండును ఒకటియే. పైన చెల్పిన నాగమహాశయ, వివేకానందులలో ప్రధానమైన గుణము ఎత్తిచెప్పబడినదే కాని, వాస్తవముగ నాగమహాశయనియందు జ్ఞానము లేక పోలేదు. వివేకానందునియందు భక్తిలేక పోలేదు. కాబట్టి ముముక్షువులు ఈ భక్తి, జ్ఞానములగూర్చిన తర్క వితర్కములందుబడక ప్రధాన కర్తవ్యముగు శీలసంపాదన (Ethical Training) యందు కాలమును వినియోగించ వలెను. అది సిద్ధించినచో అన్నియు సిద్ధించినట్లే. భగవద్గీత యొక్క హృదయము ఈ శిచ్చిలసంపాదనయే అయి యున్నది. హృదయనైర్మల్యము, చిత్తశుద్ధి, మనఃపవిత్రత ఎచట నుండునో అచట పరమాత్మ దేదీప్యమానముగ ప్రకాశించుచుండును. కావున ముముక్షువు లెల్లరును తీవ్ర పురుష ప్రయత్నము నాశ్రయించి, అపవ్యభక్తిసంయుతులై, తమ

హృదయమందలి అసూయా ద్వేషాది దుర్గుణము లన్నింటిని
పారశ్రోలి, భగవంతునకు అతిప్రియులై ఆ పరాత్పరుని
కరుణచే ఈ మహాభయంకరమగు మృత్యు సంసారసాగర
మును అవలీలగ దాటివేయుదురుగాక!

సామాన్యముగ జనులు దేవాలయములోనికి ప్రవేశిం
చినపుడు ద్వారము బయటనే తమ తమ చెప్పలను
వదలివేయుదురు. ఇది యొక చక్కని సంప్రదాయము. భగవ
త్సన్నిధానమున గర్భము, అహంకారము, ఆర్ఘ్యము
పనికిరాదని తెలుపుటకే కాళ్ళు పెద్ద లట్టి సంప్రదాయ
మును నెలకొల్పిరి. ఎంతయో వినయవిధేయతలతో దేవుని
సమీపించవలెను. దేవాలయధ్వజస్తంభము చెంతనుండు
బలిపీఠముపై దంభాహంకారములను, మదమాత్సర్యములను
ముందుగా బలిచేసి తదుపరి గర్భగుడిలోనుండు మూలవిరాట్
సాన్నిధ్యమున కేగవలెను.

తృణాదపి సుసేత తతోఽపి సహిష్ణువా
అమానానా మానవేన కీర్తియపురా హరిః.

అభిమానమును వదలి, తాను తృణముకంటె చిన్న
వాడనని భావించి, వృక్షము పగిలి కష్టసహిష్ణుత్వముతో
గూడి భగవానుని కీర్తింపుడని పెద్దల ఆదేశము,

తృణముపై మనుచుడు కాలు పెట్టినపుడు అది పంగును,
అంతియేకాని ఆ శ్రోక్కిన మనుజుని అది బాధింపదు.
తృణముయొక్క ఈ ఆపూర్వ విధేయతను గమనించి బ్రహ్మ

దేవుడు దానికి పూజలో స్థానమును కల్పించి గౌరవించెనట. కనుకనే పూజచేయునపుడు గరితను తెప్పించి వాడుచుందురు. ఇక వృక్షమో, ఎంతెంత ఫలసంపన్నమైయుండునో అంతంత వినమ్రమై యుప్పును. తాను ఫలములు గలిగియున్నానని గర్వించడు. పైగా ఫలసూపదచే ఇంకను వంగి వంగి వర్తించును. ఇంతియేకాదు, వృక్షమును ఎవరైన రాయితో కొట్టినచో అది కొట్టినవానికి అపకారము చేయకపోగా, వారికి తన ఫలములను సమర్పించి గౌరవించును. అపకారికి ఉపకారము చేయు ఈ సత్స్వభావము వృక్షముయొక్క ఒక విశేషత. ఇదములైన తృణవృక్షములే ఇట్టి వినయాది సద్గుణములు కలిగియుండ వైతన్యవంతుడై, ప్రజ్ఞాప్రాభవములు గలిగియున్న మానవు డెంతటి సౌఖ్యము గలిగి వర్తింపవలెనో యోచించుకొనవలెను.

ఒకని శిరస్సు దేవునియొద్ద, పెద్దలయొద్ద ఎప్పుడు వంగునో, ప్రపంచముయొక్క శిరస్సు అతని యొద్దవంగును ప్రపంచ మాతనికి జోహారు లర్పించును. అట్లుకాక ఎవడు 'దేవుని, పెద్దలను తృణీకరించునో, తిరస్కరించునో, అప్పుడు ప్రపంచ మాతనిని అదరింపడు. పైగా ఏవగించుకొనును. దేవద్వీపగురు ప్రాజ్ఞ పూజనమును ఒక మహాతపస్సుగ శ్రీ శృష్టిపరమాత్మ గీతయందు వర్ణించి చెప్పటకు కారణము అధ్యాత్మత్వత్రమున అది యొక అత్యావశ్యక సుగుణమగుట వలననే.

అంజనేయు డెంతటి బలసంపన్నుడై యున్నను, ప్రతిభా
శాలియై యొప్పినను శ్రీరామచంద్రునియొద్ద తలవంచుకొనియే
యుండును. అత్యంత విధేయతతో మెలగును. హనుమంతుడు
అసామాన్యబలపరాక్రమము కలవాడు. కొండను అరచేడి
యందు మోసిన భీమబలుడు. తల తిరిగిన రాక్షసులను
పైతము సాదాక్రాంతులుగ నొనర్చిన అఖండశక్తిమంతుడు.
అయినను గురుజేవుడగు శ్రీరామచంద్రునియెడల, పెద్దల
యెడల ఎంతటి భక్తిభావయుతుడై, విధేయతతోగూడి,
బాష్పవారిపరిపూర్ణలోచనముడై, విసమితశిరస్సుడై యుండునో
సర్వులకును విదితమే. విసయవిధేయతలూ, భక్తిశ్రద్ధలూ అంజ
నేయునకు కొట్టినవిండి. రామాయణములోని ఈ క్రింది
సంఘటన అంజనేయుని విసమభావమును కొట్టవచ్చినట్లు
చూపుచున్నది—

హనుమంతుడు లంకాపట్టణమునంతను శాల్చివైచి
నపుడు ఆమూరణహోమమునకు కారకు అవరని రాక్షసులంద
ఱును తమలో ఆలోచించుకొనుచు కొత్తవారివర్తన లంకా
పట్టణమునకు వచ్చిరా యని లంకయంతయు గాలించుచుండ
సముద్రపుటొడ్డున తోకను చల్లార్చుకొనుచున్న అంజనేయుని
గాంచిరి. ఆతడే తన దివ్యనగరమును ధ్వంసమొనర్చిన
వాడని పరిపూర్ణముగ నిశ్చయించుకొనినవారై రాక్షసులు
తండ్రోపతండములుగ అచటికి రాజొచ్చిరి. తర్సమయమున
అంజనేయుడు తన శరీరమును పెంచిపెంచి పర్వతసమానుడై
చారికి తోపట్టెను. విశ్వరూపుడై, భీషణాకారుడై వెలసిన

అంజనేయునితో చిన్నపురుగులచందమున నున్న రాక్షసులు
'నీ వెవడవు?' అని ప్రశ్నించగా అపుడా వాయునందను డి
ప్రకారముగ చక్కటి సమాధానమును జెప్పెను—

దాసోఽహం కోసశస్త్రైశ్చ రామశబ్దకీర్తకర్తృణః

హనుమాన్ శత్రుపైన్యాశాం నిహంతా మామకాత్మజః.

'ఓ రాక్షసులారా! నే నెవరని మీరు ప్రశ్నించు
చున్నారా! మహానుభావుడై, పరమపవిత్రుడైనట్టి శ్రీరామ
చంద్రునియొక్క దాసానుదాసుడను నేను. నా పేరు హను
మంతుడు. నేను వాయుపుత్రుడను. శత్రువులగు మిమ్ములను
యాపుయాపుటకీ ఇచటకు వచ్చితిని' — ఈ ప్రకారముగ
శత్రువుల గుండెలలో కుంపటిని పెరిగించి ఆశేయుడై వర్తిం
చిన ఆ గంభీరసమయమునకూడ అంజనేయుడు తన్ను
శ్రీరామచంద్రునియొక్క దాసానుదాసుడుగనే వర్ణించు
కొనెనుగాని తన్ను గొప్పగా చెప్పుకొనలేదు. అంజనేయుని
ఇట్టి అపూర్వ వినయవిధేయతలే, ఆచంచల గురువిశ్వాసమే
అతని చరిత్రకు వన్నె తెచ్చినవి. కావున నిరభిమానము,
నిరహంభావము, వినయాదిశీలసంపద విజయమును కాంక్షించు
ముముక్షువునకు అత్యావశ్యకములై యున్నవి.

మోక్షప్రాప్తికి జ్ఞానము ముఖ్యహేతువైనప్పటికిని,
ఆ జ్ఞానము భక్తిద్వారానే సంభవించుచుండును. ఫలము
ముఖ్యమైనప్పటికిని, ఆ ఫలము పుష్పముద్వారానే ఏర్పడునని
మఱివరాదు. జ్ఞానరూపఫలము భక్తిరూపపుష్పముద్వారా
సంభవించును. 'సోఽహమ్' అను జ్ఞానము లభించవలెనన్న

ముందుగా 'దాసోఽహమ్' అను భక్తి చక్కగ అనుభూతము కావలెను. అహంకారములను వదిలి, అభిమానమును పరిత్యజించి, దైవముయొడల, బుద్ధులయొడల వినయవిధేయతలు గలిగి, దంభదర్పాదులకు తిలాంజలియొసంగి, హృదయము క్రొద్దమైనపుడు మాత్రమే 'తాను పరబ్రహ్మమను' 'సోఽహమ్' భావనకు నిలుకడ ఏర్పడును. మధుసూదనసరస్వతి వచించిన ఈ క్రింది పాఠ్యములు ఈ పరమగుత్థమునే నిరూపించుచున్నవి—

దాసోఽహ మితి యా బుద్ధిః పూర్వ మాసీ జ్ఞనార్థనే
దాసోఽపహృత స్తేన గోపీనస్తాపహరిణా.

'నేను మొట్టమొదట 'దాసోఽహమ్' అను భావన గలిగి భగవంతుని ధ్యానించుచుంటిని. ఇట్లుండ కొంతకాలమునకు గోపీనస్తాపహరియగు ఆ యదునందనుడు నా 'దాసోఽహమ్' మంత్రములోని మొదటి అక్షరమగు 'గా' అను దానిని అపహరించుకొని పారిపోయెను. అందువలన నాకు 'సోఽహమ్' అనునదియే మిగిలిపోయెను—అనగా భక్తి ద్వారా పారికి జ్ఞానము ఏర్పడినదని స్పష్టమగుచున్నది. గీతయందు శ్రీకృష్ణపరమాత్మకూడ ఇట్టి భావమునే ప్రస్తుతీకరించియుండెను—

తేహం సతతయక్తానాం భజతాం ప్రీతిపూర్వకమ్
దదామి బుద్ధియోగం తం యోన మోక్షుషయాన్తితే. (10-10)

'ఎవరు నిరంతరము ప్రీతిపూర్వకముగ నన్ను భజించుచుందురో అట్టివారికి బుద్ధియోగమును నే నిచ్చెదను. దాని

ద్వారా వారు నన్ను పొందగలరు'—బుద్ధియోగ మనగా అత్మానాత్మ వివేకము, నిర్మలభక్తి కలిగియున్నవారికి దానిని ఒసంగెదనని భగవానుడు వాక్రుచ్చియున్నాడు. కాబట్టి మోక్ష హేతువగు అఖండజ్ఞానమునకు ఆధారము నునిర్మల భక్తి. 'సోఽహమ్'కు ఆధారము 'దాసోఽహమ్', 'దాసోఽహమ్' భావనయందు ఆరి తేరనిదే 'సోఽహమ్' అనుభవము ఎవరికిని కలుగజాలదు. ఈ పరమసత్యమును గుర్తెఱిగి జనులు భక్తిభావసమన్వితులై, దినయాది సద్గుణసంపత్తి కలవారై తద్వారా అఖండవిజ్ఞానమును సముపార్జించి భగవత్కృపకు పాత్రులగుదురు గాక!

వి శేష భ క్తి

ప్రేమ అను ఒకేవస్తువు నశ్వరపదార్థముల పైఁ వ్యాపించినపుడు బంధరూపమును, శాశ్వతరసరమాత్మపై వ్యాపించినపుడు ముక్తిరూపమును అగుచున్నది. అప్రేమయే మొదటిదానియందు కామము, రాగము అని పిలువబడుచు, రెండవదానియందు భక్తియుని కీర్తింపబడుచున్నది. ఈ భక్తియు సామాన్యమనియు, విశేషమనియు రెండు విధములు. పుష్పములతో భగవంతుని పూజించుట, ధూప దీప నైవేద్యాదులతో సేవించుట, తీర్థయాత్రలు గావించుట మున్నగు నవియన్నియు సామాన్యభక్తియొక్క లక్షణములు. 'భక్తి' అనగానే ఈ పూజాది దివిధ కర్మకలాపము లన్నియు స్మృతి పథమునకు వచ్చుచుండును, కాని 'భక్తియోగ' మని పేరు

పెట్టినప్పటికిని శ్రీకృష్ణభగవానుడు గీతయందు అట్టి భూత
 దీపాదియు క్షములగు పూజలను వేనిని చెప్పలేదు. మనోనిగ్ర
 హమును గూర్చియు, చక్కని శీలమును (Ethics) గూర్చియు
 మూత్రమే ప్రవచించెను. 'అద్వైత్పత్వాదు'లను ఇటువది
 యాఱు సద్గుణములను బోధించి, వానిని గలిగియుండు వాడే
 తనకు మిక్కిలి ప్రియుడని బాహుళ్యముగ నుడివెను. ఇట్టి
 శుచ్ఛీలము, సదాచారము లెస్సగ పొందియుండుటయే 'విశేష
 భక్తి', లేక 'పరాభక్తి' యగును. కాబట్టి భక్తియోగమున
 ప్రతిపాదించబడిన భక్తి సామాన్యమైనది కాదనియు, విశేష
 మైనదనియు విజ్ఞులు వెంటనే గ్రహించవచ్చును. ఎల్లపుడు
 సామాన్య స్థితియందుండుట ప్రగతిశీలుడగు మానవుని లక్ష
 ణము కాదు. పాతకాలలో విద్యార్థి నిరంతరము ఒకే తర
 గతి యందుండునా? ఉండదు. ఒక్కొక్క సంవత్సరము
 ఒక్కొక్క క్లాసు చాటిపోవుచుండును. అట్లే అధ్యాత్మ
 తేజ్రమున పురోగమించుచుండు సాధకుడు ఎల్లకాలము
 లందును పిల్లలతరగతి (Kindergarten)లో నుండగూడదు,
 'ద్వైతము'నందే కాలక్షేపము చేయగూడదు. క్రమముగ
 విశిష్టాద్వైతమునకు, అద్వైతమునకు ఎగత్రాక వలయును.
 మహాత్ముల జీవితములం దిట్టి క్రమవికాసమే గోచర మగు
 చుండును. అయితే ఒక్కొక్క స్థితినిచాటి పైకి పోవుచుండి
 నచో దానియర్థము క్రింది స్థితులను అల్పదృష్టితో చూడవలె
 వని కాదు. వికాసము నొందుచుండు వారల్లెన్నటికిని చేయరు.
 పెదానిని గ్రహించుచు క్రిందిదానియందు విశ్వాసముగలిగి

వర్తించుచుందురు. కావున పరాధక్షిలులు సామాన్యభక్తియందు విశ్వాసము గలిగియే యుందురు.

జనులు ప్రారంభములో నిగ్రహదులను, బాహ్యపుష్పాదులచే పూజించుచు, క్రమముగ మనోవిశాసము సిద్ధించినపుడు సద్గుణములచే, సదాచారములచే ఆత్మజేవుని పూజించుచు నుండురు. అదియే పరాపూజ యనబడును. బాహ్యపుష్పములు ఎప్పటికైనను వాడిపోవును. కాని పరాపూజయందు, ఆత్మజేవుని పూజయందు వాడబడు పుష్పము లేన్నదను వాడవు, ముకుళింపవు, శిథిలములు కావు. పై పెచ్చుదినదినము నవనవోన్మేషయుతములై సొంపులగు వెదజల్లుచుండును. అవియే అహింసాది పుష్పములు, అవియే ఆద్యైష్ట్యత్వాది కుసుమరాజములు.

అహింసా ప్రథమపుష్పం తుష్పమిద్ధిగునిగ్రహః
సర్వభూతదయాతుష్పం యమాతుష్పం విశేషతః
కాంతితుష్పం తపఃతుష్పం ధ్యానతుష్పం తత్తత్తద
సత్యమష్టవిధం తుష్పం విషాః స్థితికరం భజత్.

—అహింస, ఇంద్రియనిగ్రహము, సర్వభూతదయ, యమ, కాంతి, తపస్సు, ధ్యానము, సత్యము—అను ఈ యెనిమిది విధములైన పుష్పములు భగవానునకు స్థియతమమైనవి! బాహ్యక్షుమములను జేవునకు భక్తిపూర్వకముగ నమర్పించుట మంచిదే కాని, వానికంటె ఉత్తమములైన ఈ అహింసాది పుష్పములను నమర్పించుట ఇంకను శ్రేష్ఠతరమైనది. జనులీ సత్యమును నెఱుగజాలక ఎల్లప్పుడును

సామాన్యస్థితియందే యుండుచున్నారు. అట్టివారి కనువిప్పు
కొఱకై శ్రీకృష్ణభగవానుడు భక్తియొక్క పై అంతస్తును
గీతయందు బోధించెను. 'ఓ జనులారా! ఎల్లప్పుడును ప్రాథ
మికావస్థయందే యుండుట వికాసశీలుర స్వభావము కాదు.
క్రమముగ నూర్ధ్వస్థితికి పొందు. మీ చిత్తములను శుద్ధము
చేసికొనుడు. అద్వైత్ప్రకాశి గుణముల నవలంబించి హృద
యమును సత్త్వగుణవంతముగ నొనర్చుకొనుడు. 'మన
స్సును మలినముగ నుంచుకొని బాహ్యపుష్పములచే నన్నా
రాధించినను విశేషఫలితము లభించదు. కాబట్టి బాహ్య
పూజతో బాటు అధ్యంతరపూజయు అలవాటు చేసికొనుడు.
అనగా అహింసాది పుష్పములతోను, అద్వైత్ప్రకాశిసంభా
రములతోను న న్నర్పింపుడు' అని భగవానుడు కరుణతో
నున దేశించుచున్నాడు.

బాహ్యపుష్పములను, పత్రిని మనుజుడు తయారు
చేయుట లేదు. అది సర్వేశ్వరుని సృష్టి. దేవుడు నిర్మించిన
దానిని దేవునకు నమర్పించుటలో అంత గొప్పతనము లేదు.
మానవుడు కాను సొంతముగ నిర్మించిన పుష్పములను, భగ
వంతునకు అర్పణచేసినచో అది అమోఘమైన అర్చన
యగును. తన మనస్సును నిర్మల మొనర్చుకొని అట్టి నిర్మల
మనఃకుసుమమును సర్వేశ్వరుని పాదపద్మములందు నమర్పిం
చినచో భగవంతు డెంతయో సంతోషిస్తానందును. 'భక్తాస్తే
లీల మేష్రియాః'-అట్టి భక్తులు నాకు అపరిమితప్రియులు అని
గీతాచార్యుడు తెలిపియున్నాడు. ఈ సందర్భమున శ్రీ

శంకరభగవత్పాదుల హృదయకుమారమునుండి పల్లుబికిన
భావనాప్రవాహమును వీక్షింపుడు—

గభీర కాశాశ వికృతి విజృంభణాగరిణి

వికారే కైలే చ భ్రమతి కుసుమార్థం బడకులిః

సమస్తైశ్చకం చేతస్సరసిజ ముమాజాభ భవతే

సుభేనావస్థాయం జన ఇహ న కాచాతి కిమహో.

(శివానందలకారి)

—‘అహ! మానవు డెంత పెట్టివాడు. పుష్పములకొఱకు
అడవులలోను, కొండలలోను, చెరువులలోను, దొణువులలోను
తిరుగుచున్నాడు. కాని మనస్సను పద్మమును నొక్కదానిని నీ
పాదారవిందములందు నమర్పించి జూయిగా నుండుటను అతడు
తెలిసికొనలేక యున్నాడే! ఏమి యాశ్చర్యము!’ కావున
హృదయోద్యానమున సత్యము, అహింస, భూతదయ, వైరా
గ్యము, భక్తి మున్నగు అద్భుత పుష్పపంక్తులను తయారు
చేసికొని పొనిని భగవంతువకు నమర్పించుట నేర్చుకొనినచో
ఇక మానవుడు ముక్తిధామముయొక్క అంచులను జేరినట్లే
యగును. అధ్యాత్మరంగమున చక్కని యభివృద్ధి సాధించి
నట్లే యగును. ఈ సత్యమును జనులకు లేటతెల్లమగునట్లు
బోధించు నిమిత్తమే గీతాచార్యుడు భగవద్గీతయందు భక్తి
యొక్క పాస్తపస్వరూపమును దిగ్దర్శనముచేయుచు శీలాభి
వృద్ధిని నొక్కి వక్కాణించి యున్నాడు. కాబట్టి జనులు
చక్కటి శీలముగలవారై పవిత్రములగు తమ హృదయకును

మములను భగవానునకు సమర్పించి జీవితమున పురోవృద్ధిని సాధించవలెను.

భక్తి గలిగియున్నవారికి భగవద్దర్శనము లభించ గలదు. దర్శనమేకాదు, ప్రవేశనముకూడను లభించగలదు. అనన్యభక్తిచే దేవుని తెలిసికొనుట, దేవుని చూచుట, దేవుని యందు ప్రవేశించుట అను ఈ మూడున్ను సంభవింపగలవని గీతాచార్యుల యభిమతము. 'భక్త్యాత్వనన్యయా శక్త్యా అహ మేనం విధోఽర్జున, జ్ఞాతం ద్రష్టుంచ తత్త్వేన ప్రవేష్టూచ సరస్వ'—ఈపక్క వాక్యమునందు సాధకుని పారమార్థిక క్రమవికాసము లెస్సగ చిత్రింపబడినది. ప్రారంభమున శాస్త్ర గురువాక్యములద్వారా సాధకుడు భగవంతు డెట్టి వాడో తెలిసికొనును. అత్రతే భగవంతుని చేరుటకు భక్తుడు తన ఆధ్యాత్మిక యాత్రను ఉపక్రమించును. ఉపక్రమించిన తాని అతనిని ఇంకను సమీపించలేదు. కావుననే అతనిని తెలిసికొనుట (జ్ఞాతం) సంభవించినే కాని చూచుట సంభవించలేదు. ఇది ప్రాథమిక దశ, ద్వైతస్థితి. ఈ స్థితిలో భగవంతుడు వేరు, భక్తుడు వేరుగ నుండును. భక్తిమాత్రము కుంటుబడక నుండును.

కాని ఇట్టి స్థితి చాలదు. సాధనను, భక్తిని తీవ్రతర మొనర్చి యింకను ముందునకు కొనసాగిపోవలెను. ఇట్లు చేయుచుండ చిత్త పరిపక్వత ననుభవించి కొంతకాలమునకు దేవుని అతిసమీపమునకు వచ్చును. దేవుని స్పర్శించును. దేవునితో మాట్లాడును. దేవునితో తా నొక భాగముగా

(అంశముగా) తయారగునంతటి దశకు వచ్చును. అర్థాంతరీ
 దేవుని తెలిసికొనుట అను స్థితిని చాటినవాడై దేవుని ప్రత్య
 క్షముగ (face to face) చూచునట్టి స్థితికి వచ్చును.
 (ద్రష్టం), ఇది మాధ్యమికదశ, విశిష్టాద్వైత స్థితితో దీనిని
 పోల్చుకచ్చును. అయితే ఇదియును చాలదు. దేవుని చూచుట
 మాత్రముతో గుంతుప్పిపడక దేవునిలో ప్రవేశించుటకై
 ప్రయత్నింపవలెను. (ప్రవేశ్యం). ఇది చరమస్థితి. అర్థాంతర
 వశమున సాధనయొక్క తీవ్రతచేత, భక్తియొక్క పరాకాష్ఠ
 చేత ఇట్టి సాక్షాత్కారదశ దేవునకు లభించగలదు. దేవుని
 ఎంతగా తెలిసికొనినను ఎంతగా చూచినను, దేవునిలో ప్రవేశి
 తించినంతటి బొన్నత్యవశ వానికి ఉండదు. దేవుడు, కాను
 వేటుగా నున్నంతవరకు ఏదో విధముగ భయము ఉంచుచునే
 యుండును. (ద్వితీయాద్వైతభయం భవతి). కావున దేవునిలో
 ఐక్యమైపోయి నపుడే, దేవునియందు ప్రవేశించినపుడే
 పూర్ణ నిర్భయత్వము, పూర్ణానందము దేవునకు గుర్రాచింప
 గలవు. ఇదియే అద్వైతస్థితి. ఈ ప్రకారముగ గీతా
 చార్యుడు “జ్ఞాతం, ద్రష్టం, చ తద్వేన ప్రవేశ్యం చ పర
 బ్రహ్మ” (11-54) అను ఈ మహాన్నత వాక్యముద్వారా
 లోకమునకు ద్వైత, విశిష్టాద్వైత, అద్వైతములను మూడి
 టిని ప్రతిపాదించి ఒక్కొక్క మెట్టుపైకి పోయి తుదకు
 భగవంతునిలో ప్రవేశించుట యను చరమాద్వైతస్థితిని
 సర్వులును పొందులాగున ఆదేశించెను.

అట్టి పరిపూర్ణ అద్వైతస్థితియందే జీవునకు సర్వ
దుఃఖములున్ను శమించిపోయి పరమానందప్రాప్తి కలుగును.
అత్తరి ఇక మానవుడు మానవుడుగా నుండడు. మాధవుడుగా
మారిపోవును. వ్యష్టిసమష్టియందు నిలీనమై సమష్టిరూపము
గనే శేషించును. ఉప్పుకల్లు సముద్రములో ప్రవేశించి సముద్ర
రూపముగనే పరిణతమగునట్లును, అగ్నియందు ఆహుతి ప్రవే
శించి అగ్నిరూపముగనే మారునట్లును, జీవుడు పరమాత్మ
యందు ప్రవేశించి పరమాత్మరూపముగనే యెన్నందును.
కాబట్టి సాధకుడు జీవుని తెలిసికొనుటమాత్రముతో సంతుష్టి
పడక చూచుట మాత్రముతో తృప్తిపడక, యింకను పైకి
పోయి, జీవునిలో ప్రవేశించి తానే జీవుడై ఇక విశ్రాంతి
నొందవలెను. ఒక మూడిపండు కలదనుకొనుడు. అది ఇంటి
వద్దలేదు. బజారులో నున్నది. దాని రుచి, రూపురేఖలను
గూర్చి ఎవరో చాల గొప్పగా చెప్పగా విని తెలిసికొని
ఆనందించితిమి. ఇది మొదటి దశ. వినుటమాత్రముతో, తెలిసి
కొనుట మాత్రముతో తనివి తీరనంచున వెంటనే బజారునకు
వరుగై దానిని కొని ఇంటికి తెచ్చినాము. తెచ్చి దానిని
ఎదురుగ పెట్టుకొని దాని ఆందచందముల చూచి ఆనంద
పడుచున్నాము. ఇది రెండవదశ. అంతటితో మనస్సు ఆగక
ఒక కత్తి తెచ్చి దానిని, కోసి లక్షణముగ ఆరగించినాము.
ఇక ఆ పండు బయట లేక మనలో ప్రవేశించినది. పండు మన
మొక్కట పోయినాము. దాని మాధుర్యముచే పరమానంద
మనుభవించినాము. ఇది మూడవ దశ. మొదటి రెండు దశలు

దాటి మూడవదశ వచ్చినపుడే ఆనందముయొక్క పరాకాష్ఠ చేకూరును. అట్లే జీవుని మొట్టమొదట తెలిసికొని తదుపరి ప్రత్యక్షముగ చూచి, ఆ విమృట అతనిలో ప్రవేశించి “జ్ఞానీ త్వత్త్వేన మే మతమ్” అనునట్లు భక్తుడు భగవంతుడు ఒకటై పోవలెను. అప్పుడే “ఆహం బ్రహ్మస్మి” (నేను బ్రహ్మను) అని గుండెపై చేయివేసి ధైర్యముగ చెప్పగల్గును. అప్పుడు కల్లు ఆనందము వర్ణనాతీతము. ఆనందమే తానై పోవును. ఆనందఘనస్వరూపుడై విలసిల్లును. క్రీ శంకరాచార్యు లాస్థితిని ఎంత చక్క-గ వర్ణించిరో చూడుడు—!

శ్లో॥ వాచా వక్త్ర మశక్యతేఽత మక్షరా మమం నవా శక్యతే
స్వానందామృత పూరపూరిత పరబ్రహ్మంబుధే ర్వైభవమ్
అంభోరా! విశిష్ట చార్మిక కల్యాణానం భజన్మమనో
యస్యాంకాంకత తే విశేషమధునానందాత్మనా నిర్వృతమ్.

(విశేషయాచామణి)

“ఆత్మానందమను అమృతప్రవాహములో నిండిన పరబ్రహ్మసాగరముయొక్క వైభవమును నోటితో వర్ణించుటకుగాని మనస్సుతో తెలంచుటకు కాని అలవికాదు. నముద్రమునందు పడి కరిగిపోయిన వడగండ్లవలె ఆ బ్రహ్మమునందు లీనమైన నా మనస్సు పరమసుఖ మనుభవించుచున్నది.” భగవంతునియందు (ఆత్మయందు) ప్రవేశించిన చిత్తముగల జీవుల యానందస్థితి ఇవ్విధముననే యుండును. దీనినే అమనస్కస్థితి యందురు. అయితే ఇట్టి అమనస్క-ము సిద్ధించవలయుననిన తారక, సాంఖ్యములందు లెక్కగ ఆరి

తేరి యుండవలెను. ద్వైతవిశిష్టాద్వైతములందు ప్రావీణ్యము సంపాదించనిదే అద్వైతస్థితి ఎవనికిని లభింపజాలదు. కాబట్టి భక్తిని అభివృద్ధిపరచుచు తత్త్వవిచారణ గావించుచు మనస్సును క్రమముగ ధైర్యముఖముగ గొనిపోవలెను. “తస్యైవాహం”, “తవైవాహం” అను రెండు స్థితులను అతిక్రమించి “త్వమేవాహం” అను స్థితికి రావలెను. అనగా “నేను దేవుని భక్తుడను” అను స్థితికి ముట్టమొదట వచ్చి విముక్త “నేను నీ భక్తుడను” అని ఎదురెదురుగా దేవునితో చప్పగలునట్టి స్థితికిచేరి, ఆ విదప “అ నీవే నేను” అని అనగల్గు ధైర్యమును బడయవలెను. సాధకునియొక్క ఈ మూడుదశలను వివేకానందులు దైజ్ఞానిక భాషలో నిపుణులుగ ఇట్లు వర్ణించి చెప్పెను.

Dwaitism = Small circle different from the big circle only connected by Bhakthi.

Visistadwaitism = Small circle within the big circle, motion regulated by the big circle.

Advaitism = Small circle expands and coincides with the big circle.

“రెండు వృత్తములు (నున్నలు) కలవు. ఒకటి పెద్దది, ఒకటి చిన్నది. పెద్దది దేవుడు. చిన్నది జీవుడు. ద్వైతస్థితి యందు పెద్ద నున్న చిన్న నున్న వేర్వేరుగ నుండును. కాని భక్తిచే కట్టబడియుండును. విశిష్టాద్వైతస్థితియందు పెద్ద

సున్నలోపల చిన్న సున్న యుండును. పెద్దదియే చిన్నదానిని శ్రీష్టచుండును. అద్వైతస్థితియందు చిన్నసున్న పెరిగి పెరిగి నెక్కుదిగ పెద్దదానిలో ఐక్యమైపోవును. కాబట్టి “సాధకుడు” అభ్యాసమును వదలక అనన్యభక్తిని చేకూర్చుకొనుచు పరమార్థ విశారదు గొందుచు ఒక్కొక్క మెట్టు పైకిపోయి తుట్టు తుదకు ధ్యేయవస్తువగు పరమాత్మయందు విలీనమై పోవలెను. అప్పుడే మానవజన్మ సార్థకమైనట్లు, అట్టి మహాత్మ్యస్థితి ఈ జీవితమున చేకూరుటకై జీవుడు అహర్నిశములు శాశ్వతపడవలయును.

ఈ ప్రకారముగ కర్మయోగ, భక్తియోగ సాధనముల ద్వారా మనస్సునందలి మలదోషమును నిర్మూలించి శీయవలెను. పరమాత్మను చేరుటకు, మోక్షసిద్ధిని బడయుటకు మలినమనస్సు ఒక పెద్ద అంతరాయముగ నున్నది. మనస్సునందలి తమోగుణ, రజోగుణములు తొలగనిదే చిత్తిమందలి జన్మాంతర బాధనాదోషములు హరించి పోవనిదీ, అధిష్ఠానముగ నున్న ఆత్మి చక్కగ ప్రకాశింపదు. మలినమైన అద్వమునందు ముఖము చక్కగ గోచరింపదు గదా! కావున మోక్షసిద్ధిని బడయదలంచు సాధకుడు తన మనస్సును ఇంద్రియములను బాగుగ జయించి శానిని లెక్కగ నిగ్రహించి దుర్గుణజాలమును దూరీకరించి, మనస్సును విశుద్ధ దర్పణము భంగి అతినిర్మలముగ గావించుకొనవలయును.

16 వ అధ్యాయము

శీలసంపాదనము నచ్చిలము

ప్రపంచములో కొన్ని పదార్థములు జాగ్రతగా వాడుకొనినచో ఉపకారమును, అజాగ్రతగ వాడుకొనినచో అపకారమును కలుగజేయును. తెలిసి వాడినచో మేలును, తెలియక వాడినచో కీడును కలుగజేయును. జాగ్రతగ వాడినచో నిష్ప మేలు కూర్చును. అజాగ్రతగ వాడినచో అనిష్టే గొప్ప కీడును కలుగజేయును. కత్తి, విద్యుత్తు మొదలైన వస్తువులున్న ఆ ప్రకారమే మేలును, కీడును కూడ కలిగించును. వానిని ఉపయోగించుకొను పద్ధతిలో వున్నది మూనవుని తెలిసి.

అట్లే ఇంద్రియములను వశపఱచుకొనినచో అవి మనకు మిత్రులవలె వ్యవహరించును. వానికి దాసులైనచో శత్రువుల చందమున వర్తించును. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ గీత ఆటవ అధ్యాయప్రారంభముననే ఈ విషయమును గూర్చి హెచ్చరిక చేసిరి—

అసౌఖ్యాఽఽత్యంతస్య యేనాత్మకాశ్మనా జితః
అనాశ్మనస్తు శత్రుత్వే వర్తేతాత్మక శత్రువత్.

(6-6)

ఇంద్రియములను మిత్రులుగా చేసికొనగల శక్తి మానవుడు సంపాదించవలెను. వానిని జయించినచో, వాని కేలక మెరిగినచో, అవి చెప్పినట్లు మనము ఆడక మనము చెప్పినట్లు అవి ఆడగలస్థితికి వచ్చినచో ఇక ఇంద్రియముల అట కట్టినట్లే.

మోక్షమార్గమున ఇంద్రియములు గొప్ప ప్రతిబంధకములుగ నున్నవి. వానిని దాటిననే కాని పరిమార్చదర్శనము కానేరదు. 'పెన్న దాటితే పెరుమాళ్ళ సేవ' అనునట్లు ఇంద్రియ సమూహమును నిర్జించి ఆ అడ్డుగోడను దాటినపుడు మాత్రమే జనులకు దైవసాక్షాత్కారము కలుగగలదు. జీవుడు మోక్షధామమును చేరవలెనని ఎంతయో ఉబలాటపడి, ఆతురతతో ప్రయాణమై పోవుచుండ ఈ ఇంద్రియములు మధ్యలో వచ్చి నిరోధించుచున్నవి. 'ఇక పోవలదు, దయ చేసి అగుడు!' (Thus far and no further) అని అడేక మొరంగుచున్నవి. మహా మహా మేధావులు కూడ వాని ధాటికి తట్టుకొనలేక కొండలు మధ్యలో నిలిచిపోవుటయో, మటికొండలు వెనుకకు మఱలుటయో సంభవించినది. చరిత్రను ఒక్కసారి తిరుగవేసిన ఇటువంటి దృష్టాంతము తెన్నియో చటస్థపడగలవు. 'కశ్చిద్ధీరః' అనునట్లు ఏ ఒకానొక మహానీయుడో, ఏ శూర వీర ధీరుడో ఇంద్రియముల యొక్క మనమును అణగద్రొక్కి, అంతర్ముఖుడై ఆత్మను కొండగల్గుచున్నాడు.

ఇంద్రియము లన్నిటిలో ప్రబలమైనవి రెండు కలవు. అవియే జహ్వేంద్రియము, గుహ్వేంద్రియము. తక్కిన వన్నియు సామాన్యమైనవి. వానిని జయించుట ఒక పెద్ద విషయము కాదు. పై రెండుమాత్రమే మహాశక్తివంతము లైనవి. ఆ రెండిటిలో కూడ "మొదటిదియగు జహ్వను స్వాధీనపఱచుకొనినచో" ఆ రెండవది దానంతట అదియే వశపడగలదు. గాంధీ మహాత్ముడు తన జీవితచరిత్రలో జహ్వేంద్రియనిగ్రహము, బ్రహ్మచర్య పరిపాలనకు ఎంతగనో తోడ్పడగలదని, తనకావిధముగ తోడ్పడినదని స్పష్టముగ తెలిపియున్నారు. నాలుకపై ఏమాత్రము సంయమము లేక ఇష్టము వచ్చినదంతయు తినుచు, వశము తప్పి ప్రవర్తించినచో ఇక జనసేంద్రియము కూడ వశపడజాలదు. బ్రహ్మచర్యపాలన దుస్సాధ్యమై పోవును.

కాల్యన్మం సమృతం పయో జధియుతం భంజన్తి యే మోక్షనాః

తేషామింద్రియనిగ్రహో యది భవత్ వింధ్యః ప్లవేత్ సాగరే.

‘మీనమివలాడు విలువైన బియ్యపు అన్నమును, నెయ్యి, పాలు, పెరుగు, వెన్నలతో సహా మూడుపూటలు సుష్టువుగ భుజించు మానవులకు బ్రహ్మచర్యము సాధ్యపడునా! అట్లు సాధ్యమైనచో వింధ్యపర్వతము సముద్రమున తప్పక తేలియాడ గలదని భర్తృహారి సముదితముగ పలికెను. కావున బ్రహ్మచర్యసాధనకు, నాలుకను అరికట్టుట, అహారవిషయమున నియమనిష్ఠలు గలిగియుండుట ఎంతయో అవసరము. ‘జితం సర్వం జితే

రసే' అని గీతాచార్యుడు ఈ త్తరగీతయందు సెలవిచ్చినట్లు రససేంద్రియమును జయించినచో తక్కిన ఇంద్రియములే తాక ప్రపంచములోని సమస్తమున్న జయింపబడినట్లే యగును. కనుకనే శ్రీశంకర భగవత్పాదులు—

'యోగస్య ప్రథమం ద్వారం వాక్మీరోధః'

అని వచించినవారై జిహ్వేంద్రియ నిగ్రహమును యోగముయొక్క ప్రథమద్వారముగ పేర్కొనిరి. అనగా జిహ్వను స్వాధీన పఱచుకొనిననే తప్ప యోగద్వారమున, తేక, యోగద్వారమున ఎవరికిని ప్రవేశము కలుగనేరదని భావము. మానవునకు ఇంద్రియము లనేకము లున్నప్పటికిని, అన్నిటికిని ఒక్కొక్క పనిమాత్రమే బ్రహ్మజేవుడు నిర్ణయించెనుగాని, పైన తెలివిన రెండింద్రియములకు మాత్రము రెండేసి పనులను (Double Work) ఏర్పాటు చేసెను. మాట్లాడుట, దుచిచూచుట అను రెండు పనులు నాలుకకు కలవను విషయము అందఱికి తెలివినదే కదా. ఈప్రకారము రెండుపనులు చేయవలసి వచ్చుటవలన నాలుక మహాప్రబలముగ సృష్టింపబడినది. అయినను యత్నశీలునకు దానిని జయించుట ఒక పెద్ద సమస్యకాదు. నాలుకను జయించుటకు ఒక చక్కని ఉపాయము అది అడిగినదానిని అడ్డానికి ఒగుంగకుండుటయే. ఆహార విషయములో ఒకింత గుంయముముగ ప్రవర్తించుటచే నాలుక తప్పక స్వాధీనపడగలదు. దేనిని తినవలెనని నాలుకకు ప్రబలవాంఛయున్నదో, దానిని తొన్నాల్సినను మానివైచినచో నాలుకయొక్క మదము

కొంత తగ్గగలదు. శ్రీ వసిష్ఠమునిద్రుడు యోగవాసిష్ఠము (శసిష్ఠగీత)లో ఇదే ఉపాయమును శ్రీరామచంద్రునకు సూచించెను. చాతుర్భాస్యాది మహావ్రతములందు, ఏకాదశ్యాది వ్రతదినములందు సాధకులైనవారు జహ్వవై కొంత విగా ఉంచియుందురు.

లోకములో సామాన్యమైన ఒక వస్తువును గుంపాదించుటకీ మనుజుడు ఎంతయో శ్రమపడుచున్నాడు. అంగడిలో డబ్బు తెల్లించనిదే వస్తువు దగ్గఱకు వచ్చుటలేదు. ఒకదానిని త్యాగము చేయనిదే ఇంకొక వస్తువు లభించుటలేదు. అల్పసుఖ మొనంగు సామాన్యమైన. పదార్థముల కొరకీ మనుజుడు ఎన్నియో గొప్ప గొప్ప త్యాగములు చేయుచున్నాడు. చివఱకు తన శరీరమును పణముగబెట్టి మైనను ఆ వస్తువులను అతడు సాధించుచున్నాడు. అట్టిచో అన్ని లాభములకంటెను గొప్పలాభమై, జనన మరణదుఃఖ వర్జితమై, నిరతిశయసుఖ స్వరూపమైనట్టి ఆత్మప్రాప్తికై ఒకంత ఇంద్రియసుఖమును త్యజించినచో ఒరిగినదేమికి కావున విజ్ఞులగువారు ఇంద్రియ బయమునకై, అందును జహ్వది ప్రబల శత్రు నిరోధమునకై తమ యావచ్ఛక్తిని వినియోగించి ఇంద్రియగ్రామ సంగ్రామమున విజయోపేతులు కావలయును.

సద్గుణములను సాధించి దుర్గుణములను దూరీకరించవలెను. సమత్వమును సాధించి అసమత్వమునకు తీలాంబలి యొసంగవలెను. సమత్వ మనగా శీతోష్ణాదులందు, సుఖ

దుఃఖాదులందు సమదృష్టి కలిగియుండుట, మఱియు చరాచర ప్రాణికోట్లయందు సమరూపుడగు భగవానుని వీక్షించుట.

నిందాస్తుతులయందు, మానావమానములందు సమానముగ నుండవలెనని శాస్త్రము లాదేశించుచున్నది. లోకములో సామాన్యముగ తన్నవరైన స్తోత్రము చేయుచుండినచో మనుజుడు ఉబ్బిపోవును. కన్నుమిన్ను తెలియకుండ ప్రవర్తించును. ఆనందములో తన్మయుడై పోవును. అత్తతీ జీవితము అత్యంతాహ్లాదకరముగ లోచును. ఇక ఎవరైన దూషించినచో, శేక అపహసించినచో, నిండుమనిషి సాతిక మనిషి అగును. క్రుంగిపోవును. తలవంచుకొనును. జగత్తంతయు అత్తతీ నీరసముగా లోచును, పరమాత్మనాశ్రయించి దలచుకొను వానికి ఇట్టి అవలక్షణములు తగవు. ఒకడు స్తోత్రము చేసినచో తనకు ఒరిగినదేమి? నిందించినచో తరిగినదేమి? బాగుగ విచారించవలెను.

ప్రాపంచిక యుంఘామారుతములచే అటు నిటు చెదరి పోవు దీపకకలముకాదు తాను; అచంచలమగు మేరుపర్వతమే తానని గుర్తించవలెను. దీర్ఘముగ యోచించినచో అత్యంత పవిత్రముగు తన ఆత్మ ఒకడు తన్ను సంస్తుతించినచో పెరుగు ది కాని దూషించినచో తరుగునదికాని కాదు. ఇక తనదేహమో జడమైనది కావున పతుల నిందాస్తుతులచే అది ప్రభావితముకానిదే యగును. ఇక మిగిలినది మనస్సు. తన మనస్సు అపవిత్రముగా నున్నపుడు ఒకడు దూషించి

నచో, ఆ దూషణము భూషణముగనే యుండును. వీలయినన, తన అపవిత్రతను ఎదుటివాడు వ్రేలుపెట్టి చూపి ఆక్షేపించుచున్నాడు. కావున ఆ దోషమును తొలగించుకొని ఇకమీదట జాగరూకుడై యుండవలెను. అంతయే కాని నిందించినాడని క్రుంగి కృశింపనక్కరలేదు. ఒకవేళ తన మనస్సు పవిత్రముగా నున్నపుడు ఎవరైన దూషించినచో, తన అంతరాత్మ సాక్షిగ తాను శుద్ధుడననుభావ మున్నందువలన ఆ దూషణమును లెక్కచేయగూడదు. తన హృదయమును సర్వేశ్వరు డొకడు చూచుచున్నాడను ధైర్యముండిన చాలును. తన సుగుణములను జూచి యెవరైన స్తోత్రము చేసినచో 'భగవంతుని అనంతవిభూతిలో ఈ నా ఉపాధి ఒక అపరేకము. ఇందు ప్రత్యేకముగ నా గొప్పతనమేమిటి! నేను నిమిత్తమాత్రుడను. పరమాత్మయొక్క విశుద్ధత్వముతో పోల్చి చూచిన నే నింకను చాల వెనుకబడియున్నాను. ఇంకనా ఎంతయో పవిత్రుడను గావలసియున్నాను'—అని ఈ ప్రకారముగ తలంచుకొని కర్తృత్వమును పారద్రోలి నిగర్హియై యుండవలెను.

దూషణ భూషణములకు జంకకుండ చేసికొనుట ఒక గొప్ప పాధన. పారమార్థిక అభ్యున్నతికి అది ఎంతేని అవసరమై యున్నది. కనుకనే శ్రీకృష్ణమూర్తి భగవద్గీత యందలి అద్వైతాన్ని దైవికగుణముల పట్టికలో చానిని గూడ శీర్షెను. మహనీయులందఱును అనేక యుక్తులతో, ఉపాయములతో తమ మనస్సులను మానావమానములను

అతీతముగ జేసికొనుచుందురు. వా రవలంబించు వానిలో ఒకటి రెండు యుక్తుల నిచట పొందుపరచెదను. వీలయిన సాధకులకు ఇది అవసరమైన ఘట్టము.

మన్నిందయా యది జనః పరితోష మేతి
సవ్యప్రయత్నజనితోఽయమనుగ్రహో మే
ప్రయోగోహి పురుషాః పరకుష్ఠే హేతోః
దుష్కారితాన్యపి ధనాని పరిత్యజన్తి.

‘నన్ను తిట్టి ఎవడైన సంతోషపడుచున్నచో అది అప్రయత్నముగ నాకు లభించిన గొప్ప ఉపకారము. వీలయినగా లోకములో జనులు ఇతరులను సంతృప్తిపఱచుట కొఱిగై (దానములుచేయుట, చెఱువులు త్రవ్వించుట, సత్రములు కట్టుట మున్నగు కార్యములందు) కష్టార్జితముగు తన ధనమును ఖర్చుపెట్టవలసి వచ్చుచున్నది. నేనో ఒక్కపైసా కూడ వ్యయముచేయకయే మఱియొకనిని ఈ ప్రకారముగ సంతోషపెట్టగల్గితిని. ఓహో! ఎట్టి ఉపకారము నాకు గలిగినది!’ అని ఒక భక్తుడు ఒకానొక దుష్కర్ముడు తన్ను దూషించిన సమయమున పలికి ఆనందముతో చిందులుత్రొక్కినను, ఇదియొక యుక్తి, ఇట్టి యుక్తిచే శత్రువు ప్రయోగించిన ప్రాణాంతముగు అస్త్రమును నిర్వీర్యమొనర్చి సాధకుడు తన కనుకూలముగ అద్దానిని వాడుకొన గల్గెను. మాషణము భూషణముగా మారిపోయెను. కాపము పరముగా పరిణమించెను. మఱియొక యుక్తిని వినుడు—

న మేఽపరాధః కిమకారణం శృణాం
 మదభ్యసూయేత్యపి నైవ చిత్తయేత్
 న యత్కృతా ప్రాగ్భవబద్ధ నిష్క్రమి
 స్తతోఽపరాధః పరమా నా కిం భవేత్.

‘నే నేమియు తప్పుచేయలేదు. అకారణముగ నాడు నన్నెందులకు దూషించెను!’ అని యెవరును చింతపడ నక్కరలేదు. ఏలయనగా నీ వొక గొప్ప తప్పుచేసితివి. పూర్వ జన్మమునందు మోక్షమునకై, బంధవిముక్తికై తీవ్రప్రయత్నము చేయకుండుటయే ఆ తప్పు. ‘ఏమయ్యా! నేను పూర్వజన్మలో మోక్షమునకై తీవ్రప్రయత్నము చేయలేదని మీకెట్లు తెలియును?’ అందువేమో, అట్లు చేసియుండినచో ఇప్పుడు పుట్టనే పుట్టపుకదా! జన్మించినావు కనుక జన్మరా హిత్యప్రయత్నములో పూర్వము లోపముచేసినావని అర్థము. ఈ ప్రకారముగ క్రిందటి జన్మయందే మోక్షమును సాధించి వేయకుండుట నీయొక్క గొప్ప అపరాధము. అట్టి అపరాధమును నీవు చేసియు, నాలో ఏ తప్పులేదు. వాడెందుకు నన్ను దూషించెను! అనుచున్నావే! ఈ ప్రకారముగ నిన్ను దూషించుటద్వారా నీ లోపముగు మోక్షప్రయత్న విరహితత్వము నాతడు ప్రేరేత్తి చూపుచున్నాడు. కాబట్టి ఈ జన్మలోనైనా ఆ లోపమును సవరించుకొని గట్టిక్రమము మహానుభావా!’ అని దూషకుడు నిన్నాశీర్వాదించు చున్నాడన్నమాట!

వాస్తవముగ విచారించిన నిందగాని, స్తుతిగాని వాయు తరంగములు మాత్రమే యగును. అవి జడములైనవి. అట్టి వానిచే జీవు డేల ప్రభావితుడు కావలెను? ఆకాశమున శబ్దము పుట్టినది, ఆ శబ్దరూపమే నింద. ఆ శబ్దరూపమే స్తుతి.

Censure and praise are mere vibrations of the air.

ఈ రహస్యమును తెలిసికొనినచో ఇక రోజంతయు ఎవరైన తిట్టుచున్నప్పటికిని అవగించుకొనెనను రోషము కలుగదు. ఒక చెవితో విని మఱియొక చెవితో బయటకు సాగ నంపు చుండవచ్చును.

ఈ ప్రకారము ముముక్షువగువాడు మనోనైర్మల్యము గొలిపి దైవసంపదను తెచ్చగ అభ్యసించి అసుర సంపదను పారద్రోలు చుండవలెను.

పూర్వము బుద్ధజీవుడు గయలో తపస్సు చేసికొను చుండ ఒక వ్యక్తి వచ్చి వారిని అదేపనిగ మామించుట ప్రారంభించెనట! బుద్ధుడెమియు పలుకలేదు. ఆ వ్యక్తి తన అక్కను అంతయు వెళ్ళబోసికొనినదిదప బుద్ధజీవుడు దతనిని విలిచి 'నాయనా! నీ యింటికి ఎవరైన అతిథి వచ్చినపుడు అతని నెవరును లక్ష్యపెట్టక, అతనితో మాట్లాడకయున్నచో అత డెమిచేయును?' అని ప్రశ్నించెను. పెంటనే యతడు 'తిరిగి వెళ్ళిపోవును' అని ప్రతుత్తరమిచ్చెను. అట్లే నీవు నన్నంతయో దూరము అపహసించితివి. నీ దూషణములన నేను స్వీకరింపలేదు. కావున అవి తిరిగి నీయొద్దగే పోయినవి

వానిని నే నంగీకరించినచో అవి నన్ను బాధించియుండెడివే, కాని నే నట్లు చేయలేదు. నీ సొత్తును నీకే సమర్పించితిని అని గంభీరముగ వచింప వాడు తెలివితెచ్చుకొని తనదారిని తాను పోయెను. ఒకరికి మనియార్థము వచ్చినచో దాని నాతడు స్వీకరించినచో సరి, స్వీకరింపనిచో అది త్రిప్పివేయ బడునుగదా! అట్లే నిందాస్తుతులున్ను, మనము వానిని స్వీకరింపనిచో అవి మనల నేమియు చేయజాలవు. కావున వానిని లక్ష్య పెట్టగూడదు.

Few only know the Truth, the rest will hate
And laugh at thee, but pay no heed.

కొందఱే సత్యమెఱుంగుచుండు రిజు, కాని తక్కినవారు
భుజుడ నిన్ను తేరి నవ్విన లక్ష్యంబు నేయవోక.

అని వివేకావందుల గంభీరనినాదము. భౌతికపాదము, నా స్తికత్వము ప్రబలుచున్న ఇక్కాలమున సమాజముగనే జనులు పరమార్థతత్వాన్వేషకుని జూచి హేళనచేయవచ్చును, పరిహాసించవచ్చును. అతఁడే సాధకుడు తల్ల క్రిందులు కాగూడదు. తన ఆధ్యాత్మిక దృఢనిశ్చయములను బాఠవిధువ గూడదు. బాణములు పర్వతమును భేదింపజాలనట్లు తన హృదయమును అవి ఏ మాత్రము కదలింపజాలని స్థితియందుండవలెను. ఇదియే సమస్థితి. నిందాస్తుతులం దిట్టి సమ భావము గలిగియుండుట పరమార్థసాధకుని యొక్క లక్షణము. ఇద్దానిని ముముక్షువును లెస్సగ సాధించి యోగ పథమున అగ్రగరులు కావలయును.

దైవసంపద

సంపద యనగా సిరి, ఐశ్వర్యము, ధనము, సామాన్యముగ లోకములో నుపర్ణము, ఆభరణములు, భవనములు, తేజ్రములు, కజ్జెస్సినోట్లు, చాలర్లు మున్నగునవి ధనమని, సంపదయని ప్రాపంచిక జనులు తలంచుచుందురు. కాని భగవంతుని దృష్టియందు సచ్చిలమే ధనము, సదాచారమే సంపద, బ్రహ్మజ్ఞానమే ఐశ్వర్యము. ప్రాపంచిక ధనముతోటి సంబంధము మనుజునకు ఈ శరీర ముందునంతవఱకే కలుగుచుండును. శరీరవియోగముచే ఆ రెండిటికిని ఎడబాటు కలుగును. జ్ఞానసంపద అట్లుకాదు. ఉత్తమ సంస్కారరూపమున అయ్యది మోక్షపర్యంతము వాని పెంటనేయుండి నీడవలె పెంబడించుచు అభ్యుదయపథమున ఆతనిని ప్రవేశపెట్టుచు తుట్టతుదకు గమ్యమగు భగవంతునియొద్దకు చేర్చును. కాబట్టి భౌతిక సిరిసంపదలకంటె ఎన్ని రెట్లొ శ్రేష్ఠతరమైనది ఈ ఆధ్యాత్మిక సంపద. కనుకనే మహానీయులు భౌతికముగ ఈశ్వరు దీచ్చినదానిలో సంతృప్తిపడి పారమార్థిక ఐశ్వర్యమునే అభివృద్ధి నొందించుటకు యానచ్ఛక్తి ప్రయత్నించుచుందురు.

మనుజుని విలువ అతని రూపసౌందర్యములందు లేదు. ఆస్తిసౌస్తులందు లేదు. సంతతియందు లేదు. ప్రాపంచిక ఆధికారములందు లేదు. తేజ్రవిత్తాదులందు లేదు. విద్యావైదుష్యమందు లేదు. శీలమందుమాత్రమే కలదు. భక్తియందు మాత్రమే కలదు. పారమార్థిక సుగుణములందు

మాత్రమే కలదు. కోట్లకొలది జీవరాసులలో అట్టి సుగుణ వంతుడే భగవంతునకు ప్రీతిపాత్రుడు కాగల్గును. కావున మనుజుడు తన అల్పమగు జీవితకాలమున అట్టి సుగుణసంపాదనమందే తన దృష్టిని ఎక్కువగా కేంద్రీకరించవలెను. ధనముండుగాక, విద్యయుండుగాక, భవనములుండుగాక, క్షేత్రములుండుగాక, కాని వానితోబాటు కోమలహృదయము కూడ ఉండవలెను. దైవీ సంపత్తికూడ ఉండవలెను. అంశకరణ శుద్ధత్వముకూడ ఉండవలెను. సర్వేశ్వరునియెడల అదంచలమైన భక్తి, సర్వభూతకోట్లయెడల దయ - ఇవి ప్రధానముగ ఉండవలెను. తక్కినవి యెట్లున్నను మనుజుడు తన నైతిక, ఆధ్యాత్మిక (moral and spiritual) దృష్టిని పూర్ణముగ వికసింపజేసికొనవలెను. శేవలము భౌతికబలము పైననే ఆధారపడుచును ఎప్పటికైనను నిరాశపొందియేరీదును.

విశ్వామిత్రుడు మొట్టమొదట తన శారీరక, మానసిక బలములపై ఆధారపడి, భౌతికశక్తినే నమ్ముకొని వసిష్ఠునిలో పోరునకు తలపడి అస్త్రశస్త్రములను ప్రయోగింప, వసిష్ఠుడు ఒకింతైనను చలింపక తన యోగదండమును అడ్డుగా పెట్టగా విశ్వామిత్రుని ఆయుధరాశియంతయు కుండి తమైపోయెను. అది కాంచి విశ్వామిత్రుడు—

ధిక్ బలం త్వత్రియణణం బ్రహ్మతేజోణణం బుధ్ధం

వీరకన బ్రహ్మకందేన సర్వాస్త్రాణి హతాని మే.

‘ఛీ! ఈ క్షత్రియబలమునకు, ఈ భౌతికబలమునకు ధిక్కారముగూడ! బ్రహ్మబలమే నిజమైన బలము. దైవ బలమే బలము. అధ్యాత్మిక క్రియే శక్తి, ఏలయినన, వసిష్ఠుని ఒక్క బ్రహ్మదండముచే నా అస్త్రశస్త్రములన్నియు వత్తుపోయినవి’ అని ఘోషించెను. అప్పటినుండియు విశ్వామిత్రుడు దైవశక్తియొక్క అద్భుతమహిమను గుర్రెఱిగి తీవ్రతరసాధన గావించి ఎట్టశీలకు బ్రహ్మర్షి అయ్యెను.

భౌతికశక్తులను వచ్చుకొని అవియే తనను కడలేర్చు గలవని భావించిన దుర్యోధనుని గతి ఏమైనది? ‘అక్షోహిణుల సైన్యము కావలెనా, నే వొక్కడను కావలెనా?’ అని శ్రీకృష్ణమూర్తి అర్జున దుర్యోధనుల నిరువురిని ప్రశ్నించి నపుడు ‘నాకు సైన్యమే కావలెన’ని దుర్యోధనుడును, ‘కృష్ణ! నీ వొక్కడవే నాకు చాలున’ని కౌన్తేయుడును పలికిరి’ తుదకు విజయము అర్జునునిపక్షముననే వరించెను. చరిత్రయం దిట్టి దృష్టాంతములు కొల్లలుగ కలవు.

సున్న (Zero) ఎంత పెద్దదైనను దానికి విలువలేదు. ఒకటి అను సంఖ్యకును దానికిని సంబంధమే లేదు. స్వప్నమందలి సైన్యము కోట్లసంఖ్యలో ఉన్నను, మేలుకొనిన మనుజునకు అదియంతయు తీసికట్టగదా! నశ్వరభూతాకాశ వికారములగు ఈ జగత్సాధ్యము లేవట, శాశ్వత చిదాశ స్వరూపముగు పరమాత్మ యెవట! భౌతికశక్తు లేవట, ఆధ్యాత్మిక బల మెవట! రెండిటికిని సంబంధమే లేదు. ఒకటి జడమైనది, రెండవది చైతన్యవంతమైనది. కావున విజ్ఞులగు

హరు పరమార్థసంపదనే అభివృద్ధిపఱచుకొనుచు, ప్రయత్న పూర్వకముగ అసురప్రవృత్తులను తమ మనస్సునుండి దూరీకరించుకొనుచు అధ్యాత్మికశక్తిని కూడగట్టుకొని పవిత్రమానవజీవితమును సార్థక మొనర్చుకొనవలయును.

కాంతిని, సుఖమును కాంక్షించు ప్రతిమానవుడును ఈప్రకారముగ నిర్మలస్థైతిక వర్తనముద్వారా తనయందుగల నికూఢ అధ్యాత్మికశక్తులను బహిర్గత మొనర్చుకొనవలెను. అట్టి సచ్చిల సదాచరణమే దైవసంపద. జన్మజన్మాంతరముల నుండి అజ్ఞానప్రభావముచే జీవుని యంతఃకరణమున అసురిక శక్తులు రాండవమాడుచున్నవి. వానిని అరికట్టు తానాతం జీవునకు లేకపోయెను. కనుకనే అవి విచ్ఛలవిడిగ తిరుగాడ సాగెను. చీకటి ఎంతెంత దట్టముగ నుండునో అంతంత అధికముగ నిశాచరప్రాణులు సంచరించుచుండురు. చీకటి తగ్గినకొలది వాని సంఖ్యయు తగ్గుచు వచ్చును. కావున అవి వేకము, అజ్ఞానము, అవిద్యయను అంధకారము అంతఃకరణమును ఆవరించియుండుటవలన కామక్రోధాది నిశాచరవర్గము యొక్క దుశ్చైవ్యలకు పట్టపగ్గము లేకుండపోయెను.

కాని సౌభాగ్యవశమున మానవజన్మ లభించి జీవుడొకింత కండ్లు తెరువగా, తనయం దింతవఱకు జరుగుచున్న అసురప్రభుత్వ దురాచారములన్నియు అతనికి ప్రత్యక్షముగ అగపడజొచ్చెను. అపుడు వెంటనే పురుషప్రయత్నము నాశ్రయించి, ఆ దుష్టవాసవలను, దుస్సంస్కారములను, దుశ్చైవ్యములను ఒక్కొక్కటిగా వీరి పారవేయుట కరచు

కృతనిశ్చయమయ్యెను. ఇదియే మానవత్వము. అనురికమగు పాతప్రభుత్వమును తొలగించి, దైవికమగు శ్రోతప్రభుత్వమును స్థాపించుటయే మానవత్వచిహ్నము. ప్రాకృతిక గుణములను పారద్రోలి పవిత్రగుణములను చేర్చుకొనుటయే జన్మసార్థకత.

అశ్వత్థా శత్రుగుహామహాత్మ్యాః ౨౪౦ భూశ్రీయన్
రాజాహమితి శత్రాజ్ఞో రాజా భవితుమర్హతి.

‘శత్రువులను సంహరింపక, సకలభూమండలాధిపత్యము నొందక, ‘నేను రాజును’ అనుకొనినంతమాత్రముచేతనే ఎవడును ‘రాజు కాజాలడు’ అని శ్రీ శంకరాచార్యులవారు వివేకదూడామణియందు తెలిపియున్నారు. అట్లే అరిష్టదర్శమును జయింపక, నిరతిశయానందరూప ఆత్మసామ్రాజ్యమును బడయక, దైవీసంపదను కేపట్టక ‘నేను ముక్తుడను’ అని అనుకొనినంతమాత్రముచే ఎవడును ముక్తుడు కాజాలడు.

జన్మాంతర దుష్టపాపములు ఆత్మంత జలీయములైనవి. ఒక్కొక్కదానినిపట్టి కాగుగ విచారించి హృదయకుహరము నుండి దానిని పారద్రోలవలెను. మనుష్యుడై పుట్టినందులకు ముఖ్యముగ ఆచరించవలసిన కార్యమిదియే. తన పూర్వపు దుస్సంస్కారములను మార్చుకొనవలెను. ఒక్కొక్కనికి ‘తెక్కలేనన్ని చెడ్డ అలవాట్లుండును, అభ్యాసపశమున వివేక పశమున వాని నన్నింటిని పోగొట్టుకొనవలెను. ఒక చిన్న చెడ్డలలవాటును మార్చుకొనలేనివారు మహాబలసంపన్నమగు మాయ నెట్లు జయించగలరు? జంతువునకును మనుష్యునకును

గల భేద మిచటనే యున్నది. జంతువు తన జన్మాంతర సంస్కారమును మార్చుకొనజాలదు. పులి తన క్రౌర్యమును విడనాడజాలదు. నక్క తన కాపట్యమును వదలలేదు. కాని మనుష్యుడు 'జన్మతః' తనకు సంక్రమించిన క్రూరస్వభావమును, మలినసంస్కారమును 'కర్మతః' మార్చుకొనజాలడు. ప్రయత్నము చేతను, సాధనచేతను, అభ్యాసముచేతను సన్మార్గావలంబి కాగలడు.

కావున పుట్టుకతో వచ్చిన అసురస్వభావమును, ప్రాకృతవాసనలను ప్రయత్నపూర్వకముగ తొలగించుకొని 'జై వీసంపద'ను చేబట్టుటవలననే మానవత్వము సార్థకత జేందుచున్నది. 'మా' అనగా మాయను (అజ్ఞానమును), 'న' అనగా లేకుండ, 'వ' అనగా వర్తించువాడు మానవ భవబడును. 'మానవ' శబ్దము స్ఫురించినపెంటనే ఈ మహా న్మతభావములు హృదయమున ద్యోతకములై జనులను కర్తవ్యమునకు పురికొల్పవలెను. కావున ఇక కాలవిలంబన చేయరాదు. జై వీసంపదను (సచ్చిలమును) లెస్సగ అభ్యసించుచు రావలెను. "మాచిత్తమంతయు దుష్టవాసనలతో నిండి నిబిడికృతమై యున్నదే, ఇట్టి సత్సంస్కారములు మనకు అబ్బునా?" అని యెవరును నిరుత్సాహపడవలసిన పనిలేదు. పాపి పుణ్యాత్ముడగుటచే ఈ వేదములును, ఈ శాస్త్రములును-అని యెవరును మఱువరాదు.

శ్రీత్రం భవతి భగవాన్

సుదురాచారపరుడుకూడ అభ్యాసవశమున, భగవద్భక్తి సాహాయ్యమున శీఘ్రముగ ధర్మాత్ముడు కాగలడని గీతాచార్యుడు నొక్క వక్కాణించుట గమనింపదగియున్నది. భగవానుని ఈ వాక్యము జనుల హృదయసీమలందు గొప్ప ధైర్యగుంపారమును గలుగజేయుచున్నది. పాపి ఏనాటికైనను పుణ్యాత్ముడు కాగలడను విశ్వాసము జనులకు ఎంత శీఘ్రముగ గలిగిన అంతమంచిది.

ఎటువంటి పాపాత్ముడైనను, అనన్యభావముతో సర్వేశ్వరుని చింతించుచో, అతడు క్రమముగ తన దుష్ట స్వభావమును గోల్పోయి ధర్మాత్ముడగును. సాధుశీలుడగును. కావున “పాపి యెల్లప్పుడు పాపియే” యను సిద్ధాంతము సరికాదు. ప్రతిదేవి హృదయమునందును పరమ పాపనమగు ఆత్మ పెలయుచున్నది. కావున ఏనాటికైనను ఆ ఆత్మప్రకాశము సర్వలయందును బహిర్గతము కావలసి వడే. అయితే కొందరికి శీఘ్రముగ వ్యక్తమగును. మరి కొందరికి నిదానముగ వ్యక్తమగును. కావున ఎటువంటి పాపాత్మునిగూడ ఉపేక్షింపక వానిలో నిగూఢముగ నున్న దివ్యత్వమును లేపుటకై చక్కని జోధ గావించుట యాచితము. అట్టిజోధచే నిద్రాణమై యున్న శక్తులు మేలుకొనును. సప్తర్షులు దారిదోపిడి వ్యక్తి (Highway-Robber) అగు రత్నాకరునకు చక్కని హితవాక్యములు చెప్పి, కాలక్రమమున నాతడు వాల్మీకిగా మారిపోయెనుగదా! ఇట్లేందరో పాపాత్ములు, “సుదురాచారులు” డై వచింతనచే, పశ్చా

తాపముచే మహాపుణ్యాత్ములుగ మారిపోవుట చరిత్రప్రసిద్ధమై యున్నది. కావున ఎవరినీ, “నీవు అల్లుడవని” కించపరచరాదు. ఎవరును తాను పాపిని (పాపోఽహం) అని అనుకొనరాదు.

“పాపోఽహం”

అని నిరంతరము అనుకొనుటకంటె,

“అచ్యుతోఽహం అనస్తోఽహం గోవిందోఽహం సదాశివః”

అని నిరంతరము అనుకొనుట ఉత్తమము. అయితే దానికి తగినట్లు వర్తించవలెను. అనుకూలచింతన (Positive thoughts) వలన అనుకూలుడుగను, ప్రతికూలన చింతన (Negative thoughts) వలన ప్రతికూలుడుగను మనుజుడు మారిపోవు అవకాశము గలదు. ఇంటియందు కొంటుచేష్టలు చేయు పిల్లవానిని పట్టుకొని “నీవు అల్లరివాడవు, నీవు ఎందుకు పనికిరావు, నీవు శుంభవు” అని ఊడరపెట్టుచుండినచో, అతని అల్లరి తగ్గకపోవుట అట్లుండ కాలక్రమమున నాతడు గజదొంగగ మారిపోగలడు. ఈ మధ్య ఒకరింటిలో ఒక పెద్దమనిషి ఒక పిల్లవానిని ‘ఒరీ మూర్ఖడా! వల అల్లరి చేయుచున్నావు’ అని ప్రశ్నింప, ఆ పిల్లవాడు “అయ్యా! నేను మూర్ఖుడను గనుకనే అల్లరి చేసినాను, కాము పెద్ద వారు గనుక బాగుగ ప్రవర్తించండి!” అనెనట.

కావున ఎవరిని కించపఱచ యత్నము చేయరాదు. ఇది భగవదాదేశము. ప్రతివానిలోను దాగియున్న అఖండశక్తిని

తేపుట శీలగుర్వులును ప్రయత్నించవలెను. పశ్చిమ దేశములలో కొన్ని జైశ్యయందు జొంగలను సంస్కరించుటకు చక్కని జోధనపద్ధతులను కనిపెట్టిరి. భారతదేశమందును కొన్ని చోట్ల అట్టి యర్థములు జరుగుచున్నవి. కావున “అతి చేత్సుదురాచారో” (9-80) అను గీతాశ్లోకము ననుసరించి ప్రతిమానవుని దైవమార్గమున అగ్రేసరు డగులాగున ప్రోత్సహింపరచుచుండవలెను. ఎపుడు దైవభక్తుడగునో ఇక నాతనికి దుర్గతి యెన్నటికిని కలుగదు. అచిరకాలములోనే పరమేశాంతిని ఆరడు బడయగల్గును. (శక్త్యాచ్చాన్తిం నిగచ్ఛతి). ఈ సత్యమును పెల్లడించుచు శ్రీకృష్ణభగవానుడు గీతయందు అమోఘమగు నొక వాక్యమును బల్కెను.

“కాస్తేష ప్రతిహాసిహి నమే భక్తః ప్రణశ్యతి” (9-81)

‘ఓ అర్జునా! నా భక్తున ఇన్నిటికిని దుర్గతి కలుగదు. అత డెన్నడును షడడు. ఇది సత్యముని ముమ్మాటికిని ప్రతిష్ఠ చేయుము’ అని గంభీరముగ పలికెను. కావున భక్తుడు కావలెనేకాని, అయినచో ఇక అతని పంట పండినట్లే, అయితే, భక్తుడగుటకు ఉపాయమేమి?

“మన్మథా భవ మదృక్తో మద్యాజీ మాం నమస్కృత్” (9-84)

“చిత్తమును దైవమునందు నిలుపుము. దైవభక్తుడవు కమ్ము. దైవమును భజింపుము. దైవమునకు నమస్కరింపుము.” ఇదియే భక్తుడగుటకు గీతాచార్యుడు సూచించిన పద్ధతి. మనస్సును భోగవిలాసములనుండి వివేకముచే మర

లించి, ఆత్మయందు, దైవమునందు స్థాపించవలయును, కామక్రోధాదిరూపముగు వికాశమునకు నమస్కరింపక, పరమానందరూపముగు పరమాత్మకే నమస్కరింపవలయును. ఈ ప్రకారముగ సాధించుచు రాగా రాగా, చిత్తమునందలి దృశ్యవాసనలన్నియు క్రమక్రమముగ క్షీణించిపోవ, ఆవరణము నశింప, హృదయాంతర్వర్తియగు ఆత్మజ్యోతి లెస్సగ ప్రకాశింపదొడగును. అంతవరకు నరుడుగా నున్నవాడ త్తరి సారాయణుడుగ మారిపోవును. జీవుడు శివుడై యొప్పును. మానవుడు మాధవుడుగా విలసిల్లును. అదియే మోక్షము, అదియే శైవల్యము, అదియే నిర్వాణము.

అట్టి మహోన్నతస్థితి పట్టుదలతో కూడిన సాధనచే జీవునకు చేకూరగలదు.

నిరంతర సాధనచేతను, తీవ్రతర అభ్యాసముచేతను ఎటువంటి కార్యమునైనను జగత్తులో సాధించవచ్చును. ఇక మానవునకు గల దుస్సంస్కారములను పోగొట్టుకొనుట ఒక లెక్కా! అయితే పట్టుదల, శ్రద్ధ, లక్ష్యమునందు ప్రీతి-ఇవి తప్పక ఉండవలెను. ఈ ప్రకారముగ పట్టుదలతో ఈ జీవితమునందే దైవసంపదను సాధించివేయుటకును, తద్వారా పరమానంద ప్రాప్తినొందుటకును మానవుడు కృతనిశ్చయుడు కావలయును. దైవసంపదచే, సుగుణరాశిచే సామాన్యమనుజుడు సాక్షాత్ బ్రహ్మర్షి కాగలడు. బ్రహ్మర్షిత్వము ఒకరిచ్చునది కాని, పుచ్చుకొనునది కాదు. అల్పప్రయత్నముచే వారు వారు సంపాదించు మహత్తర స్థితి.

ప్రయత్నముచే మానవుడు సాధింపరాని దీ ప్రపంచమున ఏదియును లేదు. భౌతికక్షేత్రమందుగాని, ఆధ్యాత్మికక్షేత్రమందుగాని వ్యక్తి తన అధ్యవసాయముచే మహోన్నత శిఖరముల నధిష్ఠింప గల్గుచున్నాడు. చిన్న రాజ్యమునకు అధినేతయైన సిద్ధార్థుడు తన వివేక వైరాగ్యములచేతను, గొప్ప పట్టుదల చేతను, ఇంద్రియనిగ్రహ, మనోనిగ్రహములను సాధించిపైచి అచిరకాలములో అర్మసామ్రాజ్యమునకు అధినేతయైన బుద్ధదేవుడుగ విఖ్యాతినొందెను గదా! అట్లే శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస, స్వామి వివేకానంద, గాంధీజీ మొదలైన ఆధునికవ్యక్తులు తమ యతుంతిర దీక్షచేతను, భగవద్భక్తిచేతను, సాధనాతికయముచేతను విశ్వవంద్యులై, లోకోత్తరపురుషులై, బ్రహ్మరులై విలసిల్లెరి.

మహర్షి త్వముగాని, బ్రహ్మర్షి త్వముగాని ఒకరినొత్తుగాదు. అది ఒకానొక జాతిచేగాని, వ్యక్తిచేగాని, వర్ణముచేగాని గుత్తు (Contract) లేనినొనబడు పదార్థముకాదు. యోగ్యతగలవారందఱున్న బ్రహ్మర్షి త్వమునకు అర్హులే. పవిత్రత, సహనము, పట్టుదల (Purity, Patience, Perseverance) గలవారు ఏనాటికైనను బ్రహ్మర్షి త్వమును సాధించియే తీరుదురు. వ్యక్తియందు దుర్వృత్తులు, దుర్గుణములు, దుస్సంకల్పములు ఉండునపుడు, భగవంతుని దృష్టియందుగాని, లోకులయొక్క దృష్టియందుకాని యతడు చాల అల్పుడుగనే యుండును. బంగారము ఇతర లోహములతో గూడియున్నపుడు దానికి విలువ చాల తక్కువగనే యుండును

గదా! ఆ బంగారమే అగ్నిహోత్రముపై బాగుగ పుటము పెట్టబడినపుడు దానియందలి ఇతర లోహములన్నియు అవిరియై పోగా, స్వచ్ఛమగు మేలిమి బంగారుగ మాత్రమే శేషించును. అపుడు దాని విలువయు చాల పెరుగును. అట్లే తపస్సు ఇంద్రియనిగ్రహము, భగవద్భక్తి మున్నగువానిచే మనస్సునందలి దోషములన్నియు పరిహరింపబడినపుడు, పాపాత్ముడున్న పుణ్యాత్ముడై పఱగును. అప్పుడు లోలో తరుడుగ చెన్నొందును. సామాన్యుడు విశ్వవాద్యుడై యలరారును. మహాత్ములు తమ జీవితముల నీ ప్రకారమే ప్రయత్నపూర్వకముగ సంస్కరించుకొని లోకములో గణనీయస్థానము నలంకరించిరి.

ఆధ్యాత్మిక చరిత్రయం దాన్నత్యము నొందిన మహానీయుల జీవిత చరిత్రములన్నిటిని పరికించినచో వీడియో యొక అద్భుతసంఘటన (miracle) వలన ఒక్కపర్యాయము ఆకస్మికముగ వారు పైకి వచ్చినట్లు తానబడుటలేదు. ఒక క్రమపద్ధతిని నెమ్మది నెమ్మదిగా వారు చేసిన సాధనల ననుసరించి ఉన్నతస్థానమున కెగ్రబాకినట్లే కనుపించుచున్నది. అనుష్ఠానమంధు ప్రీతి, నియమబద్ధమగు జీవితమును గడుపుటయందు పట్టుదల, దైవందిన వ్యవహారములందును చక్కని క్రమశిక్షణ మున్నగు సుగుణములే వారి ప్రగతికి కారణము.

“సర్వజీవరాసులయెడల ప్రేమ, దయ, కరుణ గలిగి యుండుదు! భక్తి, జ్ఞాన, వైరాగ్యములను మందుతో బాటు

సర్వభూతదయ యను పథ్యమునుగూడ అవలంబింపుడు” అనునది ఖారి బోధలలో ప్రధానమైనది. ఇట్టి విశాలహృదయము, విశ్వప్రేమ ముముక్షువుల కత్యావశ్యకమై యున్నది. బ్రహ్మార్పిత్యమున కర్హతయు నీదియే. సంకుచితహృదయులు, దయాదాక్షిణ్యవర్జితయులు భగవంతు నేన్నటికిని బొందజాలరు. కావున, ముముక్షువులెల్లరు తమ భక్తి, జ్ఞానాద్యుపకరణములతో బాటు ప్రాణికోట్లయెడల దయనుగూడ అభ్యసించవలయును. అనన్యభక్తి, నిరంతరతత్త్వచింతన, ఆధ్యాత్మిక శ్రమశీక్షణ, నియమపాలన, సర్వభూతదయ మొదలగు ఉదాత్తగుణముల నవలంబించి జనులు ప్రయత్నపరులై సామాన్యస్థితినుండి బ్రహ్మార్పిత్య స్థితికి చేరవలయును.

ఈ ప్రకారముగ ప్రయత్నపూర్వకముగ తమయొక్క ఉన్నతిని సాధించుటకు జనులు బద్ధకంక్షణులు కావలయును. అనేకయు క్తులద్వారా ఇంద్రియములను బంపించి జన్మాంతరపాపనలను, దుర్గుణములను అరికట్టవలెను. హృదయమందలి అసురప్రకృతిని పారజ్రోలి, చైవప్రకృతికి అవకాశమియ్యవలెను.

శ్రీమద్రామాయణమందు దండకారణ్యమునుగూర్చిన ప్రస్తావన కలదు. శ్రీరామచంద్రుడు సీతాలక్ష్మణ సమేతుడై వనప్రదేశములందు పాదచారియై పయనమగుచుండ త్రోవలో భయంకరమైన దండకారణ్యము ఎదురుపడెను. కోదండధారియగు రాముడు నిర్భీకుడై అందు ప్రవేశించెను. విరాధుడు, భరుడు, మారీచుడు, కటంధుడు, శూర్పణఖ

మొదలై న అగణిత రాక్షస సమూహములకు అలవాలమైన
ఆ భీకరారణ్యమునందు రాముడు ధైర్యోత్సాహములతో
సంచరించి దుష్టచరిత్రులు, దుశ్శీలురునగు ఆ దానవులందఱిని
తుదముట్టించెను. శరభంగుడు, అగస్త్యుడు, సురీక్షుడు,
జటాయువు, శబరి మొదలగు పవిత్రహృదయులు, భక్తవరే
ణ్యులు నివసించుచున్న ఆ దండకవనమును నిష్కంటకముగ
నొసర్చి మునులకు రాక్షసబాధ లవశముకూడ లేకుండ
జేసెను. శ్రీరాముని పాదస్పర్శచే దండకారణ్యమందలి
అణువణువు పునీతమైపోయెను. వారి రాకచే మునుల
హృదయనీమలు బ్రహ్మానందముచే పరిష్టావితములై నవి.
దండకారణ్యము నందనపనమై విలసిల్లినది, శత్రుబాధ
తొలగిపోయినది. రాక్షసులు పలాయనము చిత్తగిందిరి.
ఋషులు సంతోష్టాంతరంగులైరి.

ఆ దండకారణ్యము ఎచటనో దూరముగ లేదు. అజ్ఞాని
హృదయమే దండకారణ్యము. దేహభిషానియగు జీవుని
హృదయక్షేత్రమే ఆ దండకవనము. కామక్రోధాదులే ఆ
రాక్షసులు. భక్తిపై రాగ్యాది సుగుణసంపత్తియే దండకా
రణ్యవాసులగు ముసేంద్రులు. ప్రతిజీవియొక్క హృదయ
మందు మంచి, చెడ్డ, ధర్మము, అధర్మము, న్యాయము,
అన్యాయము, సత్యము, అసత్యము, క్రూరత్వము, దయ
వసించుచున్నవి. దండకారణ్యములో జనులను బాధించు
దుర్మార్గులు, జనులకు బాధించు సన్మార్గులు ఇరువురును ఉండి
నట్లే జీవుల హృదయాంతరాళమునందు ధైర్యాసుర ప్రకృతులు

రెండును ఉండియుండును. కొందరియందు దైవసంపద అధికముగ నుండును. మరికొందరియందు అనురసంపద అధికవృత్తిగలిగియుండును.

అనురప్రకృతిని కూలద్రోయుటకై ముముక్షువు వివేకమును శ్రీరామచంద్రుని తన హృదయసీమకు ఆహ్వానించును. అత్యంత సూక్ష్మబుద్ధియును తీక్షణశరములచే ఆ వివేకము కామక్రోధాది దానపపరంపరనంతను అచిరకాలములో రూపుమాపి, రామ బాణముయొక్క శక్తిసామర్థ్యములను లోకమునకు చక్కగ నిరూపించును. ప్రతి జన్మయందును అనేక దుఃఖపరంపరలను బొందుచు, జనన మరణ రూప సంసార చక్రమందు తగుల్కొని బహు యాతనల ననుభవించుచున్న జీవుడు ఏనాటికైనను వివేకమును శ్రీరామచంద్రుని ఆశ్రయించనిచో అతని హృదయమును దండకారణ్యము ఎన్నటికిని నిష్క్రంటకము కానేరదు. తత్ఫలితముగ అతడు కామాది దానవుల ప్రతాపముచే సతమతమైపోవుచు పరమ అశాంతిని బడయుచుండును.

కొనం శథనిదం చేతి యావన్న ప్రవిచారితమ్

సంసారాడమ్మరం తావదన్ధకాశోషమం స్థితమ్.

(చసిష్ఠగీత)

“నే నెవరను! ఈ జగత్తు ఏప్రకారము ఏర్పడినది” అని మనుజు డెంతవఱకును విచారింపడో అంతవఱకాతనికీ ప్రపంచమంతయు చీకటిగ నే (దుఃఖమయముగ నే) యుండును. అని వసిష్ఠమహర్షి శ్రీరామచంద్రునకు బోధించెను. మరియు

ప్రపంచమున సత్యవస్తువు లేనిచో అసత్య వస్తువుకొఱకు ప్రాకులాడుటలో కొంత అర్థము కలదు. కాని సత్యవస్తువు తనకు అతిసమీపముగ నే తన హృదయాంతరాళములో విరాజిల్లుచుండగా అసత్యముగు నాహుదూషముల వెంట పరుగెత్తుట హాస్యాస్పదమే యగును. కాబట్టి విజ్ఞుడగువాడు బాగుగ యోచించి, ప్రజ్ఞయను దీపము నాశ్రయించి, తన హృదయగుహయందు బహుకాలమునుండి దాగియున్న రక్కసులను చీల్చి చెండాడి, వారిని అటనుండి తరుమగొట్టి, హృదయమును అనురవర్జితముగ గావించుకొనవలెను. తన హృదయమును దండకారణ్యమునందు నిత్యానిత్యవస్తు వినేకమును శ్రీరామచంద్రుని అహ్వనించి ఆ కోదండధరుని ఛాటిచే హృదయక్షేత్రమును కామాది శత్రుకూన్యముగ నొనర్చుకొనవలెను. నిష్కంటకముగ గావించుకొనవలెను. సత్యహింసా శమమాది సద్గుణరూప మునీశ్వర సంయుక్తముగ నొనర్చుకొనవలెను. అత్తటి జీవునకు కలుగు ఆనందము అపారము. ఆతనికి కలుగు శాంతి అనంతము. అది యొక దివ్యానుభూతి. అట్టి మహత్తర లభ్యమునకై మానవ జీవితము అంకిత మొనర్పబడవలెను.

దుర్గుణజయోపాయములు

మనస్సునందు అనేక జన్మలనుండి బాగుగ పేరుకొని పోయి, నిగూఢములై యున్న దుర్గుణములను తొలగించుటకు సాధకుడు కొన్ని యుక్తులను ఉపాయములను అవలంబించ

వలసియుండును. ఆ ఉపాయములు భాగవతమునందు ఈ క్రిందివిధముగ చక్కగ వర్ణింపబడియున్నవి.

అసంకల్పజ్ఞరేక్కామం శ్రోధం కామ వివర్జితాత్
అరావరేక్షయా లోభం భయం తత్త్వావమర్శనాత్,

(భాగవతము 7-15-22)

“సంకల్పములను వదిలివేయుటద్వారా కామమును, కామమును (కోరికలను) త్యజించుటద్వారా శ్రోధమును, ప్రాపంచికపస్తుసంపదలయందు అనర్థమును చూచుట ద్వారా లోభమును, తత్త్వవిచారణచే భయమును జయించ వలయును” అని ఈ శ్లోకముయొక్క తాత్పర్యము.

ఈ శ్లోకము భాగవతమునందలి సత్త్వమస్కంధములో పదునైదవ అధ్యాయమందు కలదు. నారదుడు ధర్మరాజునకు మోక్షప్రాప్తికి వలసిన సాధనలను పదేశించుచు ఈ శ్లోకమును జెప్పెను. దీనియందు కామ, శ్రోధ, లోభ, భయములను నాలుగు దుర్గుణములను మనుజు డెట్లు జయించగలనో ఆ పద్ధతులు సేర్వొనబడినవి.

1. కామము :- సంకల్పమును వదిలివేయుటద్వారా దీనిని జయించవచ్చును.

2. శ్రోధము :- కోరికలు లేకుండుటచే ఇది వశపడును.

3. లోభము :- ప్రాపంచికసంపదలందు అనర్థమును వీక్షించుటద్వారా దీనిని జయించవచ్చును.

4. భయము :- తత్త్వవిచారణచే ఇది తొలగిపోగలదు. ఈ నాలుగు దుర్గుణములను గూర్చి యిపుడు బాగుగ విచారించెదము.

కామము :-

శ్లో॥ కామం కామామితే మూలం సంకల్పార్థ్యం హి జాయతే
నర్త్యం సంకల్పయిష్యామి సమాంతర్థ్యం వివశ్యసి.

“ఓ కామమా! నీ ‘అంతః’ నే నిపుడు కనుగొంటిని. సంకల్పమునుండియే నీవు పుట్టుచున్నావు. నిన్ను నే నిక సంకల్పించను. కాబట్టి నీవు సమూలముగ నశించిపోగలవు” అని పూర్వము కనుడను మహ్మది ఒలికిన చందమున కామము సంకల్పమునుండియే ఆవిర్భవించునుగావున కామ జయమునకు ఉపాయము (కామ) సంకల్పత్యాగమే అయి యున్నది. శ్రీకృష్ణపరమాత్మయు గీత రెండవ అధ్యాయ మందు “విషయములనుగూర్చి సంకల్పించుటవలన పానితో మనుజునకు సంగమేర్పడగలదనియు, అట్టి సంగమువలన కామ ముద్భవించగలదనియు (సర్వంజాయతే కామః) స్పష్టముగ బోధించియున్నారు. కాబట్టి కామావిర్భావమునకు తత్సంబంధమైన సంకల్పమే మూలకారణము. విచారణాబలముచే అట్టి సంకల్పమును విడనాడుటచే ఇక కామమునకు బీజము నశించినట్లే యగును. దానిచే వయ్యది సమూలముగ ధ్వంసమైపోవును. కాబట్టి కామమువలన అనర్థమే పొటిల్లునను వివేకముగల్గి తత్సంబంధమైన సంకల్పము హృదయ

మున అసలు పుట్టకుండగనే చూచుటవలన కామము సంపూర్ణముగ జయించి వేయబడుచున్నది.

జీవులకు కామమును దుర్గుణము మోక్షమార్గమున మహాప్రతిబంధకమై యున్నది. అది 'మహాశన' మని, మహాపాపబనకమని గీతయందు వర్ణింపబడినది. అనగా ఎంత అనుభవించినను తృప్తిలేనిదనియు, మహాపాపమును గలుగ జేయుననియు అర్థము. అది సరకద్వారమనిగూడ భగవాను డొకచోట పేర్కొనియుండెను. కాబట్టి అద్దానిని జయించుట అత్యవసరమై యున్నది. దానినిగూర్చిన సంకల్పమును గావించుకుండుటయే తజ్జయోపాయమని ముముక్షువు తెలిసి, ఈ ప్రకారముగ తమ హృదయకుహరమునుండి కామమును వెకలించివేసి పరమశాంతిని అనుభవించవలయును.

క్రోధము :- కామ క్రోధ లోభములను సరకద్వారముల మూడింటిలోను రెండవది క్రోధము. ఇదియు గొప్ప దుర్గుణము. కామమువలె నిదియు రజోగుణ జనితమైనది. క్రోధము ప్రవేశించినపుడు మనస్సు కల్లోలముతో గూడి మహావిక్షేపయుక్తముగ నుండును. 'కామాత్క్రోధోఽభిజాయతే' అనునట్లు సామాన్యముగ క్రోధము కామము నుండియే అవిర్భవించుచుండును. కావున క్రోధమును జయించవలెననిన దానికి పేతువగు కామమును తొలగించుకొనవలయును. ఈ రహస్యమే 'క్రోధం కామ వివర్జనాత్' అను భాగవతశ్లోకమునందు తెలుపబడినది. క్రోధమునకు కామము బీజము కావున కామము తొలగుటచే

క్రోధమున్ను తొలగుచున్నది. కాబట్టి క్రోధజయోపాయము
కామనాత్యాగమే అయియున్నది.

ముముక్షువగువాడు క్రోధమునుగూర్చి ఈ క్రిందివిధ
ముగ సంబోధించవలయును.

'ఓ క్రోధమా! ముముక్షువులమైన మాకు నిన్ను
జూచినచో నీ విధమైన భీతి ఉండజోదు. అక్రోధమును
సుగుణమును ప్రయత్నపూర్వకముగ అభ్యసించుచున్న
మాకు క్రోధమును నీవు చుక్కెదురు అయిపప్పటికిని, నిన్ను
జయించుటకు కావలసిన పరికరములన్నియు మారయొద్ద నిలవ
యుండుటచే నీజోటి వారెందఱు వచ్చినను మాకు దిగులు
లేదు. నీవు నీ చుట్టములగు కామము, లోభము, ద్వేషము,
రాగము మొదలైన వారందఱిని తీసికొనివచ్చినప్పటికిని
మహాత్ముల సాంగత్యము చక్కగా చేసియున్న మాకు
నీచేలాటి అపకారమున్ను చేయజాలవు. క్రోధమా! నీ
ప్రతాపము అవివేకులయొద్దనే చెల్లును. వివేకవంతులదగ్గఱ,
భగవద్భక్తులదగ్గఱ నీ ఆటలు సాగవు. నీ పప్పులు వారిదగ్గఱ
ఉడకవు. వారు అహోరాత్రములు బహుభాగదూకులై దైవ
సంపత్సమేతులై నీజోటి అసురసంపద్రూపులను దఱికి
జేర్చుకుందురు. అంతయేకాదు, దూరముగ గెంటివేయుదురు
కూడను. రామనామము, కృష్ణనామము, శివనామము
మున్నగునవి సదా జపించుచుండు పరమభాగవతోత్తముల
కడ నీవన చెల్లదు. కాబట్టి పలాయనము చిత్తగింపుము.'

ఓ శ్రోధమా! గీతయందు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ నీవు రజోగుణసముద్భవుడవని, జ్ఞానులకు నిత్యవైరివని, నరక ద్వారమని వర్ణించి చెప్పెను. కాబట్టి ఇప్పటికైనను బుద్ధి తెచ్చుకొని ఎవరినీ బాధింపక, ఎక్కడనైనా ఏకాంతమునకు పోయి కాలము గడపుము. భక్తజనులుండఁ జూతునకు నీవు రానేవద్దు. వచ్చితివా నీకు తగినకాస్త జరిగియే తీరును. ఏలయనగా, నిన్ను బయలుపడుటకు పారిదగ్గఱ చక్కని ఆయుధములు నమకూడియున్నవి. ఆ ఆయుధము లెవ్వియని అడిగడవేమో, కొన్నిటిని ముచ్చుకు చెప్పెదను వినుము —

(1) ఎవరికైనను శ్రోధము వచ్చినచో పెంటనే నవ్వుట.

(2) అందఱును భగవత్స్వరూపులే కాబట్టి ఇక ఎవరి మీద శ్రోధము! అని తలంచుట.

(3) శ్రోధముపై శ్రోధమును జూపుట.

(4) శ్రోధమును చూసినకరంగము వచ్చీరాకమునుపే దానిని సాక్షిగ గమనించి తొలగించివేయుట.

(5) జీవితము యుగము కాబట్టి బ్రతికిన కొద్దిరోజులు భగవత్స్మరణచేయక 'ఈ పాడు వికారము లేమి?' అని తలంచి సిగ్గుపడుట. ఈప్రకారముగా భక్తజనులు చక్కటి ఆయుధములను నమకూర్చుకొని శ్రోధమును నిన్ను పరి మార్చుటకై సిద్ధముగ నున్నారు. కావున వారి జోలికి పోకుము.

ఈ ప్రకారముగ శ్రోధమునకు హెచ్చరిక చేసి ముముక్షువు అద్దానిని దరికి చేర్చరాదు. కోపము కల్లువంటిది. అది మనుజునియందు ప్రవేశించునపుడు ఆతని స్వరూపస్వభావము లే మారిపోవును. ముఖము వికృతమగును. చిత్తము వికలత్వమును తెందును. శ్రోధముయొక్క ఉక్త శము శరీరమునందలి నరముల క్రమమును చెడగొట్టును. సూక్ష్మశరీరముపై ఒత్తిడిని కలుగజేయును. మనస్సునందు కలిగెడు కోపావేశముయొక్క ఫలితము కొద్ది కాలములో ఒకవేళ తగ్గిపోయినను ఆ స్పందనము (Mental Wave) కొన్నిరోజులవఱకు, లేక కొన్నివారములవఱకు లింగశరీరమందు నిలిచియుండును. ఆ పుండు మానుటకు చాలాకాలము పట్టును. ఈ ప్రకారముగ కోపముయొక్క దారుణఫలితములను తెలిసికొని విజ్ఞుడగువాడు దానికి అహుతి కానుండ చూడవలయును. శ్రోధమును అరికట్టుట కి క్రింది ఉపాయములను అవలంబించవచ్చును.

(1) కోపముయొక్క అవిర్భావము ఎపుడు గుంభించునో కడుజాగ్రత్తగ గమనించుచునుండి, అది ప్రవేశించకముందే హెచ్చరికతో దానిని లోనికి రానీయక చూడవలెను. విచారణచే దానిని తరుమగొట్టవలెను. ఇది ఉత్తమోత్తమపద్ధతి. కోపము ప్రవేశించినపిదప మెటనే దానిని తొలగించుట మధ్యమపద్ధతి. కోపము ప్రవేశించి, చాలసేపు బాధించినపిదప దానిని పోగొట్ట యత్నించుట అధమపద్ధతి.

(2) శ్రోధముయొక్క తరంగములు పుట్టినవెంటనే కనిపెట్టి యను, ప్రేమ, దయ, సహనము ఇత్యాది సుగుణ సంపత్తిచే దానిని నివారించవలెను. చిత్తము ఆ దుష్టవికారముచే ఏమాత్రము కదలిక లేకుండునట్లు, సమరూపముగ నుండునట్లు (Poise) ప్రయత్నించవలెను.

(3) అందఱును భగవత్స్వరూపులే యను భావనగాని, ఆత్మస్వరూపులే యను నమ్మకముగాని యుండవలెను. అప్పుడు శ్రోధావిర్భావమునకు అవకాశమే లేదు (తత్రో మోహః...)

(4) శోకమును వృత్తితో తాదాత్మ్యము నొందరాదు. సాక్షిగా ఉండి దానిని వీక్షింపవలెను. అప్పుడు క్రమముగ దానంతట నదియే తొలగిపోవును.

(5) ఎవరైన దూషించినచో, అది మన మంచి కొరతకే యని తలంచవలెను, దూషింపవగిన పొరపాటు ఉన్నచో, దానిని పోగొట్టుకొనుటయు, ఆకారణముగ దూషించినచో, 'ఇది నా సహనశక్తిని పరీక్షించుట కొక అవకాశ' మని తలంచియు, చిత్తమునందు ఏ వికారమున్ను రానీయక శాంతముగా నుండవలెను.

(6) శోకము వచ్చినపుడు ఆ చోటువిడిచి మఱియొక చోటికి వెళ్లుట మంచిది. అచట ప్రశాంతముగ అన్నియు ఆలోచించుకొనవచ్చును.

(7) కోపము కలిగినపుడు చన్నిళ్ళన్నానము చేయుటయో, లేక ఒకటి, రెండు, మూడు అని ఈ ప్రకారముగ ఇటువదివఱకు సంఖ్యలు లేక్క-పట్టుటయో జరిపిన, అది కొంత శమించవచ్చును.

(8) కోపము వచ్చినవారు అద్దము చూచుకొనినచో, వారి వికారవంతమగు స్వరూపము వారికి సిగ్గు కలుగజేయగలదు. మానవుడు దానవుడుగా మారిపోవుట అత్యుత్తమ నింజగలదు.

(9) శ్రోధమునకు పుట్టిల్లు కామము. కామమువలన శ్రోధము జనించును, (కామలో-ధో-భిజాయతే). కాబట్టి కోరికలు తగ్గించుకొనినచో, లేక పూర్తిగ తొలగించుకొనినచో ఇక శ్రోధావిర్భావమునకు అవకాశముండదు.

(10) నవ్వుగాని, పాటగాని సత్త్వగుణస్థితియందు సంభవించును. కోపము రతోగుణమువలన కలుగును. కాబట్టి కోపము వచ్చినపుడు ఒకపాట పాడుటయో, లేక నవ్వుటయో ఒనర్చిన ఆ వికారమును రూపుమాపవచ్చును.

(11) కోపము కలిగినపుడు సాధకుడు వెంటనే 'శత్రువును పట్టుకొనుటకు, నాయొక్క గుయ్యమునకక్రిని, సహన కక్రిని దిగ్దర్శన మొనర్చుటకు ఇదియే తగిన వేళ' అని నిశ్చయించుకొని పొందియుండి, అది రాగానే విచారణాదులచే దానిని తత్క్షణమే అరికట్టివేయవలెను.

(12) కోపమునకు ఆశ్రయమొసంగినచో ఘోరపాపమును మూటకట్టుకొనినట్లే అను విశ్వాసముగలిగి, సాపథీగలవాడై దానిని దరికి చేర్చకుండ చూడవలెను.

(13) గీత రెండవ అధ్యాయమున 62, 63-వ శ్లోకములందు శ్రోధముయొక్క విపత్కరపరిణామములను భగవానుడు చెప్పినవానిని అపుడపుడు బాగుగ మననము చేయుచు, ఆ శ్రోధదూపభయంకర దుర్గుణవిశాసమును దరికి జేర్చనీయక కడుబాగచూకుడై మెలగవలెను.

1 ధ్యాయతో విచయాన్.....

2 శ్రోధాభ్యుపరి.....

(గీత 2-62, 63)

ఇక లోభమునుగూర్చి విచారించెదము. సరకద్వారములలో చూడవదియుగు లోభము, సంపదలందు, భోగములందు, ప్రాపంచిక వస్తుజాలమందు అనర్థమును వీక్షించుట వలన తొలగగలదు. ప్రాపంచిక వైభవములు జీవుని భోగవిలాసములలోనికి దింపి భగవంతునకు దూరునిగ నొనర్చుచున్నవి. ఇక్కారణమున అవి అనర్థకరములే యగును. ఈ సత్యము నెఱుగుటవలన ఇక జీవుడు వానిని ఆశింపక తనకున్న సంపదలలో కొంతభాగమును దీనులకు, దరిద్రులకు అన్నాదురులకు త్యాగమొనర్చును. మరియు అపు డాతనికి లోభబుద్ధి అంతరించును. సంగ్రహబుద్ధి తొలగిపోవును. కాబట్టి లోభ జయోపాయము దృశ్యవస్తువులందు, సంపదలందు, భోగవిలాసములందు అనర్థమును వీక్షించుటయే యగును.

భయము:—‘తాను దేహముని’ తలంచుటచే జీవునకు భయము కలుగుచున్నది. ‘తాను దేహము కాదు ఆత్మయే’ అని తలంచుటవలన జీవునకు నిర్భయత్వము కలుగుచున్నది.

రజ్జాశర్పవదాత్మానం జీవం జ్ఞాత్వా భయం వహేత్
నాహం జీవః పరాత్మేతి జ్ఞాతృస్త్విర్భయో భవేత్.

(ఆత్మబోధ)

“త్రాటియందు శర్పమువలె తన్ను జీవుడని భావించుటవలన మనుజునకు భయము కలుగుచున్నది. ‘నేను జీవుడనుకాను పరమాత్మను’ అని యెఱుఁగుటవలన నిర్భయత్వము కలుగుచున్నది” అని శ్రీ శంకరభగవత్పాదాచార్యులు ఆత్మబోధయందు తెలిపిన చందమున దేహాభ్రాంతియే, జీవాభ్రాంతియే భయమునకు మూలమై యున్నది. తత్త్వవిచారణచే, తాను శాశ్వతమగు ఆత్మయేకాని నశ్వరములగు దేహాదులు కాదని జీవు డెపు డెఱుఁగునో, అపు డాతనికి అపరిమిత నిర్భయత్వము కలుగగలదు. ‘భయం తత్త్వావమర్శనాత్’ అని ఈ శ్లోకముందు తెలుపబడిన దాని భావమిదియే అయియున్నది. కాబట్టి వివేకవంతుడు చక్కగ ఆత్మనాత్మవిచారణమును గావించుకొని, దేహాభ్రాంతిని వీడి, అఖండసచ్చిదానందపరమాత్మయే తానని యనుభూతమొనర్చుకొని భయమను పెనుభూతమును హృదయమునుండి సంపూర్ణముగ పారద్రోలవలెను.

ఈ ప్రకారముగ కామ, క్రోధ, లోభ, భయములను దుష్టశత్రుత్వయమును, పైన పేర్కొనిన యుపాయము

లచే జయించినైచి హృదయమును నిష్కంటక మొనర్చి
ఆత్మానందమును, పరమశాంతిని అనుభవించవలయును.

1. అస్వీక్య శోకమోహా దమ్భం మహాదుఃఖయా

యోగస్త్రాయాన్ మానేన హింసాం కాయాద్యసహయా.

(భాగవతము 7-15-28)

2. కృపయా భూతజం దుఃఖం దైవం జహ్యత్ సమాధినా,

అత్మజం యోగవిశ్లేష నిద్రాం సత్త్వనిశేవయా. (7-16-24)

తత్త్వవిచారణచే శోక మోహములను, మహానీయుల
నుపాసించుటచే (పారియోక్త సేవాప్రార్థనాదులచే) దంభ
మును, మానముచే యోగవిఘ్నములను, శరీరాదులను
చేష్టింపకుండుట ద్వారా హింసను, దయచే భూతజనిత దుఃఖ
మును, సమాధినిష్ఠచే అధిదైవిక పరితాపములను, యోగ
బలముచే ఆధ్యాత్మిక దుఃఖములను, సాత్త్వికాహారాదుల
సేవనముచే నిద్రను జయించవలెను.

భాగవతమునందలి సప్తమస్కంధమున సారదుడు
ధర్మరాజున కీ ప్రకారముగ దుర్గుణములను జయించు వినిధి
మార్గములను సూచించెను. చిత్తశుద్ధిని బడయనిచో మనుజు
డేకాలమందును పరమాత్మ సాక్షాత్కారమును బొందజాల
డనుట నిక్కము. కాబట్టి ముముక్షువు మొట్టమొదట తన
యందలి దుర్గుణములను అనవరతసాధనచేతను, పెక్కు
యుక్తులచేతను ఎఱుగ జయించివేయవలయును. భావ
శుద్ధియే జ్ఞానసిద్ధికి కారణము. ఇక్కారణమున చిత్తశుద్ధి
నిమిత్తము దుర్గుణజయోపాయములను మనుజుడు యుక్తముగ

నెఱిగియుండవలెను. ఆ యుపాయముల నిచట కొన్నిటిని విచారించెదము.

(1) శోక మోహములు :- శోక మోహములకు కారణము అవిద్యయే. తన స్వరూపమును బాగుగ తెలిసికొన జాలకపోవుటయే దుఃఖమునకు హేతువు. తాను బాస్తవముగ నుచ్చిదానంద పరబ్రహ్మమే కాని పాంచభౌతిక జడ సంఘాతము కాదను నత్యము నెఱిగిన వాడిక శోకమును గాని, మోహమునుగాని యెట్లు పొందగలడు. కనుకనే శోక మోహములను జయించుటకు తత్త్వజ్ఞానమే (ఆర్థ విచారణయే) ఏకైక ఉపాయము.

(2) దంభము :- దంభము, అభిమానము, గర్వము— ఇవియన్నియు చాచాపు ఒకే తరగతికి తెందిన దుర్గుణములు. మహనీయులయొక్క సాంగత్యముచే అవియన్నియు పటాపంచలై పోగలవు. పెద్దలను సేవించుటవలన, వారిని ఉపాసించుటవలన మానవుడు తనయొక్క అహంకారమును దూపుమాపకొనగలడు. భౌతికశక్తి యెంత గొప్పదైనను అధ్యాత్మికశక్తి ముందు తీసికట్టేయగును. కావున మనుజుడు ప్రాపంచికముగ ఎంత నమున్నతస్థానమును అక్రమించి యున్నను, పరమార్థ విజ్ఞానానుభూతిని బడసిన మహాత్ములచేత నాతడు గణనకు రానివాడే యగును. ఈ సందర్భమున భర్తృహరి పలికిన పలుకులు ఉల్లేఖంపదగియున్నవి—

యదా కించిత్తోఽహం ద్విప ఇవ మదాన్ధః సమభవం
 తదా సర్వతోఽస్మీత్యభవదవలిప్తం మే మనః
 యదా కించిత్కించద్భుభవసహకాదవగతం
 తదా మూర్తోఽస్మీతి జ్వర ఇవ మదో మే క్యపగతః.

“చాస్తవముగ నా కేమియు తెలియనపుడు నా
 కంతయు తెలియున నెడి అహంభావము గలిగియుండి నేనే
 సర్వజ్ఞుడనని భావించుచు ఏనుగువలె మదాంధుడనై యుంటిని.
 కాని యెపుడు మెల్లమెల్లగ నేను మహాత్ములయొక్క-
 సాంగత్యము నవలంబించుచు వచ్చితినో, అపుడు నేను
 ‘సర్వజ్ఞుడను కాను, అల్పుడనే’ అను విషయము చక్కగ
 బోధపడగా, నా మదమను జ్వరము తొలగిపోయెను” —
 కాబట్టి మహానీయుల సేవాశుక్రూషచే, ప్రార్థనాదులచే
 జీవులయొక్క దంభాహంకారాది దుర్గుణములు తొలగి
 పోగలవు.

(8) యోగవిఘ్నములు :—యోగవిఘ్నములను
 మోసముచే జయించవలెనని ఇచట (భాగవతమున)
 తెలుసుబడినది. మోసము రెండు విధములు—(1) చాక్ష్ణా-
 నము (2) మనోమోసము—అని, సహనముకల్గి సుఖదుఃఖము
 లకు ఏమాత్రము బెడరక, మోసముతో, సమభావముతో
 భగవద్విశ్వాసముతో విఘ్నములన్నిటిని అధిగమించవలె-
 నని యిట సూచింపబడినది. ‘మచ్చితస్సర్వదుర్గాణి
 మత్స్రీసాదా త్తరిష్యసి’ ‘నాయందు చిత్తమును నెలకొల్పి
 నచో నా యనుగ్రహముచే నీవు సమస్త అపదలను, విఘ్న

ములను దాటివేయగలవు' అను భగవద్వాక్యానుసారము దైవ విశ్వాసముగలవారు, మానముతో సుఖదుఃఖములను సహించుకొనువారు, క్రమముగ ఆయా ద్వంద్వములను, విఘ్నములను దాటివేయగలరు.

(4) హింస :- శరీరాదులను చేష్టింపకుండుటద్వారా హింసను జయింపవలెను. 'శరీరాదుల'ను పదముతో ఇంద్రియ, మనోబుద్ధులు కూడ చేరియున్నవి. ఏ క్రియకై నను కారణము మనస్సే యగును. ఆ మనస్సు (తన సంస్కారము వనుగురించి) శరీరేంద్రియములచే తత్తత్కార్యములను (పుణ్యపాపములను) చేయించుచుండును. వివేకము నాశ్రయించి మనస్సును దుష్టసంస్కార రహితముగ నొనర్చినచో, ఇక నయ్యది శరీరాదులచే ఆయా పాపకార్యములను చేయించకుండును.

(5) భూతజనిత దుఃఖము:—భూతకోట్లచే తనకు గలుగు దుఃఖమును సాధకుడు 'దయ' యను సద్గుణము నభివృద్ధిపఱచుకొనినచో జయింపవచ్చును. దయాశీలున 'శివని' యందును ద్వేషముండదు. తన కపకారము చేసినవానిని గూడ దయాదృష్టితో వతడు వీక్షించి తమించుచుండును. కావున అట్టి కరుణామయులను, దయావంతులను భూతజనిత దుఃఖమేమియు బాధింపకుండును. దయాదిసద్గుణములచే వారట్టి దుఃఖమును సంపూర్ణముగ అధిగమించి వేయుదురు.

(6) అధిదైవిక ఆధ్యాత్మిక పరితాపములు :- సమాధి నిష్ఠచే అధిదైవిక పరితాపములను, యోగబలముచే ఆధ్యాత్మిక దుఃఖములను జయింపవలెనని నారదులు ధర్మజున తెలిపిరి. సామాన్యముగ దుఃఖములు మూడు విధములుగ చెప్పబడుచుండును—(1) ఆధ్యాత్మిక (2) ఆధిభౌతిక (3) అధిదైవికములని-రోగములు, మనోవికారములు మున్నగునవి ఆధ్యాత్మిక దుఃఖములనియు, భూతకోట్లవలన కలుగునవి ఆధిభౌతిక దుఃఖములనియు, వర్షాభావము మున్నగునవి అధిదైవిక దుఃఖములనియు పేర్కొనబడును. అందు ఆధిభౌతిక దుఃఖములను దయాదీనద్గుణసంపత్తిచే జయింపవలెను. సమాధినిష్ఠచే అధిదైవిక సంతాపములను, యోగబలముచే ఆధ్యాత్మిక క్లేశములను జయింపవలెను. సమాధినిష్ఠుడు తన ఇంద్రియమనంబులను దృశ్యవిషయములనుండి, ప్రపంచక్షేత్రమునుండి మరల్చి అంతర్ముఖ మొనర్చి ఆత్మయందు స్థాపించును గావున ఇక నాతనికి భౌతికజగత్తునకు సంబంధించిన సంతాపము లేవ్వియు నుండనేరవు. కావున తద్దుఃఖ నివారణార్థము మనుజుడు సమాధినిష్ఠుడు, ఆత్మ సంస్థితిని తప్పక అభ్యసించవలెను. అట్లే యోగాభ్యాసము చేతను ప్రాణాయామాదులచేతను, రోగాది దుఃఖములను, మనోవికారములను జయించి వేయవలెను.

రజ సమశ్చ సత్త్వేన సత్త్వం చోపశమేనచ

ఏకత్సర్వం గురౌ భక్త్యా పునఃపాశ్చంజసా జయేత్.

(భాగవతము 7-15-25)

“రజోగుణ, తమోగుణములను సత్త్వగుణముచే జయించివేయవలెను. (నిర్వికల్పాత్మస్థితియను) ఉపరతి ద్వారా సత్త్వగుణమును చాటిపోవలెను. దుర్గుణములన్నింటిని సాధకుడు గురుభక్తియొక్క సహాయముచే శీఘ్రముగ జయించివేయగలడు.”

భాగవతసప్తమస్కంధములోని పదునైదవ అధ్యాయమున నారదుడు ధర్మరాజునకు మోక్షప్రాప్తికి వలసిన సాధనముల నుపదేశించుచు దుర్గుణసమూహము నెట్లు జయించివేయవలెనో ఈ ప్రకారముగ విశదీకరించి చెప్పెను. అంతఃకరణము నిర్మలముగ నుండిన నేతప్ప ఆత్మసాక్షాత్కార మొనరికిని కానేరదు. కావున దానియందలి దోషములన్నిటిని సాధకుడు బాగుగ పరిశీలించి, ఒక్కొక్కదానిని వివేకము యొక్క సహాయముచే లెస్సగ తొలగించి వేయవలెను.

రజోగుణ తమోగుణములు పరమార్థ లక్ష్యసంసాధన యందు గొప్ప ప్రతిబంధకములై యున్నవి. వానిని ముముక్షువు దూరీకరించవలెను. వానిని తొలగించివేయు మార్గ మిచట తెలుపబడినది. సత్త్వగుణసంపాదనమే ఆ మార్గము. ఋణము పోవలెననిన ధనము నెట్లు సంపాదించవలెనో, అంధకారము తొలగవలెననిన ప్రకాశావిర్భావ మెట్లేర్పడవలెనో, అట్లే రజోగుణ, తమోగుణదూష దుష్టద్వయ మంతరించవలెననిన, సత్త్వగుణరూప సల్లక్షణమునే జీవు డాశ్రయించవలెను.

అధికనిద్ర, మత్తు, సోమరితనము (అలసత్వము) మున్నగునవి తమోగుణలక్షణములు. కామక్రోధాది దుర్గుణములు రజోగుణలక్షణములు. కరుణ, దయ, ప్రేమ, పరోపకారము మున్నగునవి సత్త్వగుణలక్షణములు. కావున సత్త్వగుణలక్షణములైన దైవికగుణములను జీవుడాశ్రయించి రజోగుణ తమోగుణ లక్షణములను హృదయమునుండి పారద్రోలవలెను. పాపమును గెంటివేయగల స్తోమత పుణ్యమునకు గలదు. కావున జీవుడు మొట్టమొదట పుణ్యసంపత్తి నాశ్రయించవలెను. “రజస్తమశ్చ సత్త్వేన” అను భాగవత పాశ్యముయొక్క భావమిదియే అయియున్నది.

అయితే కేవలాత్మస్థితియందు, అనగా నిర్వికల్ప సమాధియందు జీవుడు సత్త్వగుణమును గూడ చాటిపెట్ట గుణాత్మస్థితిని, లేక నిర్గుణస్థితిని బడయును. అర్హత కుభా శుభ సంకల్పము లేవ్వయు లేక కేవలము నిస్సంకల్పస్థితి, ఆత్మస్థితియే జీవున కుండును. అది సర్వోత్తమ దశయని యెఱుంగవలెను. సత్త్వగుణము పవిత్రవంతమైనను అదియు దృశ్యవర్గమున జేరినదగుటచే ప్రకృతిస్వరూపమే యగును. కావున ఏనాటికైనను మనుజుడు దానినిగూడ చాటిపెట్టి దృశ్యరూపమగు కేవలాత్మస్థితిని గ్రహించవలెను. అయితే సత్త్వగుణము నిర్మలమైనదియు, ప్రకృతియొక్క శుద్ధాంశమును అయియుండుటవలన జీవన్ముక్తులగు మహనీయులు తమ వ్యుత్థానదశయందు ఆ సత్త్వగుణము నాశ్రయించి, దైవికసంపత్తిని జేబూని లోలోపకార కార్యముల నొనర్చు.

చుందురు. కావున సాధకుడగువాడు మొట్టమొదట రజస్తమో
గుణములను, దానికార్యములను త్యజించివైచి సత్త్వగుణము
వరకు వచ్చి, దానిని లెక్కగ పదిలపఱచుకొనవలెను. ఆ
పిమ్మట శ్రమముగ అభ్యాసవశమున దానినిగూడ దాటివైచి
నిర్గుణ శేవలాత్మస్థితిని బొందవలెను. ఇదియే జీవితలక్ష్యము.

ఇదివఱలో చెప్పిన కామాది దుర్గుణములన్నిటిని
మనుజుడు గురుభక్తిచే కాగుగ జయించివేయగలడని పై
భాగవతశ్లోకము విశదీకరించుచున్నది. ఏలయునగా, గురు
భక్తి పరిపూర్ణముగ గలవాడు గురుపాశ్రయములను కార్యా
న్విరమొనర్చుటకై బద్ధకంకణుడై యుండును. గురువు నడచిన
పంథాను తానున్న చక్కగ అనుసరించును. గురువుయొక్క
ఆచరణయే తానున్న గలిగియుండులాగున యర్పించును.
కాబట్టి గురుభక్తికలవాడు దుర్గుణములన్నిటిని అవలీలగ
దాటివేయగల్గును. మఱియు గురుభక్తివలన మనుజుడు గురు
కృపకు పాత్రుడు కాగల్గును. సర్వేశ్వరునియొక్కయు, సద్గు
రునియొక్కయు కృపావిశేషముకలవాడు, వారల యను
గ్రహమును జూరగొనినవాడు మాయాబంధమును, ప్రకృతి
దాస్యకృంఖలమును సులభముగ ఛేదించివేయగలడు. కావున
మోక్షకాంక్షీయగు మానవునకు గురుభక్తి, దైవభక్తి
అత్యంతావశ్యకములైయున్నవి. దుర్గుణజాలమును విచ్ఛిన్న
మొనర్చుటయం దియ్యవి ప్రముఖపాత్రను వహించుచున్నవి.
కావున ముముక్షువు వీనినే కాలమందును వదలరాదు. ఈ
ప్రకారముగ పెక్కు ఉపాయములచే జీవుడు తన యందున్న

కామాది దుర్వాసనలను పారద్రోలి, దుర్గుణములను రహిత మొనర్చుకొని, విశుద్ధహృదయుడై బ్రహ్మనుభూతిని బడయు వలయును. దుర్గుణములకు, దుర్వాసనలకు, దుస్సంకల్పములకు తన హృదయమందు ఏమాత్రము చోటియరాదు. అవి అగ్ని వంటివి. హృదయమును తాపముతో, దుఃఖముతో, అశాంతితో అవి నింపివేయును. కావున శ్రీఘ్రమే ఆ అగ్నులను తొలగించుకొని సంతాపరహితుడై పరిగవలయును.

సామాన్యముగ తాటియాకుమంట త్వరలో చల్లారి పోవును. చింతకట్టలమంట కొంతసేపుండి మఱల చల్లారి పోవును. భోగిమంట ఒక రాత్రియంతయు మండి లేదుపరి ఉపశమించిపోవును. ఏ అగ్నియైనను రగుల్కొల్పిన కొంత సేపటికిని దానంతట నదియే శాంతించిపోవును. కాని రావణ కాష్ఠము మాత్రము ఇంతవరకు చల్లారలేదట. ఇద్విషయమున అశ్చర్యపడవలసిన పనిలేదు. ఎందుకనగా దానిని మించిన అగ్నులు కొందఱి జనుల హృదయసీమలందు ప్రచండవేగముతో బ్వలించుచున్నవి. అవియే కామాగ్ని, క్రోధాగ్ని, అసూయాగ్ని, ద్వేషాగ్ని, రోషాగ్ని మున్నగు నవి. దానిని చల్లార్చవలెనను సంకల్పముగాని, చల్లార్చినచో అనంతానందము లేమకు కలుగునను భావముగాని జనులయందుదయించుటలేదు. ఉదయించెనా కడ తేరినట్లే యగుదురు.

దూరముగ అగ్ని ఉన్నపుడు కూడ ప్రమాదమునకు అవకాశముండగా, ఇక దగ్గరగా, అతిసమీపముననున్నచో వేలుగ చెప్పవలెనా? తన యంతఃకరణముననే అగ్ని

యున్నచో ఇక శాంతికి ఆస్కార మెచట ? దుష్టగుణములను సామాన్యముగ అగ్నితో పోల్చుదురు. అగ్నికి దహించివేయు గుణము గలదు. అట్లే దుష్టగుణములు జీవుని చిత్తమును దహించివేసి నరకకూషమున నాతనిని బడద్రోయును. గీత కి వ అధ్యాయమున కామశ్రోధములను గూర్చి చెప్పిన ప్రసంగమున భగవానుడు వానిని 'అనలమ్' అని పేర్కొనెను. * 'అనలమ్' అనగా అగ్నియని అర్థము. "కామాగ్నిని, శ్రోధాగ్నిని ముందు చల్లార్చివేయుడు ! అపుడు ఆత్మజ్ఞానము మీకు చక్కగ లభించగలదు" — అని శ్రీకృష్ణమూర్తి జనులను హెచ్చరించెను. కాబట్టి హృదయమున అట్టి అగ్నులు రగుల్కొనకుండ చూచుట, ఒకవేళ రగుల్కొనినచో బాగరూకతతో వానిని చల్లార్చివేయుట, నశింపజేయుట విజ్ఞుల పరమకర్తవ్యమై యున్నది.

కొందఱు తమ హృదయమును అతినిగ్మలముగ గావించుకొని మహాబాగరూకులై కామమునకుగాని, శ్రోధమునకుగాని తదితర వికారములకుగాని ఒకింతైనను అవకాశమివ్వకుందురు. వీరు ఉత్తమోత్తములు. మఱికొందఱు శ్రోధాది వికారములు తమయం దుదయించినవెంటనే బాగ్రతపడి వానిని తరిమివేయుదురు. వీరు ఉత్తములు. ఇక కొందఱు ఆయా వికారములు జనించి కొంత దుష్పరిణామము కలిగినవెనుక తేప్పరించుకొని తదుపరి వానిని ప్రయత్నపూర్వకముగ సాగనంపుదురు. వీరు మధ్యములు. కొందఱు కామ

శ్రోధాదు లుత్పన్నమైనపుడు, అజాగ్రతవహించి, ప్రమత్తులై, ఆ దుష్టవికారములను పారద్రోలక, వానికి ఆశ్రయమునంగి ఆ దుష్టరాక్షసులను యావజ్జీవితము చక్కగ మేపుచుండును. అట్టివారు అధములు. జనులలోని ఈ వివిధ సంస్కారములను శాస్త్రకారు డెంత చక్కగ వర్ణించినో చూడును—

ఉత్తమే ధీమతోపం స్యాన్మధ్యమే భుటికాద్వయమ్
అధమే తు అహోరాత్రం నీచే తు మరణాన్తికమ్.

“ఉత్తములకు ఎప్పుడైన కోపము వచ్చిన, ధీమతా లము మాత్ర ముండును. తదుపరి సమసిపోవును. మధ్యములకు రెండుభుడియల సేపుండును. అధములకు ఇరువదినాలుగు గంటల కాలముండును. నీచులకు యావజ్జీవితము ఉండి వేధించుచుండును.” ఉత్తములకు వచ్చు కోపము నీటిపై వ్రాతవంటిది. నీటిపై అక్షరము వ్రాసినచో వ్రాసిన మరుక్షణమే అంతమైపోవును. మధ్యములకు వచ్చు కోపము ఇసుకపై వ్రాతవంటిది. ఇసుకపై అక్షరము వ్రాసినచో కొంతసేపుండి మరల గాలికి తుడుచుకొనిపోవును. అధములకు వచ్చు కోపము నల్లరాతిపై చెక్కిన అక్షరమువంటిది. అది చాలకాలముండును. కాబట్టి విజ్ఞులగువారు జాగరూకులై ఆ కామశ్రోధాది అసురసుపత్తిని దరికి జేరనీయక చూడవలయును.

జీవుడు అజాగ్రతగ మున్నపుడు దుష్టగుణము ఒక చిన్నమిణుగురువలె అంతఃకరణమున ప్రవేశించును. అది

క్రమముగ పెద్దదై, పెద్దదై జ్వాలారూపమును ధరించి తన ప్రచండ తీక్షణత్వముచే ఆ జీవుని, అతని చెంతనుండు తదితరులనుగూడ బాధించును. అత్తణి దానిని చల్లార్చుటయు చాల ప్రయోగగా నుండును. కాబట్టి మిలుగురుగ నున్నపుడే దానిని అంతమొందించివేయవలెను.

మాయ మహాప్రమాదకరమైనది. అది నెమ్మదిగా జీవుని దగ్గఱకు వచ్చి కొద్దిచోటుమాత్రమే ఇమ్మని అడుగును. "Give me room to sit down, and I can make room to lie down" 'నాకు కూర్చోనుటకు చోటివ్వండి, పండు కొనుటకు చోటు నేనే చేసికొనగలను'—అని మాయ మనుజుని అర్థించును. అట్లు అర్థించి ఒకింత నెలపు సంపాదించి, పెరిగి పెరిగి, తుదకు తనకు చోటిచ్చినవానినే అధోగతికి త్రోసివేయును. కావున కామముగాని, క్రోధముగాని, అసూయగాని హృదయములో ప్రవేశించిన వెంటనే కనిపెట్టి, విచారణాబలముచే వానిని సమూలముగ తొలగించివేయువాడు ధన్యుడు. అట్టివాని హృదయము నిష్కంటకమై, నిరాపరణమై, నిర్మలమై ప్రకాశించును. అట్లుకాక రావణ కాష్ఠమువలె వానిని చల్లారకుండ చేయువాడు ఘోరమగు ఆపత్తును జొందగలడు.

అరోగ్యము చక్కగనున్నపుడే, ఈ శరీరము పతనమైపోవుటకు పూర్వమే, ఇంద్రియపటుత్వము బాగుగ నున్నపుడే, జీవుడు తనయందలి ఈ విషాగుణలను రహితమొనర్చు యత్నముల దత్తచిత్తుడు కావలెను. "ప్రాకృతవిమోక్ష

జాతీ” — అనగా శరీరము వీడిపోవుటకు ముందుగానే కామ
 క్రోధాదుల వేగమును అరికట్టగలుగువాడే పరమసుఖమును
 బొందగలడని గీతాచార్యులొనరిచ్చిరి.* ఈ విషయాన్ని
 హృదయమున తిష్ఠ వేసికొని యున్నంత కాలము జీవుడు గుహా
 గహ్వరములందు కాపురముచేసినను, తీర్థస్థానములందు
 కాలము గడపినను, పరమైకాంతస్థలముల నాశ్రయించినను,
 పుణ్యక్షేత్రములందు వర్తించినను కాంతిని నోచుకొన
 లేకయే యుండును. కాబట్టి ఎక్కడో ఒకచోట కూర్చొని,
 అర్చపరిశోధన చేసికొనుచు, తనలో ఏయే రాక్షసులు ప్రవే
 శించుచున్నారో బాగుగ కనిపెట్టి వివేకదండముచే వారిని
 తరుమగొట్టుటయే మనుజుడు చేయవలసినపని. ‘గమనార్థంతు
 రక్షసామ్’ — అను వాక్యమును స్మృతిపథమున నుంచుకొని
 ఆ దుష్టదానన సంఘమునకు తనలో ఏమాత్రము నెల
 వొసంగక, ‘ఆగమార్థంతు జేవానామ్’ అను పూజవాక్య
 మును నదా స్మరించుచు తదనుసారముగ అమానిత్వాది
 సుగుణరాశిని, దైవసంపత్తును, సురసంఘమును తనలోనికి
 ఆహ్వానించి, సన్మానించి, సత్కరించి హృదయక్షేత్రమును
 దివ్య దేవాగారముగ రూపొందించుకొనవలెను. దుర్గుణములకు
 వీడ్కోలు (Send-off), సద్గుణములకు సత్కారము (Wel-
 come) ఏక కాలమున గావించవలెను.

* శక్నోత్తమోన యస్సోధుం ప్రాకృతేర విమోక్షణాత్

కాయక్రోధోద్భవం వేగం న యత్తస్య కుభీ నరః.

ప్రేమయను జలముచే ద్వేషమును అగ్నిని చల్లార్చి వేయవలెను. వైరాగ్యమును శీతల వర్ష ధారలచే కామమును భీషణ దాహాగ్నిని ఉపశమింపజేయవలెను. దయ, కరుణ, సర్వభూతసమత్వము అను లోయముచే అసూయాగ్నిని, ఈర్ష్యాగ్నిని అంత మొందింపజేయవలెను. ఈ ప్రకారముగ వీడియో యొక ఉపాయముచే, మూర్ఖముచే హృదయస్థ భీకరవిషాగ్నులను చల్లార్చివేయవలెనేకాని రావణకాష్ఠము వలె బానిని ఇంకను ప్రజ్వలించులాగున చేయరాదు. మును యువు లిద్విషయమునా సదా జ్ఞప్తియందుంచుకొని ప్రయత్న పూర్వకముగ అసురసంపత్తును తొగటార్చి తమ హృదయ సీమలను దైవసంపద్విలసిల్లములుగ గావించుకొని, సుగుణాన్నితులై పరిగవలయును.

దుర్గుణములలో అసూయ చాల భూరమైనది. ఆ ఒక్క దుర్గుణము తక్కిన సుగుణములనెల్లను సర్వభూతనము చేసివేయగలదు. ఇట్లునకు వేరుపురుగు ఎట్లొక, సద్గుణము లంశ్చరముగు మనస్సునకు అసూయ అట్టిది.

ఒక మహావృక్షము శాఖోపశాఖలుగ విస్తరించి ఫలపుష్పసమన్వితమై కళకళలాడుచు చూపరులకు పరమానందము గొల్పుచు ఉన్నప్పటికిని దానియందు వేరుపురుగు ప్రవేశించినచో అది అకస్మాత్తుగ కుప్పిరించిపోవును, సర్వాంగసుందరమై విలసిల్లు ఆ వృక్షరాజమున కపుడు దీన దళ సంభవించును.

అట్లే కొందఱు వ్యవహారరంగమునను, మఱికొందఱు పరమార్థతత్వమునను తమ ప్రయత్నాతిశయముచే మహాన్నతస్థితిని జేబట్టినను, గొప్పస్థాన మలంకరించినను అకస్మాత్తుగ పతనమైపోవుచున్నారు. దీనికి కారణమేమి! వారిలో ఒక వేరుపురుగు ప్రవేశించుచున్నది. అదియే అసూయ. అది ప్రవేశించి వారిలోనున్న సద్గుణరాశినంతను బూడిద పాలుచేసినై చుచున్నది. అపుడు మానవుడు దానవుడుగా రూపొందును. కాబట్టి ముముక్షువులీ పరమశత్రువిషయమై కడుజాగరూఢులై మెలంగి అద్దాని నెన్నడును దరికి జేరనియక చూచుచుండవలెను.

జనులలో మాడుతరగతులవారు కలరు. కొందఱు పరుల ఔన్నత్యమునకు కారకులై, వారు వృద్ధి నొందుటను జూచి పరమానందపడుచుందురు. వీరు ఉత్తమతరగతివారు. మఱికొందఱు ఇతరుల అభివృద్ధికి ఏమాత్రము సహాయము చేయక తమ అభివృద్ధినిమాత్రము చూచుకొనుచుందురు. వీరు మధ్యమతరగతివారు. వీరివలన పరులకు ఉపకారము లేకపోయినను అపకారముకూడ లేదు. కావున ఒకవిధముగ మించివారే యగుదురు. ఇక మాడవతరగతివారు తాము ఉన్నతిని పొందకపోయినను ఒకరి ఔన్నత్యమును జూచి ఓర్చులేరు. వీరు అధములు. ఇట్టి అసూయాపరులవలన సంఘమునకు తీరని కళంకము సంభవించుచుండును. ఇది చాల హేయమైన ప్రవర్తన. అసూయాగ్రస్తుని బాధకు కారణం

తర మేమియు నుండదు. ఒకరు బాగుపడుటయే అతని వీడుపు నకు కారణము.

దుర్గుణము లన్నిటిలోను ఈ అసూయ మహాప్రచూద కరమైనది. శ్రీకృష్ణభగవానుడు—

1. ఇదంతరే గుహ్యతమం ప్రవక్ష్యామ్యపనూయతే.
2. న చ శుక్రాదుతే కాత్యం న చ మాం యోఽభ్యనూయతి.

అని గీతయందు వచించినవాడై అసూయపరులకు పవిత్రమైన శాస్త్రమును బోధించినను నిరుపయోగమగునని నెల విచ్చెను. అసూయ అనునది ఒకవిధమైన కల్లు. అది త్రాగిన వారికి మంచి, చెడ్డ తెలియదు. సర్వభూతములందును నెలుగుచున్న పరమాత్మను వారు గ్రహించజాలరు. పరుల నుభమును వాది ఓర్చలేకుందురు. పాత్ర మందిది, వండిన వారు దక్షులు; అయినను వండిన పప్పుపులుసులును త్రాగి అందఱును పాంతిచేసికొనిరి, కారణమేమి? ఆ పాత్రకు లోన కళాయిలేదు. అది యేవిధమున ఎన్ని సుగుణములున్నను ఒక్క అసూయ యను దుర్గుణమున్నచో వ్యక్తి లోకము నందు పతనమైపోవును. భగవద్దృష్టియందు, లోకులదృష్టి యందు అతడు క్రమముగ రెన పూర్వపుకాన్నత్యమును గోల్పోవుచుండును.

ఇక, అసూయకు కారణమేమియో విచారించెదము. అజ్ఞానమే దానికి కారణము. ఎదుటివాడు, తాను వేఱు వేఱని తలంచుటయే ఆ దుర్గుణమునకు హేతువు. సర్వుల

యందును ఒకే భగవత్స్వరూపము వెలుగుచున్నదని తెలిసినపుడు, తన ఆత్మయే సర్వభూతాత్మయని గ్రహించినపుడు ఇక పరులను అత డేల హింసించును! పరుల అభివృద్ధినిజూచి ఏల దిగులు నొందుచుండును?

యస్మిన్సర్వాణి భూతాని ఆత్మైవాభూద్విజానతః
తత్ర శో హాహః కః శోక ఏకత్వ మణిపశ్యతః.

అను ఈ శావాసాస్యపనిషత్సూత్ర మీ సత్యమునే వెల్లడించుచున్నది. "ఓ జీవులారా! నమ స్తప్రాణికోట్లయందును మీ హృదయాంతర్వర్తియుగు ఆత్మయే విరాజిల్లుచున్నదని తెలిసికొనినపు డిక కామముగాని, క్రోధముగాని, శోకముగాని, అసూయగాని ఏల కలుగగలదు?" అని ఆ ఉపనిషత్తు జనులను నిలదీసి యడుగుచున్నది. కాబట్టి సర్వాత్మభావమును చక్కగ అలవలించుకొని, సర్వత్ర ఏకత్వానుభవముగలవారై జనులు తమయందలి ఈ అసూయాది దుర్గుణరూప పరమశత్రువులను పారద్రోలి జీవితమును నిష్కంటకముగ, శాంతిమయముగ, పరమానందప్రదముగ నొనర్చుకొనవలెను.

ఈ ప్రశారముగ అసూయాది దుర్గుణములను అనేక యుక్తులద్వారా, ప్రయత్నములద్వారా పారద్రోలి మనస్సునందలి 'మల' దోషమును తొలగించి వినిర్మల సరోవరము భంగి స్వచ్ఛముగ గావించుకొనవలెను. మోక్షప్రాప్తికి ఇట్టి మనోనైర్మల్యము పరమావశ్యకమైయున్నది. మఱియు నైర్మల్యముతోబాటు విశేషరాహిత్యమున్ను మనస్సునకు

చాల అవసరమైయున్నది. 'నుల' దోషముతో బాటు 'విక్షేప' దోషమున్ను తొలగవలెను, ఏలయనగా కుండలోని నీటి యందు సూర్యప్రతిబింబము స్వచ్ఛముగా పడవలెనన్న ఆ నీరు నిర్మలముగా నుండవలెను. మఱియు అది ఏమాత్రము కదలగూడదు. నీరు నిర్మలముగానున్నను కదలుచుండినచో ప్రతిబింబము స్పష్టముగా కనుపించదు. అట్లే మనస్సునందు పరమాత్మయొక్క ప్రకాశము విస్పష్టముగా భాసిల్లవలె నన్న మనస్సు నిర్మలముగా (పాపరహితముగా) నుండ వలెను, మఱియు నిశ్చలముగా నుండవలెను. మనస్సు విషయములపైః పరిపరివిధముల పరుగెత్తుచుండినచో, అట్టి నిశ్చలత్వము చేకూరదు. కాబట్టి దృశ్యవిషయములపైః పరుగిడనీయక, పగ్గములతో గుఱ్ఱములను లాగిపట్టునట్లు, మనస్సును నిగ్రహించవలెను. కావున మోక్షప్రాప్తికి మనస్సంయమము, మనోనిగ్రహము అత్యవశ్యకమై యున్నది. మనస్సును సంయమన మొనర్చుటలో ధ్యాన యోగము లెస్సగ ఉపకరించగలదు. అందుచే ముముక్షు వగువాడు ధ్యానము నెట్లు నలుపవలెనో, ధ్యానయోగము ద్వారా మనస్సు నెట్లు వశీకరించుకొనవలెనో మనస్సు సంపలి విక్షేపదోషము నెట్లు తొలగించుకొనవలెనో తెలిసి కొనియుండుట అవసరము.

17 వ. అధ్యాయము

ధ్యానయోగసాధన

ధ్యానముచేయు పద్ధతి

పరమార్థపథమున పురోగమించు సాధకునకు ధ్యాన యోగము అత్యంతావశ్యకమై యున్నది. ఒక వస్తువును గూర్చి తదేకనిష్ఠతో ధ్యానించునపుడు ధాతయొక్క చిత్తమంతయు ధ్యాయాకారముగ పరిణమించిపోవును. ఇది ప్రకృతిలో గల నియమము. కీటకము (పురుగు) భ్రమరము (తుమ్మెద)ను నిరంతరము చింతనజేయుటవలన భ్రమరాకారముగ మారుచుండునని లోకప్రతీతి. దీనినే 'భ్రమరకీటన్యాయ' మనియు అందురు. చిత్తము ఒక అద్వముపంటిది. అద్వము తన పురోభాగమున నేది యుండునో దానిని తన యందు ప్రతిబింబింపజేసికొని తద్రూపమును బొందుచుండును. అట్లే చిత్తమున్ను, అసురసంపత్తిని, దయ్యపు స్వభావమును దాని ముందుంచిన చిత్తమా యసురరూపమునే పొందును. దైవసంపత్తిని, సత్త్వగుణస్వభావమును దాని ముందుంచిన చిత్తమా సత్త్వగుణరూపమునే పొందును. కావున పారమార్థికశ్రేయముకొరకై, నిత్యశుద్ధబుద్ధము క్తమగు హృదయస్థపరమాత్మనే ధ్యానించుచు చిత్తమును అద్వానియందే ప్రతిష్ఠింపజేయవలెనని భగవానుడు గీతలో తెలిపియున్నాడు.

‘ఆత్మసంస్థం మనశ్చత్వా న కించిదపి చింతయేత్’

‘మనస్సును బాహ్యమునుండి మఱల్చి అంతర్ముఖమొనర్చి ఆత్మయందు స్థాపించి ఆత్మేతరముగు ఎద్దానిని చింతింపరాద’ని గీతాచార్యుడు ఆదేశించెను. ధ్యానమందు ఏమిచేయువలెనో ఈ శ్లోకపాదము స్పష్టముగ పేర్కొనినది. ఈ ప్రకారముగ మనస్సు ధ్యాననిష్ఠచే క్రమముగా తనయందలి రజోగుణ, తమోగుణములను, వాసనామూలికమును పారద్రోలి క్రమముగ ధ్యేయాకారముగు ఆత్మస్వరూపమునే పొందుచున్నది. ఉప్పుకల్లు నముద్రములోపడి నముద్రాకారమును జెందునట్లు సామాన్యముగు చిత్తము ధ్యానాదులచే ఆత్మయందు విలీనమై మహత్తరముగు ఆత్మరూపముగనే మారిపోవుచున్నది. అదియే మోక్షము. ఈ ప్రకారము ధ్యానము మోక్షప్రాప్తికి హేతుభూతముగుటచే నర్చులకును ఇయ్యది అత్యావశ్యకమై యున్నది. ‘జ్ఞానాధ్యానంవిశిష్టతే’ (వాచాజ్ఞానముకంటె ధ్యానము ఎన్నియో రెట్లు అధికమైనది) అని భగవానుడు దీని యాధిక్యతను గూర్చి తెలిపియేయున్నాడు. కావున అట్టి ధ్యానము నెట్లు శీలించవలెనో ఇపుడు తెలిసికొందము.

గృహమందుగాని, మఠమందుగాని ధ్యానించుట కొకచోటు నెన్నుకొని దానిని చాల పవిత్రముగ నుంచవలెను. “బాహ్యభ్యంతరశ్చుచిః” అనునట్లు అంతఃకరణ శుద్ధితోబాటు బాహ్యపరిసరములున్న శుద్ధముగా నుండునట్లు చూడవలెను. మలినప్రదేశములందుండువారికి మలిన

సంకల్పమే ఉదయించుచుండును. దేవాలయములను ప్రతి
రోజు ఊడ్చి, కడిగి, ధూపదీపములు పెలిగించి పవిత్రవంత
ముగా నుంచుటకు కారణమేమి? అచట ప్రవేశించినవారికి
అందఱికిని ఆ శుభిశుభ్రతలవలన, దైవసాన్నిధ్యమువలన
ఉదాత్తభావములు కలుగుటకొరలే. కనుకనే ధ్యానపద్ధతిని
చెప్పుట కుపక్రమించుచు, శ్రీకృష్ణభగవానుడు, 'శుచౌ
దేశే' (నిర్మల ప్రదేశమందు) అని సెలవిచ్చెను. దేశే
(ప్రదేశమందు) అని సర్వసామాన్యము (general) గ
చెప్పుటవలన ఇల్లుకాని, వనముకాని, కుతముకాని, పర్వత
గుహకాని ఏదియైనను సరియే ధ్యానమునకు యోగ్యమే
యని తెలియుచున్నది. అట్లు కానిచో, 'మఠే ఆశ్రమే,
మందిరే' అని చెప్పియుండెడివారు. అట్లు చెప్పలేదు. కాబట్టి
గృహస్థాశ్రమమునందున్న వారు "ఇండ్లలో ధ్యానము జరు
గునా?" అను సందియమేమాత్రము పెట్టుకొనక ఇంటిలో
మౌన గదిని ప్రత్యేకముగ పూజార్చనాధ్యానాదులకై నియ
మించి భగవానుడు తెలిపినట్లు దానిని శుచివంతముగ
నుంచుకొనవలయును. దానిని గోమయముతో అలికి,
ముగ్గులుపెట్టి, అగరువత్తి, సాంబ్రాణి మొదలగు సుగంధ
ద్రవ్యములను పెలిగించి, దీపారాధన గావించి అవతారపురు
షులు, మహానీయులు నగువారి పటములతో ఆ ప్రదేశము
సంకరించి దేవమందిరముగ తయారుచేసికొనవలయును.
చంటిపిల్లలను లోనికి రానీయగూడదు. ఏలయునగా వారు
శబ్దము చేయుదురు, పశువికారములను గలుగజేయు శృంగార

పటములను వేనిని అచట చేర్చరాదు. ఒకవ్యక్తి ఏ స్థితియందున్నాడో, ఏ గుణము నాశ్రయించి యున్నాడో, అతని యింటిలో తగిలించియుండు పటములను చూచి చెప్పివేయవచ్చును. సత్త్వగుణము నాశ్రయించియుండు వ్యక్తి తన యింటిలో రామకృష్ణాద్యవతారముల యొక్కయు, ఇతర దేవతలయొక్కయు, మహాత్ములయొక్కయు పటములను తగిలించుకొనును. రజోగుణము నాశ్రయించియుండువాడు ప్రాపంచిక వ్యక్తులయొక్క పటములను తగిలించుకొనును. తమోగుణము నాశ్రయించి యుండు వ్యక్తి పాశవికభావములను రగుల్కొల్పు బూతు బొమ్మలను తగిలించుకొని అనందించుచుండును. కాబట్టి తరింప నుద్దేశముగల సాధకుడు తన పరిసరములను పునీతముగ నొనర్చుకొని అపవిత్రవస్తువులను జేర్చక, ఉన్నతభావములకు అపకాశమిచ్చు కార్యములనే చేయుచు, క్రమముగ ధ్యానమును అభ్యసించవలెను.

ధ్యానము చేయునపుడు సాధ్యమైనంతవఱకు ఓంటరిగ నుండుటయే మంచిది. సామాన్యముగా ఇద్దఱు ముగ్గుఱు కలిసి ఒకచోట ప్రక్క ప్రక్కన కూర్చుండి ధ్యానము ప్రారంభించినచో, వాడేమి చేయుచున్నాడో చూడవలెనని మీరి, మీడేమి చేయుచున్నాడో చూడవలెనని బానికీ సంకల్పములు కలిగి విశ్లేషము జనించుచుండును. “ఏకో నిరంజన్” అను సామెత లోకములో కలదుగదా! మరియు “నో గడ బడ్” అను విషయమునుగూడ జ్ఞాపకమునం దుంచుకొనవలసియున్నది. కనుకనే గీతాచార్యుడు ధ్యాన మెట్లు చేయ

వలెనో చెప్పటకు ప్రారంభించుచు 'రహస్య సిద్ధిః' (ఏకాంతముగ ధ్యానము నలుపవలయును), 'ఏకాకీ' (ఒంటరిగ ధ్యానింపవలెను) అని హితవు పలికియున్నాడు. కొందఱు ధ్యానించునపుడుకాని, సంధ్యానందనము చేయునపుడుకాని బహిరంగస్థలములందు కూర్చొనుచుందురు. తాను పరమ భక్తుడని నలుగురు తెలిసికొనవలెనని వారి ఉబలాటము. ఇట్టి ప్రదర్శన (Exhibition) స్వభావము ధ్యాతకు ఉండరాదు. ధ్యానముకాని, ప్రార్థనకాని, జపముకాని. పూజకాని భక్తునకు భగవంతునకు సంబంధపడిన క్రియయేకాని, దారినపోయేవారితో సంబంధపడినదికాదు. పైగా ఒకరి మెప్పుకొరకు చేయుబహునదియు కాదు. తాను ధ్యానించుచున్నాడని ప్రతికలలో పడవలసిన అగత్యమున్ను లేదు. తమ హృదయసాక్షియగు సర్వేశ్వరు డొకడు తెలిసికొనిన చాలును. ఆతనికో, జనులు ఏమూల ధ్యానించినను తెలిసికొను శక్తి ఉండనే ఉన్నది. కాబట్టి సాధకుడు ఏకాంతముగ, ఒంటరిగ ధ్యానించుట శ్రేయస్కరము.

మిక్కిలి ఎత్తుగాను, మిక్కిలి పల్లముగాను లేనట్టి స్థానమున (అనగా ఒకీంత ఎత్తుగానున్న చిన్నపీట మొదలగువానిపై) దర్భాశనము పఱచుకొని, దానిపై జింక చర్మమునుగాని, పులిచర్మముకాని వేసికొని, దానిపై గుడ్డపఱచి ఈ ప్రకారముగ మెత్తగ కదలకయుండు ఆస్తరణముపై తనకు అనుకూలమైన ఆసనము వైచికొని కూర్చుండి ధ్యానమును ప్రారంభించవలెను.

స్థిరముఖమౌనవహ్

అని పరింజలి నుడివినట్లు ఏ ఆసనము వేసికొనిన తాను కదలక నుండగలడో, ఏది తనకు అనుకూలముగ నుండునో దానినే ధ్యానకాలమున సాధకుడు అవలంబించవచ్చును. అయితే కూర్చొనునపుడు శరీరము, శిరస్సు ఏమాత్రము వంగకుండ నిటారు (Perpendicular) గ నుండవలెను. ఏలయునిన బొడ్డుకింద మూలాధారమున నిద్రించుచునుండు కుండలినీశక్తి రీతధ్యానముయొక్క ప్రభావముచే లేచి ఊర్ధ్వముఖముగ ప్రవహింపజొచ్చును. మూలాధారమునుండి బయలుదేరి స్వాధిష్ఠాన, మణిపూరక, అనాహత, విశుద్ధ, ఆగ్నేయ, సహస్రారములను షట్చక్రములగుండ అది ప్రవహించును. అత్తటి శరీరాద్యవహవములు తిన్నగనున్నచో ప్రవాహము నిరాటంకముగ జనును. వంకరగనున్నచో కొంత ప్రతిబంధము కలుగవచ్చును. కనుకనే శ్రీకృష్ణపరమార్థ 'సమంశాయ శిరోగ్రీవం' అని పేర్కొనెను. ఈ ప్రకారముగ కూర్చుండి, దృష్టిని ముక్కుచివరి (నాసికాగ్రమునందు) ఉంచి దిక్కులను చూడకుండ మనస్సును ఏకాగ్రపఱచి పరమార్థచింతనమును ప్రారంభించవలెను. ధ్యానయోగమునుగూర్చి చెప్పనపుడు గీతయందు నాసికాగ్రదృష్టి చెప్పబడినది. కొందఱు హృదయస్థానమందు నిలుపుదురు. వేటొకరు సహస్రారమందు నిలుపుదురు. వారి వారి అనుకూలమునుబట్టి ఏదియో యొకచోటు స్థిరపఱచుకొని అచ్చట దృష్టినుంచి మనస్సును దృశ్యవిషయములపైకి పోనియక ఏకాగ్రముగ దైవధ్యానము నలుపవలెను.

కాని కొందరికి ప్రారంభములో మనస్సు ధ్యేయ వస్తువగు పరమాత్మయగును నిలుగడను బొందక పూర్వ తాననాబలముచే బయటకు పరు వెత్తుచుండును. వారికి పాపము ధ్యానము చేయవలెనను కుతూహలముండునుగాని మనస్సు చంచలముగానున్నదై శేధించుచుండును. అత్యు ముండు నిలువక సారిపోవుచుండును. అప్పుడు సాధకు డేమి చేయవలెను? దానికి శ్రీకృష్ణమూర్తి యిట్లు సమాధాన మొసంగెను.

యతోయతో నిశ్చరతి మనశ్చంచః మస్థిరమ్

తతః పునో నియత్యైతదాత్మస్థేన తతః సయోగః. (6-26)

మనస్సు చంచలముగను, అస్థిరముగనున్నదై ఏ యే విషయములపైకి పరుగెత్తునో; ఆ యా విషయములనుండి దానిని మరల్చి, దానికి బుద్ధి బెప్పి, మరల ఆత్మయందే యుంచవలెను. "లాలయేత్ చిత్తబాలకమ్" అని వసిష్ఠు లానతిచ్చినట్లు, చిత్తమును బాలకుని హితవాక్యములచే మెల్లగ లాలించి దానికి తీసికొనిరావలెను. అంతయేకాని బలాత్కారము చేసినచో అయ్యది తిరుగబడును. ప్రతిక్రియ (Reaction) కలుగజేయును. అట్టి మోటుపద్ధతులను ధ్యాన నిషు డెన్నటికిని అవలంబించగూడదు.

ఉద్దాలకుడు తన ఇంద్రియములకు, మనస్సునకు ఎంత నయముగ బోధించి దానిని స్వాధీనపరచుకొననో సాధకులు జ్ఞాపకమునకు తెచ్చుకొనవలెను. "ఓ మనస్సా! ఓ ఇంద్రి యములారా! మీ రెవరికి పరుగెత్తెదరు? విషయముల

పై కా? చాల పొరపాటు. అయితే అది 'మీ' తప్పుకాదు. ఆనేక జన్మార్జితములగు ప్రాపంచిక వాసనలవలననే మీకట్టి బుద్ధికలుగుచున్నది. ఇంతకాలమువఱకు మీమ్ములను ప్రేరేపించిన యా బుద్ధి అవిద్యావృత్తమే అంధకారమున బడి యున్నది. ఇప్పుడు సద్గురుకటాక్షమున జ్ఞాన ముదయింప ఆ అవిద్య అంతరించిపోవ వస్తువుయొక్క యథార్థత త్వము గోచరించినది. మీ రింతగ సఖిలమించుచున్న యా పదార్థములు సత్యములు కావు. ఎల్లప్పుడు నుండునవి కావు. ఆనంద జనకములు అంతకంటెను కావు. క్షణికపదార్థము ఆనందమెట్లు కలుగజేయగలదు! నాశశీలముగు వస్తువునుండి నిరతి శయసుఖమెట్లావిర్భవించగలదు! ఒకవేళ ఆ పదార్థములు రమణీయములుగ నున్నవనియందురా? అది ఆపాతరమణీయత్వమే కాని వాస్తవసౌందర్యము కాదు. సంచభూతాత్మకములై కాలక్రమమున నశించిపోవునవియు, క్రుల్పి క్రుల్పి కృశించిపోవునవియు నగు పదార్థములందు ఏలాటి రమణీయత్వముండునో మీరే యోచించుకొనుడు. మోసపోవద్దు. (బంగారులేడిని చూచి నీత మోసపోయినది. అది సత్యమని భ్రమించి దానిని కాంక్షించినది. ఫలితమేమైనది! ఆమె శ్రీరామచంద్రుని పోగొట్టుకొనినది. ఆత్మారామునకు (సుఖమునకు) దూరమైనది. అత్తణి ఆమెకు శోక మాపరించినది.)

“ప్రపంచముయొక్క తగుకు తెగుకులను చూచి మురిసిపోయి వానివెంట పరుగెత్తితిరా ఎదురుదెబ్బలు

తగులగలవు. ఓ ఇంద్రియములారా! ఎండమావులను
జూచి చెంబులు తీసికొని పరుగెత్తువారికి ఎన్ని నీళ్లు
లభించునో మీకును అన్నియే లభించును. మీజన్మకాళ్ళగు
ఆత్మానందము ననుభవించుటకై గున్నద్యలు కండు. దాని
కొరతై మీరు దూరముగ పరుగిడ నవసరములేదు. అది
మీ చేతనే యున్నది. బహిఃప్రవృత్తిని వదిలి అంత
ర్ముఖులుకండు. మీ కది కరతలామలకమై పోవును. జన్మ
సఫలమగును. కావున ఓ ఇంద్రియములారా! ఓ మనస్సా!
అనేక జన్మలయందు బాధపడినది చాలును. ఇప్పటికై నను
బుద్ధితెచ్చుకొని, చెంపలు వాయించుకొని భగవానుని
యాదేశమును పాటించి

‘న లేఖ రకుతే బధః’

అనునట్లు భోగజాలమందు రవింపకుడు. పదార్థభ్యామోహా
మును విడనాడుడు. జీవితము అశివ్యులృప్తమైనది. మృత్యువు
కరీరమును కబళించుటకు పూర్వమే మీ లక్ష్యమగు పర
మార్థము చేరుకొనుడు. “ఉత్తిష్ఠత, జాగ్రత, ప్రాప్య
వరాన్ నిబోధత-తెండు! మేలుకొనుడు! పెద్దల నాశ్రయించి
అవిద్యనుండి తెప్పరించుకొనుడు!” అని ఈ ప్రకారముగ ఆ
యింద్రియమనంబులకు మెల్లగా హితబోధచేసి దృశ్యవిషయ
ములనుండి వాని నెత్తిన మరల్చి ఆత్మయందు స్థాపితము
చేయవలెను. ఇంత బోధించినప్పటికిని మనస్సు ఒప్పుకొన్నట్లు
ఒప్పుకొని, కొంతసేపటికి మరల తటాలున జారిపోవును.
అత్తరి నిరుత్సాహపడకుండ మరల వెనువెంటనే దానిని

తీసికొనివచ్చి అధిష్ఠానముగు ఆత్మయందు, హృదయమందు చేర్చవలెను. ఇంతకు మినహా వేరొక దారిలేదు. ఇట్లు చేయుచురాగా, కొంతకాలమున కేక ఆ మనస్సు తన పాత పద్ధతులను మార్చుకొన, పాతదారులను వదలిపెట్టి స్వాధీన పడగలదు.

పూర్వము శ్రీరామకృష్ణపరమహంసను ఒక గ్రంథము నమీపించి అయ్యా! నా మనస్సు ధ్యానకాలములో నిశ్చలముగ నుండుటలేదు. ఏదైనా ఉపాయము సెలవిండు— అని ప్రార్థింప నాత డిట్లనియె—“మీ ఇంటికి ఒక రోజున ఒక కుక్క వచ్చినది యనుకొనుడు. అది చూచుటకు బాగున్నదని తలంచి ఒక పిడికెడు అన్నము దానికి పెట్టినచో అది ఏమి చేయును! తిని పెళ్ళి మరుసటిరోజు మరల వచ్చును. మరల ఒక పిడికెడు అన్నము మీరు దానికి పెట్టినచో, ఇక ప్రతిరోజున్నా మీ యింటికి వచ్చుచునే యుండును. ఈ ప్రకారముగ కొన్ని సంవత్సరములు దానిని బాగుగా పోషించినచో, అలవాటుపడి ఇక మీయిల్లు అది వదలనే వదలదు. కొట్టినను తిట్టినను పోదు. దానిని వదిలించు కొనవలె ననిన మీ రేమి చేయవలెను? ఒకటే ఉపాయము కలదు. అది వచ్చినపుడు దానిని పెంటనే తరిమి వేయవలెను. ఇవిధముగ కొన్నిరోజులు వరుసగా దానిని దండించుట మొదలుపెట్టినచో, అది చూచి, చూచి విసుగై తి మరల రాకుండును. ఆ ప్రకారముగనే అనేక జన్మలనుండి మనస్సు వను దృశ్యపదార్థములయందు మేపు లభించుచుండెను. అది

అడిగినది యంతయు మనము ఇచ్చుచుంటిమి. కోరినది యంతయు కిక్కురుమనకుండ నమకూర్చుచుంటిమి. ఇవ్విధముగ శబ్దస్పర్శాది విషయభోగములను అది బాగుగా తిన మరగినది. ఇక అది చెప్పిన మాట వినునా? బయటకు పోవలదనిన ఒప్పుకొనునా? ధ్యానమందు నిశ్చలముగ నుండు మని హితము చెప్పిన పాటించునా? పాటింపదు. తనకు అలవాటు వడిన త్రిభువనసంచారమునే ఆశ్రయించును. ప్రాసంగిక భోగవస్తువులపైనే బ్రాలుచుండును. అప్పుడేమి చేయవలెను? కుక్కబెడద తప్పించుకొనుటకు ఏమి చేసితిరో అదియే చేయవలెను. మనస్సు విషయములపై బ్రాలినపుడు దానికి ఆ విషయాహార యుపంగక, భోగముల ననుభవించి తేయక వివేక మను కట్టి చేబూని, అటునుండి తరిమివేయవలెను. అట్లు తరిమినను, పూర్వాధ్యాసవశమున మరల పోవుచునే యుండును. కాని ప్రయత్నము వదలక మరల మరల గెంటివేయుచుండినచో కొన్నాళ్ళ కిక మరల సచ్చోటికి వెడలకుండుచు, ఈ ప్రకారముగ మన స్పృహకు బాహ్య వస్తువ్యామోహమును వదలించుకొనునో, అపుడు స్వస్థాన మగు హృదయమందే(ఆత్మయందే) నిలకడ గలిగియుండును. అత్తణి పరమాత్మధ్యానము చక్కగ జరుగును.

కొన్ని ఇండ్లలో దొంగపశువు లుండును. అవి పగలు కాని రాత్రియుకాని ఇతరుల చేలలో పడి దొంగమేపు మేయుచుండును. పొలముల యజమానులు దానిని తరిమివేసినచో దూరముగ పారిపోయి మరల ఏ తోటలలోనో జొరబడి

అల్లకల్లోలము చేయుచుండును. దానిచే పశువుల సొంత దారుసకు ఊరిపొరినుండి వెక్కు ఫిర్యాదులు వచ్చుచుండును. ఆ యవమానమును భరింపలేక అత డేమి చేయును! బయట వీ గడ్డి దొఱకుచుండునో దానికంటె మంచిగడ్డిని ఇంటి యొద్దనే వేసి మేపును. అపు డిక నయ్యవి బయటకు పోక ఇంటినే కనిపెట్టుకొని యుండును. అట్లే తుచ్ఛమై, క్షణికమై, పశ్వరమై, దుఃఖమిశ్రితమై, ప్రతిబింబరూపమైనట్టి అల్పానందమునుండి మనస్సును విరమింపజేయవలెననిన, అనంతమై, కాశ్వరమై, బింబభూతమైనట్టి ఆత్మానందమునందు దానిని ప్రవేశపెట్టవలెను. దాని మహిమను మనస్సునకు చవిచూపవలెను. ఒక్కపర్యాయము రుచి చూచినా, ఇక పదలడు, కాబట్టి అట్టి సచ్చిదానందమునుగూర్చి చిత్తమునకు లోధించి, కాహ్యవిషయములనుండి దానిని మఱల్యవలెను. దీనినే ప్రత్యాహార మందురు.

ఇన్ద్రియముగ ఇంద్రియమనంబులకు హితము చెప్పవలెననిన బుద్ధి ఎంతయో తీక్ష్ణముగను ధైర్యోత్సాహ సమన్వితముగను నుండవలెను. 'బుద్ధ్యా ధృతి గృహీతయా' (ధైర్యములో గూడిన బుద్ధిచే మనస్సును స్వాధీనపఱచుకొని ఆత్మయందుంచవలెను) — అని భగవానుడు తెలిపియున్నాడు. అధైర్యమునకు, విరీతనమునకు అధ్యాత్మరంగమున కాపులేదు. ప్రకృతిని, అవిద్యను జయించుట సామాన్యమైన పనికాదు. ఆ పనికి, "ఇనుపకండరములు, డిక్కునరములు, గంభీరబుద్ధులు" అవసరములై యున్నవి. ఉపనిషత్తు

లన్నియు ఈ సత్యమునే ఘోషించుచున్నది. ఆత్మ బలహీనునిచే పొండబడజాలదని ముండకోపనిషత్తు తెగ వేసి చెప్పినది. ఒకానొక ధీరుడు మాత్రమే దృష్టిని అంతర్ముఖముగ ముఱల్చి ప్రత్యగాత్మను దర్శింప గలుగుచున్నాడని కఠోపనిషత్తు పలుకుచున్నది. ధైర్యమును జేపట్టినచో మాయను తరిది కొట్టవచ్చును. ధైర్య మొకింతేని సడలినచో మాయ మవలను తరిదికొట్టును. ఇదియే ఇచ్చటగల రహస్యము.

ఒక పిల్లవానిని కోతి తరుముచుండెను. వాడు పారిపోవుచుండ త్రోవలో నొక పెద్దమనిషి 'నాయనా పారిపోవద్దు' యెన్ను చూపినచో అది ఇంకను నిన్ను తరుముగలదు. కావున వెనుకకు తిరిగి కోతిని ధైర్యముతో ఎదుర్కొనుము. (Face the devil) అని చెప్ప నాత డిట్లే చేయగా తత్త యమే కోతి ధయపడి పారిపోయెను. ప్రకృతి తోటి సాధకుడు చేయు సంగ్రామమున్ను ఇట్లే యుండును. ధైర్యము, నిర్భయత్వము, నిర్విచారత్వము—ఇవియే పరమార్థరంగమున మూలమంత్రములు. ఇవి కలవానికే అట దారి దొరుకును. తక్కిన వారికి దొరుకదు.

కావున భగవానుడు తెలిపినట్లు ధైర్యము సవలంబించి మెల్ల మెల్లగ మనస్సును స్వాధీనపఱచుకొనవలెను. గడబిడ పడగూడదు. కంగారు పడువాడు తన కర్తవ్యమును గూడ మఱచిపోగలడు. ఉరిత్రాటిని నెమ్మదిగ ఊడదీసికొనవలెను. తొందరపడినచో ఉచ్చు ఇంకను విగిసి ప్రాణాంతమును కలుగజేయగలదు. కనుకనే గీతాచార్యుడు సాధకుని

ఉద్దేశించి “శనై : శనై :” (మెల్ల మెల్లగా) అని ఉప దేశించెను. కొందఱు తీవ్రవైరాగ్యముచే ప్రేరితులై అంతయును వదిలిపెట్టి ఒక్కపర్యాయము అమాంతముగ మోక్షమునకు గంతు వేయవలెనని తలంచి తుదకు తన మనస్సును జయింప నేరక, దేహమునుమాత్రము ఉపవాసాదులచే యోగపెట్టి ఉభయభ్రష్టతను పొందుచున్నారు. అది చూచియే శ్రీకృష్ణ మూర్తి ‘సాధకుడా! ఒక్కొక్క నియమమును ఆచరణలో పెట్టుకొనుచు, తొందరపడక, మనస్సును ప్రశాంతముగ లొంగదీసికొనుము” అని హితము చెప్పెను.

ధ్యానయోగమందు సాధకుడు అవలంబించవలసిన మతీకొన్ని జాగ్రత్తలనుగూడ భగవానుడు గీతయందు పొందుపఱచెను. అవి యేవియనిన, అధికముగ తినగూడదు. తిండి లేకుండను ఉండరాదు. ఇన్ద్రియముగ మధ్యమార్గ మవలంబించవలెనని గీతాచార్యుని యభిప్రాయము. అధిక భోజనమునలన కడుపు బరువెక్కి ధ్యానము సరిగా జరుగదు. ధ్యానముమూట అట్లుండనిండు. కొంచెముసేపు కూర్చొనుటకు కూడ సాధ్యపడదు. క్రిందపడి దొర్లుచు నానావస్థలు పడుచుండును. ఆయాసమును పోగొట్టుటకు భోజన మేర్పడినది. కాని మితిమీరి తినినచో ఆ భోజన మే ఆయాసమును కలుగజేయును. దాని పేరే ‘భుక్తాయాసము’ జనులు కోరి తెచ్చుకొను జబ్బు ఇది. దానివలన మూడు అనర్థములు కలుగుచున్నవి. (1) భుక్తాయాసము లేర్చుకొను క్రిందపడి దొర్లుటలోను, నిద్రించుటలోను ఒకటి

రెండు గంటలసమయము అమూల్యముగ ఈ మానవజీవితములో ప్రతిదినము వ్యర్థముగచున్నది. (2) తాను అధికముగా తినుటవలన, ప్రాణియొక్క ఆహారములో కొంత భాగము తనకరించినట్లే యుగచున్నది. తాను మితముగా భుజించినచో తనకు మిగిలిన ఆహారమువలన 'అన్నమో, రామచంద్రా' యని అల్లాడు బీరజను చొకడు పోషింపబడునుగదా! కావున అధికభోజనమువలన పరప్రాణియొక్క ఆహారమును దొంగిలించిన మహాపాతకము సంభవించుచున్నది. (3) తన ఆరోగ్యము భంగమైపోవుచున్నది. జాక్ష్ణికును అడిగినచో ఎక్కవ రోగములు సంభవించుటకు భుజించుటవలననే కలుగుచున్నవని చెప్పుదురు. ఇవి యన్నియు ఇచ్ఛాప్రారబ్ధమువలన కలుగు రోగములు. కొని తెచ్చుకొను వ్యాధులు. కావున ఈ మామ అనర్థములున్ను లేకుండుటకొఱకై సాధకుడు ఆహారవిషయములో బహు జాగ్రత్త వహింపవలసియుండును. మితాహారమును సేవించవలెను. మితాహారలక్షణము లేవి యనిన—

జ్యో భాగో వూరయేదన్నైః తోయేనైకం ప్రతూరయేత్
మాదతస్య ప్రచారార్థం చతుర్థ మకశేషయత్.

కడుపు మొత్తమును నాలుగు భాగములుగ విభజించినచో, అందు రెండు భాగములను, అనగా నగము కడుపును అన్న శాఖాదులతో నింపవలెను. ఒక భాగమును, అనగా పాతిక కడుపును నీళ్ళతో నింపవలెను. మిగత పాతిక భాగమును గాలియాడుటకొఱకు ఖాళీగా నుంచవలయును.

కాస్త్రము బ్రహ్మకారముగ చెప్పవలెనని మనవారు రెండు భాగములు కాదు, మూడు భాగములు కాదు, నాలుగు భాగములున్న అన్నముతో నింపి, నీళ్లు త్రాగుటకు కూడ చోటులేక, గాలి ఆడుటకు అసలే లేక, త్రేపు వచ్చినచో కొంత ఖాళీ కాగా దానినికూడ ఒకటి రెండు గారెలతో తిరిగి నింపుటకు యత్నించుచుందురు. ఇట్టివారికి ఎన్ని జన్మలకు ధ్యాన మబ్బునో భగవంతుని తెలుక.

అయితే ఆహారమును ఏమాత్రము స్వీకరింపక శేవలము నిరాహారులుగ నుండువారికిన్ని ధ్యానము కుదరదని గీతయందు చెప్పబడినది. ఏలయనగా, శరీరము ఆహారము యొక్క స్థూలాంశముచేతను, మనస్సు సూక్ష్మాంశముచేతను ఏర్పడును. ఎప్పుడు ఆహారమే లేకయుండునో, అప్పుడు తత్ఫలితముగ శరీరమూ, మనస్సు రెండున్ను శుష్కించును. అల్పతే చింతనకే ఆవకాశముండదు. ఇదముగ రావలె పడియుండవలసియుండును. లేక నిద్రించవలసి వచ్చును. తమోగుణ సంబంధముగు అట్టి స్థితివలన జీవుని శేమాత్రమున్న ప్రయోజనము లేదు.

పూర్వము ఉరూపలారణ్యమున తపస్సు చేయునపుడు బుద్ధదేవు డిట్లే పొరబడి ప్రారంభమున ఆహారము నేమియు గైకొనక శరీరమును క్షీణింపజేసెను. దానివలన మనస్సున్ను జడత్వము నొంది ధ్యానమే కొనసాగలేదు. కూర్చొనుట కున్న శక్తి లేక యుండెను. అల్పతే సమీపగ్రామమునకు బహుప్రయానతో బని కొంచెము పెరుగన్నము భుజించి

తెప్పరించుకొనెను. అప్పటినుండియు బుద్ధుడేవుడు “యత్తా హార విహారస్య యుక్త చేత్వస్య కర్మసు” (ఆహార విహార వ్యవహారములన్నియు మధ్యరకముగ నుండవలెను) అను గీతాచార్యుని యుపదేశమును కార్యాన్విత మొనర్చుచు నిరాటంకముగ ధ్యాననిష్ఠ నలుపదొడంగెను. ఆహారమునకు తెలిపిన ఈ నియమము నిద్రకు కూడ వర్తించునని గుర్తొటగవలెను. అనగా ధ్యానశీలుడు అతినిద్రను, శేవల జాగరణమును రెండింటిని విడనాడి మితమైన నిద్ర కలిగియుండవలెను. దీనినిబట్టి సాధకుడు ధ్యాననిష్ఠాశులందు పురోభివృద్ధిని బడయుటకు ఇరువురు డాక్టర్లను ఆశ్రయించవలసి వచ్చుననియు, వారిరువురును క్రమముగ ఆహారము, విశ్రాంతి (“Doctor Diet, Doctor quiet”) అనియు తెలుచున్నది. వారిరువురి నులహలను పాటించినచో ధ్యానము చక్కగ సాగిపోగలదు.

ఇంతవఱకు ధ్యాననిష్ఠుడు అవలంబించవలసిన పద్ధతులు, తీసికొనవలసిన జాగ్రత్తలు, మున్నగునవి చెప్పబడినవి. అనగా ధ్యాన ముపక్రమించుటకు ముందు గైకొనదగు ఏర్పాట్లన్నియు (Preliminary arrangements) వివరించబడినవి. తేత్రమును దున్ని, కలుపు తీసివేసి శుద్ధపఱచినాము, ఇక విత్తనము నాటవలెను! అదియే ధ్యానము. ధ్యానమనగా నేమి! దేనిని ధ్యానించవలెను? ఎట్లు ధ్యానించవలెను? అను ప్రశ్నలను సాధకుడు ముఖ్యముగా తెలిసికొనవలసియున్నాడు.

‘తత్ర ప్రత్యయైకతావతా ధ్యానమ్’

‘ఇతరత్ర మనస్సును పోషియక ధ్యేయవస్తువు పైననే నిలుపుట ధారణ యనియు ఆ వస్తువునుగూర్చి తచేక నిష్కతో చింతనజేయుట తదీయ భావనాప్రవాహము కలిగియుండుట ధ్యానమనియు పతంజలి నుడివియున్నాడు. సాకారధ్యానమందు, ఊనుజలు హరివారి ఇష్టదైవములయొక్క-- మూర్తిని మనస్సున నిలబెట్టి, తద్రూపమునే చింతనజేయుచు, తచ్చరిత్రలనే భావించుచునుండురు. నిరాకార ధ్యానమందు జనులు హృదయస్థమగు పరమాత్మనుగూర్చి చింతన జేయుచు, ఆతని నిర్మత్వ, నిర్వికారత్వ, అనంతత్వ, శుద్ధత్వ, నిరతిశయానందత్వములను భావించుచుండురు. జీవుడు వాస్తవముగ ఆత్మ స్వరూపుడే కనుక ఈ ప్రకారముగ ఆత్మధ్యానము చేయుచు రాగా క్రమముగ మనస్సు అధిష్ఠానమందు లయింప తన సహజ (ఆత్మ) స్వరూపమునే జీవుడు పొందుచున్నాడు. ప్రారంభములో ఆత్మానుభవము కలుగక పోయినప్పటికిని ఆ ఆత్మనే (బ్రహ్మమునే) నిరంతరము చింతచేయుచుండ వలెననియు, కొంత కాలమునకు ఆత్మ సాక్షాత్కారము తప్పక కలుగగలదనియు శ్రీ విద్యారణ్యాస్వామిలవారు సెలవిచ్చిరి—

అనుభూతేరభావేపి బ్రహ్మస్మిత్వేన చిన్త్యతాం

అప్యసత్ప్రప్యతే ధ్యానాత్ నిత్యాత్మం బ్రహ్మ కిం తునః.

(మంచడకి—ధ్యానదీపము.)

“అనుభవము కలుగకున్నచు బ్రహ్మమునే (ఆత్మనే) చింతన జేయవలెను. ధ్యానము ద్వారా అసద్రూపములగు దృశ్యపదార్థములే లభించుచుండ, ఇక సత్యమై, వాస్తవముగ తన స్వరూపమే అయియున్నట్టి బ్రహ్మము నేల పొందలేడు?” కావున శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ సాధకులకు ధ్యాన పద్ధతిని బోధించుచు, మనస్సును బాహ్యప్రపంచమునుండి ముఱియించి అంతర్ముఖ మొనర్చి హృదయస్థమగు వైతన్యాత్మకముగా భావించుచుండవలెనని చెప్పెను. “మద్భిత్తోయై క్త అసీత మర్పరః” అను వాక్యముయొక్క అర్థ మిదియే. శ్రీకృష్ణ మూర్తి సర్వజీవుల హృదయాంతర్వర్తి, సర్వాంతర్యామి.

‘అహమాత్మా నుదాతేః కర్వధాకాశయస్థితః’ (10-20)

అనునట్లు అతడు నమస్తచరాచర ప్రాణికోట్లయందును ఆత్మ స్వరూపుడై వెలయుచున్నాడు. కావున తనయందు చిత్తమును నిలుపుమని చెప్పినపుడు దేహబుద్ధింద్ర యాదులకు సాక్షిగ వెలుగొందుచున్న ప్రత్యగాత్మయందు మనస్సును నిలుపవలెనని యర్థము. లేక ప్రారంభస్థితిలో శ్రీ కృష్ణమూర్తియొక్క ఆకారమును హృదయమున భావించియైనను భక్తితో నాతనిని ధ్యానింపవచ్చును. ధ్యాన మనునది క్రొత్తగ ఒకరు నేర్చుకొనవలసినది గాదు. అది అందఱికిని ఇదివఱకే ఆధ్యానమై యున్నది. అయితే యింత వఱకు వారు ధ్యానించుచున్నది. ప్రాపంచిక దృశ్య విషయములను, సత్త్వర భోగవిలాసములను. ఇష్టహో, ఆ ధ్యానమునే పరమాత్మ వస్తువుపై మార్చుకొనుచున్నారు. అంతియే.

యా చిన్తా భువి పుత్రపౌత్ర భరణ వ్యాపార సంభాషణే
యా చిన్తా ధన ధాన్యభోగయశసాం లాభే సదా జాయతే
సా చిన్తా యది నందనందన పదద్వంద్వారవిద్దే త్మణం
కా చిన్తా యమరాజభీమ సదవ ద్వారప్రయాణే ప్రభో.

“జనులకు తమ పుత్రపౌత్రాదులను పోషించుట
యందును, ప్రాపంచిక సంభాషణలయందును, ధనధాన్యభోగ
యశస్సులను సంపాదించుటయందును ఎంత ప్రీతికలదో, నానిని
గూర్చిన యెట్టి చింతకలదో, అట్టిచింత శ్రీ కృష్ణపరమాత్మ
యొక్క పాదారవిందములపై త్మణకాల ముండినచో ఇక
యమధర్మరాజయొక్క భీషణ గృహద్వారమున ప్రవేశింప
వలసిన అగత్యము ఉండదు. కావున ధ్యానప్రపాచామును
దృశ్యవైభవములనుండి మఱలించి అత్మనైపు, భగవంతుని
పైపు ప్రవేశపెట్టవలెను. విద్యార్థి సరీశులు దగ్గఱకు వచ్చి
నపుడు మిగుల ఏకాగ్రతతో తడేకదీక్షతో, పట్టుదలతో
పాఠ్యవిషయములను ధ్యానించుచుండును. ఉత్సవసమయము
లందు కాని సంత జరుగునపుడుకాని, వ్యాపారికి తుమ్ముటకు
కూడ సమయముండదు. అతని చిత్తమపుడు వ్యాపారము జే
పూర్ణముగ నిమగ్నమై యుండును. ఇంటిలో వివాహమీదైన
తటస్థించునపుడు, దానికి ముందు ఒక నెల రెండు నెలలనుండి
మగవారికిగాని, అడవారికిగాని ఊపిరి తిరుగదు. తడేక ధ్యాన
ముతో పనులు చేసికొనుచుండురు. తక్కిన విషయములన్నియు
మఱచిపోవుదురు. పరివ్రతయగు శ్రీ తన భర్త దూరదేశ

ములకు వెళ్ళినపుడు నిరంతర మాతనినే ధ్యానించుచుండును, అట్లే భార్యపై మక్కువగల భర్త భార్య పుట్టింటికిగాని, బంధువుల యిండ్లకుగాని వెళ్ళినపుడు ఆమెనే సతతము ధ్యానించుచుండును. అర్హత తక్కిన కార్యములు అంతగా పట్టించుకొనడు.

అశాశ్రయతాం శ్యాగో అనన్యతా

(వారడ భక్తిసూత్రములు)

అని నారదులు చెప్పినట్లు ఇతర విషయములను మఱచి తదేక నిష్ఠతో ఒకానొక వస్తువును ధ్యానించుటవలన పైన తెలిపినవారికి అనన్యత్వము సిద్ధించినదే యగును. కాని యేమి లాభము? వారు ధ్యానించునవి యన్నియు ఆకాశ్వతపచార్థములు, సకలర వస్తువుల చింతన మోక్ష మొసంగనేరదు. కావున ఆశ్రమము వారికి పారమార్థిక ఫలమును కలుగజేయుకున్నవి. కనుకనే వరము కోరుకొనుమని విష్ణుభగవానుడు ప్రహ్లాదునితో చెప్పినపుడు ప్రహ్లాదుడు తనయభీష్టము నిట్లు తెలియజేసెను—

యా త్రితరవిశేషానాం విషయేష్యగపాయసి

శ్యామసుస్థరతస్సా మే హృదయాన్మాపసర్పకు.

“మహాప్రభూ! నాకు ఇతర వరములతో పనిలేదు. అవివేకులగువారికి చంచలములగు విషయభోగములందెట్టి ప్రీతికలదో, అట్టిప్రీతిని నీ పాదారవిందములను సంస్మరించుట యందు నాకు కలుగజేయుము. మఱియు అట్టిప్రీతి నాహృదయ కుహరమునుండి యెన్నటిని వీడనట్లు అనుగ్రహింపుము.”

దీనినిబట్టి సర్వులకును ధ్యానపద్ధతి తెలిసియే యున్నను, అజ్ఞానమువలన ఆ ధ్యానమును ఆ యేకాగ్రతను, ఆ పట్టుదలను, ప్రాపంచికవస్తువులపై వినియోగించుచు, శాశ్వత ఫలమును జన్మరాహిత్యమును పొందకయున్నారు.

శావున ప్రాపంచిక పదార్థములపైగల ముక్కువను, ప్రీతిని దైవము వైపునకు త్రిప్పి, తదేకనిష్ఠతో నాతనిని ధ్యానించుచు మనుజుడు పరమానందము ననుభవించవలెను.

పూర్వయొకపుడు దత్తాత్రేయులవా రెచటికో యాత్రగ బోవుచుండిరి. ఒకచోట మూడు దారులు కలిసి యుండెను. వీమార్గముగుండా పోవలెనో వారికి తెలియక, చుట్టు ప్రక్కల యెవరైన యుండినచో కనుగొందమని యోచించి చూచెను. కాని అచట యెవ్వరును లేరు. సమీపమున ఒకనది ప్రవహించుచుండెను. దానియొద్దను ఒక బెస్తవాడు గాలమును నీళ్ళలో వైచి చేపలు పట్టుచుండెను. దత్తాత్రేయులు దూరమునుండి వానిని పిలచెను. కాని అతడు పలుకలేదు. మరల పెద్దగ పిలచెను. కాని యాతడు విని పించుకొనలేదు. మూడవ పర్యాయము ఇంకను పెద్దగ శీక జేసెను. కాని బెస్తవాడు కిక్కురుమవలేదు. అపుడు దత్తాత్రేయులు వాని సమీపమునకుబోయి వీపు తట్టి వీమయ్యా, మూడుసార్లు శీక వేసినను పలుకలేదేమి! అని యడుగ, మహాత్మా! నా దృష్టియంతయు బెండుపై నున్నది. అది మునుగునేమో, చేప పడునేమో యను చింతయందే యుంటిని. శావున మీ శీకలు వినిపించలేదు. తమించుడు'

అని యీతడు ప్రఖ్యుత్తరమిచ్చెను. వెంటనే దత్తాత్రేయు లిట్లు యోచించిరి—అహా! అల్పమగు చేపకొఱకు బెస్తవా పెంతటి యేకాగ్రతను, దీక్షను సంపాదించినాడు. ఓహో! తాపసులందును నిట్టి సంయమము, ఏకాగ్రత అపురూపమే! ఈ ఏకాగ్రతలో, పదునాఱవ పాలైనను భగవంతునియందుంచి ధ్యానించినచో జరులు ఎప్పుడో మోక్షమును పొంది యుండెడివారు. చక్కటి పాతమును ఇతడు నాకు నేర్పినాడు. ఈతడు నా గురువు అని వచించుచు నాతనికి సాష్టాంగదండ ప్రణామం పాచరించి పెడలిపోయెను.

కావున జనులు ప్రపంచకార్యములందు అనవసరముగ వ్యర్థముచేయు కాలమును, కత్తిని, బుద్ధినైపుణ్యమును కొంతనైనను పరమార్థచింతనమునందు వినియోగించి ధన్యతను జెందవలెను. ప్రారంభములో కొంతసమయమును ధ్యానమునకు ప్రత్యేకించి, క్రమముగ దానిని పెంచుచు రావలెను. కోరికలను తగ్గించుకొనుచు క్రమముగ పూర్తిగ విడనాడవలయును. ఒకపైపు ధ్యానము, ఒకపైపు కామము, ఒకపైపు యోగము, ఒకపైపు భోగము—ఈ రెంటికిని పొత్తు కుదరదు. కావుననే భగవానుడు—

సంకల్పప్రభవాన్కామాన్స్త్యక్త్వా సర్వానశిషః (6-24)

ధ్యానమునందు చక్కని నిలకడ బొందవలెననిన, సంకల్పజనితములగు కోరికలన్నిటిని సంపూర్ణముగ తొలగించివేయవలెనని హెచ్చరికచేసెను. మొదటిలోనే కోరికలన్నియు తొలగకపోయినను క్రమముగ ఆస్థితిని అభ్యాసము

చేసికొనవలెను. అపుడిక చిత్తము బహిర్ముఖము కాక నిశ్చలముగ దైవచింతనయందు మగ్నమై యుండును. గాలి వీచని స్థలమందలి దీపమువలె అచంచలముగ నుండును.

ఈ ప్రకారముగ ధైర్యార్థ్యము నవలంబించి దృష్టి సంలక్ష్మ్యమొనర్చి పరమార్థధ్యానము చేయువారికి కలుగు ఫలితమేమి? ప్రయోజనములేక ముందుడున్న ఏ కార్య ముందును ప్రవృత్తుడు కాడుకదా. ఇపు డెవరినైనను కొంచెముసేపు దైవచింతన చేయుమని యడిగినచో దానివలన మాకు వచ్చు లాభమేమి? అని పెంటనే క్రశ్నించుదురు. లాభములేనిది ఎవరును ఏ కార్యమును చేయరు. చివరకు వర్తకుడు ధ్యానము కొలచునపుడుకూడ 'లాభం' అనియే ప్రారంభించును. కావున పరమార్థసాధకునకు ఈ ధ్యానాదులవలన కలుగు ఉపకారమేమి యనగా - దానిని గీతాచార్యుడే చెప్పివైచెను.

కాంతిః నిర్వాణపరమాం మత్సంస్థామధిగచ్ఛతి. (6.15)

బ్రహ్మరూపమై, పరమనిర్వాణ (జననమరణనివృత్తి) దాయకమైనట్టి కాంతినే ధ్యానయోగి పొందుచున్నాడు. ప్రపంచములోని అన్నిలాభములకంటెను అది ఉత్తమమైన లాభము. అన్నివస్తువులకంటెను శ్రేష్ఠమైన వస్తువు. అన్ని పదవులకంటెను శ్రేష్ఠమైనదది. ముల్లోకములందలి ఎంత గొప్పపదవిని పొందినను మనుజుడు పుట్టుకచావులనుండి మాత్రము తప్పించుకొనలేడు. కావున పరమార్థదృష్టిలో అది గొప్పవి అనిపించుకొనవు. దేనిని పొందినచో మరల

సంసారచక్రమున మనుజుడు తగుల్కొనడో, ఏ స్థితియందు మహాత్తరదుఃఖము సంప్రాప్తించినను చలింపకనుండునో, దేనిని పొందిన పదప ముఖల చతుర్దిశభవనమునందలి ఏ వస్తువుపైనను అపేక్ష కలుగక యుండునో, ఏది ఆత్మంతిక సుఖస్వరూపమో అదియే ప్రపంచములోకల్ల గొప్ప వస్తువు, దానినే ధ్యానయోగి పడయుచున్నాడు. అంతకుమించి ఇక జీవునకు కావలసిన దేమి? జన్మసార్థకమైనట్లే, మణియొక విశేష మేమియునిన, ప్రపంచములోని జీవరాసులన్నియు సుఖ మొక్కడ, సుఖమొక్కడ అని సుఖముకొఱకై అల్లాడుచు నెరకుచుండ, సుఖము దానియంతటనదియే బ్రహ్మానిర్భుని నెరకుకొనుచువచ్చి దాని పాలిట పడుచున్నది.

ప్రకాశమననం హ్యానం యోగినం సుఖయత్తమమ్

ఉపైతి కాస్తరజసం బ్రహ్మభూతమకల్మషమ్.

(6-27)

‘ప్రకాశంతచిత్తుడును, రజోగుణవికారరహితుడును బ్రహ్మస్వరూపుడును, పాపరహితుడు నగు ధ్యానయోగిని ఉత్తమసుఖము వచ్చి పొందుచున్నది. మోక్షలక్ష్మీవచ్చి అతని మెడలో పూలహారము వేయుచున్నదని యర్థము. వడగళ్లు సముద్రములో పడి సముద్రరూపమే యగునట్లు చిత్తము ప్రత్యగాత్మను అనవరతము చింతించుచు ప్రత్యగాత్మరూపమే యగుచు నిరతిశయసుఖమును చేబట్టుచున్నది. ఇంతటి అమాల్యసుఖము తన జన్మహక్కు అయియున్నను దానికొఱకు అన్వేషించక మనుజుడు త్కుద్రవిషయసౌఖ్యములకొఱకై అట్టులు చాచుట చాల శోచనీయము. కావున

భోగవాంఛలను త్యజించి గీతయందు భగవానుడు తెలిపిన విధముగ సంయమమును, ధ్యానయోగమును అభ్యసించి తద్వారా మనస్సునందలి విక్షేపదోషమును పోగొట్టుకొని బ్రహ్మానందవారాశితో నోలలాడవలెను.

ధ్యానయోగము సభ్యసించుటయందు సాధకునకు పరబ్రహ్మవాచకమగు ప్రణవమునుగూర్చిన విచారణ మిక్కుటముగ ఉపకరించగలదు. ప్రణవోపాసన, ప్రణవచింతనము, ప్రణవార్థభావన సాధకుని చిత్తమును వినిర్మలమొనర్చుటయందు, దైవానుభూతియందు లెస్సగ తోడ్పడును.

పరమాత్మకు అనంతకోటి నామములు కలవు. కాని ప్రత్యేకముగ ఏ ఒకానొక మతమునకును జెందనిదియు, సమస్తమును తనయం దిమిడ్చుకొనునదియు, వేదసారమైనదియు, ఉచ్చారణమాత్రముచే జీవుని పునీతునిగ నొనర్చునదియునగు ప్రణవము (ఓంకారము) వాని యన్నింటి శంకును మిన్నయై యుప్పుచున్నది. ఆకార, ఉకార, మకార, అర్థమాత్రలతో గూడిన ఆ నామము సర్వకాస్త్రార్థ సంగ్రహమని చెప్పవచ్చును. వేదకాస్త్ర పురాణేతిహాసములు దాని మహిమను వేనోళ్ళ వర్ణించినవి; దాని కీర్తిని శ్లాఘించినవి. కనుకనే ప్రణవము లేని మంత్రము కాని, ప్రణవముతో ప్రారంభించని కాస్త్రముకాని, పూజకాని హైందవమతమున లేనేలేదు.

ప్రణవము (ఓంకారము) తక్కిన శబ్దము లన్నిటికిని చైతన్యమును ప్రసాదించును. గీతయందు భగవానుడు

‘ప్రణవ స్సర్వ వేదేషు’-సమస్తవేదములందును నేను ఓంకారమును, ‘గిరామస్మ్యేక మక్షరమ్’-‘వాక్కులలో ఏకాక్షరముగు ఓంకారమే నేను’ - అని ప్రణవముయొక్క ప్రాధాన్యతను వెల్లడిచేసెను, శ్రీస్తవలు ప్రార్థనానంతరము చెప్పిన ‘Aumēn’ ‘అమైన్’ అను పదము ఓంకారము ‘Aum’ యొక్క రూపాంతరమే అయియున్నది. సర్వమతములందును వేదియో యొక రూపమున ఈ ఓంకారనాదము ఉచ్ఛరింపబడుచునే యున్నది. అట్టి పవిత్రమగు భగవన్నామముయొక్క ఉచ్ఛారణచే జేవుని స్థూలసూక్ష్మకరీరములు రెండును శుద్ధపడుచున్నవి.

తస్య కాశకః ప్రణవః

పరమాత్మయొక్క నామధేయము ప్రణవము (ఓంకారము) అని పతంజలి మహర్షి నుడువుచు ఆ ప్రణవమును జపించువారు, దాని యర్థమును చక్కగ మననము చేయువారు సాధకు డెదుర్కొను విఘ్న పరంపర లన్నిటిని దాటిపైచి అదిరకాలములోనే ప్రత్యేకాత్మను సాక్షాత్కరించుకొనగలతని ఖంటావధముగ చెప్పియున్నాడు. శ్రీకృష్ణమూర్తియు ‘స యాతి పరమాం గతిమ్’-ప్రణవమును ధ్యానించువాడు పరమగతియగు మోక్షము నొందగలడని గీతయందు వచించియుండెను. కావున ముముక్షువులు కై నల్యదాయకమగు అట్టి మంత్రరాజము నవలంబించి, అద్దాని జపధ్యానాదులచే అక్షరమగు పరబ్రహ్మమును ఈ జన్మయందే సాక్షాత్క-

రించుకొని సంసారబంధవిముక్తులై పరమేశ్వారిని బడయవలయును.

అయితే ఆ ప్రణవధ్యానమును ఏ ప్రకార మోచరించవలయును? దాని పద్ధతి యేమి? మున్నగు వివరములన్నిటిని గీతాచార్యుడు భగవద్గీతయందలి 8-వ అధ్యాయమున చక్కగ తెలిపియున్నాడు. సాధకులు వాటిని శ్రద్ధగా గమనించవలెను. భూమధ్యమున దృష్టిని నిలిపి, మనుజుడు భక్తిసమన్వితుడై, ఇంద్రియములను బహిర్ముఖముగ పోనీయక, అరికట్టి నిశ్చలమనస్సుతో ప్రణవోచ్ఛారణపూర్వకముగ భగవంతుని ధ్యానింపవలయును. నిగ్మలభక్తికలవాడు సర్వేశ్వరుని శృంగారమును అవలీలగ చాటివేయగలడు. జ్ఞానమే ప్రధానము కాదా, ఇక భక్తితో పనియేమి? అని తలచువారు పొరపడుచున్నవారే యగుదురు. అది అనుభవముతో చెప్పిన వాక్యము కాదు. జ్ఞానము, స్వస్వరూప విచారణ, ఆత్మచింతన ప్రధానములైనప్పటికిని అనేకజన్మార్జిత సాపకంఠిలమును, మాయాప్రతిబంధమును ఎదుర్కొనుటకు హానిని నిర్జించుటకు భగవత్కృప అత్యవశ్యకము గనుక పరమార్థరంగమున భక్తియొక్క సముచితస్థానము ఎప్పుడును తొలగనేరదు.

ఈ ప్రకారముగ (ప్రణవ) ధ్యాత సర్వేశ్వరునియెడఁగి అచంచలమగు భక్తికలవాడై మనస్సును అన్యత్ర పోనీయక అనగా దృశ్యపదార్థములపైకి వ్యాపింపనీయక శ్చందయమనందు (ఆత్మస్థానమందు) స్థాపిత మొనర్పవలెను. మనసు

మర్కటమునుబోలి మహాచపలముగా నుండును గావునను,
 ఇంద్రియములద్వారా శబ్దాది విషయములపైకి పరుగెత్తు
 చుండును గావునను, దానిని నయముగా, ఉపాయము
 ద్వారా, విషయములందలి దోషమును బోధించుటద్వారా
 మెల్లగా నిశ్చల మొనర్పవలయును. ధ్యానము చేయునపుడు
 'సర్వద్వారాణి సంయమ్య'—ఇంద్రియద్వారము లన్నిటిని
 మూయవలసినదిగా (సంయమన మొనర్పవలసినదిగా) గీత
 యందు భగవానుడు దాదేశించెను. కిటికీ తలుపులు, ద్వార
 బంధనముల తలుపులు కార్లగా తెలువబడియున్నచో ఇంటి
 లోపలనున్న ప్రమిదదీపము అరిపోవుటయో లేక చందలముగ
 నుండుటయో తటస్థించునట్లు శరీరమను గృహమున దేశం
 ద్రియముల ద్వారములు బాహ్యముగ తెలువబడియున్నచో
 ఇక మనోదీపము ఏమాత్రము నిశ్చలముగ నుండదు. మనస్సు
 నిశ్చలముగ నుండనిచో ధ్యానమం దాత్మానుభూతి యెన్నటి
 కిని కలుగనేరదు. కాబట్టి మనోనిశ్చలత్వము, ఇంద్రియ
 సంయమనము ధ్యానమున కత్యావశ్యకములై యున్నవి.
 అవి యెట్లు సిద్ధించగలవు?

ప్రద్యత్యక్తే తస్మిన్ యత్ర దోషః

న తత్ర పుంసోఽస్తి తుషః ప్రకృత్తిః.

అనునట్లు దృశ్యపదార్థములందలి అశాశ్వతత్వము,
 ఉపాత రమణీయత్వము, అల్పసుఖత్వము మున్నగు దోషము
 లను చక్కగ తెలిసికొనియుండినచో ఇక మనస్సుగాని,
 ఇంద్రియములుగాని దాని వెంట పరుగెత్తనేరవు. ఈ ప్రకా

రముగ ఇంద్రియమనంబులను చక్కగ సంయమన మొనర్చి సాధకుడు ప్రణవోచ్ఛారణ పూర్వకముగ పరమాత్మను ధ్యానించవలయును.

ఓంకారము నుచ్చరించునపుడు దాని యర్థమును బాగుగ మననము చేయవలెను.

‘ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ వ్యాహరణ్ మూమను స్మరన్’ అను వాక్యమునందు ‘అనుస్మరన్’ అని భగవానుడు హేచ్చరించుటవలన ‘ఓంకారముయొక్క ఉచ్ఛారణ మాత్రము చాలదనియు, దాని భావమును గూడ (లక్ష్యార్థ మగు పరబ్రహ్మమును) హృదయమున మఱలమఱల చింతిన జేయవలెననియు స్పష్టమగుచున్నది. ఇక్కలమున అనేకులు మంత్రజపము చేయుచున్నను కొందఱు తా మూశించిన ఫలములను పొందకపోవుటకు కారణ మీ రహస్యమును తెలిసికొనకపోవుటయే యగును. వారు మంత్రము నుచ్చరించుచున్నారేకాని మంత్రార్థమును చక్కగ భావించుట లేదు. అట్టివారికి మంత్రజపముచే వికింత పుణ్యము లభించునో కాని (పరిపూర్ణ మంత్రఫలమగు) మోక్షము లభించుట దుష్టరము. కాబట్టి అర్థసహితముగ, భావసహితముగ ధ్యానింపవలయును.

ఈ ప్రణవమును ఎవరైనను ధ్యానించి తరించవచ్చును. ఇచట జాతి, మత, కుల, లింగ వివక్షత లేనేలేదు. భక్తి, శ్రద్ధ లుండిన చాలును. కనుకనే ఈ ప్రణవధ్యానమును గుఱించి చెప్పనపుడు శ్రీ కృష్ణభగవానుడు గీతయందు

'యః ప్రయాతి'—అని యచ్చబ్జప్రయోగము చేసియుండెను. అనగా ఎవడైనను సరియే దానిని భక్తితో జపించి, ధ్యానించి తరించవచ్చునని స్పష్టమగుచున్నది. కావున ఈ మహాన్నత మంత్రరాజమగు ప్రణవమును (ఓంకారమును) ముముక్షువు లెల్లరు శ్రద్ధాభక్తులతో ధ్యానించి, పరమేశాంతిని బడసి బంధవిముక్తులయ్యెదరు గాక!

ఈ ప్రకారముగ ప్రణవోపాసన ద్వారాగాని, ఇతర దివ్యమంత్ర జపముచేగాని సాధకుడు తన మనస్సును దైవో స్థునిము గావించి దైవమందు స్థాపించి ఆత్మసాక్షాత్కార మును బడయవలయును, అదియే మోక్షము. మోక్షసిద్ధికి చంచలమగు గొప్ప ప్రతిబంధకము కావున అనేక ఉపాయములచే దాని నెఱుగ లొంగదీసికొని హృదయస్థ ఆత్మయందు దానిని లెస్సగ స్థాపించవలెను.

మనోనిగ్రహము

మనస్సు మహాచపలమైనది. అట్టి చపలమానసమును అరికట్టనిదే మనుజునకు శాంతి లభించదు. ప్రతిజీవియుక్క సహజస్వరూపము పరమానందాత్మ అయి యున్నను ఈ మనస్సు అను అడ్డువలన అట్టి నిరతిశయానంద మనుభూత మగుటలేదు. కనుకనే మహానీయులందరున్ను మనోనిగ్రహమునకు, మనస్సంయమమునకు, మనోనాశమునకు అధిక ప్రాధాన్య మొనంగినవారై యుద్దానిని ఆత్మసాక్షాత్కారమునకు ప్రథమ సాధనగా చేర్కొనిరి.

చిత్తంసాధి: కిలాన్యేహ మాయా చక్రస్య సర్వతః
స్థియతే చ తదాక్రమ్య తన్నకించిత్ప్రకాభతే. (పసిష్ఠగీత)

“ఈ జగన్నాయ యను మహాచక్రమునకు మనస్సు
నడిబొడ్డు అయి ఉన్నది. దానిని పట్టుకొనినచో (నిగ్రహించి
నచో) ఇక ఈ మాయ ఒకింతైవను జీవుని బాధింపనేరదు”
అని పసిష్ఠమునీంద్రులు శ్రీరామచంద్రునకు బోధించెను,
ఇంతియేకాదు, ఇట్టి మనోనిగ్రహమును పరమావధముచే
దప్ప మరి దేనిచేతనుగూడ ఈ సంసారమహారోగము
శమించనేరదనియు, ఒకింత విచారణచే తన మనస్సును
కొంచెముగా నిగ్రహించినప్పటికిని మనుజుడు జన్మసాఫల్య
మును బొందినట్లే అనియు అమ్మునీంద్రు డుపదేశించెను—

మనాగపి విచారణా చేతనః స్వస్యనిగ్రహః

మనాగపి కృతో యేన తేనాత్మం జన్మనః ఫలమ్. (పసిష్ఠగీత)

దీని యర్థము పైన చెలిపినదే. కావున ప్రతిమానవుని
యొక్క ప్రథమకర్తవ్యము తన మనస్సును తాను జయించు
కొనుటయే యగును. మనస్సునువది వాస్తవముగ ఆత్మకంటె
ఎంతయో క్రిందిస్థానమున నున్నవస్తువు. అట్టిది అనేకజన్మల
యందు వాసనలను ప్రోగుచేసికొని బలమును సంపాదించి
పైన ఉన్న ఆత్మను అణగత్రొక్కివేయుచున్నది. “గ్రుడ్డు
వచ్చి పిల్లను పెక్కిరించిన చందమున” ప్రవర్తించుచున్నది.

పూర్వ మొక రాజుండెడివాడు. అతనికి పెక్కు
భూములు, తోటలు, “ఎట్టెట్లు” కలవు. వాని నన్నింటిని

తాను స్వయముగ చూచుకొనుటకు వీలులేక ఒక ప్రతినిధిని అక్కర్తమునకు వినియోగించెను. ఆ ప్రతినిధియో, క్రమముగ అధికారములేబట్టి, అహంకరించి, రాజును చిన్నచూపు చూచుచు కొంతకాలమునకు “నీ వెవరయ్యా” అని రాజును ప్రశ్నించు స్థితికి వచ్చెను. అట్టి సందర్భమున రాజునకు రెండే రెండు మార్గములు గలవు. తన యధికారమును చలాయించి ఆ ప్రతినిధిని లోబరచుకొనుటగాని తొలగించివేయుటగాని ఒకటి, లేక అతనికి తలయొగ్గి దాసానుదాసుకై బానిసవలె వర్తించుట రెండవది. వివేకముతోగూడిన రాజు గనుక అతను తన హోదాను గమనించి ఆ ప్రతినిధిని ఉద్యోగమునుండి తొలగించివేసి ముఖముగ నుండెను. అట్లే అర్హు అను రాజు చిరకాలము క్రిందట కూనస్సు అను ప్రతినిధిని (Agent) ఈ జగద్వ్యవహారమంతయు చూచుకొనుటకు నియోగింపగా అతడు క్రమముగ విషయవాసనలచే బలపడి, క్రొవ్వెక్కి, అర్హును (జీవుని) బానిసగా చేసి వైచెను. ఇట్టిస్థితి చాల కోపనీయమైనది. కనుక దాని నెట్లైన జయించి తమ సార్వభౌమాధికారమును నిలబెట్టుకొనవలసినదిగా జనులకు విజ్ఞప్తిచేయుచున్నారు పరమగురులు, శాస్త్రకారులును.

వాస్తవముగ జీవుడు స్వతంత్రుడేకాని, పరతంత్రుడు కాడు. యజమానియే కాని కానిసకాడు. అధికారియే కాని, నౌకరుగాడు. ఎవడు తన యింద్రియములను, మనసును జయించుకొనునో, అతడు ఈ సవచ్చారపురంబునకు

సార్వభౌముడై, ఈ దృశ్యజగత్తునకు ఏకచ్ఛత్రాధిపతియై విలసిల్లును. మరియు ఆ జయింపబడిన ఇంద్రియములు తనకు మిత్రులుగా వ్యవహరించును. సహాయపడును. అట్లుగాక ఎవడు తన ఇంద్రియములను మనస్సును జయింపనేరక, బానికీ లోబడిపోవునో అట్టివాడు ఈ సవచ్చారనగరంబగు జేహమున భృత్యుని పగిది దీపముగ వర్తించుచు శోశాన్వితుడై యుండును. అతరి ఆ జయింపబడని ఇంద్రియములు తనకు శత్రువులుగా వ్యవహరించును.

దీనినిబట్టి మిత్రుడు తనలోనే కలడు. శత్రువు తన లోనే కలడని నిర్ణయమగుచున్నది. శత్రువును ప్రక్కననే ఉంచుకొనినవాడు శాంతి నెన్నడైన పొందకల్గునా? దొంగ ఇంటియంటే కలవాడు సుఖము నెన్నడైన నోచుకొనగలడా? కట్టుకొనిన పంచలోగాని, చీరలోగాని తేలు ఉన్న వారిగతి ఎంత బాధాకరముగ నుండునో, అజితేంద్రియుల స్థితియు నట్లే యుండును. కావున ప్రతివారున్ను తమయందు శత్రువులకు ఆలంబన మొసంగక, శవితమున పరమసౌఖ్య మనుభవించుటకు చూడవలయును. ఇందుల కేకైక ఉపాయము తన మనస్సును, ఇంద్రియములను వివేకాదులద్వారా నయమన మొనర్చుటయే అగును. దీనినే ఇంగ్లీషుభాషలో (Mind Control) “మైండు కంట్రోలు” అందురు. యుద్ధ కాలములోను తదనంతరమున్ను ప్రభుత్వమువారు అన్ని పదార్థములను కంట్రోల్ చేసిరి. దానినిగూర్చి ప్రజలకు నేర్పిరికూడ. కాని ఒక్కదానిని మాత్రము నేర్పలేదు.

అదియే మనస్సును గూర్చిన కంట్రోలు (నిగ్రహము). దానిని ప్రభుత్వమువారు నేర్పకపోయినను గీతాచార్యుడు గీతయందును, మహర్షులు ఉపనిషదాదులందును చక్కగ నేర్పివైచిరి. ఆ పద్ధతులను బాగుగ తెలిసికొని విషయవిరక్తి, అభ్యాసాదులద్వారా మనస్సును లెస్సగ నిగ్రహించి పరమ శాంతిని బడయవలయును.

ఉపనిషత్తులలో ఇంద్రియాదులను గూర్చి సుందరమైన ఉపమాన మొకటి ఈయబడినది. ఈ శరీరమే రథము. ఆత్మయే రథికుడు. (యజమాని) బుద్ధియే సారథి, మనస్సే కల్లెము, ఇంద్రియములే గుఱ్ఱములు, విషయములే బాట. ఎవనియొక్క బుద్ధి ప్రజ్ఞావంతమై ఇంద్రియములను చెడ్డ గుఱ్ఱములను మనస్సును కల్లెముతో లాగిపట్టి విషయభోగములను గోతులందు బడకుండ చక్కగ తప్పించి నడుపునో, అట్టివాని దేహమును (ఉపాధియను) రథము నిరాటంకముగ గమ్యస్థానముగ పరమాత్మను చేరగలడు. లేకున్న గోతులలో, చెఱువులలో పడిపోవు రథమువలె వినాశమునే పొందగలడు.

ఒక్కొక్క ఇంద్రియము తన ఇంద్రియార్థముగ విషయముపై పు జేవుని లాగుచున్నది. చెవి ప్రాపంచిక శృంగార శబ్దజాలమును వినుటకై తహతహ లాడుచున్నదేగాని భగవన్నామమును, వేదఘోషము వినుటకు సిద్ధపడుటలేదు. పైగా వీరగించుకొనుచున్నది. అట్లే త్వగింద్రియము విషయస్పర్శనే అభిలషించుచున్నది. కాని భగవంతుని పాదపద్మములను

స్పృశించుటకు ఇష్టపడుటలేదు. నేత్రము తళుకుబెళుకు ప్రాపంచిక రూపములనే చూచుటకు శాంతింపచున్నది. తాని భగవానుని దివ్యస్వరూపమును గాంచ నిచ్చగించుట లేదు. ఈ ప్రకారముగనే తక్కిన రససేంద్రియ, జ్ఞానేంద్రియములున్న వానికి అభిలషితములైన వస్తువులనే కోరుచున్నది. ఇట్లుండ నిక జీవునకు శాంతి ఎట్లు కలుగగలదు? పదిమంది భార్యలుగల భర్తయొక్క దుర్గతియే ఈ జీవునకు పట్టుచున్నది. కాబట్టియే ఇంద్రియనిగ్రహము, మనోజయము అత్యావశ్యకములనియు, అవి లేనిచో జీవునకు శాంతి మృగ్యమనియు గీతాదిగ్రంథములందు తెలుపబడినది.

అయితే అట్టి నిగ్రహము, సంయమము అలవడుట ఎట్లు? మనోజయ మెట్లు సిద్ధించును? ఈ విధమైన ప్రశ్నలను పూర్వము అర్జునుడే గీతయందు వేసియుండెను—ఎట్లనిన—

“దంభతం హి మనః కృష్ణ ప్రమాథి బలద్బధన్

తస్యాహం నిగ్రహం మశ్యే వాయూరిత శుదుష్కరన్.

(6-84)

“ఓ శ్రీకృష్ణా! మనస్సును నిగ్రహింపవలెనని చెప్పచున్నావు. నా మనస్సో, మహాచపలముగా ఉన్నది. బలవత్తరముగ నుండుటవలనను, విషయములందు గట్టిపట్టువలగలిగియున్నందునను దానిని లొంగదీయుట గాలిని పట్టుకొనుటవలె మహాదుష్కరముగ తోచుచున్నది. ఇట్టి పరిస్థితిలో ఇక నాకర్తవ్యమేమి?” ఇది అర్జునుని ప్రశ్న. అర్జునుడు ఒకానొక వ్యక్తిగా జనులకు గోచరించినను వాస్తవ

ముగ వ్యక్తిగాడు. భూత భవిష్యద్వర్తమానకాలములందలి
 పరమార్థ సాధకులందరియొక్క మూర్తీభవించిన ప్రాతి
 నిధ్యమే అర్జునుడు. అనగా సర్వులయొక్క ప్రతినిధిగా నట
 వ్యవహరించుచున్నాడు. అర్జునుడు అడిగిన ప్రశ్న చాల
 గొప్పది. సర్వులకు అత్యవశ్యకమైనది. దానికి భగవానుడు
 ఏమి సమాధానము చెప్పనో వినవలెనని అందరికిని సహ
 జముగనే కుతూహలముండును. మనోనిగ్రహ మెట్లు సుంభ
 వించునో వినవలెనని ఎవరికి జిజ్ఞాస యుండదు? ఈ ప్రకార
 ముగ జనులందరును ముఖ్యముగ సాధకులందరున్న వెయ్యి
 చెవులతో, వినుటకు సిద్ధపడియుండు సమయమున శ్రీకృష్ణ
 పరమార్థము యిట్లు ప్రత్యుత్తర మొసంగెను.

“అసంఖయం మహాబాహూ మనో దుష్ప్రగహం చలన్

అధ్యాసేన కు కాంతేయ వైరాగ్యేణ త గృహ్యతే. (6-35)

“ఓ అర్జునా! నిస్సందేహముగా మనస్సు చలన
 మైనదే, నిగ్రహించుటకు కష్టసాధ్యమైనదే; అయినను అధ్యా
 సముచేతను, వైరాగ్యముచేతను అయ్యది నిగ్రహింపబడ
 గలదు.”

ప్రయత్నముచేయనివారికి మనోనిగ్రహము కష్టముగా
 నుండును. కాని ప్రయత్నించువారికి అది సులభముగనే ఉపా
 యముచే లభ్యమగును. కావున పార్థా! ప్రయత్నము నలు
 పుము.” గీతాచార్యుని ఈ యాదేశము పోమరులకు గొడ్డలి
 పెట్టుగా పరిణమించినది. మనస్సంయమము ఒక పరమువలె
 మాతాత్ముగ ఆకసమునుండి రోడిపడి కీచుని హృదయమందు

చేరునది కాదనియు, అది ఒక రిచ్చునది ఒకరు పుచ్చుకొను నది అంతకంటే కాదనియు వారికివారే పరిశ్రమచేసి, ప్రయత్నముగలిపి పొందదగినదియనియు భగవానుడు స్పష్టికరించెను.

అర్జునుడు శ్రీకృష్ణునకు పరమమిత్రుడు, సన్నిహితుడు, సఖుడు, ప్రీతిపాత్రుడు. (ఇట్టేని మే ధృఢమితి") అని అత డొకప్పుడు చెప్పివేసినాడుకూడ. అట్టిరీతి అర్జునుడు "నా మనస్సు నిలుచుట లేదు బాబో" అని విలపించుచుండ, "మిత్రుడవగు ఓ అర్జునా! నీవు మహావిపత్తులో నున్నావు. నేను సర్వశక్తివంతుడను. మదీయ ప్రజ్ఞాప్రభావముల నుపయోగించి నీ మనస్సును ఒక్క నిమిషములో అరికట్టిపై చెదను"-అని కృష్ణుడు చెప్పలేదేమి! అంత ఆపుకుకదా, ఈ కొంచెము సహాయము ఆతనికి ఏల చేయలేదు! "అభ్యాసము చేసుకోవయ్యా మహానుభావా" అని ఆతనిమీదనే ఏల భారముంచెను! దీనికి గారణము - ఎవరి ఆకలిని వారే (భుజించి)పోగొట్టుకొనవలయును. ఎవరి బరువును వారే దించుకొని సుఖపడవలెను. ఎవరి శండ్లతో వారే చూడవలెను, మహాత్ములు ఒకింత సహాయము చేయుదురేకాని ప్రయత్నించి సాధించవలసినది ఎవరికి వారే. కావున పురుషప్రయత్నము నాశ్రయించి గొప్ప పట్టుదలతో ప్రతిపారున్ను రమమనస్సును తామే వైరాగ్య విచారణ, ధ్యానాదులద్వారా నిగ్రహించుకొనవలయును.

శ్రీ శంకరాచార్యులవారు ప్రపంచములోని బాధలన్నిటిని ఒక తరగతిగను, అకలిబాధను మాత్రము మరియొక తరగతిగను విభజించెను. ఏలయనగా ప్రపంచములోని బాధలన్నియు భిక్షోకని సహాయముచే తొలగిపోగలవు. కాని అకలిబాధ మాత్రము మరియొకనిచే తొలగదు. తనకు తాను భుజించి నివారించుకొనవలసినదే.

1. మత్తకన్య స్థూరాదేవుః మత్త్యక్ష్మివార్యతే
తృతాదికృతదుఃఖం తు వినా ప్సేవ న కేసరిత్.
2. పథ్యమాక్షధసేవా చ క్రియతే యేన రోగినా
ఆరోగ్యసిద్ధిర్బ్రహ్మ సాన్యానుష్ఠితకర్మణా.
3. ఋణమోచనకర్తారః పీరుస్తస్తి కుశాదయః
బంధమోచనకర్తా తు స్యుర్మాదన్యన్నకించన.

(వికేకయాదామనీ)

“తలపై కట్టలమోపు బరువుగ నున్నచో, ఆ బరువును మరియొకని సాహాయ్యమున దింపించుకొని బాధను తొలగించుకొనవచ్చును. కాని తన తాళలి అయినచో ఆ బాధను ఎవరు తీర్చగలరు? ఎవరైన భుజించిన తన అకలి తీరునా? తీరదు. తనకు తానే భుజించి ఆ బాధను నివారించుకొనవలయును. తనకు రోగము వచ్చినచో మరియొకడు మందు తినిన ఆ బాధ పోవునా? పోదు. తానే స్వయముగ ఔషధమును నేవించి పథ్యాదులను జరుపవలసియుండును. తండ్రి అప్పుచేసినచో ఆ అప్పును కుమారుడు తీర్చవచ్చును. కాని తండ్రి అజ్ఞానబంధనమందున్నచో దానిని కుమారుడు

పోగొట్టలేదు. తండ్రి జ్ఞానోపార్జనద్వారా తనకుతానే దానిని తొలగించుకొనవలయును" అని ఈ ప్రకారముగ శ్రీ శంకరాచార్యులు అనతిచ్చిరి. కావుననే అర్జునుడు మన శాంచల్యమునుగూర్చి ఫిర్యాదు చేసినపుడు శ్రీ కృష్ణపరమార్థ "అభ్యాసవై రాగ్యములద్వారా దానిని నీకు నీవే పోగొట్టుకొనవలెనని" సమాధానమొసంగుటకు కారణము. "ఉద్ధరేదార్మనాత్మానం" (తన్నుతానే ఉద్ధరించుకొనవలెను) అని గీతయందు భగవానుడు పాఞ్చరిక చేసియే యున్నాడు. ముముక్షువులగుచారు నద్గురువులపద్ధతేగి "మహాత్మా! అజ్ఞానము బాధించుచున్నది. మనస్సు చపలముగా నున్నది. దుఃఖవిపారణోపాయములు నెలవిండు" అని ప్రశ్నించునపుడు, గురువులు "నాయనలారా" ఆ అజ్ఞానమును కొనితెచ్చుకొనినది యెవరు! మనస్సునకు చాంచల్యమును అలవాటుచేసినది ఎవరు! అనాదికాలమునుండి దృశ్యవాసనలచే మేసి ఆ మనస్సును బెడగొట్టినది యెవరు! ఆసుగ సంప్రదూపమైన నిషిద్ధాచారము మీ ద్వారా కడుపు నిండా దానికి లభించుటవలన, అది బాగుగ తినమరిగి, శ్రోవ్యోక్తి-మీ పైననే తిరుగబడుచున్నది. కావున బంధన మెట్లు పోవునో, మమ్ములను అడుగుటకు పూర్వము ఆ బంధనము ఎట్లు వచ్చినదో మీరే యోచించుకొనుడు. మనస్సు చపలముగా నున్నదని మాతో విన్నవించుటకు మునుపు ఆ చాపల్యమును ఎవరు కలుగజేసికొనిరో మీరే విచారింపుడు. అప్పుడు తన్నివారణము సులభముగ జరుగగలదు" అని వచించుచున్నారు.

“అలివర్ గోల్డ్స్మిత్” అను ప్రముఖుడు “వికార్ ఆఫ్ వేక్ ఫీల్డ్” (Vicar of Wakefield) అను గొప్ప నవలను రచించెను. అందులోని ఒక చక్కని కథను ఈ సందర్భమున తెలుపుట సమంజసముగా నుండునని తోచుచున్నది.

ఒక గ్రామములో ఒక రైతుకుటుంబము కలదు. వారికి ఆ గ్రామములో ఒక పొంత యిల్లు గలదు. దానిని వారి పూర్వీకులలో నెవరో చాలకాలము క్రిందటనే నిర్మించి యుండిరి. దానిలోనుండి ఆ కుటుంబమువారు మరియొక ఇంటిలోనికి మారవలసివచ్చెను. కావున సామానులన్నిటిని అందుండి బయటకు తరలించుచుండిరి. అన్ని వస్తువులను బయటకు తీయగల్గిరి. కాని ఒక పెద్ద అద్దము మాత్రము బయటకు రాలేదు. గదిగుమ్మము చిన్నది. అద్దము పెద్దది. వచ్చిన చిక్కు అది. ఎందలో ఎన్నియో విధముల ప్రయత్నించిరి. కాని సఫలము రాలేదు. పెద్ద చిక్కు-సమస్య వారికి వీర్పడినది. ఆ సందర్భమున చుట్టు ప్రక్కలనున్న నలుగురు పెద్దలు ఒకచోట చేరి ఉపాయమును ఆన్వేషింపదొడగిరి. “గది గుమ్మమును వెడల్పు చేయవలసినదే అని ఒకరి సలహా; కాదు, అద్దమును రెండుగా చీల్చి బయటకు తీసుకొని వెళ్ళి మరల జోడించుకొనవచ్చును అని మరియొకరి సలహా. ఇట్లు పలువురు పరిపరివిధముల పలుకుచుండ అందు ఒక వ్యక్తి లేచి (“Let us now think over how it ever came-in”) అనలు గదిలోనికి అది యెట్లు రాగలిగెను? అని ప్రశ్నిం

చెను. గంభీరములగు ఆవాక్యములు అచటచేరిన వారివంద
రిని ఆలోచనగా నిమగ్నులగు చేసివై చెను. అప్రకారముగ నే
అజ్ఞానము యొక్కగాని మనశ్చించల్యము యొక్కగాని
నివారణోపాయముల నన్వేషించుటకు పూర్వము, అవి జీవున
కెట్లు సంభవించినవో యోచించుకొనిన చాలును. జీవుని
అజాగ్రతవలన, ప్రయత్నరాహిత్యమువలన అవి ఏర్పడినవి.
కావున ఇపుడు జాగ్రతగలిగి ప్రయత్నము నాచరించినచో
అవి తొలగిపోగలవు. ఇక్కారణముననే శ్రీకృష్ణమూర్తి
అర్జునుని ప్రశ్నకు సమాధానముగ “నీకు నీవే వైరాగ్య
పూర్వకమగు అభ్యాసమును, ప్రయత్నమును గలుపుకొనుము.
అపుడు మనస్సు అదుపులోనికి వచ్చును.” అని నెలవిచ్చెను.
కాబట్టి ముముక్షువు లందఱున్న భగవానుని యాదేశప్రకా
రము వారివారి మనంబులను సుస్థిరములుగను, నిశ్చలములు
గను నొనర్చుటకై మహాత్తర పురుషప్రయత్నమును గావింప
వలసియున్నది.

అధ్యాత్మికరంగమందు మనోనిగ్రహము ప్రముఖ
స్థానము నాక్రమించియున్నది. జీవుని జైనందిన వ్యవహార
మందు అది చాల ప్రధానమై యున్నది. కావున దాని
నెట్లు సిద్ధింపజేసికొనవలయునో సాధకుడు తప్పక తెలిసికొన
వలసియున్నది. మనస్సును జయించినచో అన్నిటిని జయించి
నట్లే, దానిని జయించనిచో ప్రపంచములో ఎన్ని జయించి
నను వ్యర్థములే కాగలవు. కాబట్టి ముముక్షువునకు అతి
ముఖ్యమైనదియు, మోక్షప్రాప్తికి హేతుభూతమైనట్టిదియు

నగు ఈ మనోజయమును గూర్చి ఒకింత విచారించెదము. (1) అభ్యాసము, (2) వైరాగ్యము. అను రెండు ఉపాయములచే మనస్సుయొక్క ఆటను కట్టివేయవచ్చునని గీతలో పరమాత్మ వదించెను. ఇందులో అభ్యాసము మాత్రముండి వైరాగ్యము లేకున్నను, వైరాగ్యముండి అభ్యాసము లేకున్నను మనస్సు పూర్ణముగ నిలుకడను బొందజాలదు. కావున మనోనిగ్రహమునకై రెండింటిని చక్కగ సాధించవలెను.

మనోనిగ్రహమునకై శ్రీకృష్ణపరమాత్మ వదించిన అభ్యాస, వైరాగ్యములను రెండు సాధనలను గూర్చి ఇచట విచారించెదము.

ఒకానొక కార్యమును సాధించుటకై మరల మరల నొకర్పొకడు ప్రయత్నమునకే అభ్యాసమని పేరు.

“స తు దీర్ఘ కాలైః కస్తర్య యత్కార సేవితో దృఢధూమ్ని”

అని పతంజలి మహర్షి నుడివినట్లు దీర్ఘ కాలము, నిరంతరము, ప్రీతిపూర్వకముగ యత్నము నాచరించిననే మనోనిగ్రహము సాధ్యపడగలదు. అనేక జన్మలయందు మనస్సు మాయాప్రవాహమున నెమ్మదిగ కొట్టుకొని పోవుచుండెను. ఇప్పుడు సద్గురు పదేశముచే మాయను, ప్రకృతిని, అజ్ఞానమును ఛిక్కరించి ప్రవర్తింపవలసి యుండుటచే ప్రవాహమునకు ఎదురీడ వలసివచ్చుచున్నది. ఎన్నియో కొట్లవత్సరములు, జన్మలు, దుష్టచాసనావలంబనమునందు వినియోగింపబడినవి. ఇప్పుడు

సద్వాసనాశ్రయమందు కొలది వత్సరములై నను నియోగింప నక్కరలేదా! కావున మరల, మరల అభ్యాసముద్వారా మనస్సును లొంగదీయవలెను. కోతి, ఎలుగుబంటు, పులి, మొదలగు నోరులేని జంతువులకుగూడ మరల మరల నేర్పుట ద్వారా “గుర్కస్” యజమాని వానిని స్వాధీనపరచుకొని ఇష్టము వచ్చినట్లు ఆశించుటలేదా! ఇక యెంతయో ప్రజ్ఞ గలిగిన మానవుడు ఏల దారికిరాడు? అతని మనస్సు ఏల లొంగదు! తప్పక లొంగును. కాని తదేక యత్నముతో, దీక్షతో, అభ్యసించుచు రావలెను.

“అశోపి తజకాశేరి శస్త్రైశ్చోపి యాత్మతే

కాశోప్యేరి నుహాత్మ్యం వశ్యాభ్యాసవిజృంభితః. (తస్మిన్మతే)

“ఓ రామబండ్రా! మరల మరల (జ్ఞానము) అభ్యసించుటవలన అజ్ఞానియు, జ్ఞాని యగుచున్నాడు. పెద్దపెద్ద కొండలున్న పిండిచేయబడుచున్నవి. కాణమున్న అతి గూఢ్మమగు లక్ష్యమును భేదించివేయుచున్నది. చూచితిరా! అభ్యాసముయొక్క ప్రాబల్యము! అని శ్రీవసిష్ఠమునీంద్రుడు శ్రీరామునకు తెలిపియున్నాడు. “రసరీ ఆవత జాతతో శిలో పర్వహోత నిశాన్” — అని హిందీభాషయందు ఒక సామెత గలదు, అనగా శిలపై రోజూ చీమలు ప్రాకుచుండినచో దానిపై దారి ఏర్పడగలదు అని అర్థము. కఠినమైన శిలను గూడ అల్పమగు చీమ భేదించగల్గినది దేనిచేత? నిరంతర గమనదూషమగు ప్రయత్నముచేత. కొన్ని గ్రామములలో కావులకు చుట్టును కట్టబడు తాటికట్టడముపై జనులు నీళ్లు

తోడుకొని కుండలు పెట్టుటవలన కొంత కాలమునకు ఆ రాత్రిపై గుంటలు ఏర్పడుచుండుట మనము చూచుచున్నాము కదా! కుండ ఎచట? కఠినముగూ రాయి ఎచట? దానిని ఆ కుండయే ప్రతిరోజు కొంచెము కొంచెము అరగదీసి కాల క్రమమున కఠినశిలను నిర్మించి వేయచున్నది. దీనినే అధ్యాస మందురు. ఇట్టి అధ్యాసమునే మనోజయమునం దుపయోగించవలెనని భగవానుని ఆజ్ఞ.

మనోజనోపాయములలో ఇక రెండవది వైరాగ్యము. అనగా విషయవిరక్తి. ఇది లోపించినందువలననే అనేకులకు మనస్సు నిలుకడ లేకయున్నది. ఇంద్రియములు, ఇంద్రియా ర్థములగు శబ్దస్పర్శాదులపై పు పరుగిడుచున్నంతవరకు మనస్సునకు నిశ్చలత్వ మెట్లుండగలదు? ఇంద్రియములు విషయముల వెంటపోవునపుడు మనస్సున్ను వాని ననుసరించి పోవును. కావున కిటికీలు తెరిచియున్న ఇంటియందు గల ప్రవిడదీపము గాలివలన కదులుచునే యుండునట్లు, అట్టి మనస్సు నిరంతరము చపలముగనే యుండును. కావున విషయములయందు దోషదృష్టిని చూచుటద్వారా మనస్సును వానినుండి మరల్చి అంతర్ముఖ మొనర్పవలెను. ఆత్మయందు చేర్చవలెను. దీనినే వైరాగ్యమందురు. అయితే విషయములందు దోషమును అనవధరముగ కల్పించవలసిన అగత్యము లేదు. వానియందు స్వరూపదోషము ఉండనేయున్నది. దానిని చింతించిన చాలును. అదోషమేమి? సర్వరత్యము, పరిణామ

కీలత్వము వినాశము. ఇవియే ప్రాపంచిక పదార్థములందు
గల దోషములు.

కాబట్టి దృశ్యపదార్థము లన్నిటియందును అవి
యెంతటి మహిమాశీతయముతో గూడుకొనినవై నప్పటికిని,
వినాశము, మృత్యువు మున్నగుదోషము లుండనే యున్నవి.
నశించు పదార్థమునందు సౌందర్య మెచట! నాశ కీలమగు
వస్తువు ఎంతటి ఆనందము నొసంగగలదు! ఒకవేళ ఒకరికి
నను ఆ ఆనంద మెంత పర్యంతముండగలదు! అనుభవించు
వ్యక్తి, అనుభవింపబడు పదార్థము రెండును కొంతకాలము
నకు శైథిల్యమే పొందుచుండ ఇక వాని సంయోగమువలని
గుణము ఎంత చంచలమైనదో, తుణికిమైనదో యోచించు
కొనుడు. మఱియు అట్టి తుచ్ఛగుణమునకై వాపోవు మను
జుడు ఎంతటి విఘ్ననవంతుడో ఊహించుకొనుడు. ఈ ప్రకా
రముగ దృశ్యపదార్థములందలి దోషములను చక్కగ విచా
రించి పూర్వకాలమున ఉద్ధాలకాది మహర్షులు, జనక, బలి,
ప్రహ్లాదాది రాజశ్రేష్ఠులు విషయవిరక్తి కల్గి సత్యవస్తువగు
పరమాత్మ నాశ్రయించుటద్వారా పరమోన్నతిని పొంది
యుండిరి. 'యద్దృశ్యం తన్నశ్యం' (ఏది దృశ్యమో అది
నశించియే తీరును)-అను శాస్త్రోక్తి ముమ్మాటికిని సత్యము.
ప్రపంచములో దృగ్వస్తువగు ఆత్మతప్ప దృశ్యరూపమగు ఈ
సంసారమంతయు కాలాని కరాళపదనమునకు ఏనాడైన
ఆహుతి కావలసినదే. మహారాజులు, పారి రాజ్యములు,
పారి వైభవములు, వెద్యేలు, బ్రహ్మాండములన్నియు

తద్గతవస్తుజాలమంతయు కాలగర్భమున అంతరించియే పోవుచున్నది.

The spider weaves its web where Caesars ruled. 'ఒకనాడు రోమన్ చక్రవర్తులు రాజ్యమేలిన దివ్య భవనములందు ఈనాడు నాలిట్లు గూట్లు పెట్టుచున్నవి' అను సామెత కలదు. అనగా అవియన్నియు శిథిలమైపోయినవి భావము. ఎంతయో వై భవములో తులతూగిన విజయనగర సామ్రాజ్య మిపు డేమైనది! అశోకుని కాలమున, నాగార్జునుని కాలమున వెలసిన ఆ కట్టడములు, రాజప్రసాదములు భూమిలో పూడిపోవ, పురావస్తుశాఖవారు వానిని పెల్లగించుచుండుట మనము చూచుచున్నాముకదా!

ఇవన్నియు విచారించిచూచినచో ప్రపంచములో వైవము (ఆత్మ) ఒకటి తప్ప తక్కిన పదార్థములన్నియు నాశశీలములని స్పష్టము కాగలదు. ఇట్లాటిగి భోగకాలములపై ఆశపడలి, మనస్సును సత్యమగు పరమాత్మధ్యానమందు వినియోగించవలెను. ఇవ్విధముగ వైరాగ్యభావన కలిగియున్నచో మనోనిగ్రహము సులభతరము కాగలదని శ్రీ కృష్ణపరమార్థి అర్జునునకు గీత 6 వ. అధ్యాయమున బోధించెను.

ఇంతవరకు మనస్సును బయటకు పరుగెత్తుకొండ తేయుటకు వలసిన వైరాగ్యాది సాధనసంపత్తినిగూర్చి విచారించినాము. బాహ్యవస్తువులయందలి నశ్వరస్వభావము, ఆపాతరమణీయత్వము, చంచలత్వము, అల్పసుఖత్వము,

జడత్వములను పరిశీలించినచో వివేకవంతుడగు సహజముగ నే
 కానియొడల విరాగము జనింప మనస్సు దృశ్యమునైపునుండి
 మఱలును. ఈ ప్రకారముగ మనస్సు బహిర్ముఖము కాకుం
 డుట ఆధ్యాత్మికసాధనలయందు గొప్ప సహాయమే అగును.
 కాని అంతమాత్రముతో మనపని పూర్తికాలేదు. బాహ్య
 మునుండి మరలించిన ఆ మనస్సును అంతర్ముఖము చేయునట్టి
 పని యింకను మిగిలియున్నది. ఇది చాల ముఖ్యమైనది.
 అగులు ప్రధానమైన పని ఇదియే. అనగా మనస్సును అంత
 ర్ముఖముచేసి అర్థయందు స్థాపించుట అన్నిటికంటెను ముఖ్య
 మైన కార్యము. ఇక్కార్యమును సాధించుటకు విషయ
 విరక్తి, దృశ్యవిముఖత్వము సహాయపడును. అంతమాత్రమే.
 ఏలయునిన, మనస్సు ఒకవేళ బహిర్ముఖము గాకుండనుండి
 నను ఊరక తమస్సునందు పడియుండినచో నేని ప్రయోగ
 జనము! ఆ విరక్తచిత్తమును అర్థధ్యానమునందు ప్రవే
 శింపజేయవలెను. అపుడే జీవుని కర్తవ్యము పూర్ణముగ
 నెరవేరగలదు. జన్మసార్థకము కాగలదు. కావున విషయ
 విరక్తి, ఆత్మవిరక్తి రెండును అవసరములు. మొదటిది
 మాత్రముండి రెండవది లేనిచో సాధన అపూర్ణముగ నే
 యుండును. కనుకనే “అథాలోబ్రహ్మజిజ్ఞాసా” అను బ్రహ్మ
 సూత్రమునైరాగ్యాదిసాధన వస్తువ్యయ సంపత్తిని బొందినదివప
 ఊరక యుండక బ్రహ్మచింతన, ఆర్థధ్యానము, ఆత్మనిచారణ
 తప్పక చేయవలెనని శాసించుచున్నది. బ్రహ్మసాక్షాత్కార
 కు నైరాగ్య మొక్కటియే చాలదని ముముక్షువులు

జ్ఞప్తీయం దుంచుకొందురుగాక! వైరాగ్యానంతరము మనస్సును అంతర్ముఖమొనర్చి తదేకనిష్ఠతో ఆత్మయందు నెలకొలుపవలయును. ఆత్మధ్యానము గావింపవలయును. ఒకడు అప్పుచేసిననుకొనుడు. ఋణభాధచే భాధపడుచున్న యారడు హాయిగా నూడవలయుననిన శేవలము అప్పు మాత్రము తీర్చివేసిన చాలదు. అప్పు తీర్చినంతమాత్రమున తినుటకు తిండి ఎచట దొరకును? కావున అప్పు తీర్చవలెను. సోంతముగ మరికొంత ధనమును సంపాదించవలయును. ఈ రెండును జరిగినప్పుడే ఋణాగ్రస్తునకు పూర్ణశాంతి కలుగగలదు. ఆ ప్రకారముగనే జీవుడు దృశ్యమును ఋణభాగమును ముందు తొలగింపవలెను. ఆ పిదప దృశ్యస్వరూపము (ఆత్మ) అను ఆస్తిని సంపాదించవలెను. మొదటిది వైరాగ్యాదులచే కలుగును. రెండవది ధ్యానజ్ఞానాదులచే సిద్ధించును.

కర్మయోగ. భక్తియోగసాధనలద్వారా మనస్సునందలి 'మల' దోషమును, మనోనిగ్రహముద్వారా, ధ్యానయోగసాధనద్వారా విశేషదోషమును తొలగించుకొని తదుపరి ఆత్మతత్త్వవిచారణద్వారా ఆవరణదోషమును నిర్మూలించుకొనవలెను. అత్తటి మనస్సునందలి మల, విశేష, ఆవరణములను మూడు దోషములు రహితములు కాగా, మనస్సు పరమశుద్ధమై, అమనస్కుస్థితిని బడయగలదు. అధిష్ఠానమగు ఆత్మయందు లయించగలదు. అదియే మోక్షస్థితి. కుండలోని నీరు నిర్మలముగా నున్నను నిశ్చలముగా నున్నను కుండపై మూతపెట్టబడియున్నచో, ఆ నీటి

యందఁగ సూర్యప్రతిబింబము పడ నేరదు. అట్లే మల, విక్షేప
దోషములు రెండును తొలగినప్పటికిని, ఆవరణదోష
మున్నంతవఱకు, మనస్సు అజ్ఞానముచే ఆవరింపబడియున్నంత
వఱకు అర్థానుభూతి జీవునకు కలుగ నేరదు. కాబట్టి జ్ఞాన
విచారణచేత ఆ అజ్ఞానమును సార్వద్రోలపలెను. ఆ విచా
రణ యెట్టిదో, జ్ఞానమనగా నేమియో ఇప్పుడు పరిశీలించె
దము—

18 వ అధ్యాయము

జ్ఞానయోగసాధన

ఈ ప్రపంచమున ఆత్మ, అనాత్మ, క్షేత్రము, క్షేత్రజ్ఞుడు, దృక్కు, దృశ్యము అన్నియు ఏకమై అజ్ఞానికి గన్పట్టుచున్నవి. వానిని విడదీయుటయే జ్ఞానము. వానిని విభజించి జడమును జడముగను, చైతన్యమును చైతన్యముగను భావించుటయే జ్ఞానము. కనుకనే 'విభాగ' యోగములను పేరుతో కొన్ని అధ్యాయములు గీతయందు ప్రత్యేకముగ చెప్పబడినవి. (క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞవిభాగయోగము, గుణత్రయవిభాగయోగము, దైవానురంభద్విభాగయోగము, శ్రద్ధాత్రయవిభాగయోగము అని), 'విభాగ' మనగా కలిసియున్న వానిని విడదీయుట (Division) అని అర్థము. మంచి, చెడ్డ కలిసియున్నపుడు వానిని వేరుచేసి, మంచిని గ్రహించి చెడ్డను విసర్జించుట లోకములో పరిపాటి. గుజ్జ తొక్కు రెండును కలిసియున్న అరటిపండును పిల్లవాని కిచ్చునపుడు అతడు పెంటనే దానిని ఒలిచి గుజ్జను తిని, తొక్కును పారవేయును. ప్రతిదినము ఉదయముననే ఇండ్లయందు గృహిణులు బియ్యము, రాళ్లు కలిసియున్న వస్తువును చేటలో వేసికొని బియ్యము నట్టివెట్టుకొని రాళ్ళను వీరి పారవేయుదురు. అట్లే ఆత్మ, అనాత్మ కలిసియున్న ఈ ఉపాధియందు

గాని, దృశ్యప్రపంచమునందుగాని వానిని విభజించి ఆత్మ యుండే చిత్రమును నెలకొల్పి అనాత్మయుండు నిరక్తి కలిగి యుండవలెను. ఇదియే జ్ఞానము. తేత్రమునుండి తేత్రజ్ఞుని వేరుచేసి తేత్రజ్ఞుడే తానని భావించి తేత్రముయొకల అనా నక్తిని కలుగజేసికొనవలెను. 'అప్తి, భాతి, ప్రియ, నామ, రూపము'లను ఐదింటితోగూడిన ప్రతివస్తువునందును మొదటి మాడును సత్యమనియు, తక్కిన రెండును అసత్య మనియు భావము కలిగియుండవలెను.

ఇక తేత్రమనగా నేమియో తేత్రజ్ఞుడనగా నెవరో యోచించెదము. పంచమహాభూతములు, అహంకారము, బుద్ధి, అప్యక్తము, కర్మేంద్రియములు, జ్ఞానేంద్రియములు, కబ్ధిర్బుద్ధివిషయములు, ఇచ్ఛ, ద్వేషము, సుఖము, దుఃఖము, దేహేంద్రియాదిసమూహము, అంతఃకరణవృత్తులు మున్నగునవియన్నియు తేత్రమనబడును. దీనిని తెలిసికొను ప్రజ్ఞాహాపమగు చైతన్యమే తేత్రజ్ఞుడు.

తేత్రజ్ఞం చాపి మాం బిద్ధి సర్వతేత్రేషు భారత. (18-8)

'ఓ అర్జునా! నమస్తేత్రములందును తేత్రజ్ఞుడను నేనే యని యెఱుగుము' అని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ వచించిన అమోఘమగు సత్యముజనులపాలిటి వరప్రసాదమై యున్నది. ఏలయనిన సాక్షాత్ పరంధాముడు, వైకుంఠనాథుడు, విశ్వ వ్యాపక చిన్మూర్తి ప్రతిపాదియొక్క హృదయాంతరాళము వెలుగొందుచున్నాడేకాని దూరమున లేడని దీనిచే

స్పష్టమగుచున్నది. అత డతినదూషమువనే వర్తించుచున్నాడు. సర్వసాక్షియై మనలోనే ప్రకాశించుచున్నాడు. కాబట్టి ప్రయత్నముచే మన మాతనిని తప్పక పొందగలము— అనుభైర్యము దీనిచే కలుగుచున్నది. 'సర్వక్షేత్రేషు'—అని శుద్ధబడినందువలన జాతి, మత, కుల, విచక్షణలేక సమస్త చరాచరములందును క్షేత్రజ్ఞుడగు పరమాత్మ అధివసించి యున్నాడని విస్పష్టమగుచున్నది. విచారణచే అన్నమయ, ప్రాణమయ, విజ్ఞానమయ, ఆనందమయములను పంచకోశములను వేరుచేసి చూసినచో వాని యధ్యంతరమున సర్వసాక్షియగు ఆత్మ ప్రతిపాదియందు తప్పక అనుభూతము కాగలదు. అట్టి ఆత్మానుభూతియే జ్ఞానముయొక్క ఫలము. అదియే మోక్షము. కాబట్టి జ్ఞానవిచారణ జీవుని మహోన్నత ఆధ్యాత్మికశిఖరములకు గొనిపోయి, స్వస్వరూపానుభవముద్వారా జీవుని జీవునిగజేసి పరమానందమును, జీవస్మృతిని ఇదటనే కలుగజేయుచున్నది. (జ్ఞానవాన్ మాం ప్రపద్యతే.)

జ్ఞానము కలిగిన పిమ్మట మనుజునిచే ఆచరింపబడంకర్మ మహాసవిత్తమై, నిర్లేపమై యుండును. ఏలయనిన బుద్ధికి ఆవలనున్న (బుద్ధేః పరం) పరమాత్మను ఎఱిగినవాడు, అచ్చట స్థితిని బొందినవాడు, దేహేంద్రియాది సంఘాతమునంతను, అంతఃకరణమును సాక్షిగ వీక్షించును. అత్తటితాను కర్తకాదు. దేహేంద్రియాదులు వానివాని పనులను అని చేసికొనుచుండును. వానియం దేమియు తగులొకనక

చక్కగ నభ్యసించవలెను. అట్టి జ్ఞానగుణముల నభ్యసించనిచే జ్ఞేయవస్తువులకు పరబ్రహ్మము అనుభూతము కానేరదు.

మఱియు భగవద్గీత ఏడవ అధ్యాయమున నాలుగు రకములగు భక్తులు చెప్పబడిరి—వారు క్రమముగ—
అర్తుడు, జిజ్ఞాసువు, అర్థార్థి, జ్ఞాని అని పేర్కొనబడిరి.

ఉదాహరణవృత్తాంతే జ్ఞానీశ్వాత్మైవ తే మతః. (7-18)

“వారందరున్ను శ్రేష్ఠులే కాని జ్ఞాని సాక్షాత్ నేనే అని నా అభిప్రాయము,” అని శ్రీకృష్ణమూర్తి జ్ఞానముయొక్క సర్వోన్నతస్థితిని వికటికరించెను. జ్ఞాని సాక్షాత్ భగవంతుడు. భగవంతునకును జ్ఞానికిని ఏమాత్రము భేదములేదు— అని ఆ వాక్యములయొక్క అర్థము. ద్వైతసాధనలన్నియు క్రమక్రమముగ వికసించి వికసించి అద్వైతములోనికి గొని పోయినవి. ఇక భగవంతుడు, భక్తుడు అను భేద ముచటలేదు. ఇరువురును ఒకే సద్బుధానందఘనస్వరూపమై యలరారుదురు. అదియే జీవితముయొక్క చరమస్థితి. అదియే సాధనలయొక్క అంతిమదశ. అదియే జీవన్ముక్తి. జ్ఞానముయొక్క ఫలిత మింత మహిమతో గూడియున్నది. కాబట్టి ప్రతి వారును తమ జీవితమునం దిట్టి అమోఘముగు జ్ఞానస్థితిని తప్పక సంపాదించవలయును.

జీవుని లక్ష్యముగు అట్టి ఆత్మసాక్షాత్కారము (మోక్ష పదవి) చాల గొప్పది. కాని సమయము చాల స్వల్పము. విఘ్నములు మెండు. కావున అతడు తన కీర్తరుడిచ్చిన స్వల్ప

అయ్యుర్దాయమునందే తత్త్వాన్ని పైకి జ్ఞానసాధనరూప మహా-
న్నతయత్న మాచరించవలెను. చక్కటి నియమము లేర్ప-
రచుకొని ఇంద్రియములను మెల్ల మెల్లగా వశీభూత మొనర్చు-
కొనుచు చిత్తమునందుగల అసురిక సంస్కారములను
క్రమక్రమముగ పారద్రోలుచుండవలయును. తన స్వరూపము
పాంచభౌతికముగాదనియు, సచ్చిదానందఘనమనియు మఱల
మఱల చింతనజేయవలెను. ఈ ప్రకారముగ నియమము
తప్పక ప్రతిదినము సాధనచేయుచుండినచో అదిరకాలములో
నతనికి గొప్ప మనశ్శాంతి, పరమానందానుభూతి తప్పక
కలుగగలవు. ఇట్టి పరమసత్యములను జ్ఞాపకముచేసికొనుచు,
స్వస్వరూపానుభవమను పరమలక్ష్యమును సాధించుటకై
జీవుడు ఈ క్రింద తెలుపబడినప్రకారము కొన్ని రీతరీత
ప్రతిజ్ఞలను గావించుకొనవలసియున్నది.

1. తాను ఆత్మయే కాని దేహము కాదు. తనకు
ఏకాలమందును నినాశములేదు. నశించునది. వికారము
నొందునది, మరణించునది దేహమే కాని దేహియగు తాను
కాదు. ఈ ప్రకారముగ తనయొక్క 'గుత్' అంశమును
మాటిమాటికి మననము చేయుచుండవలెను.

2. తాను బడమగు ఒకానొక మట్టిబొమ్మకాదు.
మృణ్మయుడుకాదు. చిన్నయోడు. ప్రజ్ఞానఘనస్వరూపుడు.
సుషుప్తియందును మేలుకొనియుండు చిద్రూపాత్మయే తాను
— ఈ ప్రకారముగ తనయొక్క 'చిత్' అంశమును మఱల
మఱల చింతన చేయుచుండవలెను.

అతడు నాశరహితమగు సనాతనపరబ్రహ్మమునందే నిలుకడ కలవాడై స్వస్వరూపానుభవము నొందుచు, అసక్తబుద్ధిగల్గి యుండును. జ్ఞాని యగువాడు ఒకవేళ లోకహితార్థము కర్మ చేసినను అట్టి అసక్తబుద్ధితోనే, నిర్లిప్తమానసముతోనే చేయును. అర్హత ఆ కర్మ పరమపునీతమై, అత్యద్భుత మహిమతో గూడియుండును. జ్ఞానిచేయు కర్మకున్న, అజ్ఞానిచేయు కర్మకున్న గల వ్యత్యాస మిదియే. అజ్ఞాని దేహేంద్రియాది సంఘాతముతో ఐక్యమై, 'దేహమే నేను' అని భావించి సక్త చిత్తుడై కర్మల నాచరించి బద్ధుడగును. జ్ఞాని 'నేను దేహమును కాను, నచ్చిదానందరూపమై, జననమరణరహితమై, సనాతనమై, అవ్యయమైనట్టి ఆత్మయే నేనుగాని సక్వర దేహాది సముదాయమును కాను'— 'తద్రూప్య నిష్కల మహం న చ భూతసంఘః' అని దృఢముగ నిశ్చయించి, అహంభావమును పారద్రోలి, మమత్వరహితుడై, కర్మ త్వమును వీడి అసక్తబుద్ధితో కర్మల నాచరించి ముక్తు డగును. కావున కర్మల నాచరించుటకు పూర్వము బాని యుండు కుశలత్వము నెట్లు సంపాదింపగలరో ఆ రహస్యము నెఱుగవలెను. అట్టి కర్మకుశలత్వము జ్ఞానము వలననే కలుగును.

కనుకనే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ రెండవ అధ్యాయమున తొలుదొల్తనే జ్ఞానము నుపదేశించి, కర్మయందు కుశలత్వము (Non-attachment) ను సంపాదించు కీలకమును బోధించి ఆ పిదప కర్మయోగమున కుపక్రమించెను.

‘యోగస్థః కురు కర్మాణి’—(ఆత్మమందు నిలుకడ కలిగి అసక్తుత్థితో కర్మలను చేయుము) అను మహామంత్రమును అత్తటి బోధింప మొదలిడెను. కాబట్టియే మహాత్ములు జ్ఞాన ప్రాప్త్యనంతరము చేయు లోక సేవ, సామాన్యులు చేయు సేవకంటె ఎన్నిరెట్లో అధికమై, నిష్కళంకమై యొప్పును. జ్ఞానమును పొందిన పిదప వారివారి సంస్కారము ననుసరించి కొందఱు నివృత్తి నవలంబించుచుందురు. మరికొందఱు ప్రవృత్తిని స్వీకరింతురు. అత్తటి ప్రవృత్తిని స్వీకరించి నప్పటికిని వారికి నివృత్తిఫలమే కలుగును. శ్రీకృష్ణుడు, జనకుడు, ఇత్యాదులు మొదలగు చక్రవర్తులు, శంకరాచార్యులు, విశేషానంద మొదలగు సన్న్యాసులు జ్ఞానానంతరము లోక హితార్థము ఎంతయో కర్మకాండ నాచరించిరి. అయినను జ్ఞానప్రభావముచే వారలను కర్మ ఏమాత్రము బంధింప కుండెను. కాబట్టి ప్రవృత్తికైనను, నివృత్తికైనను జ్ఞానము సర్వజీవులకును అవశ్యము సంపాదించదగియున్నది. కనుకనే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ—

న హి జ్ఞానేన సద్భవం పవిత్ర మిహ నిద్యతే. (4-88)

‘జ్ఞానముతో సమానమైన పవిత్రమగు వస్తువీ ప్రపంచమున ఎచటను లేదు,’ అని గీతయందు జ్ఞానప్రభావమును ఎలుగైతి చాటును. అయితే అపరోక్షజ్ఞానము హృదయమున చక్కగ కలుగవలె ననిన గీత 18-వ అధ్యాయమున చెప్పబడిన అమానిత్వాది జ్ఞానగుణములను సాధకుడు

3. తాను సంసారదుఃఖములందు పడి మ్రగ్తిపోవు కీటకముకాదు, ఆనందసాగరమున నోలలాడు బ్రహ్మాండాధిపతి. నిష్పను చెదలు అంటజాలనట్లు దుఃఖశోకము లేవ్వియు తన్ను స్పృశింపజాలవు. ఈ ప్రకారముగ తనయొక్క 'ఆనంద' అంశమును మాటిమాటికి మననము చేయుచుండవలెను.

ఈ రీతిగ తాను 'సత్, చిత్' ఆనంద'రూపుడగు పరబ్రహ్మమే యను పరమగుర్యమును ప్రతిదివము పెక్కుసార్లు జ్ఞాపకము చేసికొనవలయును.

'తద్భ్రహ్మనిర్మలమహం న చ భూతసజ్జః.'

'నిష్కళమగు ఆ పరబ్రహ్మమే నేనుగాని పంచభూతసముదాయమగు దేహముకాదు' అని శ్రీ శంకర భగవత్పాదు లానతిచ్చినట్లు ప్రతిజీవియు తన నిజరూపమును దినమునకు ఎన్నియో పర్యాయములు స్మృతిపథమునకు తెచ్చుకొనుచుండవలెను. తాను దరిద్రుడుకాదనియు, సక్రమాట్టనియు, మహాచక్రవర్తియనియు, విశ్వసామ్రాజ్యాధిపతియనియు భావించవలెను. ఇదియే జ్ఞానసాధన.

యద్భావం తద్భవతి

తా నట్లు భావించునో అట్లే యగును. కావున ప్రాతః కాలము నిద్రలేచినదిమొదలు మఱల పరుండువఱకును, వ్యవహారమధ్యమునగూడ యిట్టి మహాన్నత గంభీరభావములను పలుసార్లు జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొనుచుండవలెను. అట్లు.

జ్ఞాపకము చేసికొనునపుడు 'ఓమ్, ఓమ్, ఓమ్' అని ప్రణవమునుగూడ స్మరించుచుండుట ప్రారంభమున చాల సహాయకారిగ నుండగలదు.

మఱియు, జనులు వారివారి సంస్కారము ననుసరించి కర్మమార్గమునుగాని, భక్తిమార్గమునుగాని, ధ్యానమార్గమునుగాని, జ్ఞానమార్గమునుగాని చేబట్టి, వైరాగ్యమును, సర్వభూతదయను అన్నిమార్గములకు తోడుగ దీసికొని అధ్యాత్మపథమున అగ్రగణ్యులై ఆత్మస్వరూపమునుగూర్చిన విజ్ఞానమును చక్కగ బడసి అదిరకాలములోనే ఆత్మనామోత్కారరూప చరమలక్ష్యమును సాధించివేయవలెను. అట్టి లక్ష్యసాధనకు మిక్కుటముగ ఉపకరించు ఏ ఆత్మతత్త్వ విచారణకలదో అద్దాని నీపుడు కావించెదము.

ఆత్మతత్త్వవిచారణ

ఏది నేదముయొక్క సారమై యలరుచున్నదో, నమస్త ఉరాచర ప్రాణికోట్లును ఏ యానందస్వరూపమును పొంద దలంచుచున్నవో, ఎద్దాని ప్రాప్తికై జీవులు భిన్నమార్గముల ననుసరించుచున్నారో అట్టి ధ్యేయాకారమగు పరబ్రహ్మమే ఆత్మ. సర్వవ్యాపకమై, సర్వజీవులందును సాక్షిరూపమున వెలుంగుచు, ప్రపంచమున కంతకును ఆధారభూతమై యొప్పుచు, జగత్తు అంతయు నశించినను తానుమాత్రము వశింపక జన్మజరామరణాది క్లేశములచేగాని, పదార్థముల యొక్క వికారములచేగాని యంటబడక విశుద్ధమై, ఇంద్రి

యాతీతమై బుద్ధ్యాదిగుంఢాతమునంతయును గూడ ప్రకాశింపజేయుచు నెయ్యది వెలయుచున్నదో, అదియే ఆత్మవ్యాస వసిష్ఠాది మహామునీంద్రులు విహరించు స్థానమదియే. సనకాది మహర్షులు సంపదించు తేత్రమయ్యదియే. జీవన్ముక్తులగు యోగీశ్వరు లందఱును క్రిడించు దివ్య ఆనందమయ రంగమదియే. ఆ తేత్రము. బుద్ధి! ఆవలనున్నది కావున మనోబుద్ధులకు నశులైనవారికి ఇంద్రియములను జయింపనివారికి అద్దాని తత్త్వము బోధపడనేరదు.

లోకవిద్యలన్ని గడించినను చిత్తశుద్ధిలేనిచో ఆత్మ తత్త్వము లేకమనను అనుభూతముకాదు. ఎట్టిమహాపండితుడైనను నేత్రములేనిచో వస్తువులను జూడగల్గునా! సకల శాస్త్రపారీణుడైనను, విద్యాధురంధరుడైనను నిద్రజోవుచో జాగ్రత్తప్రపంచవిషయము లాతనికి గోచరించునా! సామాన్యుడైనను నేత్రము బుండినచో చూడగల్గునట్లును, కేలుగొనినచో సమస్తవస్తుజాలమును గాంతుగలిగి యితరులనుగూడ ప్రబుద్ధులుగ జేయ గలుగునట్లును, ఈ ఆత్మవిద్యనుగూర్చియు నట్లే యెఱుంగవలెను.

పశ్యన్నపి ప్రస్థతి శృణ్వన్నపి న బుద్ధ్యతి,
పరన్నపి న కానతి తేనమాయానిహితీకః.

‘చిత్తశుద్ధిగలుగకపూర్వము జనులు మాయావృత్తులై యున్న కారణమున అట్టివారు పరమార్థతత్త్వమును చూచినను చూడకయే యున్నారు. వినినను తెలియజాలకయేయున్నారు. చదివినను అర్థము చేసికొనజాలకయే

యున్నారు।' అని విష్ణుభగవానుడు గరుత్మాంతను శిక్షింపచేసి, ఇదియే తక్కిన విద్యలకును ఈ ఆత్మవిద్యకును గల భేదము. కనుకనే అనేకులలో నెవడో యొకడు మాత్రమే ఈ విద్యనుగూర్చి ప్రయత్నించుటయు, అట్లు ప్రయత్నించిన యనేకులలో నెవడో యొకడు మాత్రమే సఫలుడగుటయు సంభవించుచున్నది. మరియు పరిపూర్ణ స్థితినిబొంది ఆత్మ వస్తువును కరతలామలకముగ నెఱిగిన జ్ఞానులు లోకమున బహు కొద్దిమంది మాత్రమేయుండుటకును నిదియే కారణము.

దృశ్యవాసవలన్నియు సంపూర్ణముగ నశించుట చేతను, సంకల్ప వికల్పములన్నియు ఉడిగి మనస్సు ధ్యేయా కారమున సంలగ్నమగుట చేతను, భ్రమరకీటన్యాయమువలె ఆత్మతో తదాకారాకారితమగుటచేతనుదప్ప మఱిదేనిచేతను ఈ ప్రబలమగు విషయ నశింపదు. తక్కిన యోగములు, ధ్యానములు, పూజలు, ఐశ్వర్యములు అన్నియు అంతఃకరణము నందిలి మాలిన్యమును తొలగించిపైచి తేత్రమును శుద్ధము చేయును. అట్టి శుద్ధాంతఃకరణమున ఆత్మ ప్రతిబింబించును. అనాత్మభూతములగు దృశ్యవృత్తులన్నియు తొలగిననే ఆత్మ స్థితి ఖటిల్లును. అపుడే ఆత్మ నిరావరణమై భాసిల్లును.

నిజముగ విచారించినచో ఆత్మయొక్క అవరణము తొలగించుటయే మనపనిగాని, లేని ఆత్మివస్తువును క్రొత్తగా పొందుటగాదు. శంకరులు వచించినది. చూడుడు—

అత్మాకు సతతం ప్రాప్తోఽప్యప్రాప్తవదాత్మయా,
తస్మాశ్చ ప్రాప్తవద్భూతి స్వకంకాభరణం యథా.

అనగా, ఆత్మ ఎల్లప్పుడును జీవులకు సంప్రాప్తించియున్నది. కాని అవిద్యచే అయ్యది లేనిచందమున వర్తించుచున్నది. ఆ అవిద్య వశించిన వెంటనే మఱచిన నిజ కంఠాభరణమునువలె తిరిగి దానిని జీవుడు పొందుచున్నాడు. కాబట్టి జీవులందఱును యథార్థముగ ఆత్మ స్వరూపులే. భ్రమచే తాము బద్ధులమని అజ్ఞానులమని తలంచుచున్నారు. ఇయ్యది అతీతబోధ. ఇదియే పరమగుత్యము. రజ్జువునకు ఏకాలమందును నికారములేదు. సర్పభ్రమ కలుగక మునుపును, కలుగుకాలమునను, భ్రమ నివారణానంతరమును గూడ అయ్యది ఒకే విధమున నున్నది. ఘటమున్నప్పుడును, లేనప్పుడును అందలి జలము చలించుచున్నపుడును, నిశ్చలముగ నున్నపుడును గూడ సూర్యుడు ఒకేవిధముగ ఎల్లకాలములందును ప్రకాశించుచున్నాడు. అదేరీతిగ మూర్ఖు అంతయు చిత్తమునకు కలుగుచుండ ఆత్మ స్వరూపుడగు జీవుడు అజ్ఞానకాలమున ఆ మూర్ఖు తనపై నారోపించుకొని ఆ యుపాధితో తాదాత్మ్యమొంది దుఃఖితుడగుచున్నాడు. ఎట్లనగా కదలుచున్నది రైలుబండి. కాని అందున్న బాలుడు చెట్లు కదలుచున్నవని తలంచుచున్నాడు. తిరుగుచున్నది భూమి, కాని ఆ గుత్యము తెలియనివాడు సూర్యుడే పరిభ్రమించుచున్నట్లు భావించుచున్నాడు.

“దృశ్యలేద్రేషు ధావక్సు ధావన్నిక యథా కి”

అనగా పరుగిడుచున్నవి మేఘములు. కాని అనివేళి కంద్రుడు పరుగిడుచున్నట్లు తలంచుచున్నాడు. వెయ్యేల—

త్రివిధ శరీరములతోటి కాదాత్మ్యమే జీవునకు బంధ హేతువు. దీనినిబట్టి యథార్థముగ ఈ జన్మపరంపరలు, సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వములు అన్నియు అంతఃకరణమునకేగాని ఆత్మకు కావని స్పష్టమగుచున్నది. అట్లే సదా నిర్వికారమై, ఏక రసమైయే యుప్పుచున్నది.

మనస్సునకు ఈవలనుండి చూచిన శరీరము, జగత్తు, బంధము మున్నగునవియన్నియు గోచరించును. అట్లు మనస్సున కీవల నున్నంతవఱకును జీవుడు సంసారచక్ర పరిభ్రమణముననుండి తప్పించుకొనజాలక, అనేక జన్మపరంపరాది దుఃఖముల ననుభవింపవలసినదే. దాని నివారించుట కెవరికిని శక్తిలేదు. ప్రకృతియొక్క అప్రతిహతమైన నియమమిది. అనగా, దృశ్యపాపనలు, సంస్కారము లుండునంతవఱకును, లింగశరీరమున్న ఉండియే తీరును గావున నపుడు జన్మాది దుఃఖములు కలుగుచునే యుండును. ఎపుడు మనస్సును చాటి ఆవలకు పోవునో, అపుడీ జగత్తుగాని, జీవాముగాని, యేవియు నుండవు. ఒకే పరమాత్మచైతన్యము తానై వెలుగుచుండును. స్వప్నమునుండి మేల్కొంచిన, క్షుప్త జగత్తు అసత్యమగునట్లు, మనస్సును చాటినచో మనఃకార్య మగు జగత్తున్న అసత్యమై, ఒకే సద్వస్తువు ప్రత్యక్షము కాగలదు, అపుడు రెండవ వస్తువే యుండదు. ఆ యేకమగు సద్వస్తువే బ్రహ్మము; అదియే ఆత్మ.

అట్టి ఆత్మయొక్క స్వరూపమేమియో ఒకింత యోచించెదము. అది సాంతమా, అనంతమా! సాకారమా, నిరా

అకారమా? క్షణికమా, శాశ్వతమా? ఈ మున్నగు విషయములు విచారణీయములు. జాగ్రతగ వాక్యబుద్ధితో పరిశీలించిన ప్రతివానికిని తనలో ఏదో యొక వస్తువు ఎల్ల కాలములంద ను సమముగ వ మాకును శేకయున్నట్లు గోచరము కాగలదు. అది 'నేను' 'నేను' 'నేను' అని స్ఫురించునదియే. అదియే ఆత్మ. బాల్యకాలమందు వ 'నేను' అనునది కలదో, యౌవనకాలమందును, వృద్ధాప్యమందును ఆ 'నేను' కలదు. దేహమే పరిణామ మొందుచున్నది. కాని ఆ 'నేను' అనునది ఎపుడును, అన్ని దశలందును సమానముగ నే యున్నది. అట్లే భార భవిష్యద్వర్తమాన కాలములందును, జాగ్రత్వస్వప్న సుషుప్త్యవస్థలందును ఆ 'నేను' నిర్వికారమై, సమముగ వర్తించుచున్నది. ఏలయనగా, పూర్వమున్న 'నేను', ఇప్పుడున్న 'నేను' ఒకటి కానిచో పూర్వము చూచిన వస్తువుయొక్క స్మృతి యిపుడు కలుగనేరదు. అదేరీతిగా, 'నేను' స్వప్నమును గాంచితిని. 'నేను' హాయిగ నిదురించితిని' అను ప్రత్యేకభిజ్ఞ జాగ్రత్తనందు కలుగుటవలన జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తుల మూడిటియందును ఒకే 'నేను' అనువర్తించి యున్నదను సత్యమును అన్వయవ్యతిరేకములద్వారా మనము స్పష్టికరింపగలుగుచున్నాము. దీనినిబట్టి ఆత్మ ('నేను' అనునది) నిర్వికారమని యుజ్జ్వలమైనది. ఏ వస్తువు నిర్వికారమో అది తప్పక అనంతమై యుండివలెను. ఈ విషయమును మైత్రానిక శాస్త్రరీత్యా యిపుడు కేల్పుటకు యత్నించెదము.

ప్రపంచములోనున్న సమస్తపదార్థములును ఆకారముతో గూడినవే, అనగా అనేక ఆణువులయొక్క సంఘాతములే అయియున్నవి. ఆ ఆణువులు స్థూలపంచభూతమయములు అయినను, లేక సూక్ష్మపంచభూతమయములు అయినను సరియే, కాబట్టి ఏదియో యొక సమయమున ఆ ఆణువులు తమ కారణరూపమున లేన మొందవలసియే యుండును. అనగా తమ యాకృతి గోల్పోవును. లేక వికార పంతములగును. అట్లుగాక నిర్వికారముగ నున్నచో, ఆ వస్తువు ఆణువుల సంఘాతముకాక యుండవలెను.

ఆణువుల సంఘాతముకానిది ఆకారవర్జితమై, అత్యంత సూక్ష్మమై యుండును. ఏది ఆకారవర్జితమో, అత్యంత సూక్ష్మమో అయ్యది తప్పక అనంతమై పరగవలయును. దీనినిబట్టి సర్వావస్థలందును నిర్వికారమై యున్నందు ఆత్మ అనంతమనియే స్పష్టమగుచున్నది.

ప్రతివారిలోను ఈ ఆత్మ ('నేను') కలదు. పై నిర్వచనమునుబట్టి అందరిలోను అది అనంతమైయే యుండవలెను. అయితే అనంతమైనది ఒకటి యుండునుగాని రెండు అనంతములుగాని, అనేక అనంతములుగాని యెప్పటికిని సంభవింపవు. అట్లు సంభవించుచో అది అనంతమనియే చెప్పబడదు; సాంతమేయగును. దీనినిబట్టి అందఱి ఆత్మయు ఒకటి యని తేలినది. ఇంతవఱకు విచారించిన దానినిబట్టి ఆత్మ ఏకమని, సత్యమని, నిర్వికారమని, అనంతమని నిశ్చయించినాము.

అయితే ఇక జగత్తు మాటయేమిటి! అది యెక్కడినుండి వచ్చివడి! ఆత్మ, జగత్తు రెండును ఎట్లు సత్యము కాగలవు? ఒకేరాజ్యమునకు ఇద్దరు చక్రవర్తులెట్లుండగలరు? కావున నిది ఏమియో విచారించెదము—పాశ్చాత్యసిద్ధాంతమునందు జగత్ప్రతినిధుగర్చిన రెండు వాచములు కలవు—(1) విజ్ఞానవాదము (Idealism) (2) భౌతికవాదము (Realism or materialism) అని. మొదటిపక్షమువారు జగత్తు శేవలము భావములచే నేర్పడినదనియు, స్థూలముగ కానుపించు ఈ జగద్రూపము సత్యము కాదనియు చెప్పుదురు. ఈ వాక్యము నందు కొంత సత్యము కలదుగాని అయ్యది పూర్ణసత్యము కానేరదు. ఏలయనిన భావములకు ఆధారమేదేని యుండియే నీరవలెను. భిత్తిలేక చిత్రముండనట్లున్న, జలము లేక తరంగముండనట్లున్న, ఆధారమేదేని లేనిచో ఆధేయములగు భావములు నిలువజాలవు. ఆయాధారమే అనగా అధిష్ఠానమే ఆత్మ. అట్టి ఆత్మ యను అధిష్ఠానముపై రజ్జువునందు సర్పము వలె అజ్ఞానముచే కల్పింపబడినదై ఈ జగత్తు పరమార్థదృష్టిచే ఆత్మకంటే వేఱుగాక వర్తించుచున్నదే యగును.

ఇక భౌతికవాదులు ఈ జగత్తు ఏ రీతి కానుపించుచున్నదో అదియే సత్యమని చెప్పుదురు. ఈ సిద్ధాంతమున్ను సరికాదు. ఏలయనగా, ఈ దృశ్యజగత్తు స్వప్నమునగాని, సుషుప్తియందుగాని లేదు. ఏది సత్యమో అది యెల్లకాలములందును ఉండవలెను. మఱియు సత్యమైనవస్తువు అందరికిని అన్ని వేళలందును ఒకేవిధముగ గన్పించవలెను. ఈ

జగత్తు జంతువుల కొక విధముగను, పక్షుల కొక విధముగను, మనుజుల కొక విధముగను భిన్న భిన్నముగ కానుపించుచున్నది. ఇక మనుజులలోగూడను బారివారి మనస్తత్త్వములనుబట్టి కొందఱికి ఒకప్పుడు దుఃఖమయముగను, మరికొందఱికి ఆనందయు క్తముగను గోచరమగుచున్నది. కాబట్టి ఈ కాను పించు జగత్తు సత్యముకాదు. అజ్ఞానముచే కల్పింపబడిన దేహేంద్రియమనోరూపముగు ఉపాధివలన ఆత్మయే యీ జగ ద్రూపమున దృశ్యరూప మగుచున్నదనుటయే పూర్ణ సత్యము.

అట్లుకాక ఒకవేళ ఆత్మనుండియే ఈ జగత్తు పుట్టు చున్నదని తలంచుచో అపు డాత్మ వికారవంతమగును. మిఱియు దాని అనంతత్వ, నిత్యత్వములకున్న హానియు కలు గును. కాబట్టి ఆ సిద్ధాంతమున్న సమ్యక్తము కాదు. నిజమే మనిన ఆత్మ నిర్వికారముగ ఎప్పటియట్లే నిజసచ్చిదానంద స్వరూపముతోటి వెలయుచున్నది. మనస్సను అద్వయగుండా జూచుపారలకది జగద్రూపమున గోచరించుచున్నది. కావున నామరూపాత్మకమును, తేజికమునగు ఈ జగత్తువలన ఆత్మ యొక్క నిత్యత్వ, అనంతత్వ, నిర్వికారత్వములకు ఏ హానియు లేదు.

ఇక ఆత్మ అనంతమను విషయమును మఱియొకవిధ ముగ స్పష్టపఱచెదము—భూతాకాశము, చిత్తాకాశము, చిదాకాశము అను మూడాకాశములు కలవు. అందు చిదా కాశమే ఆత్మ. భూతాకాశమును మ్రింగునది చిత్తాకాశము.

చిత్తాకాశమును మ్రుంగునది చిదాకాశము. భూతాకాశ మే
యెంతయో గంభీరమై, విశాలమై, సర్వవ్యాప్తమై, అతి
సూక్ష్మమై యుండ ఇక చిదాకాశమెంత మహిమాలిశయము
గలిగియుండునో! ఈ విషయము నేయిప్పుడు వివరముగ తెలిసి
కొందము-అనేక వేలమైళ్ళ విస్తీర్ణముగల భూభండము
లును, మహాసముద్రములును గొప్ప గొప్ప పర్వతములును
గలిగియున్న ఈ భూలోకముయొక్క నిడివి 8 వేల మైళ్లు,
భూమికంటె సూర్యుడనేక రెట్లు పెద్దది. దాని నిడివి దాదాపు
8 లక్షలమైళ్లు ఉండును. అంత పెద్దదైనను 9 కోట్ల మైళ్ళ
దూరమున నుండుటబట్టి ఆసూర్యగ్రహము చాలచిన్నదిగ
మనకు కనుపించుచున్నది. సూర్యుడు అగ్నిమయము. అప్పు
డప్పుడండు ప్రచండవాయువులు వీచుటచే అగ్నిజ్వాలలు
వీచుచు డును. ఆవిధముగ వీచునట్టి ఒక్కొక్క అగ్ని
జ్వాలయందు మన భూలోకము లెన్నియో పట్టును. దీనిచే
సూర్యబింబముయొక్క అతివిశాలదూర మెక్కింత అవగా
హము కాగలదు. ఇక నక్షత్రము లేపదార్థములు. ఆకా
శము సలంకరించు చిన్నచుక్కలా? కాదు. ఒక్కొక్క నక్ష
త్రమున్ను సూర్యునివంటి అతివిశాలపదార్థమే. ఇంతే కాదు.
ఈ సూర్యునికంటె అనేక రెట్లు పెద్దవగు నక్షత్రము లనేక
ములు కలవు. కాని ఈ మన సూర్యునికంటె చాలదూర
మున నుండుటచే అయ్యవి చిన్నచుక్కలపగిది దృష్టోచర
మగుచున్నవి. నక్షత్రము లెంత దూరముననున్నవోయూహిం
చుట కొకమార్గము కలదు. అది యేదనిన—ప్రకాశము

యొక్క వేగము సెకండువకు చాచాపు 186 వేల మైళ్లు, అనగా కనుతెచ్చపాటు కాలములో ప్రకాశము 186 వేల మైళ్లు పోవునని యర్థము. ఇంత మహా వేగముగల ప్రకాశమున్ను నక్షత్రములనుండి బయలుదేరి భూమిని జీగవలె ననిన ఎన్నియో సంవత్సరముల కాలము పట్టును. అంతియే కాదు, కొన్ని నక్షత్రముల ప్రకాశము భూమినింకను జేర లేదనియే కొందఱు ఖగోళశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు. ఆహా! ఎంత వైశాల్యము! అటువంటి అసంఖ్యాకములగు విశాల నక్షత్ర, సూర్య, చంద్రగ్రహములను తన కుక్షియందుంచుకొనిన యీ భూతాకాశ మెంత విశాలమైనదో ఒక్క జలాయు మూహింపుడు! ఇట్టి యనంతాకాశము చిత్తమున కస్యముగ లేదు. వీలయినగా సంకల్పమువలననే ఈజగత్తు ఉద్భూతమగుచున్నది. ఆ చిత్తమో,

‘విష్వక్యాహమిదం కృత్స్నమేకాంశన స్థితో జగత్’

అనునట్లు ఆత్మయందు జెచటనో కల్పితమైయున్నది. ఇక నట్టి ఆత్మ యొక విశాలమైనదో, అనంతమైనదో యూహింపుడు! ఏ సద్విదాకాశమున చిత్తాది సూక్ష్మప్రపంచము, స్థూలరూపములగు ఈ యనంతకోటి బ్రహ్మాండములు ఉదయించి, స్థితిగలిగి, తుదకు లయించుచున్నవో అట్టి పరమూర్త అనంతమని వేఱుగ చెప్పవలయునా!

ఇంకను ఆత్మ స్వప్రకాశరూపము గలది; దేనిచేతను అది ప్రకాశింపబడిదు. అదియే సమస్త దృశ్యపదార్థములను

ప్రకాశింపజేయుచున్నది. ఈ ప్రకాశమానుడగు సూర్యునకు నూడ స్వతః సత్తలేదు. ఆత్మసత్తచేతనే యాతడు ప్రకాశించుచున్నాడు. కాబట్టి సూర్యు డాయాత్మను ప్రకాశింపజేయజాలడు. ఖుటము దీపమును ప్రకాశింపజేయగల్గునా ! కావుననే శ్రుతులు—

‘తమేవభాస్త మమభాతి నిర్వం, తస్యభాషా సర్వమితం నిభాతి’

అని పేర్కొనినవి. అనగా ఆ యాత్మ యుండుటచేతనే యీ సమస్తపదార్థములును సత్తగలిగియున్నవికాని, లేమన్నవానికి ఉనికియే సంభవింపదని భావము. ఖుటమునుండి మృత్తికను తీసివైచిన ఇక మిగులునదేది? తరంగమునుండి బలమును తీసివైచిన ఇక తరంగ మెదట! కాబట్టి ప్రతి పదార్థమునందునుగల అస్తి, భాతి, ప్రియ, నామరూపములను అయిదు అంశములలో మొదటి మూడును అనగా అస్తి, భాతి, ప్రియములు (లేక సత్, చిత్, ఆనందములు) బ్రహ్మరూపములగుటచే సత్యములును, తక్కిన నామరూపములు రెండును జగద్రూపములగుటచే మిథ్యయు అయియున్నవి. చిత్ అనగా ప్రజ్ఞానము, తెలివి.

శ్లో! మోక్షేషులే శృణోదేదం జఘ్రంతి వ్యాకరోతి చ ।

స్వాద్యస్వాదూ విజావాతి క్షత్ప్రజ్ఞానమదీరితమ్ ॥

అని ఈప్రకారముగ ప్రజ్ఞానముయొక్క స్వరూపము ఉపనిషత్తులయందు నిర్వచింపబడినది. అనగా, జేనిచే ప్రాణి చూచుచున్నాడో, వినుచున్నాడో, మూర్ఖునుచున్నాడో,

మంత్రయు ఎన్ని వికారములు పొందుచున్నను ఆర్థ నిర్వికారమై, అవ్యయమై, అచంచలమై నాటకమందలి దీపమువలె నుదా ఏకరసముగ భాసిల్లుచున్నది. నాటకమందనేక పాత్రధారులు నచ్చిపోయినను దీపము చారలనందటిని ప్రకాశింపజేయుచు చారల సుఖదుఃఖములచే సంబంధక భారమును, లేకున్నను ఏకరీతి వెలుగుచుండునుగదా! అట్లే ఈ ఆర్థజ్యోతియును.

ఆర్థయొక్క స్వరూప తత్త్వవిచారణములందు కపిలుని సాంఖ్యము చాలవఱకు ఉపకరించును. అది యెట్లయిపుడు విచారించెదము. ఈ దృశ్యమానమగు పదార్థములన్నియు నిరంతరము పరిణామ మొందుచునే యున్నవి. సూక్ష్మాణువులవార్చికము ఆయా పదార్థములనుండి లేచి అన్యపదార్థములందు ప్రవేశించు విక్రాంతి లేక నిరంతరము సంపదించుచునే యున్నవి. ప్రాణులు భుజించినది మలాదుల ద్వారా బాహ్యప్రదేశమునకు బోయి యెఱువుగా పరిణమించి మరల యే వృక్షమందో సూక్ష్మరూపమున ప్రవేశించి ఫలాదులగుచున్నది. జలబిందువులు అవిరియై మేఘరూప మొందుచున్నవి ఒకరు వదిలినగాలి మఱియొకరు పీల్చుచుండుటచే ఒకరియందలి అణువులు మఱియొకరియందు ప్రవేశించుచున్నవి. ఇపుడున్న ఈ దేహము ఇంకొక యేడు వర్సరములకు సంపూర్ణముగ మారి మూతనాణువులతో కూడినదగుచున్నది. ఆ పాత అణువులన్నియు ఇతర జగత్పార్థములందు జొరబడినవని యర్థము. నేడు ఒకని దేహముగల అణువు రేపు జంతువువందో లేక వృక్షమందో

ప్రవేశింపవచ్చును. లేదా సూర్యాదిగోళములందు చేరవచ్చును.

ఈ రీతిగ ప్రపంచమున అనవరతము గొప్ప పరిణామము జరుగుచున్నది. కాని స్థూలదృష్టిచే జగత్తు స్థిరముగా నున్నట్లే తోచుచున్నది. మన దేహమందలి పృథ్వ్యంశమునకును, బాహ్యమందలి పృథ్వ్యంశమునకును ఏ భేదమున్ను లేదు. అట్లే జలాన్ని వాయ్వాశములనుసూర్చియు నెఱుంగవలెను. కాబట్టి మన స్థూలదేహము సమస్త స్థూలదేహము (విరాట్) యొక్క అంశమే యగును. విరాట్ సాగరమున మన స్థూలదేహ మొక తరంగమువంటిది. అనగా మనుష్య పశు పక్షి క్రిమికీటాదుల శరీరములన్నియు ఆ విరాట్దేహమను సముద్రమున వివిధతరంగములని భావము. కావున బాస్తవముగ జూచిన మనుష్యదేహమునకును, జంతుదేహమునకును, కీటకదేహమునకును ఏవియు భేదములేదు.

అదేరీతిగ వ్యష్టిమనస్సు, సమస్తమనస్సు (హిరణ్యగర్భుడు) యొక్క ఒక భాగము కాబట్టి మన మనస్సు, జంతువులమనస్సు అన్నియు ఒకే అపంచీకృత భూతసముదాయమందలి వివిధభాగములై యున్నవి. ఇపుడు వ్యష్టిచి సమస్తీయం దైక్యపఱచి, అవగా స్థూలశరీరమును విరాట్దేహము (విశ్వము)నందును, వ్యష్టి మనస్సును సమస్తమనస్సునందును భావనచే లయమొనర్చి వ్యష్టిసమస్తలకు సాక్షియై విలసిల్లు స్వస్వరూపాత్మస్థితియందు నెలకొనియుండుటను లెస్సగ అభ్యసించవలెను. అత్రుత కష్టపరంపరలన్నియు

పటాపంచలైపోగలవు. సంసారదుఃఖదావానలము పరిపూర్ణముగ శమించిపోగలడు. ఆత్మంకిత భవదుఃఖోపశమనమునకు ఆత్మతత్త్వవిచారణయే ఏకైకమార్గము. కాబట్టి ముముక్షువు లెల్లగు అహర్నిశము తత్త్వవిచారణ గావించుచు నిత్యమై, శుద్ధుడై, ముక్తమైనట్టి పరంజ్యోతియగు ఆత్మస్వరూపమును చక్కగ అవగాహనమొనర్చుకొని అట్టి పరతత్త్వమున, స్వస్వరూపమున జాగుగ నిలుకడగలిగి పరమానందమును బడయవలయును.

చంద్రకళలు వృద్ధిచొంది వృద్ధిచొంది పూర్ణమైనాడు. మరాఠాభృషితి నందుకొనునట్లు. ఈ ప్రకారముగ మానవుడు తన జీవితకాలమున స్వప్రయత్నముచే వికాసమొంది వికాసమొంది తుట్టతుదికు దేవుడుగా మారిపోవును. మానవుడు ఏనాటికైనను పూర్ణత్వమును బొందియే తీరవలెను. మానవుడు మాధవుడు కాగలడా యను సంశయము జనులలో పెక్కురికి గలదు. ఆ సంశయమును మహర్షులు తమ జీవిత దిగ్దర్శనముచే పటాపంచలు చేసివైచిరి. అనవరత పురుషప్రయత్నముచే, సంతతాభ్యాసముచే, గొప్ప పట్టుదలచే మానవుడు తన జీవితలక్ష్యమును తృటిలో సాధించివేయగలడు. అకుంతితదీక్షతో సాధన నుపక్రమించినచో అదిరకాలములో యరడు గమ్యము చేరగలడు.

వియ్యపుగింజపై పొట్టు (ఊక) ఉన్నంతవఱకు అది పంటకు ఉపయోగపడదు. రోటిలోవేసి దంచుట అనుక్రమముచే ఆ పొట్టు తొలగిపోవ ఉపయోగార్హమగును. అట్లే

జీవుడు అజ్ఞానమును అవరణచే గప్పబడియున్నంతవఱకు తనకు గాని, ఇతరులకుగాని ఉపయోగపడడు. పుణ్యకార్యచరణ, ధ్యానము, ఆంధ్రీయనిగ్రహము, మనస్సంయమము, ఆత్మ విచారణ మొదలగు పరమార్థక్రియలచే అజ్ఞానరూపముగు అవరణ తొలగిపోవ, జీవుడు అత్యంతవికల్పములైన తాను తరించి ఇతరులనుగూడ తరింప జేయుచుండును. మఱియు చియ్యపు గింకపై పొట్టు ఉన్నంతవఱకు అది (నేలలో పెట్టినచో) మొలకెత్తుదునే యుండును. అట్లే అజ్ఞానము, అవిద్యను అవరణ యున్నంతవఱకు జీవుడు జన్మపరంపరను బొందుచునే యుండును. దాని నెఱ్ఱినను తెగ్గ్రుంచివేయుటకు మనుజుడు విశ్వప్రయత్నము గావించవలయును. అది యున్నంతవఱకు జీవునకు చేటులేప్పదు. కనుకనే మహానీయులు అట్టి అవిద్యను త్రుంచివేయువఱకు ఏమాత్రము విక్రమించలేదు. తుదకు తమ లక్ష్యమును సాధించివైచిరి. ప్రతిజీవియు దుఃఖాహిత స్థితి చేసుకొనగలడు. నిర్వాణమును పరమానందస్థితి అందరి యొక్కయు జన్మహక్కు. దానిని ఈ జన్మయందే సాధించ వచ్చును. మహాగుణయొక్క ఈ దివ్యరందేళమును అల కింపుడు—

“ఓ జీవులారా! ప్రయత్నశీలురు కండు! పనిత్రమకు ఈ మానవజన్మ అంతముకాక పూర్వమే లక్ష్యముగు నిర్వాణమును సాధించివేయుడు! సోమరితనమునకు తిలాంజలి యొసంగుడు! పురుషప్రయత్నమును జేబ్బుడు! పట్టుదలతో సాధించుడు! మీరు తప్పక గమ్యస్థానమును జీరగలరు!

పాపకార్యములను చేయకుడు! పుణ్యకార్యములను, ధర్మకార్యములను ఆత్మోన్నతికి హేతుభూతములగు పవిత్రకార్యములను విరివిగ జేయుడు! చక్కటి శీలమును అభివృద్ధి జేసికొనుడు! పుట్టినది భోగము లనుభవించుటకుగాదు. ఇంతవఱకెన్నియో జన్మ లనుభవించినది చాలదా! ఇక యోగమునకై మఱుగుడు! మనస్సును, ఇంద్రియములను నిగ్రహించుడు. భోగవిలాసములనుండి మనస్సును మఱలించుడు! మనస్సు నిగ్రహింపబడినచో, ఇంద్రియములు అదుపులోనున్నచో అఖంధమైన ఆనందానుభూతి కలుగగలదు. ఈ పాత్యమును ముమ్మాటికిని నమ్ముడు! అశ్మరిశ్వాసము గలిగియుండుడు! మిమ్ములను మీరే యద్ధరించుకొనుడు! పెద్దలయెడల, సద్గురువులయెడల వినయవిధేయతలు గలిగియుండుడు. పరప్రాణికి మేలు చేయుడు. ఎవరికిని ఆపకారము చేయకుడు. సర్వభూతదయ, అహింస, సత్యము మొనలగు ఉదాత్తధర్మములను కార్యనిర్వహింపమనదప్పదు. బాహ్యభవ్యంతర శుచిత్వమును అలవాటుచేసికొనుడు. మిక్కుటముగు ఓర్పుగల్గి ధర్మములన్నిటిని క్రమక్రమముగ సాధించివేయుడు. అట్లు సాధించినచో జీవితము నిరుపయోగమైపోవును. కావున బాగధూకులై యుండుడు!”

ఇదియే మహర్షులు జనులకు గ్రావించు మహోపదేశము. మనజుని శీలనిర్మాణము మోక్షరూపలక్ష్యమును సాధించుటయందు అతిముఖ్యమైనది. శీలము సరిగా లేనిచో, సాధనచతుష్టయ సంపత్తి చక్కగ చేకూరనిచో జ్ఞానబీజము

లాతనియం దెట్లంకురించగలవు? కనుకనే గీతయందును శ్రీ కృష్ణభగవానుడు జనుల శీలనిర్మాణ విషయములో అతివాగ్దూతత వహించి అనేక సుగుణములను పొందుపఱచెను.

అగాధమగు ప్రేమ, వికాలమగు హృదయము ప్రతి చాదును కలిగియుండవలెను. ప్రేమ బంధువర్గమునకే పరిమితముగాక, మానవకోటివఱకే హృద్దులు నిర్మించుకొనక, చరాచర ప్రాణికోట్లయందును విస్తరించవలెను. ప్రేమప్రవాహము పరిధులు తెంచుకొని పరవర్లుతో కుక్కుచు బయలుదేరి వికాలప్రపంచమునంతను ఒక్కుమ్మడి కాగలింపుకొనవలెను. జంతుజాలముయొడల, కృమికీటకాదుల యెకలగూడ ప్రేమ, దయ, కరుణ విస్తరించవలెను. 'హృదయవైకల్యము' గలిగి యుండవలెను.

సామాన్య మానవుడు ఈ ప్రకారముగు తన ప్రయత్నాతిశయముచే, తీవ్ర అధ్యవసాయముచే, అకుండిరదీక్షచే సాక్షాత్ భగవానుడు కాగల్గును. ప్రతి జీవియు తన సత్త్వయత్నములచే మహాన్నత ఆధ్యాత్మికజిజ్ఞాసముల సథిగోహించగలడు. కావున మహాత్ముల జీవితముల నాదర్శముగ గైకొని, వారి యడుగుజాడల నడచుచు మారు కావించిన ధర్మోపదేశములను, అమూల్యబోధనలను జనులు కార్యాన్నిత మొనర్చుకొనుచుండవలెను. ప్రతిదీనింబమగు విశ్వమును బట్టి ప్రేలాడక, దృశ్యమువైపునకే అచార్యశ్రమములు పరుగిడిక, దృక్స్వరూపమగు చిన్మయపరమాత్మనుగూర్చి సదా విచారణ నలుపుచుండవలయును.

వీలయిన విశ్వముకంటె విశ్వేశుడు గొప్పవాడు ముక్కు-పుడకను లావణ్యముగ తయారుచేసిన స్వర్ణకారుని కంటె దాని కాధారభూతమగు ముక్కును తయారుచేసిన జేవుడు ఇంకను గొప్పవాడు. విశ్వపరిశోధనకంటె విశ్వేశుని గూర్చిన పరిశోధన మహత్తరమైనది. అవశ్యకమైనది. అనందమొసంగునది. విశ్వము ప్రతిబింబము, భగవంతుడు బింబము, ప్రతిబింబము ఊహితమై, అస్థిరమై, కాలమునకు అధీనమై యుండును. బింబము కాశ్వతమై, స్థిరమై, దేశ కాలాదులకు వశముకాకయుండును. కావున విజ్ఞాదగువాడు బింబభూతుడగు పరమాత్మను ఆశ్రయించి దుఃఖరహితుడై, జననమరణరూప శృంఖలములనుండి విముక్తిని బడయవలయును. నామరూప ప్రపంచమును బట్టుకొనియే నిరంతరము కాలము గడుపరాదు.

అంత్యకాలమున జేవుని రక్షించున దేదియో ముందు గనే యోచనచేసి దాని విషయమై తగుచాగ్రతలు గైకొనవలెను. 'నహి నహి రక్షతి' అని శ్రీ శంకరులు ఉద్ఘాటించినట్లు ప్రాపంచిక విద్యావైదుష్యముగాని, అధికార కీర్తిప్రతిష్ఠలుగాని, సంపదలుగాని యమబాధనుండి జేవుని తప్పించజాలవు. 'భజగోవిందమ్' అనునది ఒకటియే శరణ్యము. కావున గోవిందుని ఎంత శ్రీఘ్రముగ భజించిన అంత శ్రేయమును మనుజుడు పడయగలడు. ఆత్మవిజ్ఞానమును ఎంత త్వరితముగ పొందిన అంత కృతకృత్యుడు కాగలడు. తా నెవరో, ఈ జగత్తు ఎట్టిదో, బంధవిముక్తికి మార్గ

శుద్ధియో పెద్దలవలన, కాస్త్రమువలన గ్రహించి సత్య స్వరూపమైన తన ఆత్మయందు నిలుకడకలిగి జీవితలక్ష్యమును సాధించివేయవలెను. ఈవని ఎంత శీఘ్రముగ నెరవేర్చు జడిన అంత మంచిది. ఆత్మానుభూతి నిషయమందు ఏమాత్రము బాగు చేయరాదు. జీవితము అనేక ఆటంకములతోను, ప్రమాదములతోను, ప్రతిబంధములతోను గూడియున్నది. ఇట్టి పరిస్థితులందు విజ్ఞానగువాడు గొప్పపట్టుదలతో గూడి, ఎన్ని అవాంతరములు వచ్చినను లెక్కనేయక, ఆత్మసాక్షాత్కారరూపలక్ష్యమును ఈ జీవితమందే త్వరితముగ సాధించివేయవలెను.

జనులు తమ దృష్టిని యావత్తు బాహ్యవస్తువధిశోధన మందే నిమగ్న మొనర్చుచున్నారు కాని అభ్యంతరవిచారణ యందుకాదు. వారు విశ్వమును శోధించుచున్నారే కాని హృదయమును సంశోధించుటలేదు. బాహ్యమున లక్షల తొలదిమైట్లు ప్రయాణము నలుపుచున్నారే కాని అంతర్ముఖముగ ఒక్క అంగుళమైనను పోవుటలేదు. కొంత తనమందే కలదు కాని బాహ్యమున కాదను సత్యమును మనుజు డెంత శీఘ్రముగ గ్రహింపగలిగిన అంత ధన్యుడు కాగలడు. తన స్వరూపమునుగూర్చి, తన చిత్తమందలి గుణదోషములను గూర్చి, మనస్సున దాగియున్న బహుజన్మార్జిత సంస్కారములనుగూర్చి బాగుగ విచారణనల్పి దోషభూయిష్టమగు దానిని తొలగించివేయవలయును. దీనినే ఆత్మపరిశోధన (Self-introspection) అందురు.

దీపపు చిమ్మిని ప్రతిదినము తుడుచుచుండినచో ఎట్లు శుద్ధముగా నుండునో, రాగిపాత్రను ప్రతిరోజు తోముచుండినచో ఎట్లు నిర్మలముగా నుండునో, అట్లే ప్రతిదినము ఆత్మపరిశోధన చేసికొనుచుండినచో జీవునియందిక మాలిన్యము ప్రవేశించుటకు అవకాశముండదు. ఆత్మపరిశోధనచే ఆసురసంస్కారములను పారద్రోలుటకు, దైవసంస్కారములను రాబట్టుకొనుటకు చక్కని అవకాశ మేర్పడగలదు. ఇంటిలో దొంగలు ప్రవేశించి దొరలవలె మెలగుచున్నారు. ఆ దొరలను దొంగలని గ్రహించుటలోనే ఉన్నది మానవుని విజ్ఞత. ఏడుగమందు వారు దొంగలుగ ఎఱుంగబడుదురో, అడుగమందే వారు పలాయనము చిత్తగించుదురు. కామక్రోధాద్యసురవృత్తులన్నియు ఈ రీతిగనే బహుకాలము నుండియు జీవునియందు తిష్ఠవేసికొనియున్నవి. ముముక్షువగు వాడు ఆత్మపరిశోధనచే ఆ దుర్వృత్తులను చెండాడి హృదయమును నిష్కలంక మొనర్చుకొనవలెను. ఈ ప్రకారముగ జనరణము తొలగినపుడు మలవిశేషములు అంతరించినపుడు ఆత్మయొక్క అనుభూతి ప్రత్యక్షముగ సంభవించగలదు. అదియే మోక్షస్థితి. కావున అట్టి మహాన్నత లక్ష్యసాధనకై జీవుడు అనవరతము యత్నించుచు, తన హృదయమును నిరంతరము పరిశోధించుకొనుచు, దుర్వృత్తులకు, దృశ్యవ్యామోహమునకు కించితైనను అవకాశ మొసంగక, సదా ఆత్మపరిశోధన మొనర్చుకొనుచు బహుజాగరూకుడై వర్తించవలెను.

'నా స్తి జాగరతో భయమ్' అని శాస్త్రము లుద్ఘోషించిన చందమున వివేకదీపమును చేర్చుకొని అజ్ఞానాంధకారమును పటాపంచలు చేయుచునుండువానినిక సాంసారికదుఃఖము లేనియు బాధించనేరవు. జన్మార్జితవాసనాబలముచే ఇంద్రియము లెపుడెపుడు చెలరేగునో, మాయాప్రవాహముపై పునకు ఈడ్చుదొడిగునో, అపుడపుడు 'హన్యాల వివేకదండేన' అని వసిష్ఠు లాపరిచిచినట్లు వివేకమునుఁజ్ఞచే వానిని కొట్టి వశపఱచుకొనవలెను. అనగా ఆత్మపరిశోధనమొనర్చుకొని తత్త్వజ్ఞానముయొక్క సహాయముచే వైరాగ్యమును బడసి ఇంద్రియాదులను స్వాధీనము చేసికొనవలెను.

శక్త్యం శోధనం కర జయతః.

కాను జగతి శోకు తాతః.

ఇతి కరిభావయ నిజకుంసారం

సర్వం త్యక్త్వా స్వప్ననిచారమ్.

'నీ నెవడవు! నే నెవరు! మన మొక్కడనంటి వచ్చి నాము! నాతిల్లి మొవరు! నాతండ్రి మొవగు! ఈ ప్రకారముగ ఆలోచించి స్వప్నప్రాముఖ్యము ఈ దృశ్యవర్తిముపై మమత్వమును త్యజించుడు' అని మహానీయులు పలుకుచున్నారు. శాస్త్రములున్న అట్లే ఆదేశించుచున్నది. ఈ నెవరో చక్కగ విచారించి తాను పంచకోశములకు సాక్షియై విరాజిల్లు శాశ్వత ఆత్మయేకాని సర్వైరజేహాది దృశ్యరూపము కాదని నిశ్చయించి అట్టి ఆత్మయందే సదా నిలుకడ కలిగి యుండులాగున చూడవలెను. తాను జడవస్తువు కాదనియు

త్రికాలములందును నిర్వికారమై వెలయు చైతన్యమే యనియు నిరంతరము భావించుచుండవలెను. ఇట్టి పరమార్థ యుత్సముచే ఆచరకాలములో జీవునియందు అపూర్వముగ వ్యత్రీణత ఉదయించగలదు. పుటముచే మట్టము బంగారు మేలిమి బంగారుముగ మారునట్లు, సామాన్యుడగు జీవుడు ఆత్మపరిశోధనచేతను, ఆత్మవిచారిణచేతను సాక్షాత్ శివుడుగ మారిపోగలడు. నడుడు నారాయణసూపుడై చెన్నొందగలడు. బద్ధుడు ముక్తుడై విలసిల్లగలడు. స్వాత్మసూపసించాము చిత్తసూపకృంఖలములను విచ్చిన్నమొనర్చిచేసి బహుకాల బంధమునుండి తప్పించుకొని, మృత్యుసంసారసాగరమునుండి బయటపడును. అట్టి స్వారాజ్యస్థితి యుత్సరీలునశీ లభ్య మగునుగాని ఏ సాధనయు చేయని సోమరికి కాదు.

కాబట్టి మానవత్వమును గొప్ప సదవకాశము లభించి, శాస్త్రజ్ఞనసాంగత్యమును దివ్యాషధము సంప్రాప్తమైన ఈ తరుణముననే జనులు ఆత్మతత్వవిచారిణులచే తమ భవ రోగములను తాపుకొని నిత్యశాంతిని అనుభవించవలెను. ప్రాపంచికదృష్టిని త్యజించి ఆత్మదృష్టిని, దైవదృష్టిని శీఘ్రముగ అలవలించుకొనవలెను.

సమ్యక్ - దృష్టి

జనులలో కొందరికి దేహదృష్టి, కొందరికి మనోదృష్టి, కొందరికి ఆత్మదృష్టి యుండును. దేహదృష్టి గలవారు అధములు. ఒక ప్రాణిని చూచినపుడు ఆ ప్రాణియొక్క దేహ

సౌందర్యమును, పరిమాణమును, రూపురేఖలను మాత్రము
చారు చూచుచుందురు. మనోదృష్టి గలవారు మధ్యములు,
వీరు ప్రాణీయైక్క మనోభావములను, పాండిత్యగరిమను
చూచుచుందురు. ఇక అత్మదృష్టిగలవారు ఉత్తములు. వీరు
ఏ ప్రాణిని చూచినను లోనిఆత్మనే వీక్షించుచుందురు,
ఇదియే సుదర్శనము. దేహములు, మనస్సులు వేరువేరుగా
నున్నను, పరిణామము నొందుచున్నను సర్వతీత్రులకును ఆత్మ
యొక్కటియే. కావున అత్మదృష్టిగల అట్టి ఉత్తములు సమస్త
ప్రాణికోట్లయందును సమభావము గలిగియుందురు. సర్వుల
యెడల ప్రేమను, దయను వర్తించుచుందురు. విద్యావినయ
సంపన్నుడగు బ్రాహ్మణునియందును, గోవునిందును ఏనుగు
నందును, కుక్కయందును, కుక్కమాంసము వండుకొని తిను
జండాలునియందును సమదృష్టి కలవారే పండితులని గీతా
చార్యుడు పేర్కొనియున్నాడు. అదియే సమ్యక్దర్శనము,
సుదర్శనము. అట్టి సుదర్శనమును, సమ్యక్దృష్టిని కలిగి
యుండుటయే మానవుని లక్ష్యము.

విష్ణువు సుదర్శనచక్రమును ధరించియుండునని చెప్తు
దురు. ఆ చక్రమునకు ముల్లోకములందును వీడియు అడ్డు
రాదు. ఒక వేళ అడ్డువచ్చినను నిలువనేరదు. అట్లే సుదర్శ
నము గలిగియుండువాడు అనగా సమ్యక్దృష్టి, జ్ఞానదృష్టి,
అత్మదృష్టి, సర్వార్థభావముగలవాడు అవిద్యనంతిను పటా
పంచలుచేసి, తమస్సును, అజ్ఞానమును 'విధ్వంసమొనర్చి
సర్వత్ర పరమాత్మనే వీక్షించుచు, ఆధ్యాత్మిక విజయదుండు

భిని మ్రోగించుచు జహ్నునందయుతుడై మెలగుచుండును, వెయ్యేల, సుదర్శనము (సమ్యక్-దృష్టి) గలవాడు సుదర్శన ఛారియే (సాక్షాత్ విష్ణువే) అయి చెన్నొందుచుండును.

కాబట్టి ప్రయత్నాతిశయముచే, అభ్యాసప్రాబల్యముచే మనజుడు తన జీవితమందే దైవదృష్టిని సమ్యక్-దృష్టిని, సుదర్శనమును చక్కగ పెంపొందింపజేసికొనవలెను, నామరూపములను వివక్షగను, అధిష్టానకుగను సత్యముగను వీక్షించవలెను. దృశ్యము లేనిదనియు, వినాటికైన మరుగైపోవుననియు భావించి భోగలాలసను వరిత్యజించి, విషయములయెడల విరక్తికలిగి ఆత్మోన్ముఖుడు కావలయును. కావ్యాదృష్టిని తగ్గించుకొనుచు అంతర్దృష్టిని అభివృద్ధిపఱచుకొనుచు నుండవలెను.

‘ఆత్మసంగ్థం మనః కృత్వా న కించిదపి చింతయేత్’ అను గీతావాక్యరూప మహామంత్రమును సదా జపించుచు, బయటకు పరుగెత్తుకొని పోవుచుండు మనస్సును విచారణాబలముచే లోనికి తీసుకొనివచ్చి ఆత్మమందు స్థాపించి పునః విషయములపై దూకకుండ చేయవలెను. దేహాది దృశ్య కస్తువులందుగల జన్మ, మృత్యు, జరా, వ్యాధిరూప దుఃఖములను పడే పడే చింతన జేయుచు, అట్టి దోషానుదర్శనముచే వైరాగ్యమును బలపఱచుకొనుచుండవలెను. అట్లే అస్మయోగ్గ శాశ్వతత్వ, అనందరూపత్వములనుగూడ లెస్సగ భావించుచుండవలెను. ఈ రెండిటియొక్క అభ్యాసముచే, అనగా దృశ్యముయొక్క అల్పత్వమును చింతన

జేయుటచేతను, దృక్స్వరూపమగు ఆత్మయొక్క గాంభీర్యమును భావనయొనర్చుటచేతను సమ్యక్ - దృష్టి లెప్పుడో జేకూరి 'బ్రహ్మవిత్ బ్రహ్మైవ ఛ'వతి' అనునట్లు సాధకుడు సాక్షాత్ పరబ్రహ్మస్వరూపుడై విలసిల్లును. కాబట్టి జనులు తమ ప్రయత్నాతిశయముచే ఆత్మదృష్టిని చక్కగ బలపఱచుకొని, సువర్చనయుతులై, విష్ణుప్రయొక్క సుదర్శనము కూడి ప్రపంచములో ఎదుగులేనివారై, ప్రళాంత హృదయులై సర్వత్ర బ్రహ్మమునే వీక్షించుచు జీవితమును దైవమయముగ నొనర్చుకొనవలెను.

ఈ ప్రకారముగ ఆత్మదృష్టి బడయుటకై తీవ్రతర యత్నము నలుపుచు మనుజుడు జేహాభిమానమును పూర్తిగ తొలగించుకొనవలెను. తాను బడమైన జేహము కాదనియు, నిత్యశుద్ధ బుద్ధ ముక్త ఆత్మస్వరూపమేయని అహంకారము భావించుచుండవలెను. ఆత్మ సత్యవస్తువు. జేహము కల్పితవస్తువు. సత్యవస్తువునకు ఉన్న విలువ కల్పితవస్తువునకు లేదు.

మనుష్యునకు ఉన్న విలువ మనుష్యుని నీడకు లేదు. బింబమునకు ఉన్న విలువ ప్రతిబింబమునకు లేదు. అట్లే ఆత్మకున్న విలువ జేహమునకు లేదు. జేహము కాలము ఉండిపోవునది. అట్టి మూడున్నర మూర్త జేహమునుధరించి జగన్నాటకమాడి మరల తేర వెనుకకు పోవువాడు, కర్మ బంధమున తగులొక్కనియున్నవాడు. అల్పశక్తి గలవాడు అగు జీవుడు అజ్ఞానపశమున తన్ను మించినవాడు లేదని,

మిడిసిపడుచుండును. అధికార గర్వముచే ధనమదముచే, సౌందర్యమవముచే, దేశభిమానముచే సాంశ్రిత్యసర్వముచే ఎదుటివానిని లెక్కసేయక తన్ను మించినవాడు త్రిభువనము లందు లేదని ప్రవర్తించుచుండును.

దీనికి కారణము పెద్దల సాంగత్యము లేకుండుటయే, చక్కని శాస్త్రపరిజ్ఞానము కొరతపడుటయే, ఆధ్యాత్మిక అనుభూతి లేకపోవుటయే.

సత్యము నెఱుంగుకొనలేక మనుజునకు తన అల్ప శక్తులను గూర్చిన గర్వ ముదయించుచుండును. సమ్యక్-జ్ఞాన ముదయించినచో, దేశముయొక్క సత్వరత్వమును గూర్చిన పరిజ్ఞానము కలిగినచో, ఇక అభిమానము, గర్వము, మదము మున్నగునవి పెంటనే కాలికి బుద్ధి చెప్ప గలవు. కావున జీవుని గర్వభంగమునకు సమ్యక్జ్ఞానమే ముఖ్య హేతువై యున్నది. అట్టి జ్ఞానమేదియో తెలిసి కొందము. —

‘జ్ఞానం సమ్యగవేక్షణం’—అను ఉపనిషద్వ్యాఖ్యము సమ్యక్ దృష్టియే జ్ఞానమని నిర్వచించుచున్నది. అనగా ఉన్నదానిని ఉన్నట్లుగను, లేనిదానిని లేనట్లుగను చూచుటయే జ్ఞాన మనబడును. ఆత్మ సత్త్వము, దేశాది నామ రూపములు అసత్యములు—అని యెఱుఁగుటయే జ్ఞానము. ఇట్టి సమ్యక్ - జ్ఞానమువలన పరమాత్మ యెడల భక్తి, అగత్తుపై విరక్తి సహజముగనే కలుగుచుండును. అట్టి

జ్ఞానము లేనిచోటికి 'జ్ఞానార్థమూలం అధఃకౌఖం' అనునట్లు అంతయు నిల్లకరించుటగనే గోచరించుచుండును. ఉన్నది లేనిదిగనూ, లేనిది ఉన్నట్లుగను గన్పట్టును. త్రికాలములందు సత్వము, రసక్రియ, తనపై న, తనప్రకృతి, తనలోపల అంతటను వ్యాపించియున్న దైవమును, ఆత్మను గుర్తించు గగ, తాను ధరించిన బుట్టబొమ్మను (దేహమును) కూత్రము సత్వముని తలంచి దాని సౌందర్యము, దాని అంశము, దాని చందము చూచి కులుకుచుండును. ఎంతవెట్టి! శాస్త్ర మూహా శాస్త్ర! శేరి పదికట్టలలో ఒక కట్టగా యాహిందు తన శాంతభౌతిక కాయమున వీ ముమత్వము, వీ అభిమానము, వీ అహంభావము జీవునకు కలదో అదియే ఆతని పతనము నకు మూలకారణ మగుచున్నది. ఆ ప్రీతి, ఆ ఆరాధన, ఆ అభిమానము తన ఆత్మపై నున్నచో మనుషుడు వినాదో మోక్షము పొందియుండెడివాడు.

అయితే బహుకాలమునుండి జీవుని హృదయమందు రూఢిపడియున్న ఈ దేహాభిమానము, తజ్జనితమగు గర్వాది కము తొలగుట ఎట్లు? గాఢముగ జరించియున్న ఈ దుర్వాసన పెడలిపోవు మార్గమేమిది? విచారణ చేయవలెను. విచారణచేతనే హ్రస్వదృష్టి అంతరించగలదు. 'ఈ అనంతమగు విశ్వములో నేనెంత, నా దేహమెంత, నా ఊరెంత, నా పరిజనమెంత?'— అని మరల మరల చింతన చేయవలెను. ఇట్టి విచారణయందు ఈ క్రింది అంశములు చక్కగ ఉపకరించగలవు. —

రైలుబండియొక్క వేగము 1 గంటకు దాదాపు 60 మైళ్లు.
విమానముయొక్క వేగము 1 గంటకు దాదాపు 300 మైళ్లు.
కాంతియొక్క వేగము 1 గంటకు దాదాపు 67 కోట్ల మైళ్లు.

ఒక సంవత్సరకాలమునకు కాంతి (Light) ఎంత దూరము ప్రయాణము చేయుచో దానిని కాంతి సంవత్సరము (Light-year) అందురు. అనగా ఒక కాంతి సంవత్సరము నకు 6865696100010 మైళ్లు (అనగా దాదాపు 6 లక్షల కోట్ల మైళ్లు), ఖగోళకాస్త్రజ్ఞులు ఆకాశముపై గల అగణిత నక్షత్రరాసులయొక్క దూరమును ఈ కాంతిసంవత్సరమును అనుగుణద్వారా కొలిచెదరు. మనకు అతిసమీపమున గల నక్షత్రముయొక్క దూరము 4 కాంతి సంవత్సరములు. అనగా 4×6865696000000 మైళ్లు (అనగా దాదాపు 28 లక్షల కోట్ల మైళ్లు). ఆకాశమున ముగ్గునో అలికినట్లు కానిదిండు చాలపుంతలో ఎన్నికోట్ల నక్షత్రములు కలవో చెప్పలేరముగాదు. మన సూర్యుడున్న ఒక నక్షత్రమే. అయితే అతిసమీపమున నుండుటఁబట్టి తేజోవంతముగ గన్పట్టుచున్నాడు. భూమినుండి సూర్యుని దూరము దాదాపు 91 కోట్ల మైళ్లు. మన సూర్యుని చుట్టు, ఒక్కొక్క నక్షత్రము చుట్టు ఎన్నెన్ని గ్రహములు తిరుగుచున్నవో! దానిలో. మనవలెనే ఎన్నెన్ని జీవరాసులున్నవో! ఒక పర్యాయము రాత్రికాలమున ఆకాశమును పరికించినచో, కోటానుకోట్ల మైళ్లు దూరమున ప్రకాశముగ పరిభ్రమించుచున్న ఆ తేజోరాసులను వీక్షించినచో, ఆ యా గ్రహ

తా'రామండలమును గూర్చి ఊహించినచో, అనంతవిశ్వము యొక్క గాంభీర్యము, భగవానునియొక్క సర్వజ్ఞత, సర్వతత్త్వములు దృష్టోచరములు కాగలవు. అప్పుడే గర్వము వలాయనమై దైవభక్తి ఉపయించగలదు.

మానవుడు అపుడపుడు ఈ అనంతబ్రహ్మాండ సుహృదమును గూర్చి విచారించుచు తనలో తా నిట్లు విలపించుకొనవలెను—'ఈ అనంతకాళములో మన సూర్యుడెంత! సూర్యుని చింత నలుసునలె గోచరించు ఈ భూమి యెంత! భూగోళములో ఆసియా ఖండములో భారతదేశమెంత! భారతదేశములో ఆంధ్రప్రాంతమెంత! ఆంధ్రప్రాంతములో నా జిల్లా ఎంత! నా జిల్లాలో నా ఊరెంత! నా ఊరిలో నా గొంట్లెంత! నా యింటిలో నే నెంత!'—అని ఈ ప్రకారముగ ఆలోచించినచో ఇక గర్వమునకు, అహంకారమునకు చోటు లేకుండును. ఇట్టి విషయములు యోచింపని కారణము చేతనే ఆల్పుడగు జీవునియందు దర్పము ప్రదేశించుచున్నది. మఱియు నాస్తీకుడై సర్వజ్ఞుడగు పరమాత్మను విస్మరించుచుండుటయు సంభవించుచున్నది. అనంత విశ్వమంతే-చోటనో మూలపడియుండు జానకు జీవుడు, లేపో మాపో నామహాపములు లేకుండ అద్భుత్యమైపోవు దేహముగల ఈ ఊడికజీవి, కాశ్వతుడై సర్వజ్ఞుడై, బ్రహ్మాండవ్యాపకుడైనట్టి పరమాత్మను విస్మరించి దర్పముతో వ్యవహరించుట చాల శోచనీయము. ఇట్టి అహంకారము ఎంత శీఘ్రముగ విలయమైపోయిన అంత శ్రేయస్కరము.

కావున, విజ్ఞుడగువాడు సశ్వరమగు తన ఉపాధి యొక్క భువనను గూర్చి చింతింపక శాశ్వతమగు తన హృదయస్థ అత్మను గూర్చియే పర్యాలోచించుకొనుచు, గర్వాదులను వీడి భగవద్భక్తియునుజ్ఞై, సర్వేశ్వరునియొక్క అపారకృపకు పాత్రుడై ఆత్మానంద మనుభవించవలెను. దేహభిమానమును పూర్తిగ విడనాడవలయును. దేహముపై మమత్వమును తొలగించుకొనవలెను. వాస్తవముగ ఈ దేహమునకు తనకు ఏమాత్రము సంబంధము లేదు. దేహము ఐడమైనది. పంచభూతాత్మకమైనది.

దేహము - దేహి

ఈ దేహము ఎవరిది? అని భాగవతమునందు ఒక ప్రశ్న లేవవీయబడినది.

దేహః కున్నదాతుః క్వం ఏషే ద్దృశ్యమతత త
మాతుః కిరుర్యా బలిసః క్రేతురగ్నేః శునోఽపి కా. 1

ఏకం సాధారణం దేహమవ్యక్త ప్రభవాప్యయమ్
కో నిద్వానాత్మసాత్ శృత్వా హన్తి జహృచ్ఛతఃకః. 2

(భాగవతము 10-10-11,12)

ఈ దేహము ఎవరిది?

అన్నముపెట్టి పోషించువానిదా! పుట్టించిన తండ్రిదా!
తొమ్మిదినలలు మోసిన తల్లిదా! తల్లిని కనిపట్టి తాతదా!
దీనిచేతి పనిచేయుచు బలవంతునిదా! శ్మశానములో దీనిని
కాల్చినేయు అగ్నిదా! రుద్ర భూమియందు దీనిని కొఱికి

తొడిగి తినివేయు కుక్కలదా? అని భాగవతకారుడు నిలదీసి ప్రశ్నించెను. భాగవతము దశమస్కంధములో నారదుడు సలకూబ, మణిగ్రీవులను దేవపుత్రులకు కావించిన హితోపదేశ సంవర్ణమున ఈ ప్రశ్న కావించబడెను. ఆ ప్రశ్నకు నారదులే ఈ ప్రకారముగ సమాధానము ఒసంగిపై దిరి—

‘నాయనలారా! ఈ దేహము ఎవరిదీ కాదు. ఇది యొక సామాన్యమైన జడవస్తువు. మృత్తికానిర్మితమగు ఖుళియవంటిది. ప్రకృతినుండి పుట్టి ప్రకృతిలో లయమై పోవుచున్నది. ఇట్టి అల్పవస్తువును ‘నేను’ అని తలంచి ఇతరులకు కీడు చేయదలంచుచుండు ఎంత అనివేసలు!’ కావున నశ్వరమై, పాంచభౌతికమైనట్టి ఈ శరీరము తాను కావనియు, శాశ్వతమగు చిన్మయ అస్మయే కావనియు బాగుగ నిశ్చయించుకొని, సర్వప్రాణులు తన స్వరూపమే యని భావించుకొని, ఎవరికిని అపకారము చేయక తీరితమును గడుపవలయును.

మానవునికి కలుగుచున్న దుఃఖమంతటికిని కారణము ఈ దేశభిమానమే. దేహముపైనను, దేహమునకు బయట గల పదార్థములపైనను గల మమత్వమే దుఃఖమునకు హేతువు. జీవుడు ఉపాధిని ధరించి లోకమున వ్యవహరించుచున్నప్పటికిని ఆ ఉపాధితోగాని, లోక వ్యవహారములతోగాని గుంగములేనివాడై, వానియందు తగుల్కొనక బహుతాగ్రరగ వర్తించుచుండవలెను. పంచకోశ వివేకముచేతను, సాంఖ్యవిచారణచేతను ఆత్మస్వరూపుడగు తనయొక్కయు,

అనాత్మస్వరూపముగు ప్రపంచమయొక్కయు యథార్థ స్వరూపము చక్కగ తెలిసికొని, దేహదులతో వాస్తవముగ తనకు ఏమాత్రము సంబంధములేదని గ్రహించి, నాటకములో దీపము భంగి తాను సర్వసాక్షిగా ఈ జగన్నాటకమును వీక్షించు తటస్థుడే యని గుర్తెరింగి ప్రళాంతముగ జీవితమును గడుపవలెను. శార్యము చేయుచున్నను అశార్యము నందు తగుల్కొనకుండుటయే మానవునివిజ్ఞత. దేహము నందున్నను తాను దేహాతీతుడని తెలిసికొని దేహమును సాక్షిగా జూడగల్గుటయే మానవుని గొప్పతనము. అభ్యాసముచే ఇట్టి స్థితి జనులకు తప్పక ఏర్పడగలగు. ఇట్టి దేహాభిమానరాహిత్యముచే జీవుడు అనుభవించు ఆనందము వర్ణనాతీతము. దుఃఖము లపశేకమైనను అత్తటి అరనికి సోకకుండును.

యం లభ్యా చాపరం, లాభం మన్యతే నాధికం కరః,

యస్మిన్ స్థితో న దుఃఖేన గురుణాపి విచార్యతే.

అని గీతాచార్యుడు అట్టి మహాన్నతస్థితినిగూర్చి వర్ణించి యున్నాడు. దేనిని పొందినదో ఇక ఇతరులమగు లాభము లన్నిటిని అంత గొప్పగా చూడవో, దేనియందు నిలుకడ గలిగియున్నచో ఘోరదుఃఖము వచ్చి నెత్తిన పడినప్పటికి ఏమాత్రము చలించవో అట్టి ఆత్మస్థితి దేహాభిమానరహితులకే సిద్ధించగలదుగాని అన్యునకు కాదు. తాను జడమైన దేహమని తలంచుకొనుచుండు వాడెవడును అట్టి పవిత్రస్థితిని

అనయజాలడు. సంసారసాగరముయొక్క ఆవలి యొడ్డును చేరజాలడు.

శరీరపాషణార్థీ సశ్య ఆత్మానం నిదృక్షతి

గ్రాహం చారుధియా భృత్వా సదీం తిర్తుం స గచ్ఛతి.

ఒకానొక యాత్రికుడు పాదచారియై తీర్థయాత్రచేసి కొనుచు పోవుచుండ త్రోవలో ఒక నది అడ్డు వచ్చెనట. ఆ సమయమున సూర్యు డస్త్రాదీఁ గ్రుంకెను. చీకటి నలు దెగుల వ్యాపించెను. నదియొడ్డున ఒక్కపడవగాని, పడవ నడుపు మనుష్యుడుగాని ఎవరును లేరు. తాని దూరముగ ఒక చోట నదియొడ్డున నల్లటి మొద్దు ఒకటి పడియుండుటను గాంచి అది కొయ్యయని భావించి దానిపై కూర్చొని అతడు నెమ్మదిగ దానిని నీటిలోనికి నెట్టెను. అది కదలిపోవు నుండెను. ఈ ప్రకారముగ అతడు సదీయధ్యభాగమువఱకు రాగా, ఆకాశము మేఘావృతమై మెఱపుమెఱయగా ఆ మెఱపుకాంతిలో ఆ కొయ్యమొద్దును పరికింప అది కొయ్య కాదనియు మొసలియనియు తేలివది. ఇట్టి పరిస్థితియందు ఆ యాత్రికుడు ఆవలియొడ్డును చేరగలడా యని శ్రీ కంకరా చార్యులవారు ప్రశ్నించుచున్నారు. ఎన్నటికిని చేరలేడు. భయంకరమైన ఆ మొసలి త్రోవలోనే అతనిని కబళించి పైచును. అట్లే 'నేను దేహమును' అనుభావము కలవా డెవడును ఆత్మను దర్శింపలేడు. సంసారసముద్రమును దాట లేడు, దుఃఖిదాలమును తొలగించుకొనలేడు.

ఈ శరీరము వాస్తవముగ బ-శమట్టితో చేయబడిన ఒకానొక ఇల్లు. ఇది కొద్దికాలము నివసించుటకొరకు భూదేవినుండి బదులుగ తీసికొనబడినది. తిరిగి ఆ భూదేవికి దీనిని సమర్పించి వేయవలసియున్నది. ఎల్లకాలము దీనిలో నివసించుటకు అనుమతిలేదు. ఇది సొంత ఇల్లు కాదు. అద్దె కొంప. అద్దె కొంపలలో శాశ్వతనివాసము సాధ్యపడదు. ఏదియో యొక కాలములో లేవవలసినదే. అట్టిచో దానిపై అంత మమత్వమేల? కాగుగ విచారించి చూచినచో దేహముపై గాని, దేహము న్నాశయించుకొనియుండిన కాహ్య వస్తువులపై గాని, బంధ్యాదులందుగాని మమత్వము లేవలయు కల్పితమే యని తేలుచున్నది. కాబట్టి అట్టి కల్పితభావములను విస్తరించి తాను జడమైన పదార్థము కాదనియు నిత్య శుద్ధబుద్ధముక్త ఆత్మైక్యరూపమే యనియు దృఢముగ నిశ్చయించివలయును. దుఃఖరాహిత్యమునకు, బంధవిముక్తికి ఇది యొకటియే మార్గము.

కాశ్యపశ్చ వివృతేఽయశాయ.

దేహభిమానమను పాశముచే జీవుడు అనాదికాలము నుండియు ఒడ్డుడై, తత్సలితముగ ఈ జననమరణరూప ప్రవాహమందు దిక్కులేక కొట్టుకొనిపోవుచున్నాడు. సుకృత పశమున లభించిన ఈ పరమపరిత్ర మానవజన్మయందు ప్రయత్నపూర్వకముగ జ్ఞానమను ఖడ్గమును సంపాదించి 'నేను దేహమును కాదు, దేహసాక్షియగు ఆత్మను' అను వివేకమును లెస్సగ బడిన, దేహజూంభావరూపపాశమును

ఆ భిక్షము చే ఛేదించిపైచి పరమసుఖమును బొందవలయును. తాను జగద్యయాపుడు కాదనియు, శీవలము చిదార్థమే యనియు మరల మరల మననము చేయుచుండవలెను.

చిదానందరూప శ్చిత్తోఽహం శివోఽహమ్.

అని ఎలుగై త్తి పాడుచుండవలెను. జన్మాంతరసంస్కారమువలన తాను దేహామనుభావన కలిగినప్పుడెల్ల, తద్విరోధియగు ఆత్మశంస్కారమును మరల మరల తెచ్చుకొనుచు అవివేకమును పారద్రోలుచుండవలెను.

నాత్తి జాగరతో భయమ్.

జాగ్రతగ నున్నవానికి, వివేకవిషయమున మేలుకొనియున్నవానికి, దుఃఖమును గూర్చిన భయము లవలేక మైనను ఉండనేరదు. కాబట్టి ముముక్షువులగువారు దేహాభిమానమును దరికిజేర్చక, ఆత్మచింతనపరులై, జీవితమును వరమానందమయుముగ నొనర్చుకొనవలయును. దేహామనురథమందు తాము చిస్మయమాత్రియగు దేహియై విలసిల్లుచున్నట్లు భావించుకొనవలెను.

కొన్ని పెద్దపెద్ద దేవాలయములకు సంబంధించి కొన్ని రథము లుండును. సంవత్సరమున కొకపర్యాయమో, లేక రెండు మూడు పర్యాయములో దేవతామూర్తిని (ఉత్సవవిగ్రహమును) రథముపై ఆసీనులుగజేసి ప్రధానవీధులగుండా ఊరేగించుదురు. మందిరములలో జరుగుచుండు ప్రధాన దైవశైల్యంకర్యములలో ఇది యొకటి. ఆ రథోత్సవ

సమయమున ఊరిలోని పిన్నలు, పెద్దలు అందఱు హర్షాతి
శయముతో భక్తిపూర్వకముగ రథమువెంట పురవీధులలో
జనుచు భగవానునకు తమ భక్త్యంజలి ఘటించుచుందురు.

రథోత్సవములో ప్రధానమైనది రథముకాదు. జనము
కాదు, లాగువారుకాదు, అలంకరణముకాదు. రథములో
నున్న దివ్యమూర్తియే ప్రధానము. ఆమూర్తికొరకు దారి
పోదుగునా టెంకాయలు, పండ్లు కానుకలు సమర్పింపబడు
చుండును. అదియే ముఖ్యము. తక్కినదంతయు గౌణము.
కాని రథోత్సవసమయమున జనసామూహ్యముయొక్క దృష్టి
సాధారణముగ బహిష్కృతముగనే చనుచుండును. వేడుకలు,
అలంకారములు, నృత్యములు-వీనిపై నే వారిదృష్టి హెచ్చుగ
కేంద్రీకరింపబడుచుండును. ఏ కొలదిమందియో మహనీ
యులు తమ చిత్తములను ఏకాగ్రపఱచి రథాంతర్గత దివ్య
మూర్తియొక్క పదకమలములపై దానిని కేంద్రీకరించుదురు.
ఇట్టి రథోత్సవములు సంవత్సరమునకు ఎప్పుడో ఒక పర్యా
యము మాత్రమే జరుగుచుండును.

కాని ఈ ప్రపంచములో ఇంకొక రథము కలదు. దాని
ఉత్సవము ప్రతిదినము జరుగుచుండును. అదియే శరీరము.
శరీరం రథమేవ తు-అని ఉపనిషత్తు లెప్పుడో ఈ సత్య
మును బాహుళ్యముగ చెప్పివైచినవి. శరీర మొక రథము,
బుద్ధి సాధి, ఇంద్రియములు గుఱ్ఱములు, విషయములు దారి,
ప్రయోగార్థమయజమాని. ఇట్టి రథములు ఒకటికాదు, రెండు
కాదు, వందలుకాదు, వేలుకాదు, కోటానుకోట్లు ప్రతిదినము

లోకమున సంచరించుచున్నవి. ఇంతవఱకు కెన్నియో నిట్టి రథోత్సవములు గడచిపోయినవి, ఇప్పుడు గడచుచున్నవి, ముందు గడవనున్నవి. కాని వీనినిగూర్చి ఎవరైన పట్టించుకొనుచున్నారా? రథికుడగు ప్రత్యగాత్మ కెవరైన జోహారు లర్పించుచున్నారా? అతనికి కనీసము రోజున లోకపర్యాయమైనా వందనము సమర్పించుచున్నారా? రథము (శరీరము) యొక్క అలంకరణములోనే సమయమంతయు గడచిపోవుచున్నది. ఇక మూర్తిని సేవించున దెప్పుడు? ఈ విషయమై గొప్ప ఆలోచన చేయదగియున్నది.

విజ్ఞుడగువాడు ఉపనిషత్ప్రతిపాదితమైన ఈ శరీరరథమునుగూర్చి దీర్ఘముగ యోచించి, రథముపై మమగ్నముండుక, అభిమానమును కలుగజేసికొనక, రథాంతర్గతమగు పరమార్థముందే తనదృష్టిని ముఖించి జీహము గడచుచున్నను, కూర్చోనుచున్నను, మాట్లాడుచున్నను, భజించుచున్నను అవియున్నియు ఉపాధిదనితక్రియ లేయనియు, తాను నిష్క్రియుడై, నిర్మలుడై, సర్వసాక్షియైనట్టి ఆత్మయేయనియు సదా భావించుచుండవలెను. మఱియు ఆ ఉపాధికి సంబంధించిన సుఖదుఃఖములను తనపై ఆరోపించుకొనక నిస్సంగుడై వ్యవహరించవలెను.

ఒక్క మానవ జీహమే కాదు, ప్రపంచములోని సమస్త చరాచర జీహములున్ను రథములేయని భావించవలెను. ఆవుశరీరము ఒక రథము, కుక్క-శరీరము ఒక రథము, వీనుగుశరీరము ఒక రథము, అట్లే చీమ శరీరమున్ను ఒక

రథ మే యగును. ఆయా వ్రాణులు కదలుచున్నపుడు రథోత్సవములు జరుగుచున్నట్లు భావన చేయవలెను. ఆయా రథములను సందర్శించినపుడు అందున్న రథికుడగు ప్రత్యేకత్వము సందర్శించు విజ్ఞానము జీవుడు సంపాదించవలెను అప్పుడే సర్వజీవరాసులందును దయ, ప్రేమ, కరుణ మనుజునకు కలుగ గలవు. అప్పుడే ద్వేషము, చైరము అంతరించిపోగలవు. సద్గుణావలంబనమున కిదియొక చక్కటి ఉపాయము. లోకములో ప్రాణికోట్ల యాపమున నున్న అగణిత రథములందు ఒకే చిదార్థియూప దివ్యమూర్తి అసీనుడైయుండ, ఇక ఎవరిపై క్రోధము? ఎవరిపై ద్వేషము?

యస్మిన్సర్వాణి భూతాని అత్మేనా భూద్విభాసతః

రత్ర లో మోక్షాః ॥ ౧౦ ॥ ఏకత్వమపశ్యతః.

(ఈశానాశ్లోపనిషత్తు)

ఉపనిషత్తులు పనికట్టుకొని ఈ ప్రకారముగ బోధించుచుండ ఇక జనులు 'వాడు వేఱు, మీడు వేఱు' అను భేద దృష్టిని గలిగియుండుట, వైరభావమును ప్రదర్శించుట హాస్యాస్పదమే యగును. మునులందు దారమువలె భగవానుడు అన్ని ఉపాధులందు అనుస్యూతముగ వర్తించుచున్నాడు. 'మూత్రే మణిగణా ఇవ' అను గీతాచాక్ర్యము యొక్క అర్థమిదియే. కాబట్టి జను లిట్టిసత్యమును గుర్తెత్తిగి విశాలభావమునే అలవాటుచేసికొని వైర ద్వేషాదులను పారద్రోలవలెను. సర్వభూతహితమునే పాంఛింపవలెను.

రథోత్సవసమయమున గభాంతర్గత దేవతామూర్తిని జనులెల్లు సేరింతురో, అట్లే ప్రపంచములో ఏ ఉపాధిని చూచినను అది భగవంతునియొక్క రథకుయని భావించి లోనగల ప్రత్యగాత్మకు భక్త్యంజలి సమర్పించవలెను.

‘ప్రణమేద్దండవమ్భామావాశ్వ చండాలగోఖరమ్’ అని భాగవతము వచించిన చందమున గుఱ్ఱము, అవు, గాడిద - పెద్దోల సమస్త ప్రాణీకోట్లకు మానసికముగ సాష్టాంగ వందన మాచరించవలెను. అపుడే విశ్వపేను, విశ్వరాత్రాత్మకము, సర్వదేవతారుణ్యము చక్కగ అభ్యాసము కాగలవు. జనులలో విద్యేషము తొలగిపోగలదు. రానురానియు స్థాపింపబడగలదు. అట్టి సర్వసమర్థహృత మహోన్నత లక్ష్మ్యముకొఱకై పాటుపడి సర్వక్షేత్రము లందును వెలయు క్షేత్రజ్ఞుడైన పరమార్థను నాత్మార్థ రించుకొని భవబంధనమునుండి విముక్తులు కావలయును.

రథికుడైన ఆర్థునుగూర్చిన ఇట్టి పరిజ్ఞానము రణ రంగమున పైనికునకు కవచము మాడ్కి వ్యవహారక్షేత్ర ముందు సాధకువకు చక్కగ ఉపకరించును. జీవితి మొక యుద్ధ రంగము. మూయ. అవిద్య, అజ్ఞానము అను శత్రువుతో ముముక్షువు భీకరమగు పోరాటమునుచున్నాడు. ఈ యుద్ధ మున స్వీయరక్షణార్థము ఒక కవచము అతనికి అత్యావశ్య కమై యున్నది. అదియే దైవకవచము, బ్రహ్మకవచము, నారాయణకవచము.

బ్రహ్మకవచము

జేవదానవసంగ్రామ సమయమున జేవరలకు విజయము లభించు నిమిత్తము జేవపురోహితుడగు విశ్వదూపుడు ఇంద్రుఁడు నారాయణకవచమును ఊప జేసి, దాని భాగవతము వ్రవ్వఁచుస్కంధమున పేర్కొనబడినది. నారాయణకవచ ప్రభావముచే ఇంద్రుడు రణమందు విజయశ్రీని జేబట్టకలెను. దానవులు భయభ్రాంతులై పలాయనమును చిత్తగించిరి.

కవచధారణ యోధులకు అత్యవసరము. శత్రువుల ఆయుధప్రయోగములనుండి, అఘాతములనుండి కవచము దేహమును సంరక్షించును. భౌతికకవచములకే ఇంతటి అమోఘశక్తియున్నపుడు ఇక ఆధ్యాత్మికకవచమును గూర్చి వేఱుగ చెప్పవలయునా! విశ్వదూపుడు జేవేంద్రునకు బోధించినది ఆధ్యాత్మికకవచము. దానినే నారాయణకవచమందురు. ప్రతివారును ఇట్టి పరమార్థకవచమును ధరించియే లోకమున వ్యవహరించవలసియున్నారు.

జీవుడు అనాదికాలమునుండి ఒకానొక భీషణసంగ్రామములో పాల్గొనుచున్నాడు. ఏ యుద్ధమైనను కొలదిరోజులలో సమాప్తమై పోవును. కాని జీవుడు తిగులొక్కిన ఈ ప్రకృతిసమరము అనాదికాలమున ప్రారంభమై ఇంకను తెరులకయున్నది. కామక్రోధాది శత్రువులతో అతడు ఎడితెప్పిలేక పోరాడుచున్నాడు. దేహభ్రాంతి, దేహభిమానము, అహంకార, మమకారములను ప్రతీపకత్తులతో

జీవుడు అనవరతము పోదునట్లుచున్నాడు. శత్రుపక్షము మహాశక్తివంతమై యుండుటఁబట్టియు, స్వపక్షమున రగివంత బలము లేకుండుటఁబట్టియు జీవుడు ఈ ప్రకృతినంగ్రామమున విజయము గాంచలేకున్నాడు. పైగా శత్రుప్రహారములచే నానాబాధల నొందుచున్నాడు. ఇట్టిస్థితిలో జీవుడు తన్ను తాను సందక్షించుకొనుటకై ఏదియోవిధముగ యత్నము నులుపవలసియున్నది. ఇందులకు కవచము చక్కగ ఉపకరించును. లోహములచే నిర్మితమగు కవచము కాదు, దైవకవచము, ఆత్మకవచము, నారాయణకవచము, భౌతిక కవచము భౌతిక దేహమునే సందక్షించునుగాని మానసిక బాధలను అది ఏమాత్రము తొలగింపజాలదు. భవదుఃఖమును బాపుటకు ఆత్మకవచమే శరణ్యము. నానావిధ కష్టాలములతో గూడిన ఈ సుసారరణక్షేత్రమున జ్ఞాన కవచమును ధరింపనిదే, దైవకవచమును ఆశ్రయించనిదే జీవుడు శాంతిని నొందుకొనలేడు.

‘రక్తమాంసములతో గూడిన ఈ యాణిక దేహమును నేను కాను, దేహసాక్షియగు ఆత్మయే నేను’ అని నిరంతరము భావించుటయే కవచధారణయగును. ‘నాలుగు మూరల చిన్న అస్థిపంజరము నేను కాను, విశ్వవ్యాపక ఆత్మయే నేను’ అని సతతము సంస్మరించుటయే దైవకవచమును పరిగ్రహించుట యగును. ‘పుట్టుచు, చచ్చుచు కర్మాధీనమై అస్వతంత్రమై యున్న ఈ ఉపాధి నేను కాను. జననమరణరహితమై, సర్వస్వతంత్రమై, దేకకాలక్రియలకు

ఓకింతైనను సంబంధము లేని నిర్వికల్పచిదాత్మయే నేను' అను శ్రద్ధానము కలిగియుండుటయే బ్రహ్మకవచమును ధరించుట యగును.

ఇట్టి ఆశ్చర్యకవచమును, దైవకవచమును ధరింపని వారికి ఈ సంసారక్షేత్రమున దెబ్బలు తప్పవు. దుఃఖము తప్పదు, బాధ తప్పదు, ఎండతో శత్రుము నెఱుంగక, తమ నిజాత్మభావమును మఱచి ఈ దెబ్బలు కనుచు, బాధలు పొందుచు సంసారభారమును ఈడ్చుకొనిపోవుచు జీవయాత్రను కొనసాగించుచున్నారు. దుఃఖముచే కుదిలిపోవుచున్నారు. మానవుడు దుఃఖించుటకొరకు కాదు ఈ అపూర్వజన్మను బడసినది. దుఃఖమును పోగొట్టుటకొరకు. ఆత్మజ్ఞానముకట్టియే ఇక్కార్యమును సాధింపగలడు. దైవకవచముకట్టియే శాంతిని ప్రసాదింపగలడు. మాయకు అధీకుడగు జీవుడు మాయాతీతుడగు పరమేశ్వరుని ఆశ్రయించి నపుడుమాత్రమే మాయాప్రభావముగ దుఃఖమునుండి విముక్తుడు కాగిల్గును. గొడుగు వేసికొనినవానికి వర్ష బాధ యెట్లుండదో, చెప్పలు తొడుగుకొనినవానికి కంటకముల బాధ యెట్లుండదో, కవచమును ధరించినవానికి బాణాప్రహారదనిత బాధ యెట్లుండదో అట్లే మాయాతీతుడగు పరమేశ్వరుని ఆశ్రయించినవారికి, ఆత్మజ్ఞానము కలిగియున్నవారికి సంసార బాధ లెవ్వియు ఉండవు. ఇట్టి ఆత్మజ్ఞానమును యుక్తి లేనిచో ఈ మహాసాంసారిక కల్లోలయందు జీవితమే అత్యంత దుర్భరముగా పరిణమించును.

జనక భూపాలుడు సంసారమోడున్నప్పటికిని ఈ జ్ఞానరూపకవచమును ధరించియే శాంతిని బొందగలిగి యున్నాడు. అర్జునుడు రణరంగమున శత్రువులను సాహసోపేషముగ ఎదుర్కొనుచు వివిధ కార్యముల నాచరించినప్పటికిని 'మామనుస్మర యుద్వచ' (నన్ను స్మరించుచు యుద్ధము చేయుము) అనుగీతాబోధను స్మృతిపథమునం దుంచుకొని, సదా శ్రీకృష్ణుని తన చిత్తకుహరమున ధ్యానించుచు అట్టి భక్తికవచముచే యుద్ధమును యజ్ఞముగ మార్చిపైచెను. భయంకరయుద్ధమాచరించినను పరమేశాంతినే పడయగల్గెను. శ్రీకృష్ణుని అనవరత సంస్మరణముచే వ్యవహారసంకలితక్షేత్రమును విజనారణ్యప్రశాంతిచాతావరణమయముగ నొనర్చుకొనగల్గెను.

భయంకరమగు ఈ సంసారపథమున జను ప్రతిజీవిని అట్టి దైవికవచరూప రక్షణ అవసరము కావున ముముక్షువులెల్లరు అద్దానిని పరిగ్రహించి జీవితమును ఆనందప్రపూర్ణముగ గావించుకొనవలెను. మిత్రబాంధవులు దేహమున్నంత వఱకీ ఒకరి ఆదుకొనవలయు. ఆ తదుపరి జీవునకు దిక్కవరు! దేహమున్నను, పోయినను సర్వకాలసర్వావస్థలయందును జనులను కాపాడునది నారాయణుడే. ఆ నారాయణుని ఆశ్రయించినవారికి, ఆ నారాయణకవచమును ధరించినవారికి ఇక ఏలాటి ఆపదలు, భయములు ఉండి నేరవు. భగవద్భక్తియే ఆ నారాయణకవచము. అర్చిజ్ఞానమే ఆ నారాయణకవచము. నిరంతర దైవస్మరణమే ఆ నారాయణ

కవచము, అట్టి మహోన్నత ఆధ్యాత్మికవచమును ధరించి, నిత్యవ్యవహార మాచరించుకొనుచు, దైవదృష్టిని ఏ కాల ముందును వదలక జీవుడు సంసారరంగమున పరమహాయిని తొందపలయును,

ఇట్టి బ్రహ్మకవచధారణచేత జీవునకు గల దుఃఖము లన్నియు, భయములన్నియు సమూలముగ తొలగిపోగలవు. అజ్ఞానియగు జీవునకు ఉదయము నిద్రలేదినది మొదలు, రాత్రి పరుండువఱకును ఎన్నియో భయములు కీడించు చున్నవి. అవి యేవియును ఆత్మవిచారణతత్పరుడగు జ్ఞానిని బాధించనేరవు.

ప్రపంచములోగల భయములన్నిటిలోను మరణ భయము అతితీవ్రమైనది. మరణమునుమాట వినుటతోడనే బనులు దద్దరిల్లి పోవుదురు. కాని అట్టి భయమును ఉపసంహరింపఁజేయుట, గీతాదిసద్గ్రంథములు ఆత్మజ్ఞాన ప్రబోధము ద్వారా సంపూర్ణముగ తొలగించివైచినవి. “ఓ జీవుడా! నీవు బసవ మరణరహితుడవగు అమృతస్వరూపుడవే నీకు మరణమును నడియే లేదు” అని అవి బోధించినవి. ‘చనిపోయెను’ అను వాక్యములోని ‘చనుట’ అను పదమునకు పోవుట, వెళ్ళుట అనియే అర్థము కలదు. అసగా జీవుడు ఒక దేహమునువదిలి మఱియొక దేహమును గ్రహించుటకు ఇంకొక చోటునకు వెడలెననియే అర్థము. (పాతవస్త్రమును తీసివైచి త్రొక్కి వస్త్రమును ధరించులాగున.) దీనిలో ‘నశించుట’ అను అర్థమున కాస్కారమే లేదు. కావున మరణ మనగా జీవుని

దేహపరిస్థితియొక్క ఒకానొక మార్పుకాని వినాశమెన్నటికినిగాదు. ఇట్టి అపూర్వసత్యములను మహర్షులు వెల్లడించి జనులకు గొప్ప ఆశ్వాసమును కలుగ జేసిరి.

ఆత్మ ఒకటి తప్ప ప్రపంచములోని ప్రతివస్తువున షడ్భావ వికారములకు లోనై యుండును. శరీరమున్న దృశ్యప్రపంచములో సంతర్భావమే కావున అదియు వికారములనుండి తప్పించుకొనజాలదు కాబట్టి అదియు పుట్టుట, గిట్టుట కలిగి యుండును. ఆత్మకూత్రము నిర్వికారమై యున్నందుచుండును. మంచుకు శీతలత్వ మెట్లు స్వభావమో, అగ్నికి ఉష్ణత్వమెట్లు స్వభావమో, అట్లే శరీరమునకున్న జననమృణములు స్వభావములై యున్నవి. అందుచే మరణమునుగూర్చి యెవరు భయపడనవసరములేదు.

రామతీర్థులొకప్పుడు ఒకానొక సభలో ఉపన్యసించుచుండ మధ్యలో ఎవరో ఒక చీటీ తెచ్చి బారికి అందజేసిరి. రామతీర్థులది చదువుకొని దానిని ప్రక్కనబెట్టి మఱి ఉపన్యాసమును కొనసాగించెను. సభ పూర్తిఅయిన వెనుక ఒకరు 'అయ్యా! ఆ చీటీలోని విషయములేమి?' అని రామతీర్థుల నడుగ, 'నాకు ఒకజే కుమారుడు కలడు; ఆతడు మరణించెనను వార్త దానియందుగలదు' అని చెప్పెను. 'దానిచేతమకు దుఃఖము కలుగలేదేమి?' అని వారడుగ 'నిష్కృతేడిగానున్నది' అను వార్తచేగాని, 'మంచు చల్లగానున్నది' అను కబురుచేగాని ఎవరికైన శోకము జనించునా? జనింపదు. ఏలకదనిన అని వానికి సమాజగుణములు. అట్టి పుట్టిన

వస్తువు గిట్టినది అను వార్తచే విజ్ఞానకు దుఃఖమొన్నటికిని గలుగదు. 'జాతస్య హి ధ్రువో మృత్యుః' అను గీతావాక్యానుసారము పుట్టిన జీవాము ఎప్పటికైనను నశించియే తీగును' అని రామకీర్తలు గంభీరముగ పలికిరి. మహాత్ములయొక్క అనుభవవాక్యము లిట్లే యుండును.

ఇంతవఱకు జీవామనుగూర్చి విచారించితిమి. ఇక ఆత్మనుగూర్చి యోచించెదము. ఆత్మ నాశంహితమైనది. మహావచికారములు లేనిది. కాశ్యతమైనది. సనాతనస్వరూపమై వెలుగొందునది. ఈ సత్యమునే క్రింది గీతాశ్లోకము నిరూపించుచున్నది.

న జాయతేమ్రయతే నా కచాది

హ్నాయం భూత్వా భవితా నా న భూయః

అతో నిత్యకౌన్తీతోఽయం పురాణో

న హస్యతే హస్యమానే కరీత.

(2-20)

ఇట్టి ఆత్మయే జీవుని యథార్థస్వరూపము. జీవుడు 'జీహి'యే కాని 'జీవాము' కాదు. వస్త్రమును ధరించువాడే కాని వస్త్రముకాదు. ఇట్టిలో ఉండువాడే కాని ఇల్లుకాదు. పొలము (క్షేత్రమును) చూచువాడే కాని పొలముకాదు. ఇట్టి నిగూఢతత్త్వమును మహర్షులు స్వాయంభవిముద్వారా జనసామాన్యమునకు అందజేసి, ధైర్య, వీర్య, గాంధీశ్వాదులను వారికి కలుగ జేసిరి.

వాస్తవముగ అఖండధైర్యము, నిర్భయత్వము, ఆత్మజ్ఞానముచే దప్ప మఱి జేనిచేతను గలుగ నేరవు. 'ద్వితీయా

'దైవ భయం భవతి' అను శ్రుతిప్రకారము ఆత్మకంటె వేరుగ మిటియొక వస్తువును సత్యమని నమ్మినచో మెటనే భయముదయించును. అజ్ఞానిదనులు దేహాదిదృశ్యపదార్థములను సత్యమని నమ్మి భయమును, దుఃఖమును పొందుచున్నారు. జ్ఞాని దేహదులను సత్త్వరములుగను, అర్మరు శాశ్వతముగను నమ్మి నిర్భయత్వమును, అపరాధానందమును బడయుచున్నాడు. ఈ సంపర్కమున వివేకానందులు పలికిన ఈ క్రింది వాక్యములు స్మరణీయములై యున్నవి—

It is strength and strength that we want, and the first step in getting the strength is to uphold the upanishads and believe that 'I am the Atman.'

'మనకు కావలసినది బలము, బలము! అట్టి బలమును సంపాదించుటకు ఏకైకమార్గము ఉపనిషత్తులను విశ్వసించి 'తాను ఆత్మనని తలంచుటయే'. కనుకనే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ దుర్బలత్వమును, నిరుత్సాహమును, దేహాహంభావమును పొందియున్న అర్జునునకు మొమ్మొదట ఆత్మజ్ఞానమునే ఉపదేశించుటకు కారణము.

ఈ ప్రకారముగ ఆత్మవిజ్ఞానమును బడసి తన యథార్థ స్వరూపముయొక్క పరిచయముగలిగి మృత్యుభయమును దూరీకరించుకొనవలెను. మానవుడు జన్మించినది భయములతో క్రుంగిపోవుటకుగాదు. ఉదయము లేచినది మొవలు ఎన్నియో భయములచే మనుజుడు సతమతమగుచున్నాడు. ఇట్టి దౌర్భాగ్యస్థితి యారని తెన్నటికిని తగదు. కాలమునకు,

ప్రకృతి లోబడిన ఒకానొక అల్పవస్తువుకాదు మానవుడు. మృత్యువుయొక్క చెవ్వుచేతలలో అణగియుండు తుచ్ఛ వస్తువుకాదు. అతడు బ్రహ్మాండము లన్నిటిని ఆవరించి కాలునకు కాలుదై, మృత్యువునుగూడ చప్పరించి వేయగల శక్తిసామర్థ్యములు గలవాడతడు. ఈ సత్యమును తెలియక, తాను నాలుగుమూరల దేహపంజరమని భ్రమించి జీవుడు నానాపాథలకు లోనగుచున్నాడు. అడుగడుగునకు ఏదియో భయముచే నావరింపబడుచున్నాడు. కాబట్టి జీవుడు తాను నిత్యశుద్ధము క్త అర్థమేకాని దేహముకాదని ముఱల ముఱల చింతన జేయవలెను. 'తద్భ్రహ్మ నిష్కలమహం న చ భూత సంఘః' అను శంకరుల వాక్యమును పదేపదే స్మరించుచుండ వలెను. దీనిచే ఒక మరణభయమే కాదు, ఏ భయమైనప్పటికిని ఒకటాపంచలై పోగలదు.

ప్రతిదినము ఉదయము నిద్రలేవగానే పడకడై కూర్చుండి మూడు పర్యాయములు ఓంకారము నుచ్చరించి నిజాత్మస్వరూపమునుగూర్చి లెక్క భావన జేసి తదుపరి మాత్రమే దినచర్య ప్రారంభించవలెను. దానిచే అఖండ ధైర్యము చేకూరుటయేగాక దినచర్య నిర్దుష్టముగను లోన సాగగలదు.

19 వ. అధ్యాయము

అనుష్ఠాన వేదాంతము

ఈ ప్రకారముగ మోక్షానుభూతికొఱివై సాధకుడు అనేకయత్నముల నాచరించుచున్నప్పటికిని, అనేకయోగములను శీలించుచున్నప్పటికిని, నిత్యవ్యవహారమందు పరశ్రాణియెడల దయ, కరుణ, ప్రేమ గలిగియుండనిచో ఆ ప్రయత్నములు పూర్ణసాఫల్యమును గలుగజేయజాలవు. ప్రతి జీవిని తనవలెనే చూచుకొనుచు సాధకుడు ఉచారవైఖరిని అవలంబించవలెను. అట్లుకాక, ఒకవైపు యోగములను, అభ్యసించుచు, మఱియొకవైపు పరశ్రాణియెడల ద్వేషభావము గలిగి యుండుచో అతని పరిస్థితి మందు తిని పథ్యమూదరించినవానిచందముననే యుండును. అత్తటి భవరోగ మతనికి తొలగనేరదు.

రోగికి మందు ప్రధానమైనది. కాని పథ్యము ఇంకను ప్రధానమైనది. మందు తిని పథ్యము సరిగా ఆచరించనిచో, రోగము నయము కాకుండపోవుటయే కాక పైపెచ్చుకొన్ని విపరీతములుకూడ కలుగవచ్చును. కనుకనే వైద్యులు మందు ఇచ్చునపుడు ఆహారవిహారములందు కొన్ని నిషేధములను ప్రత్యేకముగ చెప్పుచు, నిషిద్ధవస్తువులను ఏ పరిస్థితులందును గైకొనరాదనియు, నిషిద్ధక్రియలను ఏ సందర్భమందును ఆచ

రించరాదనియు రోగులకు హెచ్చరిక చేయుచుందురు. బాగు
చెప్పు హితవాక్యములను రోగులు తప్పక పాటించవలసి
యుందురు. అట్లు కానిచో విపత్కర అనారోగ్య పరిస్థితులను
పొరు ఎదుర్కొనక తప్పదు. ముందుగా ప్రధానము. పథ్య
మెట్లుండిన నేమి, అని తలంచి ఇష్టము వచ్చినట్లు ప్రవర్తించుచు
స్వేచ్ఛాదిహరులై మెలగు రోగులు చేతులార తమ శరీర
మును తామే పాడుచేసికొనిన వారగుదురు.

అట్లే అధ్యాత్మక్షేత్రమున శాస్త్రములు, అనుభవజ్ఞు
లగు పెద్దల భవరోగనిర్మూలనమునకు చక్కని ఔషధము
లను పేర్కొని 'ముముక్షువులారా! వీరిని సేవించి బహు
కాలము లోన జరించియున్న ఈ సంసారదుఃఖమును రోగ
మును అంతముచేసికొనుడు. కర్మయోగము, భక్తియోగము,
రాజయోగము, జ్ఞానయోగము—అను ఔషధములను చక్కగ
సేవింపుడు. అయితే, మీ నిత్య ఆచరణయందు దైనందిన
తీవ్రత వ్యవహారమందు బహుభాగమూతులై ఒక్క ప్రాణిక్తే నను
హింసను కలుగజేయక, ఎవరిని బాధింపక, పరోపకార
పరాయణులై సదాచారముగలిగి వర్తింపుడు — ఇదియే
పథ్యము అని హితము చెప్పుచున్నారు. వారి హితవాక్యము
లను పెడచెవినిపెట్టి మందుమాత్రము సేవించి పథ్య మాచ
రింపనివారు కాంతిని దుఃఖరాహిత్యమును ఎన్నటికిని నోచు
కొనజాలరు. జపము, ధ్యానము, అత్మవిచారణ మున్నగునవి
యన్నియు మందు. భూతదయ, పరోపకారము, పవిత్రాచరణ

మున్నగునవి పథ్యము. కావున రెంకింటిని కీరించువాడు భావరోగరహితుడై పరిపూర్ణ శాంతిని అనుభవించగలడు.

పూర్వ మొక గ్రామములో ఒకానొక పండితుడుండెనువాడు. అతడు ప్రతిదినము మధ్యాహ్నము 8 గంట నుండి 4 గంట వఱకు దేవాలయములో పురాణము చెప్పుచుండెవాడు. ఒకనాడతని కాలక్షేపమునకు అందఱు స్త్రీలే వచ్చి వినుచుండిరి. ఆరోజు పతిభక్తిని గూర్చిన ప్రబంధము నడిచెను. కాలక్షేపమంతయు పూర్తిఅయిన దెచుక పోరాణికుడు శ్రోతల నుద్దేశించి యిట్లు పలికెను— 'అమ్మలారా! ఈరోజు అద్భుతవశాత్తు మీకు లగిన బోధే వచ్చినది. పతిభక్తిని గూర్చిన విచారణ ఇప్పుడు జరిగినది. పతిభక్తి అనునది చక్కని ధర్మము. అంగనామణులు తమ భర్తకి దైవముగా భావించి వారికి సేవచేయుచుండుట మహాపుణ్యప్రదము. కాలట్టి ఈ పతిభక్తి యను ధర్మమును మీరు నిరంతరము జ్ఞాపకమునం దుంచుకొనుడు. అట్లా ధర్మము నదా మీ స్మృతిపథమున నుండుటకై నేనొక ఉపాయమును చెప్పెదను. ఆప్రకార ముచరించుడు. ప్రతిరోజు ఉపయము స్నానము చేయగానే ఒక జపమాల తీసికొని 108 పర్యాయములు 'పతిభక్తి' అను నామమును జపించుచుండుడు. అర్తటి ఆ బోధ మీ హృదయఫలకము లందు బాగుగ హత్తుకొని పోవును.'

పోరాణికుని యీ హితకరవచనములను విని మహిళా మణులందఱును చాల సంతసించి అట్లే చేయుదుమని వాగ్దా

పముచేసి వారి వారి గృహములకు వెడలిపోయిరి. మఱుగటి దినము ప్రాద్దుననే లేచి ఒక గృహిణి స్నానాదులను నిర్వర్తింపుకొని జపమాల తీసికొని ఒక చోట కూర్చొని పౌరాణి యిది అనేకప్రకారము 'పతిభక్తి' 'పతిభక్తి' అని పలుకుచు జపమాల పూసలను త్రిప్పుచుండెను. ఇంతలో ఆమె భర్త అచటికి రాగా వారిదువ్వురికిని ఈక్రింది సంభాషణము జరిగెను.

భర్త—'ఏమీ! ఇంకా పోయ్యి రాజేయలేదేమి? ప్రసంగింజూ ఈచాటికి ఫలహారము పూర్తిచేసేదానవు. నాకు అభీసుప్తము అవుతూంది. త్వరగా లేచి ఆపని చూడు.

భార్య—ఏమిందీ! జపం అష్టోత్తరం ఇంకా పూర్తికాలేదండీ. పూర్తిచేసి త్వరలో వస్తున్నా.

భర్త—ఎవరినామం జపం చేస్తున్నావు?

భార్య—రిమిరిని గూర్చిన నామమే. 'పతిభక్తి' అనే మంత్రజపం చేస్తున్నా.

భర్త—కాగుది! పతిని ఎండగొట్టి పతినిగూర్చిన జపమేమిట?—అని భార్యను మందలించెను.

లోకములో ఇప్పుడు చాలచోట్ల ఈ ప్రకారమే జరుగుచున్నది. భగవంతునిగూర్చి జపముచేయుచు, భగవంతుని స్తోత్రము కావించుచు, భగవంతుని స్వనూపులే యగు జీవరాసులయెడల, పరప్రాణులయెడల ద్వేషము ఆసూయ, శ్రోధము, వైమనస్యము కలిగియుండుచున్నార

స్వేచ్ఛాచరణ కలిగి ప్రవర్తించుచున్నారు. ఇది మందు తిని పథ్య మూచరింపకుండుటయే యగును.

ఇట్టి క్రియలవలన జనులకు శాంతిసుఖము లెన్నటికిని కలుగ నేరవు. కనుకనే శ్రీకృష్ణపరమార్థ గీతయందు—

‘మత్కర్మకృన్మ త్వరమా మద్భక్తస్థుజగత్పరః.

అని నాలుగు యోగములు (కర్మయోగము, భక్తియోగము, రాజయోగము, జ్ఞానయోగము) చెప్పి పను పెంటనే—

నిర్వైర స్సర్వభూతేషు యస్మి మామేతి జ్ఞానః.

సర్వభూతిములందును, దయగలిగియుండవలెనని ఆదేశించెను. నాలుగు యోగములు మిందు, భూతదయ, సదాచారము పథ్యము. కావున మందుతోబాటు పథ్య మూచరించు విధమున యోగాచరణతోబాటు జీవకార్యము, సదాచారముకూడ నిత్యజీవితమునందు కలిగియుండవలెను. దేవునకు సమర్పించి జీవుని తిరస్కరించినచో ఏమి ప్రయోజనము? జీవుడుకూడ దేవుని స్వరూపమే యగును. ‘నా అంశ మే జీవుడని’ గీతాచార్యుడు ఘంటాపథముగ పలికిన వాక్యములను ముముక్షువులు స్మృతిపథమున నుంచుకొని, ‘దేవునివలె జీవునికూడ ప్రేమించుచు, వానియెకల దయా దాక్షిణ్యములు కలిగి ప్రవర్తించుచు నుండవలెను. అప్పుడు మాత్ర మే అనుష్ఠానము పరిపూర్ణత్వము నొందకల్గును.

కావున జనులు అధ్యాత్మక్షేత్రమున ఎన్ని సాధన లూచరించినను నిత్యజీవితమున పరప్రాణియెకల దయగలిగి

యందును సదా జీవకారుణ్యము నలవఱచుకొనుచు, ఇష్టోప
ముగ ఔషధముతో బాటు పథ్యమునుకూడ సేవించి అను
ష్ఠాన వేదాంతమును కీర్తించుచు బహుకాలరూఢముగు భవ
రోగమును తాపుకొని సుఖించవలెను.

ముముక్షువువగువాడు తన నిత్యజీవితమున ఎట్లు ప్రవ
ర్తించవలెనో, లోకమునం దెట్లు వ్యవహరించవలెనో, ఎట్టి
యాచరణ గలిగియుండవలెనో ఈ సందర్భమున తెలిసి
కొనుట చాల ముఖ్యమైయున్నది. ఏలయునన ఇప్పుడు
ప్రపంచములో పెక్కుచోట్ల 'బాదా' జ్ఞానము ప్రబలి నను
ష్ఠానము నన్నగిలుచున్నది. కొందఱు ధ్యానకాలమున
మూత్రము యోగులవలె ప్రవర్తించి, తదుపరి నిత్యజీవన
మున భోగులవలె మెలఁగుచున్నారు. ఇది సరికాదు. ఈ
పద్ధతిని భగవానుడు మెచ్చుకొనడు. ఏ కాస్త్రమున్ను
పిప్పకొనడు.

- (1) సర్వధూతస్థమాత్మానం సర్వధూతాని చాత్మని
ఈశ్వరే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః. (6-29)
- (2) అత్మోపశేయేన సర్వత్ర సమం పశ్యతి యోజుః
సుఖం వా యది వా దుఃఖం స యోగీ పరమా మతః. (6-32)

అను ఈరెండు శ్లోకములద్వారా శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ధ్యాన
నిష్ఠుని, లేక యోగనిష్ఠుని నైనందినవర్తనమును పేర్కొని
యుండెను. నమస్త ప్రాణికోట్లయందును సమబుద్ధి కలిగి
యుండవలెననియు, సుఖమునందుగాని, దుఃఖమునందుగాని

తనవలెనే ఇతరులనుగూడ చూచుకొనవలయుననియు పరమాత్మ జనులను హెచ్చరించెను. పూజా జపధ్యానాదులు చేయుచున్నప్పటికిని, నిత్యజీవితమునం దీ సర్వభూతదయ, సమర్థిబుద్ధి లేనిచో ఆ జపతపాదులకు ఉత్తమఫలితము చేకూరదు. వ్యాధి తొలగవలెననిన మందు తినుటతో బాటు పథ్యమునుగూడ సరిగా అచరింపవలయును గదా! పూజా జపవిపధ్యానాదులే మందు. సర్వభూతదయయే పథ్యము, దైవచింతనయే మందు. ధర్మాచరిణయే పథ్యము. భవరోగ వినాశమునకు రెండును అవసరములే యని జ్ఞాపకముంచుకొనవలెను.

సర్వభూతదయ అను ఈ గుణులనుబట్టి ఇక అధ్యాత్మికక్షేత్రమున దింబాచారులగు యోగులను (Pseudo Yogins), మిథ్యాచారులగు జనులను, ఉదరనిమిత్త బహుకృత దేహులను చక్కగ కనిపెట్టవచ్చును. ఎవని హృదయమున ప్రాణికోట్లయెడల కరుణ, దయ, ప్రేమ యుండజో, ఎవని హృదయము కర్కశమై, పాపాణతుల్యముగ నుండునో అట్టివాడు ఎన్ని పూజలను చేసినను, ఎన్ని ధ్యానముల నాచరించినను, పూర్ణ ఫలితముల నెన్నటికిని లొందజాలడు. ఆతనిది అనుష్ఠాన వేదాంత మున్నటికిని కానేరదు. పరప్రాణులను తనవలె చూచుకొనుచు, పరోపకారము, దయ, ప్రేమ, కరుణ మొదలగు ఉన్నతగుణములు కలిగియుండనిచో, ఇక నాతడు చేసిన ధ్యానమువలన ఫలితమేమి! ఆ ధ్యానము దైవధ్యానమా, లేక దేహధ్యానమా! 'సూత్రే మణిగణ ఇహ'

అనునట్లు సర్వభూతకోట్లయందును—మణులందు దారము వలె అనుసూయతుడై ప్యాపించియున్న పరమాత్మను మన స్సులో ధ్యానించిన పిదప బయటకువచ్చి పరప్రాణులకు అపకారము చేసినచో, తానింతవఱకు ధ్యానించిన పరమాత్మకు అపకారము, తద్వారా అపచారము చేసినట్లే కదా!

ధ్యానకాలమంతటి దైవవృష్టి ధ్యానకాలమువఱకే జూడితల్లియైనదిరావని సాధకులు జ్ఞప్తయందుంచుకొందురు గా! అన్ని వృష్టి యెల్ల కాలములందును ఉండవలెను. మఱియు శరీరముగల ధ్యానస్వరూపుడు, ధర్మమూర్తి, ధర్మము పతనమైనపుడు దాని నుద్ధరించుటయే ఆతని పని. 'కాశ్వగ ధర్మగోష్ఠా' (ఎల్లప్పుడు ధర్మమును రక్షించువాడు) అను విశేషణముగూడ కలవాడనిడు. అట్టి ధర్మస్వరూపుని ధ్యానకాలముగను, పూజాకాలమందు చింతనజేసి, తిదుపరి బయట ప్రసంగమునొనరి వచ్చి అధర్మాచరణ గలిగియుండినచో అట్టివాగు ధర్మశ్రోహులే కాదు, దైవద్రోహులు కూడ నగుదురు.

ఇంతటి, అశ్రోధము మున్నగు దైవికగుణములు ఇంటిలోని పూజామండపపు వాద్దవఱకేయుని కొండలు జనులు తలచుకొనుచున్నాడు. కనుకనే వారు ఇంటిలో యోగులుగను, బయట అమరులుగను ప్రవర్తించుచుందురు. అట్టివారిని జూడనచో సామాన్యజనులకు పరిమార్థసంఘము మొత్తము పైవనెడి ఒకకథమైన ఏహ్యభావము గలుగగలదు. కాబట్టి దైవమార్గాలంబు లందఱును తమతమ ధ్యాన, పూజా

జప, తపాదులతో బాటు, సర్వభూతదయ, జీవకారుణ్యము యొద్దలైన పవిత్రగుణములు కలిగియుండవలెను.

సాశ్చాత్య దేశములో సాశ్చాత్యత్వము (brotherhood) అను ధర్మమునకు ఎక్కువ ప్రచారము కలదు. తోటిమానవుని తన సోదరునిగ తలంచుకొని ప్రేమ, సహృదయత కలిగియుండుటయే ఆ సుగుణముయొక్క అర్థము. పూర్వము ఫ్రాన్స్ దేశమందు చెలరేగిన క్రాంతి (French Revolution) సమయమున ప్రజలు తమ విషయముగొఱకు ఎన్నుకొనిన 'సమత్వము, స్వాతంత్ర్యము, సోదరత్వము' (Equality, liberty, fraternity) అను మూడు నినాదములలో ఈ సాశ్చాత్యత్వము ప్రముఖస్థానము నాక్రమించి యున్నది. కాని హైందవమతము ఈ 'సోదరత్వము'తో తృప్తిపడలేదు. ఏలయనగా నూటికి నూఱుపాళ్ళు ప్రేమ అందు కనిపించుట లేదు. సోదరుడు సోదరుడు కలహించుకొను సంఘటన లెన్నియో వార్తాపత్రికలందు కానవచ్చుచున్నవి. ప్రత్యక్షముగను అట్టిది యెన్నియో యిరుగు పొరుగులలోనే సంభవించుచున్నవి. ఒక పక్షిలుగారిని ప్రశ్నించినచో ఇక్కలమున వారికివచ్చు ఎక్కువ కేసులు సోదరసోదరుల కలహములు, భార్యాభర్తల పేచీలు, తండ్రి కొడుకుల స్పర్ధలు-వీనికి సంబంధించినవే యని తదుముకొనకుండ చెప్పివేయును. కాబట్టి సోదరత్వము మంచిదే అయినను చాలదు. ఇంకను పైకిపోయి ఆత్మోపమ్యత్వమును అలవాటు చేసికొనవలయును. తనవలెనే సర్వప్రాణికోట్లను

జూచుకొను శక్తిని సంపాదించవలెను. ఇందు అనుష్ఠాన
వేదాంతము. భగవంతునకు అత్యంతప్రీతికరమై ధర్మ
మిదియే. మోక్షధామమునకు రాజబాటయు నిదియే—

అత్మోపమ్యేన సర్వత్ర సమం పశ్యతి యోఽర్జున
సుఖం వా యది వా దుఃఖం వా యోగీ పరమా మతః.

(భగవద్గీత ౪ ౪౨)

‘సుఖమునందుగాని దుఃఖమునందుగాని ఏమియు తన
వలెనే అందఱిని సమముగ జూచుకొనునో అట్టియోగి సర్వో
త్కృష్టుడని చెప్పబడును’.

భగవద్గీతయందలి ఈ శ్లోకము అనుష్ఠాన వేదాంత
మును బాగుగ నొక్కి చెప్పిమిన్నది. సోరస్యము
(Brotherhood) ను చాటి ఒక మిట్టు పైకివోయి గీత
‘అత్మోపగ్యము’ (నీవలె ఇతరులను జూచుకొనుము)——
అను మహోన్నత సిద్ధాంతమును ప్రతిపాదించినది. అత్మోప
గ్యమునగా నేమి? సుఖదుఃఖములందుగాని, మతేంద్రిస్థితి
యందుగాని తనవలె నితరులను జూచుటయే అత్మోపగ్యము.
దృష్టాంతమునకు - తనకు ఆకలి కలిగినచో ‘ఎవరైన నాకు
అన్నము పెట్టిన బాగుండును’ అని మనుజుడు తలంచును.
అట్లే యితరులకు ఆకలి కలిగినచో వారికి తా నన్నము
పెట్టవలెను. తనకు దప్పిక కలిగినచో ‘ఎవరైన నాకు మంచి
నీళ్ళిచ్చిన బాగుండును’ అని తలంచును. అట్లే పథులకు
చాచాము కలిగినపుడు తాను వారికి మంచి నీళ్ళివ్వవలెను.
తనకు చలిగా నున్నచో ‘కప్పుకొనుట కవ్వరైన నాడు

దుప్పటి ఇచ్చించుచో బాగుండును' అని మనుజుడు భావించును. అదేవిధమున ఎవరైన చలిచే బాధపడుచున్నచో వారికి మంత్రదానమును చేయవలెను. ఇదియే గీతయందు తెలుపబడిన 'అత్మోపమ్య' ధర్మము. ఇదియే ఆచరణవేదాంతము.

పైన తెలుపబడిన శ్లోకమును ప్రతిపాదును కంఠస్థము చేసి అర్థమును బాగుగ మననము చేయవలెను. ఈ శ్లోకము గీతకు ముకుటమువంటిది. వైరులకు, ద్వేషులకు, సోమరులకు గొడ్డలి పెట్టువంటిది. ఎవడును ఏకాలమందును, ఏ పరిస్థితియందును తనపై తాను ప్రీతిలేకయుండదు. మఱియు తనకు దుఃఖమును వాంఛింపదు. కనుకనే గీత, ఉపనిషత్తులు అట్టి 'అత్మోపమ్యము'న ప్రేమకు, స్నేహమునకు సాదృశ్యముగ రీతికొనినవి. అంతియే కాని 'సోదరత్వము'ను రీతికొనిన దేదు. వీలయినన, సోదరత్వము గొప్పలశ్చ్యమైనను, పనిత్రధర్మమైనను, ప్రేమయొక్క పూర్ణత్వమును, పరాకాష్ఠను అయ్యది దిగ్దర్శనము చేయజాలదు.

Do as you would be done by

'నీవు నీకేమి యొనర్పదలంచుకొందువో దాని నితరులకు చేయుము'—'నిన్ను నీవు సుఖపెట్టవలంచుచో అట్టి సుఖమును ఇతరులకు నీవు కలుగజేయుము. నీవు హాయిగ నుండదలంచుచో అట్టి హాయిని ఇతరులకున్ను కలుగజేయఁబుట్నింపుము. 'నన్నెవరును బాధించగూడదు' అని నీ వెట్లు తలంచుదువో అట్లే ఇతరులకున్ను నీవు బాధను గలుగజేయకుము.'

ఓరులేయని యొనరించిన

నరవర యప్రియము లేన మనంబునకగు చా

నొరులకు నవి నేయకునికి

నారాయణము పరమధర్మపథములకెల్లన్. (మహాభారతము)

భారతమందు తెలుపబడిన ఈ ధర్మమే గీతయందు తెలుపబడిన 'ఆత్మోపమ్య' దృష్టి. ఇట్టిదృష్టి కలిగియున్నచో ఇక మనుజుడు భక్తియందుగాని, యోగమందుగాని, జ్ఞానమందుగాని ఆరితేరినట్లు లెక్క. అది లేనిచో, ఇంకను ఆ యోగములు సరిగ అబ్బలేదని నిర్ణయించుకొనవచ్చును. దేవుని భజించి దేవుని బాధించినచో ఏ ప్రయోజనమున్ను లేదు. నారాయణుని పూజించి నరుని దూషించినచో లాభములేదు. విష్ణువును ధ్యానించి ధర్మమును ధిక్కరించి నచో ఆ ధ్యానమునకు విలువలేదు.

అపహయ నిజం కర్మ కృష్ణ కృష్ణేతి వాచినః

తే హ కర్మక్షయః పాపా ధర్మార్థం జన్మయద్ధరే.

సర్వమును, ధర్మమును తృణీకరించి 'కృష్ణా, కృష్ణా' యని నోటితో పలికినంతమాత్రమున ఎవడును భక్తుడు కానేరడు. ఏలయనిన కృష్ణుని జన్మ ధర్మోద్ధరణకొరకే అయియున్నదికదా! కావున కృష్ణుని నామస్మరణముతో కాటు కృష్ణుడు బాధించిన ధర్మములను ఆచరణలో పెట్టుటయు, ఆ కృష్ణుని రూపములే యగు నమస్తప్రాణికోట్ల యొడల దయగలిగియుండుటయు నాచరింపవలెను. ఇట్టి అనుష్ఠానవేదాంతమును ఏ కాలమందును సాధకులు మఱువరాదు.

పూర్వ మొక గురువుండెడివాడు. అతనికి ఒక ఆశ్రమము, ఒక శిష్యుడుకూడ నుండెను. శిష్యునకు ప్రతిదినము ఆ గురువు శాస్త్రములను బోధించుచు ఒకగోజున గురుభక్తిని గూర్చి, గురుపూజను గూర్చి, గురుసేవామహిమను గూర్చి విశేషించి చెప్పెను. మఱుసటిగోజున గురువు ఆశ్రమకార్యార్థము బయటిప్రేయి నరిగా మిట్ట మధ్యాహ్నము మతమునకు వచ్చెను. తలుపువేసియుండెను. శిష్యుడు లోన గురువుకారి పటమునకు పూజ చేయుచుండెను. 'నాయనా! తలుపురీయి' అని గురువు శేకవేసెను. లోనుండి శిష్యుడు—'స్వామీ, అష్టోత్తరము పూర్తికాలేను, పూర్తిచేసి వచ్చెదను' అనెను. 'శంభూ! కాళ్ళు కాలుతున్నవి, త్వరగా తలుపురీయి' అని మరల గురువు కలికెను. కాని మందమరి ముగ ఆ శిష్యుడు, 'స్వామీ! పూజమధ్యలో ఎట్లాలేచేది' అని జవాబిచ్చెను. 'ఎవరిపూజ నాయనా' అని గురువడిగెను. 'తమరి పూజయే స్వామీ' అని యా అంతేవాని జడలు చెప్పెను. చాలసేపటికి ఎట్టకేలకు తలుపురీసెను. అప్పుడు గురువు శిష్యుని చీవాట్లు పెట్టి, 'గురువును ఎండగొట్టి గురుపూజ యేమిది?' అని మందలించి గురువాశ్చర్యమును పాలించుటయే నిజమైన గురుపూజ యనియు, దైవప్రోక్షమగు భర్మమును ఆచరించుటయే నిజమైన దైవపూజయనియు బోధించెను.

ఇట్టి తత్త్వము తెలియక అనేకులు పైపైపూజలు, భాసములు, నగుస్కారములు చేయుచు మౌనమును మాత్రము కఠినముగ మంచుకొనుచున్నారు. కొందఱు ఎవ

రైన ఓప్పిక గొన్నవాడు వచ్చి వారిని 'కొద్దిగ మంచియు పొయ్యండి మహాప్రభో' అని వేసినప్పటికి 'ఛీ, పోండి' అని ఈసడించుకొనుచుందురు. 'అన్నమో రామచంద్రా!' యని అల్లాడుచు వచ్చిన అన్నాతురుని ద్వేషించి పెడలగొట్టుదురు (ఇచ్చటకు శక్తిగలిగి కూడి). ఇవి చిన్న విషయాములని యెవరును ఉపేక్షచేయరాదు. పెద్ద పెద్ద పూజలకంటె మెచ్చుగ ఇటువంటి పరోపకారసంబంధమైన చిన్న విషయములకే మహాత్ములు ప్రాధాన్యము నొసంగుచుందురు. భగవంతుడున్ను వానినే అధికముగ మెచ్చును.

"The greatness of a man lies not in doing great things in a great way, but in doing small things in a great way."

'మనుజునియొక్క గొప్పతనము పెద్ద పెద్ద కార్యములను ఆర్థాటముగ చేయుటలో లేదు చిన్నచిన్న కార్యములను గొప్ప మనస్సుతో చేయుటలోనే కలదు' - అని ఆంగ్ల భాషలో నొక సామెత కలదు. ఒకడు పరోపకారమును గూర్చి బ్రహ్మాండమైన ఉపన్యాసముచేసి ఇంటికి వెడలుచుండె ననుకొనుడు. ప్రక్కనే మఱియొకడు వీధిని బోవుచు రోడ్డుమీద ఒక రాయిపడియుండుట నూచి 'ఇది యెవరికైన తగిలినచో బాధపడుదురు' అని యెంచి దూరముగ పార వేసె ననుకొనుడు. వీరిరువురిలో రెండవవాడే చాల గొప్పవాడు. ఒక్కవాక్యము పలుకకున్నను గంభీరమైన ధర్మోపన్యాస మొనర్చువానిని వానించినవాడేయగును. నీలయవగా ఆరడు బోధి

చివరి అనుష్ఠాన వేదాంతము (Practical Vedanta) ■
 రహస్యములన్నిటిని ఆలోచించియే భగవానుడు గీత ఆజ్ఞ
 అభ్యాసుమునందు ధ్యానయోగమును గూర్చి ముందు
 బోధించినను, ఆంధ్రులలో వదిలిపెట్టక తగుచురి అమూల్య
 మగు ఆచరణ వేదాంతమును ("అత్యోప క్రియేన..."
 ఇత్యాది శ్లోకముల ద్వారా) గూడ వ్యక్తిపఠచిను ముందు
 లోబాలు ధ్యమును గూడ బోధించినను, ఈ ప్రకా
 రముగ రెండిటిని చెప్పుటవలన బోధనమా పడుచుంది. పరి
 పూర్ణత్వమును బొందినది. కావున చిత్తైకాగ్రత ప్రాణావ్య
 ముగ గల ధ్యానయోగమున్ను, సర్వభూతహితార్థమును
 అనుష్ఠానమున్ను రెండును వాధకునకు అర్థమౌతావశ్యకములై
 యున్నవి.

'సర్వజీవ సమస్కారః కేశవం ప్రతి గచ్ఛతి'—
 (ఏ దేవునకు సమర్పించినను' అన పరమాగ్నిగే యంను)
 అను వాక్యముతోబాలు 'సర్వజీవ సమస్కారః కేశవం ప్రతి
 గచ్ఛతి'—(ఏ ప్రాణిని బాధ పెట్టినను అదియు భగవంతు
 న్నగే తగులును) - అను వాక్యమును గూడ ఎవరును వాడుక
 రాదు. ఇట్టి భావములను వాడుక ముఱల స్మరించుచు
 మునుయురగువాడు తన ధ్యానానుష్ఠానములలో గాని విన
 సంధ్యావందన బహుప్రార్థనాపూజాది కార్యములలో గాని జీవ
 తాదేయమును, సర్వభూతిదేయమును, ప్రేమిత స్త్వమును,
 దయార్థ హృదయమును పె పొందించుకొనుచుండిన శివు
 పాత్రవముగ విచారించినచో నను స్తభూతికోల్లమును

సూర్యేశ్వరుని అస్తిత్వమును అనుభూతమొనర్చుకొనుచు, కరుణ, దయ, ప్రేమాదులను అభివృద్ధిపఱచుకొనుటయే నిజమైన భక్తియగును. కనుకనే శ్రీకృష్ణభగవానుడు 'అ ద్వేష్టా నర్వభూతానాం'—ఏ ప్రాణిని ద్వేషింపని వాడే భక్తుడని, తనకు అత్యంత ప్రിയుడని గీతముందు పేర్కొనెను. కాబట్టి విజ్ఞులెల్లరు ఈ ధర్మసూక్ష్మమును తెల్పుగ గ్రహించి, తమ ధ్యానాదులతోకాటు తమ నైతికప్రవర్తనమును గూడ పెంపొందించుకొనుచు, శామ్రోధాదులను రహితమొనర్చుకొనుచు, జీవకారుణ్యముగలవారై, వికాలహృదయులై, కర్వభూతహితతత్పరులై, అనుష్ఠానవేదాంతులై అదర్శపరులై వర్తించుచురుగా! ధర్మాచరణయే మానవుడు కడగోరుటకు ఏకైకమార్గము! యెఱుంగవలయును ధర్మము షట్లక్షణించి ఎవరును దైవమును చేరలేరు.

‘ధర్మో రక్షతి రక్షితః’ - “ధర్మమును అవలంబించి వచో, ఆ ధర్మమే నిన్ను కాపాడును” - అను శాస్త్రాక్షి కలడు. ప్రతిమానవుడును శాంతిని, సుఖమును, దైవమును పొందదలంచుచున్నాడుకాని, ఆయా పదార్థము లెట్లు లభించునో యోచించుటలేదు. శాంతికి మార్గమేది? శాశ్వత సుఖమెట్లు లభించును? దైవమెట్లు సంప్రాప్తమగును? - అని జనులు ముఖ్యముగ విచారించవలసియున్నది. దైవప్రోక్షమగు మార్గమును అనుసరించనిచో దైవమును ఎవడును ఏకాలమందును పొందజాలడు. అదియే ధర్మము. అదియే సత్యము. ఆ సత్య, ధర్మములనే వేదములు ప్రతిపాదించినవి.

వానినే శాస్త్రములు వేదోక్త్య శాసించినవి. వానినే అవతార
మూర్తులు, మతప్రవక్తలు, అనుభవజ్ఞులగు మహానీయులు
ప్రజలకు చాటి చెప్పిరి. 'Truth is God' - సత్య, ధర్మములే
దైవమని మతములు ఉద్ఘోషించుచున్నవి. కాబట్టి వాని
నుపేక్షించినవాడు దైవమును పొందుట కల్గి, వాని నుపే
క్షించినవాడు శాంతి లభించుట కల్గి, "మూకు దైవము
కావలెనుగాని, ధర్మముకాదు" అని యెవరైన పల్కినచో,
పారి యా పాశ్చ్యము ఉన్మత్తరలాపమే యగును. ఏల
యనగా, ధర్మము నాచరింపనిచో దైవ మేకాలమందును
పొందబడదు. కనుకనే 'ధర్మో రక్షతి రక్షితః' - ధర్మమును
నీవు కాపాడినచో ధర్మమే నిన్ను కాపాడగలదు - అను
కూర్తి వెలురడినది. ధర్మాచలాబసముచే దైవావలాబసము
తప్పక కలుగగలదు. ఈ విషయమున సందేహమే లేదు.
కావున దైవప్రాప్తికి అట్లులు చాచువారు తమయందు
వీరోశమునైనై న వికింత ధర్మమున్నదాయని పరీక్షించుకొను
చుండవలెను,

భగవద్గీత 'ధర్మ' శబ్దముతో ప్రారంభమైనది. అది
కాక తాళి ముముగ సంభవించిన ఘటన కాదు. ధర్మముయొక్క
మహత్త్వము గమనించి యే శ్రీ వ్యాసమహర్షి పరమపవిత్ర
మైన గీతాశాస్త్రమును 'ధర్మ' పవముతో ప్రారంభించెను.
గీతయొక్క పాదముము ధర్మమే యనుట సుస్పష్టము.
ధర్మముయొక్క గ్లానిని భగవానుడు సహింప లేడు. కావుననే
ధర్మమునకు హాని సంభవించినపుడెల్ల తా వవతరించి ధర్మ

సమాధిరణము గావించెదనని గీతియిం దభయ మొరంగెను * ముఱియు అర్జునునకు ధర్మనివయమైన విచికిత్స జనించుట వలననే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ గీతానూపమగు ధర్మచరణమును గావించి అర్జునునకు చిత్తశాంతిని గలుగజేసెను. అర్జునునకు ధర్మమునుగూర్చిన పరితపన గలిగెను. (ధర్మ సమ్మాధచేతః)——‘ఓకృష్ణా, ధర్మముయొక్క వాస్తవ స్వరూపమును నాకు తెలియజేయుము’ అని భగవానుని అర్జునుడు ప్రార్థించెను. ఇట్టి ధర్మోత్కృత, ధర్మజ్ఞాన, ధర్మమునుగూర్చిన పరితపన ఏకాగ్రమున జీవునకు కలుగునో, ఆకాగ్రమునుండియే అతని జీవితము వికాసమునకు పొంద వొడగును.

లోకములో జనులు పరిపరివిధముల విలపించు నున్నారు, కొందఱు ధనముకొఱకు, కొందఱు ఐశ్వర్యము కొఱకు, కొందఱు కీర్తిప్రతిష్ఠతలకొఱకు, మఱికొందఱు భోగములకొఱకు పరితపించుచున్నారు. కాని అర్జునునివలె ధర్మము కొఱకు, దైవముకొఱకు విలపించువారెందఱు కలరు? శ్రీరామకృష్ణపరమహంసవలె, మీరాబాయివలె, భగవద్భక్తయువ్యమునకై తపాలతపదా వారెందఱు కలరు? చిద్దామయలయందు పరుండి వచ్చినచో, తల్లి ఎక్కడ నున్నదంటే అన్నిసనులు వదలుకొని పరువెత్తుకొనివచ్చి అతని యోగజ్ఞానములను వివరించెను. అట్లే భక్తుని మురిను

* పంక్త బాను సాధూనాం విశాళాయాచ దుష్కృతాప

ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవాభి యుగేయుగే. (భ. గీ. 4.8)

భగవంతుడు ఆలకించుచునే యుండును. కావున దైవము కొఱకు, ధర్మముకొఱకు పరితపించువాడే ధన్యుడు. దృష్టిని ప్రాపంచిక సుఖములనుండి మరల్చి ధర్మగుఱుడు, దైవమందు నిలిపి శాస్త్రోపనిష్ఠుడుగు సన్మార్గమున ప్రవర్తించు నిర్మల భక్తుడు ఈ జీవితమునందే సర్వోత్కృష్టుడుగు బ్రహ్మపదవిని జేపట్టగలడు.

అయితే కొందఱు జీవుని అర్పించుచు, జీవుడు తోధించిన వాక్యమును (ధర్మమును) ఉల్లంఘించుచున్నాడు. అట్టివారు శాంతిని ఎన్నడును నొచుకొనలేరు. 'పరమ సుఖమును బడయులేరు. ధర్మమునకు హానిగలుగజేయువారు, ధర్మమూరులై ప్రవర్తించువారు ఒక విధముగ భగవంతుని మాషించిన వారే యగుచురుగాని భూషించినవారుకాదు. కావున ఆధ్యాత్మిక పురోవృద్ధిని బడయవలంచువారు భగవంతుని పరమపవిత్రుడుగు నామమును ఉచ్చరించుటతో బాటు భగవంతునిష్ఠుడుగు ధర్మమార్గమును గూడ జేపట్టి, సచ్చరిత్రము, ధర్మాచరణము కలిగియుండవలెను. ఇదియే భగవంతునకు పరమ ప్రీతికరమైన విషయము. ధర్మావలంబులు సాక్షాత్ దైవరూపులుగ శోభిల్లుచుండును. మానవుడు మానవుడై పరిధివిల్లుటకు ధర్మ మొకటియే శరణ్యము. ధర్మము జీవుని చేయిపట్టుకొని తీసుకొని వెళ్లి దైవము కడ చేర్చి, దైవములో అతనిని విలీనమొనర్చి జీవుని, జీవుని ఏకముగ చేసివెచ్చును. ఇట్టి మహోత్కృష్టుడుగు ధర్మమును,

భర్తృమార్గమును ముముక్షువులు ఏకాలమందును విడినాడరాదు.

ఈరీతిగ భర్తృబుద్ధి, దైవబుద్ధి గలిగి, వికాలదృక్పథముతో సమస్తమును వీక్షించుచు, శ్రాశ్వభావమునకు చోటియక ముముక్షువు పరమార్థరంగమున అగ్రగరుడు కావలయును. సంకుచితభావములకు తన హృదయమున ఏమాత్రము అవకాశ మొరంగగూడదు.

శ్రాశ్వదృష్టి ఏ రంగమందును పనికిరాదు. ఇక పరమార్థరంగమున దానికి అసలు కావలెదు. సంకుచితభావము కలచారికి, హృదయ వైకల్యము లేనివారికి ఆధ్యాత్మిక బుద్ధ్యులు ఎన్నడును చేకూరదు. భగవంతుడు ఒకరి ప్రత్యేక పొత్తుకాదు. అతడు అందఱివాడు. అతనిని పొందుటకు, అనుభవించుటకు ప్రతి ప్రాణికిని పరిపూర్ణమైన స్వేచ్ఛ కలదు. ఆ స్వేచ్ఛను త్రోసివేయుటకు విశ్వమం దెవనిని హక్కు లేదు.

అట్టి పరమార్థము పొందుటకై ఒకానొకడు విశ్వాళముతో ఒకానొక మార్గమును జేపట్టి పయనమై పోవుచుండ మఱియొకడు ఆభ్యంతరము తెలుపరాదు. పరమరి సహజము ముముక్షువునకు అత్యంతావశ్యకమైయున్నది. తన మతమును అభివృద్ధి పఱచుకొనుచు, ఇతర మతములలో తనకు మించి యని తోచినదానిని స్వీకరించుచు మనుజుడు తన ఆభ్యున్నతిని సాధించుకొనుచు పోవలెను. దూషణచేతను, నిందచేతను ఏ

కార్యమున్ను సాధింపబడినది. పై చెప్పు తన లక్ష్యమునకు కూడ దానిచే అవరోధము కలుగకలదు.

‘జోషయేత్సర్వకర్మాశి విద్యాన్యక్తః సమాచరన్’ అని గీతాచార్యులు తెలిపిన చందమున విజ్ఞానగువాడు తాను చక్కగ ఆచరించుచుండినచో, ఆ తనశుద్ధియగు ఆచరణను తాచి ఇతరులను ఆ మార్గమున ప్రవేశించుటకు ఉత్సహించును. ఈ ప్రకారముగ మతోద్ధరణకై ప్రశాంత మార్గములను, నిర్మాతాత్మక పద్ధతులను (Constructive methods) అనుసరింపవలెనే కాని వినాశకరకృతులను ప్రోత్సహింపరాదు.

కాంతిని జనుల హృదయసీమలలో నాటునది మరము. అట్టి మరముపెరిట అకాంతి ఏనాడును చెలరేగకూడదు. జీవుని జీవునియొద్దకు చేర్చునది మరము. అట్టియరిము దైవ ప్రాప్తికి అవరోధముగ ఏనాడును పరిణమింపరాదు. మరము పేర, దైవముపేర అల్లకల్లోలములు రేగుట అత్యంత గర్హనీయమై యున్నది. ఆయా మతములవారు వారివారి ఇవ్వ దైవములను ఆరాధించుకొనుచు, వారివారి ఆచారములను అవలంబించుకొనుచు, వారివారి పరమార్థ సిద్ధాంతములను పరిపోషించుకొనుచు అన్యులను బాధింపక, బూర్కరింపక అధ్యాత్మపథమున ముందునకు సాగిపోవుచుండవలెను. తమ యొక్క నిర్మలమగు ఆచరణచే తుదకు అందఱును గమ్య స్థానమగు సచ్చిదానంద పరబ్రహ్మమును చేరియే తీరుదురు. మతములు చక్కగ వర్ణిల్లుటకు ఇది యొకటియే సవ్యమైన మార్గము.

కాబట్టి మతోద్ధానకై వినాశకర పద్ధతులను అవలంబించక, విశాలస్పృహయు గలిగి సమన్వయభావోన్మేషిని చేబట్టి, సమరసభావము కృదకుమున పొగి పారలుచూడ వివిధ స్థానములను దీ వివిధ మార్గముల ద్వారా వివిధ సమయములలో పుష్కరస్నానమునకై గంగానదికి బయలుదేరిన యాత్రికులు చందమున, మిశ్రాను గాయలంఛితును మోక్ష మార్గమున పయనించుచు తుట్టతుదకు అందఱును ఏదియో యొక సమయమున అర్థహాస పావన భాగీధీశోయములందు గ్రువకి బ్రహ్మచందపరవశులు కావలయును.

ఈ ప్రకారముగ జరులు మోక్ష హేతువులగు పెక్కు సాధన లాదిరించి తమ క్షాంతయముందే వెలుగుచున్న పరమూర్తిని సాక్షాత్కరించుకొని జీవితమును ధన్యము చేసికొనవలెను. తన జన్మకాళ్ళగు మోక్షమును ప్రయత్ని పూర్వముగ సంపాదించుకొని అనందిసాగరిమున మునకల్లిడుచు బ్రహ్మనుభూతిచే పునర్జన్మరహితి శాశ్వతకై వల్య పదవిని అధిష్టించవలయును. అదియే పరమావధి. అదియే నిర్వాణనిలయము. అదియే మోక్షము.

20 వ అధ్యాయము

మోక్షమును గూర్చిన శాస్త్రప్రమాణములు

ఉపనిషత్తులు

మన ఏక మనుష్యాణాం శారణం బంధ మోక్షయోః
బంధాయ నివయాన క్తం ముక్తై నిర్విషయం శ్చుకమితి.

మనజులకు, బంధ మోక్షములకు శారణము మనస్నే
అయియున్నది. దృశ్యకేవలములందు అసక్తమైన మనస్సు
బంధమును, విషయరహితమగు మనస్సు మోక్షమును
కలుగ జేయును.

యశ్య సుకల్పశాశస్త్విత్తిస్య ముక్తిః కలేన్ధికా
తిస్మిచ్ఛానాభావౌ పరిత్యజ్య పరమార్మధ్యానేన ముక్తౌ భవతి.

ఎననికి సుకల్పము నశించునో అతనికి మోక్షము
అరచేరియందే యున్నదగును. కాబట్టి పరార్థములఁ గూర్చిన
సుకల్పమును త్సజించి పరమార్మధ్యానము చేయువాడు
మోక్షమును బడయును.

తే యన స్తపరిత్యాగార్విలయం యాతి మానసమ్
మానసే విలయం యాతే కైవల్యమనిష్యతే.

దృశ్యవస్తువులనుగూర్చి చింతింపకుండుటచే మనస్సు
విలయమును బొందుచున్నది. మనస్సు విలయమగుటచే
మోక్షము జేపించుచున్నది.

హాస్యాత్మకస్థిభిరాకాశం కుఢార్తః ఖండయేతుమన్
సాహం బ్రహ్మేతి కానాతి కన్య ముక్తిర్నవాతితే.

అకాశమును వివేకిత్యచే ఎన్నడైన ఛేదించవచ్చును,
అకలిగొన్నవాడు ఊకనుదంచి తిని ఎన్నడైన అకలిని తీర్పు
కొనవచ్చును, కాని 'నేను బ్రహ్మమును' అని తెలిసికొనకయే
ఏవడును ఎన్నడును మోక్షమును బొందలేడు.

దృశ్యం నాస్తీతి బోధేన మనసో దృశ్యమార్జనం
సంకన్నం చేత్తదుత్పన్నా పరా నిర్వాణనిర్వృతిః.

'దృశ్యములేదు' అను బోధచే మనస్సున కెపుడు
దృశ్యరాహిత్యస్థితి ఉదయించునో అపుడు ఉత్తమమగు
మోక్షము సిద్ధించినదే యగును.

అశేషేణ కరిత్యాగో కానకాయాం య ఉత్తమః
మోక్ష ఇత్యుచ్యతే కద్భిః స ఏవ విమలక్రమః.

కానకలను సంపూర్ణముగ వదలుటయే మోక్ష
మనియు, మోక్షమును పొందుట కదియే పవిత్రమగు
మార్గమనియు పెద్దలు చెప్పదురు.

సాహంబ్రహ్మేతి సంకల్పాత్సద్వృథాద్వధ్యతే మనః
సర్వం బ్రహ్మేతి సంకల్పాత్సద్వృథాద్వ్యాచ్యతే మనః.

'నేను బ్రహ్మమును కాను' అను దృఢసంకల్పముచే
మనస్సు బంధమును బొందుచున్నది. 'అంతయు బ్రహ్మమే'
అను దృఢసంకల్పముచే మనస్సు మోక్షమును పొందు
చున్నది.

కృశోఽహం దుఃఖబద్ధోఽహం వాస్తవప్రమాణమహమ్
ఇతి భావానుమానేన వ్యవహారేణ బద్ధతే.
వాహం దుఃఖే న మే దేహో బంధః కోఽప్యాత్మని క్రితః
ఇతి భావానుమానేన వ్యవహారేణ ముక్తతే.

‘నేను కృశించినవాడను, దుఃఖమును పొందువాడను, బద్ధుడను, చేతులు, కాళ్లు మొదలగునవి కలవాడను’— అను ఈ ప్రకారములగు భావములచేతను, తదనుగుణ్యముగు వ్యవహారములచేతను మనుజుడు బంధమును పొందు తున్నాడు. నేను దుఃఖమును పొందువాడనుకాను, నాకు దేహమే లేదు. నేను కేవలము ఆత్మకృమాపుడను. ఆత్మను బంధ మెవట? అను ఈ ప్రకారములగు భావములచేతను, తదనుగుణ్యముగు వ్యవహారముచేతను మనుజుడు మోక్ష మును బడయుచున్నాడు.

భోగేచ్ఛామోక్షోఽప్యస్తత్యాగో మోక్ష ఉచ్యతే
మనసోఽభ్యుదయో వాకో మనోవాకో మహోదయః.

భోగములనుగూర్చిన ఆశలు కలిగియుండుటయే బంధము. వానిని వదలుటయే మోక్షము అని చెప్పబడినది. మనస్సు విద్వంభించుటయే జీవునకు వినాశము. మనస్సు లయించుటయే మహాభాగ్యము.

యది తే శబ్దిరూర్ధక్రీ స్వదలే హృది వై ద్విజ
తదా విజ్ఞాతవిజ్ఞే ము సమా ర్థో ధర్మావాత్.

ఎప్పుడు ఇంద్రియార్థములగు దృశ్యవిషయములు నీకు హృదయమున రుచింపకుండునో, అప్పుడు త్జేయమగు పర

మూర్ఖును తెలిసికొనినవాడవును, సంసార సాగరమును చాటి
మోక్షమును బొందినవాడవును అగుదువు.

దృశ్యమాశ్రయనీదం చేత్తత్సచిత్తోఽసి బంధవాన్

దృశ్యం సంశ్చయనీదం చేత్తదచిత్తోఽసి మోక్షవాన్.

దృశ్యమును నీవు ఆశ్రయించినచో అపుడుచి త్తముతో
గూడినవాడవై బంధమును బొందుదువు. దృశ్యమును తెర్చగ
త్యజించినచో చిత్తుహితుడవై మోక్షమును బడయుదువు.

స మోక్షో నభవః కృత్ స పాతాలే న భూతలే

సర్వాకామంక్షయే చతః క్షయో మోక్ష ఇతివ్యతే.

మోక్షము అకాశమందులేదు, పాతాళమునలేదు,
భూమిపై లేదు, ఆకాలన్నిటిని వదలుటచేత కలుగు మనస్సు
యొక్క వినాశమే మోక్షమని చెప్పబడును.

సంకల్పశ్చం హి బంధస్య కారణం తత్పరిశ్రవ

మోక్షో భవేదసంకల్పార్తిదభ్యాసం ధిమా వర.

సంకల్పమే బంధమునకు కారణము. కావున అద్భాసిని
వదలివెట్టుము. సంకల్పరాహిత్యముచే మోక్షము సిద్ధి చెును.
కాబట్టి బుద్ధిచే అట్టి అభ్యాసమును గావింపుము.

అతో నిర్విషయం నిశ్చయం మనః కార్యం ముముక్షుణా

యతో నిర్విషయో నామ మనపో ముక్తిరివ్యతే.

మనస్సుయొక్క నిర్విషయస్థితియే మోక్షమని చెప్ప
బడును. కావున ముముక్షువు ఎల్లపుడును తన మనస్సును
నిర్విషయముగ నొనర్చుకొనుచుండవలెను.

20.వ అధ్యాయము మొదలునుగూర్చిన శాస్త్రప్రమాణములుగనక

దేహాత్మజాననజానం దేహాత్మజానాధః క్ష

అర్థవ్యవధి భవద్యవధి న శేచ్ఛన్నపి విముచ్యతే.

‘నేను దేహమును’ అను జ్ఞానమును మనుజుడే ప్రకారము కలిగియుండుచున్నాడో, ఆ ప్రకారమే ‘నేను ఉత్తమము’ అను భావము కలిగియున్నాడో అప్పుడు నోరకున్నను అతిపక్షి మోక్షము సిద్ధించియే తీగును.

సమాసక్తం సదా శక్తం జ్యోతిషమశోభతే

యద్యేకం బ్రహ్మణి శ్యాత్తితో న ముచ్యతే బంధనాత్.

దృశ్యవిషయములందు ఏ ప్రకారము మనుజుని చిత్తము సదా శక్తిగల గొనుచున్నదో, ఆ ప్రకారము బ్రహ్మమునందు ఆనందము గొనుచో అప్పుడు ఎందు మోక్షమును బొందుకొందును! (అతడు తప్పక మోక్షము నొందునని భావము.)

యదా సర్వే ప్రముచ్యంతే కామా రోషాద్య హృది శ్రేణా

అథ ముక్త్యుమ్మగో భవత్యత్ర బ్రహ్మ సమక్నుతే.

ఎప్పుడు మనస్సునందలి కోరికలన్నియు లెస్సగ పోవునో, అప్పుడు మనవాడు అనురుజ్ఞ ఇచ్చిననే బ్రహ్మమును బొందుచున్నాడు. (మోక్షమును బడయుచున్నాడు.)

శ్రీ భగవద్గీత

యం హి న కృతమర్హ్యతే పునః పునఃకర్మభ

సమముఖ సుఖం భీం సోఽప్య తత్త్వానాం విత్తతే.

పురుషశ్రేష్ఠుడవగు ఓ అర్జునా! ఎవనిని ఈ శబ్ద
స్పృగ్పాదులు బాధింపవో (చిల్లిపజేయవో) సుఖదుఃఖము
లందు సమభావముగల అట్టి ధీరుడే మోక్షమున కర్హు
డగును.

తద్భుద్ధ యి స్తవాత్మాన స్తన్నిషా స్త త్వకాయణాః
గచ్ఛన్త్యభినరావృత్తిం జ్ఞానవిరూపకల్యణః.

ఆ పరమార్థయందే బుద్ధిగలవాడగును, ఆ పరమార్థ
యందే మనస్సును నెలకొల్పినవారును, ఆ పరమార్థయందే
నిష్ఠగలవారును, ఆ పరమార్థనే పరమగతిగ నెంచువారును,
జ్ఞానముచే నెగురగొట్టబడిన పాపముగలవారై పునరావృత్తి
రహితమగు (పునర్జన్మరహితమగు) కాశ్వర మోక్షపదవిని
తొందుచున్నారు.

యోఽస్తానుభోఽస్తరాకాను స్తథాస్త్యోతిరేక యః
స యోగి బ్రహ్మనిర్వాణం బ్రహ్మభూతోఽభిగచ్ఛతి.

ఎవడు లోన ఆత్మయందే సుఖించుచు, ఆత్మయందే
క్రిడించుచు, ఆత్మయందే ప్రకాశము గలవాడై యుండునో,
అట్టి యోగి బ్రహ్మస్వరూపుడై, బ్రహ్మసాక్షాత్కారమును
(మోక్షమును) బొందును.

లభన్తే బ్రహ్మనిర్వాణ మృచయః క్షీణకల్యణః
శిష్టద్వైధా యతాత్మానః సర్వభూతిహితైరతాః.

పాపరహితులును, సుశీలయవర్జితులును, ఇంద్రియ
మనంబులను స్వాధీనపఱచుకొనిపవారును, సమస్తజాతుల

యొక్క తేమముం దానర్థగలవారు నగు ఋషులు (అతీంద్రియజ్ఞానులు) బ్రహ్మసాత్త్వికాత్మకమును (మోక్షమును) బొందుచున్నారు.

కామక్రోధ వియక్తానాం యతీనాం యత చేరపాహ్
అభివో బ్రహ్మ నిర్వాణం శర్తవే విదితాత్మకామ్.

కామక్రోధాదులు లేనివారును, మనోనిగ్రహము కలవారును, ఆత్మతత్త్వము నెఱిగిన వారునగు యత్నశీలురకు బ్రహ్మసాయుజ్యము (మోక్షము), అంతటను (శరీరమున్నపుడును, లేనపుడును, సర్వత్ర) వెలయుచునే యున్నది.

యతేంద్రియ మనో బుద్ధిబుద్ధినిర్మూలకరాయణః
విగతః శ్చార్థయక్రోధో యస్యచా ముక్త ఏవ సః.

ఎవడు వెలుపలనున్న శబ్దస్పర్శాది విషయములను వెలుపలికి నెట్టిపైచి (లోన ప్రవేశింపనీయక) చూపును భూమధ్యమున నిలిపి, నాసికాపుటములందు సంచరించు ప్రాణాపాన వాయువులను సమముగ జేసి, ఇంద్రియమనోబుద్ధులను నిగ్రహించి ఇచ్ఛాభయక్రోధములు లేనివాడై, మోక్షాశక్తుడై (ఆత్మ) మననశీలుడై యుండునో అట్టివా డెల్లప్పుడును ముక్తుడే యగును.

ప్రయత్నాద్యతమానస్తు యోగీ సంకుఠ కిల్బిషః
అనేక జన్మసంసిద్ధ సత్తో యాతి కరాం గతిమ్.

పట్టుదలతో ప్రయత్నించువట్టి యోగి పాపరహితుడై అనేక జన్మలందు చేయబడిన అధ్యాసముచే యోగసిద్ధిని

బొందినవాడై, ఆ పదప సర్వోత్తమమగు (మోక్ష) గతిని బడయుచున్నాడు.

ఓమి ర్భృతాక్షరం బ్రహ్మ బ్రహ్మహరన్ మా మమస్మరన్
యః ప్రయాతి త్యజన్దేహం స యాతి పరమాం గతిమ్.

ఎవడు ఇంద్రియద్వారము లన్నిటిని బాగుగ ఆరికట్టి, మనస్సును హృదయమందు (ఆత్మయందు) లెస్సగా స్థాపించి, శరస్సునందు (బ్రహ్మరంధ్రమందు) ప్రాణవాయువును ఉంచి, ఆత్మనుగూర్చిన ఏకాగ్రచింతనము (యోగధారణ) గల వాడై పరబ్రహ్మమునకు వాచకమైన 'ఓమ్' అను ఒక అక్షరమును ఉచ్చరించుచు నన్ను ఎడతెగక చింతించుచు శరీరమును వదిలునో అతడు సర్వోత్తమస్థానమును (మోక్షమును) బొందుచున్నాడు.

అబ్రహ్మ భువనాల్లోకాః పునరావర్తనోఽర్హతః
మోక్షుషేత్యకు కాంతీయ పునర్జన్మ స విద్యతే.

ఓ అర్జునా! బ్రహ్మలోకమువఱకు గల లోకము లన్నియు తిరిగివచ్చెడి స్వభావము కలవి (అనగా వానిని బొందినవారు మరల జన్మమొత్తవలసియే వచ్చుదురు.) నన్ను బొందినవారిలో మరల జన్మయే లేదు. వారు మోక్షమును బొందుదురు.

సమం పశ్యంతి సర్వత్ర సమవస్థిత మిశ్వరమ్
స హి సప్తాత్మవాఽఽత్మానం తతోయాతి పరాం గతిమ్.

సమస్త ప్రాణులయందును లెస్సగ వెలయుచున్నట్టి పరమాత్మను సమముగ వ్యాపించియున్నట్లు జూచుచు మన

జాడు తన ఆత్మను తాను హింసించుకొనడు. కావున అతడు సర్వోత్తమగతిని (మోక్షమును) బొందుచున్నాడు.

యదాధూత పృథగ్భావ మేకస్థ మనుభవ్యతీ
తత ఏవ చ విస్తారం బ్రహ్మ సంపత్యతే తదా.

ఎప్పుడు వేత్సేలుగనున్న ఈ భూతప్రపంచమంతను మిక్కిలినానియందు (పరమాత్మయందు) ఉన్నదానిగను, ముతీయు దానినుండియే విస్తరించుచున్న దానినిగను వీక్షించునో అప్పుడు మనుజుడు (మోక్షమును బడయుచున్నాడు) బ్రహ్మమును బొందుచున్నాడు.

తేత్ర తేత్రజ్జయారేవతు న్నరం జ్ఞానచక్షుషా
భూతప్రకృతి మాత్రం చయో విదుర్యాన్తి తే వరహ.

ఎవరు జ్ఞానదృష్టిచేత తేత్రతేత్రజ్జలయొక్క భేదమును, ప్రకృతి (అవిద్య) నుండి విముక్తిని కలుగజేయు ఈశాయమును తెలిసికొందురో వారు పరమాత్మపదమును (మోక్షమును) బొందుదురు.

గుణానీతానతీత్య త్రిన్ దేహీదేహసముద్భవాన్
జన్మమృత్యు జరాదాప్తి ర్విముక్తోఽమృతమన్నతే.

జీవుడు దేహోత్పత్తికి కారణభూతములగు మూడు గుణములను చాటినచో పుట్టుక, చావు, ముసలితనము, దుఃఖములు అను వానిచేత తొన్నగ విడువబడినవాడై, మోక్షమును (మరణరహిత ఆత్మస్థితిని) బొందుచున్నాడు.

నాన్యం గుణేభ్యః కర్తారం యదా త్రష్టామనుభవ్యతీ
గుణేభ్యశ్చ పరం తే త్తి మద్భావం సోఽధిగచ్ఛతీ.

ఎప్పుడు వివేకవంతుడు (సత్త్వాది) గుణములకంటె నితరమును కర్తగా నెంచడో, వాటియు తన్ను గుణముల కంటె వేరగు వానినిగ తెలిసికొనుచున్నాడో, అపు డాతడు నా స్వరూపమును (మోక్షమును) బొందుచున్నాడు.

మాం చ యోఽవ్యభిచారేణ భక్తియోగేన సుతతే
స గుణాన్ సమర్థైర్యతాక బ్రహ్మభూయాత్ కల్పతే.

ఎవడు నన్నే అచంచలమైన భక్తియోగముచేత సేవించుచున్నాడో అత డీగుణములన్నిటిని లెస్సగా చాటి పైచి బ్రహ్మముగా నగుటకు (మోక్షముచే బడయుటకు) సమర్థుడగుచున్నాడు.

నిత్యానమోక్షావతరసర్వతోహ
అధ్యాత్మనిత్యా వినిశ్చితకామాః
ద్వంద్వైర్విముక్తాః సుఖదుఃఖసంశ్చ
ర్ణచ్ఛస్త్యమాథాః పరమవ్యయం తత్.

అభిమానము (లేక, అహంకారము) అనివేకములేని వారును, సంగము, దృశ్యపదార్థములం దానర్థి అను దోష మును జయించినవారును, నిరంతరము ఆత్మజ్ఞానము (బ్రహ్మ నిష్ఠ) గలవారును, కోరికలన్నియు లెస్సగ (వాసనానాశిత ముగ) తొలగినవారును, సుఖదుఃఖములగు ద్వంద్వములనుండి తాగుగ విడువబడినవాడును అగు జ్ఞానులు అవ్యయమగు బ్రహ్మపదమును (మోక్షమును) బొందుచున్నారు.

ఏతైర్విముక్తః కాస్తేయ తమాద్వైరైష్ఠిభిర్నరః
అచిరత్యాత్మనఃక్రేయస్తతోయాతి పరాం గతిమ్.

కామక్రోధ లోభములను మాడు పరకర్షారముల నుండి బాగుగ విడువబడిన మనుజుడు తనకు హితమును గావించుకొనుచు సర్వోత్కృష్టమగు మోక్షగతిని పొందుచున్నాడు.

అహంకారం బలం దర్పం కామం క్రోధం శరిరకామ
విమచ్య నిర్మమశ్చాన్తో బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే.

అహంకారమును, బలమును, (కామక్రోధాదిగుండు క్షమగు బలమును లేక మొండిపట్టును), దంబమును, కామమును (విషయాసక్తిని), క్రోధమును వస్తుసంగ్రహణమును బాగుగ వదలివైచువాడును, మమకారములేనివాడును, తాంతుడును అయియుండువాడు ప్రహ్లాదురూపము నొందుటకు (మోక్షమునకు) సమర్థుడగుచున్నాడు.

సర్వకర్మాణ్యపిసదా కర్వాణోమద్యవశాశ్రయః
మత్ప్రసాదా జపాప్నోతి కాశ్యకం పదమవ్యయమ్.

గుమస్తకర్మములను ఎల్లప్పుడును చేయుచున్నవాడై నను కేవలము నన్నే ఆశ్రయించువాడు (శరణుబొందువాడు) నా యనుగ్రహమువలన నాశరహితమగు కాశ్యకమోక్ష పదమును పొందుచున్నాడు.

తమేన శరణం గచ్ఛ సర్వభావేన భారత
తత్ప్రసాదాత్పరాం కాన్తిం స్థానం ప్రాప్నోతి కాశ్యకమ్.

ఓ అర్జునా! సర్వవిధముల ఆ (హృదయస్థుడగు) ఈశ్వరునే శరణుబొందుము. అతని యనుగ్రహముచే సర్వో

త్తమమగు శాంతిని, శాశ్వతమగు మోక్షపదవిని నీవు
పొందగలవు.

పవిత్రగీత

న భజేన భజేన్మోక్షః కర్మణా ప్రజయా న హ
త్యాగమాత్రేణ కిం త్వేతే యతయోఽశ్నన్తి చామృతమ్.

'ధనముచేగాని, కర్మముచేగాని, - సంశయముచేగాని
మోక్షము లభించదు. త్యాగమాత్రముచేతనే ప్రయత్న
శీలుడు అమృతపదమగు మోక్షమును పొందుచున్నాడు.

దృశ్యం నా స్థితి బోధేన మనసో దృశ్యమార్జనమ్
చింతనం చేత్తదుత్పన్నాపరా నిర్వాణనిర్వృత్తిః.

అర్థజ్ఞానముచే 'దృశ్యములేదు' అను బోధబ్వారా
మనస్సుచే దృశ్యమార్జన మెపుడు సిద్ధించునో, అపుడు
అర్థజ్ఞానముయొక్క పరాకాష్ఠ, మోక్షస్థితి, ఉత్పన్నమైన
దనియే యెఱుఁగుము.

అశేషేణ పరిత్యాగో కాసకాశాం య ఉత్తమః
మోక్ష ఇత్యుచ్యతే బ్రహ్మస్య ఏక విమలక్రమః.

వాసనలయొక్క సంపూర్ణ పరిత్యాగమే ముఖ్యమైన
మోక్షమని చెప్పబడును. అట్టిమోక్షము అవిద్యాదిమలములు
లేనివారికే సాప్రసాదించును.

అవిచ్ఛిన్న చిదాత్మైకః పుమానస్తీహ జేతరత్
స్వసంకల్పకాదృశ్యో నిసంకల్పకృ ముచ్యతే.

మనుజుడు అఖండమై, ఏకమైనట్టి చిదాత్మయే కాని, అన్యము కాడు. అతడు స్వసంకల్పవశముచే బద్ధుడున్న, నిస్సంకల్పత్వముచే (సంకల్పరహితుడగుటచే) ముక్తుడున్న అగుచున్నాడు.

వాసనాసవం రామ మోక్ష ఇత్యుచ్యతే బుధైః
పదార్థవాసనాపదార్థ్యం బద్ధ ఇత్యభిధీయతే.

ఓ రామచంద్రా! వాసనలయొక్క శీతత్వమే మోక్షమని విజ్ఞులచే చెప్పబడుచున్నది. మరియు పదార్థములయొక్క వాసనలు దృఢపడుటయే బంధమని శ్రేష్ఠులను బడుచున్నది.

జగత్త్వమహిత్వాదిర్మిథ్యాత్వా దృశ్యమత్యంతే
యావదేతత్సంభవతి కావన్మోక్షో న విచ్యతే.

‘జగత్తు నీవు, నేను’-ఈ మున్నగు మిథ్యాభావములే దృశ్యమని చెప్పబడుచున్నది. అవి నిత్యములుగ భావించు అడునంతవఱకును మోక్షములేదు.

అయం సదేవ ఇత్యేవ సంపరిజ్ఞానమాత్రతః
బన్తోర్నజాయతే దుఃఖం తేవస్మత్తత్వమేతి చ.

‘ఈలేడే ఆ ఆత్మదేవుడు’ అని యెఱుంగుట (నాత్మోత్కరించుకొనుట) మాత్రముచే జీవుని కిది దుఃఖమెన్నటికిని కలుగకుండును. మరియు నాతడు మోక్షమును పొందును.

స్వప్నే నిర్వాసనాదీనే యథోదేతి కుఘ్రతా
జాగ్రత్తవాసనాదీనే తథోదేతి నిఘ్రతా.

స్వప్నమందు వాసనలులేనిచో సుషుప్తి ఉదయించు నట్లు, జాగ్రత్తమందు వాసనలు సంపూర్ణముగ నశింప, మోక్షము ఉదయించుచున్నది.

యది సర్వం పరిత్యజ్య తిష్ఠశ్చక్కాన్తవాసనః
అమృత నిమేషేణ తన్ముక్తిః స సంశయః.

సమస్తమును త్యజించి వాసనారహితుడవై యున్నచో ఈ నిమిషమందే నీవు ముక్తుడవగుదువు. ఇందు సంశయము లేదు. (బాహ్యాదృశ్యపదార్థములను, అంతరవాసనలను వీడిన ముక్తుడవగుదువు.)

అథాభిలాష స్తన్నానం సంత్యజ్య స్థితే యది
ప్రాప్తవీర్యాన్తస్మిన్. తేనాకావతి చుష్కరణ.

ఏ పదార్థమందు అభిలాష కలదో దానిని పదలివేసి వచో మనుజునకు మోక్షము నిక్కముగ సంప్రాప్తించిన దనియే నీ వెఱుఁగుము. ఇంతమాత్రపు ప్రయత్నమున ఏమి కష్టము కలదు?

నాహం బ్రహ్మేతి సంకల్పాత్సద్భావభ్యర్థతే మహః
సర్వం బ్రహ్మేతి సంకల్పాత్సద్భావ్యాచ్యతే మహః.

“నేను బ్రహ్మమునుగాను” అను సుదృఢ సంకల్పముచే మనస్సు బంధనమును పొందుచున్నది. “అంతయు స్వార్థ యగు బ్రహ్మమే” అను సుదృఢ సంకల్పముచే మనస్సు మోక్షము నొందుచున్నది.

తరన్తి తే భవాత్పాథిం స్వప్రకాశాధ్యయేణ యే
కాస్త్రేణాసాదితం దృశ్యమితి నిర్వాణసంస్థితాః.

ఎవరు ప్రత్యగార్థ్యం దాన క్తమగు బుద్ధితో గూడి
తత్త్వమస్యాది మహావాక్యబోధకమగు శాస్త్రముద్వారా
దృశ్యమును తుడిచివైచి నిర్వాణరూపమగు ఆత్మయందు
స్థితిగలిగియుండురో, అట్టివారు సంసారసాగరమును దాటి
వైచి మోక్షమును బొందుచున్నారు.

అహంకారాదుసద్ధానవర్జనాదేత రాఘవ
పాదుషేణ క్రయత్నాచ్చ తీర్యకే భవసాగరః.

ఓ రామచంద్రా! అహంకారముయొక్క అనుసంధాన
మును వర్జించుటవలనను, ధైర్యావలంబన, శ్రవణమననాది
రూప పురుషప్రయత్నములచేతను ఈ సంసారసాగరము
దాటివేయబడును.

క్రూయతాం జ్ఞానసర్వస్వం శ్రుత్వాచైవావధార్యతాం
భోగేచ్ఛయాత్రకోవన్త సత్త్వాగో మాక్ష ఉచ్యతే.

జ్ఞానముయొక్క సర్వస్వమును వచించుచున్నాను,
మీము. అది విని దానిని బాగుగ హృదయమున ధారణ
యొనర్చుకొనుము. “భోగములయెడల ఇచ్చయే బంధము,
భోగేచ్ఛను త్యజించుటయే మోక్షము.”

యదా తే శ్రద్ధాయార్థక్రిః స్వదతే హృది రాఘవ
తదా విజ్ఞాతవిజ్ఞానః సముద్ధతభవార్థతః.

ఓ రామచంద్రా! ఎపుడు ఇంద్రియార్థములగు శబ్ద
స్పర్శాదులు నీకు స్వతః హృదయమందు రుచింపకుండునో,
అపుడు విజ్ఞానరూపమగు ఆత్మ నెఱిగినవాడవనియు, సంసార

సముద్రమును చాటినవాడవనియు (మోక్షమును బడసిన వాడవనియు) తెలిసికొనుము.

విచారితమలం శాస్త్రం చిరమద్భాసికం మిథః
సంశ్యక్త కాసనాస్మాదృశే శాస్త్ర్యుక్తమం పదమ్.

శాస్త్రము లన్నిటిని మేము బాగుగ విచారించితిమి.
మఱియు చరిత్రము ఆత్మజ్ఞులతోటి పరస్పర సంవాదము
ద్వారా ఆ తత్త్వములను బాగుగ దృఢ మొనర్చుకొంటిమి.
కాని, ఎన్ని విచారించినను వాసనలను సంపూర్ణముగ
త్యజించి మానముగ నుండుటకంటె (నిర్వికల్పార్థయందు
స్థితి నొందియుండుటకంటె) ఉత్తమమైన పద మింకొకటి యెట్టి
యును మాకు కానిపించలేదు, (అదియే మోక్షపదము)

వివేకం పరమౌత్తమ విలోక్యాత్మాన మాత్మనా
ధియా నిరాగోధురయా సంసారజలధిం తతేత్.

గొప్ప వివేకము నాశ్రయించి, స్వయముగ ఆత్మను
వీక్షించి, ప్రైరాగ్యపూర్ణముగ బుద్ధితే సంసారసముద్రమును
చాటిపైచి మోక్షమును బొందవలెను.

దృశ్యమాశ్రయనీడం చేత్తక్చ చిత్తోఽపి బద్ధనాన్
దృశ్యం సంశ్యజనీడం చేత్తదచిత్తోఽపి మోక్షనాన్.

దృశ్యము నాశ్రయించుచో నీవు చిత్తసహితముడవై
బంధము కలవాడవగుదువు. దృశ్యమును లెస్సగ త్యజించుచో
చిత్తసహితముడవై మోక్షమును పొందినవాడవగుదువు.

సర్వమౌత్మాహ మేవేతి నిశ్చయో యో మహామతే
తమాజాయ విషదాయ న భూయో యతి మే మతిః.

“ఈ సమస్త (బ్రహ్మాండమును) ఆత్మయే; ఆ ఆత్మ నేన” అను నిశ్చయమేది కలదో, అద్వానిని ఆవలంబించి యుండుటవలన నా బుద్ధి మరల యెన్నటికిని దుఃఖమును జొందకయే యున్నది. (అని శ్రీ పసిష్ఠమహర్షి పలికిరి).

విర్యసూర్య మథస్తాచ్చ వ్యాపకౌ మహిమాత్మనః
సర్వమాత్మేతి తేనాస్త ర్నిశ్చయేన న బధ్యతే.

“ప్రక్కల, పైన, క్రింద అంతటను ఆత్మయొక్క మహిమ వ్యాపించియున్నది. కాబట్టి ఈ సమస్తమున్ను ఆత్మయే” అను నిశ్చయము అంతఃకరణమున గలిగి యున్నచో తీవుడు ఎన్నటికిని బద్ధుడు కానేరడు.

చిచ్ఛత్వ కలనా బస్థ సమ్యక్తిత్వక్తి దుచ్ఛతే
చిక్షతేత్యాభిలాత్మేత సర్వసిద్ధాస్త సంగ్రహః.

చైతన్యముయొక్క విషయాకార (దృశ్య) కల్పనయే బంధము. అట్టి కల్పన లేకుండుటయే మోక్షము. విషయాకార రహితమగు చైతన్యమే పూర్ణాత్మ—ఇదియే సమస్త సిద్ధాంతములయొక్క సంగ్రహము.

పాదపం యత్నమాత్రిత్య ప్రోల్లంఘ్యేన్ద్రియపర్వరమ్
సంసార జలధిం తీర్త్వా పారం గచ్ఛ పరం పదమ్.

పురుషప్రయత్నము నాశ్రయించి ఇంద్రియములను పర్వతమును లెస్సగ లంఘించివైచి, సంసారసముద్రమును దాటి, దాని కావల నున్నట్టి పరమాత్మపదమును జేరుము. ఇదియే మోక్షపదము.

చిత్తాక్రమణమాత్రాత్తు పరమాజ్ఞానధాన్యతే
ప్రయత్నేనాపి సంసార మహారోగో న కాన్యథి.

చిత్తమును జయించుట మాత్రమను పరమావధము
లేకున్న ఇక ఈ సంసారమును మహారోగము ఎన్ని ప్రయ
త్నములచేతనుగూడ శమింపనేరదు, మోక్షమును
సీద్ధింపదు.

యావత్సర్వం న సంత్యక్తం తావదాత్మా న అభ్యతే
సర్వావస్థా పరిత్యాగే శేష ఆత్మేతి కథ్యతే.

ఎంతవఱకు సమస్తము లెస్సగ త్యజింపబడకుండునో,
అంతవఱకును ఆత్మ లభింపకుండును. (బ్రాగదాది) సర్వావస్థ
లను (సమస్త పదార్థములను) పరిత్యజింప, ఏది శేషించునో,
అదియే ఆత్మ యని చెప్పబడును. అట్టి ఆత్మస్థితియే
మోక్షము.

స్వాత్మావలోకనార్థం తు తిస్మాత్సర్వం పరిత్యజేత్
సర్వం కించిత్పరిత్యజ్య యద్బుద్ధం తత్సరం పడకు.

కాబట్టి స్వార్థదర్శనమునై సమస్తమును పరిత్య
జింపవలయును. సమస్త దృశ్యమును పరిత్యజింప ఏది (ఇక
త్యజించుట కియ్యది సర్వదా అశేష్యమై) కన్పట్టునో, అదియే
పరమగు ఆత్మపదము (మోక్షపదము.)

తైరాగ్యాభ్యాన యత్నాభ్యాం స్వపరామర్శాన్యగా
తత్త్వలోక న రోతేన తీర్థతే భవసాగరం.

అభ్యాస తైరాగ్యములను ప్రయత్నములచేతను,
స్వవిచారణచేతను, జనించునట్టి తత్త్వజ్ఞానమును గొప్ప

ఓడచే సంసారసముద్రము దాటబడును. మోక్షపదవి లభించును.

వీతానలైక శతకః పరమాత్మానగమ్యతే
కాష్ఠలోద్భవమర్జ్యేన తహా యదవగమ్యతే.

ఈ దేహము కొయ్యతోను మట్టిగడ్డతోను సమానముగ గాంచబడుచో, అంతమాత్రపు జ్ఞానముచేతనే దేవేశుఁడగు పరమాత్మ తెలిసికొనబడును. (మోక్షపదవి లభించును.)

దేహ భావనయైకాత్మా దేహదుఃఖ కళే వీతః
తత్త్వాగత తతో యన్తా భవతీతి విదుర్బుధాః.

దేహభావన వలననే ఆత్మ దేహదుఃఖములకు వశమై యున్నదనియు, అట్టి భావనను వీడినచో అయ్యది మోక్షము పొందుచున్నదనియు విజ్ఞులు చెప్పుదురు.

స మోక్షో నభవః స్మృషే స పాతాళే స భూతలే
మోక్షో హి చేతో విమలం సమ్యక్సానధిబోధితమ్.

మోక్షము ఆకాశముయొక్క వెనుక భాగమునగాని, పాతాళమునగాని, భూతలమునగాని లేదు. ఉత్తమ జ్ఞానముచే లెస్సగ బోధితమైనట్టి నిర్మలచిత్తమే మోక్షము. (ఆత్మ రూపమును పొందింపబడినట్టి చిత్తమే మోక్షమని భావము.)

సకలాకాస్య సంసక్త్యా యాశ్చర్యం చైత సంక్షయః
స మోక్షనాహ్నా కథిత స్తత్త్వైశ్చైరాత్మదర్శిభిః.

సమస్త పాంచిత సదార్థములందును ఆసక్తి లేనందుచే
(ఏవిధమైన అశలు దేకుండుటచే) స్వయముగ సంభవించు
చిత్తముయొక్క కయమేది కలదో, అదియే మోక్షమును
జేరుచే ఆత్మదర్శులగు తత్త్వజ్ఞులచేత చెప్పబడినది.

అత్మావలోకనే యత్నః కర్తవ్యో భూతి నిచ్చతా
సర్వదుఃఖ శరణ్యేష అత్మా లోకేన జాయతే.

మోక్షమును గోరువాడు ఆత్మదర్శనమునకై యత్న
మొనర్పవలెను, అత్మను దర్శించుటచే సమస్తదుఃఖముల
యొక్క శరణ్యేషనము సంభవించును. (దుఃఖము లన్నియు
తొలగిపోవునని భావము).

అపారాపార మాత్రమ్య ప్రణయీ కృత్య సర్వతః
సంసారాద్ధిం గాయతే యః స ఏవ పురుషః శ్శుకః.

అపారముగు సంసారసాగరమును ఆక్రమించి తత్త్వ
దర్శనముచే అడ్డానిని బాధితమొనర్చి ఇవ్విధముగ సమస్త
జగత్తును (అధిష్ఠానదృష్టిచే) బ్రహ్మసూత్రముగ గావించి,
అట్టి బ్రహ్మస్వరూపమే యుగు ప్రపంచమున ఎవడు ప్రవే
శించునో, ఆతడే మనుజుడని చెప్పబడును. (ఆతడే మోక్ష
మును బడసినవాడు).

ఆదర్శ పురుష స్వేన క్యతహరకతోఽపిచ
న యత్య హృదయోర్లోభో మానాగపి స ముక్తిభావః.

వ్యవహారము నల్పుచున్నప్పటికిని ఎవనియొక్క
హృదయమున, అద్దమందలి ప్రతిబింబ మానవునకువలె ఒకిం

త్రేనను నిరాగమును గాని మోక్షావమానాది జనిత సుఖ
దుఃఖాదులుగాని లేకుండునో, అట్టివాడు మోక్షభాజుడగును.

ఏకతత్త్వ భూతాభ్యాసః ప్రాణానాం విలయస్తథా
మనో నిర్విగ్రహశ్చైతే మోక్షశబ్దార్థ సంగ్రహః.

ఏకతత్త్వము (అర్థ)యొక్క దృఢాభ్యాసము ప్రాణ,
వాయువుల విలయము, మనోనిగ్రహము—అను ఈ మూడిం
టిచే మోక్షము సిద్ధించును. కావున ఈ మార్గత్రయమే
మోక్షశబ్దార్థ సంగ్రహము. (సంక్షేపముగ వచించిన, ఈ
మూడింటిచేతనే మోక్షము లభించునని భావము.)

సర్వమేకద్వియా త్వత్త్వా యది తిష్ఠతి నిశ్చలః
తదహంకారవిలయే త్వమేవ పరమం పదమ్.

నీవు ఋద్ధితో నమస్తద్వత్త్వమును త్యజించివైచి నిశ్చ
లముగ నుండుచో అర్తతే అహంకారము విలయమైండు
టచే పరమపదము (అర్థ) నీవే అయి యుండువు, (అర్థవగు
నీవే శేషించుదువు), అదియే మోక్షము.

ఏతాకాశేన సంసార ఇదమస్త్వితీ యన్యథా
అస్య తూపకమా మోక్ష ఇత్యేవం జ్ఞానసంగ్రహః.

‘ఇది నాకు లభించుగాక’ అను నిట్టి ఇచ్ఛతోగూడిన
మనస్సే సంసారము. ఇట్టి ఇచ్ఛానహితమగు మనస్సు
శమించుటయే మోక్షము. ఇదియే నమస్తజ్ఞానములయొక్క
సారము.

బహుశాత్ర కిముత్తేన సంక్షేపాదిద ముచ్యతే
సంకల్పనం మనోబద్ధ స్తదభావో నికృతః.

అధికముగ చెప్పినేల, (సారమంతయు) సంక్షేపముగ చెప్పెదను వినుము. సంకల్పమే నునస్సురొక్క- బుధనము, సంకల్పము లేకుండుటయే మోక్షము.

ప్రాప్తేన యేన వో భూయః ప్రాప్తవ్య మవశిష్యతే
తత్ప్రాప్తౌ యత్నమాత్మీకైర్కృత్వయాపి హి శేష్తయా.

దేనిని పొందినచో ఇక మఱల పొందదగిన దేదియు లేనిది యుండదో, అట్టిదానియొక్క- (అర్థవస్తువుయొక్క-) ప్రాప్తికొఱకై (మోక్షముకొఱకై) శ్రమముతో గూడిన (ఇంద్రియ మనోనిగ్రహాదిరూప) చేష్టచేసెనను తప్పక ప్రయత్న మాచరింపవలయును.

అత్రాహారార్థం కర్మ కార్యాదనిష్ఠ్యం
కార్యాదాహారం ప్రాణసంధారణార్థం
ప్రాణా సంధార్యా స్తత్త్వ జ్ఞానసార్థం
తత్త్వం జ్ఞానస్యం యేన భూయో న దుభిత్.

ఈ ప్రపంచమున ముముక్షువు ఆహారముకొఱకు వోషరహితమగు శర్మను చేయవలెను. ప్రాణసంరక్షణ కొఱకు ఆహారమును గైకొనవలెను. ఆత్మతత్త్వము నెఱుఁగుట కొఱకు ప్రాణములను ధరింపవలెను. మరల ఎన్నటికిని (జననమరణాది) దుఃఖమును బొందకుండుటకొఱకు ఆత్మతత్త్వమును తెలిసికొనవలెను. (అట్లు తెలిసికొనుటచే శ్లేశదుఃఖరాహిత్యము, మోక్షము కలుగును గాన)

అహమిత్యేక బన్ధాయ నాహమిత్యేక మా క్తయే
ఏకావన్మాత్రశే బన్ధే స్వాంత్యే తే క్షమాత్తా.

‘నేను దేహాది దృశ్యరూపుడను’ అను భావనయే బంధనమును గలిగించును. ‘నేను దేహాది దృశ్యరూపుడను గాను, (అపరిచ్ఛిన్న ఆత్మస్వరూపుడను)’ అను భావనయే మోక్షమును గలిగించును. ఇవిధమున బంధరాహిత్యము కల్గి తన యధీనముననే యున్నట్టి ఇంతమాత్రపు ఆచరణ యందు అశక్తిత్వము, కష్టము ఏమి కలదు ?

మహేవ మితి బన్ధాయ నాహమిత్యేక మా క్తయే
ఏకావన్మాత్రశే వస్తుస్వాత్మాయ తే క్షమాత్తా.

‘ఈ గృహాధనాది పదార్థములు నావి’ అను భావనయే బంధనమును గలిగించును, ‘ఇది నావి కావు’ ‘ఈ శరీరాదులు నేను కాను.’ అను భావనయే మోక్షమును కలుగజేయును. ఇవిధముగ తన యధీనముననే యున్నట్టి ఇంతమాత్రపు ప్రయత్నమందు తెలియకపోవుట యేమి!

అశక్తైక భువో బస్థ ఉశక్తైక విముక్తశా
సర్వ కల్టన్వితా కస్యాం విశ్రాంతేన క్షిప్యతే.

పదార్థముల యెడల కోరిక గలిగి యుండుటయే బంధము. సమస్త దృశ్యపదార్థముల యెడల కోరిక లేకుండుటయే మోక్షము. పూర్ణ కామత్వరూపమగు అట్టి మోక్ష సిద్ధియందు ఆత్మయందు) విశ్రాంతి నొందువాడిక ఏ పదార్థము నిచ్చగించును !

యస్య న స్వదతే దృశ్య మదృశ్యం స్వదతే హృది
న బాహ్యభ్యంతరం కాస్తః స విశణ్ణో భవార్ణవాత్.

ఎవనికీ హృదయమున దృశ్యప్రపంచము రుచింప
కుండునో, మఱియు దృశ్యరహితమగు ఆత్మ రుచించునో
ఆరణ్య బాహ్యభ్యంతరములందును శాంతిగలవాడగును.
మఱియు నాతడే సంసారసాగరమును తస్సగ జాటి మోక్ష
మును బడసినవాడును అగును.

యజ్ఞాగ్రతీ సుషుప్త్యం బోధాదరసవాసనా
తం స్వభావం విదుఃస్థా ముక్తిస్తత్పరిణామితా.

జ్ఞానము (రత్నబోధ)చే రాగ, వాసనాకూన్యత్వ
పూర్వకముగ జాగ్రత్తునందే సుషుప్తియందుండుట వీరి
కలదో, దానినే విజ్ఞులు బ్రహ్మ (ఆత్మ) స్వభావమని
పేర్కొనిరి. అట్టి బ్రహ్మస్వభావముతో నుండుటయే
మోక్షము.

మోక్షః శీతలచిత్తత్వం బహు సంతప్త చిత్తతా
వీరస్మిన్నపి సార్థిత్వ మహా లోకస్య మూఢతా.

శీతల (ప్రశాంత, నిర్వికార) చిత్తము గలిగియుండు
టయే మోక్షము. సంతప్త (అశాంత, వికారయుత) చిత్తము
గలిగియుండుటయే బంధము. శీతలచిత్తమాత్రరూపమగు
ఇట్టి మోక్షమందుగూడ జనులకు తోరిక లేదే! అహ!|
లోకముయొక్క మూఢత్వ మేమని చెప్పవచ్చును!

20-వ అధ్యాయం] మోక్షమునుగూర్చిన శాస్త్రప్రమాణములు 675

స్వసంకేదన యత్నేన విషయావిషతోఽనిశమ్

శించిత్సంతోధితా సువిత్తత్రా త్తం వైబుధం పదమ్.

స్వకీయ వివేక, విచారణాదిప్రయత్నములచే, చిత్తము, విషయమును మాంసమునుండి ఒకింత నిరోధింపబడెనా, తత్త్వవేత్తలయొక్క అనుభవసిద్ధమగు స్వారాజ్య (మోక్ష) పదము పొందబడినట్లే యగును.

కూరి: ఓం తత్ సత్.

గీతామకరందము

రవయిత :

శ్రీ విద్యావ్రకాశానందగిరిస్వాములవారు

రాయల్ సైజు 1100 పేజీలుగల మహాగ్రంథము

ఇందు శ్రీ భగవద్గీత మూలశ్లోకములు, ప్రతి శ్లోకమునకు అవతారిక, ప్రతిపదార్థము, తాత్పర్యము, వ్యాఖ్యానము, ప్రశ్నోత్తరములు కలవు. ఇంకను గీతనుగూర్చిన అనేక వివరములు గ్రంథాదియందు పొందుపఱుపబడినవి. ఇవిగాక గీతాతత్వమును సంబోధక మొనర్పగల చాదాపు నూఱుపేజీలు గల గొప్ప ఉపోద్ఘాతమున్న ప్రారంభమున గలదు. చిట్ట చివట శ్లోకానుక్రమణికయు చేర్చబడినది. గీతాభిలాషులకు చాల అవశ్యకమైన గ్రంథము.

పూర్తి క్యాలిఫోర్నియా

పెల 22 రు. లు.

ప్లాస్టిక్ బాకెట్టు

పెల 2 రు. లు.

(పోస్టేజి ప్రత్యేకము)

భగవద్గీత

(మూలశ్లోక, తాత్పర్యసహితము)

ఇందు శ్రీ భగవద్గీత మూలశ్లోకములు, ప్రతిశ్లోకమునకు తాత్పర్యమున్న గలదు. ప్రారంభములో గీతాపారాయణ పద్ధతి మొదలైనవి తెలుపబడినవి.

పూర్తి క్యాలిఫోర్నియా

పెల రు. 3-00

గీతోపన్యాసములు

కాళహస్తి శ్రీ శుకబ్రహ్మకృత స్థాపకులగు
శ్రీ శ్రీ శ్రీ విద్యాప్రకాశానందగిరిస్వాములవారు
గీతాతత్త్వమును గూర్చి కావించిన 18 ఉపన్యాసముల
సంగ్రహమే ఈ గ్రంథము. పర్వలసను గ్రాహ్యముగు
రీతి ములభ్యైలిలో వ్రాయబడినది. భగవద్గీతయందు
నిగూఢములైయున్న పెక్కు ధర్మరహస్యములు
అనేక కథలద్వారా, సాదృశ్యములద్వారా అధునిక
పద్ధతిలో మనోరంజకముగా నిందు వివరింపబడినవి.
నేటి శాంతికాముక ప్రజానీకమునకు వలయు పెక్కు
ధర్మమూర్తములు యిందు బాగుగ వివరింపబడియున్నవి.
మఱియు గల్పేరునకు వలసిన శీలనిర్మాణమును గూర్చి
చాల చక్కగ ఇందు వివరింపబడియున్నది. కావున
ప్రతి పౌరుడును చదువదగిన గ్రంథరాజము.

క్రాను 1/8 పైజ 680 పేజీలు-పూర్తి క్యాలిగ్రోటైండు

త్రివర్ణ ముచిత్రము

కల 12 రు. లు.

పోస్టిక్ జాకెట్టు 1-50 పై.

(పోస్టిజి ప్రత్యేకము)

(This book is commended for use in Public Libraries by the Government.)

ఓమ్

శ్రీ వసిష్ఠగీత

(సంక్షిప్త యోగవాసిష్ఠము)

(ప్రథమసంపుటము 1, 2 భాగములు కలిసి)

(ద్వితీయసంపుటము—3, 4 భాగములు కలిసి)

కావ్యాదతులు

శ్రీ విద్యాప్రకాశానందగిరిస్వామివారు

శ్రీ వసిష్ఠమునింద్రునిచే శ్రీరామచంద్రున జపజేశంపుటచేసిన
 శ్రీ యోగవాసిష్ఠమును ఆధ్యాత్మిక గ్రంథముయొక్క సారము
 ఈ వసిష్ఠగీత, 82 శ్లోకములతో గూడిన మూలగ్రంథము
 నుండి ముఖ్యముగ తత్త్వభాగమును గ్రహించియు, భావాత్మ్యమును
 వర్ణించియు, ప్రధానవిషయమును వవరిజేయకయు, సూత్రవలన
 అర్థ్యంతోపయు కమలైసత్తి శ్లోకములను వీరి ఆధ్యాత్మ్యములగు
 విభజించి రెనుగు రాత్వర్థ్యమును చేర్చి ఈ వసిష్ఠగీతా గ్రంథ
 మూలమున ప్రకటింపుటచేసెడి. ఇది జాలుగు భాగములు గల్గి
 యున్నది. అందు మొదటి రెండు భాగములు కలిసి ఒక జాల్వ్యా
 ముగను, తక్కిన రెండు భాగములు మఱియొక జాల్వ్యాముగను
 చేయబడినది. ముముక్షువుల కిది అత్యంత ప్రయోజనకరముగు
 గ్రంథము.

దెమ్మిసైబా పూర్తికావాలికోబ్రెండు.

ప్రథమసంపుటము—1150 పేజీలు. వెల 18-00 రు.

ద్వితీయసంపుటము—1126 పేజీలు వెల 18-00 రు.

ప్లాస్టిక్ రేపరు ఒక్కొక్క-సంపుటమునకు వెల 2-00.

(ప్రింట్రి ప్రత్యేకము)

భగవద్గీత

(మూలము)

ఇందు శ్రీ భగవద్గీత మూల శ్లోకములు మూత్రము కలవు. సారాంశోపయుక్తమైనది. ప్రారంభములో గురుస్తోత్రము, వ్యాసస్తోత్రము, సారాంశాశ్రమము మున్నగునవియు చేర్చబడినవి.

పూర్తికాలికోబైందు వెల 1-25 పై.

ద్వాదశమజ్జరి

ప్రతి సంవత్సరము కాకవాస్తీయందలి శ్రీ కుకట్రమ్మశ్రమము యొక్క వార్షికోత్సవసందర్భమున చక్కని ఆధ్యాత్మికబోధలతో కూడిన కదనత్రయోగి "జ్ఞానపుష్పము" అను పేరుతో ప్రకటింపబడుచుండును. అట్టి పండ్లందు జ్ఞానపుష్పములయొక్క సంపుటియే ఈ ద్వాదశమజ్జరి. ధ్యానమును గూర్చి, జపముచేయు పద్ధతిని గూర్చి, నిర్భయత్యాగి నుగుణములను గూర్చి, భక్తి, జ్ఞాన, వైరాగ్యాదులనుగూర్చి ఈ పత్రికలందు వివరించబడినది. సాధనలకు మిగుల ఉపకరించు పుస్తకము.

వెల 0-50 పై.

ఆధ్యాత్మజుడీమెంటు

పరమార్థత్రైతమును శోధింప మునుగొనువు అను వాది ఆజ్ఞానమును ప్రతిపాదిపై వావావేయగా సద్గురువను జుడీ ఇరువైపు సాక్షులను విచారించి డిక్రీ చెప్పును. విచారణ ఆత్మంతకునోరంజకముగ నుండును.

వెల 1-00 రూ.

శ్రీవిద్యాప్రకాశానందగిరిస్వామిలవారి జీవితచరిత్ర

కారూప్తి శ్రీ శుకబ్రహ్మశ్రమ స్థాపకులును, గీతా
మకరందాది గ్రంథగచయితలును, వేదాంత భేరి పత్రికా,
సంస్థాపకులు అయిన శ్రీ విద్యాప్రకాశానందగిరి
స్వామిలవారి జీవిత విశేషములు ఇందు గలవు.

వల 0-80 పై.

అధ్యాత్మిక హితోక్తులు

వల 0-25 పై.

గౌరీపూజా విధానము

వల 0-25 పై.

తత్త్వ సారము

వల 1-00 రూ.

య మ లో క వా ర్త లు

జీవుడు చేయు పాపములకు యమలోకములో ఎట్టి శిక్ష లభించునో ఈ గ్రంథమున చక్కగ తెలుపబడినది. మరియు ఆ యమబాధలు తొలగుటకు ఉపాయములు ఇందు విశదీకరింపబడినవి. ముముక్షువులు తప్పక చదువదగిన గ్రంథము. పల 1-50 రు.

వివేకానందసింహనాదము

హృదయమును ఉత్తేజపఱచు శ్రీ వివేకానందుల గంభీరవచనములు ఈ గ్రంథమున పొందుపఱుప బడినవి. సాధకులకు అత్యంతావశ్యకమైన గ్రంథము.

పల 1-50 రు.

ఆత్మవిద్యావిలాసము

అత్యంత నిగూఢమగు వేదాంత తత్త్వము సంతోషముగ ఈ గ్రంథమున వివరింపబడినది. పరమార్థజిజ్ఞాసువులకు ఎంతయో ఉపకరించు గ్రంథము.

పల 0-75 పై.

గౌరీపూజావిధానము

గౌరీదేవి యొక్క పూజాపద్ధతి తేటతెల్లముగ ఇందు వివరింపబడినది. పల 0-50 పై.

R61

35 H 80

శ్రీ శుక్రబ్రహ్మశ్రమ గ్రంథములు

గ్రంథము పేరు	రూ
1. గీతామకరంజము	22.00
పాణి క కాట్రు 2.00	
2. గీతామకరంజము	12.00
పాణి క కాట్రు 1.50	
3. వసిష్ఠగీత (సంక్షిప్తయోగవాసిష్ఠము)	
" (ప్రథమ సంపుటము 1, 2 భాగములు కలిసి)	18.00
" (ద్వితీయ సంపుటము 3, 4 భాగములు కలిసి)	18.00
(పాణి క కాట్రు) (సిక్కి-క-సంపుటమునకు)	2.00
4. నూలాక్షరి భగవద్గీత	8.90
5. భగవద్గీత (మూలశ్లోక, కాత్వర్యసహితము)	8.00
6. భగవద్గీత (మూలము)	1.25
7. వ్యాకరణము	0.50
8. శ్రీ విద్యాప్రకాశానందగోపాచార్యమహర్షిచరిత్రము	0.80
9. ఆత్మవిద్యావిలాసము	0.75
10. యమలోక వార్తలు	1.80
11. విశ్వానంద సింహానందము	1.50
12. ఆధ్యాత్మిక జడ్డి మంటు	1.00
13. గారీభావావిధానము	0.50

SRINIVASACHARYA
CENTRAL LIBRARY
RESEARCH CENTRE
Acc. No. 31303
Date.....
(ప్రతి ప్రకృతి)

గ్రంథములు కావలసినవారు ఈ క్రింది అడ్రెసుకు వ్రాసి

తెప్పింధ్రకొనవల్లి.
No. 23726

మేనేజరు,
శ్రీ శుక్రబ్రహ్మశ్రమము
శ్రీ శుక్రబ్రహ్మశ్రమము (పోస్టు)
కాకా వీ (చిత్తూరుజిల్లా)